STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 01366

IN DI SHVERE TEG OYF UKRAYNE

Abraham Revusky

Permanent preservation of this book was made possible
by Rachael F. Wolff
in memory of
Mein Yiddishe Mama, Clara Fiedler Fischman

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

א׳ רעוואוצקי

אין די שווערע טעג אויף אוקראינע

זכרונות פון אַ יידישן מיניסטער

יידישער ליטעראַרישער פאַרלאַג
בערלין
1924

איבערזעצן און איבערדרוקן אָהן דער ערלויבעניש פונם אַוטאָר — פאַרבאָטן.

Buchdruckerei Lutze & Vogt G. m. b. H., Berlin SW 48

I. דער אויפשטאַנד קעגן העטמאַן און יידישע שטימונגען

די ערשטע ידיעה וועגן אוקראַאינישן אויפשטאַנד. — דער איינדרוק אין אַדעס. — די באַציהונג צו דער העטמאַן־רעגירונג. — צווישן האָפנונגען און זאָרגן. — די אַנטאַנט און די אַדעסער קהלה. — דער אויסגאַנגס־פונקט פון די וויטערדיגע אומגליקן.

ס'איז געווען אויף אַ זיצונג פונם סעניאָרן־קאָנווענט פון דער אָדעסער קהלה. אינדרויסן, אויף דעם קוים באַלויכטענער גאַס, האָט געקראַפעט אַ קאַלטער, מיט נאַסן שניי פאַרמישטער, נאָוועמבער־רעגן. מיר זיינען געזעסן אין אַ קליינעם וואַרעמען צימער אויף דער באַזאַר־גאַס און האָבן געקנייטשט דעם שטערן וועגן אַ גוואַלטיגן פראָבלעם, — צי זאָל די קומענדיגע זיצונג פון דער דעמאָקראַטישער קהלה זיין אַ פייערליכע אָדער אַ פשוטע. אוסישקין, מיט זיין באַרימטער אייזערנער ענערגיע, האָט אין נאָמען פון דער ציוניסטישער פראַקציע קאַטעגאָריש פאַרלאַנגט, אַז די זיצונג זאָל זיין גראָד אַ פייערליכע, געווידמעט דער נאָר וואָס פאַרענדיגטער סעסיע פון דער צייטווייליגער נאַציאָנאַלער פאַרזאַמלונג. פראָפ. קאַגאַן, דער באַקאַנטער מאַטעמאַטיקער, האָט אין נאָמען פון דער פאָלקס־פאַרטיי (אין אָדעס האָבן זיי זיך אָנגערופן „נאַציאָנאַל־דעמאָקראַטן") געשטיצט דעם פאָרשלאַג, אָבער אָהן באַזונדערן ענטוזיאַזם. די סאָציאַליסטישע פראַקציעס, וואָס זיינען ניט שטאַרק מרוצה געווען פון די קיעווער באַראַטונגען, האָבן געוואָלט געבן דער קומענדיגער זיצונג אַ מער ניכטערן כאַראַקטער. בפרט האָט זיך געקאָכט מערעזשין, דעמאָלט דער פאָרשטייער פון דער בונדיסטישער קהלה־פראַקציע.

אינמיטן פונם דאָזיגן הייסן זופּוח רופט מען איינעם פון אונז צום טעלעפאָן. מען רעדט פון דער רעדאַקציע פון „אָדעסקיאַ נאָוואָסטי“:

— נאָר-וואָס דערהאַלטן וויכטיגע נייעס. אוקראַינישע אינסורגענטן, אונטער דער אָנפירונג פון פּעטלורא, האָבן היינט אינדערפרי אַלס רעפּובליקאַנישער חייל פאַרנומען פאַסטאָוו און אָפּגעשניטן די באַנפאַרבינדונג צווישן קיעוו און אָדעס. זיי פּראָקלאַמירן אַ רעוואָלוציע אַקעגן דעם העטמאַן. טויזנטער פּויערים שטייען צו זיי צו.

די ידיעה האָט אויף אַלע אָנוועזנדע געמאַכט אַ טיפן איינדרוק. מען האָט פאַרגעסן אויף אַ מאָמענט וועגן דער קומענדיגער קהילה-זיצונג און אָנגעהויבן אַן אַלגעמיינעם פּריוואַטן שמועס וועגן די קאָנסעקווענצן פון די נייע געשעהענישן. אַז דאָס איז ניט סתּם אַן עפּיזאָד, אַז דאָ הייבט זיך אָן אין לאַנד אַ צווייטע רעוואָלוציע — דאָס האָבן אַלע געפילט. די פאַראויסזעצונגען דערצו זיינען רייף געווען: דער וואָפנשטילשטאַנד אין פראַנקרייך איז נאָר-וואָס געשלאָסן געוואָרן; אין דער דייטש-עסטרייכישער אָקופּאַציאָנס-אַרמעע אויף אוקראַינע האָבן זיך באַוויזן די ערשטע פּרות פון דער מיליטערישער נידערלאַגע; מען האָט שוין אָנגעהויבן שמועסן וועגן סאָלדאַטן-ראַטן. דער סלופּ, אויף וועלכן ס'האָט זיך געשטיצט די העטמאַנישע רעאַקציע, האָט אויף אַזאַ אופן געהאַלטן ביים צעפּוילט ווערן...

נאָך דעם, ווי דער ערשטער איינדרוק פון דער סענסאַציאָנעלער ידיעה איז אַריבער, האָט זיך דער סעניאָרן-קאָנווענט אומגעקערט צו זיין אָפיציעלן סדר-היום. די קאַמף-שטימונג האָט זיך אויףביידע זייטן מיטאַמאָל אויסגעזויפּט... מען האָט ווי ניט איז, דורך אַ קאָמפּראָמיס, ערלעדיגט די פראַגע וועגן דער קומענדיגער קהלה-זיצונג און זיך פונאַנדערגעגאַנגען אַהיים.

* * *

פאַר מיר פערזענליך איז די ידיעה ניט געווען איבעראַשנד. נאָך מיט עטליכע טעג פריהער, בעת די זיצונגען פון דער יידישער נאַציאָנאַלער פאַרזאַמלונג אין קיעוו, האָב איך באַגעגנט אויף דער גאַס איינעם פון די אנגעזעהענסטע טוער פון דער אוקראַינישער צענטראַלער ראַדע. נאָך דער ערשטער באַגריסונג האָב איך אים גלייך געפרעגט:

— „דער וועלט־קריג איז דאָך שוין פאַרענדיקט. וואָס וועט ווערן דאָ, אויף דער אוקראַינע?“

מיין מיטשמועסער האָט זיך געהיימניספול אַ בויג געטאָן צו מיין אייער:

— „ס'וועט ווערן פריילעך; פריהער, ווי איר מיינט“.

— „נו, און פ ו ן צ פ ו ן וועט מען ניט שטערן? האָט מען זיך מיט ז י י צונויפגערעדט?“

אונטער „זיי“ זיינען נאַטירלעך פאַרשטאַנען געוואָרן די באָלשעוויקעס.

— „איר קאָנט זיין רוהיג. דאָס מאָל זיינען מיר אין פולן קאָנטאַקט!“

— אַלוואַי!

און דערמיט האָט זיך דער שמועס פאַרענדיקט. רעדן צו פיל וועגן פאָליטיק און בפרט אויף דער גאַס איז אין יענער צייט געווען געפערליך.

* * *

ביי דער ערשטער ידיעה וועגן דעם „רעספּובליקאַנישן“ אויפשטאַנד איז דאָס הערשנדע געפיל געווען — אויפריכטיגע, טיפע צופרידנקייט. ניט נאָר יידישע סאָציאַליסטן, נאָר אפילו אויך באַדייטנדע קרייזן פון דער יידישער קליין־בורזשואַזיע האָבן זיך באַצויגן צו דער העטמאַנישער רעגירונג מיטן שאַרפסטן, פאַרביטערטן האַס. אויב פאַר אַ סאָציאַליסט איז דערביי געווען מאַסגעבנד זיין קלאַסן־שטעלונג איז פאַרן יידישן קליינבירגער ווידער געוואָרן אַנטשיידנד, ווי אין צאַרישער צייט, דער נ אַ צ י אָ נ אַ ל ע ר מאָמענט. די אַנטיסעמיטישע טענדענצן פון דער העטמאַנישער רעגירונג זיינען געווען צו אָפן, צו בולט, כדי זיי זאָלן ניט שטעכן יעדן אין די אויגן. ווידער אַראָפּפאַלן פון דער הויך, אויף וועלכע מען איז נאָר וואָס אויפגעהויבן געוואָרן דורך דער רוסישער רעוואָלוציע אין דעם שווינדעלדיקן תהום פון יידישע באַגרענעצונגען, באַגנוגענען זיך במקום דער נאָר־וואָס אָפּגעשאַפענער שטאָלצער נאַציאָנאַלער אַווטאָנאָמיע מיט דער מאַכטלאָזער אַלטפרענקישער גבאים־ווירטשאַפט, — דאָס איז געווען אויך פאַרן יידישן קליינבירגער

אַ צו שווערער נסיון, כּדי ניט אַרויסרופן בײַ אים אַן אָפּאָזיציאָנעלע שטימונג, ניט קוקנדיק אַפילו אויפן שרעק פאַרן געשפּענסט פונם באָלשעוויזם.

און חוץ דעם האָט דער יידישער קליינבירגער שוין אין יענע טעג געפילט, אַז די טעג פון סקאָראָפּאַדסקים רעגירונג זיינען געציילט. אין איר אינעוועניגסטער קראַפט האָט קיינער אויף אוקראַינע ניט געגלויבט. מען האָט געזעהן באַשיינפערליך, אַז דאָס איז אַ צאַצקע אין די הענט פונם דייטשן מיליטאַריזם, וואָס מוז פאַלן צוזאַמען מיט אים. און אויב ניט רעכענען אויף דעם, אַז די אַנטאַנט וועט מיט איר מיליטער פאַרנעמען דעם פּלאַץ פון די דייטשן, איז געווען קלאָר, אַז די מאַכט וועט איבערגיין אָדער צו די אוקראַינער אדער צו די באָלשעוויקעס — ד. ה. אָדער צו די פויערים אָדער צום שטאָטישן אַרבעטער־קלאַס. קיין דריטע ערנסטע אינווייניגסטע קראַפט איז אין אוקראַינע צו יענער צייט שוין ניט געווען.

האָבנדיק די אויסוואַל צווישן די אוקראַינער — פונם פּרצוף פון דער צענטראַלער ראַדע — און צווישן די באָלשעוויקעס, האָט דער קליינבירגערליכער עולם צו יענער צייט געהאַט אויסגעשפּראָכענע סימפּאַטיען פאַר די ערשטע. אַפילו די יידישע אַרבעטער־פּאַרטייען זיינען דעמאָלט אין זייער איבערוויגנדן רוב געווען קעגן אַ ריינער אַרבעטער־מאַכט אויף אוקראַינע. אַנטשיידנד פאַר דער דאָזיגער שטעלונג איז געווען דאָס באַוואוסטזיין, אַז גראָד אין אוקראַינע וועט זיך די דיקטאַטור פונם שטאָטישן פּראָלעטאַריאַט אנשטויסן אויף די גרעסטע שוועריגקייטן, און אַז אינם גוואַלטיגן סאָציאַלן סכסוך, וואָס וועט אַרום דעם אַנטשטיין, וועט די יידישע באַפעלקערונג זיין אויף דער ליניע פונם קלענסטן ווידערשטאַנד. די באַפעסטיגונג פון דער אוקראַינישער סאָציאַליסטישער מאַכט האָט זיך ביי אַזעלכע באַדינגונגען אויסגעוויזן אַלס דאָס בעסטע מיטל כּדי אויסצומיידן די דראָהענדע שוואַרצע פּערספּעקטיוון.

בלויז אין פעברואַר 1919, ווען די אוקראַינישע באַוועגונג, פאַרלירנדיג איר סאָציאַלן אינהאַלט, איז געוואָרן דער שטיין־פּונקט פאַר שאָוויניסטישן באַנדיטיזם און דער אויסגאַנגס־פּונקט פאַר שרעקליכע יידישע שחיטות, האָט די ברייטע יידישע באַפעלקערונג אָנגעהויבן קוקן אויף די באָלשעוויקעס, אַלס אויף דאָס קלענערע בייז. מיט אַ פּאָר

חדשים פריהער, אין נאָוועמבער־דעצעמבער 1918, זיינען אָבער אירע סימפּאַטיען פאַר דעם אוקראַינישן אויפשטאַנד געווען גאַנץ אויפריכטיגע און ערנסטע.

דעם אמת זאָגנדיג, האָט שוין אין נאָוועמבער 1918 אין אונזער פרייד איבערן רעפּובליקאַנישן אויפשטאַנד זיך אַריינגעמישט אַ היפּש ביסל ערנסטע זאָרגן. מיר האָבן געוואוסט גאַנץ גוט, אַז די אוקראַינישע באַוועגונג איז ניט קיין איינהייטליכע, אַז גלייכצייטיג מיט ערנסטע און אויפריכטיגע סאָציאַליסטן זיינען אין איר פאַראַן גענוג אומבאַוואוסטזיניגע און צווייפלהאַפטע עלעמענטן. מיר האָבן ניט פאַרגעסן די אַנטיסעמיטישע שטימונגען, וואָס האָבן געהערשט אויף דער גאַלעריע פון דער צענטראַלער ראַדע בעת אירע לעצטע פּאָר חדשים. מיר האָבן געוואוסט, אַז ס׳איז גענוג , אַז די אוקראַינישע באַוועגונג זאָל זיך נאָר אַ ביסל אָפּקערן פון איר וועג, כדי זי זאָל באַהערשט ווערן דורך רעאַקציאָנערע און אַוואַנטוריסטישע עלעמענטן און אַריינקומען אין די הענט פון מענשן, וואָס זיינען אויף אַלץ פעהיק...

ס׳איז אָבער פאַר אונז אויך געווען קלאָר, אַז קעמפן אַנטקעגן דער דאָזיגער סכנה דורך אַנטקעגנשטעלן זיך קעגן דער גאַנצער אוקראַינישער באַוועגונג וואָלט געווען ניט נאָר אומגערעכט, נאָר קודם־כל לייכטזיניג און פאַרברעכעריש־נאַריש. די אוקראַינישע סטיכיע איז פּאָרט געווען די שטאַרקסטע אין לאַנד, און אויב יידן וואָלטן זיך אַנטקעגנגעשטעלט איר אַלס אָרגאַניזירטער גוף, וואָלטן זיי פשוט אַראָפּגעשווענקט געוואָרן פונם וועג... ס׳איז דעריבער געווען איין־איינציגער לאָגישער אויסוועג: מיטקעמפן צוזאַמען מיט דער נייער אוקראַינישער רעוואָלוציע, פאַרשטאַרקן אין איר די השפעה פון די לינקערע, סאָציאַליסטיש־דענקענדע עלעמענטן און שטרעבן מיט אַלע כוחות צו ברענגען זי אין הסכם אין אַ פ ר י ד ל י כ ן הסכם מיט די אינטערעסן פונם רוסלענדישן פּראָלעטאַריאַט, פון דער מאָסקווער ראַטן־רעפּובליק. דאָס איז אין סוף נאָוועמבער 1918 געווען די פּאָליטישע ליניע ניט נאָר פון מיינע ענגערע פּאַרטיי־פריינט, די פועלי־ציון״, נאָר אויך פון די „פאַראייניגטע״ און איבערוויגענדן טייל פונם „בונד״. אפילו צווישן געוויסע דעמאָקראַטישערע עלעמענטן פונם יידישן קליינבירגערטום האָט די דאָזיקע פּאָליטיק דעמאָלט געפונען דאָס גרעסטע פאַרשטענדניש.

* * *

אויף וויפֿל דאָס אידישע בירגערטום איז אָבער געווען אָרגאַניזירט, צי אין אַלגעמיינע ווירטשאַפֿטליכע קלאַסן־אָרגאַניזאַציעס, וואָס זיינען אַנטשטאַנען אין דער צייט פֿונם העטמאַן („פּראָטאָפּים" וכדומה), צי אין זיינע גרעסערע פּאָליטישע פּאַרטייען, האָט עס זיך גאַנץ אָפֿן אָריענטירט אויפֿן אויסערליכן כח פֿון דער אַנטאַנט. צוטערנדיג פֿאַר זיינע קלאַסן־פּאָזיציעס, האָט דאָס אָרגאַניזירטע בירגערטום זיך געטרייסט מיט דער האָפֿענונג, אַז אָט־אָט וועלן קומען די זיגער פֿון דער וועלט, ברענגען מיט זיך קיין אוקראַינאַ אַ האַלבע מיליאָן סאָלדאַטן און אַ היפּש ביסל טאַנקען, — און אין לאַנד וועט איינגעפֿלאַנצט ווערן אָרדענונג און דעמאָקראַטיע. ווילסאָנס 14 פּונקטן און בפֿרט די באַלפֿור־דעקלאַראַציע זיינען ענערגיש אויסגענוצט געוואָרן, כדי אַרומצינגלען די אַנטאַנט פֿאַר די אויגן פֿונם יידישן בירגער מיטן אָרעאָל פֿון פֿרייהייט און יושר. ס'איז דערגאַנגען אַזוי ווייט, אַז ביים אָנקומען פֿון די ערשטע קריגס־שיפֿן פֿון דער אַנטאַנט (סוף נאָוועמבער 1918) האָט די אָדעסער יידישע קהילה באַשלאָסן צו שיקן אַ ספּעציעלע דעלעגאַציע, וואָס זאָל באַגריסן די פֿאַרבינדעטע, אַלס טרעגער פֿון דער דעמאָקראַטיע און באַשיצער פֿונם יידישן פֿאָלק אין אוקראַינע. נאַטירליך, איז אַרום דעם דאָזיגן באַשלוס געקומען צו אַ שאַרפֿן צוזאַמענשטויס מיט די סאָציאַליסטישע פֿראַקציעס. די סאָציאַליסטן האָבן, חוץ דעם אָנווייז אויפֿן אַלגעמיינעם רעאַקציאָנערן כאַראַקטער פֿון דער זיגרייכער קאָאַליציע, אָפּגערירט דאָס מאָל מיט אַרגומענטן, וואָס פֿלעגן בכלל געפֿינען גראָד ביי דער יידישער בורזשואַזיע אַ שטאַרקן אָפּקלאַנג. זיי האָבן אָנגעוויזן, ווי געפֿערליך ס'איז פֿאַר די אַלגעמיין־יידישע אינטערעסן, ווען די גרעסטע קהילה אויף אוקראַינע שטעלט זיך אַנידער אַלס אַ גאַנצע אויף דער זייט פֿון דער רעאַקציע אין דעם גוואַלטיגן סאָציאַלן קאַמף, וואָס הייבט זיך אָן אין לאַנד. זיי האָבן געטענהט, אַז אַזאַ שטעלונג מצד אַ פֿאַראַנטוואָרטליכער יידישער קערפּערשאַפֿט קאָן ווירקן פּראָוואָצירנד און גיסן וואַסער אויף די מיל פֿון יענע אוקראַיינישע „סאָציאַל־שאָוויניסטן", וועלכע האָבן סיי־ווי געפֿרעדיגט, אַז יידנטום און בורזשואַזיע איז אויף דער אוקראַינע איינס און דאָס זעלבע.

די טענות האָבן ניט געהאָלפן. די בירגערליכע מערהייט פון דער קהילה האָט דורכגעפירט אירס. און ניט ווילנדיג אויסנוצן די שפּעטער־דיקע געשעהענישן צוליב אַ פּאַרטיי־פּאָלעמיק און ניט האָבנדיג דעם קלענסטן וואונש צו פאַרדעכטיגן די מאָטיוון פון פּאָליטישע קעגנער, דער־מאָן איך זיך דאָך מיט ביטערקייט, אַז די גרעסטע יידישע קהילה אין אוקראַינע האָט ענטוזיאַסטיש באַגריסט ד י מאַכט, וועמענס אָנקומען און אנוועזנקייט איז געוואָרן דער שטיין־פּונקט און דער סיגנאַל פאַרן בלוטיגן גיהנום, און וועלכן דאָס אוקראַינישע יידנטום האָט זיך געטרונקען אינם פינסטערן יאָר 1919...

* * *

די גערעכטיגקייט פאַרלאַנגט אָבער צו קאָנסטאַטירן, אַז די יידישע בורזשואַזיע איז אין איר אָריענטאַציע אויף דער אַנטאַנט ניט געשטאַנען אַליין. מיר ריידן שוין ניט וועגן דעם גרויס רוסישן אָדער רוסיפיצירטן שטאָטישן בירגערטום, וואָס האָט ממש געלעכצט נאָך דער גליקליכער שעה, ווען די פאַרבינדעטע טאַנקן וועלן אויפפאָרן אויף קרעטשאַטיק און סומסקאַיאַ־גאַס און מאַכן אַ וויסטן סוף סיי צו די „מאַזעפּינצעס“, סיי צו די באָלשעוויקעס מכל המינים. ס'איז אָבער אַ פאַקט, אַז אויך אין דער אוקראַינישער באַוועגונג גופא זיינען פון אָנהויב אָן געווען עלעמענטן, וואָס האָבן געטרוימט וועגן דעם מאָמענט, ווען דאָס אוק־ראַינישע פאָטערלאַנד וועט אָנערקענט ווערן דורך די קאַבינעטן פון פאַריז און לאָנדאָן, און די געל־בלויע אוקראַינישע פאָן וועט ערלויבט ווערן, צוזאַמען מיט דער פראַנצויזישער טריקאָלאָרע און דעם בריטישן יוניאָן־דזשעק, צו פלאַטערן איבער די חילות פון דער „וועלט־דעמאָ־קראַטיע“, וואָס וועלן גיין מאַכן אָרדענונג אינם באָלשעוויסטישן רוס־לאַנד. די דאָזיגע טענדענצן איז דערנאָך באַשערט געווען צו ווערן דער אויסגאַנגס־פּונקט, פון וועלכן ס'האָט זיך אָנגעהויבן סיי די פולע קאָמ־פּראָמעטאַציע פון דער אוקראַינישער אידעע, סיי אויך די בלוטיגע סדרה פון יידישע פאָגראָמען...

II. מיין ערשטע באַקאַנטשאַפט מיט דער אוקראַי־ נישער פראַגע

אַ פאַראַנטוואָרטליכער אויפטראַג. — זיינע שוועריקייטן. — Ignoramus. — די שלאָפנדע כחות. — רעוואָלוציע, עוואָ־ לוציע און די אוקראַינישע פראַגע. — נאָך דער פעברואַר־ רעוואָלוציע. — יידישע אַסימיליאַציע און אוקראַינישע באַ־ וועגונג. — אַ געפערליכע טאַקטיק.

צום ערשטן מאָל איז מיר אויסגעקומען נאָענטער צוגיין צו דעם אוקראַינישן פראָבלעם אינם יאָר 1914, אַ פּאָר חדשים פאַרן וועלטקריג. כ׳האָב דעמאָלט געוואוינט אין ווין און זיך געקליבן פאָרן אויף זומער קיין רוסלאַנד. זייענדיג אין ווין, פלעג איך פון צייט צו צייט ברענגען ידיעות פון די רוסישע בלעטער אין די רעדאַקציע פון דער ליבעראַלער „Zeit“: צוועלף העלער אַ שורה זיינען געווען אַ גרויסע מטבעה... בין איך ערב דער נסיעה אַריין צום שעף־ רעדאַקטאָר, פּראָפ. קאַנער, דערציילט וואוהין כ׳פאָר און געבעטן, ער זאָל מיר געבן אַן ע ר נ ס ט ן זשורנאַליסטישן אויפטראַג. כ׳וויל זיך שאַפן אַ פּלאַץ אין דער ווינער פרעסע און יאָג זיך ניט דעריבער נאָך גרינגער אַרבעט.

פּראָפ. קאַנער, מער געלערנטער, ווי זשורנאַליסט, האָט מיך אויפ־ מערקזאַם באַטראַכט פון קאָפּ ביז פיס, אַ קנייטש געטאָן דעם הויכן שטערן, אַ גלעט געטאָן די שוין גרויע באָרד און האָט דערנאָך לאַנגזאַם, ווי אַ מענש, וואָס איז זיך מישב מיט זיך אַליין, גענטפערט:

— „גוט, כ׳האָב פאַר אייך אַ שווערע אויפגאַבע, זעהר אַ שווע־ רע. שרייבט אונז וועגן דער אוקראַינישער פראַגע. אָבער, פאַר־ שטייט איר מיך, ניט דאָס, וואָס מיר ווייסן שוין אַליין. מיר ווייסן

אויסגעצייכנט, אַז אוקראַינער האָבן זייער באַזונדערע געשיכטע און באַזונדער שפּראַך, און אַז זייערע העטמאַנען האָבן געשלאָסן מיט מאָסקווע מלוכה־פּאַרטראַגן, וועלכע זיינען דערנאָך ניט איינגעהאַלטן געוואָרן. מען האָט אונז גענוג און איבערגענוג דערציילט וועגן רדיפות אויף די אוקראַינישע באַוועגונג, וועגן אַ פאַרבאָט פון עוואַנגליומס אויף אוקראַינישער שפּראַך, וועגן פאַרבויגענעם יושר און מיט פיס געטראָטענער גערעכטיגקייט. דאָס אַלץ אינטערעסירט אונז וועניג.

„נעמט די אויפגאַבע אַזוי. ס׳וואוינט אין רוסלאַנד אַ פאָלק פון דרייסיק מיליאָנען. רופן מיר אים אָן אויף אַ מאָמענט „קליין־רוסן“. און ס׳אַנשטייט פאַר אונז די פראַגע, וואָס ווערט פונם דאָזיגן פאָלק באמת: אוקראַינער אָדער אַל־רוסן? וואָס זיינען די אביעקטיווע טענדענצן פון זיין אַנטוויקלונג, אומאָפּהענגיג פון אונזערע סימפּאַטיען און ווונשן? גייט דאָס דאָזיגע פאָלק צו דער אָפּזונדערונג פונם רוסישן פאָלק אָדער צו דער פאַרשמעלצונג מיט אים?

„גיט אונז אויף דער דאָזיגער פראַגע אַן אָביעקטיווע, ניכטערע תשובה, פאַרשטאַרקט דורך שטודיום און אייגענע באַאָבאַכטונגען“.

כ׳האָב דעם אויפטראַג מיט חשק איבערגענומען: ער האָט פולשטענדיג אַנטשפּראָכן דעם ערגייץ פון אַ יונגען זשורנאַליסט. כ׳בין גלייך אָפּגעפאָרן קיין אוקראַינא, געווען אין קיעוו און אדעס, גערעדט מיט אַ רייע פון אוקראַינישע און אוקראַינאָפילע טוער, איינגעקויפט אַ פּאַק פון כלערליי ליטעראַטור — אָנהויבנדיג פון גרושעווסקי׳ס געשיכטע און ענדיגנדיג מיטן אַנטיאוקראַינישן בוך פון שטשעגלאָוו וועגן דעם הויכפאַררעטערישן כאַראַקטער פונם אוקראַינישן סעפּאַראַטיזם. דאָס דאָזיגע בוך, אָנגעשריבן פון אַ רעאַקציאָנערן קיעווער צענזאָר צום גרעסטן טייל אויפן יסוד פון אָכראַנע־מאַטעריאַלן, איז אַ העכסט טענדעציעזער, אָבער זעהר אַ גרינדליכער שטודיום איבער דעם כאַראַקטער און באַשטרעבונגען פון דער אוקראַינישער באַוועגונג.

נאָך אַ פּאָר חדשים פון פלייסיגע באַאָבאַכטונגען און שטודיען האָב איך — שוין זייענדיג אין בולגאַריען — געענטפערט דעם פראָפ. קאַנער מיט אַ קורצן בריוועלע, אַז כ׳פיל זיך ניט בכח צו ענטפערן אויף דער פראַגע אַזוי, ווי ער האָט זי מיר געשטעלט.

היות ווי די פראַגע איז געשטעלט געוואָרן ערנסט, ווײַל איך ניט אויף איר ענטפערן מיט אַ געוויינלעכער זשורנאַליסטישער פּלוידערײַ. מײַן איינציגער ענטפער איז: כ׳ווייס ניט.

און איך האָב אָנגעשריבן דער צײַטונג אַ פּאָר אַרטיקלען וועגן אַנדערע ענינים.

* * *

אין אַ פּריוואַטן בריוו צו איינעם פון מײַנע פרײַנט האָב איך דעם דאָזיגן „כ׳ווייס ניט“ פאָרמולירט דעמאָלט בערך אויפן פאָלגנדיקן אופן:

— „ס׳זײַנען דאָ כּחות, וואָס שלאָפן, און קאָנען אינם דאָזיגן שלאָפנדיקן צושטאַנד לאַנגזאַם אָפּגעשוואַכט אָדער מיט דער צײַט אינגאַנצן דערשטיקט ווערן. אויב אָבער ס׳זאָל אין דער מיטן קומען אַן אויסערלעכער שטופּ, וואָס זאָל זיי אַרויסברענגען פון זייער שלאָף, ווערן זיי אומפאַרמײַדלעך אַ געוואַלטיקע קראַפט מיט אייגענע צוועקן און באַדײַטנדער אַגרעסיוויטעט.

„די אוקראַינישע שפּראַך אין דער פאָרם, אין וועלכער זי ווערט ג ע ר ע ד ט צווישן דעם פּשוטן המון, געפינט זיך איצט אויף דער מדרגה, וואו ס׳ענדיקט זיך אַ שפּראַך און ס׳הייבט זיך אָן אַ דיאַלעקט. בכלל איז דער גאַנצער שטרײַט איבער דעם, צי איז „קליינרוסיש“ לויט איר פ י ל אָ ל אָ ג י ש ן מ ה ו ת אַ שפּראַך אָדער אַ דיאַלעקט לגמרי אַן אומזיניקער. אַזעלכע פראַגן ווערן אַנטשידן ניט דורך דער פילאָלאָגיע, נאָר דורך דער פּאָליטיק. האָלענדיש וואָלט קיינמאָל זיך ניט אַנטוויקלט צו אַ זעלבשטענדיקער קולטור־שפּראַך, ווען דער פּאָליטישער גורל פון נידערלאַנד וואָלט ניט אַוועקגעגאַנגען, שוין אָנהייבנדיק פון מיטלאַלטער, אויף זײַן אייגענעם וועג. און אויב די פּלאַטדײַטשן האָבן ניט אַנטוויקלט זייער דיאַלעקט צו אַ באַזונדערער ליטעראַרישער שפּראַך, איז דאָס נאָר דערפאַר, ווײַל צווישן זיי און דעם איבעריקן דײַטשלאַנד האָבן די גאַנצע צײַט ניט אויפגעהערט צו עקזיסטירן ענגע פּאָליטישע און קולטורעלע באַציִונגען.

„שטעלן מיר אונז פאָר, אַז די אַנטוויקלונג פון רוסלאַנד וועט כּסדר גיין אויפן וועג פון ליבעראַלער עוואָלוציע, — אָן שווערע אויסערלעכע און אינערלעכע אויפטרייסלונגען. די מלוכה־דומע וועט לאַנג=

זאַם פאַרגרעסערן איר השפעה און פאַרברייטערן צוביסלאַך די וויילער=
באַזע, אויף וועלכער זי איז באַגרינדעט. רוסלאַנד וועט לאַנגזאַם ווערן
אַ קאָנסטיטוציאָנעלע בירגערליכע מאָנאַרכיע, אויב ניט לויטן ענגלישן,
טאָ לויטן דייטשן מוסטער. בעת דער דאָזיגער עוואָלוציע וועט זיך
אין שטאָט און אין דאָרף אומגעהויער פאַרשפּרייטן די „גראַמאָטנאָסט“.
אוקראינא וועט ווערן שטאַרק אינדוסטריאַליזירט, דורכגעדרונגען מיט
גרויס=רוסישן אָדער רוסיפיצירטן שטאָטישן פּראָלעטאַריער, און אירע
באַפעלקערונג וועט צוביסלאַך צוגעפירט ווערן צו דער אַלגעמיין=רוסי=
שער עלעמענטאַרער בילדונג. אויב מען וועט דערביי ניט צו נאַריש
רייצן די אוקראַינישע געפילן, ניט פאַרווערן דאָס דרוקן פון אוקראַי=
נישע ביכער און עוואַנגעליען אָדער דאָס שטעלן פון „קליינרוסישע“
טעאַטער=פיעסן, וועט צוביסלאַך אוקראַיניש פון זיך אַליין זיך אַראָפּלאָזן
צו דער מדרגה פון אַן אָרטיגן דיאַלעקט ווי למשל בייעריש אין דייטש=
לאַנד, און וועט על כל פנים אָפּגעשטופּט ווערן אין אַ קלענערן
שטח, איידער דאָס געביט פון דער היינטיגער אוקראַינע. כאַרקאָווער
און כערסאָנער גובערניע, ווי אויך דער גרעסטער טייל פון יעקאַטערינאָ=
סלאַווער און טשערניגאָווער קאַנט זיינען אַלנפאַלס ביי אַזאַ אַנט=
וויקלונג פאַראורטיילט אויף פולשטענדיגע רוסיפיקאַציע, און אָהן די
דאָזיגע טיילן פאַרלירט אוקראַינע דעם גרעסטן טייל פון איר איצטי=
קער פּאָליטישער באַטייטונג.

„ס'איז אָבער זייער אומוואַרשיינליך, אַז די אַנטוויקלונג
פון רוסלאַנד זאָל פאָרקומען אויף אַזאַ עוואָלוציאָניסטישן ליבעראַל=קאַ=
דעטישן שטייגער. ס'איז קלאָר, אַז ביי דער ערשטער רעוואָלוציאָנערער
אויפטרייסלונג וועט די אוקראַינישע פאָלקס=סטיכיע באַקומען אַ געוואַל=
טיגע קראַפט, אָדער בעסער געזאָגט, זי וועט דערשפירן די פאַטענ=
ציעלע קראַפט, וועלכע זי פאַרמאָגט שוין אויך ביים היינטיגן טאָג. דע=
מאָלט וועט די אוקראַינישע פראַגע באַקומען אַן ערשט=קלאַסיגע פּאָלי=
טישע באַטייטונג, און ווער ווייסט, צו וועלן מיר, יידישע סאָציאַליסטן,
ניט געצוואונגען זיין צו באַשעפטיגן זיך מיט איר פיל ערנסטער, ווי איצט.

„דעריבער וואָלט די פאַרענטפערונג פון דער פראַגע, וואָס איז מיר
געשטעלט געוואָרן מצד דעם פראָפ. קאַנער, געמוזט מיך ברענגען צו באַ=
האַנדלען אַן אַנדער פראַגע, צי איז די רוסישע רעוואָלוציע אָביעק=

טיוו אומפארמיידליך אדער ניט. אויפן דאזיגן געביט וויל איך זיך אויף די שפאלטן פון דער דייטשער „Zeit“ ניט אריינלאזן“.

* * *

אין א פאר וואכן נאכדעם, ווי די דאזיגע שורות זיינען אנגעשריבן געווארן, האבן די עסטרייכישע הארמאטן אנגעהויבן צו באמבארדירן בעלגראד. דער וועלט-קריג איז אויסגעבראכן. די פראגע וועגן דעם, צי וועט רוסלאנד גיין אויפן וועג פון עוואלוציע אדער רעוואלוציע, איז דערמיט אנטשידן געווארן. צוזאמען מיט דעם איז אויך אנטשידן געווארן די פראגע וועגן דער צוקונפט פון דער אוקראינישער באוועגונג.

ס'מוז אפן געזאגט ווערן, אז ווען אין אנהויב זומער 1917 האט זיך ארויסגעוויזן, אז די אוקראינישע באוועגונג שטעלט מיט זיך פאר אן ערנסטע קראפט, איז די איבערוויגנדע שטימונג צווישן יידן געווען צו איר ווייט ניט גינסטיג. דער יידישער קליינבירגער האט געוואלט האבן אן איינציגע גרויסע רוסלאנד. וואס גרעסער ס'וועט זיין רוסלאנד, אלץ פרייער וועט מען אין איר קאנען האנדלען און אלץ א בעסערן לעבן וועט מען אין איר קאנען מאכן. דער נאאיווער יידישער קליינשטעטלדיגער בעל-הבית האט צו יענער צייט געמיינט, אז די גאנצע רוסלענדישע רעוואלוציע איז פארגעקומען צוליב אים, כדי ער זאל האבן פראוועס און קאנען אין א ברייטערן מאסשטאב פירן זיינע פריהערדיגע געשעפטן... אוקראינער, פונקט ווי באלשעוויקעס, האבן געדראט צו צושטערן די דאזיגע שיינע אידיליע, און דעריבער האט מען אויף זיי געקוקט מיט א קרומען אויג.

אויב אבער די אנטיפאטיע פונם קליינשטעטלדיגן קרעמער האט געטראגן א גוטמוטיגן פאסיוון כאראקטער, האט זי ביי דער גרויסשטאטישער יידישער בורזשואזיע אפט אנגענומען די צורה פון א טיפן האס. צוזאמען מיט דער שפראכליך אסימילירטער יידישער אינטעליגענץ האבן די דאזיגע קרייזן גלייך דערזעהן אין דער אוקראינישער באוועגונג אן ערנסטע סכנה פאר זייערע אינטערעסן און א שרייענדיגע סתירה מיט זייערע אלע ביזאהעריגע טראדיציעס. דערביי איז די פאקטישע אסימילאציע געווען אנטשיידנדער, איידער וועלכע ס'איז פאליטישע

איבערצייגונגען. מענשעוויקעס און ציוניסטן פונם באַקאַנטן „אדעסער" טיפּ האָבן זיך באַצויגן צו דעם גאַנצן „אוקראַינישן רומל" כמעט מיט דעמזעלבן האַס און שפּאָט, ווי די קיעווער יידישע קאַדעטן.

ווער ס'איז געווען אין קיעוו אין זומער 1917 אָדער אין דער העטמאַן-צייט און ווען ס'איז דערביי אויסגעקומען זיך געזעלשאַפטליך צונויפטרעפן מיט די יידישע אויבערשטע צעהן טויזנט, דער האָט געמוזט נשתומם ווערן איבערן מאָס פון נאַרישקייט און בלינדקייט, מיט וועלכער דער דאָזיגער שטאַרבנדער קלאַס האָט זיך באַצויגן צו פראַגן, וועלכע האָבן סוף-כל-סוף טיף באַרירט זיין אייגענעם גורל. שטייענדיג פאַר אַ גוואַלטיגן ערגרייפנדן פענאָמען, וועלכן ס'האָט מיט זיך דאָך פאָרגעשטעלט די פלוצלינגע אויפלעבונג פון אַ גרויסן ביז אַהער נאַציאָנאַל-דערשטיקטן פאָלק און האָבנדיג פאַר זיך אַ גוואַלטיגע סטיכיע, וועלכע, ווי יעדע נאַטירליכע קראַפט, האָט געקאָנט ווערן פאַרן לאַנד אַ קוועלע סיי פונם העכסטן גליק, סיי פונם שווערסטן אומגליק, — האָבן זיי געהאַט פאַרן דאָזיגן פענאָמען בלויז בילינגע „פילאָלאָגישע" וויצן...

ס'איז אומגערעכט, אָבער ס'איז שוין אַן אַלטער בייזער פאַקט, אַז די אַרומיגע געזעלשאַפטליכע מיינונג וועגן יידן ווערט געבילדעט אויפן סמך פון ד י עלעמענטן פונם יידישן פאָלק, וואָס וואַרפן זיך אַם מערסטן אין די אויגן. פונקט ווי אַ דורכשניטליכער גוי, אפילו ווען ער איז ניט געווען קיין עקסטער אַנטיסעמיט, האָט זיך געמאַכט אַ באַגריף וועגן דער באַציהונג פון יידן צום וועלט-קריג לויט די סצענעס, וואָס ער פלעגט באַאָבאַכטן, פאַרבייגייענדיג פאַנקאָני אין אדעס און סעמאַדעני אין קיעוו *), אַזוי האָט אויך אַ דורכשניטליכער, ניט קיין שטאַרק איבערגעשפּיצטער אוקראַינישער אינטעליגענט זיך אָפט געמאָלט די שטעלונג פון די יידן צום אוקראַינישן פּראָבלעם לויט די גייסטרייכע וויצן פון דער קיעווער האַלב-אַסימילירטער בורזשואַזיע און לויט די מלוכה'דיג-טיפּע אַרטיקלען פון „קיעווסקאַיאַ מיסל" און „אָדעסקיאַ נאָוואָסטי"...

*) א נ מ. דאָס זיינען די צענטרען פון דער „שוואַרצער בירזשע", וואו ס'פלעגן זיך אין די יאָרן 1915—1918 קאָנצענטרירן אַלע ספּעקולאַציאָנס-געשעפטן פון די דאָזיגע שטעט. א. ר.

* * *

כ׳דערמאָן זיך ווי איצט וועגן אַן אינצידענט, וואָס איז אין דעם פּרט זעהר כאַראַקטעריסטיש. ס׳איז געווען אין די ערשטע טעג פון דעצעמבער 1918 אויף אַ זיצונג פונם אָדעסער צענטראַל־ראַט פון די פּראָפּעסיאָנעלע פאַראיינען. פּאָרזיצער איז געווען אַסטראָוו, אַ באַקאַנטער מענשעוויק, מיטגליד פון צ. ק. — ניט קוקענדיג אויף זיין קלינגענדיגן רוסישן פּסעוודאָנים איז ער נאַטירליך געווען אַ טיפּישער ייד *); אָגב האָבן שוין מענשעוויקעס דעם מזל, אַז וואָס מער זיי זיינען אַסימילירט אינערליך, אַלץ מער קוקן זיי אויסערליך אויס ווי קאַזיאָנע ראַבינער...

און אָט דעם דאָזיגן אַסטראָוו ברענגט מען עפּעס אַ געשעפטליך פּאַפּירל, אָנגעשריבן אויף אוקראַאיניש. ער וואַרפט דאָס אַוועק פון זיך מיט כעס און שרייט אויס מיטן טאָן פון דער גרעסטער פאַראַכטונג:

„כ׳קאָן דאָס ניט לעזן! כ׳פאַרשטיי ניט די דאָזיגע פּ ע ט ל י ו ר י ש ע שפּראַך". —

ד ע מ אָ ל ט, אין די ערשטע טעג פון דעצעמבער 1918, איז דער נאָמען פּעטליורא נאָך ניט געווען אַזאַ שעלטוואָרט, ווי מיט אַ האַלב יאָר שפּעטער. אָבער דער אויסדרוק „פּעטליורישע שפּראַך" באַטייט יעדנפאַלס עטוואָס קינסטליכס, אויסגעטראַכטס, אַן אָנשיקעניש, וואָס וואָלט בכלל ניט געווען אויף דער ליכטיגער וועלט אויב ניט די פּאָר משוגענע „פּעטליורעס"...

אין זאַל איז געוואָרן אויף אַ מאָמענט אַ טויטע שטילקייט. די פּאָר אָנוועזנדע אוקראַאינער זיינען בלייך געוואָרן. אָבער פריהער ווי זיי האָבן באַוויזן אויסרעדן אַ וואָרט, איז אַרויסגעשפּרונגען דער יידישער סאָציאַליסט לעווקאָוויסקי („פאַראייניגטע") מיט אַ שאַרפן פּראָטעסט קעגן אַזאַ חוצפּה׳דיגער באַליידיגונג פון אַ גאַנצער נאַציאָן גראַד דורך אַ פאָרשטייער פון אַ פּאַרטיי, וואָס האָט להלכה אָנגעשריבן אויף איר פאָן דעם לאָזונג וועגן פולער נאַציאָנאַלער זעלבסטבאַשטימונג. דערמיט האָט זיך דער אינצידענט ערליידיגט.

---

*) א נ מ. זיין ריכטיגער נאָמען איז פּ א ו ו ע ס; ער איז פאַר אַ געוויסער צייט געשטאָרבן אין סילקע, וואוהין ער איז פאַרשיקט געוואָרן דורך דער באָלשעוויסטישער מאַכט.
א. ר.

און טאַפּנדיג זיך נאָך דער דאָזיגער פאַרזאַמלונג אַ היים — ס׳איז געווען אַ פינסטערע נאַכט, און די עלעקטרישע סטאַנציע האָט צוליב קוילן-מאַנגל ניט געאַרבעט, — האָב איך געשמועסט אויפן וועג וועגן דעם דאָזיגן אינצידענט מיט איינעם פון די יידישע סאָציאַליסטן, מיט וועלכן מיר האָבן דעמאָלט געמיינזאַם, אַלס פאָרשטייער פון דער לינקער אָפּאָ-זיציע, דורכגעפירט אַ געוויסע פּאָליטישע קאַמפּאַניע אינם ראַט פון די פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען. ס׳איז געווען, דוכט זיך, מערעזשין. מיר האָבן גערעדט מיט פאַרביטערונג וועגן דעם, ווי אַזוי יידישע אַסימילאַנטן האָבן ניט קיין ברעקל טאַקט אין די צווישן-פעלקערליכע באַציונגען. האָבן זיי זיך אָפּגעטרייסלט פונם אייגענעם פאָלק, ווילן זיי באַהאַנדלען יידיש אַלס אַ „זשאַרגאָן” און אַלע אונזערע אַווטאָנאָמיע-באַשטרעבונגען אַלס אַ רעאַקציאָנערע אוטאָפּיע, — טאָ זאָלן זיי דאָס געזונטערהייט טון. אָבער זאָלן זיי וועניגסטנס זיך ניט מישן אין נאַציאָנאַלע ענינים פון אַ נ ד ע ר ע פעלקער, פאַר וועלכע זיי זיינען ניט קיין מענשעוויקעס, ניט קיין קאָסמאָפּאָליטן, נאָר קודם כּל — יידן...

מיין מיטשמועסער, מערעזשין, איז געווען איינער פון די בונדיסטן, צו וועלכע כ׳האָב זיך באַציען מיט גרעסטער אַכטונג. מיר האָבן במשך דריי יאָר געאַרבעט צוזאַמען, אַלס מיטאַרבעטער פון איין אין דערזעלבער טאָג-צייטונג, און במשך דער דאָזיגער צייט, אין טאָג-טעגליכע באַגעגע-נישן און שמועסן האָב איך זיך אויסגעלערנט אים שאַצן אַלס אַן אויפריכטיגן, גוטן יידישן אַווטאָנאָמיסט און ערנטליכן פּאָליטישן טוער. האָב איך מיר געקאָנט פאָרשטעלן, אַז דערזעלביגער מענש, וואָס האָט מיט אַזאַ פאַרביטערונג גערעדט וועגן דער פאַרברעכערישער באַציונג פון די יידישע אַסימילאַנטן צו דער נאַציאָנאַלער פראַגע, וועט מיט אַ פּאָר יאָר שפּעטער אַלס דער הויפּט-קאָמיסאַר פאַר יידישע ענינים אין רוס-לאַנד, פאַרנעמען בנוגע די פראַגן פון יידישער אַווטאָנאָמיע און יידישע קולטור-ווערטן כּמעט דיזעלבע שטעלונג, ווי אַסטראָוו צו דער „פּעטלורי-שער שפּראַך” ?

יאָ, די צייטן בייטן זיך, און מיר מיט זיי...

III. דער אָנהויב פון יידיש־אוקראַיִנישער דערנעהענטערונג

יידישע סאָציאַליסטן און אוקראַיִנישע באַוועגונג. — אונזער שטעלונג צו פעדעראַטיווער איבערבויאונג פון רוסלאַנד. — דער איבערברוך. — דער אָנהויב פון דער דערנעהענטערונג. — די שטעלונג פון יידישע פאַרטייען: פאַראייניגטע, פועלי־ציון, בונד.

די שטעלונג פון די יידישע סאָציאַליסטן צו דער אוקראַיִנישער פראַגע איז פון אָנהויב אָן געווען ניט אַזוי באַשטימט און קלאָר ווי די פּאָזיציע פון דער יידישער גרויס־בורזשואַזיע. להלכה איז זי געווען פריינטליך. דער פּרינציפּ פון נאַציאָנאַלער זעלבסטבאַשטימונג איז פאַר אונז געווען הייליג, און דעריבער האָבן מיר זיך צו דער נייער אוקראַיִנישער באַוועגונג אַנדערש, ווי מיט סימפּאַטיע, ניט געקאָנט באַציהען. און דאָך זיינען מיר דערביי ניט פריי געווען פון פאַרשיידענע פאָראורטיילן. ווען אין אָנהויב אַפּריל 1917, אויף אַ פּאַרטיי־קאָנפערענץ פון די פועלי־ציון אין מאָסקווע, האָט אַ קיעווער דעלעגאַט (ח׳ גאָלדעלמאַן) דערקלערט, אַז די אוקראַיִנישע באַוועגונג קאָן זיך ניט באַגנוגענען מיט קולטורעלער און שפּראַכליכער גלייכשטעלונג אין די ראַמען פון אַן איינהייטליכער רוסישער מלוכה און אַז זי מוז פאַרלאַנגען די מלוכהשע איבערבויאונג פון גאַנץ רוסלאַנד אויף ברייטע פעדעראַטיווע יסודות, און אַז מיר פועלי־ציון זיינען לויט אונזער פּראָגראַם מחויב די דאָזיגע באַשטרעבונגען צו אונטערשטיצן, איז דאָס פאַר פילע חברים געווען אַ האַרטער ביסן. אַפילו דער מחבר פון די דאָזיגע שורות, וואָס האָט אַם וועניגסטן געהאַט שייכות צו דער אַזוי גערופענער „רוסישער אָריענטאַציע“, האָט, ניט אַרויסזאָגנדיג זיך דירעקט אַקעגן דעם פאָרשלאָג, דאָך אָנגעוויזן אויף די

בעסערע ווירטשאפטליכע מעגליכקייטן, וועלכע דאס יידישע פראלעטאריאט וועט האבן אין אן איינהייטליכן רוסלאנד. די קיעווער דעלעגאטן האבן אויף מיינע באמערקונגען געגעבן א שארפע און — כ׳מוז מודה זיין — א גערעכטע תשובה. כ׳האב זיך נאך דער דאזיגער דיסקוסיע, וואס איז געפירט געווען אין די ראמען פונם צ. ק., זיך עטוואס פארשעמט, וואס כ׳האב אין אזא גרויסער פראגע אפערירט מיט אזעלכע בערך קליינע ארגומענטן. אגב האב איך זיך שפעטער איבערצייגט, אז אויך פון ריין-ווירטשאפטליכן שטאנדפונקט זיינען מיינע דעמאלסטיגע ארגומענטן ניט געווען לחלוטין ריכטיג...

אן אקטיווערן און ענטשלאסענערן כאראקטער האבן אנגענומען די סימפאטיען פון די יידישע סאציאליסטישע פארטייען ערשט אין אנהויב זומער 1917, ווען די יידישע פארטייען זיינען אריין אין די „צענטראלע ראדע“. חוץ דער באשטרעבונג צו זיין קאנסעקווענט און האנדלען אין אלע פראגן בהסכם מיט דער אייגענער פארטיי-פראגראם האבן דא געווירקט אויך צוויי אנדערע מאמענטן. ערשטנס, האט דער אויסגעשפראכענער האס פון אלע אסימילירטע און קאפיטאליסטישע עלעמענטן אינם יידנטום צו דער אוקראינישער באוועגונג געשאפן ביי אונז אנטקעגנגעזעצטע שטימונגען. ווען א סאציאליסט וואקלט אין זיין שטעלונג צו דער אדער אנדערער לעבנס-ערשיינונג, ווערט פאר אים מאסגעבנד די פאזיציע פון זיינע קלאסן-קעגנער. פאראורטיילן זיי א געוויסע געזעלשאפטליכע ערשיינונג, — איז זי מן הסתם א פראגרעסיווע, נוצליכע פארן פראלעטאריאט... דער צווייטער מאמענט, וואס האט געמאכט א סוף צו די אינעווייניגסטע וואקלענישן, איז געווען די נאציאנאל-פערסאנאלע אווטאנאמיע, וואס האט זיך שוין דעמאלט דייטליך אנגערוקט אויפן האריזאנט. די יידישע אווטאנאמיע איז געווען ניט סתם א לאקונגס-מיטל מצד די „כיטרע כאכלאצקע פאליטיקער“, ווי ס׳מיינען איצט געוויסע סקעפטיקער. להפך, צוליב סיבות, וועגן וועלכע ס׳וועט אונז נאך אויסקומען רעדן שפעטער, איז זי אן אינטעגרירנדער באשטאנדטייל פון דער אוקראינישער מלוכה-אידעע בכלל. ס׳איז אבער אלנפאלס א פאקט, אז פאר פארטייען, וואס האבן במשך לאנגע יארן געמאכט די נאציאנאלע אווטאנאמיע פאר זייער גרעסטן טרוים, האט די קאנקרעטע פערספעקטיוו דעם דאזיגן טרוים צו פארווירקליכן, געמוזט האבן א

גרויסע השפּעה אויף זייער אַלגעמיינער פּאָליטיק. ס'איז אַ פֿאַקט, אַז ניט נאָר סאָציאַליסטן, נאָר אַפֿילו אויך געוויסע יידישע קליינבירגערליכע עלעמענטן זיינען געשטאַנען אונטערן איינדרוק פֿון דער דאָזיגער גלענצנדער פּערספּעקטיוו: נאָך אַ שווערן אינעווייניגסטן קאַמף בתוך דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע האָבן אירע דעמאָקראַטישערע עלעמענטן — די צעירי-ציון און די אַזוי גערופֿענע „קיעווער ציוניסטן" מיטן פֿאַרשטאָרבענעם ס י ר ק י ן בראש — דורכגעפֿירט אַ פּאָליטיק, וואָס איז פֿריינדליך געווען צו די אוקראַינישע באַשטרעבונגען.

ס'וואָלט אָבער געווען פֿאַלש, ווען די דאָזיגע שורות וואָלטן ביי וועמען ס'איז געשאַפֿן דעם איינדרוק, אַז די יידישע דעמאָקראַטיע (כ'גיב די טערמינאָלאָגיע פֿונם 1917—1918 יאָר) איז געווען אין איר באַציִונג צו דער אוקראַינישער באַוועגונג ניט אויפֿריכטיג, אַז זי האָט זיך בלויז געלאָזט „אונטערקויפֿן" דורך דעם צוזאָג פֿון נאַציאָנאַלער אַווטאָנאָמיע און אַנדערע גלענצנדע פּערספּעקטיוון. דער אמת איז לגמרי אַן אַנדערער. די שטעלונג פֿון די „פֿאַראייניגטע", „פּועלי-ציון" און פֿונם דעמאָקראַטישערן טייל פֿון די בירגערליכע ציוניסטן צו דער אוקראַינישער באַוועגונג וואָלט בלי שום ספֿק געווען פּאָזיטיוו, אַפֿילו ווען ס'וואָלט ניט געווען די אויסזיכט אויף נאַציאָנאַלע אַווטאָנאָמיע. די אַווטאָנאָמיע האָט בלויז צוגעגעבן די סיי ווי פֿאַראַנענע סימפּאַטיעס אַ פֿעסטערע און אַקטיווערע פֿאָרם.

* * *

די אָנפֿירונג אינם פּראָצעס פֿון דער יידיש-אוקראַינישער דערנעהענטערונג איז אינם ערשטן יאָר פֿון דער רעוואָלוציע געלעגן אין די הענט פֿון די „פֿאַראייניגטע", וואָס האָבן זיך דעמאָלט אָקאָרשט געבילדעט פֿון די רעשטלאַך פֿון אַמאָליקע ס. ס. און י. ס. דער שידוך צווישן די דאָזיגע צוויי עלעמענטן איז ניט געווען קיין גלייכער. בעת די טעריטאָריאַליסטישע אידעאָלאָגיע איז אין דער נאָר-וואָס געבילדעטער פּאַרטיי לחלוטין פֿאַרשוואונדן געוואָרן, זיינען די סיימיסטישע שטימונגען אין איר געווען די אַבסאָלוט הערשנדע. דעריבער האָט די דאָזיגע פּאַרטיי, שטייענדיג פֿאַר דער פּערספּעקטיוו צו פֿאַרווירקליכן דעם אידעאַל, וואָס איז געווען דער אַנטשיידנדער אין איר יידישן פּראָגראַם, אַריבערגע-

וואָרפן אַלע אירע אינטעליגענטישע כּחות אויף אוקראַינע און אָנגעהויבן אַרויסצוגעבן אין קיעוו אַ גרויסע טאָג-צייטונג „נייע צייט". שוין דער איבערגעוויכט פון כּחות אין פאַרגלייך מיט די „פּועלי-ציון", וואָס זיינען געווען באַדייטנד אָרימער סיי אין אינטעליגענץ און סיי אין מיטלען, — האָט געזיכערט די „פאַראייניגטע" דעם פירנדען אָרט אין דער יידיש-אוקראַיִנישער פּאָליטיק. אויסער דעם איז דער סאָציאַליזם גופא פון די „פאַראייניגטע", אַדאַנק דעם סיימיסטיש-ס׳סישער געמישעכץ, געווען „עלאַסטישער" און מער צוגעפּאַסט צו דעם מערקווירדיגן טיפּ פון „אוקראַיִנישן סאָציאַליזם", וואָס האָט געהערשט אין דער „צענטראַלער ראַדע". בעת, למשל, פּועלי-ציון, אַלס מאַרקסיסטן, האָבן ניט שטענדיג געקאָנט האַרמאָנירן מיט דער הערשנדער שטימונג, ספּעציעל אין דער אַגראַר-פראַגע, האָבן די „פאַראייניגטע" אויך אין דעם פּונקט קיין אָפּהאַלט ניט געהאַט.

אין יענער צייט — בעת דער „צענטראַלער ראַדע" — זיינען די פאַראייניגטע געגאַנגען אַם ווייטעסטען אין זייער שטעלן זיך אויפן אוקראַיִנישן מלוכה-שטאַנדפּונקט. אויב מאָמענטנווייז האָט זיך גע-דוכט, אַז פּועלי-ציון האַלטן ביים איבעריאָגן זיי אין דער דאָזיגער פּאָזיציע, איז דאָס מער צו ערקלערן אַדאַנק דעם פערזענליכן טעמפּעראַמענט פון זייערע פאָרשטייער. די פּאַרטיי, אַלס אַ גאַנצע, האָט ביי איר גאַנצער סימפּאַטיע צו די אוקראַיִנישע באַשטרעבונגען אָפטמאָל אַרויסגעצייגט אַ שטאַרקן קריטישן הוש. דאָס האָט זיך באַזונדערס אַרויסגעוויזן אין דער מעשה מיט דער ראַטיפיקאַציע פונם סעפּאַראַטן ברעסט-ליטאָווסקען שלום, פאַר וועלכן ס׳האָבן געשטימט סיי די „פּועלי-ציון" און סיי די „פאַראייניגטע". אָבער בעת די פאָרשטייער פון פּועלי-ציון איז אויסגע-קומען פאַרן דאָזיגן שריט, — וואָס איז באמת געווען אַ פעלער, כאָטש ער איז געטאָן געוואָרן אונטערן דרוק פון ערנסטע צווינגענדע מאָטיוון, — אויסצוהערן אויף דער פּאַרטיי-קאָנפערענץ פון מאַי 1918 אַן אומגעהויער-שאַרפע קריטיק, איז די פּאָזיציע פון די פאָרשטייער פון די „פאַראייניגטע" געווען אַ פיל גרינגערע. כ׳דערמאָן זיך אַפילו ווי מיר, די פאָרשטייער פון פּועלי-ציון אין דער קליינער ראַדע, האָבן דעמאָלט מקנא געווען אונזערע קאָלעגן פון די „פאַראייניגטע", וועמענס ראַדע-חטאים באַקומען ניט אַזאַ האַרטע שטראָף...

* * *

אַ באַזונדערע פּאָזיציע בנוגע דער אוקראַינישער באַוועגונג האָט פאַרנומען דער „בונד“. צום אונטערשיד פון די „פאַראייניגטע“ און „פּועלי ציון“ איז דער בונד געווען ניט קיין זעלבשטענדיגע פּאַרטיי, נאָר אַ טייל פון דער רוסלענדישער סאָציאַלדעמאָקראַטיע. פאַרבונדן דורך אַלטע פעדים מיט די מענשעוויקעס, האָט דער בונד געמוזט זיין אוקראַינישע פּאָליטיק צופּאַסן צו זייערע. די מענשעוויקעס זיינען אָבער אין עצם געווען „קאָסמאָפּאָליטן“, ד. ה. גרויס=רוסישע אַסימילאַטאָרן און האָבן אויף די אוקראַינישע באַוועגונג געקוקט מיט אַ קוים באַהאַלטענעם האַס און מורא. די בונדיסטן האָבן פון איין זייט געווירקט אויף זייערע מענשעוויסטישע חברים אין אַ פּאָזיטיוון זין, צווינגענדיג זיי אָפטער צו רעדן וועגן דער זעלבסטבאַשטימונג פון פעלקער און טיפער צו באַהאַלטן זייערע גרויס=רוסישע תשוקות. פון דער אַנדערער זייט האָבן זיי זיך אָפט אונטערגעוואָרפן זייער ווירקונג, נאָך מער, ווייל זיי אַליין זיינען בעצם געווען דורכגעדרונגען מיט דערזעלבער אידעאָלאָגיע.

דער כאַראַקטעריסטישער שטריך אין דער בונדיסטישער פּאָליטיק אויף אוקראַינע איז געווען די שטרעבונג אויסצונוצן די צענטראַלע ראַדע צוליב אַל=רוסישער פּאָליטיק, בעיקר קעגן די באָלשעוויקעס. ס׳פלעג זעלטן דורכגיין אַ זיצונג פון דער ראַדע, ווען ראַפעס, דער דעמאָלסטיגער פירער פונם בונד, זאָל ניט אַריינטראָגן אַ רעזאָלוציע קעגן די פּעטראָגראַדער „פאַרכאַפּער פון דער מאַכט“ אָדער סתם אַ זידל טון די ראַטן=מאַכט. און ווען פון רוסלאַנד איז אָנגעקומען דער אַנטלאָפענער פון די באָלשעוויקעס ליבער=גאָלדמאַן, האָט ער באַלד פאַרנומען דעם אויבן=אָן אין דער בונדיסטישער פראַקציע און געפירט זי צוזאַמען מיט די מענשעוויקעס צום וואָרט=שטורעם קעגן די סאָוועטן. אַזעלכע אַרויסטרעטונגען פלעגן אויף די פּאָליטיש ווייניג אַנטוויקלטע מערהייט פון דער צענטראַלער ראַדע מאַכן אַ באַשטימטן איינדרוק. „אויב אַזעלכע פּאַטענטירטע סאָציאַליסטן, ווי ראַפעס, רעדן מיט שוים אויף די ליפּן קעגן דער ראַטן=מאַכט, טאָ וואָס זאָלן מיר, פּשוטע פּוערים, זאָגן“. אויף אַזאַ אופן האָבן די איצטיגע פּראָקוראָרן און צענזאָרן פון ריינער קאָמוניסטישער געזינונג געשפּילט דעמאָלט אַזאַ ראָלע, פאַר וועלכע זיי וואָלטן

איצט געמענט זיך אַליין באַשטראָפן מיט דערזועלבער שטראָף, וועלכע זיי האָבן פאַרלאַנגט אויף די שפּאַלטן פון „עמעס“ פאַר זייערע דעמאָלסטיגע קאָמפּס=חברים, פאַר די אָנגעקלאָגטע ס=ר'ען...

פון דער אַנדערער זייט זיינען די בונדיסטן, פונקט ווי די מענשעוויקעס, געווען שטאַרקע רוסישע פּאַטריאָטן און פאַרביסענע קעגנער פון אוקראַינישער זעלבשטענדיגקייט. דאָס פלעג זיי ברענגען אין אַ שווערע סתירה מיט זייערע אַלגעמיינע אַנטי־באָלשעוויסטישע אנשויאונגען. פון איין זייט האָט מען געוואָלט האָבן אַ פעדעראַציע מיט רוסלאַנד; פון דער אַנדערער האָט מען מיט דעם קאָנקרעטן רוסלאַנד, וואָס האָט צו יענער צייט עקזיסטירט, ד. ה. מיט די באָלשעוויקעס, ניט געטאָרט האָבן קיין מגע ומשא! פּראָקלאַמירן אַן אַלרוסישע פעדעראַציע, ניט גייענדיג אויף קיין פשרה מיט די באָלשעוויקעס, האָט געהייסן נעמען אויף זיך די פאַרפליכטונג צו פירן קעגן די באָלשעוויקעס אַ באַוואָפנטן קאַמף, כדי אַריינצוזעצן אין מאָסקווע אַזאַ רעגירונג, מיט וועלכער, לויט דער דעמאָלסטיגער איבערצייגונג פון ראַפּעסן, וועט מען זיך יאָ קאָנען פעדערירן. אויף אַזאַ אופן איז דער קאָנקרעטער אינהאַלט פון דער בונדישער פעדעראַציע געווען צו יענער צייט (ד. ה. סוף 1917 און אָנהויב 1918) פיל רעאַקציאָנערער און קאָנטר=רעוואָלוציאָנערער, איידער די אוקראַינישע „סאַמאָסטינאָסט“.

דער אויסוועג פון דער דאָזיגער סתירה איז פאַר די בונדיסטן געווען — אָדער אויס באָלשעוויסטן=האַס דערגיין צו סאַמאָסטינאָכט, ווי ס'האָבן דאָס געטאָן די גרוזינישע מענשעוויקעס, אָדער אויס מורא פאַר סאַמאָסטינאָסט איבערגיין צום קאָמוניזם, ווי ס'האָבן טאַקע שפּעטער געטאָן ראַפּעס מיט זיינע פריינט. כל זמן איינער פון די דאָזיגע אויסוועגן איז ניט אויסגעקליבן געוואָרן, איז די סתירה געווען קלאָר און שאַרף און יעדער פּרוב אויסצומיידן די קאָנסעקווענצן, וואָס זיינען פון איר געדרונגען, האָט ניט געקאָנט זיין אין הסכם מיט דער עלעמענטאַרער פּאָליטישער לאָגיק.

VI. וועגן דער אידעאָלאָגיע פון דער אוקראַאינישער באַוועגונג

די סאָציאַלע סטרוקטור פון דער אוקראַאינישער נאַציע. — דאָס „פאָלק אָהן אַ בורזשואַזיע". — די אייגנאַרטיגקייט פונם אוקראַאינישן סאָציאַליזם. — קליין-בורזשואַזיע אונטער סאָציאַליסטישן מאַנטל. — דער פעטיש פון „נאַציאָנאַלער איינינקייט. — די באַהאַלטענע סכנה.

די פּאָליטישע פיזיאָנאָמיע פון דער אוקראַאינישער מערהייט פון דער צענטראַלער ראַדע קאָן כאַראַקטעריזירט ווערן אַלס אַ מאָדנער געמיש פון סאָציאַליזם מיט נאַציאָנאַלע שטימונגען. ביי די אוקראַאינער איז די אַנטוויקלונג סיי פונם סאָציאַליזם, סיי פונם נאַציאָנאַלן געדאַנק פאָרגעקומען מיט אַ פּלוצלינגן שפּרונג, וואָס האָט זיי ניט איבערגעלאָזט קיין צייט קומען צווישן זיך אין אַן אינעווייניגסטע האַרמאָניע. בעת מיר, יידישע סאָציאַליסטן, האָבן געהאַט גענוג צייט, כדי איבערצוקאָכן אין אונז אינעווייניג די פאַרשיידענע עלעמענטן פון אונזער פּראָגראַם און שאַפן פון זיי לכל הפּחות אַ כעמישע פאַרבינדונג, איז די מערהייט פון דער צענטראַלער ראַדע געווען יונג סיי אין איר סאָציאַליזם, סיי אָפּטמאָל אויך אין אירע נאַציאָנאַלע באַשטרעבונגען. דעריבער האָט מען זיך ביי איר געקאָנט ריכטן אויף די *סאַמע* אונערוואַרטעטע טאַקטישע שפּרונגען...

חוץ דעם איז געווען נאָך אַ מאָמענט, וואָס האָט אַרויפגעלייגט זיין שטעמפּל אויף דער פיזיאָנאָמיע פון דער צענטראַלער ראַדע. דאָס אוקראַאינישע פאָלק האָט ניט קיין *אויסגעשפּראָכענעם* בורזשואַ-קלאַס, ניט אין דאָרף און ניט אין שטאָט. ס'זיינען געווען, נאַטירליך, אַ גאַנץ היפּשע צאָל פון איינצעלנע אוקראַאינער, וואָס האָבן

דערגרייכט צו אַ בּאַדייטנדן וואוילשטאַנד, געוואָרן ערד=פּריצים, גרויסע סוחרים, העכערע בּאַאַמטע. אָבּער בּאַלד, ווי זיי פּלעגן אַרויפקלעטערן אויף די אייבּערשטע טרעפּלאַך פון דער געזעלשאַפטליכער לייטער, האָט זיך זייער אוקראַיניזם פאַרענדיגט און זיי פּלעגן זיך בּדרך כּלל אָנהויבּן פילן אַלס רוסן. אויבּ די אַסימילאַציע בּיי יידן האָט זיך אָנגעשטויסן אויף אַ רייע פון אינערליכע שוועריגקייטן און אינגעווענינסטע מניעות און פּלעג אל פּי רוב ניט פאַרלאָזן די ראַמען פון שפּראַך=אַסימילאַציע, — איז זי אָבּער בּיי די אוקראַינער פאָרגעקומען פיל גרינגער און נאַטירליכער. אַן אוקראַינער, וועמענס געבּרויכס=שפּראַך איז געוואָרן רוסיש, האָט דערמיט זיך אויפגעהערט צו פילן אַלס אוקראַינער; אַזוי איז לכל הפּחות געווען די לאַגע בּיים אַלטן רעזשים. דער אויפשטייג פונם איינצעלנעם אוקראַינער צום „העכערן" קלאַס איז געווען גלייכבּאַדייטנד מיט זיין איבּערגאַנג צו דער „העכערער" נאַציע. ס'זיינען געווען נאַטירליך אויסנאַמען, אָבּער אויסנאַמען בּאַקאַנטליך בּאַשטעטיגן דעם אַלגעמיינעם כּלל...

אויף אַזאַ אופן איז בּיים אָנהויבּ פון דער רעוואָלוציע קיין אויסגעשפּראָכענע קלאַסן=בּאַוואוסטע אוקראַינישע בּורזשואַזיע לחלוטין ניט געווען. די גרויסבּאַזיצער אין דאָרף זיינען געווען רוסן און פּוילן, די בּירגער אין שטאָט — רוסן און יידן. דאָס האָט, גאַנץ נאַטירליך, געמוזט בּרענגען די אוקראַינישע אידעאָלאָגן צום געדאַנק, אַז סאָציאַליזם און אוקראַינערטום איז איינס און דאָסזעלבּע, אַז מען קאָן ניט זיין קיין אוקראַינער, ניט זייענדיג קיין סאָציאַליסט. „אויבּ די עקספּראָפּריאַציע פון דער בּורזשואַזיע קאָן מיין פאָלק בּלויז נוצן בּרענגען, טאָ וואָלט געווען פון נאַציאָנאַלן שטאַנדפּונקט אַ פאַרבּרעכן, אויבּ כ'וואָלט ניט געווען קיין סאָציאַליסט", — אַזוי פּלעגט דענקען דער דורכשניטליכער אוקראַינישער טוער אין דער צייט פון צענטראַלער ראַדע. פון דעם דאָזיגן גרונד=געדאַנק זיינען ניט געווען פריי אַפילו די אָנגעזעהענסטע צווישן די אוקראַינישע סאָציאַליסטן, ווי למשל ווינישענקאָ, וועלכער פאַרטיידיגט אים מיט דער גרעסטער עקשנות אין אַלע זיינע פּאָליטישע ווערק.

דער דאָזיגער געדאַנק איז אָבּער גאָרניט אַזוי ריכטיג, ניט קוקנדיג אויף די אויסערליכע פאַקטן, וואָס רעדן פאַר אים. די אוקראַינער האָבּן

טאַקע ניט קיין גרויס=בורזשואַזיע, אָבער זייער פּוערטום איז אין זיין
גרעסטן טייל מער בירגערליך און אינדיווידואַליסטיש, איידער אין גרויס=
רוסלאַנד. אין אייניגע גובערניעס, ווי, למשל, אין פּאָלטאַווער, כאַרקאָ=
ווער, פאַרמאָגן די אוקראַינער אַ שטאַרקע דאָרפישע מ י ט ל = בורזשואַזיע,
וואָס האָט אפילו במשך אַ געוויסע צייט זיך גוט אָרגאַניזירט און גע=
שפּילט אַ באַדייטנדע פּאָליטישע ראָלע. פון איר איז אַרויס ביים
אָנהויב פון דער העטמאַנישער הערשאַפט די רעאַקציאָנערע באַוועגונג
פון די „כליבאָראָבן", וועלכע, הויך אייניגע גרויס=רוסישע עלעמענטן,
איז באַשטאַנען על פּי רוב טאַקע באמת פון א ו ק ר אַ י נ י ש ע פּוערים,
וואָס זיינען אפילו טיילווייז געשטאַנען אויף אַן אויסגעשפּראָכענעם אוקראַי=
נישן מלוכה=שטאַנדפּונקט. אייניגע פון זייערע אידעאָלאָגן, ווי למשל,
שעמעט און קאָוואַלענקאָ, האָבן מיט פולער איבערצייגונג אויפריכ=
טיגקייט זיך געהאַלטן פאַר פּונקט אַזעלכע גוטע אוקראַינער, ווי די
סאָציאַליסטן פון דער צענטראַלער ראַדע... אויסער דעם האָט די פאַר=
שטאַרקונג פון דער אוקראַינישער באַוועגונג אָפּגעשטעלט מיט אַ מערק=
ווירדיגער שנעלקייט די אַסימילאַציע אין שטאָט און געשאַפן אַפילו
צווישן נאָך ניט גאַנץ רוסיפיצירטע שטאָטישע איינוואוינער פון אוקראַי=
נישן אורשפּרונג אַ געוויסן קעגן=פּראָצעס. אַ באַשטימטע באַדייטונג האָט
דערביי געהאַט דער פאַקט, וואָס גראד אין די קריגס= און רעוואָלוציאָנס=
יאָרן האָט זיך דער פ ע ר ז ע נ ל י כ ע ר ב אַ ש ט אַ נ ד פון דער שטאָ=
טישער בורזשואַזיע מער און גיכער געביטן איידער דאָס וואָלט פאָרגע=
קומען אין דעם זעלבן משך צייט ביי אַ נאָרמאַלער קאַפּיטאַליסטישער
אַנטוויקלונג; די צאָלרייכע נ י י ע בורזשואַזיע האָט זיך נאָך ניט באַ=
וויזן צו אַסימילירן כדבעי און זי איז דעריבער גלייך אונטערגעפאַלן אונ=
טער דער ווירקונג פון דער אוקראַינישער באַוועגונג.

* * *

אויף אַזאַ אופן האָט די אוקראַינישע באַוועגונג שוין אויפן צווייטן
יאָר נאָך דער רעוואָלוציע אַריינגעצויגן אינם קרייז פון איר השפּעה,
אויסער פּראָלעטאַרישע און האַלב=פּראָלעטאַרישע עלעמענטן, אויך גאַנץ
באַדייטנדע שיכטן פון קליין=בירגער, סיי אין שטאָט און סיי אין דאָרף.
די דאָזיגע שיכט איז באַלד פאַרשטאַרקט געוואָרן דורך טויזנטער באַ=

אַמטע, לערער, גלחים, וואָס האָבן איצט, בײַ דער נײַער פּאָליטישער קאָניונקטור, פּלוצים אַנטדעקט זײער אוקראַיִנישע האַרץ, און אויף אַזאַ אופן האָט זיך געשאַפן אַ קראַפט, וואָס האָט *געמוזט* האָבן איר ווירקונג אויפן גאַנצן פּרצוף פון דער אוקראַיִנישער באַוועגונג. שוין אין די לעצטע פּאָר חדשים פון דער „צענטראַלער ראַדע" האָט זיך די דאָזיגע ווירקונג אויסגעדריקט אין דער פאַרשטאַרקונג פון די פּאַרטייען פון „סאָציאַליסטן פעדעראַליסטן" און „סאָציאַליסטן־סאַמאָסטייניקעס", וועגן וועלכע מע האָט אין דער ערשטער תקופה נאָך דער רעוואָלוציע כמעט גאָרניט געהערט. ניט קוקנדיג אויף זײער סאָציאַליסטישן נאָמען האָבן די דאָזיגע צוויי פּאַרטייען אַרויסגעוויזן קלאָרע קלײנבירגערליכע טענדענצן.

די ווירקונג פון דער נײַ־אויפגעוואַקסענער אוקראַיִנישער קלײנבורזשואַזיע איז געווען, נאַטירליך, אַ רעאַקציאָנערע. מען מוז ניט גראַד זײַן אַ צוקערפאַבריקאַנט, כדי צו באַקעמפן מיט בלינדן האַס אַלע פּראָלעטאַרישע באַשטרעבונגען. אַדאַנק דער דורות־לאַנגער הערשאַפט איבער די מחות איז די פּאָליטישע מחנה פון דער בורזשואַזיע פיל, פיל גרעסער, איידער דער קרײַז פון די, וועלכע זײַנען אונמיטלבאַר־עקאָנאָמיש בלוטיג פאַראינטערעסירט אין דער דערהאַלטונג פונם קאַפּיטאַליזם.

ס'איז געווען אַ קללה פאַר די אויפריכטיגערע אוקראַיִנישע סאָציאַליסטן, וואָס בעת די בירגערליכע ווירקונג אין דער אוקראַיִנישער באַוועגונג האָבן זיך אַרויסגעוויזן מיט אַן אַלץ שטאַרקערער קראַפט, האָבן זײ נאָך אַלץ זיך דאָקטרינער געהאַלטן אָן דער טעאָריע, אַז קיין אוקראַיִנישע בורזשואַזיע איז ניטאָ און דעריבער קאָנען אויך ניט געמאָלט זײַן קיין *אוקראַיִנישע* בירגערליכע פּאַרטייען. דעריבער, במקום דורכצופירן אַ שאַרפע גרעניץ־ליניע צווישן זיך און דעם קלאַסן־באַוואוסטן קלײנבירגערטום פונם אייגענעם פאָלק און באַקעמפן זײַנע באַשטרעבונגען מיט דערזעלבער ענערגיע, מיט וועלכער ס'טוען דאָס סאָציאַליסטן פון אַנדערע פעלקער, האָבן זײ זיך עקשנותדיג געקלאַמערט אָן דער פיקציע וועגן דער לחלוטין־איינציגער סאָציאַליסטישער נאַציע, וואָס האָט ניט קיין קלאַסן־קאַמף *אין זיך איינוועניג*. דער ערשטער פּועל־יוצא פונם דאָזיגן שטאַנדפּונקט איז דער, אַז דער קאַמף קעגן דער בורזשואַזיע האָט אין די אויגן פון אַזעלכע סאָציאַליסטן געמוזט אָננעמען אַ

נאַציאָנאַלן, ד. ה. בעיקר אַנטיסעמיטישן כאַראַקטער. דער צווייטער פּועל-יוצא איז געווען וואָס די אוקראַיִנישע ס. ד. און ס. ר. האָבן אָנגעהויבן קוקן אויף די אַליין שטאַרקער אויפטרעטנדע אוקראַיִנישע בירגערליכע עלעמענטן, אַלס אויף אַ מאַסקאַראַד, וואָס קאָן אַמאָל צונויפקומען צוליב נאַציאָנאַלע אינטערעסן. היות ווי מען האָט צו טון מיט דייטשן, וואָס האַלטן ניט פון פּראָלעטאַרישע אתה=בחרתנו=נאַציעס, מוז מען זיי ווייזן אַז מען איז גלייך צו לייט, אַז מען האָט אַן אייגענע בורזשואַזיע און מען קאָן ליפערן מיניסטאָרן אַפילו נאָכ'ן שטורץ פון דער סאָציאַליסטישער צענטראַלער ראַדע. די סאָציאַליסטישע אינספּיראַטאָרן פונם „אוקראַיִנישן נאַציאָנאַלן פאַרבאַנד“ האָבן אין דער העטמאַן-צייט ערנסט געמיינט, אַז זיי נאַרן אָפּ די דייטשן, אַריינרוקנדיג זיי אונטערגעפּאַלשטע בורזשואַזע מיניסטאָרן; באמת זיינען די ס. פ. (סאָציאַליסטן=פעדעראַליסטן) גאָר קיין בורזשואַ ניט, ווייל דאָס אוקראַיִנישע פאָלק האָט דאָך באַקאַנטליך ניט קיין בורזשואַזיע *)...

די ווייכקייט און טאָלעראַנץ פון די אוקראַיִנישע סאָציאַליסטן צו די בירגערליכע עלעמענטן, וואָס האָבן זיך אַרויסגעוויזן צווישן זיי, האָט פון דער אַנדערער זייט געבראַכט דערצו, אַז די דאָזיגע עלעמענטן האָבן זיך ניט אַנטפּלעקט אין זייער גאַנצער נאַקעטקייט. באַנוצנדיג די פריינטליכקייט פון לינקס האָבן די אידעאָלאָגן פון דער וואַקסנדער אוקראַיִנישער בורזשואַזיע געקאָנט זיך צופּאַסן צו די דעמאָלט הערשנדיגע שטימונגען און פאַרדעקן זייער אמתן פּרצוף אונטער אַ קלאַנגפולן סאָציאַליסטישן נאָמען. אויב שוין אין רוסלאַנד ווערט דער נאָמען „סאָציאַליסט“ שטאַרק מיסגעברויכט, האָט דער דאָזיגער מיסברויך דערגרייכט

*) ס'איז אינטערעסאַנט, אַז דער הויפּט-אינספּיראַטאָר פון דער דאָזיגער כיטרער פּאָליטיק, וולאַד. ווינניטשענקאָ, האָט נאָך עד היום ניט איינגעזעהן איר גאַנצע לעבערליכקייט. אין זיין העכסט-אינטערעסאַנטען בוך „די אויפלעבונג פון דער נאַציע“ („Відродження нації“) וואָס איז אָנגעשריבן אינם יאָר 1920, ד. ה. אין דער צייט ווען ווינניטשענקאָ האָט זיך דערקלערט פאַר אַ קאָמוניסט, אין וואָס שטעלט מיט זיך פאָר אַ ליידנשאַפטליכן „על חטא שחטאנו“ — בנוגע די חטאים פונם אוקראַיִנישן סאָציאַליזם פאַר דער ראַטן-מאַכט, — ווערט פונדעסטוועגן די פּאָליטיק פון נאַציאָנאַלן אחדות בעת דער העטמאַן-צייט פאַרטיידיקט מיט אַן עקשנות, וואָס וואָלט געמעגט האָבן אַ בעסערע אנווענדונג. א. ר.

ביים „פאָלק אָהן אַ בורזשואַזיע“, ביי די אוקראַינער, זיין העכסטע פאָרם. אין די ראָמאַנטישע יאָרן פון דער אוקראַינישער באַוועגונג זיינען אַלע געווען סאָציאַליסטן. ווער עס גלויבט אין גאָט און רעדט אוקראַיניש — איז אַ סאָציאַליסט, — אַזוי איז בערך געווען דער קריטערי פון סאָציאַליזם ביי די כל־ערלי סאָציאַליסטן־סאַמאָסטייניקעס און סאָציאַליסטן־פעדעראַליסטן...

דאָס פעלן פון אַ באַשטימטער גרעניץ־ליניע צווישן פאַרשיידענע טיילן פון דער אוקראַינישער באַוועגונג האָט געבראַכט דערצו, אַז דער דאָזיגער מאַרגאַרינע־סאָציאַליזם האָט זיך ניט נאָר קריסטאַליזירט און די ספּעציפישע „סאָציאַליסטישע“ פאַרטייען, — סאָצ.־סאַמאָסטייניקעס און סאָצ.־פעדעראַליסטן, — נאָר אויך זיך ברייט פונאַנדערגעלייגט אין די ראַמען פון די צוויי פאַרטייען, — ס. ר. און ס. ד., — פאַר וועלכע דער סאָציאַליזם איז געווען עטוואָס מער, ווי אַ שיינער פוץ־מיטל. אַזאַ צושטאַנד איז געווען פאַרבונדן מיט ערנסטע סכנות. ביי דער ענדערונג פון דער אויסערליכער לאַגע האָט דער ערב־רב, וואָס האָט זיך אָרגאַניזירט אונטערן סאָציאַליסטישן נאָמען, געקאָנט אָפּשטופּן אָן אַ זייט די ווייניגע באמת סאָציאַליסטישע עלעמענטן און אָנפירן אונטערן אַלטן רעוואָלוציאָנערן נאָמען די סאַמע רעאַקציאָנערע און שאָוויניסטישע פּאָליטיק.

די קערנדלאַך פון דער דאָזיגער סכנה זיינען בלי שום ספק שוין געווען פאַראַן אין דער צענטראַלער ראַדע. זייערע שרעקליכע פּרות זיינען אָבער אָנגערייפט געוואָרן בלויז שפּעטער, אינם בלוטיגן יאָר 1919.

V. די איינלאַדונג קיין ווינ'יצע

דער ערפאָלג פונם אויפשטאַנד. — דער אויפלעזונגס־פּראָצעס אין דער דייטשער אַרמײ. — אַן אויפרוף קעגן אַנטיסעמיטישער אַגיטאַציע. — אומבאַקאַנטע חתימות. — אוקראַינישער חייל קומט אַריין קיין אַדעס. — אוקראַינער און אַנטאַנט. — די טעלעגראַם פון ווינצע. — מיין אָפּפאָר.

אין אַ פּאָר וואָכן נאָכן אָנהויב פונם אויפשטאַנד קעגן דער העטמאַן האָט זיך דער אויפשטאַנד פאַרשפּרייט איבערן גאַנצן שטח פון אוקראַינאַ. ווי פון אונטער דער ערד זיינען אומעטום אויסגעוואַקסן גוט באַוואָפנטע פויערשע באַטאַליאָנען מיט אַגאַנץ נישט־קשהדיגער דיסציפּלין און אַבאַדייטנדן רעוואָלוציאָנערן ענטוזיאַזם. די עסטרייכישע אַרמעע, וואָס האָט אָקופּירט דעם דרומדיגן טייל פון אוקראַינע, איז צו יענער צייט שוין געווען לגמרי דעמאָראַליזירט און אינגאַנצן פאַרנומען מיט דער עוואַקואַציע אַהיים. דאָס אַוועקגייענדע מיליטער פלעגט כמעט אָהן שום ווידערשטאַנד אָפּגעבן די רעפּובליקאַנער זייער גאַנצע באַוואָפנונג, אַבי מען זאָל זיי געבן די מעגליכקייט צו דערגרייכן די גרעניץ. עטוואָס פעסטער זיינען נאָך געווען די דייטשן, וואָס האָבן פאַרנומען דעם גרעסערן צפונדיגן טייל פונם לאַנד. אין איייניגע ערטער האָבן זיי אונטער דער אָנפירונג פון זייערע רעאַקציאָנערע אָפיצערן געפּרובט אפילו מיט געווער אין דער האַנט צו פאַרטיידיגן די מאַכט פונם העטמאַן. קעמפענדיג אָבער אָהן אינעווייניגסטער איבערצייגונג, האָבן זיי געליטן אין אַזעלכע פאַלן מצד די אויפגעשטאַנענע פויערים גאַנץ עמפּפינדליכע מפּלות. דערזעהענדיג, אַז די קראַפט פונם אויפשטאַנד איז פיל גרעסער איידער זיי האָבן אין אָנהויב געמיינט, און קומענדיג צו דער איבערצייגונג, אַז זיין אונטערדריקונג וועט פאַרלאַנגען — אויב זי וועט

זיך בכלל איינגעבן — צו פיל בלוט, האָבן זיי אין פילע ערטער אָנגעהויבן אָפּצושליסן מיטן רעפּובליקאַנישן חייל נייטראַליטעטס־אָפּמאַכן, וואָס האָבן אים געלאָזט פרייע הענט אינם קאַמף קעגן דעם העטמאַן. די אייגענע קראַפט פונם העטמאַן איז אָבער, נאַטירליך, געווען צו קליין, כדי צו קאָנען אַרויסווייזן דעם סטיכיש וואַקסנדן אויפשטאַנד אַוועלכן ניט איז ערנסטן ווידערשטאַנד. אויף אַזאַ אופן איז צום אָנהויב דעצעמבער, ד. ה. פונקט צוויי וואָכן נאָכן אויפשטאַנד, שוין גאַנץ אוקראַינע געווען אין די הענט פון דער דירעקטאָריע, אויסער אדעס, וואו ס׳זיינען געשטאַנען די קריגס־שיפן פון דער אַנטאַנט, און קיעוו, וואו ס׳זיינען געווען קאָנצענטרירט די בעסטע דייטשע כחות, וועלכע האָבן אונטערן דורק פון דער אַנטאַנט ניט צוגעלאָזט דאָס רעפּובליקאַנישע מיליטער צו דער הויפּט־שטאָט פון אוקראַינע.

אין אַ וואָך נאָכן אנהויב פונם אופשטאַנד האָבן מיר באַקומען אין אַדעס — נאַטירליך אויף אַ אומלעגאַלן וועג, — דעם ערשטן אויפרוף פון דער דירעקטאָריע. צווישן אַנדערן איז אין אים געשטאַנען, אַז „יידן זיינען אונזערע פריינט; זיי גייען מיט אונז צוזאַמען; מען דאַרף דעריבער ניט ערלויבן קיין שום אַגיטאַציע קעגן זיי, און יעדן, וואָס וועט זיך מאַכן שולדיג אין אַזאַ מין אַגיטאַציע, זאָל מען באַטראַכטן אַלס אַ קאָנטר־רעוואָלוציאָנער, וואָס וויל מאַכן אַ טומל אין די מחות, כדי אויפצושטעלן די מאַכט פון די ערד־פּריצים און קאַפּיטאַליסטן“ (כ׳ציטיר לויטן זכרון; דעם אָריגינאַל טעקסט פון אויפרוף האָב איך ניט ביי מיר).

דאָס מערקווירדיגסטע אינם גאַנצן אויפרוף, וואָס האָט בכלל געמאַכט אַ באַפרידיגנדען איינדרוק, זיינען געווען די חתימות. אויסער ווינישענקאָ און פּעטליורא, וועלכע זיינען אַלגעמיין באַקאַנט געווען נאָך פון די צייטן פון דער צענטראַלער ראַדע, זיינען געשטאַנען נאָך דריי נעמען, וועלכע מיר האָבן פריהער קיינמאָל ניט געהערט: שוועץ, מאַקאַרענקאָ, אַנדריעווסקי. די פאַרוואונדערונג איז געווען אַזוי גרויס, אַז אין אַ קרייז פון יידישע סאָציאַליסטישע טוער איז אפילו אַרויסגעזאָגט געוואָרן די השערה, אַז דאָס זיינען פּסעוודאָנימען, אונטער וועלכע ס׳באַהאַלטן זיך אָנגעזעהענע אוקראַינישע טוער, וואָס ווילן ניט ריזיקירן מיטן קאָפּ אינם פאַל, ווען דער אויפשטאַנד וועט ניט מצליח זיין. און ווען מען האָט דעם אַוטאָר פון דער דאָזיגער השערה אָנגעוויזן, אַז אָט פּעטליורא

און ווינטשענקאָ האָבן יע אַנטדעקט זייערע נעמען, האָט ער שפּיצפינדיק געענטפערט, אַז כּדי דער אויפרוף זאָל באַגעגענען אַ צוטרוי מצד די מאַסן, האָט מען געמוזט אַנטפּלעקן אַ פּאָר פּסעוודאָנימען, און גראָד אויף וו. און פּ. איז געפאַלן דער גורל. די דערקלערונג האָט געקלונגען זעהר אמתדיק און האָט געמאַכט אַן איינדרוק...

אין די ערשטע טעג פון דעצעמבער האָבן די פרייוויליקע אָנגעהויבן צו עוואַקואירן אדעס. אינם פּאָרט האָבן זיך פיבערהאַפט געלאַדן שיפן, וואָס האָבן זיך געגרייט אַוועקגיין קיין נאָוואָראָסייסק. אייניקע צוריקגעבליבענע אָפיצערן האָבן אויף גיך אַראָפּגענומען די עפּאָלעטן און זיך געסטאַרעט אויף וועלכן ניט איז אופן צו ענדערן זייער אויסערליכע צורה...

בערך דעם 5 דעצעמבער איז דאָס רעפּובליקאַנישע מיליטער אַריין אין אדעס. כ'האָב דעמאָלט געאַרבעט אויף פּושקינסקאַיאַ 57, אין דער פּאַרטיי־דרוקעריי און פאַרלאַג „דאָס נייע לעבן", וואוהין איך בין דעלעגירט געווען מצד דעם הויפּט־קאָמיטעט פון פּועלי־ציון אויף אַ פּאָר חדשים, כּדי צו ברענגען די בערך גרויסע אונטערנעמונג אין אַ גרעסערע געשעפטליכע אָרדענונג. פּלוצים קומט צו מיר אַריין דער מעטראַנפּאַזש וו. און זאָגט, אַז דאָס מיליטער פון דער דירעקטאָריע גייט שוין פון דער באַן. כ'האָב אַ וואָרף געטאָן אָן אַ זייט די רעכענונג פאַרפאַרב, אין וועלכע כ'בין גראָד געווען פאַרטיפט, און אַרויס אויף די גאַס. ס'איז געווען אַ ליכטיגער, וואַרימער טאָג און אויף די טראָטואַרן האָבן זיך אָנגעקליבן טויזנטער מענשן, וואָס זיינען געקומען, כּדי צו באַקוקן און טיילוויז צו באַגריסן דאָס אַריינציהענדע מיליטער. בכלל איז די שטימונג פונם עולם געווען אַ צופרידענע, אַן אָפּטימיסטישע. ס'איז אפילו אויסגעקומען צו הערן צווישן דעם עולם שטימען, וואָס האָבן פאַרגלייכט די איצטיקע שטימונג מיט די אומפאַרגעסליכע ערשטע טעג פון דער רוסישער רעוואָלוציע (מערץ 1917), ווען אַלץ האָט זיך געדוכט אין לייכטנדע ראָזא פאַרבן. ס'איז דערביי אינטערעסאַנט, אַז די פרייד פון די יידן איז געווען פולער און עכטער, איידער פון די קריסטן. די קריסטליכע באַפעלקערונג אין אדעס איז מער גרויס־רוסיש, איידער אין יעדער אַנדערער שטאָט אויף אוקראַינאַ. זי האָט דעריבער געהאַט אַ גאַנץ פאַרשטענדליכע אַנטיפּאַטיע צו דער אוקראַינישער באַוועגונג; די דאָזיקע אַנטיפּאַטיע האָט זי ניט געקאָנט איבערווינדן אפילו

בײַ דעם אויפֿריכטיגן האַס, װעלכן דאָס רוב פֿון דער באַפֿעלקערונג האָט געפֿילט צום רעזשים פֿונם העטמאַן.

דאָס אַרײַנגעקומענע אוקראַיִנישע מיליטער האָט געטראָגן דײַטליכע שפּורן פֿון זײַן רעװאָלוציאָנערן אורשפּרונג. ס'זײַנען געװען על־פּי־רוב פּויערים פֿון 20 ביז 40 יאָרן אין װײַסע באַראַשקאָװע היטלאַך, אין „שינעלן", װאָס זײַנען באַהאַלטן געװאָרן בײַ דער פֿאַראַיאָריגער דעמאָ־ביליזאַציע און טײלװײז אױך אין געװײנלעכע פּױערשע „פּאָלושובקעס". אױסער די אָפֿיצערן, װאָס האָבן צוגעגײט לענטעס אַרום די אַרבלען, האָט דאָס דאָזיגע חיל ניט געטראָגן קײן שום מיליטערישע אָפּצײכנס *).

די אױפֿפֿירונג פֿונם מיליטער איז געװען אַ רוהיקע און פֿרײַנט־ליכע. קײן קלאָגן אױף זײ זײַנען פֿון ערגעץ ניט געהערט געװאָרן.

די אַלגעמײנע צאָל פֿון די אױפֿשטאַנד־סאָלדאַטן, װאָס זײַנען דעם ערשטן טאָג אַרײַן קײן אדעס, האָט מן הסתּם ניט איבערגעשטיגן קײן צװײ טױזנט.

גלײַכצײַטיג מיטן אַרײַנגײן פֿונם אוקראַיִנישן מיליטער מצד דער יבשה, האָבן די פֿראַנצױזישע קריגס־שיפֿן, װאָס זײַנען געשטאַנען אױפֿן אדעסער רײד, געמאַכט אַ דעסאַנט, פֿאַרנומען דעם פּאָרט און די גאַנצע אַרומיגע טעריטאָריע. מיט אַ טאָג שפּעטער איז צװישן דער קאָמאַנ־דירונג פֿון דער אַנטאַנט און די אָנפֿירער פֿון די אָנגעקומענע אוקראַי־נער אָפּגערעדט געװאָרן אַ דעמאַרקאַציאָנס־ליניע, װאָס האָט זיך געצױגן איבער דער לאַנזשעראָן־גאַס, ניט װײַט פֿונם פּאָרט. אין דער זאָנע פֿון

---

*) אַ נ מ. די ספּעציפֿישע „נאַציאָנאַלע" אוקראַיִנישע היטלאַך, מיט די אַרױסהײנגענדע שטיקלאַך פֿון פֿאַרביקן געװאַנט (שליק), זײַנען אין יענער תּקופֿה ניט געװען אין דער מאָדע. די דאָזיגע נאַציאָנאַליסטישע היטלאַך זײַנען געװאָרן כאַראַקטעריסטיש פֿאַר די אוקראַיִנישע סאָלדאַטן ערשט שפּעטער, אין דער תּקופֿה פֿון זײער אַטאַמאַנישער דעגענעראַציע.. בכלל איז דאָס אױסערליכע אױסזעהן פֿונם אוקראַיִנישן מיליטער געװען אַ געטרײַער שפּיגל פֿון זײַן אינערליכן תּוך: װאָס פֿאַנטאַסטישער, פֿאַרבענ־רײַער, נאַציאָנאַליסטישער אַ מיליטער־טײל איז געװען אָנגעטאָן, אַלץ רעאַקציאָנערער, באַנדיטישער, פּאָגראָם־גרײטער איז ער געװען לױט זײַן „אידעאָלאָגישן" מהות. נאַטירליך, זײַנען געװען אױך אױסנאַמען. אָבער אױסנאַמען באַשטעטיגן בלױז דעם אַלגעמײנעם כּלל. א. ר.

די פֿאַרבינדעטע איז נאָך באַהאַלטן געווען אַ געוויסע צאָל פֿון פֿרייוויליגע, וואָס האָבן נאָך ניט באַוויזן זיך אַרויסצוזעצן אויף די שיפֿן.

אין צוזמענהאַנג מיט דעם איז די שטימונג אין דער שטאָט געוואָרן וועניגער יום־טובדיג. מען האָט מורא געהאַט, ס'זאָל ניט קומען אין מיטן פֿון דער שטאָט צו אַ באַוואָפֿנטן צוזאַמענשטויס צווישן די אַנטאַנט־סאָלדאַטן און די רעפּובליקאַנער. די פֿאַרבליבענע פֿרייוויליגע, פֿילנדיג זיך אין דער פֿראַנצויזישער זאָנע אין פֿולער זיכערקייט, פֿלעגן אָפֿט פּראָוואָצירן די אוקראַינישע גרעניץ־פּאָסטענס. די שטימונג צווישן די אוקראַינער אין שטאָט איז געוואָרן אַ פֿאַרביטערטערע און פֿעסטערע, נאָכמער, וואָס אויפֿן אַנדערן טאָג זיינען צו זיי צוגעקומען באַדייטנדע פֿאַרשטאַרקונגען. חוץ דעם, האָבן זיי באַקומען פֿון פֿאַרשידענע אַרבעטער־אָרגאַניזאַציעס, בפֿרט פֿון די באָלשעוויקעס צוזאָגן וועגן אַקטיווער הילף אין פֿאַל מיט אַ צוזאַמענשטויס מיטן דעסאַנט פֿון דער אַנטאַנט. אָבער גלייכצייטיג דערמיט האָבן זיי באַקומען פֿון וויניצע, וואו ס'איז דעמאָלט געווען די רעזידענץ פֿון דער דירעקטאָריע, טעלעגראַפֿישע אינסטרוקציעס אויסמיידן יעדן באַוואָפֿנטן קאָנפֿליקט מיט דער אַנטאַנט. און אין יענע גליקליכע טעג פֿלעגט מען זיך מיט אינסטרוקציעס נאָך ערנסט רעכענען...

אינם זעלבן טאָג, שפּעט אין אָוונט, ווען כ'האָב זיך אומגעקערט אַהיים, האָט מען מיר אָנגעקלונגען פֿון דער דרוקעריי און מיטגעטיילט אַז ס'איז אָנגעקומען אַ דרינגנדע טעלעגראַם פֿון וויניצע, וואָס לאַדט מיך איין גלייך אַרויסצופֿאָרן אַהין. אונטערגעשריבן איז זי געווען: גאָלדעלמאַן, פֿאַרוואַלטער פֿון דער אַרבעטס־אָפּטיילונג.

* * *

כ'האָב אויפֿגענומען די טעלעגראַם מיט געמישטע געפֿילן. פֿון איין זייט האָב איך גלייך פֿאַרשטאַנען, אַז ס'האַנדלט זיך דאָ וועגן אַ וויכטיגן ענין, און ס'איז כדאי צו פֿאָרן. פֿון דער אַנדערער זייט בין איך אָבער גראָד אין יענע טעג געווען פֿאַרנומען מיט אַן אַרבעט, וואָס איז מיר געלעגן נאָהענט צום האַרצן. מיר האָבן אינם פֿאַרלאַג „דאָס נייע לעבן" געהאַלטן ביי פֿאַרענדיגן די אויסגאַבע פֿון אַ פּאָר פֿונדאַמענטאַלע ביכער. ספּעציעל האָבן מיר געלייגט געוויכט אויף דעם, אַז

באַראָכאָוו'ס „אונזער פּלאַטפאָרם", פאַר וועלכער ס'איז געבליבן בלויז אָנצושרייבן די הקדמה און קאָנטראָלירן די קאָרעקטור פון די לעצטע בויגנס, זאָל אַרויסגיין פּינקטליך צום טאָג פון זיין ערשטער יאָרצייט, וואָס האָט באַדאַרפט זיין אין צעהן טעג שפּעטער (17 דעצ.) — ס'איז דעריבער מיין ערשטער געדאַנק געווען צו טעלעגראַפירן, אַז כ'וועל קאָנען אַרויספאָרן ערשט אין עטליכע טעג שפּעטער, און דערווייל זיך נעמען אויף גיך צו פאַרענדיגן די אויסגאַבע פון די ביכער.

קיין אַנדערע מניעות פאַר דער באַלדיגער נסיעה זיינען ביי מיר ניט געווען. — קיין פּ אָ ל י ט י ש ע ספקות וועגן דער נויטיגקייט פון דער רייזע, וואָס האָט געווים באַטייט אַ מיטאַרבעטערשאַפט ביי דער דירעקטאָריע, האָב איך אין יענעם מאָמענט לחלוטין ניט געהאַט.

אויפן אַנדערן טאָג, ווען כ'בין געקומען אין דרוקעריי, האָט זיך די ידיעה וועגן דער טעלעגראַם שוין פאַרשפּרייט מיט דער שנעלקייט פון אַ בליץ צווישן אַלע פּאַרטיי־חברים. ניט קוקנדיג אויף איר לאַקאָנישן אינהאַלט, — און אפשר אַדאַנק דעם, האָט מען אַרום איר אויפגעבויט פאַרשיידענע קאָמבינאַציעס. די זעצערס און באַאַמטע פונם דרוק האָבן מיך אָנגעהויבן צו גראַטולירן. אין אַ שעה אַרום איז אפילו אָנגעקומען פאַרסאַפּעט אַ רעפּאָרטער פון „אָדעסקיאַ נאָוואָסטי" און געפרעגט, צו ס'איז אמת, אַז כ'ווער באַשטימט אויפן פּאָסט פון יידישן מיניסטער. ווען כ'האָב אים געוויזן מיין טעלעגראַם, אין וועלכער וועגן קיין שום באַשטימונג איז קיין רייד ניט געווען, האָט דער רעפּאָרטער זי אויפמערקזאַם דורכגעלייענט, אָבער געבליבן פעסט ביי זיינס. „איר זייט דאָך געווען דער דירעקטאָר פונם קהלות־דעפּאַרטאַמענט ביי זילבערפאַרבן, און ס'איז גאַנץ נאַטירליך, אַז איר זייט איצט איינער פון די נאָהענסטע קאַנדידאַטן אויפן פּאָסטן פונם יידישן מיניסטער". אויפן אַנדערן טאָג איז טאַקע די דאָזיגע השערה ערשינען אין בלאַט, אַלס „ אַ ידיעה פון אַ באַזונדערס אינפאָרמירטער קוועלע".

זעהענדיג מיינע ספקות, צו זאָל איך אָפּפאָרן, ניט האָבנדיג פאַרענדיגט די אַרויסגאַבע פון די פאָר ביכער, האָט דער פאַרוואַלטער פונם פאַרלאַג ח' איזראַילעוו, אַ פאַרברענטער באָלשעוויק און איינער פון די בעסטע מענשן, מיט וועלכע ס'איז מיר אויסגעקומען ווען ניט איז אַרבעטן צוזאַמען, אָנגעהויבן אין נאָמען פון די אָדעסער חברים שטאַרק

פאַרלאַנגען, אַז כ'זאָל תּיכּף אָפּפאָרן: „און פאַר די ביכער זאָלט איר ניט זאָרגן. ח' כאַשין האָט געגעבן איבערגעבן, אַז איר דאַרפט אומבאַדינגט פאָרן און איבערנעמען דעם פּאָסטן, וואָס מען וועט אייך דאָרט פאָרשלאָגן. ער וועט שוין אַליין, ניט קוקנדיג אויף זיין שוואַכן געזונט-צושטאַנד זיך באַמיהען, אַז די ביכער — באַראָכאָווס „אונזער פּלאַטפאָרם" און דאָס בוך וועגן ארץ-ישראל (פון בן-צבי און בן-גוריון) — זאָלן אַרויסגיין אין דער צייט און אין בעסטער אָרדענונג".

האָבנדיג די דאָזיגע צוזאָג (וואָס איז אגב טאַקע געהאַלטן געוואָרן), האָב איך זיך גענומען ענערגיש צו אַראַנזשירן מיין נסיעה. זי איז ניט געווען אַזוי פּשוט, ווי ס'האָט זיך געדוכט אויפן ערשטן קוק. קיין פּאַסאַזשיר-צוגן זיינען דעמאָלט פון אדעס אין ערגעץ ניט געצאַגען. פאָרן האָט מען געקאָנט בלויז מיט אַ מיליטערישן צוג און מיט אַ באַזונדערער ערלויבעניש פון דער אוקראַינישער מיליטער-פאַרוואַלטונג.

די טעלעגראַם פון ווייניצע און די וויזיט-קאַרטע אַלס מיטגליד פון דער קליינער ראַדע האָבן אָבער געעפנט אַלע טויערן. אין אַ שעה אַרום האָב איך שוין געהאַט אַ פּאַפּירל פונם שטאַב, אַז כ'פאָר צוליב דרינגענדע ענינים קיין ווייניצע און מעג באַנוצן אַלע צוגן, וואָס גייען אַהין.

VI. ביים פאָרזיצער פון דער דירעקטאָריע

די שטימונג אין ווינִיצע. — גאָלדעלמאַנס אינפאָרמאַציעס. — די אויפשטעלונג פון דער נאַציאָנאַלער אַווטאָנאָמיע און דאָס יידישע מיניסטעריום. — די פראַגע וועגן נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט. — מיין באַזוך ביי ווינִיטשענקאָ. — זיין כאַראַקטעריסטיק. — דער העלד פון איינענער דראַמע. — ווינִיטשענקאָ און די יידן־פראַגע. — זיין שטעלונג צום באָל־שעוויזם. — פועלי־ציון און די ראַטן־מאַכט. — די דירעק־טאָריע און די נאַציאָנאַלע מינדערהייטן.

אויפן אַנדערן טאָג צו מיטאָג־צייט בין איך שוין צוגעפאָרן צו ווינִיצע. די שטימונג אין דער שטאָט איז געווען אַ געהויבענע. די אויפגעשטאַנענע פויערים האָבן זיך געפירט רוהיג און דיסציפּלינירט, און ס׳האָט זיך געדוכט, אַז דאָס מאָל וועלן די ענינים אין אוקראַינע אַוועקגיין אויפן בעסטן אופן.

נאָך אין דעם זעלבן אָוונט האָב איך געהאַט אַ לאַנגן שמועס מיט גאָלדעלמאַנען. אָנוועזנד ביים געשפּרעך איז געווען ח׳ גר., אַ פאָטאָ־גראַף, ביי וועמען איך בין דעמאָלט איינגעשטאַנען. אונטער דער השפּעה פון דער אַרומיגער אַטמאָספער איז גאָלדעלמאַן געווען פול מיט אָפּטימיזם און ענטוזיאַזם. ער האָט דערציילט, ווי די דירעק־טאָריע האָט במשך פון דריי וואָכן געקראָגן, ווי פון אונטער דער ערד אַ פערטל מיליאָן גוט באַוואָפנטע און דיסציפּלינירטע סאָלדאַטן. מיר האָבן פאַר אונז אַן אמתע רעוואָלוציע, וועלכע קומט ניט פון אויבן, פון איינער אָדער פון צוויי גרויסע שטעט, נאָר שפּאַרט אַרויס פון די טיפענישן פונם פאָלק. ער האָט איבערגעגעבן, וואָס פאַר אַ גרויסן איינדרוק האָט אויף די יידישע באַפעלקערונג אין ווינִיצע און אין דער סביבה געמאַכט די אויפשטעלונג פון דער נאַציאָנאַלער אַווטאָנאָמיע, וועל־

כע מען האָט זיך אויסגעלערנט באַזונדערס שאַצן נאָך איר אָפּשאַצונג פונם העטמאַן, און מיט וואָס פאַר אָוואַציעס מען האָט באַגעגנט אים פערזענליך, ווען ער איז געקומען אויף אַ זיצונג פון דער אָרטיגער קהלה.

נאָך דעם ווי מיר האָבן אויסגעשעפּט אונזערע אַלגעמיינע איינדרוקן, זיינען מיר אַריבער צו אַן ערנסטערער באַשפּרעכונג פון דער לאַגע. גאָלדעלמאַן האָט איבערגעגעבן, אַז די אויפשטעלונג פונם יידישן מיניסטעריום איז אַ באַשלאָסענע זאַך און אַז מען האָט אים שוין אפילו אין אַ פּריוואַטן געשפּרעך געגעבן צו פאַרשטיין, אַז מען וואָלט גערן אַנידערגעשטעלט אויפן פּאָסטן פון מיניסטער פאַר יידישע ענינים זיין פערזענליכע קאַנדידאַטור. ער האָט אָבער אויסגעמידן אַ דייטליכע תשובה. ערשטנס, האָט ער ניט געוואָלט מאַכן קיין שום בינדענדן שריט אָהן דעם פּועלי־ציוניסטישן הויפּט־קאָמיטעט. צווייטנס, האָט ער זיך פערזענליך געפילט וועניג באַהאַווענט אין יידישע ענינים, און וואָלט באַפאָרצוגט צו אַרבעטן מיט דער דירעקטאָריע אויף אַ געביט, אויף וועלכן ער איז מער פאַכמאַן — אין אַרבעטס־מיניסטעריום, אָדער אויפן געביט פון פאָלקס־ווירטשאַפט. ער האָט מיר טעלעגראַפירט צו קומען, ווייל ער האָט געוואָלט האָבן די מעגליכקייט זיך דורכצובעראַטן אין וויכטיגע ענינים מיט נאָך אַ מיטגליד פונם הויפּט־קאָמיטעט און ניט נעמען אויף זיך אַליין די גאַנצע אחריות. און היות, ווי מיט קיעוו זיינען נאָך ניטאָ קיין פאַרבינדונגען (דאָס אַריינטרעטן פונם באַלאַגערונגס־קאָרפּוס קיין קיעוו איז פאָרגעקומען ערשט מיט אַ פּאָר טעג נ אָ ך מיין אָנקומען קיין ווינניצע), האָט ער זיך געווענדעט צו מיר קיין אַדעס; חוץ דעם איז די דאָזיגע איינלאַדונג געווען באַרעכטיגט צוליב דעם, ווייל איך בין דאָך געווען דער פאָרשטייער פון דער פּאַרטיי אינם פריהערדיגן יידישן מיניסטעריום.

בעת דעם דאָזיגן שמועס האָט גאָלדעלמאַן גאַנץ אָפן מודה געווען, אַז ס'איז דאָ נאָך אַ סיבה, וואָס שטעלט אים פערזענליך אָפּ פון אָננעמען וועלכן ס'איז פאָרטפעל פון דער דירעקטאָריע.

— „כ'בין, ניט קוקנדיק אויף אַלץ (ד. ה. אויף די דייטשע רעוואָלוציע), געבליבן אַן אויסגעהאַלטענער מענשעוויק און קאָן ניט מיטמאַכן דעם באָלשעוויסטישן גאַלאָפּ פון ווינישענקאָ. צייטווייליג, אינם מאָמענט פונם אויפשטאַנד האָב איך זיך געשטעלט אָהן שום תנאים

אין רשות פֿון דער דירעקטאָריע און געטאָן אַליין, וואָס מען האָט מיר איבערגעגעבן. אָבער שפּעטער, ווען מיר וועלן קומען קיין קיעוו, וועל איך מוזן זיך שטאַרק מישב זיין, צי קאָן איך איבערנעמען פּאָליטיש־פּאַראַנטוואָרטליכע פּאָסטנס ביי אַזאַ באָלשעוויסטישן קורס. כ׳וויים אָבער, אַז כ׳בין אין דעם פּרט אי דער פּאַרטיי אין דער מינדערהייט. וואָלט איך ניט געוואָלט דורך מיין פּערזענליכער שטעלונג שטערן דער פּאַרטיי צו באַטייליגן זיך אינם פּאָליטישן לעבן אין דעם מאָס, אין וועלכן זי וועט דאָס געפינען פֿאַר נויטיק".

אינם ווייטערדיגן שמועס האָב איך דערציילט וועגן דער שטימונג פֿון די חברים אין אַדעס און אַ פּאָר אַנדערע שטעט. אויפֿן סמך פֿון דעם זיינען מיר געקומען צו דער זיכערקייט, אַז די אייגענע פּאָליטישע ליניע פֿון דער פּאַרטיי וועט ניט זיין קיין מניעה ניט קעגן דער באַטייליגונג אין דער רעגירונג בכלל, ניט קעגן דעם פֿאַרנעמען פֿון יידישן מיניסטעריום בפּרט. די הויפּט מניעה, וועלכע מיר וועלן מוזן גובר זיין, וועט זיין די שטעלונג פֿונם „נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט", וואָס איז אויסגעקליבן געוואָרן — אמת אָהן דעם אנטייל פֿון די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען — מצד דער צייטווייליגער נאַציאָנאַלער פֿאַרזאַמלונג. פֿאַר אונז ביידע, — סיי פֿאַר גאָלדעלמאַנען, סיי פֿאַר מיר, — איז געווען קלאָר, אַז אין דער רעגירונג, וואָס וועט איצט צונויפֿגעשטעלט ווערן אין קיעוו, וועט די באַטייליגונג פֿון אַ בירגערליכן מיניסטער זיין לחלוטין אויסגעשלאָסן. פֿון דער אַנדערער זייט, איז די אָנפֿירונג פֿונם קומענדיגן יידישן מיניסטעריום דורך אַ נאַציאָנאַלן „שטאַטס סעקרעטאַר", וואָס וועט ניט זיין פֿאַראַנטוואָרטליך פֿאַר דער אַלגעמיינער פּאָליטיק, ניט נאָר אומלאָגיש, בפּרט ביי דער הייניטיגער סיטואַציע, נאָר אויך לגמרי אוממעגליך. די אוקראַאינער וועלן קיינמאָל אויף דעם ניט איינגיין, און מען קאָן אפֿילו צוליב דעם ניט האָבן צו זיי קיין ערנסטע טענות.

אגב האָט גאָלדעלמאַן דערציילט, אַז, זייענדיג באַם ראש פֿון דער דירעקטאָריע, האָט ער שוין געפּרובט אַ טאַפּ טון דעם דופּק וועגן דעם, ווי וואָלט מען זיך דאָרט באַצויגן צום פֿאָרשלאַג וועגן אַן יידישן שטאַטס־סעקרעטאַר במקום אַ מיניסטער. ער האָט גלייך באַקומען אַ שאַרפֿע נעגאַטיווע תשובה. „די נאַציאָנאַלע אַוטאָנאָמיע איז אַ מלוכהשע איינריכ־

טונג און קאָן דעריבער ניט לחלוטין אָפּגעטיילט ווערן פון אַנדערע מלוכה־דיגע פונקציעס. די באַשטימונג פון אַ שטאַטס־סעקרעטאַר וואָלט באַ דער איצטיגער פּאָליטישער סיטואַציע באַדייט, אַז מען קאָן זיך ניט אידענטיפיצירן מיט אונזער אַלגעמיינער מלוכה־פּאָליטיק, אַז מען וויל זיך ניט באַטייליקן אינם אַלגעמיינעם קאַמף קעגן דער בורזשואַזיע. איז דען אָבער מעגליך, אַז מיר, אַ רעגירונג, וואָס דערקלערט דעם שאַרפסטן קאַמף קעגן די באַזיצנדע קלאַסן, וועט איבערגעבן איינעם פון די וויכטיגסטע פּאַרוואַלטונגס־געביטן אין די הענט פון די קלאַסן, וועלכע זי באַקעמפט?".

פונדעסטוועגן איז פאַר אונז ביידע קיין ספק ניט געווען, אַז דאָס איבערנעמען פונם יידישן מיניסטעריום ק ע ג ן דעם ווילן פונם נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט וואָלט זעהר פאַרשווערט אונזער אויפגאַבע, און אַז אַזאַ שריט קאָן געטאָן ווערן בלויז אין דעם פאַל, ווען ס'וועט ניט בלייבן קיין שום אַ נ ד ע ר ע ברירה. אונזער פּאָליטיק נאָכן אָנקומען קיין קיעוו דאַרף שטרעבן צו איבערצייגן דעם נאַצ. סעקרעטאַריאַט, אַז אויב ער וויל באמת, אַז די נאַציאָנאַלע אַוטאָנאָמיע זאָל אויפגעשטעלט ווערן, מוז ער אָפן אָדער שטילשווייגנד געבן זיין הסכם צו דער שאַפונג פונם יידישן מיניסטעריום דורך פועלי־ציון, פונקט אַזוי ווי מיר זיינען בשעתו, בעת דער צייט פונם העטמאַן, געווען גרייט אונטער געוויסע תנאים צו דערלאָזן, אַז אין דער שפּיץ פונם יידישן מיניסטעריום זאָל שטיין אַ בירגערליכער פּאָליטיקער, אבי נאָר דער דאָזיגער וויכטיגער אינסטיטוט זאָל ניט אָפּגעשאַפט ווערן בכלל.

נאָך דער באַטראַכטונג פון אַלע „פאַר" און „קעגן" זיינען מיר געקומען צום הסכם לאָזן די פראַגע וועגן יידישן מיניסטעריום הענגען אין דער לופטן און ניט אונטערנעמען פון אונזער זייט קיין שום שריט, כדי זי צו באַאיינפלוסן צו אונזער גונסטן. דערפאַר האָבן מיר באַשלאָסן, אַז איך זאָל, זיך שטיצנדיג אויף די ידיעות וועגן דער פּאָזיטיווער באַציהונג פון די חברים צום אוקראַינישן אויפשטאַנד בכלל, באַזוכן אין איינעם פון די נאָהענסטע פאָר טעג דעם פאָרזיצנדן פון דער דירעקטאָריע ווינטשענקאָ און מאַכן אין נאָמען פונם הויפּט־קאָמיטעט אַן ערקלערונג וועגן אונזער אַלגעמיינער פּאָליטישער שטעלונג; דערביי אָבער זאָל איך אויסמיידן יעדע בינדענדע הבטחות בנוגע דער פראַגע פונם יידישן מיניסטעריום.

אין צוויי טעג אַרום איז דער דאָזיגער באַזוך פּאָרגעקומען. נאָך אַ דריי־פאַכן קאָנטראָל דורך פאַרשיידענע פּאָסטנס און סעקרעטאַרן בין איך אַרויפגעגאַנגען אויפן פערטן עטאַזש פונם האָטעל „פּראַנסוא״, וואו ס׳האָט זיך דעמאָלט געפונען די דירעקטאָריע, און אַריינגעפירט געוואָרן אינם קאַבינעט פון וו. ווינישעווסקאָ.

* * *

מיט וואָלאָדימער קירילאָוויטש ווינישעווסקאָ איז מיר דאָס מאָל אויס־געקומען צו שמועסן אויג צו אויג דאָס ערשטע מאָל. פריהער האָב איך אים נאָר אַ פּאָר מאָל געהערט רעדנדיג אין דער צענטראַלער ראַדע. היות אָבער, ווי כ׳האָב אין דער צייט, ווען ער איז געווען פּאָרזיצענדער פונם גענעראַל־סעקרעטאַריאַט, ניט גענומען קיין אַקטיווער אָנטייל אין דער ראַדע־פּאָליטיק, איז מיר קיינמאָל ניט אויסגעקומען צו באַאָבאַכטן אים אין אַ קלענערן קרייז פון מענשן און נאָך ווייניגער צו רעדן מיט אים באַזונדער. כ׳האָב אים מער געקענט פון דער ליטעראַטור, אַלס אַן ערפאָלגרייכן דראַמאַטורג, וועמענס דראַמען — אין רוסישער איבער־זעצונג — פלעגן אָפט געשטעלט ווערן און אַרויסרופן אַ שטאַרקן אינטערעס.

ווינישעווסקאָ איז בלי שום ספק איינער פון די מענשן, וואָס מאַכן ביי דער ערשטער באַקאַנטשאַפט אַ שטאַרקן איינדרוק. אַ טיפער ברונעט, מיט אַ טונקעלן, כמעט ציגיינערישן , פּנים, שטענדיג־פאָרשנדיגע אויגן, מיט אַן אויסדרוק פון געזיכט, וואָס רעדט סיי פון דורכגעלעבטע שווערע זעלישע יסורים, סיי אויך פון אונגעהייערן ווילן און גרויסן אינע־ווענינסטן קראַפט־באַוואוסטזיין, — מאַכט ער אויפן מיטשמועסער, וועל־כער האָט געהאַט אַ געלעגנהייט צו באַקענען זיך מיט זיינע דראַמאַטישע ווערק, דעם איינדרוק, אַז דאָ שטייט פאַר אים אין אָריגינאַל איינער פון די הויפט־העלדן פון ווינישעווסקאָס דראַמען, — אַ מענש, וואָס איז פול מיט קראַפט און געדאַנק און גייט אין דערזעלבער צייט צוגרונד צוליב זיינע אייגענע אינעווייניגסטע ספקות און נשמה־יסורים. רעדנדיג מיט ווינישעווסקא, ווערט מען אָפט ניט פטור פונם איינדרוק, אַז דער דאָזיגער מענש שפּילט זיינע אייגענע פּאָליטישע טראַגעדיע, שפּילט זי מיט

קראַפֿט און ערנסט, ניט אַרומקוקנדיג זיך אויפֿן פֿאַרקעט; אָבֿער דאָך ניט ער מאָמענטנווייז אַ קוק אויף זיך אַליין, אין זיין אייגענעם אינעווייניגסטן שפּיגל, און דעמאָלט ווערט ער דערניכטערט אין פֿול מיט ספֿקות. ווינטשעוסקאָ איז צו קלוג, כּדי צו זיין אַ בלינדער ענטוזיאַסט, צו טראַגיקער, כּדי נאַאיוו צו גלויבן אין זיינע אייגענע פּאָליטישע לעבנסמיסיע, צו פֿילזייטיג, כּדי צו זיין אַ מאַניאַק, וואָס גייט דירעקט צו זיין ציל אָהן דעם קלענסטן אָפּהאַלט, אָן דעם מינדעסטן ספֿק. מען האָט אפֿילו אַ מאָל דעם רושם, אַז אין די חדרי־חדרים פֿון זיין נשמה שפּאָטעט מאָמענטנווייז ווינטשעוסקא דער דיכטער איבער ווינטשעוסקאָ דעם פּאָליטיקער...

אַלס פּאָליטישער טוער האָט ווינטשעוסקא אַסך מעלות. שטאַרקער מאַכט־באַוואוסטזיין, גרויסע ענערגיע, קלאָרער פּאָליטישער בליק אין בערך באַדייטנדע בילדונג, — זיכערן אים אַ גאַנץ גרויסע ווירקונג אויף זיין סבֿיבֿה. ער פֿאַרשטייט, ווי צו ווירקן אויף מענשן, ווי צו האַלטן זיי אונטערן היפּנאָז פֿון זיין גייסטיגער השפּעה. די דאָזיגע אַלע מעלות וואָלטן אים געמאַכט פֿאַר אַ געבוירענעם פֿירער. אָבער זיינע שטענדיגע ספֿקות און אינעווייניגסטע אומזיכערקייט פֿאַרדאַרבן אַלע גוטע אייגנשאַפֿטן פֿון זיין כאַראַקטער און מאַכן אים אין אַנטשיידנדע מאָמענטן פֿאַר אַ וועדקציינ פֿון מענשן, וואָס זיינען פֿיל נידעריגער פֿון אים אין אַלע פּרטים.

אַ זון פֿון אַ פּשוטן אָרימען פּויער, האָט ווינטשעוסקאָ בלי שום ספֿק ניט געקאָנט ניט אַריינזאַפּן אין זיך בעת זיינע קינדער־יאָרן דעם יידן־האַס, וואָס טראָגט זיך אין דער אַטמאָספֿער פֿונם מזרח־אייראָפּעאישן דאָרף. שפּעטער איז אים, אַלס פּאַרטיי־טוער (ער איז געווען אַ סאָציאַל־דעמאָקראַט שוין בעת דער ערשטער רעוואָלוציע פֿון 1905) און באַזונדערס אַלס פּאָליטישן עמיגראַנט אויסגעקומען פֿיל צו באַגעגענען זיך מיט יידן, און זיין באַציהונג צו זיי איז געוואָרן בערך דיזעלבע, ווי ביים רובֿ פֿון דער רוסישער סאָציאַליסטישער אינטעליגענץ פֿון יענער צייט. די געזעלשאַפֿטליכע נאָהענטקייט צו יידישע קרייזן האָט זיך אויך אָפּגעשפּיגלט אין זיין פּערזענליכן לעבן: זיין פֿרוי איז אַ יידישע, אַ מעדיצינערין לויט פּראָפֿעסיע, וואָס האָט בעתן וועלט־קריג געאַרבעט אין איינעם פֿון די קיעווער שפּיטאָלן. מיט ווינטשעוסקאָס פֿרוי איז מיר אויס=

געקומען אַ פּאָר מאָל זיך פֿליכטיק צו באַגעגענען. זי רעדט אויסגעצייכנט אוקראַיִניש, און האָט, דוכט זיך, קיין שום חשק ניט צו באַנוצן וועלכע ס'איז אַנדערע שפּראַך. מן הסתּם איז זי, ווי דער שטייגער איז, אַ נאָך גרעסערע אוקראַאיִנישע פּאַטריאָטין, ווי איר מאַן זעלבסט... מענשן, וואָס קאָנען זי נאָהענטער, באַהויפּטן, אַז זי האָט אַגאַנץ באַדייטנדע השפּעה אויף וויניטשענקאָן; כ'האָב געהערט וועגן איר פֿון פֿאַרשיידענע זייטן זעהר גוטע מיינונגען; מען לויבט איר שׂכל און פֿעסטע סאָציאַליסטישע איבערצייגונג. כ'קען זי אָבער צו ווייניג, כּדי צו זיין אימשטאַנד צו באַשטעטיגן אָדער אָפּלייקענען די דאָזיגע מיינונגען אויפֿן סמך פֿון מיין אייגענער באָאָבאַכטונג.

ברייטערע בילדונג און יאָרן פֿון פּאַרטייאישן און עמיגראַנטן־לעבן האָבן אָפּגעווישט פֿון וויניטשענקאָס פּסיכיק דעם אויבנאויפֿיגן, כּמעט אינסטינקטיוון אַנטיסעמיטיזם פֿון אַ אוקראַיִניש פּויער־קינד. כ'צווייפֿל ניט אין דעם, אַז אָ ב י ע ק ט י ו ו האָט ער צו יידן אַ גאַנץ פֿריינטליכע באַציהונג, און אַז יעדער יידישער פּאָגראָם פֿלעג אים דערפֿילן מיט מיט־געפֿיל און עקל. מאָמענטנווייז פֿלעג אָבער אין זיינע רייד זיך דורכרייסן — אפשר קעגן זיין אייגענעם ווילן אַ נאָטקע, וואָס האָט געקלונגען ווי אַן אַטאַוויסטישע אָפּשפּיגלונג פֿון די באַוואוסטזיניג אונטערדריקטע אַמאָ־ליגע שטימונגען. כ'מיין, אַז וויניטשענקאָ, דער ניט־אַנטיסעמיט, וואָלט פֿונדעסטוועגן שטאַרק צופֿרידן געווען, ווען יידן וואָלטן אין אוקראַיִנע בכלל ניט געווען און ווען זיין פֿאָלק וואָלט ניט געהאַט צו טון, חוץ זיינע אייגענע צרות, נאָך מיטן פֿאַרשאָלטענעם און פֿאַרפּלאָנטערטן יידישן פּראָבלעם. געוויס איז וויניטשענקאָ צו פֿיל קולטור־מענש און צו פֿיל סאָציאַליסט, כּדי צו ביליגן אָדער אפֿילו גלייכגילטיג זיין צו אַזעלכע באַר־באַרישע ערשיינונגען, ווי יידישע פּאָגראָמען. אָבער פֿונדעסטוועגן האָט ער זיך צו זיי באַצויגן פֿיל־פֿיל רוהיגער, איידער מיר יידישע אינטעלי־גענטן, און האָט געוויס צוליב זיי ניט פֿאַרבראַכט קיין שלאָפֿלאָזע נעכט. ס'איז קלאָר, אַז די פּאָגראָמען האָבן אויף אים ניט געמאַכט אַזאַ ער־שיטערנדיגן איינדרוק, ווי אויף זיין קאָלעגע אין דער ליטעראַטור קאָראָ־לענקאָ אָדער זיין חבר אין פּאָליטיק טשעכאָווסקי. אָבער אַזעלכע מענשן, ווי קאָראָלענקאָ און טשעכאָווסקי, זיינען ווייסע ראַבן אין זייער סביבה, און ס'וואָלט געווען אַ פּאָלאָטישע נאַאיוויטעט פֿון אונזער זייט, ווען מיר

וואָלטן ערוואַרט, אַז יעדער פּראָגרעסיווער ניט־יידישער אינטעליגענט מוז אַזוי אויפנעמען די שרעקליכע זייטן פונם יידישן לעבן, ווי די דאָזיגע הייסע ראַבן...

* * *

כ׳האָב זיך פאָרגעשטעלט ווינישענקאָ און אים מודיע געווען אינם נאָמען פונם הויפּט־קאָמיטעט, אַז די פּועלי־ציוניסטישע פּאַרטיי סאָלידאַריזירט זיך מיטן אויפשטאַנד קעגן דעם העטמאַן און איז גרייט שטיצן די דירעקטאָריע אין איר ווייטערדיגער אַרבעט. זי ערוואַרט, אַז די דירעקטאָריע וועט אַנטשיידן גיין אויפן וועג פון סאָציאַליסטישע רעפאָרמען און וועט אַרבעטן אין פולן הסכּם מיט אַלע סאָציאַליסטישע כּחות אין לאַנד.

דער פאָרזיצער פון דער דירעקטאָריע האָט אויסגעהערט די דאָזיגע קורצע באַגריסונג מיט דייטליכער צופרידנקייט און האָט גלייך, ווי טרעפנדיג מיינע געדאַנקען, פאַרפירט דעם שמועס אין דער ריכטונג, וואָס האָט מיך אַם מערסטן אינטערעסירט:

— „ווי באַציהט זיך די פּועלי־ציוניסטישע פּאַרטיי צום באָלשעוויזם?“

כ׳האָב געענטפערט:

— „אין דער פּאַרטיי זיינען אין דעם פּרט דאָ פאַרשיידענע מיינונגען. ס׳איז דאָ אַ באַדייטנדער פליגל פון אויסגעשפּראָכענע באָלשעוויקעס; ס׳זיינען דאָ אויך איינצלנע פּערזאָנען, וואָס האַלטן זיך פאַר קאָנסעקווענטע מענשעוויקעס. דער איבעריגער טייל פון דער פּאַרטיי באַציהט זיך צום באָלשעוויזם ניט פיינטליך. ער איז פון אָנהויב אָן געווען קעגן יעדן באַוואָפנטן קאַמף מיט אים און אויך קעגן יעדן מין פון סאַבאָטאַזש. אַלנפאַלס שטייט ער איצט אויפן שטאַנדפּונקט, אַז מען מוז שטרעבן קומען מיט די באָלשעוויקעס צו אַ פּאָליטישן הסכּם און באַמיהען זיך דורכצופירן אויך אויף אוקראַינע דעם גרעסטן טייל פון זייער פּראָגראַם. ביי היינטיגן טאָג איז דאָס ביי אונז די הערשנדע מיינונג“.

ווינישענקאָ האָט מיך אויפמערקזאַם אויסגעהערט און געענטפערט:

— „און מיר האָבן אונז געשטעלט די אויפגאַבע דורכפירן אויך אויף אוקראַינע דעם באָלשעוויזם, אָבער אויף אַ מער אייראָפּעאישן שטייגער“.

— „מיינט דאָס אויך די ראַטן־מאַכט ?“.

— „יאָ ! מיר מוזן אָבער אַריינפירן אַזאַ פאָרם פון ראַטן־מאַכט, ביי וועלכער דער דאָרפישער פּראָלעטאַריאַט זאָל ניט אַנידערגעשטעלט ווערן אין אַן ערגערע לאַגע, איידער דער שטאָטישער“.

דער מיין פון ווינישענקאָס רייד איז געווען אַ גאַנץ קלאָרער. ראַטן־מאַכט לויטן גרויס־רוסישן מוסטער וואָלט איבערגעגעבן אוקראַינע אין די הענט פונם שטאָטישן, ד. ה. בעיקר רוסיפיצירטן פּראָלעטאַריאַט, און אין דעם איז געווען באַהאַלטן אַ גרויסע סכנה פאַר דער אוקראַינישער באַוועגונג.

— „און ווי וואָלט זיך צו דער אַריינפירונג פון ראַטן־מאַכט באַצויגן אייער פּאַרטיי ?“, האָט פאַרטגעזעצט ווינישענקאָ.

כ׳האָב אויף דעם געענטפערט, אַז אַ גרויסער טייל פון דער פּאַרטיי וועט דאָס זיכער באַגריסן. צי וועט ער זיין דער רוב, ווייס איך ניט. אַלנפאַלס שיינט מיר, אַז בהסכם מיט דער שטעלונג פון דער פּועלי־ציוניסטישער פּאַרטיי אין ראַטן־רוסלאַנד וועט זי אויך דאָ אויף אוקראַינע קיין אויסגעשפּראָכן נעגאַטיווע שטעלונג דערצו ניט נעמען.

— „און וואָס איז אייער פּערזענליכע שטעלונג דערצו ?“.

— „פּערזענליך האָב איך געוויסע ספקות, צי איז ביי די אוקראַינישע באַדינגונגען די ראַטן־מאַכט אַן אומבאַדינגטע פּאָראויסזעצונג פאַר דער דורכפירונג פון סאָציאַליסטישער ווירטשאַפט. ס׳דוכט זיך, אַז אפילו מיט דעמאָקראַטישע מעטאָדן וואָלט מען איצט געקאָנט, בפרט ווען מען זאָל זיין פאַרבונדן מיט ראַטן־רוסלאַנד, קריגן אַ מערהייט וואָס זאָל שטיצן אַ רעגירונג, וועלכע וועט פאַרוואַלטן מיט דיקטאַטאָרישע מיטלען קעגן דער בורזשואַזיע. אַלנפאַלס שיינט מיר, אַז ס׳וואָלט כדאי געווען מאַכן דעם דאָזיגן פּרוב פריהער, ווי מען פירט אַריין די ראַטן־מאַכט.

„אויב אָבער צוליב טאַקטישע מאָטיוון וועט ניט מיגליך זיין דורכפירן דעם דאָזיגן פּרוב, וואָלט אַלנפאַלס געווען געוואונשן, אַז ס׳זאָל באַוואָרנט ווערן ניט נאָר דאָס וואַלרעכט פונם דאָרפישן פּראָלעטאַריער כּלפּי דעם שטאָטישן, נאָר אויך דאָס וואַלרעכט פונם אַרבעטער אין די קליינע ווערקשטאַטן כּלפּי דעם אַרבעטער פון דער גרויסער אינדוסטריע. צוליב דער אייגנאַרטיגער עקאָנאָמישער סטרוקטור פונם יידישן פּראָלעטאַריאַט באַקומט ער אָפט ביים באַשטייענדיגן מאָדוס פון די ראַטן־

האַלן אַ קלענערע פּאַרטרעטונג, איידער די, וואָס עס קומט אים לויט זיין צאָל".

דערנאָך האָב איך פון מיין זיין געפרעגט ווינישענקאָן וועגן דער שטעלונג פון דער דירעקטאָריע צו דער אַנטאַנט. כ'האָב באַקומען די תשובה, אַז די דירעקטאָריע האָט ניט בדעה צו קעמפן קעגן דער אַנטאַנט, ווייל אויסער אַלע אַנדערע סיבות פילט זי זיך צו שוואַך דערצו. זי וועט אָבער זיך אַנטשידן אַנטקעגנשטעלן קעגן יעדן פּרוב צו פאַרהאַנדלען אוקראַינע אין אַ באַזע פאַר אַ מיליטערישן אָנגריף פון דער אַנטאַנט אויף ראַטן=רוסלאַנד.

נאָכדעם איז דער שמועס אַריבער צו דער נאַציאָנאַלער פראַגע. ווינישענקאָ האָט ערקלערט מיט אַ געוויסער פייערליכקייט, אַז די דירעקטאָריע וועט זיך ניט באַשרענקן מיט דער אויפשטעלונג פון דער נאַציאָנאַלער אַווטאָנאָמיע, נאָר זי וועט צוריק אויפשטעלן אויך די נאַציאָנאַלע מיניסטעריומס. דאָס יידישע מיניסטעריום וועט מען אויפשטעלן גלייך נאָכן קומען קיין קיעוו; מיטן פּוילישן און גרויס=רוסישן מיניסטעריום וועט מען אָבער עטוואָס צוואַרטן.

אויף מיין פראַגע, פאַרוואָס ווערט איצט געמאַכט אַ חלוק אין דער באַציהונג צו יידן פון איין זייט און צו די פּוילן און גרויס=רוסן פון דער אַנדערער, האָב איך באַקומען אַ תשובה, אַז די פּוילן זיינען מיליטעריש אָנגעפאַלן אויף מזרח=גאַליציע און מען קאָן דאָך ניט אויפשטעלן דאָס נאַציאָנאַלע מיניסטעריום פון אַ פאָלק, מיט וועלכן מען געפינט זיך אין קריג. ס'איז נאָך אַ ספק, צי וועט זיך ביי אַזוינע באַדינגונגען געפינען אַ וועלכע ס'איז פּוילישע פאַרטיי, וואָס וועט שיקן אירן אַ פאָרשטייער אין די אוקראַינישע רעגירונג. „און אויסער דעם אַלעמען, דאַרף די אויפשטעלונג פונם פּוילישן מיניסטעריום אָפּגעלייגט ווערן ביז צו דעם מאָמענט, ווען מיר וועלן עס קאָנען אויסנוצן אַלס קאָמפּענסאַציע פאַר דער זיכערונג פון די נאַציאָנאַלע רעכט פון די אוקראַינישע מינדערהייטן, וואָס וועלן בלייבן נאָך דער באַשטימונג פון דער ענטגילטיגער גרענייץ צושפּרייט צווישן פּוילישע מערהייטן".

— „וואָס איז נוגע דעם גרויס=רוסישן מיניסטעריום", האָט פאַרגעזעצט ווינישענקאָ, האָבן מיר אין פּרינציפּ גאָרניט אַקעגן זיין אויפשטעלונג. מיר מיינען אָבער, אַז גראָד דער איצטיגער מאָמענט, נאָך

דעם, ווי דער העטמאַן האָט פּראָקלאַמירט אַ פעדעראַציע מיט רוסלאַנד און נאָכדעם, ווי די רוסן האָבן זיך אין דער העטמאַן־צייט באַצויגן אַזוי אומטאָלעראַנט צו אַלץ אוקראַיִנישן, וואָלט געווען דערצו זעהר ניט קיין פּאַסנדער״.

אויף די ווערטער וועגן די פּוילן האָב איך, ניט אַריינגייענדיג אין תוך פונם ענין (דער ערשטער אַרגומענט פון ווינישענקאָ האָט אויף מיך געמאַכט אַן ערנסטן איינדרוק) זיך באַגנוגנט מיט דער אַלגעמיינער באַמערקונג, אַז אונז יידן וואָלט געווען פיל אָנגענעמער, ווען די אַנדערע נאַציאָנאַלע מיניסטעריומס ווערן אויפגעשטעלט גלייכצייטיג מיט אונזערן; וואָס איז נוגע ספּעציעל דאָס גרויס־רוסישע מיניסטעריום, וואָלט זיין אויפשטעלונג ערשט געווען די בעסטע דעמאָנסטראַציע פאַר דער העגעמאָניע פון דער אוקראַיִנישער קולטור.

ווינישענקאָ, וועלכן ס׳איז, זעהט אויס, שוין ניט איינמאָל אויסגעקומען צו הערן דעם דאָזיגן אַרגומענט, האָט ניט געגעבן אויף דעם קיין קלאָרע תשובה. איך, פון מיין זייט, האָב ניט געהאַלטן פאַר געוואונשן פאָרצוזעצן דעם שמועס אין דערזעלבער ריכטונג, כדי ניט זיין געצוואונגען צו וועלכע ס׳איז בינדענדע דערקלערונגען בנוגע דעם יידישן מיניסטעריום.

אויף דעם האָט זיך דער געשפּרעך פאַרענדיגט. ער האָט אינגאַנצן געדויערט פון 15 ביז 20 מינוטן.

VII. דער טריאומף־צוג קיין קיעוו

די אויפבוי־אילוזיעס. — מיינע פּראָעקטן. — די פראַגע וועגן וואַלרעכט. — אויפן וועג קיין קיעוו. — דער ערשטער נוסח פון דער דעקלעראַציע. — אויפן קיעווער וואָקזאַל. — די באַגעגנונגס־צערעמאָניעס. — די רעוואָלוציע אין קיעוו און די פועלי־ציון. — די פּאָליטיק פון די קיעווער חברים.

די פאָלגנדיגע עטליכע טעג זיינען אַריבער זעהר איינטאָניג. די אוקראַינער האָבן שוין געהאַט פאַרנומען קיעוו און די דירעקטאָריע האָט זיך געקליבן אַהין אַריבערצופאָרן. איר אַריבערפאָרן איז אָבער — כ'ווייס ניט צוליב וועלכער סיבה — אָפּגעלייגט געוואָרן פון איין טאָג אויפן אַנדערן.

במשך פון די דאָזיגע עטליכע טעג בין איך כמעט ניט אַרויסגעגאַנגען פון מיין צימער, אַרבעטנדיג איבער אַ פּאָר פּראָעקטן, וואָס האָבן מיך דעמאָלט אינטערעסירט. איינער פון זיי איז נוגע געווען דעם וואוינונגס־פּראָבלעם אין די שטעט, וועלכע האָט אָנגענומען גראָד צו יענער צייט זעהר אַ שאַרפן כאַראַקטער. כ'האָב געגלויבט בתמימות, אַז איצט, נאָך דער פאַרענדיגונג פונם וועלט־קריג, וועט די מלוכה, אויסער אַדמיניסטראַטיווע מיטלען אויף צו דערגרינגערן דעם וואוינונגס־עלנד, זיין אויך בכח דורכצופירן אויף די יסודות פונם מלוכה־קאַפּיטאַליזם אַ גרויסע בוי־פּראָגראַם. כ'האָב אפילו אָנגעמערקט אין מיינע געדאַנקן אַ פּערזאָן, וואָס וואָלט געווען פעהיג דורכצופירן אַזאַ פּראָגראַם אין לעבן: דאָס איז געווען דערזעלבער אינזשענער ר., וואָס האָט זיך דערנאָך באַרימט געמאַכט מיט עלעקטריפיצירונגס־פּראָיעקטן פון ארץ־ישראל. כ'האָב גערעכנט, אַז אומאָפּהענגיג פון זיין פּאָליטישער שטעלונג (אַלס רוסישער ס. ר. איז ער נאַטירליך קעגן אוקראַינישער זעלבשטענדיקייט) וועט אים

אבער אזא געוואלטיגע ווירטשאפטליכע אויסגאבע אימפאנירן אלס טעכניקער און ארגאניזאטאר.

פונם דאזיגן גאנץ גענוי-אויסגעארבעטן פראיעקט איז, נאטירליך, קיינמאל גארניט ארויסגעקומען. כ'דערמאן אים אבער, אלס א כאראקטעריסטישן ביישפיל פאר אונזער דעמאלסטיגער שטימונג. ווען כ'שלעפ אמאל ארויס פון מיינע אלטע פאפירן דעם דאזיגן שוין געל געווארענעם פראיעקט, לאך איך זיך ביטער אויס איבער מיינע און אונזערע אלעמענס נאאיוויטעט, איבערן אפטימיסטישן גלויבן, אז איצט — נאך דער פארענדיגונג פונם וועלט-קריג און מיטן בונד פון אוקראינע מיט ראטן-רוסלאנד — הויבט זיך אן פאר ביידע לענדער א תקופה פון אויפבוי און ווירטשאפטליכער דערהויבונג. האבן מיר דען געקאנט דעמאלט וויסן, אז אלע געשעהענישן, וואס זיינען געווען, זיינען בלויז בלימעלאך, און די פרוכטן קומען ערשט שפעטער? האבן מיר זיך געקאנט פארשטעלן, אז דאס יאר 1918 מיט אלע זיינע ליידן און יסורים וועט נאך באטראכט ווערן במשך די קומנדיגע יארן אלס דער פארלוירענער גן-עדן אין פארגלייך מיט די פאר יארן, וואס קומען נאך אים?

דער צווייטער פראיעקט, איבער וועלכן כ'האב דעמאלט געארבעט איז נוגע געווען דעם וואל-רעכט צו די צענטראלע מלוכה-ארגאנען. כ'האב געפרובט אויסצוארבעטן אזא מאדוס פון וואל-רעכט, וואס זאל פון פארנט אן פאראייניגן דעם פרינציפ פון פראלעטארישער דיקטאטור מיט די וואל-גאראנטיען פון דער פארמעלער דעמאקראטיע. דאס דאזיגע גאנץ אינטערעסאנטע פראבלעם וועט אונז נאך אויסקומען צו בארירן אין איינעם פון די קומענדיגע קאפיטלען.

* * *

ענדליך אין דער נאכט אויפן 19 דעצעמבער, איז דער עקסטרא-צוג פון דער דירעקטאריע אפגעפארן אין דער ריכטונג צום פארנומענעם קיעוו. כ'האב געקראגן א פלאץ אין איינעם פון די וואגאנען, וואס איז פארנומען געווארן דורך העכערע באאמטע פון פארשיידענע מיניסטעריומס.

געפארן זיינען מיר לאנגזאם. אויף יעדער גרעסערער סטאנציע

איז דער צוג באַגעגנט געוואָרן מיט מוזיק, און די דירעקטאָריע איז באַגריסט געוואָרן דורך פאַרשיידענע דעפּוטאַציעס.

אינם צוג, ניט ווייט פון פאַסטאָוו, האָב איך זיך באַקאַנט און פונאַנדערגעשמועסט מיט איינעם פון מיינע מיטפאָרנדע, דעם אוקראַינישן ס. ד. אַבראַמאָוויטש, וואָס איז מיט אַ פּאָר טעג שפּעטער באַשטימט געוואָרן פאַרן געהילף פון אינערן־מיניסטער *). בעת דעם דאָזיגן שמועס האָב איך צום ערשטן מאָל געלעזן, — אַלס אַ פּאַרטרויליכן דאָקומענט, — דעם פּראָיעקט פון דער דעקלאַראַציע, וועלכע די דירעקטאָריע האָט געהאַט בדעה אַרויסצולאָזן גלייך נאָך איר אָנקומען קיין קיעוו. דער דאָזיגער פּראָיעקט איז אין אַ פּאָר וויכטיגע פּרטים געווען ראַדיקאַלער און אויסגעהאַלטענער, איידער דער טעקסט וואָס איז דערנאָך פאַרעפנטליכט געוואָרן אין קיעוו. און אים איז, למשל, ניט געווען קיין וואָרט וועגן דער גרינדונגס־פאַרזאַמלונג, וואָס דאַרף קומען נאָך דער פאַרענדיגונג פון דער דיקטאַטור פונם אַרבעטס־קאָנגרעס. ס׳האָבן אין אים געפעלט אויך איינינע אַנדערע פראַזן, וואָס האָבן דערנאָך פאַרוואַסערט די דעקלאַראַציע און איר צוגעגעבן צום טייל אַ שוואַנקענדיגן כאַראַקטער. ווי ס׳זעהט אויס, איז זי אין קיעוו געווען אַן ענין פון אַ פּאָליטישן מגע ומשא מיט די רעכטערע אוקראַינישע עלעמענטן, וועלכע האָבן אריינגעטראָגן אין איר אַ ריי פון פאַרענדערונגען.

* *
*

אַרום עלף אינדערפריה זיינען מיר אָנגעקומען קיין קיעוו. דער וואָקזאַל, איינער פון די שמוציגסטע און פאַרלאָזנסטע, וועלכע כ׳האָב ווען ס׳איז באַגעגנט, איז דאָס מאָל געווען צוגעפּוצט און דעקאָרירט מיט גירלאַנדן, מיט רויטע און נאַציאָנאַלע פאָנען. פאַרן וואַגאָן פון דער דירעקטאָריע האָט זיך אויפגעשטעלט אַ גאַנצע ריי פון דעפּוטאַציעס, וועלכע זיינען געקומען זי צו באַגריסן מיטן נצחון איבערן העטמאַן. צווישן די דעלעגאַציעס האָט מען באַמערקט אויך אַ פאָרשטייערשאַפט

*) ניט קוקנדיג אויפן דאָזיגן יידיש־קלינגדן נאָמען איז ער אַן עכטער אוקראַינער. גראָד זיין נאָמען איז דער בעסטער באַווייז, אַז ער איז באמת ניט קיין ייד: וואָלט אין זיינע אָדערן געפלאָסן יידיש בלוט, וואָלט ער, אַלס אוקראַינער ס. ד., געווים שוין פון לאַנג אויסגעזוכט פאַר זיך אַן עכט אוקראַינישן נאָמען . . .

פונם יידישן נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט מיט ו. טיאָמקין בראש, פון דער קיעווער קהלה מיט מ. סירקינען, פון יידישן פאָלקס־אוניווערסיטעט מיט מ. זילבערפאַרבן אָן דער שפּיץ. יעדע דעפּוטאַציע האָט געהאַלטן אַ לענגערע אָדער קירצערע רעדע; פאַר יעדע רעדע האָט מען געדאַנקט; אינמיטן האָט מוזיק געשפּילט — אַלץ איינס און דאָס זעלבע (די ערשטע שטראָפע פון „זאַפּאָוויט") און אַזוי אַרום האָט די דאָזיגע צערעמאָניע פאַרנומען אַ היפּש ביסל צייט.

ס'איז געווען אַ גאַנץ שטאַרקער פּראָטעסט, און די גאַנצע צייט איז געפאַלן אַ קאַלטער, טרוקענער שניי. פונם וואַגאָן, מיט וועלכן כ'בין געפאָרן — דריי־פיר וואַגאָנען פונם סאַלאָן־וואָגען פון דער דירעקטאָריע — האָט מען שלעכט געהערט די רעדעס, און ס'איז אפילו ניט געווען קיין קלענסטער אינטערעס צו הערן די באַנאַלע, אויפגעבלאָזענע פראַזן, וואָס ווערן ביי אַזעלכע געלעגנהייטן געדראָשן. געזעהן האָט מען עטוואָס בעסער — די שאַרפע, עטוואָס פאַרכמורעטע און באַזאָרגטע געזיכטס־ליניען פון ווינישענקאָ און די לייכטנדע גלאַט־געגאָלטע פיזיאָנאָמיע פון פּעטלורע, וואָס האָט געגלאַנצט אין איינער פון זיינע פאַנטאַסטישע אַטאַמאַנישע אוניפאָרמען: ביי אַזעלכע פאַראַדן פלעגט זיך פּעטלורע שטענדיג פילן, ווי אַ פיש אין וואַסער. די איבעריגע מיטגלידער פון דער דירעקטאָריע, פאַרבלאָזע און אומבאַדייטנדע פאַרשוינען, האָט ניט געצויגן צו זיך קיין שום אויפמערקזאַמקייט.

כ'מוז מודה זיין, אַז די לאַנגע באַגריסונגס־צערעמאָניע איז מיר גענוג נמאס געוואָרן און שוין נאָך די ערשטע צעהן מינוטן האָב איך אָנגעהויבן צו זוכן אַ מעגליכקייט זיך אַרויסצורוקן אומבאַמערקט פונם טומל. דאָס איז אָבער געווען אוממעגליך, און כדי צו פאַרטרייבן די צייט האָב איך זיך פאַרנומען מיט פיזיאָנאָמיע־שטודיען, אויסקלייבנדיג אַלס אביעקט די נאָהענטסטע סאָלדאַטן פון די, וואָס זיינען אויסגעשטעלט געווען אַלס אַן ערן־וואַך לויט דער גאַנצער לענג פונם צוג. ביזן היינטיגן טאָג האָבן זיך אַריינגעקריצט אין זכרון די צורות פון צוויי סאָלדאַטן, וואָס זיינען געשטאַנען אַם נאָהענטסטן צו מיין פענסטער. יונגע פויערים און באַראַשקאָווע היטלאַך זיינען זיי געשטאַנען מיטן פנים צום פאַלנדיגן שניי, און זייערע געזיכטער — נאָרניט קיין שלעכטע — האָבן אויסגעדריקט אַ פאַרדרוס, צונויפגעמישט מיט אַ שטומפּיקער,

פרעגנדיגער אומפאַרשטענדעניש. ווען מען האָט זיי געהייסן צו קעמפן קעגן דעם העטמאַן, קעגן די פריצים, פאַר ערד, פאַר טייערן שטיקל באָדן, וואָס מען האָט ביי זיי צוריקגענומען בעת דער ווילדער דייטש-העטמאַנישער רעאַקציע, — האָבן זיי דאָס אויסגעצייכנט פאַרשטאַנען. ווען זיי, שוואַך באַוואָפנטע פויערים, האָבן געמוזט צוליב דעם אויסהאַלטן ערטערווייז שלאַכטן מיט גוט-אָרגאַניזירטע און דיסציפּלינירטע דייטשע מיליטער-טיילן און לאָזן דערביי אַ היבש ביסל קרבנות, — האָבן זיי דאָס אויך פאַרשטאַנען און אָהן קלאָגן די קרבנות געלייגט.

אָבער דאָס, וואָס מען האָט זיי אַרויסגעשטעלט אויפן פאַראַד, וואָס איז דומה אין אַלע פרטים צו די אַלטע גענעראַלסקע צייטן, און וואָס זייער פירער, דער לעגענדאַרער פויערים-באַפרייער פעטלורע, האָט אָנגעטשעפּעט אויף זיך די זעלבע פינטיפלושקעס, וועלכע זיי אַליין האָבן ערשט פאַראַיאָרן, אַלס סאָלדאַטן אויף דער פראָנט, אומברחמנותדיק געריסן פון זייערע אָפיצערן, זעהענדיג אין זיי דעם סימבאָל פון דורות-לאַנגער פריצישער און אָפיצערישער אונטערדריקונג, — דאָס האָט זיך ניט געלעגט אין זייער מח. דאָס שעה'ן-לאַנגע שטיין אויפן פראָסט אנטקעגן די אַלע אויסגעפּוצטע דעפּוטאַציעס איז פאַר זיי קענטיק געווען אַ גרעסערער קרבן, איידער די טונקעלע ווינטער-נעכט, וואָס זיי זיינען געלעגן אין די קאַלטע טראַנשעען. און כ'האָב דייטליך געזעהן: מיינע פאַר סאָלדאַטן וועלן דאָס ניט אויסהאַלטן. ביי דער ערשטער בעסטער געלעגנהייט וועלן זיי זיך אומקערן אין זייערע דערפער, צו זייערע פרויען און צום צוריק-ערָאָבערטן לאַנד. דער גרעסטער און בעסטער טייל פון דער אויפשטענדישער אַרמעע וועט זיך צעשיטן. און ווער וועט בלייבן אויף זייער פלאַץ? וואָס פאַר אידעאַלן און באַשטרעבונגען וועלן באַגייסטערן דאָס ביסל באַרופס-סאָלדאַטן, וואָס האָבן בעתן לאַנגן וועלט-קריג פאַרלוירן יעדן אַנדערן אָפּהאַלט אין לעבן?

שווערע ספקות און טונקעלע פאָרגעפילן האָבן זיך אַריינגעריסן אין האַרצן. און אונטער די פייערליכע קלאַנגען פונם „זאַפּאָרויט" האָט באַהערשט די געדאַנקען אַ שווערע מורה-שחורה.

ענדליך, שוין כמעט צום סוף פון דער לאַנגער באַגריסונגס-צערעמאָניע, האָב איך זיך אַנטשידן, גענומען דעם טשעמאָדאַן אין די

האַנט און, דורכנייענדיג אין באַגלייטונג פון אַן אוקראַינער, וואָס האָט געפאָלגט מיין ביישפּיל, אַפּאַר וואַגאָנען, אַרויס פונם וואָקזאַל מיט אַ זייטיגן גאַנג. דאָ האָב איך געקראָגן אַ דראָזשקע און אַוועקגעפאָרן אַהיים.

די דירעקטאָריע אָבער, ניט באַגנוגנדיג זיך מיטן פּאַראַד אויפן וואָקזאַל, איז נאָך אַוועקגעפאָרן — צוזאַמען מיט די דעפּוטאַציעס און צאָלרייכע באַאַמטע אין אַ פייערליכער פּראָצעסיע צום סאָפיעווסקי פּלאַץ. דאָ האָט מען נאָך אראַנזשירט דעם גרויסן גאָטעס־דינסט, און דערנאָך דורכגעצויגן דעם גאַנצן קרעשטשאַטניק...

* * *

אין קיעוו האָבן אויף מיך געוואַרט אַ סך נייעס. ס'האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז נאָך פאַרן אַריינקומען פונם רעספּובליקאַנישן מיליטער אין שטאָט איז דאָרט פאָרגעקומען אַן אויפשטאַנד אונטער דער אָנפירונג פון די אוקראַינישע ס. ד. און מיטן אנטייל פון די דריי יידישע סאָציאַל. פאַרטייען — בונד, פועלי־ציון, פאַראייניגטע. אין דער נאַכט פאַרן אַריינקומען פון קאנאוואַלעצעס באַלאַגערונגס־קארפּוס האָבן די אויפשטענדישע פאַרכאַפּט די וויכטיגסטע רעגירונגס־געביידן און אָרגאַניזירט אַ צייטווייליגן „ראַט פון קאָמיסאַרן" ביי די באַשטייענדע העטמאַנישע מיניסטעריומס. די פרייוויליגע, ווייסנדיג, אַז די דייטשן האָבן זיי „פאַרקויפט", האָבן זיך פאַרטיידיגט זעהר שוואַך; בעיקר האָט יעדער פון זיי געטראַכט וועגן זיין פּערזענליכער זיכערקייט.

בעת דעם דאָזיגן נאַכט־אויפשטאַנד האָט די פועלי־ציוניסטישע קאַמפּס־אָפּטיילונג פאַרכאַפּט אַ דירה אויף פּראָרעזנאיאַ גאַס נומ. 3, וואו ס'איז געווען איינער פון די דאָבראָוואָלטשעסקע שטאַבן, — „די דרומדיגע אַרמעע פונם פרייוויליגן חייל". די דירה, וואָס געפינט זיך אין צענטרום פון שטאָט, איז די חברים אַזוי גוט געפעלן, אַז זיי האָבן באַשלאָסן ניט אַרויסצולאָזן זי פון די הענט און מאַכן אין איר דעם פאַרטיי־קלוב. דער דאָזיגער באַשלוס איז באַזונדערס באַרעכטיגט געווען דורך דעם, וואָס פונקט מיט אַ חודש פריהער האָט די העטמאַנישע מאַכט פאַרמאַכט דעם באָראָכאָוו־קלוב און רעקווירירט די דירה, אין וועלכער ער האָט זיך געפונען.

פאַר אַן אָרגאַניזאַציע, וואָס פלעג זיך ביז אַהער מוזן שטענדיג באַנוגענען מיט אַ פאָר נאַסע, פינסטערע צימערלאַך ערגעץ-וואו אין אַ זייטיגן געסל, איז די דערוואָרבונג פון אַזאַ גוטער דירה געווען אַ גרויסער יום-טוב. מען האָט מיך דעריבער גלייך נאָך מיין אָנקומען קיין קיעוו איינגעלאַדן א קוק צו טון דעם נייעם קלוב. די דירה האָט נאָך געטראָגן אַלע שפורן פון די, וועלכע האָבן נאָר-וואָס אין איר בעלי-בתעוועט. ס'איז געווען אַ סימבאָליש בילד צו זעהן אויף די ווענט גרויסע רעקרוטירונגס-פלאַקאַטן פון דער פרייוויליגער אַרמעע, איבערגעקלעפּט מיט קליינינטשקע יידישע צעטעלאַך, פאַרטיי-מעלדונגען פון די פועלי-ציון.

אין איינעם פון די צימערן איז ביי אַ גרויסן ברענענדיגן קאַמין געזעסן ח' אסארקאן, אַ מיטגליד פון צ. ק., און האָט מיט פילאָזאָפישער רוהיגקייט איינגעהאַנטיג געוואָרפן גוואַלטיגע שטיקער האָליץ אינם מעכטיגן פייער, כאָטש אין צימער איז סיי ווי געווען גענוג וואַרעם. באַמערקנדיג אויף מיין פנים דעם אויסדרוק פון שטומער פאַרוואונדערונג איבער אַזאַ אויסערגעוויינליכן לוקסוס — כ'בין שוין מימים קדמונים געוואוינט געווען דערצו, אַז אין פאַרטיי-לאָקאַל מוז מען פרירן, אַז דאָס איז אַ נאַטור-געזעץ, אַז אַנדערש קאָן גאָר ניט זיין, — האָט ער כיטרע אַ וואונק געטאָן מיט די אויגן, אַ גלעט געטאָן די ברייטע באָרד און לאַנגזאַם, אַ ביסל איראָניש, אויסגעצויגן צווישן די ציין:

— „נישט-קשה! ס'איז פרייוויליגע האָליץ! זיי האָבן דאָס אונז געשענקט“...

נאָכן דאָזיגן קאָמישן אַריינפאָר האָבן מיר אָנגעהויבן שמועסן מכח ערנסטערע ענינים. די חברים אין קיעוו האָבן שוין אנטייל גענומען אין אַ פאָר באַראַטונגען וועגן די יסודות פון דער קומענדיגער מאַכט. ס'האָט זיך דערביי אַרויסגעוויזן, אַז זייער שטעלונג צו די וויכטיגסטע פּאָליטישע פּראָבלעמען, בפרט צו דער פראַגע וועגן אויפשטעלן די נאַציאָנאַלע אַווטאָנאָמיע, איז בערך די זעלבע, וועלכע מיר האָבן פאַרנומען אין ווינציע. דאָס האָט מיך, נאַטירליך, שטאַרק באַפרידיגט. כ'בין געווען צופרידן צו קאָנסטאַטירן, אַז אָפגעריסן איינער פונם אַנדערן האָבן פאַרשיידענע טיילן פון דער פאַרטיי דאָך געהאַנדלט אין איין און דער זעלבער ריכטונג.

VIII. אונטערן דרוק פון באַלאַגערונגס־צושטאַנד

דער קבלת־פנים פון דער דירעקטאָריע. — די ביטערע טראָפּנס אינם זיסן בעכער. — סטרילעצקאַיאַ ראַדאַ מאַכט אייגענע פּאָליטיק. — סאָציאַלע טענדענצן און זייערע נאַציאָנאַליסטישע טרעגער. — דער באַלאַגערונגס־צושטאַנד. — די גזרה וועגן די שילדן און איר באַגרינדונג. — אַ פאָרשלאַג וועגן אַ געפערליכער פּריווילעגיע. — די דורכזוכונגען אין די פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען. — אַן אַנעקדאָטישער פאַקט. — די רעזולטאַטן.

גלייך ביים אַריינקומען פון דער דירעקטאָריע איז די שטימונג אין די קיעווער יידישע קרייזן געווען אַ געהויבענע, אַן אָפּטימיסטישע. פון אַלע זייטן האָט מען געלייגט אויף איר גרויסע האָפענונגען. אפילו דער „בונד" און די „פאַראייניגטע", וואָס האָבן מיט צוויי וואָכן שפּעטער געשפּילט די שאַרפסטע אָפּאָזיציע, האָבן געשיקט דער דירעקטאָריע ענטוזיאַסטישע באַגריסונגס־טעלעגראַמען. *)

---

*) אָט איז, למשל, דער טעקסט פון דער באַגריסונג פון די „פאַראייניגטע", אָפּגעדרוקט אין „נייער צייט" פון 19 דעצעמבער.

„דער הויפּט־קאָמיטעט פון דער פ. א. ס. א. פ. אויף אוקראינע שיקט זיין סאָציאַליסטישן גרוס דער דירעקטאָריע פון דער אוקר. פאָלקס־רעפּובליק אין טאָג פון איר טריאומף אַריינקומען קיין קיעוו בראש פון דער רעוואָלוציאָנערער אַרמעע. אונטער דער אָנפירונג פון דער דירעקטאָריע האָט דאָס רעוואָלוציאָנערע פּראָלעטאַריאַט באַזיגט די העטמאַנישע רעאַקציע פון די עקספּלואַטירנדע קלאַסן. מיר זיינען זיכער, אַז אויך ביים אויסבילדן די מאַכט פון דער אוקראינישער פאָלקס־רעפּובליק און ביים אויסאַרבעטן די יסודות פון דער וויטערדיגער פירונג פון דער מלוכה וועט זיך די דירעקטאָריע שטיצן נאָך אויפן רעוואָלוציאָנערן פּוערטום און דער סאָציאַליסטישער אַרבעטערשאַפט, באַפרידיגנדיג אויף אַזאַ אופן

אָבער אינם בעסער פון האָניג האָבן זיך גלייך אָנגעהויבן אַריינגיסן ביטערע טראָפּנס. שוין אין אַ פּאָר טעג נאָכן אָנקומען פון דער דירעקטאָריע קיין קיעוו האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז די אמתע מאַכט געפינט זיך אין די הענט פונם „באַלאַגערונגס־קאָרפּוס“, וואָס איז באַשטאַנען כמעט בלויז פון גאַליצישע סאָלדאַטן און איז אָנגעפירט געוועזן פון אַן איינגאַרטיגן ראַט פון אָפיצערן — „סטרילעצקאַיאַ ראַדאַ“.

אָט די דאָזיגע „סטרילאַצקאַיאַ ראַדאַ“ האָט עקשנות׳דיג און סיסטעמאַטיש געפירט איר באַזונדערע פּאָליטיק. צו יענער צייט האָבן די פויערים, וואָס זיינען אויפגעשטאַנען קעגן דעם העטמאַן, שוין אָנגעהויבן זיך פונאַנדערצוגיין איבער זייערע דערפער, און דאָס גאַלישע חייל איז געוואָרן די מיליטערישע הויפּט־שטיצע פון דער דירעקטאָריע. דער דאָזיגער פאַקט, ווי אויך דער שטאַרקער אנטייל פון די גאַליציישע „סיסטשעוויקעס“ אינם ערפאָלג פונם אויפשטאַנד, האָבן פאַרדרייט די מיטגלידער פון דער „סטרילעצקאַיאַ ראַדאַ“ די קעפּ. געוועזן זיינען דאָס יונגע אָפיצערן, אויסערליך — פון טיפּישן עסטרייכישן שניט, על פּי רוב מיט העכערער בילדונג און גוטער מיליטערישער צוגרייטונג, אָבער אָהן ווערלכן ס׳איז באַגריף וועגן די סאָציאַלע שטימונגען, וואָס האָבן געהערשט אין די מאַסן נאָך דער גרויסער רוסישער רעוואָלוציע. אָנגעקומען פון יענער זייט גרעניץ, וואו קיין רעוואָלוציע, אפילו קיין בירגערליכע, איז אייגנטליך בכלל ניט פאָרגעקומען — עסטרייך אַלס מיליטער־מאַכט האָט זיך פּשוט צעפאַלן, און אירע באַזונדערע טיילן האָבן געמוזט אַליין אויסזוכן זייער וועג, — האָבן זיי געקוקט אויף אַלץ, וואָס זיי האָבן געזעהן אויף דער „גרויסער אוקראינע“ *), אַלס אויף אַ שעדליכן כאַאָס אָדער, נאָך ערגער,

די סאָציאַלע און נאַציאָנאַלע אינטערעסן פון דער אַרבעטנדיגער דעמאָקראַטיע אויף אוקראינע. ברוך הבה דער דירעקטאָריע און איר רעוואָלוציאָנערן חייל: לעבן זאָל דער סאָציאַליזם!

ליטוואַקאָוו, כורגין״.

בערך דעמזעלבן נוסך האָט אויך געהאַט די באַגריסונגס־טעלעגראַם פונם „בונד״.

*) אין גאַליצישער טערמינאָלאָגיע ווערט דער גרעסערער רוסישער טייל פון אוקראינע אָנגערופן „גרויס-אוקראינע״, צום אונטערשיד פון מזרח־גאַליציען, וואָס ווערט אָנגערופן „קליין-אוקראינע״, „וועסט-אוקראינע״ אָדער סתם האַליטשינאַ״. א. ר.

באָלשעוויזם. די רעוואָלוציע קעגן דעם העטמאַן האָבן זיי מיטגעמאַכט בעיקר צוליב נאַציאָנאַלע און ניט צוליב סאָציאַלע מאָטיוון. וואָלט דער העטמאַן ניט פּראָקלאַמירט דעם 14 נאָוועמבער קיין פעדעראַציע מיט רוסלאַנד, איז נאָך אַ ספק, צי וואָלטן זיי זיך אין דעם אויפשטאַנד בכלל אַקטיוו באַטייליקט.

דער אויפשטאַנד איז אָבער, אָ ב י ע ק ט י װ גענומען, געווען בעיקר אַ סאָציאַלער. אויף אַזאַ אופן האָט זיך געשאַפן אַ טיפע סתירה צווישן די אָ ב י ע ק ט י װ ע ט ע נ ד ע נ צ ן פון דער רעוואָלוציע און די ס ו ב י ע ק ט י װ ע ש ט י מ ו נ ג ע ן פון די פּערזאָנען, וואָס זיינען געווען איר מיליטערישער צענטער. די דאָזיקע סתירה איז טאַקע געווען, ווי ס'האָט זיך דערנאָך אַרויסגעוויזן, די עיקרדיקע סיבה פונם גיכן סוף פון דער דירעקטאָריע.

די סוביעקטיווע שטימונגען פון דער „סטריִעצקאַיאַ ראַדאַ“ האָבן זיך באַלד געלאָזט פילן. גלייך נאָך דער פאַרנעמונג פון קיעוו האָבן די סיטשעוויקעס פּראָקלאַמירט אַ באַלאַגערונגס-צושטאַנד און פאַרווערט דאָס גיין איבער די גאַסן שפּעטער פון אַ באַשטימטער שעה (דוכט זיך, נאָך עלף). דאָס וואָלט נאָך געווען צו דערליידן, אויף וויפיל דער באַלאַגערונגס-צושטאַנד וואָלט געווען אויסגענוצט בלויז אויף אויסצורייניקן די שטאָט פון די צאַלרייכע העטמאַנישע און רעאַקציאָנערע עלעמענטן, וואָס האָבן זיך אין איר באַהאַלטן. ס'האָט זיך אָבער גיך אַרויסגעוויזן, אַז די אָנפירער פונם באַלאַגערונגס-צושטאַנד האָבן דערמיט אויך אַנדערע כוונות... שוין אין אַ טאָג אָדער צוויי נאָכן אָנקומען פון דער דירעקטאָריע האָבן זיי אַרויסגעגעבן אַ שטרענגן באַפעל וועגן איבערמאָלן אַלע שילדן אויף אוקראַיניש. די דירעקטאָריע, וואָס האָט נאָך צו יענער צייט פאַרמאָגט אַ געוויסע זעלבשטענדיקע מאַכט, האָט ניט פּראָטעסטירט קעגן דעם דאָזיגן באַפעל און האָט אים אפילו צום טייל געדעקט מיט איר אייגענעם אַוטאָריטעט. שוין בײַ דער דאָזיקער פראַגע האָט זיך דייטליך אַרויסגעוויזן, אַז די דירעקטאָריע איז ניט קיין איינהייטליכער קערפּער, אַז זי איז צונויפגעשטעלט פון צוויי פאַרשיידענע עלעמענטן, וואָס פירן צווישן זיך אינעווייניג אַ ביטערן קאַמף.

וועגן דער פראַגע פון די שילדן איז מיר אויסגעקומען צו רעדן מיט ווינישענקאָ באַזונדער. ס'איז געווען דעם 6 אָדער דעם 7 יאַנואַר.

כאָטש מיין באַשטימונג אויפֿן פּאָסטן פֿון יידישן מיניסטער איז נאָך דעמאָלט ניט געווען באַשטעטיגט, פֿונדעסטוועגן האָבן מיר געהאַלטן פֿאַר נויטיג, אַז כ'זאָל באַזוכן, צו ערשטן מאָל זייט וויניצע, דעם פֿאָרזיצער פֿון דער דירעקטאָריע אין נאָמען פֿון דער פּאַרטיי און מודיע זיין אים וועגן דעם שווערן איינדרוק, וועלכן דער באַפֿעל וועגן די שילדן מאַכט אויף די גאַנצע יידישע באַפֿעלקערונג. כ'האָב געזאָגט, אַז כאָטש פֿאַקטיש איז דער באַפֿעל געריכטעט ניט אַקעגן יידישע שילדן, נאָר אַקעגן רוסישע (יידישע שילדן זיינען אין קיום ניט געווען בנמצא, און ניט זיי האָט מען אַלנפֿאַלס מיטן באַפֿעל געמיינט), אָבער פֿאָרמעל איז ער אין זיין איצטיגער פֿאָרם אַ סתירה צום געזעץ וועגן נאַציאָנאַל=פּערסאָנאַלער אויטאָנאָמיע. צווייטנס, אומאָפּהענגיג פֿונם דאָזיגן פֿאָרמעלן מאָמענט, האַלט איך דעם דאָזיגן באַפֿעל פֿאַר אַן אומגעהויערער פֿאַרגוואַלטיגונג און פֿאַר אַ גרויסער פּאָליטישער נאַרישקייט. בכלל דאַרף מען אַזעלכע ענינים איבערלאָזן דעם לויפֿנדן לעבן. די שילדן וועלן במילא אוקראַאיניזירט ווערן אין דעם מאָס, אין וועלכן די שטאָט וועט באַאיינפֿלוסט ווערן דורך די נייע כחות=באַציהונגען אינם גאַנצן לאַנד. אַלנפֿאַלס, אויב מען האַלט שוין יע פֿאַר נויטיג אַזאַ באַפֿעל, מוז ער אומבאַדינגט פֿאַרריכט ווערן אין דעם זין, אַז די פֿאַרפֿליכטונג אויפֿצוהענגען אוקראַאינישן שילדן זאָלן ניט באַרירן דאָס רעכט פֿונם סוחר אַרויסצוהענגען שילדן אויך אין יעדער אַנדערער שפּראַך, רוסיש גם בתוכם.

ווינטשענקאָ האָט אויף דעם געענטפֿערט, אַז דער באַפֿעל וועגן די שילדן איז אַרויסגעגעבן געוואָרן אָהן *דעם וויסן פֿון דער דירעקטאָריע*, און אַז דער באַלאַגערונגס=קאָרפּוס האָט בכלל גענומען אויף זיך אַ צו גרויסע זעלבשטענדיגע קאָמפּעטענץ. פּערזענליך איז ער מסכים דערמיט, אַז דער באַפֿעל אין זיין ביזאַהעריגער פֿאָרם איז באַרבאַריש. ער פֿאַרזיכערט מיך אין נאָמען פֿון דער דירעקטאָריע, אַז זי וועט ווירקן אויף די סיטשעוויקעס, אַז זיי זאָלן אַרויסגעבן אַ דערגענצנדן באַפֿעל, לויט וועלכן מען מעג *פּאַראַלעל מיט אוקראַאינישע* אַרויסהענגען אויך שילדן אין יעדער אַנדערער שפּראַך. ער האָט אַפֿילו געפּרובט נאָך אין מיין אַנוועזנהייט אָנרופֿן דעם שטאַב

גונם באַלאַגערונגס־קאָרפּוס, אָבער דער טעלעפאָן איז גראָד אין דעם מאָמענט געווען פאַרנומען.

צי איז ווינטשענקאָ דערנאָך אָפּגעקילט געוואָרן אין זיין אַנטי־שלום אָדער האָבן די סיטשעוויקעס, וואָס איז פיל וואַרשיינליכער, זיך ווייניג גערעכנט מיט זיינע פאָרשלאָגן, — אָבער דער פאַקט איז, אַז דער באַפעל וועגן די שילדן איז ניט אָפּגעשאַפט און אפילו ניט איבערגעאַנדערשט געוואָרן... כ'האָב אַ פּאָר מאָל דערמאָנט וועגן דעם אין געשפּרעכן מיט טשעכאָווסקי און ווינטשענקאָ און יעדן מאָל פלעג איך באַקומען די תשובה, אַז פּרינציפּיעל איז די פראַגע באַשלאָסן, און אין אַ פּאָר טעג אַרום וועט אַרויסגיין דער באַטרעפנדער באַפעל...

ס'איז אַלגעמיין א פאַקט, אַז במשך די זעקס וואָכן, ווען קיעוו איז געווען אונטער דער מאַכט פון דער דירעקטאָריע, האָבן שילדן־מאָלער פון אַרבעטסלאָזיגקייט ניט געליטן... פּראַקטישע סוחרים האָבן אפילו, במקום איבערצומאָלן זייערע אַלטע רוסישע שילדן, גלייך באַשטעלט אַנייע אוקראַינישע שילד און אַוועקגעשטעלט די אַלטע אין רעזערוו־קאַמער, כּדי צו קאָנען אין יעדן מאָמענט מאַכן דעם אומגעקערטן בייט...

די השערה, אַז די דירעקטאָריע אדער לכל הפחות איר יושב־ראש האָט דאָך גערעדט מיט די סיטשעוויקעס מכּח די שילדן ווערט באַשטעטיגט דורך אַ פאַקט, וואָס איז פאָרגעקומען מיט אַ פּאָר וואָכן שפּעטער. בעת אַ הפסקה פון דער געמיינזאַמער זיצונג פונם מיניסטער־ראַט מיט דער „סטרילעצקאַיאַ ראַדאַ" (געגנייער ווערט די דאָזיגע העכסט־אינטערעסאַנטע זיצונג באַשריבן אין איינעם פון די קומענדיגע קאַפּיטלען) איז צו מיר צוגעגאַנגען איינער פון די אָנפירער פונם באַלאַגערונגס־קאָרפּוס און אָנגעהויבן צו פאַרטיידיגן זייער שטעלונג אין דער שילדן־פּראַגע, כאָטש כ'האָב זי גאָרניט באַרירט אויף יענער זיצונג. „מען האָט אַזוי פיל יאָרן אונטערדריקט דאָ אונזער שפּראַך, אַז כּדי צו פאַרשאַפן איר דעם פּלאַץ, וואָס עס קומט איר, מוזן מיר אויך פון אונזער זייט, לכל הפחות צייטווייליג, אָנווענדן צוואַנגס־מיטלען. דאָס אַליין איז אָבער נוגע בלויז רוסיש. קעגן יידיש האָבן מיר לחלוטין גאָרניט, און מיר זיינען אפילו גרייט אַרויסצוגעבן אַ דערגענצנדן באַפעל, לויט וועלכן די פאַראָרדנונג וועגן די שילדן איז לחלוטין ניט נוגע דער יידישער שפּראַך".

ניט אַריינגייענדיג אין תוך פונם ענין — ס'איז שוין געווען נאָך צוויי ביינאַכט, — האָב איך אָבער אַנטשידן אָפּגעזאָגט זיך פון אַזאַ פּריווילעגיע און קאַטעגאָריש פאַרלאַנגט פון מיין מיטשמועסער, אַז אַזאַ באַפעל זאָל בשום אופן ניט אַרויסגעגעבן ווערן. דאָס האָט מען מיר, נאַטירליך, צוליב געטאָן...

ס'איז אינטערעסאַנט, אַז אַפילו צווישן אונז אַליין איז געווען אַ מיינונג, וואָס האָט זיך באַצויגן צום ענין פון די שילדן פיל קאַלטבלוטיקער, ווי איך. אין איינעם פון די ערשטע האָניג-טעג פון דער דירעקטאָריע גלייך נאָך איר אָנקומען קיין קיעוו איז מיר אויסגעקומען צו רעדן פאַר אַ זיצונג פון פועלי-ציוניסטישן הויפּט-קאָמיטעט וועגן נאָר-וואָס ערשינענעם שילדן-באַפעל מיט ש. גאָלדעלמאַנען. צו מיין פאַרוואונדערונג האָט גאָלדעלמאַן דערקלערט אַז ער האַלט דעם שריט פון די סיטשעוויקעס פאַר ריכטיג. מען קאָן דאָך ניט צולאָזן, אַז די אוקראַאינישע הויפּט-שטאָט זאָל שטיין אויסערליך אין אַ פולער סתירה צום גאַנצן כאַראַקטער פונם לאַנד. הויך דעם וואָלטן יידן אין אַזאַ לאַגע געהאַנדלט ניט בעסער.

כ'בין שטאַרק מסופק, צי איז גאָלדעלמאַן געבליבן ביי זיין דעמאָלסדיגער מיינונג. איך פּערזענליך גלויב ווי פריהער, אַז דער באַפעל וועגן די שילדן איז געווען אַ גרויסע עולה און אַ פּאָליטישע נאַרישקייט.

* * *

נאָך מער עגמת-נפש האָבן מיר אַלע געהאַט פון די צוויי דורכזוכונגען, וועלכע סיטשעוויקעס האָבן געמאַכט אינם הויפּט-ביוראָ פון די פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען. געמאַכט האָט מען זיי זיכער אָהן דעם וויסן און אפילו קעגן דעם בפירוש ווילן פון דער דירעקטאָריע, אַלס גאַנצער, און די אויפרעגונג פון וויניטשענקאָ נאָכן טרויעריגן פאַל איז געווען עכט און נאַטירליך. בעת די דירעקטאָריע האָט פּראָקלאַמירט אויף אוקראַאינע די מאַכט פון די אַרבעטנדע מאַסן און דערקלערט איר גרייטקייט צו געבן דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי די פולע מעגליכקייט פון לעגאַלער עקזיסטענץ, מאַכן אירע סאָלדאַטן דורכזוכונגען, זוכנדיג באָלשעוויסטישע ליטעראַטור!..

די דירעקטאריע האט דעריבער צוגעזאגט שטרענג צו באשטראפן די שולדיגע און ערזעצן דעם שאדן, וועלכן די פראפעסיאנעלע פאראיינען האבן געהאט צוליב פארניכטעטע און צעריסענע רעגיסטראציאנס־ביכער. דאס לעצטע צוזאג האט זי אויסגעפירט, אבער די ערשטע — וועגן באשטראפן די שולדיגע, איז זי ניט געווען בכח מקיים צו זיין. ווארשיינליך, אז אין דעם פאל האבן די פירער פון די סיטשעוויקעס געהאנדלט אין א שטילן הסכם מיט די מיטגלידער פון דער דירעקטאריע, וועמענס פ א ק ט י ש ע שטעלונג האט ניט געשטימט מיט איר אפיציעלער פאזיציע...

נאטירליך, איז אויף אזא אופן געשאפן געווארן א גלענצענדער באדן פאר קאמוניסטישער פראפאגאנדע קעגן דער דירעקטאריע, אלס א פיינט פונם ארבעטער־קלאס. די רעזולטאטן פון די דאזיגע טאטן האבן זיך באלד נאכדעם בולט באוויזן: אין איר קאמף אקעגן דעם אנגריף פון די באלשעוויקעס האט די דירעקטאריע ניט באקומען קיין קלענסטע שטיצע מצד דעם שטאטישן פראלעטאריאט. להפוך, דער שטאטישער ארבעטער, פארביטערט דורך די טאטן פון די מיליטערישע מאכטהאבער, וועלכע האבן רעפרעזענטירט פאר אים די דירעקטאריע, איז אפט מיט געווער אין דער האנט ארויסגעטרעטן קעגן איר און געהאלפן דערמיט צו פארניכערן איר קומענדיגע מפלה.

* * *

אויף וויפיל מאכטלאז די רעגירונג איז געווען אקעגן דער זעלבשטענדיגער פאליטיק פון דער „סטרילעצקאיא ראדא“ באווייזט פאלגנדער פאקט, וועגן וועלכן כ'האב זיך דערוואוסט ערשט שפעטער, שוין אין די לעצטע טעג פון מיין מיניסטעריום. פארגעקומען איז ער אבער גלייך נאכן אנקומען פון דער דירעקטאריע קיין קיעוו.

אין איינעם פון די צימערן פון ארבעטס־מיניסטעריום (אויף ביביקאוום בולוואר) איז דעמאלט פארגעקומען א זיצונג פון די סאציאליסטישע פארטייען, וואס האט זיך באשעפטיגט מיטן פראגראם און דער צוזאמענשטעלונג פונם קומענדיגן קאבינעט. די זיצונג האט זיך, ווי דער שטייגער איז, פארצויגן ביז שפעט אין דער נאכט. ס'האט זיך דער־

נעהענטערט די שעה ווען לויטן באפעל וועגן באלאגערונגס־צושטאנד, האט מען מער ניט געטארט גיין אויף דער גאס. האט איינער פון די טיילנעמער אויף דער באראטונג זיך געווענדעט צום אוקראינישן ס. ד. טשעכאווסקי, וואס איז געווען דער יושב ראש אויף יענער זיצונג, מיטן פארשלאג, אז היות ווי די זיצונג נעמט אן א וויכטיגן כאראקטער און ס׳איז א שאד זי אפצוברעכן, זאל ער, טשעכאווסקי, אנקלינגען אינם שטאב פונם באלאגערונגס־קארפוס און בעטן צושיקן פאר די טיילנעמער אין דער באראטונג ספעציעלע דורכלאז־קארטן (פראפוסק), לויט וועלכע זיי קאנען קומען אהיים אויך נאך עלף. אויף דעם האט טשעכאווסקי, וועגן וועלכן אלע האבן שוין געוואוסט, אז ער ווערט באשטימט ניט היינט־מארגן אלס פרעמיער־מיניסטר, געענטפערט, אז ער קאן דאס בשום אופן ניט מאכן. די זיצונג קומט פאר אהן דעם וויסן פונם באלאגע־רונגס־קארפוס, און, וואלט ער וועגן איר געוואוסט, איז נאך א ספק, צי ער וואלט זי בכלל ניט ארעסטירט...

ס׳קלינגט, ווי אן אנעקדאט, אבער ס׳איז אן אמתער טרויעריגער פאקט...

IX. די בילדונג פון טשעכאָווסקיס קאַבינעט

איבערטריבענער אָפּטימיזם. — אונזער אָפּשאַצונגס־פעלער. — דער אינעווייניגסטער קאַמף אין דער דירעקטאָריע. — די שטעלונג פון די „מינדערהייטס־סאָציאַליסטן". —פאַרהאַנדלונגען וועגן דער נייער רעגירונג. — דאָס פּראָבלעם וועגן יידישן מיניסטעריום. — די פראַגן צו פועלי־ציון און אונזער ענטפער. — פעדעראַליזם און „סאַמאָסטינאָסט".

די גאַנצע געוואַלטיגע ווירקונג פון אַזעלכע פאַקטן האָבן מיר אין זייער פולן פאַרנעם פאַרשטאַנען ערשט מיט אַ פּאָר וואָכן שפּעטער. צום סוף פון דעצעמבער האָבן מיר אַ טייל פון זיי אפילו נאָך ניט געוואוסט. ווי ערנסט מיר האָבן ניט אָפּגעשאַצט אַזעלכע טאַטן, ווי דעם ענין מיט די שילדן און די הויז־אונטערזוכונגען אין די פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינן, פונדעסטוועגן האָבן מיר נאָך איינגעהאַלטן ביי זיך אַ געוויסן חלק פון אָפּטימיזם. ס'איז פּאָרט געווען שווער זיך פאָרצושטעלן, אַז די דירעקטאָריע, וואָס האָט נאָר־וואָס אַרויסגערופן און אָנגעפירט אַזאַ געוואַלטיגן רעוואָלוציאָנערן פאָלקס־אויפשטאַנד, זאָל אַזוי גרינג ווערן אַ שפּילצייג אין די הענט פון אַ פּאָר טויזנט גאַליצישע סאָלדאַטן. ס'האָט זיך אונז געדוכט, אַז ווי נאָר די דירעקטאָריע וועט אויפשטעלן אַן ענגן קאָנטאַקט מיט די סאָציאַליסטישע כחות אין לאַנד, וועט זי קאָנען אין יעדן מאָמענט צערייסן אירע קייטן, פונקט ווי שמשון הגבור, בעת ער האָט נאָך געטראָגן אויף זיך זיינע קראַפטגעבנדע האָר.

קוקנדיג אויף די געשעענישן צוריק, בלייב איך ביי דער מיינונג, אַז די דאָזיגע האָפענונג איז ניט געווען אינגאַנצן אומבאַגרינדעט. וואָלט די דירעקטאָריע אין יענע טעג באמת אונטערגענומען אַן ענער־

גישן פרוב ווידער צו דערגרייכן אירע סאָציאַליסטישע באַוועגונגס־פרייהייט, וואָלט זי מן הסתם זי דערגרייכט. אפילו די סיטשעוויקעס, ביי אַלע זייערע רעאַקציאָנערע טענדענצן, וואָלטן דאָך ניט געוואַגט דע־מאָלט אָפן אַרויסטרעטן קעגן איר. אונזער אָפּשאַצונגס־פעלער איז אָבער באַשטאַנען בעיקר אין דעם, וואָס מיר האָבן באַטראַכט די דירעקטאָריע אַלס אַ גאַנצן קערפּער און געאורטיילט וועגן איר פּאָ־ליטישער צורה אויפן סמך פון איר דעקלאַראַציע און לויט די אויסע־רונגען און ערקלערונגען פון איר פּאָרזיצנדן וו. ק. ווינטשענקאָ, (וועלכער איז דאָך געווען, ביי אַלע זיינע דראַמאַטישע שוואַנקונגען, אַן אויפריכטיגער סאָציאַליסט). דער אמת איז אָבער געווען, אַז אין דער דירעקטאָריע גופא איז די גאַנצע צייט אָנגעגאַנגען אַ ביטערער אינווע־ניגסטער קאַמף. פּלעגט, למשל, פּעטליורע בלייבן אויף וועלכער ס'איז פון אירע באַראַטונגען אין אַ געוויסער פראַגע אין אַ מינדערהייט, פלעגט ער אַליין אויסנוצן זיינע באַציהונגען צו דער „סטרילעצקאַיאַ ראַדאַ“, כדי מיט איר הילף צו סאַבאָטירן דעם אונאַנגענעמען באַשלוס. כ'האָב דעם יסוד חושד צו זיין נאָך ערגערס: אויף די זיצונגען פון דער דירעקטאָריע פלעגט פּעטליורע למען השלום מסכים זיין אין אַ גע־וויסער פראַגע מיט ווינטשענקאָ, דערנאָך אָבער דורכפירן הינטער זיין רוקן מיט דער הילף פון די סיטשעוויקעס אַ להפוכדיגן טריט... ווינטשענקאָ האָט דאָס געמוזט שוין דעמאָלט וויסן. דער אומ־גליק איז אָבער באַשטאַנען אין דעם, וואָס ער האָט זיך געלאָזט מיס־ברויכן אַלס אַ שירמע מצד זיינע שווייגנדיגע, אָבער שטיל אַרבעטנדע קאָלעגן, און האָט דערמיט ניט נאָר אָפּגענאַרט זיך אַליין, נאָר אויך געבראַכט אונז, יידישע סאָציאַליסטן, צו אַ פאַלשער אָפּשאַצונג פון דער פאַקטישער סיטואַציע. וואָלט ער געהאַט דעם מוט צו דערציילן די אינערליכע לאַגע פון דער דירעקטאָריע אַזוי, ווי זי איז, און וואָלט ער געפונען אין זיך די קראַפט כדי, אָנשפּאַרנדיג זיך אויף די אוקראַינישע און ניט־אוקראַינישע באמת־סאָציאַליסטישע עלעמענטן, באַזייטיגן, ד. ה. נאָך מיטן דעצעמבער, אָנצוהויבן אַן אָפענעם קאַמף קעגן זיינע צופעליגע חברים אין דער דירעקטאָריע, וואָלט מען אפשר נאָך געקאָנט די לאַגע ראַטעווען.

אַ געוויסע דערקלערונג, אויב ניט אַנטשולדיגונג פאַר דער פּאַסיווער

טאַקטיק פון ווינטשענקאָ און אַנדערע אוקראַינישע סאָציאַליסטן בילדעט די דעמאָלסטיגע שטעלונג פונם איבערוויגנדן רוב פון די ניט־אוקראַינישע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען. ניט נאָר די באָלשעוויקעס, וועמענס טאַקטיק וועט נאָך מוזן באַזונדערס באַלויכטעט ווערן, נאָר אויך די רוסישע מענשעוויקעס און דער „בונד“ האָבן ביטער באַקעמפט די דירעקטאָריע. דערביי האָבן זיי זיך געלאָזט פירן דורך מאָטיוון, וואָס האָבן ווייניג געמיינזאַמעס מיט אַ וועלכן ס'איז ס אָ צ י אַ ל ן שטאַנדפונקט. אין דער צייט, ווען די דירעקטאָריע איז נאָך באמת געווען די טרעגערין פונם רעוואָלוציאָנערן אויפשטאַנד, אין דער צייט, ווען די אויפגעשטאַנענע פויערישע מאַסן (חוץ פאַרשיידענע אויסנאַמען, פאַר וועלכע זיי אַלס קאָלעקטיוו קאָנען ניט טראָגן די אחריות) האָבן איינגעהאַלטן אַן אינעווייניגסטע דיסציפּלין און ניט באַשמוצט נאָך זייער אויפשטאַנד דורך גזלה און רציחה, — ש ו י ן ד ע מ אָ ל ט האָבן די רוסישע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען — צוזאַמען מיטן „בונד“, וואָס האָט זיך נאָכגעשלעפּט נאָך זיי — שוין געבילדעט אַ שאַרפע אָפּאָזיציע, וואָס האָט געשטופּט די אוקראַינישע סאָציאַליסטן אַלץ מער און מער אין די אָרעמס פון שאָוויניסטישע און רעאַקציאָנערע עלעמענטן. הינטער די אַלע ע פ נ ט ל י כ ע תרוצים, איז די אמת'ע שטעלונג פון די דאָזיגע פּאַרטייען געווען בעיקר באַשטימט דורכן געדאַנק וועגן דעם איינהייטליכן און אומטיילבאַרן רוסלאַנד. ס'איז געשאַפן געוואָרן אַ טיילונג ניט אויף רעכטע און לינקע, נאָר אויף צענטראַליסטן און אוקראַינער... „ס'איז קלאָר געוואָרן, אַז עס האַנדלט זיך דאָ ניט וועגן דער אָדער יענער ריכטיגער רעוואָלוציאָנערער טאַקטיק, נאָר וועגן נאַציאָנאַלע שטימונגען און ניט מער. פאַר די רעכטע ס. ר. און מענשעוויקעס איז די דירעקטאָריע געווען צו לינק, פאַר די לינקע — צו רעכט, פאַר די באָלשעוויקעס צו דעמאָקראַטיש, פאַר די דעמאָקראַטן צו פּראָלעטאַריש, — און דער צד השוה שבהם איז דאָס, וואָס די דירעקטאָריע איז געווען צו אוקראַיניש“ *).

*) די דאָזיגע שורות ציטיר איך ווערטליך פון די זכרונות פון ח' וואָלף אַווערבוך, וואָס איז דעמאָלט געווען אַ מיטגליד פון פּועלי־ציוניסטישן הויפּט־קאָמיטעט. אַצונד איז ער אַ קאָמוניסט (יעווסעקאָוועץ). די דאָזיגע זכרונות זיינען אָנגעשריבן געווען אין זומער 1919, ד. ה. עטליכע חדשים נאָך דער מפּלה פון דער דירעקטאָריע.
א. ר.

כאָטש דער שפּעטערדיגער גאַנג פֿון די געשעהענישן האָט, דוכט זיך, געגעבן רעכט דעם דאָזיגן אַלגעמיינעם מיסטרוי בנוגע דער דירעקטאָריע, פֿונדעסטוועגן קאָן דאָס ניט באַרעכטיגן די *דעמאָלסטיגע* טאַקטיק פֿון די רוסישע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען. די ריכטיגקייט פֿון אַ געוויסער פּאָליטיק ווערט קודם־כל באַשטימט דורך דעם, אויף וויפֿיל זי האָט *אין געגעבענעם מאָמענט* אַנטשפּראָכן די כּחות־באַציהונגען אין לאַנד און די אינטערעסן פֿונם פּראָלעטאַריאַט. מאַכן דעם *שפּעטערדיגן ערפֿאָלג* פֿאַרן *איינציג* אַנטשיידנדן מאָס־שטאַב פֿון דער *פֿריהערדיגער ריכטיגקייט* וואָלט געווען אומאָראַליש און ניט־סאָציאַליסטיש. אַזאַ באַאורטיילונג פֿון היסטאָרישע געשעהענישן וואָלט געווען ריכטיג בלויז דעמאָלט, ווען מיר וואָלטן געמיינט, אַז אַלץ, וואָס עס קומט פֿאָר, *איז אומפֿאַרמיידליך*. אַזאַ קוק וואָלט אָבער געווען אַ בייזע קאַריקאַטור אויפֿן היסטאָרישן מאַטעריאַליזם. אָפּטמאָל וואָלט זיך דער גאַנצער גאַנג פֿון געוויסע געשעהענישן זיך אַנדערש אַנטוויקלט, ווען די מענשן, וואָס זייגען אין זיי געווען באַטייליגט, וואָלטן אָנגעפֿירט דערביי אַן אַנדערע פּאָליטיק. אין דער פּאָליטיק זיינען דאָ פֿעלערן, פּונקט ווי אין אַנדערע געביטן פֿונם לעבן; און די, וואָס זיינען זיך אָפּט מודה אין אייגענע פֿעלערן, האָבן דאָס רעכט אויך קריטיקירן די אַנדערע...

* * *

באַלד נאָכן אָנקומען פֿון דער דירעקטאָריע קיין קיעוו האָבן זיך צווישן די אוקראַינישע פּאַרטייען אָנגעהויבן פֿאַרהאַנדלונגען וועגן דער צוזאַמענשטעלונג פֿון דער רעגירונג. שוין לויט דער דעקלאַראַציע איז געווען קלאָר, אַז די רעגירונג קאָן צונויפֿגעשטעלט ווערן בלויז פֿון סאָציאַליסטן. מען האָט אָבער, לויטן אוקראַינישן שטייגער, דעם באַגריף „סאָציאַליזם“ אַזוי ברייט אויסגעטייטשט, אַז אינם קאָן זיינען אויך אַריינגענומען געוואָרן די ס. ס. („סאָציאַליסטן־סאַמאָסטיניקעס“), וואָס האָבן מיטן אמתן סאָציאַליזם געהאַט ווייניג געמיינזאַמעס. ווי ס'האָט זיך אַרויסגעוויזן שפּעטער, איז דאָס געווען אַ קאָנצעסיע מצד דעם פֿאָרזיצער פֿון דער דירעקטאָריע לגבי זיינע רעכטערע חברים. אַלנפֿאַלס

האָבן די פּאָר „סאָציאַליסטן־סאַמאָסטיניקעס“ וואָס זיינען אַריין אין דער רעגירונג, ניט געשפּילט דאָרט קיין אָנגעזעהענע ראָלע, סיי צו־ליב זייער צאָל, סיי אויך צוליב זייער שוואַכן פּערזענליכן באַשטאַנד. דער איבערוויגנדער רוב פון טשעכאָווסקיס קאַבינעט זיינען געווען אוק־ראַינישע ס. ד. און ס. ר., וועלכע האָבן אים אַרויפגעליינט זייער אנט־שיידענדן שטעמפּל.

גלייכצייטיג האָט מען זיך געווענדעט מיט פאָרשלאָגן וועגן אריינ־טרעטן אין די רעגירונג צו אייניגע ניט אוקראַינישע פּאַרטייען. באַזונדערס עקשנותדיג זיינען געווען די פּרובן אַריינצוציהען אין די רעגירונג די רוסישע מענשעוויקעס־אינטערנאַציאָנאַליסטן. מען האָט אַפילו במשך פון עטליכע טעג נאָך דער צוזאַמענשטעלונג פונם קאַבינעט ניט באַזעצט דעם פּאָרטפעל פונם אַרבעטס־מיניסטעריום, כדי ס׳זאָל אים קאָנען פאַרנעמען דער באַקאַנטער רוסישער ס. ד. מארטינאָוו (אַ ייד), וועלכער האָט דעמאָלט געוואוינט אין כאַרקאָוו. די פּרטים פון די דאָ־זיגע פאַרהאַנדלונגען זיינען מיר אומבאַקאַנט. זיי האָבן אָבער סוף־כל סוף געפּלאַצט, ווייל די מענשעוויקעס האָבן פּרינציפּיעל ניט געקאָנט זיך אַנטשליסן אַריינצוגיין אין אַ רעגירונג, וואָס איז ניט געשטאַנען אויפן שטאַנדפּונקט פון אַ פעדעראַציע מיט רוסלאַנד.

וועגן דעם יידישן מיניסטעריום האָט ווינטשענקאָ גלייך נאָך זיין אָנקומען קיין קיעוו דערקלערט, אַז זיין באַזעצונג ווערט איבערגעגעבן דעם הסכם פון די דריי יידישע ס אָ צ י אַ ל י ס ט י ש ע פּאַרטייען. די דירעקטאָריע פון איר זייט איז זיך מתחייב צו אַסיגנירן באַדייטנדע געלד־מיטלען פאַר די באַדערפענישן פון זיין קולטורעלער און אָרגאַ־ניזאַטאָרישער אַרבעט. אויב אַזאַ אַלגעמיינע פאַרשטענדיגונג וועט ניט צושטאַנד קומען, וועט אויפן דאָזיגן פּאָסטן באַשטימט ווערן דער פּאָר־שטייער פון דער יידישער סאָצ. פּאַרטיי, וואָס וועט אָננעמען די אַל־געמיינע דעקלאַראַציע פון דער דירעקטאָריע.

* * *

אומאָפּהענגיג פון דער דאָזיגער דערקלערונג, איז דעם הויפּט־קאָ־מיטעט פון פּועלי־ציון, אַלס איינער פון די פּאַרטייען, וואָס האָבן בעת די לעצטע וואָכן פון דער העטמאַנישער הערשאַפט זיך באַטייליגט

אינם „סאָציאַליסטישן צענטער" *), איבערגעגעבן געוואָרן מצד דעם פּאַרזיצנדן פֿונם דאָזיגן צענטער, וו. טשעכאָווסקי, וואָס איז שוין צו יענעם מאָמענט באַשטימט געוואָרן אַלס פּרעמיער=מיניסטער, אַ צעטל פֿון פֿראַגן, וואָס זאָל באַשטימען די שטעלונג פֿון דער פּאַרטיי צו די פּאָליטישע פּראָבלעמען, וואָס זיינען געשטאַנען דעמאָלט אויפֿן סדר=היום. ס'זיינען געווען בכלל 6=7 פֿראַגן — וועגן אויסערליכער פּאָליטיק, פֿאָרם פֿון מאַכט, נאַציאָנאַליזאַציע און סאָציאַליזאַציע, אַרבעטס=קאָנטראָל, נאַציאָנאַלע פּאָליטיק. מיר האָבן וועגן דעם געהאַט אַ פּאָר זיצונגען און אויסגעאַרבעט קורצע, אָבער דייטליכע תשובות אויף אַלע געשטעלטע פֿראַגן. צווישן מיינע פּאַפּירן האָט זיך עד=היום פֿאַרוואַלגערט דער ערשטער „שוואַרצער" עקזעמפּלאַר פֿון די דאָזיגע תשובות, און כ'מיין, אַז ס'איז כדאי זיי צו פֿאַרעפֿנטליכן (זעה ביילאַגע נומ. 1 צום סוף פֿונם דאָזיגן בוך). זיי געבן אַ באַגריף וועגן דעם, ווי אַ סאָציאַליסטישע פּאַרטיי פֿון אונזער טיפּ האָט זיך צו יענער צייט פֿאָרגעשטעלט די פּאָליטישע לאַגע.

ביי דער פֿאָרמולירונג פֿון איינציגע פּונקטן פֿון די תשובות זיינען ביי אונז אינם הויפּט=קאָמיטעט אַנטשטאַנען גאַנץ הייסע וויכּוחים. רעדנדיג אינם פּונקט I („זעלבשטענדיגקייט") וועגן אַ פֿעדעראַציע, וואָס דאַרף געשאַפֿן ווערן ביי געענדערטע פּאָליטישע באַדינגונגען, האָבן מיר מיט כוונה געגעבן דעם דאָזיגן געדאַנק אַ מעגליכסט ברייטערע פֿאָרמולירונג. ס'האָט ביי אונז געהערשט די מיינונג, אַז די פֿעדעראַטיווע מלוכה=בילדונגען אין דער צוקונפֿט מוזן זיך ניט אומבאַדינגט האַלטן אָן די פֿריהערדיגע מלוכה=גרעניצן. ס'איז, למשל, מעגליך און געוואונטשן, אַז במקום דער „רוסישער" אָדער „עסטרייכישער" פֿעדעראַציע, וואָס וואָלט שטענדיג געווען פֿאַרבונדן מיט אומאַנגענעמע ערינערונגען וועגן פֿריהערדיגער נאַציאָנאַלער אונטערדריקונג, זאָל ווען ס'איז געשאַפֿן געוואָרן אַ מזרח=אייראָפּעאישע פֿעדעראַציע, וואָס זאָל אנטהאַלטן אין זיך סיי רוסלאַנד, סיי אוקראַינע, סיי אויך די באַל=

*) אינם „סאָציאַליסטישן צענטער", וואָס האָט געהאַט זיין זיץ אין קיעוו, האָבן זיך חוץ די פּועלי=ציון באַטייליגט: אוקראַינישע ס. ד., אוקראַינישע ס. ר. (צענטער און לינקע), מענשעוויקעס, רוסישע ס. ר., בונד און „פֿאַראייניגטע".

קאָן־לענדער. אַלנפאַלס זיינען מיר פרינציפּיעל געווען קאָנפעדעראַליסטן; מיר האָבן געהאַלטן, אַז סיי די אַלגעמיין סאָציאַליסטישע אינטערעסן, סיי אויך באַזונדערס די באַדערפעניש פון די יידישע אַרבעטנדיגע מאַסן פאַרלאַנגען וואָס ברייטערע ווירטשאַפטס־געביטן און וואָס ווייניגער צאָל־מויערן. ס׳איז אָבער קלאָר, אַז די דאָזיגע אויפפאַסונג פונם פעדעראַליזם האָט גאָרניט צו טון מיט דער אידעע וועגן גרויסן רוסלאַנד, און מיר האָבן געקאָנט, ניט אַריינקומענדיג אין סתירה צו אונזערע פרינציפּיעלן שטאַנדפונקט, אונטערשטיצן אינם געגעבענעם מאָמענט די אוקראַינישע זעלבשטענדיגקייט אַלס אַן איבערגאַנגס־פאָרם צו גרעסערע מלוכה־בילדונגען, וואָס וועלן געשאַפן ווערן אויפן יסוד פון אמתער נאַציאָנאַלער גלייכבאַרעכטיגונג.

אונטער די „געענדערטע אויסערליכע באַדינגונגען", ביי וועלכע ס׳קאָן מעגליך ווערן אַזאַ פעדעראַציע, האָבן מיר פאַרשטאַנען די באַפרייאונג פון די שכנותדיגע לענדער (פוילן, רומעניען, דאָן) פון דער מאַכט פון רעאַקציאָנערע כחות. ס׳איז קלאָר, אַז אַ לעבנספעהיגע קאָנפעדעראַציע קאָן געשלאָסן ווערן בלויז צווישן מלוכות, וואָס האָבן דעמזעלבן אָרדער, לכל הפחות, אַ נאָהענטן מלוכה־רעזשים.

ביי דער פאָרמולירונג פון די באַציהונגען צו סאָוועט־רוסלאַנד איז אינם הויפט־קאָמיטעט אַרויסגעשוואומען אַ פאָרשלאַג, אַז מען זאָל אין אונזער ענטפער דירעקט אָנשרייבן וועגן דער נויטיגקייט פון אַ מיליטערישן בונד צווישן דיביידע לענדער. אָננעמענדיג דעם פאָרשלאַג אינם פרינציפּ, האָבן מיר אָבער דערביי געטראַכט, אַז זאַכליך באַדייט די פאָרמולע „וועגן ניט באַנוצן די טעריטאָריע אַלס באַזע" איינס און דאָס דאָסזעלבע, ווייל אין דעם מאָמענט, ווען אין אדעס ווערט געשאַפן אַ מיליטערישע באַזע פון דער אַנטאַנט קעגן רוסלאַנד, פאַרנעמט אוקראַינע בנוגע איר, לויט דער אויבנדערמאָנטער פאָרמעל, די זעלבע פּאָזיציע, ווי בשעתו בעלגיען בנוגע דייטשלאַנד. מיר האָבן אָבער אויסגעקליבן דעם „בעלגישן" נוסח, ווייל מיר האָבן געמיינט, אַז אין אַזאַ פאָרם וועלן אונזערע פאָרשלאָגן אַרויסרופן אַ קלענערן ווידערשטאַנד אין געוויסע אוקראַינישע קרייזן.

די שאַרפסטע דיסקוסיע איז ביי אונז אנטשטאַנען ביי דער פראַגע וועגן דער קוועלע פון דער מאַכט. אַ פאָר חברים (כ׳געדענק ניט

ווער) האָבן פאַרלאַנגט, אַז דער ערשטער פּונקט וועגן „פּאַרלאַמענט, אַלס נאָרמאַלע קוועלע פון מאַכט“ זאָל אינגאַנצן אויסגעשטראָכן ווערן פון אונזער ענטפער. פון דער אַנדערער זייט איז מצד דעם מיטגליד פון הויפּט קאָמיטעט ג. ב. געקומען די פאָדערונג, אַז שוין אינם אַרבעטס צוזאַמענפאָר זאָלן זיך באַטייליגן חוץ דעלעגאַטן פון אַרבעטער און פּויערים אויך פאָרשטייער פון די שטאָטישע און זעמסקע זעלבסטפאַרוואַלטונגען. סוף-כל-סוף האָבן מיר אַלס קאָמפּראָמיס ביידע פאָדערונגען אָפּגעוואָרפן.

די איבעריגע פּונקטן פון דער תשובה האָבן קיין חלוקי דעות כמעט ניט אַרויסגערופן.

די דאָזיגע ריכטליניען האָבן געבילדעט דעם יסוד, אויף וועלכן מיר זיינען זיינען דערנאָך אַריין אין די רעגירונג. זיי זיינען געווען אויך מאָסגעבנד פאַר מיין שפּעטערדיגער האַלטונג אינם קאַבינעט גופא.

X. די פֿאַרהאַנדלונגען וועגן יידישן מיניסטעריום

די ירידה פֿון די יידישע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען. — די פּאָזיציע פֿון „בונד" און „פֿאַראייניגטע". — די שטעלונג פֿון פּועלי־ציון. — די באַגרינדונג פֿון איר. — די באַראַטונגען ווערן אָפּגעבראָכן. — די „פֿאַראייניגטע" וואַקלען. — אַן אַרטיקל אין „נייע צייט".

באַלד נאָך דער דערקלערונג פֿון ווינישענקאָ, לויט וועלכער דער מיניסטער פֿאַר יידישע ענינים וועט באַשטימט ווערן נאָכן פֿאָרשלאַג פֿון די יידישע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען, איז צושטאַנד געקומען אַ זיצונג פֿון *אַלע דריי הויפּט־קאָמיטעטן* (בונד, פּועלי־ציון, פֿאַראייניגטע), כּדי געמיינזאַם צו באַטראַכטן די געשאַפֿענע לאַגע.

צו יענער צייט האָבן די יידישע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען שוין ניט פֿאָרגעשטעלט מיט זיך איינהייטליכע, פֿעסט־צונויפֿגעשמאָלצענע אָרגאַניזמען, ווי פֿריהער: דער פֿראַקציאָנס־קאַמף צווישן באָלשעוויקעס און אַנדערע שטרומונגען האָט אָנגענומען אין זיי שאַרפֿע פֿאָרמען און פֿלעג אָפֿטמאָל אַרויסגיין פֿון די ווענט פֿון די פּאַרטייאישע קלובן אין די ברייטערע עפֿנטליכקייט. באַזונדערס צעריסן איז געווען דער בונד. די מענשעוויקעס און באָלשעוויקעס אין אים האָבן שוין געהאַלטן ביי בילדן צוויי באַזונדערע פּאַרטייען. ביי די אונטערהאַנדלונגען כּלפּי חוץ פֿלעג מען נאָך פֿאָרמעל קומען, אַלס פֿאָרשטייער פֿון איין פּאַרטיי; אָבער אויך דאָ פֿלעג מען שאַרף קוקן איינער דעם אַנדערן אויף די פֿינגער און אָפֿט אָפּגעבן צוויי ווידערשפּרעכנדע דערקלערונגען אין נאָמען פֿון יעדער פֿראַקציע באַזונדער. די פֿירער פֿון דער באָלשעוויסטישער פּאַרטיי זיינען געווען חפֿץ און ראַפֿעס: דער לעצטער האָט מיט עטליכע טעג פֿריהער אונטערן איינפֿלוס פֿון דער דייטשער רעוואָלוציע באַשלאָסן ראַדיקאַל צו בייטן

זיינע פריהערדיגע מיינונגען. די מענשעוויסטישע פראַקציע פלעג פאַרטראָטן זיין בעיקר דורך ליטוואַקן. ביי די „פאַראייניגטע" איז די שפאַלטונג נאָך דרויסן ווייניגער בולט געווען. דאָס איז בכלל געווען אַ פאַרטיי, וואָס האָט זיך ניט צו פיל באַשעפטיגט מיט פרינציפן, און דעריבער האָט באַ איר דער באָלשעוויזם גלייך דערגרייכט אַ גיכן און גרינגען נצחון. שוין צו יענער צייט האָט זיך אין איר הויפט־קאָמיטעט געבילדעט אַ פעסטע באָלשעוויסטישע מערהייט, און זיינע פאָר מענשעוויסטישע מיטגלידער (זילבערפאַרב, גערגל) האָבן ניט אַרויסגעוויזן קיין שום אַקטיוויטעט כלפי חוץ. אַם וועניגסטן האָט זיך די אינערליכע שפאַלטונג געפילט ביי פועלי־ציון. די סיבה איז בעיקר געווען די, וואָס דער מענשעוויסטישער טייל פון דער דאָזיגער פאַרטיי איז פון שטענדיג אָן געשטאַנען אויפן אויסגעשפראָכן „אינטערנאַציאָנאַליסטישן" פליגל. די שפאַלטונגס־צייט ביי פועלי־ציון האָט זיך דעריבער אָנגעהויבן ערשט מיט אַ פאָר חדשים שפעטער.

אויף דער ערשטער זיצונג פון די יידישע סאָציאַליסטישע פאַרטייען ווענן דער מיניסטעריום־פראַגע האָט מען קודם־כל פעסטגעשטעלט די פאָזיציע פון יעדער פאַרטיי באַזונדער צו דער רעגירונג בכלל. די שטעלונג פונם בונד איז געווען אַ נעגאַטיווע, פון די פאַראייניגטע — אַ וואַקלדיגע און אָפוואַרטנדע, פון די פועלי־ציון — אַ פאָזיטיווע. בנוגע דעם יידישן מיניסטעריום האָט דער בונד, אָדער ריכטיגער געזאָגט, ראַפעס, אין נאָמען פון זיין באָלשעוויסטישער מערהייט דערקלערט, אַז צווישן זיינע מיטגלידער זיינען בכלל פאַראַן ספקות, צי האָט די נאַציאָנאַלע אַווטאָנאָמיע אין דער פאָרם, אין וועלכער מען האָט עד היום פאַר איר געקעמפט, אַ וועלכע ס'איז עקזיסטענץ־באַרעכטיגונג ביי די נייע געענדערטע באַדינגונגען פון דער רעוואָלוציע. וואָס איז שייך דעם יידישן מיניסטעריום דאַרף אָן זיין שפיץ שטיין אַ קאָלעגיע פון פיר פערזאָנען — צוויי בונדאָווצעס, איין פאַראייניגטער און איין פועלי־ציון. די נויטיגקייט פון אַ שטאַרקערער פאָזיציע פאַרן בונד איז געווען מאָטיווירט סיי דורך זיין גרעסערן פאַקטישן כח, סיי אויך דערמיט, וואָס זיין אויפפאַסונג ווענן נאַציאָנאַלער אַווטאָנאָמיע איז אַ באַזונדערע, אַ פאַרשיידענע פון דער, וועלכע ס'האָבן די אַנדערע צוויי סאָציאַליסטישע פאַרטייען, און ער וויל ניט, אַז ער זאָל אין דער פראַגע בלייבן אין אַ מינדערהייט כלפי די פועלי־ציון און די פאַראייניגטע.

מצד די פועלי־ציון איז דערביי געשטעלט געוואָרן אַ אינפאָרמאַטיווע פראַגע, צי דעקט זיך ניט דער פאָרשלאַג פונם „בונד“ לויט זיין אינהאַלט מיטן פאָרשלאַג פונם „נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט“ וועגן אַ שטאַטס־סעקרעטאַר, וואָס איז ניט פאַראַנטוואָרטליך פאַר דער אַלגעמיינער פּאָליטיק.

אויף דעם האָט ראַפּעס געענטפערט, אַז דער בונדישער פאָרשלאַג באַדייט עטוואָס גאַנץ אַנדערש, אַז דאָס מיניסטעריום, לויט זיין אויפפאַסונג, בלייבט אַ מיניסטעריום פונקט ווי די איבעריגע צענטראַלע אָרגאַנען פון דער רעגירונג, אָבער אין זיין שפּיץ ווערט געשטעלט ניט איין פערזאָן, נאָר אַ קאָלעגיע.

דער פאָרשטייער פון די „פאַראייניגטע“ (דוכט זיך — ברעגמאַן), וואָס האָט גענומען דאָס וואָרט גלייך נאָך ראַפּעסן, האָט זיך מיט דער גרעסטער ענערגיע געווענדעט קעגן בונדישן פאָרשלאַג. דער פלאַן פון אַ קאָלעגיע איז לחלוטין אין סתירה צו אונזער ביזאַהעריגער אויפפאַסונג פון נאַציאָנאַלער אַווטאָנאָמיע און אויסער דעם האָט ער קיין שום שאַנסן ניט צו פאַרווירקליכט ווערן. אגב, אויף וויפיל דער פאָליטישער אינהאַלט פון דער בונדישער קאָלעגיע פאַלט ניט צוזאַמען מיטן ציוניסטישן שטאַטס־סעקרעטאַר, ווערט דורך איִם די פראַגע פון פאָליטישער אחריות ניט אַראָפּגענומען, נאָר העכסטנס געטיילט... צוליב די דאָזיגע סבות זאָגן זיך די פאַראייניגטע אַרויס פאַרן יידישן מיניסטעריום מיט אַ פאַראַנטוואָרטליכן מיניסטער בראש. זיי, די פאַראייניגטע, קאָנען איצט אַזאַ מיניסטער ניט געבן; זיי וועלן אָבער שטיצן די פועלי־ציון, אויב זיי וועלן איבערנעמען דעם פּאָרטפעל.

אַ לענגערע רעדע האָט געהאַלטן אויף דער דאָזיגער באַראַטונג דער פאָרשטייער פון פועלי־ציון. ער האָט דערקלערט, אַז זיין פאַרטיי זעהט אויך גאַנץ גוט די שוואַכקייט און וואַקלדיגע פּאָזיציע פון דער דירעקטאָריע און האָט ניט קיין פולן צוטרוי צו די כחות, אויף וועלכע זי שטיצט זיך. זי זעהט אָבער ניט איין דעם פּאָזיטיוון כח, וואָס זאָל זי קאָנען פ אַ ר ב י ט ן. די ראַטן־מאַכט, וואָס וועט אַנטשטיין ניט פון די אינערליכע כחות פונם לאַנד, נאָר קומען אויפן שפּיץ פונם באַגנעט פ ו ן ד ר ו י ס ן, וועט ניט האָבן קיין פעסטע פּאָזיציע אין לאַנד און וועט ניט זיין בכח אויפצושטעלן די אָרדענונג, וואָס איז נויטיג כדי דורכצופירן אַ

פּרוכטבאַרע סאָציאַליסטישע אויפבוי־אַרבעט. זי וועט ברענגען צו אַ שרעקליכן בירגער־קריג און טרייבן די אוקראַאינישע באַוועגונג אין די אָרעמס פון שאָוויניזם און רעאַקציע, וואָס איז גלייכבאַדייטנד מיט אַנטיסעמיטיזם און פּאָגראָמען. דער איינציגער אויסוועג איז — שטיצן די לינקערע עלעמענטן פון דער דירעקטאָריע און געבן זיי דערמיט די מיגליכקייט גובר צו זיין די רעאַקציאָנערע השפּעה און זיך צונויפרעדן מיט ראַטן־רוסלאַנד וועגן פריינטליכע קעגנזייטיגע באַציהונגען. דאָס קאָן מען אָבער דערגרייכן ניט דורך דעם קאַמף קעגן דער רעגירונג, וואָס ווערט איצט צוזאַמענגעשטעלט אונטערן איינפלוס פון די דאָזיגע לינקערע עלעמענטן, נאָר דורך אַריינגיין אין איר אינעווייניג און פאַרשטאַרקן דאָרט זייער פּאָזיציע. ס'איז דעריבער ניט אַנטשיידנד דער אָדער אַנדערער אויסדרוק אין דער דעקלעראַציע און אפילו ניט דער אָדער אַנדערער געוואַלט־אַקט פון די סיטשעוויקעס. אַנטשיידנד איז, צי ווילן מיר דעם סאָציאַליסטישן אויפבוי פונם לאַנד דורכפירן אין קאָנטאַקט מיט דער אוקראַאינישער רעוואָלוציאָנערער דעמאָקראַטיע, אָדער אָהן איר. דער עיקר איז, צי אָריענטירן מיר זיך אויף אויסערליכע אָדער אינערליכע כחות. אין לעצטן פאַל האָבן מיר ניט קיין אַנדער ברירה, אויסער דעם אַריינטריט אין די רעגירונג.

צום סוף פון זיין רעדע האָט דער פאָרשטייער פון די פּועלי־ציון זיך אָפּגעשטעלט אויף דער באַזונדערער נויטיגקייט אויסצונוצן די געלעגנהייט, כדי אַריינצולייגן אינם געדאַנק וועגן נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע אַ לעבעדיגן ממשותדיגן אינהאַלט.

* * *

נאָך דער דאָזיגער אינפאָרמאַציע איז קלאָר געוואָרן, אַז די איינציגע קאַנדידאַטור אויפן פּאָסטן פון יידישן מיניסטער ווערט אַרויסגעשטעלט מצד די פּועלי־ציון. די ווייטערדיגע פאַרהאַנדלונגען האָבן דעריבער בלויז געהאַט דעם צוועק פעסטצושטעלן, צי וועלן די אַנדערע צוויי סאָצ. פאַרטייען שטיצן די קאַנדידאַטור פון פּועלי־ציון פּונקט אַזוי, ווי די פּועלי־ציון האָבן בשעתו געשטיצט דעם יידישן מיניסטער פון די פאַראייניגטע, ד"ר זילבערפאַרב. דער פאָרשלאַג וועגן דער קאָלעגיע איז שוין מער ניט באַהאַנדלט געוואָרן, ווייל ניט די פּועלי־ציון און ניט די פאַראייניגטע האָבן אים געהאַלטן פאַר מיגליך. לויט דעם ווייטערדיגן פאַר־

האַלטן פֿון די בונדיסטן שיינט עס, אַז אויך זיי האָבן ניט גענומען דעם פֿאָרשלאַג גאַנץ ערנסט, אַז דאָס איז געווען בלויז איינער פֿון די אונצייליקע טאַקטישע גייגג פֿון ראַפּעסעס שפּיצפֿינדיקן קאָפּ.

מיט די רעזולטאַטן פֿון דער דאָזיגער ערשטער באַראַטונג זיינען מיר געווען גאַנץ צופֿרידן. די אונטערשטיצונג פֿון די „פֿאַראייניגטע" (לכל הפּחות כּלפּי פּנים) האָבן מיר אויף איר סמך געהאַלטן פֿאַר זיכער, און אין דער הילף פֿונם בונד איז אונז, אָפֿן גערעדט, גאָרניט געווען אַזוי שטאַרק געלעגן. אין דער לעצטער צייט האָט זיך בולטער, ווי שטענדיק, אַרויסגעוויזן די געבעכדיקע צורה פֿון זיין האַלב-געצוואונגענעם אַווטאָנאָמיזם, און מיר האָבן אין די טיפֿענישן פֿון אונזער נשמה מורא געהאַט, אַז די אונטערשטיצונג פֿונם בונד וועט פֿאַר אונז זיין אַ מניעה דורכצופֿירן אין די ענינים פֿון נאַציאָנאַלער אַווטאָנאָמיע די פּאָליטיק, וואָס מיר האָבן געהאַלטן פֿאַר נויטיק. חוץ דעם זיינען מיר געווען צופֿרידן, וואָס צום ערשטן מאָל נאָך אַ לאַנגער צייט האָט זיך אונז איינגעגעבן צו צעברעכן דעם ביז-אַ-הער איינהייטלעכן פֿראָנט פֿון די אַנטי-פּאַלעסטינישע עלעמענטן אינם יידישן סאָציאַליזם.

* * *

די צווייטע באַראַטונג פֿון די דריי סאָציאַליסטישע פּאַרטייען איז פֿאָרגעקומען מיט אַ פּאָר טעג שפּעטער. אויף איר האָט זיך די באַציהונג פֿונם בונד און פֿאַראייניגטע כּלפּי דער קאַנדידאַטור פֿון די פּועלי-ציון אַרויסגעוויזן פֿאַר ווייניגער פֿריינטלעך. דער בונד, וואָס האָט אויף דער ערשטער זיצונג, באַ זיין גאַנצער נעגאַטיווער באַציהונג, דאָך געמאַכט רמזים וועגן אַ מיגליכקייט פֿון אַן אָפּוואַרטנדיגער האַלטונג, האָט דאָס מאָל דערקלערט, אַז ער וועט קעגן אַ מיניסטעריום פֿון פּועלי-ציון אָנפֿירן אַ „שאַרפֿן קאַמף". דער פֿאָרשטייער פֿון די „פֿאַראייניגטע", וועלכע זיינען, זעהט אויס, אין דער צווישן-צייט באַאיינפֿלוסט געוואָרן דורך דער שטעלונג פֿונם בונד, האָט פֿאַרנומען אַ מער וואַקלדיגע פּאָזיציע, איידער דאָס פֿאָריגע מאָל. זיי וועלן ניט באַקעמפֿן, קאָנען אָבער ניט איינהאַלטן דעם צוזאָג וועגן אונטערשטיצונג. אין דערזעלביגער צייט האָבן זיך אָבער ביידע פּאַרטייען געוואָלט זיכערן אַ געוויסע השפּעה אויף דער אינעווייניגסטער פּאָליטיק פֿון דעם מיניסטעריום און געשטעלט דעריבער פֿאַרשיידענע קשיות וועגן זיין קומענדיגער פּאָליטיק.

די דריטע באַראַטונג האָט געגעבן נאָך ווייניגער רעזולטאַטן. דער בונד איז געבליבן ביי זיין נעגאַטיווער שטעלונג, ניט פּרובנדיג זי אפילו דאָסמאָל צו מאָטיווירן און ניט דערמאָנענדיג מיט קיין וואָרט וועגן דעם פאָרשלאַג פון דער קאָלעגיע. די פאַראייניגטע האָבן אָפּגעגעבן די דער־קלערונג, אַז זיי „וועלן זיך באַציהען צום יידישן מיניסטעריום אַזוי, ווי צו דער גאַנצער רעגירונג". ווי וועלן זיי זיך אָבער באַציהען צו דער גאַנצער רעגירונג, האָט מען דעמאָלט בשום אופן ניט געקאָנט דערגיין...

אויף דעם האָבן זיך די פאַרהאַנדלונגען צווישן די יידישע סאָציאַ־ליסטישע פּאַרטייען אָפּגעבראָכן. ס'איז געקומען פאַר פּועלי־ציון דער מאָמענט פון אַנטשיידונג, צי וועלן זיי אַליין מאַכן די אויספירן פון דער פּאָליטיק, וועלכע זיי האָבן געהאַלטן פאַר ריכטיג אָדער צי וועלן זיי, כדי זיך ניט אַנידערשטעלן אין ווידערשפּרוך צו די איבעריגע צוויי סאָציאַ־ליסטישע פּאַרטייען, זיך אָפּזאָגן פון יעדן זעלבשטענדיגן שריט.

* * *

גראָד אינם טאָג, ווען ס'איז פאָרגעקומען אונזער לעצטע באַראַטונג מיטן „בונד" און די „פאַראייניגטע", זיינען צו אונז דערגאַנגען קלאַנגען, אַז די פאַראייניגטע האָבן אויף אייגענע אחריות אָנגעהויבן פאַרהאַנדלען מיט טשעכאָווסקי וועגן דער באַזעצונג פונם יידישן מיניסטעריום. די קלאַנגען זיינען אין אַ פּאָר טעג אַרום באַשטעטיגט געוואָרן דורך אַן אינ־טערעסאַנטן לייט־אַרטיקל, וואָס איז ערשינען אין זייער אָרגאַן — דער „נייער צייט" (28 דעצ.). דער דאָזיגער לייט־אַרטיקל, אונטער וועלכן ס'איז ניט געווען קיין שום באַמערקונג פון דער רעדאַקציע און וועלכער האָט געמוזט דעריבער באַטראַכט ווערן אַלס דער אָפיציעלער אויסדרוק פון דער פּאַרטיי־מיינונג, האָט מיט גרויסער ענערגיע פּאַרטיידיגט די באַטייליגונג אין דער רעגירונג. דער אַרטיקל פאַרדינט, אַז מען זאָל ציטירן זיינע וויכטיגסטע שטעלן.

קאָנסטאַטירנדיג די טענדענץ פון די ניט־אוקראַינישע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען אָפּצוהאַלטן זיך פון באַטייליגן זיך אין דער רעגירונג, שטעלט דער אָרגאַן פון די „פאַראייניגטע" די פראַגע:

„צי האָט אָבער די ניט־אוקראַינישע דעמאָקראַטיע גענוג גרונד דערצו?.. קיינעם פעלט דאָך ניט איין צו באַשולדיגן די רעגירונג אין די עקסצעסן, וואָס זיינען פאָרגעקומען! אויב מען קאָן זי באַשולדיגן, איז בלויז

אין דעם, וואָס זי איז דערווייל צו שוואַך, אום די עקסצעסן אײַנגאַנצן צו באַזײַטיקן. אַנשטאָט אָבער צו פֿאַראַנטוואָרטלעכן פֿאַר שוואַכקייט און בלײַבן שטיין אָן אַ זייט, וואָלט אפשר די נישט-אוקראַיִנישע דעמאָקראַטיע באַדאַרפֿט מיט איר שטיצע און הילף שטאַרקן די פּאָזיציעס פֿון דער רעגירונג, געבן איר אַלע נויטיקע מאָראַלישע און מאַטעריעלע כּחות צום קאַמף, וואָס זי האָט אויסצושטיין אינעם אוקראַיִנישן פֿאָלק גופֿא... די דעקלאַראַציע פֿון דער דירעקטאָריע רופֿט אין אַלגעמײַנעם נישט אַרויס כּמעט קיין שום דערווידערונגען מצד דער גאַנצער סאָציאַליסטישער דעמאָקראַטיע. די פּראָגראַם פֿון דער רעגירונג — הייסט עס — באַפֿרידיקט. זי קאָן ווערן בלי ספֿק די פּראָגראַם, וואָס זאָל פֿאַראייניקן די גאַנצע סאָציאַליסטישע דעמאָקראַטיע. אויב אָבער דאָס איז אַזוי, טאָ נישט זשע צוליב חשדים, צוליב דעם אָדער יענעם באַגאַנגענעם פֿעלער האָט די סאָציאַליסט. דעמאָקראַטיע דאָס מאָראַלישע רעכט זיך שטעלן אָן אַ זייט און קאָן נעמען אויף זיך די אחריות דערפֿאַר, וואָס דערמיט, וואָס זי לאָזט איזאָלירט די אוקראַיִנישע דעמאָקראַטיע, ווערט די לעצטע אפֿשר געשטויסן אויף רעכטס אין יענע אָרעמס, וואו דער מיגליכער צוזאַמענהאַנג מיט זיי איז דער מקור פֿון אַלע חשדים?..

...„אויב אפֿילו ס'איז בײַ עמיצן פֿון אונז אַ ספֿק, אַז די רעגירונג וועט אפֿשר נישט קאָנען אָדער נישט וועלן אויפֿריכטיק דורכפֿירן איר אייגענעם פּראָגראַם, טאָר מען דאָך פֿאָראויס נישט אָפּזאָגן איר אין צוטרוי, טאָר מען דאָך זיך נישט אָפּזאָגן לעת עתּה צו גיין מיט איר, — סוועט קיינמאָל נישט זײַן שפּעט אָפּצוזאָגן, אויב אונזער פּרינציפּיעלע וועגן וועלן זיך באמת פֿונאַנדערגיין. גייענדיק אָבער האַנט בײַ האַנט מיט דער רעגירונג ביז וואַנען ס'וועט נאָר זײַן מיגליך, קאָנען מיר דאָך ווירקן, אַז אונזער וועג זאָל בלײַבן אַ געמיינזאַמער, אַז די וואַקלדיקע זאָלן נישט אָפּווײַכן אָן אַ זייט, מיר קאָנען געבן אַן איבערוואָג אין אונזער זין, אין אונזער ריכטונג“.

אָנווייזנדיק דערנאָך אויף דער „קאָלאָסאַלער באַדײַטונג, וועלכע דער גאַנג פֿון די געשעענישן אויף אוקראַיִנע קאָן איצט האָבן אין אַלוועלטלעכן מאַסשטאַב, אינעם טריומף-מאַרש פֿון דער אַלוועלטלעכער רעוואָלוציע *) שליסט דער מחבר פֿונעם אַרטיקל (יוסף בערגמאַן) מיט פֿאָלגנדע שורות:

---

*) ווי ריכטיק דאָס איז, האָט זיך אַרויסגעוויזן שפּעטער אינעם בײַשפּיל פֿון דער אונגאַרישער ראַטן-מאַכט, וואָס איז געפֿאַלן בעיקר צוליב דעם, ווײַל צווישן איר און ראַטן-רוסלאַנד איז נישט געווען קיין טעריטאָריאַלער צוזאַמענהאַנג. וואָלט צווישן אונגאַרן און רוסלאַנד געווען אַ פֿאַרבינדעטע אוקראַיִנע, ד. ה. וואָלט די פּעטליורע-פּאָליטיק נישט געזיגט איבער די באַשטרעבונגען פֿון ווינישענקאָ-טשעכאָווסקי, איז נאָך אַ ספֿק, צי וואָלט דאָס רומענישע מיליטער געקאָנט אַזוי גרינג אַרײַנמאַרשירן קיין בודאַפּעשט.

א. ר.

... „ניט שוין זשע קאָן אין אַזאַ מאָמענט די סאָציאַל. דעמאָקראַטיע, וואָס פילט די אחריות פון דער לאַגע און פונם מאָמענט, צוליב צופעליגע פעלערן, צוליב ספקות און חשדים, בלייבן אַ פּאַסיווע צושויערין פון די געשעהענישן, וואָס קומען אָן און לאָזן אפשר אונטערגיין אין בלוט אַ ברי־דערליכע דעמאָקראַטיע, וואָס קעמפט פאַר געמיינזאַמע אידעאַלן און צילן?

„דאָס טאָר ניט געשעהן! דאָס וועט ניט געשעהן! מען קאָן שטעלן באַדינגונגען, מען דאַרף פאָדערן גאַראַנטיעס און די אָפּשאַפונג פונם באַלאַ־גערונגס־צושטאַנד אין דער ערשטער ריי, — אָבער ניין אין דער רעגירונג מוז מען".

דאָס האָט נאַטירליך ניט געשטערט דערצו, אַז אין עטליכע טעג אַרום, ווען ס'האָט זיך געפונען אַ פאַרטיי, וואָס האָט זיך אַנטשלאָסן צו האַנדלען בהסכם מיט די געדאַנקען פונם דאָזיגן אַרטיקל, האָט זי דיזעלבע „נייע צייט" באַגאָסן מיט איימערן פון שמוץ. ווייל די דאָזיגע פאַרטיי איז נישט געווען די „פאַראייניגטע"...

XI. די שווערע אַנטשיידונג

די אַנטשיידענדע זיצונג פונם הויפּט־קאָמיטעט. — ספקות און האָפנונגען. — די השפעה פונם אוקראַיניש־באָלשעוויסטישער אָפּמאַך. — פּערזענליכער צוטרוי צו טשעכאָווסקין. — זיין כאַראַקטעריסטיק, אַלס מענש און אַלס פּאָליטיקער. — דער אַנטגילטיגער באַשלוס. — אונזער באַזוך בײם פּרעמיער־מיניסטער. — די אומערוואַרטעטע באַגעגנונג. — דער שריט פון די „פּאַראייניגטע“. — „גאָלגאָפאַ“.

גלייך נאָכן אָפּבּרעכן פון די פּאַרהאַנדלונגען מיטן בונד און די „פּאַראייניגטע“ איז פּאָרגעקומען די אַנטשיידנדע זיצונג פונם פּועלי־ציוניסטישן הויפּט קאָמיטעט. אנוועזנד זיינען געווען — אַוערבוך, אַסאַרקאַן, באַרו, גאָלדעלמאַן, גאַנאַפּאָלסקי, גאַרבער און דער מחבר פון די דאָזיגע שורות. די לאַגע איז שוין צו יענעם מאָמענט געווען קלאָר. ס'איז געווען קלאָר, אַז קיין אַלגעמיינער הסכם צווישן די דריי סאָציאַליסטישע פּאַרטייען וועגן דעם יידישן מיניסטעריום וועט שוין ניט צושטאַנד קומען, און אַז די פּועלי־ציוניסטישע פּאַרטיי שטייט פאַר דער ברירה — אָדער אָפּזאָגן זיך פונם מיניסטעריום צוליב דער שטעלונג פון די „פּאַראייניגטע“ און „בונד“ אָדער מאַכן אַליין דעם שריט, וועלכן זי איז געווען גרייט צו טון מיט זייער הסכם. די פראַגע איז סוף־כל־סוף אַנטשידן געוואָרן אין צווייטן זין: מיט פינף שטימען קעגן איינער בײ איין אָפּהאַלטונג האָט דער הויפּט־קאָמיטעט באַשלאָסן אַריינגיין אין מיניסטעריום.

אין דער דיסקוסיע, וואָס איז אַנטשטאַנען פאַרן דאָזיגן באַשלוס, איז די פראַגע וועגן דער באַציהונג צו די צוויי אַנדערע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען כמעט ניט באַרירט געוואָרן. אין דער פּועלי־ציוניסטישער

פּאַרטיי האָט זיך שוין צו יענער צייט דורכגעבראָכן די פון לאַנג אָנגעקליבענע פאַרביטערונג קעגן דעם „בונד" און די „פאַראייניגטע", וואָס פלעגן די גאַנצע צייט מאַכן אויף אונזער רוקן זייער פּאַרטייפּאָליטיק און אין דערזעלבער צייט ניט דורכלאָזן קיין איין געלעגנהייט, כּדי צו באַשמוצן אונז אין זייער פּרעסע און צו באַהאַנדלען אונז צוליב אונזער פּאַלעסטיניזם אַלס סאָציאַליסטן פון דריטער אָרדענונג. די נויטיקייט צו מאַכן פּאָליטיק אָהן אונזערע ביזאַהעריגע פאַרבינדעטע האָט אונז דעריבער גיכער צוגעצויגן איידער אָפּגעשרעקט.

די דעבאַטן אין הויפּט־קאָמיטעט האָבן זיך געדרעהט בלויז אַרום דער פראַגע, אויף וויפיל אונזער באַטייליגונג אין דער רעגירונג איז באמת געוואונשן פון אַלגעמיין־סאָציאַליסטישן און פון יידישן שטאַנדפּונקט.

כ'מוז מודה זיין, אַז ספקות זיינען דעמאָלט געווען ביי אונז אַלעמען. דער וויכטיגסטער פון זיי איז געווען: צי וועט דער רעגירונג זיך איינגעבן דורכפירן איר סאָציאַליסטישע פּאָליטיק ביי דעם באַשטאַנד פון די באוואפנטע כוחות, אויף וועלכע זי שפּאַרט זיך אָן. פון דער אַנדערער זייט זיינען מיר אָבער געווען זיכער, אַז אונזער אָפּזאָגן זיך פון באַטייליגן אין מיניסטעריום קאָן האָבן פיל ערגערע רעזולטאַטן. מיר האָבן ניט געוואָלט, אַז אין דער געשיכטע זאָל זיין פאַרשריבן, אַז אין דעם מאָמענט, ווען דאָס אוקראַינישע פאָלק האָט אָפּגעטרייסלט פון זיך די מאַכט פונם העטמאַן און דורכגעפירט זיין אייגענע נאַציאָנאַל־סאָציאַלע רעוואָלוציע, האָט זיך ניט געפונען קיין איין יידישע פּאַרטיי, וואָס האָט געוואָלט גיין צוזאַמען מיט דער רעגירונג, וועלכע האָט זיך אָנגעשטעלט אין זיין שפּיץ. דער אַבסענטעאיזם פון *אַלע* יידישע קרייזן כּלפּי דער אוקראַינישער מאַכט וואָלט ניט געקאָנט דערקלערט ווערן דורך וועלכע ס'איז *סאָציאַלע* מאָמענטן. ער וואָלט אויסגעטייטשט געווען אין דעם זינען, אַז יידן, *אַלס פאָלק*, זיינען לויט זייער מהות, לויט זייערע ממשותדיגע אינטערעסן פיינטליך דעם עצם געדאַנק פון אוקראַינישער מלוכהשאַפט. בעת אין דער אמתן זיינען גראָד יידן, לויט אונזער פעסטער איבערצייגונג, דער איינציגער ניט־אוקראַינישער עלעמענט אין לאַנד, וואָס האָט קיין שום גרונד ניט זיך אַנטקעגנשטעלן דער מלוכהשער אויפלעבונג פונם אוקראַינישן פאָלק. כ'האָט זיך אונז געדאַכט, אַז דער טעות אין חשבון, וועלכן מיר קאָנען

מאַכן אלס פּאַרטיי, איז פיל וועניקער וויכטיג, איידער דער גוואַלטיגער פעלער, וועלכן מיר קאָנען באַגיין, אַלס אַ פאַראַנטוואָרטליכער טייל פונם יידישן פאָלק. דער פאַקט, וואָס גראָד מיר, אַלס סאָציאַליסטן, זיינען פּרינציפּיעל מסכים געווען מיט דער דעקלאַראַציע פון דער דירעקטאָריע, האָט אַרויפגעלעגט אויף אונז, לויט אונזער מיינונג, די דאָזיגע באַזונדערע אחריות.

נאָך אַ גרעסערע השפעה האָט אויף אונזער באַשלוס געהאַט די ידיעה, וואָס איז צו אונז דערגאַנגען וועגן אַ געהיימען אָפּמאַך, וועלכער איז געשלאָסן געוואָרן אין אַווגוסט 1918 (ד. ה. מיט דריי חדשים פאַרן אוקראַינישן אויפשטאַנד) צווישן ווינישענקאָ, אלס פאָרשטייער פון די אוקראַינישע סאָציאַליסטן, און מאַנואילסקי, אַלס פאַרטרעטער פון דער רוסישער ראַטן־מאַכט. לויטן דאָזיגן אָפּמאַך האָט זיך די ראַטן־מאַכט מתחייב געווען ניט אַריינצודרינגען מיט איר מיליטער קיין אוקראַינע בעת דאָרט וועט פאָרקומען אַן אויפשטאַנד קעגן דעם העטמאַן. במקום דעם דאַרף דאָס ראַטן־מיליטער קאָנצענטרירט ווערן אויף דער גרעניץ פון דאָן, כדי ניט לאָזן קראַסנאָווס קאַזאַקן אויסניצן דעם אוקראַינישן אויפשטאַנד אום צו באַזעצן בשעת מעשה דעם קוילן־באַסיין פון דאָנעץ. פון זייער זייט האָבן זיך די אוקראַינישע סאָציאַליסטן פאַרפליכטעט איינצוהאַלטן נאָך דער מפּלה פונם העטמאַן פריינטליכע באַציהונגען מיט דער ראַטן־מאַכט און געבן איר, דער עיקר אויפן וועג פון אויסטויש, די סחורות, אין וועלכע זי נויטיגט זיך, — ברויט און קוילן פאַר האָלץ און מאַנופאַקטור.

ביים באַטראַכטן אונזער שטעלונג צו דער רעגירונג האָט די ידיעה וועגן אַזאַ אָפּמאַך געשפּילט די אנטשיידענדע ראָלע. מיר האָבן געמיינט, אַז אוקראַינע צוליב איר פויערישער באַפעלקערונג, וואָס בילדעט די גרעסטע מערהייט, איז ניט רייף פאַר ראַטן־מאַכט אין איר מ אָ ס ק ו ו ע ר פ אָ ר ם; מיר האָבן אָבער אין דער זעלבער צייט געגלויבט, אַז זי קאָן אַלס פאַרבינדעטע פון מאָסקווע דורכפירן אַ רייה ערנסטע סאָציאַלע רעפאָרמעס. ועל כולם זיינען מיר געווען איבערגעצייגט, אַז בלויז דער באַצייטיגער פריידליכער הסכם צווישן דער ראַטן־מאַכט און די אוקראַינישע סאָציאַליסטן קאָן צוימען די אינעווייניגסטע כוחות פון דער רעאַקציע און אָפּרוקן די סכנה פון אַ דויערנדן בירגער־קריג. מיר האָבן כמעט

אינסטיקטיוו געפֿילט, אַז אַזאַ בירגער־קריג וועט ברענגען צו יידישע שחיטות, הגם מיר האָבן דעמאָלט זיך בשום אופֿן ניט געקאָנט פֿאָרשטעלן, אַז זיי קאָנען אָננעמען אַזאַ שרעקליכן מאַסשטאַב. אָט דער דאָזיגער אינסטינקט האָט אונז געצוואונגען זיך פֿיבערהאַפֿט צו האַלטן אָן דעם אוקראַיניש־סאָוועטישן הסכם, ווי איינער, וואָס טרינקט זיך, כאַפּט זיך אָן אַ שטרויעלע.

פֿונדעסטוועגן איז אַ ספֿק צי וואָלט דער באַשלוס וועגן אַריינטרעטן אין דער רעגירונג אָנגענומען געוואָרן מיט אַזאַ גרויסער מערהייט*), ווען ניט דער באַזונדערער פּערזענליכער צוטרוי, וועלכן פֿילע פֿון אונז האָבן געהאַט צום נאָר וואָס באַשטימטן ראש פֿון דער רעגירונג — צו דעם פּרעמיער־מיניסטער טשעכאָווסקי.

* * *

וואָלאָדימער מאַקסימיליאַנאָוויטש טשעכאָווסקי איז באמת איינער פֿון די ריינסטע מענשן, וועלכע ס'איז מיר ווען ניט איז אויסגעקומען צו באַגעגענען אויפֿן שמוציגן פֿעלד פֿון פּאָליטיק. שטאַמענדיג פֿון אַ גלחים־פֿאַמיליע און זייענדיג דערצויגן אין גייסטליכער סעמינאַריע, האָט ער אַריינגעזאַפּט אין זיך אַלע מענשליך שיינע זייטן פֿון אַלטן קריסטענטום, וואָס געפֿינען זיך אין אַזאַ שרייענדיגער סתירה צו דעם, וואָס ווערט געשטעמפּעלט אונטערן דאָזיגן נאָמען אין דער היינטיגער קריסטליכער וועלט. די דאָזיגע סתירה האָט אים אויך ניט געלאָזט ווערן אַ גלח. אנגעעקלט פֿון דער אַטמאָספֿער, וואָס האָט געהערשט אַרום אים, האָט ער פֿאַרלאָזן די גייסטליכע אַקאַדעמיע און אָנגעהויבן צו שטודירן געשיכטע און פֿילאָלאָגיע. נאָך דער פֿאַרענדיגונג פֿונם אוניווערסיטעט איז ער געוואָרן אַ גימנאַזיאַל־לערער, אַ לאַנגע צייט אין טשערקאַס און דערנאָך בעתן קריג אין אדעס. מיר איז אויסגעקומען צו באַגעגענען זיך מיט פֿילע פֿון זיינע פֿריהערדיגע שילער (ער איז אַלט אַרום

---

*) דער איינציגער מיטגליד פֿון הויפּטקאָמיטעט, וואָס האָט געשטימט קעגן, האָט דאָס מאָטיווירט מיט אַ ל ג ע מ י י נ ע פּאָליטישע טעמים — בעיקר מיט דער קעגנערשאַפֿט צו די באָלשעוויסטישע מאָמענטן פֿון דער רעגירונגס־דעקלעראַציע. א. ר.

50 יאָר) און פון אַלע האָב איך געהערט וועגן אים, ספּעציעל וועגן זיין באַציהונג צו יידן די בעסטע מיינונג. ער האָט ניט נאָר אַרויסגעוויזן אַ גלייכע באַציהונג צו יידישע און ניט־יידישע שילער: אַזאַ טרוקן־גלייכע, „גערעכטע" באַציהונג איז אין דער בעסטער תּקופה פון דער רוסישער אינטעליגענץ גאָרניט געווען סוף־כּל־סוף אַזאַ זעלטנהייט. ביי טשעכאָווסקי פלעג מען אָבער ביי גוטער באַקאַנטשאַפט מיט אים באַמערקן אין זיין באַציהונג צו יידן אַ גאַנץ אַנדערן שטריך: אַ גלויבעדיגער קריסט אויף זיין שטייגער, האָט ער שטענדיג געפילט אויף זיך די גרויסע שולד פון דער קריסטליכער וועלט — און ניט צולעצט פון זיין אייגענעם פאָלק — כּלפּי דער נאַציע, וואָס האָט איר געגעבן אַזוי פיל פון אירע בעסטע אידעאַלן. ער האָט זיך געפילט פאַראַנטוואָרטליך פאַר דער סביבה און פאַר דעם עבר, און דעריבער פלעגן רדיפות אויף יידן אָנרירן גאַנץ באַזונדערע טיפע סטרונעס פון זיין אייגענעם „איך". ניט קוקנדיג אויף זיין פאַרשלאָסענעם כאַראַקטער, פלעג איך דערנאָך, ווען ס'זיינען פאָרגעקומען די ערשטע יידישע פּאָגראָמען, באַמערקן, רעדנ־דיג מיט אים וועגן זיי, אַז זיי ווירקן אויף אים ניט נאָר סתּם, אַלס שווערע, אומאָנגענעמע פּאָליטישע פּאַסירונגען (ווי דאָס איז למשל געווען צו באַמערקן ביי ווינטשענקאָ) נאָר ווי טיפע, טראַגישע, פּערזענליכע איבערלעבונגען.

ס'איז כאַראַקטעריסטיש פאַר טשעכאָווסקין, אַז, אַלס היסטאָריקער, פלעגט ער זיך בעיקר אָפּגעבן מיט דער געשיכטע פון פאַרפאָלגטע ראַציאָנאַליסטישע סעקטן. אַ בוך וועגן דער הוסיטן־באַוועגונג, וואָס איז אָנגעשריבן געוואָרן דורך אים נאָך פאַרן קריג, האָט אין פאַך־קרייזן אַ גאַנץ גוטן נאָמען.

נאָך בעת דער ערשטער רעוואָלוציע פון 1905 איז טשעכאָווסקי צוגעשטאַנען צו די אוקראַינישע סאָציאַלדעמאָקראַטן. בעת די וואַלן צו דער ערשטער דומע איז ער געווען דער ערשטער קאַנדידאַט פון קיעווער גובערניע און וואָלט זיכער אויך דורכגעגאַנגען, ווען די אַדמי־ניסטראַציע וואָלט ניט „דערקלערט" זיין וואַלרעכט.

בעת איך האָב זיך מיט אים באַקענט, איז ער לויט זיין באַ־ציהונג צו סאָציאַלע פראַגן געשטאַנען גאַנץ נאָהענט צו די באָלשע־וויקעס, פלעג אָבער שטענדיג צוריקשרעקן פאַר זייערע מעטאָדן. על־

כל־פּנים איז ביי אונז ניט געווען קיין ספק, אַז ער וועט אַלס אויסערן־מיניסטער טון אַלץ מיגליכע כדי קומען צו אַ הסכם און פריינטליכער פאַרבינדונג מיט די באָלשעוויקעס. מיר האָבן געהאַט צו אים ניט נאָר אַ צוטרוי, נאָר אויך אַ טיפע מענשליכע סימפּאַטיע.

ארויסגעלאָזט אָבער האָט זיך, אז די מעלות פון טשעכאָווסקי אַלס פּריוואַט־מענש זיינען ניט שטענדיג קיין מעלות אין דער פּאָליטיק, בפרט אין דער גרויזאַמער צייט, וואָס מיר לעבן איצט איבער. ווייכקייט און איבערקלייבן פון מיטלען זיינען ניט קיין מעטאָדן, מיט וועלכע מען קאָן עפּעס דערגרייכן אין אַ לאַנד, וואָס קאָכט פון ליידנשאַפטן. אין ערנסטע מאָמענטן האָט טשעכאָווסקי ניט אַרויסגעוויזן קיין גענוג פעסטן ווילן, און מענשן, וואָס זיינען גייסטיג געשטאַנען נדריגער פאַר אים, האָבן אים ריקזיכטלאָז מיסברויכט אַלס אַ דעקאָראַציע פאַר זייערע פּלענער. דאָס מיניסטעריום אונטער דער אָנפירונג פון טשעכאָווסקי און טיילוויז צוליב זיין שולד האָט ניט געהאַט קיין פּאַקטישע מאַכט, און די אַנטשיידונג איבער אַלע וויכטיגע ענינים איז געלעגן אין די הענט פון דער דירעקטאָריע אָדער בעסער געזאָגט פון דעם טייל אירן, וואָס האָט געהאַט אויף זיין זייט די מיליטערישע מאַכט. ס'איז דערגאַנגען אַזוי ווייט, אַז טשעכאָווסקי דער אויסערן־מיניסטער, האָט ערשט פון די בלעטער זיך דערוואוסט, אַז די דירעקטאָריע האָט דערקלערט אַ קריג ראַטן־רוסלאַנד, און האָט, ניט קוקנדיג אויף דעם, ניט געהאַט קיין ענערגיע, כדי תיכף ומיד אַוועקגיין אין דימיסיע.

האָבן מיר דאָס אַלץ געקאָנט פאָראויסזעהן?

* * *

נאָך דעם, ווי דער הויפּט־קאָמיטעט האָט באַשלאָסן אַריינצוטרעטן אין מיניסטעריום און באַשטימט אַלס קאַנדידאַט דעם מחבר פון די דאָזיגע שורות, האָט ער, כדי צו געבן דעם דאָזיגן באַשלוס אַ מער אַווטאָריטעטן כאַראַקטער, פאָרגעלעגט דעם באַשלוס אויף צו באַשטעטיגן אַ פאַרזאַמלונג פון די מער פאַראַנטוואָרטליכע קיעווער חברים. דער זינען פון דער דאָזיגער פאַרזאַמלונג איז געווען, אַז די קיעווער אָרגאַניזאַציע, וואָס איז נאָך זינט דער פעברואַר־רעוואָלוציע געווען אין איר

גרעסטן רוב באָלשעוויסטיש געשטימט, זאָל נעמען אַ שטעלונג צום באַשלוס פונם הויפּט-קאָמיטעט, אין וועלכן דער באָלשעוויסטישער פליגל איז כמעט ניט געווען פאַרטראָטן. שטייענדיג פאַר דער דרינגענדער נויטיגקייט אָנצונעמען אַ גיכן באַשלוס — אַהער אָדער אַהין — און ניט האָבנדיג דעריבער קיין מעגליכקייט צונויפצורופן וועגן דער דאָזיגער פראַגע קיין פּאַרטיי-קאָנפערענץ, האָבן מיר געוואָלט אויסניצן די שטעלונג פון דער קיעווער אָרגאַניזאַציע, אַלס אַ באַראָמעטער פון די שטימונגען אויף דער פּראָווינץ. וואָלט די קיעווער אָרגאַניזאַציע ניט צוגעשטאַנען צום באַשלוס פונם הויפּט-קאָמיטעט, וואָלט מען אים, מסתמא, ניט דורכגעפירט אין לעבן.

די פאַרזאַמלונג פון אונזערע קיעווער פּאַרטרויאונגס-מענער האָט אָבער *פאַרשטאַרקט* דעם באַשלוס פונם הויפּט-קאָמיטעט: זי האָט מיט 17 שטימען קעגן איינער בּיי דריי אָפּגעהאַלטענע באַשלאָסן באַוויליגן דאָס אַריינטרעטן אין דער אוקראַינישער רעגירונג. אייניגע באָלשעוויסטיש-געשטימטע חברים האָבן מאָטיווירט זייער אָפּשטימונג אַזוי: זיי ווילן טאַקע, אַז אויף אוקראַינא זאָל איינגעשטעלט ווערן די ראַטן-מאַכט, אָבער זי דאַרף קומען אַלס רעזולטאַט פון *אינעווענינסטן* קאַמף און ניט פון אויסערליכן אָנפאַל. דעריבער זיינען זיי פאַר אַריינטריט.

איצט איז געבליבן נאר דורכפירן דעם אָנגענומענעם באַשלוס אין דער ווירקליכקייט.

* * *

אויפן אַנדערן טאָג האָבן ש. גאָלדעלמאַן און איך, לויטן אויפטראָג פונם הויפּט-קאָמיטעט, באַזוכט דאָס מיניסטעריום פאַר אויסערליכע ענינים, כּדי מיטצוטיילן דעם פּרעמיער טשעכאָווסקי וועגן אונזער באַשלוס.

נאָך פאַר אונז זיינען געווען אָנגעמעלדעט עטליכע באַזוכער, דער עיקר אויסלענדערשע דיפּלאָמאַטן, און ס'איז דעריבער אויסגעקומען צו וואַרטן. פּלוצים, אין עטליכע מינוט נאָך אונז, ערשיינען אין וואַרט-צימער די פאָרשטייער פון די „פאַראייניגטע“ — י. כורגין און י. ברעגמאַן — און פאַרשרייבן זיך אין דער ליסטע פון די באַזוכער. דער-זעהענדיג אונז, ווערן זיי אויף אַ מאָמענט מבולבל, ווי מענשן מיט אַ

בייזן געוויסן. זיי האָבן דאָך אונז ערשט אָפיציעל דערקלערט, אַז זיי זיינען קענן דעם איינטריט אין דער רעגירונג, אויב אַזוי, טאָ ווי קומען זיי עפּעס צו פאַרהאַנדלען מיט טשעכאָווסקין? מסתמא, ווענן אַנ־דערע ענינים...

ווען ס'איז געקומען אונזער רייה, זיינען צוערשט אריינגערופן געוואָרן די „פאַראייניגטע". מיר — ש. גאָלדעלמאַן און איך — האָבן אָנגעקוקט איינער דעם אַנדערן און אָנגעהויבן גלייכצייטיג צו שמייכלען: רעדן איז געווען גאַנץ איבעריק. אין גרונד גענומען איז דאָס געווען אַ טרויעריגע אילוסטראַציע פון אונזערע פּאָליטישע זיטן, אָבער בעת מעשה איז אונז אויפגעפאַלן די קאָמישע זייט פון דער זאַך...

אין צעהן מינוט שפּעטער, ווען מיר זיינען אריין אין טשעכאָוו־סקיס קאַבינעט, האָט ער אונז באַגעגנט מיט אַן אַנטשולדיגונג פאַרוואָס ער האָט אויפגענומען די „פאַראייניגטע" פאַר אונז, הגם זיי האָבן זיך געמאָלדן שפּעטער.

— איך האָב דאָס געטאָן מיט אַ כּיוון, כּדי מיר זאָלן קאָנען שמועסן פרייער, — האָט ער מוסיף געווען שמייכלענדיג, — ווייסט איר, אגב, מיט וואָס זיי זיינען געקומען?

— ניין, מיר ווייסן עס ניט.

— זיי האָבן מיר מודיע געווען, אַז זיי זיינען גרייט צו נעמען דעם פּאָרטפעל פון מיניסטער פאַר יידישע ענינים. דערביי שטעלן זיי אַרויס דריי אַלגעמיין־פּאָליטישע וואונשן.

— אין וואָס באַשטייען זיי?

טשעכאָווסקי האָט גענומען זיין נאָטיץ־ביכל און געענטפערט:

— דער ערשטער וואונש איז, אַז מיר זאָלן זיך סטאַרען אַראָפּנעמען דעם באַלאַגערונגס־צושטאַנד; דער צווייטער— מיר זאָלן ניט מאַכן קיין אָפּמאַכן מיט דער אַנטאַנט קעגן ראַטן־רוסלאַנד; דער דריטער — מיר זאָלן באַלד צענויפרופן דעם סאָציאַליסטישן צענטר פון אוי־קראַאינישע און ניט אוקראַאינישע פּאַרטייען און צוציהען די ניט אוק־ראַאינישע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען אין דער רעגירונג.

די אונטערגעשטראָכענע פאַר ווערטער („מיר זאָלן זיך סטאַרען") האָט טשעכאָווסקי דורכגעלייענט לאַנגזאַמער מיט אַן איראָנישן שמייכל,

וועלנדיג, זעהט אויס, אונז אויפמערקזאם צו מאכן אויף זייער ווייכער קאאוטשוקענער פארמולירונג.

— און דאס איז אלץ? — האבן מיר געפרעגט מיט א ניט־באַ־האלטענער אנטוישונג.

לויט די באלשעוויסטיש־קלינגענדיגע רייד פון די פארשטייער פון די „פאראייניגטע“ אויף די געמיינזאמע בעראטונגען, האבן מיר גע־ווארט, אז זיי וועלן לכל הפחות פארלאנגען די באלדיגע איינפירונג פון ראטן־סיסטעם...

— דאס איז אלץ, — האט געענטפערט טשעכאווסקי.

— און וואס איז געווען אייער תשובה?

—איך האב געענטפערט, אז די רעגירונג איז אינגאנצן מסכים מיט די דאזיגע פאדערונגען און איז גרייט זיי אויפצונעמען אין איר פראגראם.

אויף א מאמענט האט זיך דער געשפרעך אפגעהאקט. דערנאך האט גאלדעלמאן אים אנגעקניפט ווייטער מיט אן אנפראגע:

— ענדערט ניט דער פארשלאג פון די „פאראייניגטע“ די מיי־נונגען פון דער רעגירונג אין דער פראגע פון יידישן מיניסטעריום?

טשעכאווסקיס פנים איז געווארן לעבעדיגער.

— ניין, איר דארפט פון אונז ניט ווארטן, אז מיר וועלן לאזן זיך באאיינפלוסן דורך אזעלכע וואקלעניש. וואלטן נאך די „פאר־אייניגטע“ געמאכט זייער פארשלאג ניט בלויז אין איינענעם נאמען, נאר בהסכם מיט די אנדערע יידישע סאציאליסטישע פארטייען, וואלטן מיר אים, לויט אונזער פריהערדיגער דערקלערונג, געמוזט אננעמען. ביי דער איצטיגער לאגע זעהען מיר אבער קיין שום יסוד ניט צו בייטן אונזער פלאן. מיר ווארטן, ווי פריהער, אויף אייער תשובה.

זיינען מיר צוגעטראטן צום עצם ענין. גאלדעלמאן האט אין קורצע ווערטער מודיע געווען טשעכאווסקין, אז דער פועלי־ציוניסטישער הויפט־קאמיטעט האט באטראכט די איינלאדונג אנטייל צו נעמען אין דער רעגירונג און באשלאסן צו ענטפערן אויף איר פאזיטיוו. דער־ביי ווארטן מיר, אז די אוקראינישע סאציאליסטן וועלן געמיינזאם מיט אונז שטרעבן דורכצופירן דעם מינימום פון פאליטישע און סא־ציאלע פאדערונגען, וועלכע ס׳איז נויטיג, כדי צו דערגרייכן דעם גע־

מיינזאַמען צוועק. וואָס איז נוגע אונזערע באַלדיגע פאָדערונגען, דעקן זיי זיך בערך מיט די וואונשן פון די „פּאַראייניגטע“, און די דערקלערונג פונם פּרעמיער, אַז ער נעמט אַריין די דאָזיגע וואונשן אין דער רעגירונגס־פּראָגראַם, פאַרגרינגערט אונזער אויפגאַבע.

טשעכאָווסקי האָט נאָך אַמאָל אונז פאַרזיכערט, אַז אונזערע פאָדערונגען שטימען איינגאַנצן מיט זיין רעגירונגס־פּראָגראַם. ער האָט אונז דערציילט וועגן די אָנשטרענגונגען, וואָס ווערן געמאַכט מצד דער רעגירונג, כדי אַראָפּצונעמען דעם באַלאַגערונגס־צושטאַנד, און וועגן די שוועריגקייטן, וועלכע ס'קומט איר אויס דערביי צו באַגעגענען. דערנאָך האָט ער געפרעגט:

— און ווער איז אייער קאָנקרעטער קאַנדידאַט פאַר אַ מיניסטער פון יידישע ענינים?

גאָלדעלמאַן האָט אָנגעוויזן אויף מיר.

דאָס איז, קענטיג, געווען פאַר טשעכאָווסקין אַן איבעראַשונג. אין די אוקראַינישע קרייזן האָט מען זיך גערעכנט אויף דער קאַנדידאַטור פון גאָלדעלמאַן, וועלכער איז צווישן זיי געווען מער באַקאַנט און אויך מער באַליבט.

טשעכאָווסקי האָט זיך גלייך באַהערשט און, ווענדענדיג זיך צו מיר, אויסגעדריקט זיין צופרידנקייט, וואָס אונז וועט אויסקומען אַרבעטן צוזאַמען. ער האָט מיר דערמאָנט וועגן אונזערע פריערדיגע באַגעגענישן און געמיינזאַמע ארויסטרעטונגען אינם אָדעסער אַרבעטער־ראַט.

איך האָב אויף דעם געענטפערט, אַז איך גלויב נישט שטאַרק אינם באַלדיגן ערפאָלג פון אונזערע באַמיהונגען. ס'וועט אונז אויסקומען צו גיין אַ שווערן וועג, פול ליידן און יסורים, אַרומגערינגלט מיט האַס און אומפאַרשטעהעניש פון אַלע צדדים. ס'וועט זיין אַן אמתע „גאָלגאָפּע“. פונדעסטוועגן זעהען מיר פאַר אונז נישט קיין אַנדער ברירה *).

דערנאָך איז דער געשפּרעך אריבער נאָך אַמאָל אויפן באַלאַגערונגס־צושטאַנד אין קיעוו און אויף די מיטלען, וועלכע די רעגירונג וויל אָננעמען, כדי אים אַראָפּצונעמען.

דערמיט האָט זיך אונזער שמועס פאַרענדיגט.

*) א נ מ. מיט פינף וואָכן שפּעטער, שוין אין ווינניצע, האָט מיר טשעכאָווסקי דערמאָנט דאָס דאָזיגע וואָרט...

XII. די פּועלי־ציון און דער „נאַציאָנאַלער סעקרעטאַריאַט“

פּריוואַטע שמועסן מיט ציוניסטישע פירער. — זייער צוועק. — וואָס האָבן מיר ערוואַרטעט פונם נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט? — סירקינס טויט און די בירגערליך־ציוניסטישע פּאָליטיק. — דאָס יידישע מיניסטעריום און די שפּראַכן־פראַגע. — למוד אָדער לער־שפּראַך?

גלייכצייטיג מיט די פאַרהאַנדלונגען צווישן די דריי יידישע סאָציאַליסטישע פאַרטייען זיינען פאָרגעקומען וועגן דער פראַגע פונם יידישן מיניסטעריום אויך אַ פּאָר באַשפּרעכונגען צווישן איינצלנע פאָרשטייער פון די פּועלי־ציון און אָנגעזעהענע פאַרטרעטער פון די בירגערליכע ציוניסטן, וועלכע זיינען געווען דער אַנטשיידנדער עלעמענט אינם „נאַציאָנאַלן־סעקרעטאַריאַט“. בעת אָבער די פאַרהאַנדלונגען מיטן „בונד“ און די „פאַראייניגטע“ זיינען געווען אפיציעלע און כמעט עפענטליכע — מען האָט וועגן זיי געגעבן גענויע ידיעות אין דער פּרעסע, — האָבן די באַשפּרעכונגען מיט די „דראָט־ציהער“ פונם נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט געטראָגן אַ פּריוואַטן אומפאַרבינדליכן כאַראַקטער. צום אונטערשייד פון די פאַרהאַנדלונגען צווישן די סאָציאַל. פאַרטייען האָט זיך אין זיי געהאַנדלט ניט וועגן אַ קאָאָרדינירטער אַרבעט, וועלכע איז ביים תהום, וואָס איז שוין צו יענער צייט געווען צווישן פּועלי־ציון און די בירגערליכע ציוניסטן, געווען לחלוטין אוממיגליך, נאָר וועגן אַ מאָדוס, וואָס זאָל אונז ערלויבן אין פאַל פון באַזעצן דעם מיניסטעריום דורכפירן אונזער אויפגאַבע — די אויפשטעלונג פון דער אַווטאָנאָמיע, — מיטן קלענסטן סכום פון אינערליך־יידישע רייבונגען. צוליב דעם צוועק זיינען מיר געווען גרייט צו גיין אויף פּראַקטישע הנחות,

אויף וויפיל זיי וועלן ניט זיין אין סתירה צו אונזער אַלגעמיינעם פּראָגראַם.

דער אויסגאַנגס-פּונקט, פון וועלכן די פּועלי-ציון זיינען אַרויס ביי די דאָזיגע באַשפּרעכונגען, איז געווען, אַז דער נאַציאָנאַלער סעקרעטאַריאַט וועט ביי זיין איצטיגן פּאַרטייאישן באַשטאַנד סיי ווי ניט זיין אימשטאַנד אַרויסצורוקן וועמען ניט איז פון זיינע מיטגלידער אויפן פּאָסטן פון יידישן מיניסטער. ביי דער באַשטייענדער דעקלאַראַציע פון דער די־רעקטאָריע וועט דער מיניסטער פאַר יידישע ענינים אָדער זיין אַ סאָציאַליסט אָדער ער וועט בכלל ניט זיין. וויפיל פאַרשיידענע רעכטליכע טעאָריען זאָלן ניט קאָנסטרואירן אַרום דעם ענין די יוריסטן פונם נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט, וועט דער פּאַקטישער מצב דורך דעם ניט געענדערט ווערן. דעריבער איוב דער נאַצ. סעקר. וויל באמת, אַז דער אַפּאַראַט פון נאַציאָנאַלער אווטאָנאָמיע זאָל אויפגעשטעלט ווערן אין לעבן, און אַז די שטאַרבנדע יידישע קהלות זאָלן באַקומען פרישע בלוט אין די אָדערן, — מוז ער משלים זיין מיט דער באַשטייענדער לאַגע און סטאַרן זיך אַרויסנעמען פון איר דעם גרעסט-מיגליכן נוצן. דער רעאַלער פּאָליטישער חוש דאַרף דעם נאַצ. סעקרעטאַריאַט אונטערזאָגן, אַז אַ מיניסטעריום פון פּועלי-ציון איז פאַר אים אַ קלענערער בייז; איידער אַ מיניסטעריום פון „בונד“ אָדער „פאַראייניגטע“. די פּועלי-ציון האָבן שוין צוליב זייער פּאַלעסטינאַ-פּראָגראַם קיינמאָל ניט געטיילט די פאַנאַטישע העברעאיש-פרעסעריי פון די איבעריגע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען. זיי וואָלטן, נאַטירליך, געבויט די שולן אויף יידיש, אויף דער אומגאַנגס-שפּראַך פון די יידישע מאַסן; זיי וואָלטן אָבער ניט געשטעלט קיין שום שוועריגקייטן — ניט יורידישע און בשום אופן ניט פּאָליצייאישע — די העברעאישע שולן, אויף וויפיל זיי וואָלטן געשאַפן און אויסגעהאַלטן געוואָרן אויף פּריוואַטע מיטלען. וואָס איז נוגע דעם נאַצ. סעקרעטאַריאַט גופא, וואָלטן זיי זיין אנשפּרוך צו זיין די אנטשיידנדע אַנשטאַלט פון דער נאַציאָנאַלער אַווטאָנאָמיע ניט געקאָנט אנערקענען פאַר באַרעכטיגט. זיין פּרעטענזיע, אַז דאָס יידישע מיניסטעריום זאָל זיין פאַר אים פאַראַנטוואָרטליך, האָבן די פּועלי-ציון געהאַלטן פאַר לחלוטין אוממיגליך. אָבער זיי — אָדער ווענינגסטנס ד ע ם הויפּט-קאָמיטעט, וואָס האָט דעמאָלט אָנגעפירט די פּועלי-ציוניסטישע

פּאָליטיק אויף אוקראַינע, איז קיינמאָל ניט איינגעפֿאַלן דער געדאַנק וועגן וועלכע ס׳איז רעפּרעסיווע מיטלען קעגן דער באַשטייענדיגן נאַצ. סעקרעטאַריאַט, ווי דאָס האָבן שוין צו יענער צייט געפּלאַנט דער „בונד“ און די „פֿאַראייניגטע“. זיי זיינען אַפֿילו גרייט געווען אַנערקענען אים, אַלס די צענטראַלע פֿאָרשטייערשאַפֿט פֿון די ייִדישע קהלות און אַרבעטן מיט אים בנוגע זייערע באַדערפֿענישן אין אַ געוויסן קאָנטאַקט.

אַלס קעגן־לייסטונג האָבן די פּועלי־ציון ניט פֿאַרלאַנגט פֿונם נאַצ. סעקרעטאַריאַט דעם אָפּזאָג פֿון זיין פּרינציפּיעלן שטאַנדפּונקט. ס׳איז אָבער דאָ אָפּאָזיציע און אָפּאָזיציע. די פּועלי־ציון האָבן געוואַרטעט פֿונם נאַצ. סעקרעטאַריאַט אַזאַ מין אָפּאָזיציע, וואָס זאָל דאָך מעגליך מאַכן אַ געוויסן קאָנטאַקט אין דעם אויסבויען פֿון די קהלות און אינם זיכערן פֿאַר זיי נויטיגע יורידישע רעכט און באַשטייערונגס־מעגליכקייטן.

זייענדיג אין ווינציע, האָבן מיר די שאַנסן פֿאַר אַזאַ מין פֿאַרשטענדיגונג אָפּגעשאַצט גאַנץ הויך. אין קיום אָבער האָט זיך די לאַגע אין דעם פּרט געביטן. בעיקר האָט זי זיך געענדערט דורכן פּלוצלינגן טויט פֿון מ. נ. סירקין, אויף וועלכן מיר האָבן בעת אונזערע ווינציער באַשפּרעכונגען געלייגט ערנסטע האָפֿענונגען. מ. נ. סירקין איז פֿון אַלע ציוניסטישע פֿירער אויף אוקראַינע פֿאָרט געווען דער איינציגער, וואָס וואָלט אימשטאַנד געווען זיך אויפֿצוהייבן איבער די ענגע פּאַרטיי־אינטערעסן און באַטראַכטן די לאַגע פֿון אַ ברייטערן צוקונפֿטס־שטאַנדפּונקט. ער איז געווען צווישן זיי דער איינציגער, וואָס האָט געהאַט אַ טיפֿערן קוק אויף דאָס פּראָבלעם פֿון ייִדיש־אוקראַינישע באַציהונגען און וואָס וואָלט אפֿשר געווען בכח אָפּהיטן זיינע פּאַרטיי־פֿריינט פֿון אַ פֿאַלשער פּאָליטיק.

כאַראַקטעריסטיש פֿאַר זיין אחריותדיגער באַציהונג צו די פּראָבלעמען און נויטן פֿון דער ייִדישער נאַציאָנאַלער אַוטאָנאָמיע זיינען געווען די פּאָר פּריוואַט־געשפּרעכן, וועלכע ס׳איז מיר אויסגעקומען צו פֿירן מיט אים אין אָנהויב פֿון דער העטמאַנישער תקופֿה, בעת פֿון ציוניסטישער זייט איז לויט זיין איניציאַטיוו אַרויסגערוקט געוואָרן אויפֿן פּאָסטן פֿונם פֿאַרוואַלטער מיטן ייִדישן מיניסטעריום דער געוועזענער

יעליסאַוועטגראַדער ראַבינער וו. טיאָמקין. נ. סירקין האָט דערביי גאַנץ
אָפֿן דערקלערט, אַז ער האַלט ניט אַסך פֿון די פּערזענליכע מעלות
פֿונם קאַנדידאַט, וועלכער האָט ביי אַ פּאָר געלעגנהייטן ארויסגעוויזן
אַ גאָר קנאַפּע פֿאַרשטענדעניש פֿאַר די פּראָבלעמען פֿון דער היינ=
וועלטיגער נאַציאָנאַלער אַווטאָנאָמיע. ער רעכנט אָבער, אַז צוליב די
פּערזענליכע סימפּאַטיען צו ט. מצד געוויסע מיטגלידער פֿונם העט=
מאַנס קאַבינעט וועט זיך איינגעבן אַדאַנק דער דאָזיגער קאַדעטיש
כּשרער קאַנדידאַטור איינהאַלטן דאָס יידישע מיניסטעריום איבער דאָס
שווער שטיקל צייט און אפשר אפילו דורכפֿירן די שטייער=רעכט פֿון די
קהלות, וואָס זיינען ליידער ניט גאַראַנטירט געוואָרן ביי דער שאַפֿונג
פֿונם ערשטן קהילה=געזעץ (2 דעצ. 1917). כ׳מוז מודה זיין, אַז איך
פּערזענליך בין געווען גרייט סירקינס פּלאַן צו דערלייכטערן, ניט קוקנ=
דיג אויף דעם, וואָס גראָד פֿון אַ געוויסער ציוניסטישער זייט האָט מען
געפּרובט משפּיע זיין אויף מיר אינם להפֿוכדיגן זין, אַרויסרוקנדיג בעיקר
פּערזענליכע מאָמענטן קעגן דער קאַנדידאַטור. איך בין אַפילו אויף
אַזוי וויט געגאַנגען, אַז ווען פֿון דער דאָזיגער זייט האָט מען געוואָלט
אָפּדרוקן אין פּועלי=ציוניסטישן „נייעם לעבן“ אַן אַרטיקל, וואָס האָט,
אויפֿן גרונד פֿון אַ פּאָר העברעאישע ביכער, באַשריבן ט׳—ס יונגט=טע=
טיגקייט אין א״י, האָב איך זיין פֿאַרעפֿנטליכונג ניט צוגעלאָזט. אָפּ=
רוקנדיג די דאָזיגע מאָמענטן אין אַ זייט, האָב איך געפּרובט איבער=
צייגן די פּועלי=ציוניסטישע פֿראַקציע פֿונם נאַציאָנאַל=ראַט (אין וועלכן
ס׳זיינען דעמאָלט געווען 30 ציוניסטיש=קלעריקאַלע שטימען קעגן 30
סאָציאַליסטיש=פֿאָלקיסטישע), אַז ס׳איז כּדאי זיך אָפּצוהאַלטן ביי דער
אנטשיידנדער אָפּשטימונג און דערמיט לאָזן דורכפֿירן דעם ציוניסטישן
פּלאַן. מיר וואָלטן געקאָנט אַזאַ אָפּהאַלטונג רוהיג מאָטיווירן דערמיט, אַז
„איצט איז אייער צייט“, און מיר ווילן זיך אין דעם ניט מישן...
אויב אויף אַזאַ יסוד וואָלט זיך די ציוניסטן איינגעגעבן דורכפֿירן ביים
העטמאַן ט.׳ס קאַנדידאַטור, וואָלט ערשטנס דערמיט דאָס מיניסטעריום
געבליבן עקזיסטירן און, צווייטנס, וואָלטן די ציוניסטן באַקומען די מעג=
ליכקייט צו באַווייזן, אויף וויפֿיל ז ײ ע ר אויפֿפֿאַסונג וועגן נאַציאָנאַלער
אַווטאָנאָמיע לאָזט זיך דורכפֿירן אין לעבן. כ׳האָב געהאַלטן, אַז די
דאָזיגע עקספּערימענטאַלע לעקציע וואָלט געווען דאָס בעסטע מיטל,

כּדי איינמאָל פֿאַר אַלעמאָל צו געווינען די מערהייט פֿונם פֿאָלק פֿאַר דער סאָציאַליסטישער און יידישער לייזונג פֿונם אַווטאָנאָמיע־פּראָבלעם. אַלנפֿאַלס איז די פֿראַגע וועגן איינהאַלטן די יידישע אַווטאָנאָמיע־אינסטיטוציעס געווען פֿון אונז אַלע באַטראַכט אַלס זעהר אַן ערנסטע אפילו אין דער העטמאַנישער צייט.

ס'האָט זיך אָבער אויסגעלאָזט, אַז כ'קאָן מיין אויפֿפּאַסונג אין דער פּראַקטיע ניט דורכזעצן, און איך בין געצוואונגען געווען צוליב פּאַרטיי־דיסציפּלין צוזאַמען מיט איר מיטמאַכן דאָס טראַגיקאָמישע שפּיל פֿון „דרייסיג קעגן דרייסיג“. בשעת מעשה האָט דאָס מיר שטאַרק פֿאַרדראָסן, אָבער צוריקקוקנדיג אויפֿן זומער 1918, בין איך שטאַרק מסופּק צו בין איך דעמאָלט טאַקע באמת געווען גערעכט.

אַלנפֿאַלס האָט מיר דער דאָזיגער עפּיזאָד געגעבן די מעגליכקייט זיך גענויער צו באַקענען מיט סירקינס אויפֿפֿאַסונגען אויף נאַציאָנאַלער אַווטאָנאָמיע, און איך בין דעריבער געווען איבערצייגט, אַז אין קאַמף צווישן אונז און דעם נאַצ. סעקרעטאַריאַט, וועט ער זיין אויף אונזער זייט אָדער ער וועט לכל־הפּחות אויסנוצן זיין שטאַרקע השפּעה אין פֿאַרמיטלענדן זין.

אַדאַנק דעם פּלוצליכן טויט פֿון סירקין זייגען די קיעווער ציוניסטן אין אַזאַ ערנסטן מאָמענט געבליבן אָהן אַ פֿירער. זיין פּלאַץ האָבן פֿאַרנומען אָדער גייסטיג־אומבאַדייטנדע מענשן, וואָס האָבן זיך ניט פֿונאַנדערגעקליבן כּדבעי אין דער לאַגע, אָדער נאָר־וואָס אָנגעקומענע פֿון דרויסן, פֿאָרשטייער פֿון דער „אדעסער ריכטונג“, ביי וועלכער דער העבּרעאיסטישער נאַציאָנאַליזם האָט זיך האַרמאָניש געפּאָרט מיט טיף־דורכגעדרונגענער רוסישער אַסימילאַציע. זיי האָבן דעריבער געקוקט אויף די גאַנצע מעשה אוקראינע, ווי אויף אַ קאָמישע שפּילעריי פֿון סעפּאַראַטיסטישע טשוואַקעס...

כאָטש דורך דער דאָזיגער ענדערונג האָבן זיך די שאַנסן אויף דער אָפּשוואַכונג פֿון דעם קעגנזאַץ מיטן נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט שטאַרק פֿאַרערגערט, פֿונדעסטוועגן האָבן מיר ניט געהאַלטן פֿאַר מיגליך זיך אין פֿאָראויס אָפּזאָגן פֿון יעדן פּרוב אין דער דאָזיגער ריכטונג. דוכט זיך, אַז נאָך פֿאַרן טויט פֿונם שווער־קראַנקן סירקין איז מיר אויסגעקומען צו רעדן וועגן דעם דאָזיגן ענין מיטן באַקאַנטן ציוניסטישן טוער הלל ז.—

אין די סאָציאַליסטישע קרייזן איז ז. געווען איינער פון די אַם מערסטן פאַרהאַסטע ציוניסטישע פירער. מען האָט אים באַקעמפט ניט נאָר אַלס בירגערליכן ציוניסט און אָרגאַניזאַטאָר פון „תרבות“, נאָר אויך אַלס איינעם פון די גרעסטע יידישע קאַפּיטאַליסטן אין קיעוו, וועגן וועמענס געשעפטס-טעטיקייט פלעגן אַרומגיין — ריכטיג אָדער אומריכטיג, — פאַרשיידענע קלאַנגען און לעגענדן. ער האָט אָבער איין געוואַלטיגע מעלה: קיין נאַר איז ער ניט. און לויטן יידישן ווערטל איז בעסער מיט אַ קלוגן צו פאַרלירן...

דער געשפרעך וועגן יידישן מיניסטעריום איז פאָרגעקומען גאַנץ צופעליג ביי דער ערלעדיגונג פון אַ גאַנץ אַנדערן ענין, וואָס האָט ניט געהאַט קיין שייכות צו די גרויסע געזעלשאַפטליכע פּראָבלעמען, וואָס האָבן אונז דעמאָלט באַשעפטיגט. אויסער מיר איז ביי דעם דאָזיגן שמועס געווען אָנוועזנד ח׳ סטאַניסלאַוו קאַרנגאָלד, דער פאָרשטייער פון „פועלי-ציון“ אין דער קיעווער שטאָט-דומע.

צו יענער צייט האָט מען אין שטאָט שוין געוואוסט וועגן דעם, אַז פועלי-ציון האָט מען פאָרגעשלאָגן איבערנעמען דאָס יידישע מיניסטעריום און אַז זיי פירן וועגן דעם פאַרהאַנדלונגען מיטן בונד און די פאַראייניגטע. ס׳איז דעריבער געווען גאַנץ נאַטירליך, אַז נאָך דער ערלעדיגונג פון אונזער דירעקטן ענין, האָט ז. אַליין איבערגעטראָגן דעם שמועס אויף די פראַגע פון יידישן מיניסטעריום. ער האָט אונז געפרעגט, ווי האַלט עס מיט אונזערע פאַרהאַנדלונגען און ווי שטעלן מיר זיך פאַר אונזערע קומענדיגע באַציהונגען מיטן נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט. ענטפערנדיג אויף די דאָזיגע פראַגע האָבן מיר דערציילט אונזער מיטשמועסער וועגן דער שטעלונג פון די אַנדערע סאָציאַל. פאַרטייען און געגעבן דערביי צו פאַרשטיין, אַז מיר וואָלטן גאָר ניט געהאַט אַקעגן דעם, אַז דער נאַציאָנאַלער סעקרעטאַריאַט זאָל שטילשווייגנד אַקצעפּטירן די קאַנדידאַטור פון אונזער פאַרטיי.

— „וועגן דעם לאָזט זיך רעדן, האָט געענטפערט ז. אָבער איר מוזט אונז געבן באַשטימטע צוזאָגן וועגן אייער שטעלונג צו די העברעאישע שולן“.

אויף דעם האָבן מיר געענטפערט, אַז אומאָבהענגיג פון דער שטעלונג פונם נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט צו אונז, וועלן מיר די העברעאישע

שולן ניט שטעלן קיין שום יורידישע שוועריגקייטן. זיי וועלן ניט נאָר קאָנען פריי עקזיסטירן, נאָר אויף וויפיל זייער אַלגעמיינע לער־פּראָגראַם אַנטשפּרעכט געוויסע מינימאַלע פאָדערונגען, וועלן זיי, אומאָפּהענגיג פון דער לערשפּראַך — געבן אַפילו זייערע שילער די זעלבע רעכט פון ווייטערדיגער בילדונג, ווי די מלוכה־שולן. חוץ דעם האַלטן מיר, אַז די העברעאישע שפּראַך, אַלס למוד, דאַרף פאַרנעמען אין אַלע יידישע שולן אַן אָנגעזעהענעם פּלאַץ. אויב די אַנטוויקלונג פון די ענינים וועט גיין נאָרמאַל און דאָס מיניסטעריום וועט מאריך ימים זיין, וועט דער דאָזיגער כלל ניט בלייבן אויפן פּאַפּיר.

ז. האָט אונז אויפמערקזאַם אויסגעהערט און געענטפערט:

— כ'וועל אייך זאָגן גאַנץ אָפן. די שולן פון „תרבות“ פאַרשליגען געוואַלטיגע סומען, און כ'בין בספק, צי וועלן מיר, אַלס אָרגאַניזאַציע, אָדער איך אַלס פּערזאָן בכח זיין זיי אין דער נאָהענסטער צייט אויסצוהאַלטן. איז ניט מיגליך, אַז אַן אַנטשיידנדן טייל פון זייערע הוצאות זאָל איבערנעמען דאָס יידישע מיניסטעריום?

— ניין, דאָס קאָנען מיר בשום אופן ניט צוזאָגן. מיר זיינען איבערצייגט, אַז די אידעע פון נאַציאָנאַלער אַווטאָנאָמיע פאַרלירט יעדן באָדן אונטער די פיס, אויב זי ווערט ניט געבויט אויפן יסוד פון אַ באַשטימטער שפּראַך. אַ צווייִשפּראַכיגע אַווטאָנאָמיע פון איין פאָלק איז לחלוטין אוממיגליך. די איינציגע שפּראַך, מיט וועלכער די יידישע אַווטאָנאָמיע אין אוקראַינע קאָן געבונדן זיין, איז יידיש. — שולן, וועמענס לער־שפּראַך וועט זיין אַן אַנדערע, ניט יידיש, וועלן דעריבער דורך אונז קיין רעגירונגס־שטיצע ניט קאָנען באַקומען. דאָס זעלבע איז נוגע אויך יידישע שולן, אין וועלכע דער העברעאישער למוד וועט ניט פאַרנעמען דעם געהעריגן אָרט. מיר חזרן אָבער איבער נאָך אַמאָל, אַז מיר זיינען גרייט צו זיכערן פאַר העברעאישע שולן, אויף וויפיל זיי וועלן אויסגעהאַלטן ווערן פון פּריוואַטע פּערזאָנען, עלטערן אָדער געזעלשאַפטליכע אָרגאַניזאַציעס,—פולע פרייהייט און אַלע יורידישע רעכט.

— און וואָלט איר, למשל, געשטיצט אַ העברעאישן לערער־סעמינאַר?

— אַ סעמינאַר, וואָס זאָל צוגרייטן לערער פון העברעאישער שפּראַך און ליטעראַטור, וואָלטן מיר געהאַלטן פאַר געוואונשן, און אויב ס'וואָלט

פון פּעדאַגאָגישן שטאַנדפּונקט נויטיג געווען, אַז אין אַזאַ אינסטיטוט זאָל אפילו דער אונטעריכט גופא זיין אויף העברעאיש, וואָלטן מיר גאָרניט געהאַט קעגן דעם; געווים וואָלט אַזאַ אינסטיטוט געקאָנט רעכע־נען אויף מלוכהדיגע אונטערשטיצונג.

ז. האָט אַ שאָקל געטאָן מיטן קאָפּ.

— ניין, אייער ענטפער באַפרידיגט אונז ניט. לאָמיר זיין נאָך קלאָרער: אַן אינסטיטוט, וואָס זאָל צוגרייטן לערער פון פיזיק אויף העברעאיש, וואָלט איר געשטיצט?

— ניין, אַזאַ אינסטיטוט וואָלטן מיר אָדער לחלוטין ניט גע־שטיצט, אָדער, אויב דאָס וואָלט זיך געלאָזט אָפּטיילן, געשטיצט בלויז די אָפּטיילונג זיינע, וואָס וואָלט צוגעגרייט לערער פון העברעאישער שפּראַך און ליטעראַטור פאַר די יידישע שולן.

דערמיט האָט זיך דער שמועס געענדיגט.

ס'איז אינטערעסאַנט, אַז סיי בשעתן שמועס מיט ז. און סיי ביי אַנדערע ענליכע געלעגנהייטן איז די רייד געווען בלויז וועגן דער פאַר־וועגדונג פון מלוכה־מיטלען און ניט וועגן די מיטלען, וואָס וואָלטן גע־קאָנט געשאַפן ווערן דורך די קהילות. די דעמאָקראַטישע קהילות זיינען צו יענער צייט געווען אין אַזאַ שווערן צושטאַנד, אַז זיי וואָלטן זיך מיט דער צייט צעפאַלן אפילו אָהן דעם זיג פון באָלשעוויזם אויף אוקראַינע. דאָס איינציגע מיטל, וואָס איז געווען מסוגל זיי אויפ־צוהאַלטן, וואָלט געווען די דורכפירונג פון אַ קהילה־סטאַטוט מיט צוואַנגס־שטייערן. אָבער אויך אין דעם פאַל וואָלטן זיך די ממשותדיגע רעזול־טאַטן פונם דאָזיגן געזעץ געוויזן ערשט מיט אַ האַלב יאָר שפּעטער. דערווייל האָט מען פון אַלע זייטן געזעהן די לייזונג פונם שווערן קרי־זיס, אונטער וועלכן ס'האָבן געליטן די יידישע בילדונגס־אַנשטאַלטן און אַנדערע געזעלשאַפטליכע אינסטיטוטן, בלויז אין ברייטער רעגי־רונגס־הילף.

ביים געזעגענען זיך האָט ז. דערקלערט, אַז ער פּערזענליך וואָלט אויף אונזער פאָרשלאַג ניט איינגעגאַנגען. ס'קאָן אָבער זיין, אַז זיינע פּאַרטיי־פריינט וועלן באמת מורא האָבן פאַר אַ גרעסערן בייז און וועלן זוכן צו דערגרייכן אַ וועלכן ניט איז קאָמפּראָמיס. אַלנפאַלס וועט ער זיי דאָס אַליין איבערגעבן.

XIII. מיניסטר אָדער שטאַט־סעקרעטאַר?

די טעאָריע וועגן שטאַטס־סעקרעטאַר. — אירע מעלות און חסרונות. — דאָס גרונט־פּראָבלעם פֿון נאַציאָנאַלער אַווטאָנאָמיע. — אַווטאָנאָמיע און זעלבשטענדיגקייט. — די נאַציאָנאַלע גרינדונגס־פֿאַרזאַמלונג. — אונזערע האָפֿנונגען אויף איר. — אַ שפּעטערדיגער בײַשפּיל. — אחר המעשה...

אַ פֿיל ברייטערן געשפּרעך וועגן דעמזעלבן ענין — וועגן אונזער שטעלונג צום נאַצ. סעקרעטאַריאַט, איז מיר אויסגעקומען צו האָבן אין דער געגנוואַרט פֿון ח׳ ג. באַרו מיטן באַקאַנטן ציוניסט ג. (איצט מיטגליד פֿון דער לאָנדאָנער ציוניסטישער עקזעקוטיווע) און ד״ר ש., דעמאָלט פֿאָרזיצענדער פֿון דער אַדעסער קהלה־פֿאַרוואַלטונג. — דער דאָזיגער שמועס, וואָס איז פֿאָרגעקומען אין דער וואוינונג פֿון ג., האָט זיך דאָס מאָל געדרייט ניט אַרום דער שפּראַכן־פֿראַגע, נאָר אַרום אַלגעמיין־פּאָליטישע מאָמענטן און רעכטליכע שטאַנדפּונקטן. — דער אומפֿאַרבינדליכער אינפֿאָרמאַטיווער כאַראַקטער פֿונם דאָזיגן שמועס האָט זיך באַזונדערס אַרויסגעוויזן אין דעם, וואָס פּאַקטיש איז אונז אויסגעקומען צו דיסקוטירן ניט מיט ביידע פֿון אונזערע מיטשמועסער, נאָר מיט איינעם פֿון זיי, ד״ר ש. — להפֿך צו אים, האָט זיך ג. פֿון אָנהייב אָן געשטעלט אין פֿילע פּרטים אויף אונזער שטאַנדפּונקט און ענערגיש געשטיצט די אַלגעמיין־פּאָליטישע און נאַציאָנאַלע אַרגומענטן, מיט וועלכע מיר האָבן פֿאַרטיידיגט אונזער באַשלוס אַרייַנצוטרעטן אין מיניסטעריום אַפֿילו אינם פֿאַל, ווען אַנדערע פּאַרטייען וועלן אונז אין דעם ניט שטיצן. צוזאַמען מיט אונז האָט ער געפּרובט איבערצייגן אונזער צווייטן מיטשמועסער, ד״ר ש., אַז די פּועלי־ציוניסטישע קאַנדידאַטור איז איצט דער איינציגער רעאַלער אויסוועג פֿון דער לאַגע, און אַז אויב

דער נאַצ. סעקרעטאַריאַט וועט אַרויסגיין פון ריין-נאַציאָנאַלע אינטערעסן, וועט ער מאַכן אַ פעלער, זיך שטעלנדיג אויף אַן אַבסאָלוט-נעגאַטיווער פאָזיציע. אינם שפעטערדיגן געשפרעך, וואָס האָט זיך געדרייט אַרום דער פראַגע וועגן „מיניסטר“ אָדער „שטאַטס-סעקרעטאַר“ האָט ער גענומען אַ ווייניגער אַקטיוון אָנטייל.

היות, ווי אונזערע אַלגעמיין-פאָליטישע מאָטיוון זיינען שוין פאַריבערגייענדיג באַהאַנדלט געוואָרן אין אַנדערע שטעלן פונם דאָזיגן בוך, וועל איך פונם לאַנגן געשפרעך מיט נ. און ש. איבערגעבן בלויז דעם טייל, וואָס איז נוגע דער פראַגע וועגן „שטאַטס-סעקרעטאַר“.

די אידעע וועגן דעם, אַז די ענינים פונם יידישן מיניסטעריום דאַרף פאַרוואַלטעט ווערן ניט דורך אַ מיניסטר, וואָס איז פאַראַנטוואָרטליכער מיטגליד פונם אַלגעמיינעם מיניסטאָרן-קאַבינעט, נאָר דורך אַ „שטאַטס-סעקרעטאַר“, וואָס איז ניט פאַראַנטוואָרטליך פאַר דער אַלגעמיינער רעגירונגס-פאָליטיק און קאָן אַפילו שטיין צו איר אינם שאַרפסטן געגנזאַץ, איז געווען אין ציוניסטישע קרייזן פאָפולער נאָך צו דער צייט פונם ערשטן יידישן מיניסטר אויף אוקראַינע — ד״ר מ. זילבערפאַרב. די דאָזיגע פאָזיציע איז מאָטיווירט געווען דורך דעם, אַז נאָר אַ שטאַטס-סעקרעטאַר, וואָס איז אויסגעקליבן פון אַן יידישער פאַרטרעטונגס-קערפערשאַפט אָהן וועלכער ס׳איז שייכות צו דער אַלגעמיין-פאָליטישער לאַגע אין לאַנד, וועט קאָנען געטריי אָפשפּיגלען די מיינונגען און שטימונגען, וואָס הערשן אינם יידישן פאָלק. דער קאָנקרעטער פאָליטישער יסוד פון דער דאָזיגער פאָזיציע איז געלעגן אין דעם, וואָס ציוניסטן אַלס בירגערליכע פאַרטיי האָבן ניט געהאַט קיין שום מעגליכקייט אַריינטרעטן אין די רעגירונג ניט בעת דער צענטראַלער ראַדע און ניט בעת דער ערשטער תקופה פון דער דירעקטאָריע.

אינם געשפרעך מיט ד״ר ש. ווי אויך בא אַנדערע געלעגנהייטן, ווען ס׳איז אויסגעקומען צו באַהאַנדלען דיזעלבע פראַגע, — האָבן מיר אָנגעוויזן, אַז די אידעע וועגן שטאַטס-סעקרעטאַר, וואָס ווייזט זיך אויס אַזוי לאָגיש אויפן ערשטן קוק, נעמט אָן אַ לעבערליכן כאַראַקטער, ווען מען וויל זי מאַכן פאַרן אינהאַלט פון אַ קאָנקרעטן פאָליטישן פאָרשלאַג. לויט דער אויספאַסונג פונם „נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט“ דאַרף דער שטאַטס-סעקרעטאַר, וואָס איז ניט פאַראַנטוואָרטליך פאַר דער אַלגעמיי-

נער פּאָליטיק, זיך דאָך באַטייליגן מיט באַראַטונגס־רעכט אינם מיניסטאָרן־קאַבּינעט און ווענדן זיך צו די אָרטיגע אָרגאַנען פון דער אַלגעמיינער מלוכה־מאַכט ניט נאָר מיט אָנפראַגן, נאָר אויך מיט פאַראָרדנונגען *). דאָס איז אָבער לחלוטין אוממיגליך. קיין איין רעגירונג אין דער וועלט וועט ניט וועלן און ניט קאָנען אויף דעם איינגיין. שטעלן מיר אונז בּ[illegible]ת פאָר, אַז די יידן אויף אוקראַינע געניסן די אַוטאָנאָמיע לויטן נוסח פונם נאַצ. סעקרעטאַריאַט; זיי קלייבן אויס אַלס זייער פאָרשטייער אַ באָלשעוויסטיש געשטימטן בונדיסט, בעת די רעגירונג איז אינגאַנצן אַ קאַדעטישע (כ׳נעם גראד אַ פאַל, וואָס איז אין הפּוך צו דער לאַגע, וואָס האָט זיך דעמאָלט אָנגעצייכנט אויף אוקראַינע). וועלכער בר־דעת וועט גלייבן, אַז די רעגירונג וועט צולאָזן צו אירע באַראַטונגען איר שאַרפסטן פּאָליטישן קעגנער, בפרט בעת אירע זיצונגען וועלן צום גרעסטן טייל זיין געווידמעט דער צוגרייטונג פון אַ רעפּרעסיון „סאָציאַליסטן־געזעץ“ אָדער די הכנות צו אַ מלחמה מיט ראַטן־רוסלאַנד? ס׳איז דאָך קלאָר, אַז אַ מענש, וואָס שטייט אין שאַרפסטער אָפּאָזיציע צו אַ געוויסן מיניסטעריום, וועט צו זיינע זיצונגען, אַפילו מיט באַראַטונגס־שטימע, ניט קאָנען צוגעלאָזט ווערן. זיינען דען זיצונגען פון אַ מיניסטעריום טעאַטער־פאָרשטעלונגען אָדער געריכטס־פאַרהאַנדלונגען!? נאָך אוממיגליכער איז, אַז אַ פּערזאָן, וואָס נעמט ניט קיין אחריות פאַר דער אַלגעמיינער רעגירונגס־פּאָליטיק און איז אַפילו שטאַרק אָפּאָזיציאָנעל קעגן איר, זאָל קאָנען געבן פאַראָרדענונגען צו וועלכן ניט איז רעגירונגס־אָרגאַן אָדער אַפילו שטעלן פראַגן, אויף וועלכע מען איז מחויב צו ענטפערן. אין בעסטן פאַל וועלן אַזעלכע פאַראָרדנונגען צוגעלאָזט ווערן און באַקומען אַ רעכטליך־בינדנדן כאַראַקטער, אויב זיי וועלן קאָנטר־אַסיגנירט ווערן דורכן מיניסטעריום פאַר אינערליכע ענינים. אויב אַזוי, וועט דאָך שוין זיין פיל לאָגישער, ווען דער מיניסטר פאַר אינערליכע ענינים וועט אַליין אונטערשרייבן די באַטרעפנדע פאַראָרדענונג און איבערלאָזן בּיי זיך דעם בּריוו פונם יידישן שטאַטס־סעקרעטאַר, אַלס אַ יסוד פאַר זיינע האַנדלונגען.

*) דעם אָפיציעלן באַגריף פונם נאַצ. סעקרעטאַריאַט וועגן שטאַטס־סעקרעטאַר ציטיר איך, לויטן פאָרטראַג פון מ. פאָסטאַן („צו דער שטאַטס־סעקרעטאַר־פראַגע“), וואָס איז פאַרעפנטליכט אינם בוך „די יידישע אַוטאָנאָמיע און דער נאַציאָנאַלער סעקרעטאַריאַט אויף אוקראַינע“, קיעוו 1920.

„פון דער אַנדערער זייט איז אָבער קלאָר, אַז אַ שטאַטס־סעקרעטאַר, וואָס וועט נ י ט אָנטייל נעמען אין די זיצונגען פונם קאַבינעט און וועט נ י ט קאָנען אַרויסגעבן פאַראָרדענונגען צו דער אָרטיגער אַדמיניסטראַציע, הערט בכלל אויף צו זיין אַן אָרגאַן פון מלוכה־מאַכט. אונטערן שטאָלצן טיטל פון שטאַטס־סעקרעטאַר, וועלכער איז אין אַזאַ פאַל אין פולער סתירה צו די אמתע באַשיידנע פונקציעס פון זיין טרעגער, ווערט אויף אַזאַ אופן באַהאַלטן דער אַלט־באַקאַנטער יידישער אויבער־שתדלן. פון אַ מיניסטער ווערט אַ פרנס, פון אַוטאָנאָמיע ווערט אַ געטאָ. אַ מאָדערנע נאַציאָנאַלע אַוטאָנאָמיע אָהן אַ פאַראַנטוואָרטליכן יידישן מיניסטער איז אַ לחלוטין אַ אוממיגליכע זאַך".

כ'געדענק שוין ניט, וואָס האָט ד"ר ש. געענטפערט אויף די דאָזיגע אַרגומענטאַציע. דוכט זיך, אַז ניט אַריינגייענדיג אינם תוך פון אונזערע קאָנקרעטע אַרגומענטן (כ'בין אגב מסופק, צי מען קאָן זיי בכלל ערנסט באַשטרייטן), האָט ער במקום דעם אונטערגעשטראָכן די אַנדערע זייט פונם מעדאַל — די אוממיגליכקייט פאַרן יידישן פאָלק צו זיין רעפרעזענטירט דורך אַ פאַרטיי, וועלכע פאַרמאָגט ניט אין אים איבער דער מערהייט.

— אָבער מיר פרעדענטירן גאָרניט אויף די רעפרעזענטאַנץ פונם יידישן פאָלק אין דער פאָרם, ווי איר פאַרשטייט דאָס. איר קאָנט זיכער זיין, אַז כ'וועל קיינמאָל ניט באַהויפטן אינם מיניסטאָרן־קאַבינעט, אַז כ'בין געשיקט אַהין דורכן ווילן פונם גאַנצן יידישן פאָלק... אָבער דאָס איז גאָרניט נייטיג, כדי אויסצופילן די פונקציעס, וואָס פאַלן אויס אויפן גורל פון אַ „מיניסטער פאַר יידישע אָנגעלעגנהייטן". ווען מען זאָל זיך אויסדריקן גאַנץ קלאָר, מוז מען מודה זיין, אַז בײַ היינטיגער צייט איז דער יידישער מיניסטער ניט מער, ווי דער קאָמיסאַר פון דער אוקראַינישער רעגירונג, וואָס איז באַפאָלמעכטיגט דורכצופירן די נאַציאָנאַלע אַוטאָנאָמיע. מיינט איר דען, אַז דערמיט, וואָס איז אויפגעשטעלט געוואָרן דער געזעץ וועגן אַוטאָנאָמיע, וואָס טראָגט בעיקר אַ דעקלאַראַטיוון כאַראַקטער, אָדער דערמיט, וואָס די עקזיסטירנדע נעבעכדיגע, אָרימע קהלות האָבן אויסגעקליבן דורך דריי־פאַכע וואַלן אַ נאַצ. סעקרעטאַריאַט,

— איז שוין די אַווטאָנאָמיע אַ רעאַלער פאַקט? ניין, רבותי, דאָס זיינען בלויז די ראַמען פאַר דער אַווטאָנאָמיע; אַריינלעגן אין זיי אַ ממשותדיגן אינהאַלט קאָן בלויז די רעגירונגס־מאַכט. — ערשט נאָך דעם, ווען זי וועט געבן די קהלות דאָס רעכט פון אָבליגאַטאָרישע שטייערן און ערשט נאָך דעם, ווען זי וועט אויפבויען אַ פעסטע שול־סיסטעם, דורכפירן די וואַלן אין קרייז־קהלות און פאַרווירקלעכן אין לעבן דעם נאַציאָנאַלן קאַדאַסטער, וועט די אַווטאָנאָמיע באמת ווערן אַ דבר העומד ברשות עצמו. אָבער אויך דעמאָלט וועט די ראָלע פונם יידישן מיניסטר ניט זיין לגמרי פאַרענדיגט. נאַטירליך, וועט ער דעמאָלט איבערגעבן דעם גרעסטן טייל פון זיין מאַכט דעם ריכטיג אויסגעקליבענעם נאַציאָנאַלן פאַרטרעטונגס־אָרגאַן און זיך באַגנוגענען מיט דער ראָלע פון אַ שטאַטס־סעקרעטאַר —, ניט אין דעם פאַנטאַסטישן זין פונם וואָרט, ווי ס'האָבן אים קאָנסטרואירט **ad hoc** אייערע יונגע יוריסטישע מומחים, נאָר אין דעם רעאַלן זין פונם וואָרט, ווי דאָס ווערט ביי היינטיגן טאָג געברויכט אין אייניגע אייראָפעאישע לענדער, בפרט אין ענגלאַנד. איז דאָך דער שטאַטס־סעקרעטאַר פאַר אינדיען אַ מיטגליד פונם ענגלישן קאַבינעט; זיין אַמט וועט ניט בטל ווערן אפילו אין דעם פאַל, ווען די אָרטיגע זעלבסט־פאַרוואַלטונג וועט ווערן באַדייטנד ברייטער. גראַד אין די לענדער, וואו ס'איז דורכגעפירט די ברייטעסטע אַווטאָנאָמיע פון די אָרטיגע צענטראַלע זעלבסטפאַרוואַלטונגען, עקזיסטירן גלייכצייטיג ביי דער רעגירונג צענטראַלע אַמטן פאַר לאָקאַלער זעלבסטפאַרוואַלטונג, און קיין איין בר־דעת זעהט ניט אין דעם קיין באַרירונג פון די רעכט פון די מוניציפאַליטעטן. פאַרגעסט ניט, אגב, רבותי, אַז אַווטאָנאָמיע איז ניט קיין זעלבשטענדיגקייט. אַווטאָנאָמיע באַדייט אַן אינערליכע פרייהייט געבונדן מיט אַ געוויסער אויסערליכער אָפּהענגיגקייט. גראַד איר, אַלס ציוניסטן, וואָלט באַדאַרפט שטענדיג געדענקען דעם חלוק און ניט פאַרבייטן די אוצרות...

דערנאָך זיינען מיר אַריבער צו דער שילדערונג פון די באַציהונגען, וועלכע וואָלטן באַדאַרפט עקזיסטירן צווישן דעם יידישן מיניסטעריום או דעם נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט, אַלס צענטראַל־אָרגאַן פון די קהלות, אין פאַל ווען דער לעצטער וועט זיך אָפּזאָגן פון פאָדערן אַן אומפאַר־

אַנטוואָרטליכן שטאַטס־סעקרעטאַר אין קעגנזאַץ צו אַ פאַראַנטוואָרטליכן באַשטימטן מיניסטער. מיר האָבן דערביי אויך גאַנץ אָפן אונטערגעשטראָכן, אַז מיר צווייפלען בכלל, אויף וויפיל דער נאַציאָנאַלער סעקרעטאַריאַט, וואָס איז אויסגעקליבן געוואָרן דורך דריי־גראַדיגן וואַלרעכט אויפן יסוד פון קהלה־וואַלן, וועלכע זיינען פאָרגעקומען אין פאַרשיידענע צייטן און בא אַ גאַנץ אַנדערער פאָליטישער סיטואַציע, קאָן מיט זיכערקייט פרעטענדירן אויף צו זיין די ריכטיגע אָפּשפּיגלונג פון די איצטיגע פאָלקס־שטימונגען. דערביי האָבן מיר געגעבן צו פאַרשטיין, אַז מיר זאָגן זיך ניט אָפּ פונם דעמאָקראַטישן פרינציפּ אין דעם בוי פון דער אווטאָנאָמיע און מיר זיינען גרייט נאָך דער אויפשטעלונג פונם נאַציאָנאַלן קאַדאַסטער, ד. ה. נאָך עטליכע חדשים צוגרייטונגס־אַרבעט דורכפירן דירעקטע וואַלן צו דער נאַציאָנאַלער גרינדונגס־פאַרזאַמלונג, בהסכם מיטן געזעץ פון 9 יאַנואַר 1918. — אגב, האָבן מיר די דאָזיגע דערקלערונג, אומאָפּהענגיג פון די רעזולטאַטן פון די פאַרהאַנדלונגען מיטן נאַצ. סעקרעטאַריאַט, אַריינגענומען אינם פּראָגראַם פון יידישן מיניסטעריום, וואָס איז פאַרעפנטליכט געוואָרן מיט אַ צעהן טעג שפּעטער (זעה ביילאַגע „2“).

אָננעמענדיג דעם דאָזיגן באַשלוס האָבן מיר אין דער טיפעניש פון אונזער האַרצן געהאַט אַ גאַנץ שטאַרקע האָפענונג, אַז ביי ד ע ר פּאָליטישער סיטואַציע, ווי זי האָט זיך אונז דעמאָלט אויסגעמאָלט, זיינען די שאַנסן פון די סאָציאַליסטיש־דעמאָקראַטישע פּאַרטייען צו באַקומען אַ מערהייט אין דער נאַציאָנאַלער גרינדונגס־פאַרזאַמלונג זעהר באַדייטנדע. סוף־כל־סוף איז אַפילו אין דער צייטווייליגער נאַציאָנאַלער פאַרזאַמלונג, וואָס האָט אָפּגעשפּיגלט מיט זיך קהלות, וועלכע זיינען אויסגעקליבן געוואָרן אין פאַרשיידענע צייטן און ביי פאַרשיידענע פּאָליטישע סיטואַציעס, געווען אַן אָפּאָזיציע, וואָס האָט פאַרמאָגט 50 שטימען אַקעגן 75 פונם רעכטן בלאָק (ציוניסטן, צעירי־ציון, אחדות־ישראל). אַן אָפּאָזיציע פון צוויי צו דריי האָט אַפילו אין לענדער, וואָס לעבן ניט איבער קיין רעוואָלוציאָנערע תקופה, דאָס רעכט צו ספקענען, אויף וויפיל די מערהייט פאַרטרעט אין אַ געוויסן מאָמענט די ווירקליכע פאָלקס־שטימונג. חוץ דעם, איז דער וואַל־קאַמף אין די קהלות פאָרגעקומען טיילווייז אונטער דעם צייכן פון אָרטיגע, לאָקאַלע אינטערעסן, וואָס

האָבן געזיכערט אַ גרעסערן פראָצענט פון בירגערליכע שטימען, טיילווייז אונטער אַן אומגעהויערן מיסברויך פון דער באַגייסטערונג, וואָס איז אַרויסגערופן געוואָרן אינם יידישן עולם דורך דער אַזוי גערופענער באַלפור-דעקלאַראַציע. פאַרן יאָר, וואָס איז פון יענער צייט אַריבער, האָבן די מאַסן געקאָנט איינזעהן, אַז מיט פאַפירענע דעקלעראַציעס ווערן ניט געלייזט פראָבלעמען אַפילו אין פאַלעסטינע; אַ פשיטה נאָך אין אוקראַינע, צו וועלכער די באַלפור-דעקלעראַציע האָט בכלל גאָר אַ קנאַפע שייכות... *) מיר האָבן דעריבער געהאַט פולע שאַנסן אַריבערצופירן דעם וואַל-קאַמף אויפן געביט פון אַל-אוקראַינישער יידישער פאָליטיק, און אויף דעם געביט, באַזונדערס נאָך דעם ווי דאָס מיניסטעריום וואָלט אויפגעטאָן עטוואָס ממשותדיגעס פאַר דער פאַרנאַכלעסיגטער פאָלקס-בילדונג און פאַר די גוססדיגע יידישע אַנשטאַלטן, וואָלט אונזער פאָזיציע געווען פיל, פיל שטאַרקער, איידער פאַראַיאָרן.

* * *

נאַטירליך, האָבן מיר אינם געשפרעך מיט נ. און ש. בלויז אינפאָרמירט אונזערע מיטשמועסער וועגן אונזערע קאָנקרעטע אַבזיכטן, ניט אַריינגייענדיג אינם תוך פון אונזערע מאָטיוון. בכלל האָט די גאַנצע פראַגע וועגן דער באַציהונג צום נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט און די קהלות פאַרנומען אינם דאָזיגן געשפרעך אַן אונטערגעאָרדנעטן פלאַץ: דער עיקרדיגער וויכוח מיט ד״ר ש. האָט זיך געדרייט אַרום דער פראַגע פון מיניסטר אָדער שטאַטס-סעקרעטאַר. אין דער דאָזיגער פראַגע איז ד״ר ש. (וועלכער איז אגב באַטראַכט געווען אַלס דער אַם מערסטן ערנסטער קאַנדידאַט אויפן פאָסטן פון שטאַטס-סעקרעטאַר אינם פאַל, ווען ס'זאָל זיך איינגעבן דעם דאָזיגן פרינציפ צו פאַרווירקליכן) געבליבן ביי זיינס. ער האָט אָבער דערקלערט, אַז ער וועט דעם ענין צוזאַמען מיט נ. איבערגעבן זיינע פאַרטיי-פריינט און געבן אין גיכע תשובה.

בערך אין דערזעלבער צייט רעדנדיג וועגן דערזעלבער פראַגע אויף

*) גראָד איך, אַלס געוועזענער דירעקטאָר פונם קהלות-דעפאַרטאַמענט אין זילבערפאַרבס מיניסטעריום האָב גאַנץ גוט געוואוסט, אַז די שפעטערדיגע קהלה-וואַלן, וואָס זיינען פאָרגעקומען נאָך מערץ 1918, האָבן געגעבן אַ גרעסערן פראָצענט פון סאָציאַליסטישע שטימען, איידער די וואַלן פון ווינטער 1917–1918.

א פועלי־ציוניסטישער פּאַרטיי־פאַרזאַמלונג, האָב איך אויסגעדריקט די פעסטע איבערצייגונג, אַז ווען די יידישע בירגערליכע פּאַרטייען וועט אויס־קומען אַמאָל ביי גינסטיגע פּ אַ ר ז י י אַלגעמיין־פּאָליטישע תנאים פאַרווירקליכן ערגעץ וואו די אידעע פון יידישער נאַציאָנאַלער אַוטאָ־נאָמיע, וועלן זיי די טיפזיניגע טעאָריע וועגן שטאַטס־סעקרעטאַר אַוועק־וואַרפן צום אַלטן אייזן און אַנידערשטעלן אָן דער שפּיץ פון דער אַוטאָ־נאָמיע אַן יידישן מיניסטער מיט אַלגעמיינער פּאָליטישער אחריות. די דאָזיגע נבואה איז מקוים געוואָרן פריהער, ווי כ׳האָב געמיינט — אין ליטע. אין קאָוונע איז דורך די ציוניסטן ניט נאָר געשאַפן געוואָרן אַן יידיש מיניסטעריום, נאָר ז י י ע ר יידישער מיניסטער האָט גענומען א פיל אַק־טיווערן אָנטייל אין דער אַלגעמיינער פּאָליטיק פונם לאַנד, איידער מיר יידישע סאָציאַליסטן האָבן דאָס געטאָן בעת דער צענטראַלער ראַדע...

אין עטליכע טעג אַרום האָט אונז נ. מודיע געווען, אַז ניט קוקנדיג אויף זיינע באַמיהונגען זיינען זיינע פּאַרטיי־פריינט ניט מסכים געווען אָפּ־צושוואַכן זייער אָפּאָזיציע קעגן דער פועלי־ציוניסטישער קאַנדידאַטור און גיין אויף קאָמפּראָמיסן. דערביי האָט ער ווידער אַמאָל אונטערגעשטראָכן, אַז לויט זיין פערזענליכער איבערצייגונג האַנדלען זיינע פּאַרטיי־פריינט אומריכטיג און אומגערעכט. ער באַדויערט די דאָזיגע האַלטונג און ווינשט אונז ערפאָלג.

ס׳איז אינטערעסאַנט, אַז נ. איז געבליבן ביי דער דאָזיגער מיינונג אויך נאָך דעם, ווען דער ניט־ערפאָלג פונם פועלי־ציוניסטישן פאַרזוך איז שוין געווען קלאָר פאַר יעדן. סוף פעברואַר 1919, שוין אין אַ פּאָר וואָכן נאָך מיין דעמיסיע, האָב איך אים צופעליג באַגעגנט אין אַדעס אויף דער פּושקינסקע גאַס. ער האָט מיך אָפּגעשטעלט, באַגריסט און ווערטליך געזאָגט:

— „כ׳האַלט פאַר מיין חוב אייך צו זאָגן, אַז איר זייט פאָרט געווען אין קיעוו די איינציגע, וואָס האָבן געפירט אַ באמת־נאַציאָנאַלע פּאָליטיק“.

כ׳מוז מודה זיין, אַז אויסהערן אַזעלכע ווערטער מצד אַ פּערזענליך געאַכטעטן פּאָליטישן קעגנער גראָד אין דער צייט, ווען פון פאַרשיידענע זייטן האָט מען וועגן דער פועלי־ציוניסטישער פּאַרטיי און וועגן מיר פּער־זענליך פאַרשפּרייט כל־ערלי לייכטזיניגע אָדער באַוואוסט־פאַלשע בלבולים און לעגענדן, איז געווען פאַר מיר אַ שטיקל טרייסט.

XIV. דער לעצטער פּרוב פון אַן איינהייטס־פראָנט

דער מיניסטאָרן־ראַט וועגן אונזער קאַנדידאַטור. — די גרויסע באַראַטונג פון די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען. — מענשעוויקעס און רוסישע ס. ר. — בונד און פּאַראייניגטע. — וויניטשענקאָס רעדע און איר צוועק. — די קאָמוניסטן שווייגן. — אונזער שטעלונג. — די רעטנדע רעזאָלוציע. — דאָס כשוף־וואָרט קעגן דעם שטן...

אין דעמזעלבן טאָג, ווען מיר האָבן מיטגעטיילט דעם פּרעמיער־מיניסטער וועגן אונזער אַנטגילטיגן באַשלוס, האָט טשעכאָווסקי אויף דער אָוונט־זיצונג פונם נייעם מיניסטעריום אַגידערגעשטעלט די פראַגע אויפן סדר־היום. שוין אויפן אַנדערן טאָג האָט אונז גאָלדעלמאַן מיטגעטיילט, אַז די קאַנדידאַטור איז איינשטימיג אָנגענומען און איבערגעבן געוואָרן דער דירעקטאָריע צו אָפיציעלער באַשטימונג.

אין דערזעלבער צייט האָט דער פּועלי־ציוניסטישער הויפּט־קאָמי־טעט באַקומען אַן איינלאַדונג אָנטייל צו נעמען אויף אַ באַראַטונג פון אַלע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען — אוקראַינישע און ניט־אוקראַינישע, — וואָס האָט די אויפגאַבע זיך צונויפצורעדן וועגן דער פּאָליטיק פון דער רעגירונג און שאַפן אַ יסוד, אויף וועלכן ס'זאָלן זיך קאָנען באַטייליגן אין דער מאַכט די ניט־אוקראַינישע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען. די דאָזיגע איינלאַדונג איז געווען טשעכאָווסקיס ענטפער אויף דער פאָדערונג פון אונז (און פון די „פּאַראייניגטע") צו מאַכן אַן אַנטשיידענעם פּרוב צו־ציהען צו דער רעגירונג די ניט־אוקראַינישע סאָצ. פּאַרטייען.

אויף דער זיצונג, וואָס איז פאָרגעקומען אין מיניסטעריום פאַר אויסערליכע ענינים אויף טערעשטשענקאָס בולוואַר נומ. 9, האָבן אָנטייל גענומען די אוקראַינישע ס. ד., אוקראַינישע ס. ר., מענשעוויקעס, רוסישע

ס. ר., בונד, פּועלי-ציון, פֿאַראייניגטע, ס'זיינען געקומען אויך פֿאָרשטייער פֿון די קאָמוניסטן און לינקע ס. ר. די רעגירונג איז געווען פֿאַרטראָטן דורך טשעכאָווסקי, שאַפּאָוואַל און במשך אַ פּאָר שעה אויך דורך וויני-טשענקאָ. מצד די פּועלי-ציון זיינען אָנוועזנד געווען אסאַרקאַן, גאָלדעל-מאַן, אַווערבוך און דער מחבר פֿון די דאָזיגע שורות.

די זיצונג, וואָס האָט מיט אַ שעהדיגער הפסקה געדויערט פֿון 9 אַזייגער פֿאַרנאַכט ביז 4 אינדערפֿריה, איז געעפֿנט געוואָרן מיט אַ רעדע פֿון טשעכאָווסקי, אַלס איר איינרופֿער. ער האָט גערעדט וועגן די גרויסע שוועריגקייטן, אויף וועלכע עס שטויסט זיך אָן די רעגירונג ביי דער דורכ-פֿירונג פֿון איר סאָציאַליסטישן פּראָגראַם. ער האָט גאַנץ אָפֿן אָנגעוויזן אויפֿן סאַבאָטאַזש, וועלכן זי באַגעגנט מצד די מיליטערישע אָרגאַנען, און גערופֿן אַלע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען פֿון אוקראַינע זיך צו פֿאַראייניגן אַרום דער רעגירונג און העלפֿן איר אַרויספֿירן דאָס לאַנד פֿון דער גע-פֿערליכער לאַגע, אין וועלכע זי איז אַריינגעקומען. „דער עיקר איז ניט, אַז איר זאָלט אונז שטעלן פֿאָדערונגען. באַטראַכט אונז ניט אַלס די אַנטשיידענדע מאַכט, פֿון וועלכער ס'איז אָפּהענגיג אַלץ. דער עיקר איז, מיר זאָלן געמיינזאַם אַנידערשטעלן פֿאַר אונז די נאָהענטסטע מינימאַלע צילן און מיט געמיינזאַמע כחות פֿאַר זיי קעמפֿן“.

נאָך דער רעדע פֿון טשעכאָווסקי האָבן גענומען דאָס וואָרט די פֿאָרשטייער פֿון די איינגעלאַדענע פּאַרטייען.

אין נאָמען פֿון די מענשעוויקעס האָט גערעדט — דוכט זיך — גוואָזדעוו, אַ באַקאַנטער פּעטראָגראַדער טוער, וועלכער האָט צו יענער צייט עמיגרירט פֿונם באָלשעוויסטישן רוסלאַנד. ער האָט הויפּט-זעכליך זיך אָפּגעשטעלט אויף דער ווירטשאַפֿטליכער פּראָגראַם פֿון דער דירעקטאָריע און אָנגעוויזן אויף דער אוממיגליכקייט פֿון וועלכע ס'איז סאָציאַליזירונגען ביי דעם איצטיגן צושטאַנד פֿון דער פֿאָלקסווירטשאַפֿט. ער האָט אויך גערעדט וועגן דער נויטווענדיגקייט איינצוהאַלטן דאָס דע-מאָקראַטישע סיסטעם פֿונם וואַלרעכט, אָהן וועלכער די מענשעוויקעס וועלן די רעגירונג ניט שטיצן.

נאָך אים האָט אין נאָמען פֿון די רוסישע ס. ר. גענומען דאָס וואָרט טימאָפֿעיעוו (דערזעלבער טימאָפֿעיעוו, וואָס האָט ערשט ניט לאַנג פֿיגורירט פֿאַר דער וועלט אַלס איינער פֿון די הויפּט-אָנגע-

קלאָגטע אינם מאָסקווער פּראָצעס פון די ס. ר.). ער איז געווען פיל דייטליכער און אָפענער, איידער דער פריהערדיגער רעדנער. ער האָט, חוץ די אַלגעמיינע מענשעוויסטישע טענות קעגן דער דעקלאַראַציע פון דער דירעקטאָריע, שאַרף אונטערגעשטראָכן דעם ספּעציעלן נאַציאָנאַלן מאָמענט, וואָס צווינגט זיין פּאַרטיי צו באַקעמפן די אוקראַינישע רעגירונג. די ס. ר. קאָנען ניט שטיצן די רעגירונג, כל־זמן זי האָט זיך ניט אָפּגעזאָגט פון מלוכהדיגער זעלבשטענדיגקייט און ניט פּראָקלאַמירט דעם פּרינציפּ פון פעדעראַציע מיט רוסלאַנד.

גערעדט האָט אויך ר אַ פּ ע ס אויף זיין געוויינליכן שטייגער — קלוג, קריטיש, פאַרשיידנזייטיג, — אָבער אָהן וועלכער ס'איז צענטראַלער אידעע, וואָס זאָל מיר ערלויבן ביים בעסטן ווילן צו געדענקען עטוואָס פון זיינע רייד. מצד די „פאַראייניגטע" איז אַרויסגעטראָטן ליטוואַקאָוו, ניט אַריינטראָגנדיג אין די דעבאַטע גאָרנישט ממשותדיגס.

אינמיטן פון דער דיסקוסיע איז אַרויסגעטראָטן מיט אַ רעדע ווי נ י ט ש ע נ ק אָ, וועלכער האָט זיך בעיקר אָפּגעשטעלט אויף דער אויסערליך פּאָליטישער סיטואַציע. ער האָט זיך ביטער געקלאָגט אויף די באָלשעוויקעס, וועלכע ניט קוקנדיג אויף זייערע פריהערדיגע באַשפּרעכונגען זיינען אין איניגע ערטער אַריבער די גרעניץ און פאַלן אָן אויף אוקראַינע, בעת די דירעקטאָריע וואָלט געוואָלט לעבן מיט זיי בשלום. ער האָט באַזונדערס אונטערגעשטראָכן די סכנה, וואָס דראָהט אַלעמען, — סיי די אוקראַינישע סאָציאַליסטן סיי די באָלשעוויקעס, מצד דער אַנטאַנט. ער, וויניטשענקאָ, האָט ידיעות וועגן אַ גרויסער און מעכטיגער אַרמעע, וועלכע די אַנטאַנט האָט צוגעגרייט אין רומעניען מיטן צוועק אָנצופאַלן אויף אוקראַינע. וועלן זיך אין אַזאַ מאָמענט די סאָציאַליסטן צווישן זיך ניט פאַראייניגן, וועט זיי אַלעמען טרעפן אַ שווערער גורל.

דערנאָך האָט דער פאָרזיצער פון דער דירעקטאָריע, זיך דערמאָנענדיג, אַז ער פאַרטרעט פאָרט די מאַכט, אָנגעהויבן אויב ניט צו פאַרמיידיגן, איז „פסיכאָלאָגיש צו דערקלערן" דעם אָנפאַל פון די סיטשעוויקעס אויפן ראַט פון די פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען און בכלל אַנטוויקלען פאַרשיידענע אייגנאַרטיגע טעאָריען וועגן דעם מהות פון דער אוקראַינישער רעוואָלוציע. דער דאָזיגער טייל פון זיין רעדע, וואָס איז

קענטיק געזאָגט געוואָרן ניט צוליב אינעווייניקסטער איבערצייגונג, נאָר כּדי איינצוהאַלטן דעם „פּרעסטיזש" (אָך, דער דאָזיקער פֿאַרשאָלטענער פּרעסטיזש! וויפֿיל צרות מאַכט ער אָן אויף דער וועלט...), האָט געמאַכט אויף די אָנוועזנדע אַ שוואַכן און טיילווייז אַפֿילו אַ נעגאַטיוון איינדרוק. בכלל איז ווינטשענקאָס רעדע דאָס מאָל געווען אַ בלייכע און ניט=אויסגעהאַלטענע, פֿול מיט סתירות און שווערן חשבון=הנפֿש. ס'איז אָבער קלאָר געווען, אַז אַפֿילו די בעסטע רעדע וואָלט די פֿאָראויס=באַשטימטע שטעלונג פֿון די פּאַרטייען אויף קיין האָר ניט געביטן.

בעת זיין רעדע האָט ווינטשענקאָ די גאַנצע צייט געריכט זיין אויפֿמערקזאַמקייט און מאָמענטנווייז זיך אַפֿילו דירעקט געווענדעט צו דעם אָנוועזנדן פֿאָרשטייער פֿון די קאָמוניסטן. אַלס רעאַלער פּאָליטיקער האָט ער געפֿילט, אַז דער דאָזיקער שווייגנדיקער, זעהר יונגער, בלאָנדער שייגעץ האָט פֿאַר אים מער ווערט, איידער אַלע איבעריקע באַרילטע, גרעלערנטע, טיפּישע פּאַרטיי=פֿירער און פּאַרטיי=טעאָרעטיקער... ווייל דער דאָזיקער יונגער מענש האָט פֿאַר אים אין דעם דאָזיקן מאָמענט רעפּרעזענטירט די טויזנטער, וואָס זיינען געגאַנגען אין דערזעלבער פֿראָסטיקער ווינטער=נאַכט מיט באַגנעטן אין די הענט איבער די שניי=פֿעלדער פֿון כאַרקאָווער קאַנט אין דער ריכטונג פֿון צפֿון=מזרח צו דרום=מערב... דער יונגער קאָמוניסט — טאַרנאָגראָדסקי איז געווען זיין נאָמען, — האָט אָבער עקשנותדיק געשוויגן. אַזוי איז, ועדהט אויס, געווען די דירעקטיוו פֿון זיין פּאַרטיי=לייטונג, וועלכע האָט צו יענעם מאָמענט שוין געוואוסט, אַז זי האָט אין אירע הענט בעסערע קאַמפֿס=מיטלען און אַגיטאַציאָנס=לאָזונגען, איידער די הילפֿלאָזע טראַגיקער, וואָס פֿילאָזאָפֿירן איבערן מהות פֿון דער אוקראַינישער רעוואָלוציע, און אַז זי קאָן דעריבער רוהיק מותּר זיין אויף לאָגישע אַרגומענטן און פּאָליטישע דיסקוסיעס. ערשט נאָך דעם, ווען אייניקע פֿון די אָנוועזנדע פּאַרטיי=פֿאָרשטייער האָבן אָנגעהויבן שטאַרק פֿאַרלאַנגען פֿון טאַרנאָגראָדסקין אַן ענטפֿער אויף די דערקלערונגען פֿונם ראש פֿון דער דירעקטאָריע, האָט ער געענטפֿערט מיטן האַלב=איראָנישן פֿאָרשלאַג, אַז מען זאָל אָפּדרוקן די רעדע פֿון ווינטשענקאָ און פֿונאַנדערקלעפּן זי אויף אַלע פּלויטן פֿון אוקראַינע.

אין נאָמען פֿון פּועלי=ציון האָט גערעדט דער מחבר פֿון די דאָזיקע

שורות. ער האָט אויך פֿאַרנומען אַ קריטישע שטעלונג צו פֿאַרשיידענע זייטן פֿון דער ביז־אַהעריקער רעגירונגס־טעטיקייט און אָנגעוויזן אויף דער נויטווענדיקייט אַראָפּנעמען דעם באַלאַגערונגס־צושטאַנד, אָפּשאַפֿן די מיליטערישע צענזור, ניט אָנפֿירן קיין ווייטערדיקע פֿאַרהאַנדלונגען מיט דער אַנטאַנט און אַריינטרעטן להפֿך אין פֿריינטלעכע באַציהונגען מיט דעם ראַט פֿון די פֿאָלקס־קאָמיסאַרן אין מאָסקווע. אין דערזעלבער צייט האָט ער אָבער זיך שאַרף אָפּגעצוימט פֿון דער פּאָזיציע, וואָס האָבן פֿאַרנומען בנוגע דער אוקראַינישער רעגירונג די ס. ר., מענשעוויקעס און „בונד“. ער האָט געפּרובט אַפּעלירן צו די דאָזיגע פּאַרטייען, וואָרנענדיק זיי, אַז זיי זאָלן ניט מאַכן בנוגע דעם אוקראַינישן פֿאָלק דעמזעלבן קאַרדינאַלן פֿעלער, ווי ס׳האָט בשעתו געמאַכט קאַרל מאַרקס בנוגע די טשעכן (און בכלל די סלאַוון). מאַרקס, וואָס איז געווים ניט געווען קיין דייטשער שאָוויניסט האָט דאָך געגלייבט, אַז די טשעכן האָבן קיין שום צוקונפֿט ניט, אַז זיי איז באַשערט די ראָלע פֿון דער מיסט פֿאַרן אויפֿבליהען פֿון דער דייטשער קולטור. ביי היינטיקן טאָג זיינען אָבער די טשעכן איינע פֿון די אַם־מערסטן קולטורעלע נאַציעס אין דער וועלט. „חזרט ניט איבער דעמזעלבן פֿעלער, ווייל ער קאָן ברענגען צו שווערע רעזולטאַטן“.

אַריבערגייענדיק צו דער פֿראַגע וועגן „סאַמאָסטינאָסט“, האָב איך דערקלערט, אַז די פּאַרטיי, וועלכע איך פֿאַרטרעט, וואָלט אַם בעסטן געוואָלט זעהן אוקראַינע אַלס אַ טייל פֿון אַ גרויסער קאָנפֿעדעראַציע, וואָס נעמט אַרום ניט נאָר דאָס געוועזענע רוסלאַנד, נאָר אויך אַ רייע פֿון שכנותדיקע לענדער אין דרום און מערב. דאָס שטערט אונז אָבער ניט צו אָנערקענען די זעלבשטענדיקייט, אַלס אַן איבערגאַנגס־פֿאָרם פֿון דער אוקראַינישער פּאָליטיק. „מען דאַרף בכלל לאָזן דאָס אוקראַינישע פֿאָלק אַליין צו באַשטימען די פֿאָרם פֿון זיין מלוכה־לעבן. מיט פּאַראַגראַפֿן און גזרות וועט מען פֿון די אוקראַינער קיין פֿעדעראַליסטן ניט מאַכן. די בעסטע שול פֿאַר אויפֿריכטיקן פֿעדעראַליזם וועט זיין אַ געוויסער פּעריאָד פֿון פֿולשטענדיקער מלוכהדיקער זעלבשטענדיקייט. ווען אונזער וואָלאָדימער מאָיסעיעוויטש (טשעכאָווסקי) וועט במשך אַ פּאָר יאָרן, אַלס מיניסטער פֿאַר אויסערלעכע ענינים, גוט דערפֿילן דעם ביטערן טעם, וועלכן עס האָט די זעלבשטענדיקייט פֿון אַ שטאַט, וואָס פֿאַר־

מאַכט ניט זייַנע אייגענע פֿאַר צעהנדליגנ דרעדנאָוטן, וועט ער אַליין, און מיט אים דאָס גאַנצע אוקראַאינישע פֿאָלק, אָנהויבן צו זוכן אַ וואָס ענגערן אַנשלוס מיט די נאָהענטסטע שכנים אין צפֿון און דרום, אין מזרח און מערב, כדי מיט געמיינזאַמע כחות שאַפֿן אַ מלוכהדיגע קאָנפֿעדעראַציע, וואָס וועט ניט זיין אונטער דער העגעמאָניע פֿון איין־איינצלנעם פֿאָלק און וועט אויך ניט ווערן קיין שפּילעכל אין די הענט פֿונם אַלוועלטליכן אימפּעריאַליזם".

דוכט זיך, אַז גלייך נאָך מיר האָט גענומען דאָס וואָרט דער פֿאָרשטייער פֿון די לינקע אוקראַאינישע ס.ר. (גרופּע באָראָטבאַ), אַ בלאָנדער יונגערמאַן — לויטן אויסזעהן 20—21 יאָרן, וועמענס נאָמען איז מיר ליידער אַרויסגעפֿאַלן פֿונם זכּרון. ער האָט געהאַלטן אַ לאַנגע רעדע, אין וועלכער ער האָט זיך געקלאָגט אויף די מעשׂים פֿון פֿאַרשייַדענע אַטאַמאַנען און קאָמיסאַרן פֿון דער דירעקטאָריע, בפֿרט אויפֿן לינקן ברעג פֿונם דניעפּר, וואו ס'האָט דעמאָלט געבעל־הבתעוועט דער פֿאָלקאָווניק באָלבאַטשאַן. ער האָט אָנגעוויזן אויף דעם, אַז ביי אַזאַ אויפֿפֿירונג פֿון דער מאַכט ווערן די פּויערים איבערצייגטע אָנהענגער פֿון די סאָוועטן און שטייען אויף צום קאַמף קעגן דער דירעקטאָריע; אינם דאָזיגן קאַמף באַטייליגט זיך אויך די פּאַרטיי פֿון די לינקע ס. ר.

אין זייערע תּשובֿות האָבן טשעכאָווסקי און ווינטשענקאָ צוגעגעבן די ריכטיגקייט פֿון אַ גרויסן טייל פֿון די קלאַגן, וואָס זייַנען אַנטהאַלטן געווען אין דער רעדע פֿונם לינקן ס. ר. — זיי האָבן ווידער אַרויסגערוקט אַלס אַנטשולדיגונגס־גרונד די דערווייליגע שוואַכקייט פֿון דער מאַכט, וואָס קאָן שטאַרק ווערן בלויז אין דעם פֿאַל, ווען זי וועט זיך שטיצן אויף דער אַקטיווער הילף פֿון אַלע סאָציאַליסטישע עלעמענטן אינם לאַנד.

אינם ווייטערדיגן פֿאַרלויף פֿון דער זיצונג האָט גענומען דאָס וואָרט דער מיניסטער פֿאַר לאַנדווירטשאַפֿט שאַפּאָוואַל (אוקראַאינישער ס. ר.), וועמענס רעדע איז געווען אַ לויב־געזאַנג אויף די אוקראַאינישע רעוואָלוציע, וואָס איז געמאַכט געוואָרן ניט דורך אַ פּאָר הויפּטשטעט, נאָר מיטן אַקטיוון אָנטייל פֿונם גאַנצן לאַנד, פֿון יעדן איינצלנעם קרייז. דער אוקראַאינישער ס. ד. סאַדאָווסקי האָט אין אַ בלייכער פֿאָרם איבערגעחזרט די אַרגומענטן פֿון טשעכאָווסקי. דערנאָך האָט מען במנהגו

של עולם געמאַכט אַ הפסקה, כדי די פּאַרטייען (אויסער די קאָמוניסטן און לינקע ס. ר. וועמענס פאָרשטייער זיינען אין דער צווישנצייט אַוועק) זאָלן קאָנען אויסאַרבעטן אַ געמיינזאַמע רעזאָלוציע. ס'איז קלאָר געווען, אַז מער ווי אַ רעזאָלוציע וועט פון דער פאַרזאַמלונג ניט אַרויסקומען. די מענשעוויקעס און ס. ר. וועלן ניט גיין אין די רעגירונג, ווייל זי איז פאַר זיי צו אוקראַיניש. דער „בונד“ און די „פאַראייניגטע“ וועלן דאָס אויך ניט טון, ווייל זיי וועלן אָפּוואַרטן, וואוהין ס'וועט אַ בלאָז טון דער ווינט, און די קאָמוניסטן מיט די לינקע ס. ר. וועלן דאָס אוודאי ניט טון; זיי מיינען דאָך, אַז אין אייראָפּע האָט זיך שוין אָנגעהויבן די סאָציאַלע רעוואָלוציע, און האָבן דעריבער ניט קיין חשק צו טיילן זיך מיט וועמען עס איז אין זייער קומענדיגער מאַכט...

דעריבער האָט מען בשעת דער הפסקה שוין ניט גערעדט וועגן דער בילדונג פון דער רעגירונג, וואָס איז געווען דער אייגנטליכער צוועק פון דער פאַרזאַמלונג. מען האָט בלויז געזוכט אַ רעזאָלוציע, וואָס זאָל באַפרידיגן אַלע אַנוועזנדע פּאַרטייען. אַזאַ רעזאָלוציע איז באַלד געפונען געוואָרן. אָט איז זי:

שבת דעם 28 דעצעמבער איז לויט דער איניציאַטיוו פון דער אוקראַינישער ס.-ד. פּאַרטיי פאָרגעקומען אַ זיצונג פון די צענטראַלע הויפּטקאָמיטעטן פון פאָלגנדע פּאַרטייען: אוקראַינער ס. ד., אוקראַינער ס. ר. (צענטראַלע ריכטונג), רוסישע ס. ר., אוקראַינער פּאַרטיי פון לינקע ס. ר. בונד, י. ס. ד. א. פּ., פּועלי-ציון, פאַראייניגטע יידישע ס. א. פּ., פּ. פּ. ס. (רעוואָל. פראַקציע) און די קאָמוניסטישע פּאַרטיי.

די קאָמוניסטישע פּאַרטיי און די לינקע ס. ר. האָבן קיין באַדינגונגען ניט אַרויסגעשטעלט און קיין שום פאָדערונגען ניט מודיע געווען.

די איבעריגע פּאַרטייען האָבן אין פּרינציפּ אַרויסגעזאָגט זייער גרייטקייט צו שטיצן די רעוואָלוציאָנערע רעגירונג פון דער אוקראַינישער פאָלקס-רעפּובליק, נאָר אַלע האָבן געמאַכט די דאָזיגע שטיצע אָפּהענגיג פון דעם, ווי אַזוי עס וועלן דערפילט ווערן געוויסע באַדינגונגען. ניט קוקנדיג אויף דעם, וואָס די דאָזיגע באַדינגונגען גייען זיך פונאַנדער צווישן זיי, גייען זיי זיך אָבער אַלע צוזאַמען אין דעם, אַז ס'איז אומבאַדינגט נויטיג מבטל צו מאַכן די אויסשליסליכע צושטאַנדן און בפרט דעם באַלאַגערונגס-צושטאַנד אין קיעוו. לויט דער אַלגעמיינער מיינונג איז אומבאַדינגט נויטיג צו באַשטעטיגן די בירגערליכע פרייהייטן, פאַרזיכערן דער רעוואָלוציאָנערער דעמאָקראַטיע די מיגליכקייט פון זעלבסטעטיגקייט און בפרט — די פולשטענדיגע פרייהייט פון אַגיטאַציע ביי די וואַלן צום אַרבעטס-קאָנגרעס.

די באַראַטונג האָט געזאָגט איר וואָרט איצט וואָרט זי פון דער רעגירונג, אַז זי זאָל מאַכן פון דעם דעם נויטיגן פועל-יוצא און מעגליך מאַכן צו שאַפן אַן איינהייטליכן רעוואָלוציאָנערן פראָנט, וואָס איז נויטיג צו פאַרשטאַרקן דעם נצחון פון דער רעוואָלוציע אויף אוקראַינע".

* * *

וועגן דעם ממשותדיגן צוועק פון דער דאָזיגער רעזאָלוציע האָט קיינער קיין קשיות ניט געשטעלט. ס'איז אַן אַלטער מנהג, אַז יעדע פאַרזאַמלונג מוז זיך ענדיגן מיט אַ רעזאָלוציע. מען האָט דעמאָלט געהאַלטן רעזאָלוציעס פאַר אַ כשוף-פאָרמולע קעגן דעם שטן. נאָר דעמאָלט ?..

מער קיין באַראַטונגען פון אַלע סאָציאַליסטישע פאַרטייען זיינען ניט פאָרגעקומען און קיינער האָט שוין מער נאָך זיי ניט פאַרלאַנגט. זייער צוועקלאָזיגקייט האָט שוין ממש געשפרונגען אין די אויגן. די געשעהענישן האָבן זיך אָנגעהויבן גליטשן מיט עלעמענטאַרער געוואַלט...

XV. אויפן שוועל פונם נײַעם יאָר

אַ געשפּרעך מיטן פּרעמיער־מיניסטער. — מעשה מאָהלעוו. — דער אויפשטאַנד אין בעסעראַביען און זיינע רעזולטאַטן. — די פאַרנעמונג פון כאַרקאָוו. — די פאַרהאַנדלונגען מיט די באָלשעוויקעס. — מיינע פאָרשלאַגן. — גלויבט איר אין גאָט? — אין דער זעלבער שעה... — מעשה גוטניק. — וואָס וואָלט איך געטאָן.

אין אַ פּאָר טעג נאָך דער דאָזיגער נאַכט־באַראַטונג איז מיר אויסגעקומען צו פירן מיט טשעכאָווסקען אַ לאַנגען שמועס. ס'איז געווען גראָד דעם 1־טן יאַנואַר 1919 — דאָס קריסטליכע ניי־יאָר. מיט אַ טאָג פריהער האָב איך אים אָנגעקלונגען, אַז כ'וואָלט געוואָלט אים זעהן, און ער האָט מיר פאָרגעשלאָגן קומען צו אים מאָרגן אַזייגער 11. מיינענדיג, אַז אין דער פולע פון אַרבעט האָט ער פאַרגעסן דעם קאַלענדאַר, האָב איך אים אויפמערקזאַם געמאַכט, אַז מאָרגן איז ניי־יאָר, און כ'בין מסופק, צי וועט ער זיין אין מיניסטעריום.

— „ניין, כ'וויס", האָט טשעכאָווסקי געענטפערט, „אָבער גראָד ווייל עס איז ניי־יאָר און קיין אָפיציעלער עמפּפאַנג וועט ביי מיר ניט זיין, וועלן מיר קאָנען אַ שמועס טאָן ברייטער".

דער עניין, וועגן וועלכן איך האָב באַזוכט טשעכאָווסקין, איז געווען פאָלגענדער. פון דער פועלי־ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אין מאָהלעוו־פּאָדאָלסק איז דעלעגירט געוואָרן צום הויפּט־קאָמיטעט אַ ספּעציעלער שליח, כדי צו באַקומען פון אונז דירעקטיוון, ווי צו האַלטן זיך בנוגע דעם אויפשטאַנד, וואָס האָט גראד אין יענעם מאָמענט געזאָלט זיך אָנהויבן קעגן דער רומענישער אָקופּאַציאָנס־מאַכט אין בעסעראַביע. בראש פון די אינסורגענטן, וואָס האָבן געקעמפּט דער עיקר אונטער סאָציאַלע לאָזונגען (ערד און פרייהייט), איז געשטאַנען אַן אוקראַאינישער סאָציאַ־

ליסט מאַיעווסקי, וועלכער האָט זיך געווענדעט צו די יידישע סאָציאַ־
ליסטישע אָרגאַניזאַציעס אין מאָהלעוו, — אין דעם פּונקט, פון וואַנען
דער אויפשטאַנד איז צוגעגרייט געוואָרן, — מיטן פאָרשלאָג אנטייל
צו נעמען אינם אויפשטאַנדס־קאָמיטעט. ניט קאָנענדיג זיך אַנטשיידן
אויף אַזאַ שריט אויף אייגענער אחריות, האָבן די אָרטיגע פּאַרטיי־
חברים אַוועקגעשיקט אַ פאָרשטייער קיין קיעוו, כדי צו באַטראַכטן דעם
ענין צוזאַמען מיטן הויפּט־קאָמיטעט און כדי אויך צו דערוויסן זיך, אויף
וויפיל ווערט דער געפלאַנטער אויפשטאַנד פּאַקטיש געשטיצט מצד דער
אוקראַינישער רעגירונג. די רעגירונג האָט נאָך צו יענער צייט פאַר־
מאָגט אין דער פּראָווינץ אַ באַדייטענדן אַוטאָריטעט, און מיט איר
שטעלונג האָבן זיך די חברים ערנסט גערעכנט. דער עיקר האָבן די
חברים מורא געהאַט, אַז די רומענער, דערוויסנדיג זיך וועגן דעם אָפי־
ציעלן אנטייל פון יידישע אָרגאַניזאַציעס אינם אויפשטאַנד, וועלן אויס־
לאָזן זייער ווילדן כעס אויף יידן בכלל, אפילו אין די געגנטן (אַלט
רומעניע), וואוהין דער אויפשטאַנד וועט אפשר איבערהויפּט ניט דער־
גרייכן. בכלל האָט מען זיך צו דעם ענין באַצויגן גאַנץ ערנסט, ווייל אַלע
ידיעות פון רומעניע און בעסאַראַביע האָבן באַשטעטיגט דעם פאַקט
וועגן אַ שאַרפער אומצופרידנקייט צווישן דער פּויערשער און אָרימער
שטאָטישער באַפעלקערונג. בלי שום ספק זיינען אין רומעניע צום
סוף יאָר 1918 און אָנהויב 1919 ביי דער באַפעלקערונג געווען
פאַרבאָרגן פונקען פון אַ רעוואָלוציע, און וואָלט די אַנטוויקלונג
אין די שכנותדיגע לענדער, דער עיקר אין אוקראַינע און אונ־
גאַרן, אַוועק אויף אַ גלאַטערן וועג, וואָלטן זיי, מסתמא, אַרויסגערופן
אין רומעניען אַן אָפענעם פייער.

אונזער הויפּט־קאָמיטעט, אויסהערנדיג דעם ענין, האָט באַשלאָסן
קודם כל צו דעלעגירן דעם מחבר פון די דאָזיגע שורות צו טשעכאָוו־
סקין. דער דאָזיגער גורל איז געפאַלן אויף מיר ניט נאָר דערפאַר, ווייל
צו יענער צייט איז שוין מיין מיניסטער־קאַנדידאַטור אָנגענומען גע־
וואָרן דורך טשעכאָווסקיס קאַבינעט, נאָר אויך דערפאַר, ווייל איך
האָב פערזענליך פאַרבראַכט פילע יאָרן אין בעסאַראַביע און מע האָט
מיך געהאַלטן פאַר אַ קענער פון די דאָרטיגע פּאָליטישע תנאים.

טשעכאָווסקי האָט אויפמערקזאַם אויסגעהערט דעם ענין, מיט וועלכן

איך בין געקומען, און נעענטפערט, אז דאס מיניסטעריום פאַר אינערליכע ענינים האָט שוין אויך באַקומען אַ פּאָר אָנפראַגעס פון גרעניץ־קאָמיסאַרן, וואָס ווייסן ניט, ווי צו האַלטן זיך בנוגע די צוגרייטונגען פון אויפשטאַנד אין בעסאַראַביע. ער פערזענליך האַלט מאַיעווסקין פאַר אַ שטיקל אַוואַנטיוריסט, וואָס איז ניט מסוגל צו פירן אַזאַ ערנסטן ענין. אַלנפאַלס האָט די אוקראַאינישע רעגירונג קיין שום שייכות ניט צו זיין אויפטו. זי וואָלט, נאַטירליך, געווען צופרידן, ווען די לאַגע אין רומעניע זאָל זיך ענדערן, זי ווייסט אָבער ניט צי איז דער פּרואוו פון מאַיעווסקין אַ פּאַסנדער וועג דערצו. איך האָב אויף דעם געענטפערט, אַז אויך אונזערע חברים אין די גרעניץ־שטעטלאַך האָבן אַ סך ספקות אין דער צוועקמעסיגקייט פון מאַיעווסקיס אויפטו.

אינם ווייטערדיגן המשך פונם שמועס זיינען מיר ביידע געקומען צו דער מיינונג, אַז די אוקראַאינישע רעגירונג, אַלס אַ סאָציאַליסטישע, טאָר זיך ניט באַציהען גלייכגילטיג צו די לאַגע פון די אַרבעטנדע מאַסן אינם שכנותדיגן לאַנד. ווען אין רומעניען וואָלט מיט דער הילף פון די נאַציאָנאַל־אונטערדריקטע עלעמענטן אין די ניי־פאַרכאַפּטע טעריטאָריעס אַנטשטאַנען אַ סאָציאַלע (בעיקר אַ פּויערשע) רעוואָלוציע, וואָלט דערמיט געשאַפן געוואָרן אַ „בופער“ צווישן דער אוקראַאינע און דער אַנטאַנט און לגמרי אָפּגעשוואַכט געוואָרן די השפעה פון די רעכטע עלעמענטן אין דער אוקראַאינישער באַוועגונג. כדי אָבער אַן אויפשטאַנד אין רומעניען זאָל האָבן אַן ערפאָלג, מוז ער אָנגעהויבן ווערן ניט דורך אַן אָנפאַל פון באַנדעס מחוץ, וועלכע מען וועט שטענדיג קאָנען אויסמאָלן אין די אויגן פון דער באַפעלקערונג, אַלס אַ פרעמדע ריין־נאַציאָנאַלע באַוועגונג, און דערשטיקן אַדאַנק דעם מיט מיליטערישער קראַפט. דאָס וועט זיין באַזונדערס גרינג דערפאַר, ווייל דאָס רוב פונם רומענישן מיליטער איז קאָנצענטרירט גראָד אויף דער גרעניץ. כדי אַן אויפשטאַנד אין רומעניען זאָל האָבן שאַנסן אויף ערפאָלג מוז ער זיך אָנהויבן אינם צענטער און זיך באַזירן בלויז אויף סאָציאַלע לאָזונגען; די געמישט־שפּראַכיגע נאַציאָנאַל־אונטערדריקטע עלעמענטן אין בעסאַראַביע, בוקאָווינע, דאָברודזשאַ, טראַנסילוואַניע וועלן צו אים בּמילא צושטיין. — דערצו איז אָבער נויטיג אַ ברייטע, ענערגישע פּראָפּאַגאַנדע ניט אין בעסאַראַביען, וואו די לופט איז סיי ווי אנגעזאַפּט מיט פּול־

ווער, נאָר גראָד אין אַלט־רומעניען, אַלס דעם אויסגאַנגס־אָרט, פון וועלכן אַן אויפשטאַנד קאָן ברענגען צו פרוכטבאַרע רעזולטאַטן. *).

דערנאָך איז אונזער געשפרעך אַריבער צו דעם צושטאַנד פון די באַציהונגען מיט די באָלשעוויקעס. גורם געווען דערצו האָט אַ בריוו, וועלכן מיר האָבן נאָר וואָס באַקומען פון איינעם פון אונזערע אָנגעזעהענע חברים אין כאַרקאָוו. דער דאָזיגער חבר האָט אונז געשריבן, אַז ס'איז אים אויסגעקומען זיך צו זעהן מיטן פאָלקאָווניק באַלבאַטשאַן, דעם קאָמאַנדיר פון אוקראַיִנישן חיל אין דער לינקברעגיגער אוקראַיִנע, און אַז ער האָט דערביי קאָנסטאַטירט, אַז ביי די אוקראַינער הערשט אַ פולשטענדיגע פאַרלאָרנקייט, אַז זיי האָבן ניט קיין ווילן און ניט קיין פראָגראַם. אַלס אַ ביישפיל איז אין בריוו דערציילט געוואָרן אַן אַנעקדאָטיש קלינגענדער, אָבער דאָך אמתער פאַקט, ווי אַזוי כאַרקאָוו איז פאַר־

*) כ'געדענק ניט אויף באַשטימט, ווי איז דערנאָך די פראַגע אַנטשידן געוואָרן אינעם פועלי־ציוניסטישן הויפט־קאָמיטעט. דוכט זיך, אַז מיר האָבן רעקאָמענדירט די מאָהילעווער חברים אַ פאָרזיכטיגע האַלטונג. אגב איז די גאַנצע פראַגע פאַר אונז גלייך בטל געוואָרן: באַלד נאָכן אַוועקגיין פון אונזערע פאָרזיכטיגע אינסטרוקציעס איז אָנגעקומען די ידיעה, אַז דער אויפשטאַנד אויף יענער זייט דנעסטר האָט זיך שוין אָנגעהויבן און גלייך דערשטיקט געוואָרן מיט אומגעהויערער אכזריות. אַן אינטערעסאַנטער עפיזאָד פונם דאָזיגן אומגעלונגענעם אויפשטאַנד האָט זיך פעסט איינגעקריצט אין מיין זכרון: די אויפשטענדישע פויערים — אוקראַינער און מאָלדאַוואַנער — האָבן פאַרכאַפט אַ רעגירונגס־סקלאַד פון וואַלענקעס (פילץ־שטיוול) וואָס זיינען געבליבן נאָך פון דער רוסישער אַרמעע (בכלל האָט די רוסישע אַרמעע בעת איר אויפלייזונג אין סוף 1917 איבערגעלאָזט אין רומעניען און בעסאַראַביען קאָלאָסאַלע מיליטערישע רייכטימער). נאַטירליך איז דאָס אינם שטרענגן יאַנואַר־פראָסט, וואָס האָט דעמאָלט געהערשט, געווען אַ גוטע מציאה. אָבער אין אַ פאָר טעג שפעטער, ווען די רומעניער, דערשטיקנדיג דעם אויפשטאַנד, האָבן פאַרכאַפט אַ טייל פון די אויפגעשטאַנענע אין געפאַנגענשאַפט, האָבן זיי ביי יעדן, וואָס האָט געטראָגן די קאַזיאָנע וואַלענקעס, אָפגעהאַקט די וואַלענקעס צוזאַמען מיט די פיס...

אין יענער צייט האָבן זיך אין מאָהילעוו און שכנותדיגע אוקראַינישע שטעטלאַך אָנגעקליבן עטליכע הונדערט יידישע פאַמיליעס פון בעסאַראַביע, וואָס זיינען אַנטלאָפן פונם אויפשטאַנדס־געביט, מורא האָבנדיג פאַר רומענישער אכזריות.

נומען געוואָרן דורך די באָלשעוויקעס. אין אַ שיינעם פּריה-מאָרגן האָט צווישן די אוקראַינער מיטאַמאָל אויסגעבראָכן אַ פּאַניק און זיי זיינען אויף גיך אַוועק פון דער שטאָט, איבערלאָזנדיג אַפּילו אַ טייל פון זייער געווער אויף די גאַסן. אויף זייער אָרט איז אָבער קיינער ניט געקומען, און ערשט אויפן דריטן טאָג, זעהענדיג, אַז קיין שום מאַכט איז ניטאָ, האָבן עטליכע צענדליג אַרבעטער אַנידערגעשטעלט אַ פּולעמיאָט (קוילן-וואַרפער) אויפן וואָקזאַל און פּראָקלאַמירט די ראַטנמאַכט... און אין די קיעווער צייטונגען איז געשטאַנען, אַז כאַרקאָוו האָבן עראָבערט איבערוויגנדע, כחות פון די „פּיאַטאַקאָווצעס“ *).

---

*) אנמערקונג: פּיאַטאַקאָוו, דער איצטיגער פּאָרזיצנדער פונם מאָסקווער רעוואָלוציאָנערן טריבונאַל (ספּעציעל אינם פּראָצעס קעגן די ס. ר.) איז אין די יאָרן 1917—1919 געווען דער באַקאַנטסטער פירער פון די באָלשעוויקעס אויף אוקראַינע. ער שטאַמט פון אַ רעאַקציאָנערער קיעווער גרויס-רוסישער באַאַמטן פאַמיליע, וואָס האָט במשך יאָרצעהנטן געדינט דער צאַרישער רעגירונג ביי דער אונטערדריקונג פון דער אוקראַינישער באַוועגונג. דאָס איז דער זעלבער פּיאַטאַקאָוו, בנוגע צו וועלכן לענין האָט מיט אַ יאָר שפּעטער, נאָך פאַרשיידענע אומגעלונגענע עקספּערימענטן אויף אוקראַינע, אַויסגעזאָגט דאָס באַקאַנטע וואָרט, אַז „גיב אַ קראַץ געוויסע קאָמוניסטן און דו וועסט אָנטאַפּן דעם גרויס-רוסישן שאָוויניסט“.

אין אָנהויב יאַנואַר 1919 האָט דער מאָסקווער ראַט פון די פּאָלקס-קאָמיסאַרן („סאָוונאַרקאָם“) זיך אָפיציעל ניט בּיטייליגט אינם אָנפאַל אויף אוקראַינע, דערקלערנדיג, אַז דאָ קומט פאָר אַן אינערליכער קאַמף צווישן דעם אוקראַינישן רעוואָלוציאָנערן קאָמיטעט, אַן וועמענס שפּיץ איז געשטאַנען פּיאַטאַקאָוו, און דער דירעקטאָריע. דער „סאָוונאַרקאָם“ האָט זיך מאָמענטוויז אפילו דערקלערט נייטראַל אינם דאָזיגן קאַמף.

אויף וויפיל די פּאַקטישע פּאָזיציע פונם סאָוונאַרקאָם האָט אַנטשפּראָכן דער דאָזיגער אָפיציעלער שטעלונג, איז נאַטירליך אַן אַנדער פראַגע. אַלנפאַלס איז די דאָזיגע אפיציעלע נייטראַלע שטעלונג געווען די סיבה, צוליב וועלכער מען פלעג דעמאָלט אין געוויסע פּאַרטיי-קרייזן דורכפירן אַ שאַרפן אונטערשיד צווישן די באָלשעוויקעס, וואָס זיינען אָנגעפאַלן אונטער דער אָנפירונג פון פּיאַטאַקאָוו אויף אוקראַינע, און דער מאָסקווער רעגירונג. די ערשטע פלעגט מען אָפט אָנרופן „פּיאַטאַקאָווצעס“.

א. ר.

דער אויספיר פונם בריוו איז געווען, אַז וואָלטן די אוקראַינער געהאַט אויף דער גרעניץ פירער, וואָס זיינען באמת דורכגעדרונגען מיט סאָציאַליסטישן גייסט און פאַרמאָגן אויך אַ ביסל מער פערזענליכן מוט, וואָלט דער גאַנצער אָנפאַל פון די „פּ י אַ ט אַ ק אָ ו צ ע ס" געווען אַן אוממיגליכע זאַך. ס'איז אַלנפאַלס נייטיג וואָס גיכער צו פאַרגיכערן די פאַרהאַנדלונגען מיט דער מאָסקווער רעגירונג, וועלכע קאָן, ווען זי וויל, אָפּשטעלן דעם אָנפאַל און שאַפן אויף אַ פרידליכן אופן אַזעלכע כחות־באַציהונגען אויף אוקראַינע, וואָס זאָלן פולשטענדיג אַנטשפּרעכן די אינטערעסן פון דער רוסישער רעוואָלוציע.

— אָבער וואָס זאָלן מיר טון? — האָט געענטפערט טשעכאָווסקי אויף די לעצטע ווערטער. — גלויבט מיר, אַז מיר ווילן באמונה שלמה צו דערגרייכן פריינטשאַפטליכע באַציהונגען מיט די באָלשעוויקעס און זיינען אפילו גרייט גיין צוליב דעם אויף ערנסטע הנחות. אָבער, בעת מיר שיקן צו זיי שלום־דעלעגאַטן, האַלטן זיי, ניט קוקנדיג אויף דעם, אין איין אָנפאַלן. פון אונזער שלום־דעלעגאַציע האָבן מיר ניט קיין שום ידיעות. ווי ס'זעהט אויס, האָבן די „פּיאַטאַקאָווצעס" זיי פאַרהאַלטן אויף דער גרעניץ און לאָזן זיי ניט דורך קיין מאָסקווע! און ווער ווייס, צי איז זיי ניט געשעהן עטוואָס ערגערס! ס'איז אַ טרויעריגע און אומווערדיגע לאַגע, אָבער ס'איז אַ פאַקט, אַז מיר האָבן אַפילו ניט קיין טעכנישע מעגליכקייט זיך צונויפרעדן מיט מאָסקווע.

— און פון מ אָ ס ק ו ו ע האָט איר אויך ניט קיין שום ידיעות?

— מיר האָבן באַקומען אַ ראַדיאָטעלעגראַם, לויט וועלכער דער „סאָוונאַרקאָם" באַהויפּטעט, אַז ער איז ניט באַטייליגט אינם אויפשטאַנד פונם אוקראַאינישן רעוואָלוציאָנערן קאָמיטעט קעגן אונז, אַז ער איז נייטראַל. ס'איז אָבער קלאָר, אַז דאָס איז בלויז אַן אויסרייד, אַז אָהן דער הסכמה און דירעקטער הילף פון מאָסקווע וואָלטן פּיאַטאַקאָוו און זיינע חברים קיין איינציגן שריט ניט געטאָן.

— און זעהט איר ניט קיין שום וועג, כדי זיך באמת קאָנען צונויפרעדן מיט מאָסקווע, כדי זיי געבן לכל הפחות צו וויסן אייערע אמתע כוונות און כדי אויפקלערן מיספאַרשטייענישן, וואָס קאָנען האָבן אַ באַדייטונג פון אַ היסטאָרישן אומגליק?

— אדרבה, ווייסט א י ר אַזאַ וועג?

כ'האָב אייגנטליך אויף די דאָזיגע פראַגע געוואַרט.

— די באָלשעוויקעס האָבן אין ברעסט באַוויזן, אַז זיי האַלטן זיך ניט אין די אָנגענומענע דיפּלאָמאַטישע כּללים און זיינען גרייט צו גיין יעדעס מאָל, ווען עס לוינט זיך, אויף באַזונדערע נייע וועגן. אויב איר ווילט מיט זיי קומען צו אַן אמתן הסכּם, דאַרפט איר אויך פאַרלאָזן די אויסגעטראָטענע דיפּלאָמאַטישע סטעזשקעס און זוכן אָריגינעלערע פאַרבינדונגס־מיטלען, וואָס זאָלן צוגעפּאַסט זיין צו די איצטיגע אויסעראָרדענטליכע תּנאים.

— למשל ?

— איך וואָלט, למשל, אויף אייער אָרט דרינגליך אַוועקגעשיקט קיין מאָסקווע אַ פּאָר אייזנבאַן־צוגן מיט תּבואה און אַ צוג צוקער. אין איינעם פון די דאָזיגע צוגן וואָלט איך אַריינגעזעצט די שלום־דעלעגאַציע. די צוגן וואָלטן אַדרעסירט געווען דירעקט צום רוסישן שפּייזקאָמיסאַר צוריופּא אַלס אַ געשענק פון דער אוקראַינישער סאָציאַליסטישער פאָלקס־רעפּובליק צו דער רוסישער פעדעראַטיווער סאָוועטן־רעפּובליק — פאַר די הונגערנדע קינדער אין מאָסקווע. כ'בין זיכער, אַז אפילו די פּיאַטאַקאָוצעס וואָלטן ניט געוואַגט אַזעלכע צוגן אָנרירן. אין דער זעלבער צייט וואָלט אַזאַ זשעסט געמאַכט אַ געוואַלטיגן איינדרוק אין מאָסקווע און געשאַפן אַ גאַנץ אַנדערע אַטמאָספער פאַר ווייטערדיגע פאַרהאַנדלונגען.

למען האמת מוז איך צוגעבן, אַז די דאָזיגע עצה, וועלכע כ'האַלט עד־היום פאַר זעהר אַ געלונגענע, האָט געשטאַמט ניט פון מיר פערזענליך, נאָר פון מיין חבר און הויפּט קאָמיטעט א ס א ר ק א ן, וועלכער האָט מיך געבעטן, אונטערזאָגן טשעכאָווסקי די דאָזיגע אידעע.

טשעכאָווסקי האָט אַרויסגענומען זיין נאָטיץ־ביכל, פאַרשריבן דעם פאָרשלאָג און געזאָגט :

— יאָ, דאָס געפעלט מיר. ס'איז אַ געדאַנק ! ס'איז כּדאי וועגן דעם ערנסט אַ טראַכט צו טון *).

*) א נ מ ע ר ק ו נ ג : די געלונגענע אידעע איז פון טשעכאָווסקיס נאָטיץ ביכל ווייט ניט דערגאַנגען. ווי ס'זעהט אויס, האָט די הויכע דירעקטאָריע מיט איר אייראָפּעאישן פאָרזיצנדן געהאַלטן דעם פאָרשלאָג פאַר צו אַזיאַטיש... און אפשר האָט אויך ביים רוב פון דער דירעקטאָריע געפעלט די גוטע כּוונה...

דערנאָך איז דער שמועס אַריבער צו דער אומפאַרמיידלעכער טעמע וועגן באַלאַגערונגס־צושטאַנד און צענזור, וועלכע מיר האָבן ביידע גע־פילט אַלס אַ שווערן עול אויף אונזער געוויסן.

* * *

צום סוף פון געשפרעך האָט טשעכאָווסקי מיך געפרעגט:

— ווייסט איר, אַז אייער קאַנדידאַטור איז שוין אָנגענומען דורכן מיניסטאָרן־ראַט?

— איך ווייס.

— נו, מיינט איר, אַז מיר וועלן ארויסשלעפן דעם וואָגן אויפן ריכטיגן סאָציאַליסטישן וועג? גלויבט איר, אַז מיר וועלן אויסמיידן דעם קריג און די אנארכיע, וואָס רוקן זיך אָן אויף אונז פון אַלע זייטן?

— איך ווייס ניט. איך בין אין דעם שטאַרק מסופק...

דער פנים פון מיין מיטשמועסער איז פלוצים פאַרטונקלט געוואָרן.

— יא, ס'איז אַ שווערע זאַך. אָבער איך גלויב פונדעסטוועגן, אַז ס'איז דאָ אַן אָרט, פון וועלכן ס'וועט קומען הילף.

ער האָט פייערליך געוויזן מיטן פינגער אויף אויבן.

ניט פאַרשטייענדיג גלייך, וואָס ער מיינט, האָב איך אינסטינקטיוו אַ קוק געטאָן אויף דער סטעליע...

דערזעהענדיג מיין פאַרוואונדערטן געזיכטס־אויסדרוק, האָט טשע־כאָווסקי פלוצים אַ פרעג געטאָן:

— גלויבט איר אין גאָט?

איך האָב תיכף פאַרשטאַנען, וואָס דער זשעסט האָט באַטייט.

— ניין...

— און איך גלויב! איך בין אַ גלויבעדיגער קריסט. אַ קריסט און אַ סאָציאַליסט. דאָס קלינגט מאָדנע פאַר אייך?

איך געדענק שוין ניט, וואָס איך האָב אויף דעם געענטפערט. דאַכט זיך, אַ באַנאַלע פראַזע וועגן דעם, אַז רעליגיע איז אַ פריוואַט זאַך און אַלס סאָציאַליסט באַציה איך זיך צו רעליגיעזע איבערצייגונגען מיט פולן יראת־הכבוד. אלנפאַלס בין איך געווען שטאַרק איבערראַשט.

מיר האָבן זיך געזעגנט.

* * *

אין דער זעלבער שעה, ווען דער דאָזיגער געשפּרעך איז פאָרגעקומען, האָט זיך אין אָוורוטש אָנגעהויבן אַ יידישער פּאָגראָם, דער ערשטער יידישער פּאָגראָם אין דער תקופה פון דער דירעקטאָריע. בעת אונזער געשפּרעך האָבן מיר, נאַטירליך, וועגן דעם נאָך ניט געוואוסט. די ידיעה וועגן דעם איז אָנגעקומען אין קיעוו ערשט מיט אַ פּאָר טעג שפּעטער.

אזוי האָט זיך אָנגעהויבן דאָס יאָר 1919, וואָס וועט מיט בלוטיגע אותיות פאַרשריבן ווערן אין דער יידישער געשיכטע.

* * *

דעם זעלבן ערשטן יאַנואַר, גלייך נאָכן געשפּרעך מיט טשעכאָווסקין, בין איך אַוועק צו מיינעם אַ בעסאַראַבער לאַנדסמאַן, אַן אָנגעזעהענעם בעל־הבית מ., וואוהין איך בין איינגעלאַדן געוואָרן לכּבוד ניי־יאָר אויף מיטאָג. אין דער שטאָט האָט מען שוין געוואוסט וועגן מיין קומענדיגער באַשטימונג. בעתן עסן האָט מ. מיך פאָרגעשטעלט א בלאָנדער דאַמע אין מיטעלע יאָרן און געזאָגט:

— דאָס איז די פרוי פון סערגיי מיכאילאָוויטש.

— פון וועלכן סערגיי מיכאילאָוויטש? — האָב איך זיך אַ כאַפּ געטאָן.

— נאַטירליך, פון גוטניקן, האָט אַ שמייכל געטאָן מ.

ס. מ. גוטניק — דער יידישער פינאַנסיסט, דער האַנדלס־מיניסטער פון דער העטמאַנישער רעגירונג, איז געווען כמעט מיינער אַ לאַנדסמאַן; ער שטאַמט פון אַקערמאַן, בעסאַראַבער גובערניע, וואו זיין פאָטער האָט געהאַט אַ קליינע באַנק־קאָנטאָר. פּערזענליך האָב איך אים ווייניג געקענט. איך האָב אים בלויז עטליכע מאָל געזעהן בעתן קריג אין דער רעדאַקציע פון אַן אַדעסער צייטונג, אין וועלכער איך האָב דעמאָלט געאַרבעט. נאָכן פאַלן פונם העטמאַן איז גוטניק, וואָס איז געווען איינער פון זיינע רעאַקציאָנערסטע מיניסטאָרן, פאַרשוואונדען געוואָרן, און די נייע מאַכט האָט אים געזוכט מיט ליכט.

איך האָב געמאַכט, ווי ס'זאָגן די פּראָנצויזן, אַ גוטע מינע צו דער בייזער שפּיל און באַניצט איינע פון די פּראַזעס, מיט וועלכע מע באַניצט זיך אין אַ געזעלשאַפט, ווען מע האָט ניט וואָס צו זאָגן, אָדער ווען ס'איז דאָ עפּעס וועגן וואָס מע וויל ניט רעדן.

אין מיטן פונם קורצן געשפּרעך האָב איך זי דאָך אַ פרעג געטאָן:

— און אייער מאַן איז שוין, מסתמא, אויף יענער זייט גרעניץ?

— נאַטירליך.

מיין געוויסן איז רוהיגער געוואָרן.

אין אַ פּאָר חדשים שפּעטער, שוין נאָך מיין דימיסיע, דורכגייענדיג אויף דער גאַס אין אָדעס, וואו ס'האָבן דעמאָלט געהערשט די „פּריי־ווילינגע", באַגעגן איך דעם זעלבן גוטן מ. — ער האָט זיך מיט מיר דערפרעהט און פאַרבעטן צו זיך. אין מיטן ניט ער אַ זאָג:

— געדענקט איר, ווי איך האָב אייך באַקאַנט אין קיעוו מיט פרוי גוטניק?

— יאָ, איך געדענק.

— און ווייסט איר, אַז אין צווייטן צימער איז בעת מעשה געזעסן גוטניק אליין?

איך בין געוועזן אויפריכטיג איבערראַשט און האָב געשוויגן.

— יאָ, גוטניק האָט זיך דעמאָלט באַהאַלטן ביי מיר, ניט אַרויס־גייענדיג אין משך פון דריי וואָכן פון אַ פאַרשלאָסענעם צימער. דער־נאָך האָבן מיר אים אָפּגעגאָלט און איבערגעביטן אינגאַנצן זיין אויס־זעהן, אַזוי, אַז די אייגענע מוטער וואָלט אים ניט דערקאָנט, און איך האָב אים אַזוי אַרויסגעפירט פון קיעוו קיין אָדעס. מיר האָבן דער־נאָך ניט איינמאָל זיך געוויצלט איבער דעם, וואָס אַ מיניסטער פון העטמאַן באַהאַלט זיך אין דער זעלבער דירה, אין וועלכער ס'קומט אלס גאַסט אַ מיניסטער פון דער רעגירונג, וואָס זוכט אים אלס וויכ־טיגן פאַרברעכער...

אינם זעלבן טאָג, בעת איך האָב דערציילט דעם דאָזיגן פּיקאַנטן עפּיזאָד איינעם פון מיינע אָדעסער פריינט, האָט ער מיך געפרעגט:

— זאָגט מיר, ווען איר וואָלט יאָ געוואוסט, אַז אין צווייטן צי־מער געפינט זיך גוטניק, וואָלט איר וועגן דעם מיטגעטיילט דער מאַכט?

וואָלט איר עס געטאָן אויך אין דעם פאַל, ווען אים האָט געדראָהט טויט־שטראָף?

דאָס איז געווען אַ האַרבע שאלה...

— טעאָרעטיש וואָלט איך דאָס געוויס געטאָן, הגם איך וואָלט דערנאָך געהאַלטן פאַר מיין חוב אָנצווענדן אַלע כוחות, כדי ניט דערלאָזן צו אַ טויט־אורטייל. פּראַקטיש וואָלט דאָס אָבער געווען פאַר מיר אַ סך שווערער. איך בין נאָך צו פיל „פרידנס־סאָציאַליסט", און דער באַגריף פון מסירה אפילו לטובת אַ פּראָגרעסיווער מאַכט, אפילו צום שוץ קעגן רעאַקציאָנערע פּערזאָנען, וואָלט מיך דאָך שטאַרק אָפּגעשרעקט. און חוץ דעם, וואָלט איך דאָך דערמיט אַריינגעבראַכט אין אַ שווערער לאַגע אויך מיין גאַסטגעבער מ., וועלכער האָט דאָך גוטניקן באַהאַלטן. אויב איך וואָלט אָבער באַשלאָסן ניט מודיע צו זיין וועגן מיין באַגעגעניש, וואָלט איך יעדנפאַלס תיכף ומיד אָנגעגעבן אין דימיסיע. בעסער געזאָגט: איך וואָלט זיך פּשוט אָפּגעזאָגט פון דער קאַנדידאַטור, וואָס איז, דאָך, צו יענעם מאָמענט, סיי־ווי נאָך ניט געווען באַשטעטיגט פון דער דירעקטאָריע. ס'איז דאָך אוממעגליך, אַז אַ מיניסטער, וואָס נעמט אָנטייל אין מיניסטאָרן־קאַבינעט, זאָל פאַרדעקן אפילו נאָר מיט זיין שווייגן איינעם פון די וויכטיגסטע מלוכה־פאַרברעכער.

* * *

פיל פּשוטער וואָלטן די פראַגע געלייזט די בירגערליכע ציוניסטן. זייער סטאַטס־סעקרעטאַר וואָלט גלייך נאָך אַן אינטימען שמועס מיט גוטניקן אַוועקגעגאַנגען כלא יודעדיג אָנטייל צו נעמען אין דער זיצונג פונם מיניסטאָרן־ראַט. לויט דער טעאָריע פונם נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט טראָגט ער דאָך ניט קיין פּאָליטישע אחריות.

גליקליכע, נאַאיווע מענטשן...

XVI. די שווערע כמאַרעס אויפן פּאָליטישן הימל

אַ מאָדנע לאַגע. — די הכנות צום אַרבעטס-צוזאַמענפאָר. — די נאַציאָנאַליסטישע טענדענצן פון די אוקראַינער פּאַרטייען. — מיין וואַל-פּראָיעקט און זיין גורל. — די אָרגאַניזאַטאָרישע אומפעהיגקייט פון די אוקראַינישע סאָציאַליסטן. — דער וואוקס פון אַנאַרכיע. — פון אַלגעמיינער אַנאַרכיע צו יידישע פּאָגראָמען. — זעליאָנים „רעספּובליקע",

די ערשטע וואָך פונם נייעם יאָר איז אַריבער גאַנץ איינטאָניג. כ'בין געווען אין דער מאָדנער לאַגע פון אַ מיניסטער, וועמענס קאַנדידאַטור איז נאָך ניט באַשטעטיגט. אין שטאָט האָט מען שוין געוואוסט וועגן מיין באַשטימונג און מען האָט זיך אַ שאָט געטאָן צו מיר מיט כּלערליי ענינים און בקשות. כ'האָב אָבער גאָרנישט געקאָנט טון, ווייל כ'האָב נאָך ניט פאַרמאָגט קיין שום אַפּאַראַט און קיין שום אָפיציעלע פאָרמעלע פאָלמאַכטן. כאָטש די באַשטעטיגונג דורך דער דירעקטאָריע איז געווען ניט פיל מער, ווי אַ פאָרמאַליטעט, ווייל אין תוך גענומען האָט דאָך דער פרעמיער-מיניסטער דאָס אויסשליסליכע רעכט אויסצוקלייבן די מיטגלידער פון זיין קאַבינעט, פונדעסטוועגן האָב איך ניט געקאָנט איינטרעטן אין מיין אַמט, כּל-זמן די דאָזיגע פאָרמאַליטעט איז ניט געווען ערלעדיגט. פאַרוואָס די דאָזיגע פאָרמאַליטעט האָט זיך געצויגן גאַנצע צעהן טעג, ווייס איך אויף זיכער עד-היום ניט. צי איז דאָס געווען די השפּעה פונם נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט, וועלכע האָט איינגעווירקט אויף געוויסע מיטגלידער פון דער דירעקטאָריע (בפרט מאַקאַרענקאָ) אין דעם זין, אַז די באַשטימונג פון אַ סאָציאַליסט אַלס יידישער מיניסטער וועט אַרויסרופן אַן אומצופרידנקייט אין דער יידישער עפנטליכקייט, אָדער איז דאָס פשוט געווען אַ קאַנצעליאַרישע פאַרשלעפּעניש (די

קאַנצעלאַריעס פון דער יונגער מלוכה האָבן פונקציאָנירט זעהר לאַנגזאַם, אַפילו אין די דרינגלכסטע ענינים) קאָן איך אויף געוויס ניט זאָגן. אַז אַזעלכע פּרובן מצד דעם נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט זיינען געווען, איז אויסער יעדן ספק. מען האָט מיר אָבער שפּעטער איבערגעגעבן, אַז אין דער זיצונג פון דער דירעקטאָריע גופא האָט מען וועגן דער קאַנדידאַטור כמעט גאָרניט גערעדט, אַז די גאַנצע פראַגע האָט צוגענומען ביי דער זיצונג ניט מער ווי איינינע מינוטן. אויב אַזוי, איז דער הויפּט פאַקטאָר אין דער צעדהן טעגיגער פאַרשלעפּונג געווען דער ביוראָקראַטישער גייסט, וואָס האָט זיך איינגעוואָרצלט אין די קאַנצעליאַריעס פון דער דירעקטאָריע. מיר פון אונזער זייט האָבן נאַטירליך ניט געהאַלטן פאַר מעגליך וואָס עס איז צו טון, כדי צו פאַרגיכערן דעם נאַטירליכן גאַנג פון דער ביוראָקראַטישער מאַשינע.

* * *

אין דער צווישנצייט בין איך מצד דער פּאַרטיי באַשטימט געוואָרן אַלס איר פאָרשטייער אין דער צווישן-פּאַרטייאישער קאָמיסיע, וואָס איז געבילדעט געוואָרן ביים מיניסטעריום פון אינערליכע ענינים, כדי אויסצואַרבעטן דעם סדר פון די וואַלן צום אַרבעטס-קאָנגרעס. די הויפּט-אויפגאַבע פון דער דאָזיגער קאָמיסיע איז געווען צו דערגרייכן אַ פשרה צווישן די אוקראַאינישע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען פון איין זייט און די ניט-אוקראַאינישע פון דער אַנדערער וועגן דער פאַרטיילונג פון די מאַנדאַטן צווישן דאָרף און שטאָט. לויטן וואַל-פּראָיעקט, וואָס איז אויסגעאַרבעט געוואָרן נאָך אין וויניצע גלייכצייטיג מיטן ערשטן נוסח פון דער דעקלאַראַציע, האָבן די וואַלן באַדאַרפט פאָרקומען לויט דריי קוריעס: דאָרף (פויערים), שטאָט (בעיקר אַרבעטער) און סאָלדאַטן. די מאַנדאַטן זיינען געווען פאַרטיילט אויף אַזאַ אויפן, אַז די שטאָטישע קוריע האָט באַקומען סך הכל אַן אַכטל אָדער ניינטל פון דער אַלגעמיינער שטימען-צאָל. אויף אַזאַ אויפן איז דער אַנטייל פון די ניט אוקראַאינישע פאָרשטייער אין דעם אַרבעטס-קאָנגרעס פון פאָרנט אָן שטאַרק באַשרענקט געוואָרן. די דאָרפישע און סאָלדאַטישע קוריע זיינען דאָך פון אָנהויב אָן געווען זיכער פאַר די אוקראַאינער און וואָלטן די ניט-אוקראַי-

נישע פּאַרטייען עראָבערט אַפילו 80 פּראָצ. פון די שטאָטישע מאַנדאַטן, וואָלט דאָך זייער אַלגעמיינע פאַרטרעטונג אינם אַרבעטער-קאָנגרעס ניט געקאָנט איבערשטייגן 9—10 פּראָצ.

טעאָרעטיש האָבן די אַוטאָרן פונם דאָזיגן וואַל-פּראָיעקט פאַרטיידיגט אינם מיטן אַרגומענט, אַז אויף אוקראַאינע וואוינען אין די שטעט ניט מער ווי 12—13 פּראָצ. פון דער באַפעלקערונג און דעריבער קומט זיי אין פאַרגלייך מיט די דערפער די זעלבע פּראָצענטועלע פאַרטרעטונג. מען האָט זיי אָבער אויף דעם געענטפערט מיטן אָנווייז, אַז ווען מען טרעט שוין אָפּ פונם פאָרמעל-דעמאָקראַטישן כּלל און מען שאַפט אַן אַרבעטס-קאָנגרעס אויפן יסוד פון דיקטאַטור, — אויב ניט פון אַרבעטער, איז פון אַ ר ב ע ט נ ד ע, — טאָר מען ניט סתם גלייכשטעלן דעם אָרגאַניזירטן, באַוואוסטזיניגן שטאָטישן פּראָלעטאַריער מיטן וועניקער אָרגאַניזירטן און וועניקער באַוואוסטזיניגן פּויער. אויב מען וויל אַפילו ניט גיין אויפן וועג פון די רוסישע קאָמוניסטן און געבן שטאָטישע אַרבעטער לויט דער ראַטן-קאָנסטיטוציע פינף מאָל מער שטימען, איידער פּויערים (פּאַקטיש 10—15 מאָל מער), מוז מען אָבער דאָך געבן דעם שטאָטישן פּראָלעטאַריאַט אַ גרעסערן פּראָצענט פון שטימען איידער דער, וועלכע ער מאַכט אויס אין דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג. וואָס איז נוגע דער סאָלדאַטישער קוריע, איז זי לחלוטין איבעריג: כּמעט יעדער סאָלדאַט איז אָדער אַ פּויער אָדער אַ שטאָטישער אַרבעטנדער מענש (לויט שפּעטערדיגער טערמינאָלאָגיע — „האָרעפּאַשניק"), און ער קאָן וויילן אין איינער פון די דאָזיגע קוריעס.

אונטער דעם איינדרוק פון די דאָזיגע אַרגומענטן און צוליבן מורא פאַר אַ וואַל-באָיקאָט, וועגן וועלכן מען האָט געשמועסט אין די ניט אוקראַאינישע סאָציאַליסטישע קרייזן אויפן פאַל, ווען ס,וועט בלייבן דער פריהערדיגער וואַל-סדר, איז די דירעקטאָריע געגאַנגען אויף געוויסע הנחות. די סאָלדאַטן-קוריע איז בטל געוואָרן, און די שטאָטישע פאַרטרעטונג איז פאַרגרעסערט געוואָרן ביז צו אַ זעקסטל פון דער אַלגעמיינער מאַנדאַטן צאָל. אויסער דעם האָט מען געשאַפן אַ ספּעציעלע קוריע פון דער „אַרבעטנדער אינטעליגענץ" מיט אַ קלענער, אָבער דאָך זעלבשטענדיגער פאַרשטייערשאַפט. פון דער אַנדערער זייט, כּדי צופרידנצושטעלן די אוקראַאינישע פּאַרטייען, האָט מען אויסגעטיילט פון דער אַר-

בעטער־קוריע די איזנבאַנער און פּאָסט־באַאַמטע, וועלכע מען האָט געגעבן אַ באַזונדערע פאָרשטייערשאַפט איבערן גאַנצן לאַנד, אומאָפּהענגיג פון די גובערניאַלע קרייזן.

די דאָזיגע הנחות האָבן די ניט־אוקראַינישע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען ווייט ניט באַפרידיגט. זיי זיינען אָבער על־כל־פּנים געווען אַ יסוד, אויף וועלכן זיי האָבן געקאָנט זיך אָפּזאָגן פונם באָיקאָט־געדאַנק און זיך אַקטיוו באַטייליקן אין די וואַלן.

* * *

בעת די פּאַרהאַנדלונגען וועגן די וואַל־תקנות איז דעם מחבר פון די דאָזיגע שורות אויסגעקומען פאָרצושלאָגן אַ פּראָיעקט פון וואַלרעכט, אויף וועלכן ער האָט געאַרבעט נאָך אין וויניצע. כ'האָב נאָך שווערע אינעווייניגסטע ספקות איינגעזעהן, אַז נאָך דער וואַקכאַנאַליע פון אומבאַשרענקטער קלאַסן־הערשאַפט, וואָס האָט זיך אָפּגעשפּילט בעת דער העטמאַן־צייט דורך די פּריצים און פּראָטאָפּאָפּים־לייט, איז פּסיכאָלאָגיש אוממעגליך זיך אומצוקערן צום פּרינציפּ פון פאָרמעלער דעמאָקראַטיע. האָב איך לכל־הפּחות געוואָלט געפינען אַזאַ מין פאָרם פון דיקטאַטור פון די אַרבעטנדע מאַסן, וואָס זאָל געבן די דאָזיגע מאַסן די גרעסטע גאַראַנטיען פון אַ ווירקליך פרייען ווילנס־אויסדרוק.

די לייזונג פונם דאָזיגן פּראָבלעם איז לויט מיין מיינונג געווען — איבערלאָזן דאָס גלייכע, געהיימע און דירעקטע וואַלרעכט, אויסשליסנדיג פון אים בלויז די מיטגלידער פון די עקספּלואַטירנדע קלאַסן. קאָנקרעט האָט דאָס געהייסן, אַז די וויילער־רשימות, וואָס זיינען צונויפגעשטעלט געוואָרן בעת די וואַלן צו דער רוסישער און אוקראַינישער גרינדונגס־פאַרזאַמלונגען, זאָלן גענומען ווערן אַלס יסוד פון אַ נייער וועלער־רשימה, פון וועלכער ס'זאָלן אויסגעשלאָסן ווערן לויט געוויסע אָביעקטיווע כללים און סימנים די פּריצים, הויז־באַזיצער, פאַבריקאַנטן, גרויסע סוחרים און בכלל אַלע, וואָס לעבן פון פרידהער אָפּגעלייגטן פאַרמעגן אָדער עקספּלואַטירן דווערנד פרעמדע אַרבעט.

ס'האָט זיך מיר געדוכט, אַז אַזאַ פּראָיעקט איז חוץ זיינע אַנדערע מעלות מער מסוגל אָפּצוהיטן די ספּעציעלע יידישע אינטערעסן, איידער

די פֿאָרם פֿון ראַטן-וואַלרעכט, וואָס האָט זיך דעמאָלט איינגעבירגערט אין רוסלאַנד. כ'האָב שטענדיק געהאַלטן פֿאַר אַן אומגערעכטיקייט, וואָס אַ מיטלערער פּויער, וואָס פֿאַרמאָגט זיינע אייגענע 10—15 דעסיאַטין לאַנד, מיט אַ הייזל, מיט אַ פּאָר פֿערד און בהמות, ווערט לויטן באַשטייענדען מנהג באַטראַכט אַלס אַ וואַל-באַרעכטיגטער בירגער פֿונם ראַטן-לאַנד, בעת אַן יידענע, וואָס טראָגט אַרום איבער די הייזער אַ קויש מיט פֿאַרטריקנטע פֿייגל און האַלב-פֿאַרפֿוילטע עפּל, אָדער אַ שוסטער, וואָס עקספּלואַטירט חוץ זיך זיין 12-יאָריגן לערן-אינגל ווערט פֿונם וואַלרעכט אויסגעשלאָסן. כ'האָב דאָס געהאַלטן ניט נאָר פֿאַר אַן אומגערעכטיקייט, נאָר אויך פֿאַר אַ סכּנה: דורך דעם ווערט בײַ דער קריסטליכער באַפֿעלקערונג פֿאַרשטאַרקט דער איינדרוק וועגן דעם בעיקר קאַפּיטאַליסטישן און פּאַראַזיטאַרישן כאַראַקטער פֿונם יידישן פֿאָלק. חוץ דעם פֿלעג די פֿאָרם פֿונם ראַטן-וואַלרעכט, וואָס איז באַשטאַנען אין רוסלאַנד אין 1918 יאָר, אַנידערשטעלן די יידישע אַרבעטער, וואָס זיינען צעוואָרפֿן און צופּולווערט אין קליינע ווערקשטאַטן אין אַ פֿיל ערגערע לאַגע, איידער זייערע ניט-יידישע קלאַסן-חברים, וואָס זיינען קאָנצענטרירט אין גרויסע פֿאַבריקן.

אין דער וואַל-קאָמיסיע, וואָס ס'איז מיר אויסגעקומען צו אַנטוויקלען דעם דאָזיגן פּראָיעקט (כ'האָב דאָס געטאָן אין מיין פּערזענליכן נאָמען; די פּאַרטיי אַלס אַזעלכע האָט צו אים קיין שטעלונג ניט גענומען),—האָב איך קיין פּרינציפּיעלע דערווידערונגען קעגן מיינע אַרגומענטן ניט געהערט. דער פֿאָרזיצער פֿון דער קאָמיסיע לעוויצקי, אַן אוקראַינישער ס. ד., וואָס האָט שפּעטער בעת פּעטליוראַס דיקטאַטור פֿאַרנומען אַ צייט דעם פּאָסט פֿון פּרעמיער-מיניסטער, האָט בלויז געענטפֿערט, אַז אַזאַ פּראָיעקט גייט אַרויס פֿון די ראַמען פֿון דער קאָמפּעטענץ, וועלכע די קאָמיסיע פֿאַרמאָגט. זי האָט בלויז דעם אויפֿטראַג זיך צונויפֿרעדן וועגן דער פֿאַרטיילונג פֿון די מאַנדאַטן לויטן שוין באַשלאָסענעם פּרינציפּ און ניט זוכן נייע, בעסערע וואַל-מעטאָדן. חוץ דעם איז די צייט קורץ, און מען מוז צונויפֿשטוקעווען כאָטש אַ וואָס פֿאַר ניט איז אַרבעטס-קאָנגרעס, כּדי ניט בלייבן אינגאַנצן הענגען אין דער לופֿטן. „שלעכט, אַבי גיך“, אָט דאָס איז דער זין פֿון די אינסטרוקציעס פֿון דער דירעקטאָריע.

בײַ אַן אַנדער געלעגנהייט, שמועסנדיק מיט באָלשעוויסטיש-גע-

שטימטע פּאַרטיי=חברים וועגן דעם דאָזיגן פּראָעקט, איז מיר אויסגעקומען הערן פֿון זייער צד אַן ערנסטערן קעגן=אַרגומענט. מען האָט מיר אָנגעוויזן, אַז רעאַקציאָנערע שטימונגען זיינען ניט קיין פּריווילעגיע פֿון דער בורזשואַזיע: זיי זיינען פֿאַראַן אויך אין די קרייזן, וואָס געפֿונען זיך לויט זייער עקאָנאָמישער שטעלונג צווישן דער בורזשואַזיע אין דעם פּראָלעטאַריאַט. — אויב אַזעלכע עלעמענטן וועלן באַקומען דאָס גלייכע וואַלרעכט, ווי דער שטאָטישער אַרבעטער, וועלן זיי אָנפֿילן די סאָוועטן מיט אָפּאָרטוניסטישע דעפּוטאַטן, וואָס וועלן ווערן אַן ערנסטע מניעה פֿאַר ווירקזאַמער סאָציאַליזאַציע. כ'האָב אויף דעם געענטפֿערט, אַז אין אמת רעוואָלוציאָנערע צייטן וועלן די דאָזיגע „צווישנדיגע“ עלעמענטן, ניט קאָנענדיג זיך אָנשפּאַרן אויף דער עקספּראָפּריאירטער און ניט=וואַלבאַרעכטיגטער גרויס=בורזשואַזיע, וועלן באמת זוכן אַ שטיצע אינם פּראָלעטאַריאַט. כ'האָב אָנגעוויזן מיינע אָפּאָנענטן, אַז זיי דערשאַצן ניט ווי געהעריג די באַדייטונג, וועלכע דאָס צונעמען פֿונם וואַלרעכט ביי דער בורזשואַזיע וואָלט געהאַט אויפֿן אויסגאַנג פֿון אַפֿילו דעמאָקראַטישע וואַלן: זיי רעכענען בלויז אויס די צאָלן=ווירקונג פֿון דער דאָזיגער ערשיינונג און נעמען ניט אין באַטראַכט איר פּסיכאָלאָגישע השפּעה אויף די איבעריגע וועלער.

ווי ניט איז, איז דער גורל פֿון מיין וואַל=פּראָעקט געווען ניט קיין בעסערער, ווי פֿון אַלע פֿאַפּירענע פּלענער, וואָס ווערן געשאַפֿן אין אַזעלכע שטורמישע צייטן. די וואַל=קאָמיסיע איז סך=הכל גיך צונויפֿגעקומען צוויי מאָל, און דערנאָך האָט דאָס מיניסטעריום פֿון אינערן, אויסנוצנדיג די פּאַסיוויטעט פֿון אירע מיטגלידער, וואָס איז אגב ניט געווען קיין חדוש ביי די ענגע ראַמען, וועלכע מען האָט איר געלאָזן, אויף גיך פֿאַרענדיגט די וואַל=אינסטרוקציע און אָנגעהויבן דורכפֿירן די וואַלן „דורכן טעלעגראַף“. שוין אין מיטן יאַנואַר זיינען זיך צונויפֿגעקומען עטליכע גובערניאַלע וואַל=פֿאַרזאַמלונגען און געקליבן פֿאָרשטייער צום אַרבעטס=קאָנגרעס. קיין געהויבענע שטימונג איז דערביי ניט געווען צו באַמערקן: דער ענטוזיאַזם פֿונם אויפֿשטאַנדס=חודש האָט זיך גיך אויסגעוועפּט . . .

* * *

דערווייל זיינען די וואָלקנס אויפֿן פּאָליטישן הימל מיט יעדן טאָג געוואָרן אַלץ געדיכטער און געדיכטער. דער אָנפֿאַל פֿון די „פּיאַטאַקאָוצעס“ אין דער כאַרקאָווער ריכטונג, ניט באַגעגנדיג קיין ערנסטן ווידערשטאַנד האָט אָנגענומען אַלץאַ גרעסערן פֿאַרנעם. אין דערזעלבער צייט האָט די אַנטאַנט געהאַלטן אין אַרויסזעצן אַלץ נייע באַטאַליאָנען אין אַדעס. די אוקראַאינישע פּאָליטיקער האָבן הילפֿלאָז געוואַקלט צווישן די דאָזיגע צוויי פּייערן, און זייער ענערגיע איז צעפֿרעסן געוואָרן דורך שטענדיגע ספֿקות און חלוקי=דעות. להלכה, אורטיילנדיג לויט דער דעקלאַראַציע פֿון דער דירעקטאָריע האָבן זיי געזאָלט באַטראַכטן די באָלשעוויקעס אַלס דאָס קלענערע בייז, זיך אָריענטירן אויף מאָסקווע און זיך ווענדן צוזאַמען מיט איר קעגן דער אַנטאַנט. אָבער דער כּח פֿון די רעכטערע עלעמענטן, בפֿרט אין דער אַרמעע איז שוין צו יענעם מאָמענט געווען אַזוי שטאַרק, אַז ער האָט לגמרי פּאַראַליזירט די דאָזיגע טענדענצן.

די וואַקלענישן אין דער אויסערליכער אָריענטאַציע האָבן פֿאַר אוממיגליך געמאַכט יעטוועדער איינהייטליכע ליניע אין דער אינעווייניגסטער פּאָליטיק. אַזאַ צושטאַנד וואָלט געווען מסוגל אונטערצוגראָבן דעם מלוכה=אויטאָריטעט אַפֿילו אין מלוכות, וואָס האָבן פֿאַרמאָגט אַגעזונטע ווירטשאַפֿט, אַ פֿעסטן אַדמיניסטראַטיוון אַפּאַראַט, אַ דורות=לאַנגע מלוכהדיגע טראַדיציע, אַ שטאַרקע דיסציפּלינירטע אַרמעע. על אחת כּמה וכּמה איז דאָס ריכטיג בנוגע אוקראַינע, דער יונגער, נאָך לחלוטין ניט איינגעאָרדנעטער מלוכה.

מען מוז מודה זיין, אַז די אוקראַאינישע סאָציאַליסטן האָבן אַרויסגעוויזן במשך דער צייט, וואָס זיי האָבן געהאַט די מאַכט אין די הענט, *אַ גאָר קנאַפּן אָרגאַניזאַטאָרישן טאַלאַנט*. זיי האָבן ניט באַוויזן איינצוהאַלטן די אַטמאָספֿער פֿונם אויפֿשטאַנד און צוגעבן דער אויפֿשטאַנד=סטיכיע פֿעסטע, בלייבענדע פֿאָרמען. מיט דערזעלבער גיכקייט, מיט וועלכער ס'איז געשאַפֿן געוואָרן די רעוואָלוציאָנערע פּויערים=אַרמעע, איז זי צערינען געוואָרן גלייך נאָך דער עראָבערונג פֿון קיעוו. מיט יעדן טאָג איז פֿאַרקלענערט געוואָרן די צאָל פֿון די מיליטערישע כּחות, אויף וועלכע די דירעקטאָריע האָט געקאָנט באמת זיך אָנשפּאַרן. דערביי זיינען צוריק אַהיים *די בעסטע עלע=*

מענטן, געבליבן אונטער דער ביקס זיינען די ערגסטע. דאָס זיינען געווען פּראָפעסיאָנעלע סאָלדאַטן, וואָס האָבן פאַרלוירן יעדע אָרגאַנישע פאַרבינדונג מיטן פרידליכן לעבן און וואָס האָבן במשך די לאַנגע מלחמה־יאָרן זיך אָפּגעוואוינט פון יעדער פּראָדוקטיווער טעטיגקייט; ס׳זיינען געווען אַוואַנטיוריסטן, וואָס האָבן געזוכט דערשיטערנדע איינדרוקן און גיכע באַרייכערונג; ס׳זיינען געווען פאַרשוינען, וועמענס חיהשע אינסטינקטן זיינען אויפגעוואַכט במשך דער וועלט־מלחמה און האָבן שוין מער ניט געקאָנט צוריק איינשלאָפן. נאַציאָנאַל־באַוואוסטע, מער־ווייניג אידייאישע עלעמענטן זיינען צווישן זיי, אויסער די גאַליצישע סיטשעוויקעס, כמעט ניט געווען בנמצא, און זיי האָבן אַלנפאַלס ניט געהאַט קיין באַדייטנדע ווירקונג. נאָך ווייניגער האָט זיך געלאָזט שפּירן אין דער אַרמעע די השפּעה פון דער סאָציאַליסטישער אידעאָלאָגיע.

שוין אַ פּאָר וואָכן נאָך דער עראָבערונג פון קיעוו האָבן זיך אויף די באַנען און אין איינצלנע שטעטלאַך און דערפער אָנגעהויבן גוואַלדטאַטן קעגן דער פרידליכער באַפעלקערונג. אין אָנהויב האָבן זיי ניט־שטענדיג געטראָגן אַן אויסגעשפּראָכן אַנטיסעמיטישן כאַראַקטער. אמת, פון די הריגות אויף די באַנען פלעגן ליידן כמעט בלויז יידן, אָבער אויפן לאַנד האָט זיך די צעבושעוועטע ווילדקייט פון כל־ערלי אַטאַמאַנטשיקעס אויסגעלאָזן אָפט אויך אויף די קריסטליכע באַפעלקערונג. כ׳ווייס אַ פאַל, ווען איינער פון די דאָזיגע פּלוצליך אויפגעוואַקסענע אַטאַמאַנען (לאַזניוק) האָט געדראָהט צו פאַרברענען אַ געוויסן קריסטליכן דאָרף אין ראַדאָמיסלער אויעזד און אויסקוילן אַלע זיינע איינוואוינער פון גרויס ביז קליין, אויב אַ געוויסע מאַריאַנע וועט במשך 6 שעה ניט ווערן זיין געליבטע. די דראָהונג איז געווען געמיינט גאַנץ ערנסט און זי וואָלט זיכער צום גרעסטן טייל מקוים געוואָרן, אויב די שיינע מאַריאַ וואָלט ניט אונטערן שווערן דרוק נאָכגעטאָן דעם ביישפּיל פון מעטערלינקס מאָנאַ־וואַנאַ, — מן הסתם, מיט ווייניגער דראַמאַטישע פאָלגן...
פון פאַרשיידענע ערטער זיינען אָנגעקומען ידיעות וועגן דערפער, וואָס זיינען באמת פאַרברענט געוואָרן דערפאַר, ווייל זייערע איינוואוינער האָבן ניט געוואָלט אָנערקענען דעם אָדער יענעם אַטאַמאַן, ד. ה. געבן אים תבואה, פוראַזש, פערד א. א. וו. — אינם דאָזיגן ערשטן פעריאָד פון אַנאַרכיע פלעגן אַפילו אַמאָל יידישע שטעטלאַך אָפּקומען בעסער,

איידער שכנותדיגע דערפֿער. די סיבה איז געווען אַ פּשוטע: יידן, אָנגעלערנט דורך אַלטן יאָרהונדערט-לאַנגן ביטערן נסיון, פֿלעגן באַלד „אָנערקענען" יעדע מאַכט, ד. ה. יעדן אַטאַמאַנטשיק, און „פֿאַרשטאָפּן אים דאָס מויל" מיט אַ געוויסן סכום פֿון קאָנטריבוציעס, וואָס זיינען גראָד דעמאָלט אין די יידישע שטעטלאַך קיין זעלטנהייט ניט געווען. פּויערים פֿלעגן אָבער אָפֿט אַרויסווייזן מער אַמביציע און אָפּקומען אַמאָל דערפֿאַר גאַנץ עמפּפֿינדליך.

צו-ביסלאַך האָט אָבער די אַנאַרכיע קאָנצענטרירט איר שפּיץ ספּעציעל אויף יידן. מאַסנגעבנד איז דערביי געווען ניט נאָר דער יידן-האַס, וואָס איז טיף איינגעוואָרצלט אין די ברייטע ניט-יידישע מאַסן. נאָך ענטשיידנדער איז אין יענעם מאָמענט געווען דער פֿאַקט, וואָס יידן האָבן זיך אַרויסגעוויזן אויף דער ליניע פֿונם קלענסטן ווידערשטאַנד, וואו ס'איז גרינגער צו געבן אַן אויסדרוק די אָנגעקליבענע חידהשע אינסטינקטן. שוין אין די ערשטע יאַנואַר-טעג, ווען דער גרעסטער טייל פֿון די אויפֿגעשטאַנענע קעגן דעם העטמאַן זיינען זיך שוין פֿונאַנדערגעגאַנגען אין זייערע דערפֿער, האָבן זיך אין די צוריקגעבליבענע מיליטערטיילן קאָנצענטרירט ניט נאָר אַוואַנטיוריסטישע און סתם פֿאַרברעכערישע עלעמענטן, נאָר אויך באַוואוסטזיניגע רעאַקציאָנערן און אַנטיסעמיטן, וואָס האָבן ערשט פֿאַר אַ חודש געטריי געדינט דעם העטמאַן. אין אַסך פֿאַלן זיינען די ניי-געבילדעטע באַנדעס באַשטאַנען פֿון פֿאַרשוינען, וואָס האָבן אַפֿילו ניט גענומען פֿרידער קיין אַנטייל אינם אויפֿשטאַנד. אין דער פּראָווינץ זיינען פֿאָרגעקומען פֿאַלן — און גראָד ניט קיין זעלטענע — ווען אונטער די געל-בלויע פֿאָנען האָבן „געקעמפּט" (אָדער, בעסער געזאָגט, געראַבעוועט) מענשן, וואָס האָבן ערשט פֿאַר אַ פּאָר חדשים געשם'ט אַלס גרויס-רוסן און אוקראַינער-פֿרעסער. זיי פֿלעגן אַריבערקומען אין אַ גובערניע, וואו מען האָט זיי ניט געקענט, און אַריינטרעטן דאָרט אין אוקראַינישע אָפּטיילונגען, כדי העלפֿן זיי צו „קעמפֿן" קעגן דעם גרעסערן געמיינזאַמען שונא — די באָלשעוויקעס. דער „קאַמף" פֿלעגט זיך בעיקר אויסדריקן אין אַרויפֿלייגן קאָנטריבוציעס אויף די אומגליקלעכע יידישע שטעטלאַך און באַגיין כל-ערלי גוואַלד-טאַטן קעגן זייערע איינוואוינער. דער כאַאָס אין לאַנד איז צו יענער צייט שוין געווען אַזוי גרויס, אַז אַ גרויסער טייל פֿון די מיליטערישע פּראָווינץ-

אָפּטיילונגען, וואָס פּלעגן אַליין אויסקלייבן זייערע אָנפירער (אָדער להיפוך געשאַפן ווערן פון פּאַרטײ אָן דורך באַשטימטע „אַטאַמאַנען"), אָנטעמען דורכויי קלאַנגפולע פּאַטריאָטישע נעמען און זיך פּאַרבן־רייך אויספּוצן אין פאַנטאַסטישע אוניפאָרמען, — זיינען אַפילו ניט געווען רעגיסטרירט אין קיעווער קריגס־מיניסטעריום און פלעגן נאַטירליך פון אים ניט קריגן קיין שום געלד־מיטלען און קיין שום שפּייז־פּראָדוקטן. על־פּי־רוב פלעגן זיי אַפילו ניט אָנקומען קיין קיעוו: אויף אַלע גרעסערע סטאַנציעס האָבן זיך געוואַלגערט מיליטערישע סקלאַדן, וואָס זיינען איבערגעלאָזט געוואָרן דורך דער אָקופּאַציאָנס־אַרמעע און אויף צאָלרייכע סטאַנציעס זיינען געשטאַנען וואַגאָנען און גאַנצע צוגן מיט ברויט און צוקער, וואָס זיינען בעת דער אָקופּאַציע אָנגעגרייט געוואָרן אויף אַרויסצופירן קיין דייטשלאַנד. און ווען מען האָט נאָך באַדאַרפט דערצו האָבן געלד במזומנים, פלעג מען זיך אויך געבן אַן עצה: אין איינציגע ערטער האָט מען אויסגעליידיגט די אויעזדנע קאַזנאַטשעיסטוועס (פּראָווינציעלע מלוכה־קאַסעס), אין אַנדערע אַרויפגעלייגט „קאָנטריבוציעס" אויף די שטאָטישע באַפעלקערונג, ד. ה. אויף יידן.

נאָך ערגער פאַר דער אַנאַרכיע, וואָס האָט זיך שוין אַרויסגעוויזן אין איר פולער צורה, זיינען געווען די סימנים פון דער אַנאַרכיע, וואָס האָט נאָך געשוועבט אין דער לופטן. אין ערטער, וואו די דירעקטאָריע איז נאָך געווען גענוג שטאַרק און וואו אירע אויספירנדע אָרגאַנען זיינען געווען גענוג לאָיאַל כדי ניט לאָזן קיין גוואַלד־אַקטן אַקעגן דער פרידליכער יידישער באַפעלקערונג, האָבן די רויבערישע עלעמענטן, אַריינציהענדיג די נעגל, מיט אומגעדולד געוואַרט אויף די שעת־הכּשר, ווען מען וועט קאָנען אַ הולע טון אויפן ברייטערן שטייגער. ס'האָט זיך, למשל, כמעט ביי די טויערן פון קיעוו, אַרום דעם שטעטל טרי־פּאָלע, געבילדעט אַן אייגנאַרטיגע „רעפּובליק" אונטער דער אָנפירונג פונם שפּעטער באַרימט־געוואָרענעם אַטאַמאַן זעלאָני, וואָס האָט פאַרנומען בנוגע דער דירעקטאָריע אַן אָפּאָזיציאָנעל־אָפּוואַרטנדיגע שטעלונג. אויפן קיעווער גובערניאַלן פויערים־צוזאַמענפאָר (יאַנואַר 1919) האָבן די דעלעגאַטן פון זעלאָני גאַנץ אָפן דערקלערט די סבות פון זייערע אָפּאָזיציע. זיי האָבן זיך ביטער באַקלאָגט, וואָס זיי זיינען ניט בדפּעי

באַלוינט געוואָרן פאַר זייער אָנטייל אינם אויפשטאַנד. ווען ס'איז גענומען געוואָרן קיעוו, האָבן זיי זיך אַ לאָז געטאָן צו דער שטאָט מיט וואָגנס, אָבער מען האָט זיי אין די שטאָט ניט אַריינגעלאָזט, און די וואָגנס האָבן געמוזט זיך אומקערן ליידיגערהייט... נאָך דער האָזיגער פּאָעטישער דערקלערונג האָט די דירעקטאָריע (אין מיטן יאַנואַר) אַוועקגעשיקט אין זעלאָנים מלוכה אַ באַטאַליאָן גאַליצישע סיטשעוויקעס. די גאַליציאַנער האָבן כּמנהגו של עולם פאַרבּרענט אַ פּאָר דערפער און אויסגעשמיסן אַ פּאָר צעהנדליגג פּויערים. די אָנפירער פון די זעלאָנאָווצעס צוזאַמען מיט זייער באַטקאָ זיינען אָבער נאַטירליך פאַרשוואונדן, ווי אונטער דער ערד, און אין אַ פּאָר טעג אַרום, ווען די סיטשעוויקעס, אָפּטוענדיג זייער אַרבעט, האָבן געמוזט אַוועקגיין אויפן פראָנט, איז זעלאָנים רעפּובליק ווידער אויפגעשטאַנען תּחית המתים, וואַרטנדיג ביז ס'וועלן קומען פאַר איר בעסערע צייטן. דערנאָך ווען ס'זיינען געקומען די באָלשעוויקעס האָבן די זעלאָנאָווצעס זיך תּיכּף ומיד דערקלערט אַלס זייערע אָנהענגער אין דער האָפענונג, אַז דאָס מאָל וועלן די ליידיגע וואָגנס ענדליך אָנגעפילט ווערן... ווי עס זעהט אויס, איז די דאָזיגע האָפנונג ניט מקוים געוואָרן, אָדער לכל הפּחות ניט מקוים געוואָרן אין גענוגענדער מאָס. אַ פּאָר חדשים שפּעטער, שוין נאָך מיין אָפּפאָרן פון אוקראַינע, האָט זעלאָנים רעפּובליק, דערזעהענדיג, אַז די וואָגנס זיינען נאָך אַלץ ניט אָנגעפילט ווי געהעריג, ווידער אַנטדעקט איר אוקראַיניש-פּאַטריאָטיש האַרץ און דערקלערט אַ מלחמה דעם ראַט פון די פאָלקס-קאָמיסאַרן. נאַטירליך, אויף יידישע קאָסטן...

אין אָנהויב פון יאַנואַר זיינען די דאָזיגע אַלע ערשיינונגען נאָך ניט אַרויסגעטראָטן אַזוי בולט, ווי מיט אַ פּאָר וואָכן שפּעטער; אָבער זייערע גרונד-שטריכן זיינען שוין געווען גענוג קלאָר. יעדער דענקנדער מענש האָט געפילט, אַז די אַטמאָספער איז אָנגעזעטיגט מיט עלעקטריציטעט, און דער מח האָט זיך ממש אויף שטיקער געריסן, זוכנדיג אַ מיטל קעגן קומענדיגן אומגליק.

XVII. די דעקלאַראַציע פון דער רעגירונג

דער איינדרוק פון די ערשטע פּאָגראָמען. — מיין פּערזענ־ליכע לאַגע. — אַ באַזוך ביי ווינישענקאָ. — די „נאַציאָ־נאַלע" דעלעגאַציע און איר צוועק. — די צווייטע דע־קלאַראַציע און איר באַגרינדונג. — אויסבעסערונגס־פּרובן. — די ערשטע גדאַנקען וועגן דעמיסיע. — די קאָמפּענסאַציע.

דער אָוורוטשער פּאָגראָם האָט ניט געמאַכט אין קיעוו אַזאַ שטאַרקן רושם, ווי די שפּעטערדיגע פּאָגראָמען אין באַרדיטשעוו און זשיטאָמיר. פאָרגעקומען איז ער אין אַן אָפּגעלייגענעם פּלאַץ אויפן פראָנט, וואו די מאַכט פון דער רעגירונג האָט עקזיסטירט כמעט בלויז לויטן נאָמען, און דער „העלד" פונם פּאָגראָם, „אַטאַמאַן" קאָזיר־זירקאָ, איז געווען אַ טונקלער פּאַרשוין וועגן וועלכער מען האָט אַפילו ניט געוואוסט אויף זיכער, אין וועמענס דינסט זי שטייט. די טעלעגראַפישע פאַרבינדונגען מיט אָוורוטש זיינען דעמאָלט געווען כמעט אָפּגעריסן, און דער וועג פון דאָרטן איז געווען אַ שווערער און אומזיכערער; אויף אַזאַ אופן זיינען די ידיעות פון דאָרטן אָנגעקומען בראָקנווייז, און די ערשטע דעלעגאַציע פון אָוורוטש האָט זיך באַוויזן אין קיעוו ערשט נאָך דעם באַרדיטשעווער פּאָגראָם. און חוץ דעם אַלעמען האָט נאָך בײַ פילע געלעבט די האָפע־נונג, אַז דאָ האָבן מיר צו טון מיט אַן איזאָלירטער געשעהעניש, מיט אַ אָרטיגן אומגליק, מיט אַ רויב־מאָרד אין גרויסן סטיל, וואָס טראָגט ניט קיין סיסטעמאַטישן געזעלשאַפטליכן כאַראַקטער און קאָן ניט באַ־טראַכט ווערן אַלס אַ סימן פון אַ נאָהענטער קאַטאַסטראָפע. זיינען דאָך בעת דער דינסט־צייט פונם ערשטן יידישן מיניסטער זילבערפאַרב (נאָוועמבער 1917—מערץ 1918) פאָרגעקומען עטליכע צעהנדליגע

קלענערע פּאָגראָמען, וואָס האָבן אָפּגעשפּיגלט אין זיך די אַלגעמיינע אַנאַרכיע און זיך ניט אַנטוויקלט צו געוואַלטיגע שחיטות.

דערפֿאַר אָבער האָבן די ידיעות וועגן דער הריגה אין באַרדיטשעוו און דעם פּאָגראָם אין זשיטאָמיר געמאַכט אין אַלע יידישע קרייזן אַ געוואַלטיגן ערשיטערנדן איינדרוק. דאָ איז דאָך דער פּאָגראָם געמאַכט געוואָרן דורך אַ מיליטערישער אָפּטיילונג, וואָס איז געשטאַנען אין דירעקטן רשות פֿון דער דירעקטאָריע און איז געקומען פֿון קיעוו, כּדי צו דערשטיקן אַ ווירקליכן אָדער אויסגעטראַכטן באָלשעוויסטישן אויפֿשטאַנד. די אַרענע פֿונם פּאָגראָם זיינען דאָס מאָל געווען ניט קיין פֿאַרוואָרפֿן שטעטל, נאָר צוויי באַדייטנדע שטעט מיט אַ גרויסער יידישער באַפֿעלקערונג אין צענטרום פֿונם לאַנד, וואו די אַנאַרכיע האָט פֿאָרט ניט אָנגענומען קיין אומבאַשרענקטן פֿאַרנעם. אויב אָוורוטש איז געווען אַן עפּילאָג פֿון דער עפּאָכע פֿון די פֿריהערדיגע גוואַלד-טאַטן, איז זשיטאָמיר שוין געווען דער פּראָלאָג פֿון דער קומענדיגער שרעקליכער טראַגעדיע.

מיין פּערזענליכע לאַגע איז בעת'ן באַרדיטשעווער פּאָגראָם געווען זעהר אַן אומבאַשטימטע און אומאָנגענעמע. פֿון איין זייט האָט מען מיך אין יידישע קרייזן שוין געהאַלטן פֿאַר אַ מיניסטער, און כ'האָב געפֿילט די אינעווייניגסטע באַדערפֿעניש תּיכּף צו באַנוצן דעם גאַנצן רעגירונגס-אַפּאַראַט, אויף וויפֿיל ער האָט פֿונקציאָנירט און אויף וויפֿיל ער האָט באמת געקאָנט זיין אין מיין רשות, כּדי לכל-הפּחות צו לאָקאַליזירן די געשעהענישן און ניט צולאָזן זייער ווייטערדיגע אויסברייטונג. פֿון דער אַנדערער זייט, ניט האָבנדיג נאָך קיין אָפֿיציעלע באַשטעטיגונג, האָב איך ניט געהאַט קיין קלענסטע רעכט, און יעדער פּרוב פֿון מיין זייט זיך אַריינצומישן אינם גאַנג פֿון די געשעהענישן ניט סתם אַלס געזעלשאַפֿטליכער טוער, נאָר אַלס פֿאַקטאָר פֿון רעגירונגס-געוואַלט, וואָלט אומפֿאַרמיידליך געמאַכט דעם איינדרוק, אַז די פּועלי-ציוניסטישע פּאַרטיי „שטופּט אונטער“ די פֿאַרשפּעטיגטע באַשטעטיגונג פֿון איר פֿאָרשטייער אין דער רעגירונג. פֿון דער דאָזיגער העכסט אומאַנגענעמער לאַגע האָט מיר אַרויסגעבראַכט די מעלדונג וועגן דער באַשטעטיגונג פֿון מיין קאַנדידאַטור, וועלכע כ'האָב דערהאַלטן גראָד אויפֿן אַנדערן טאָג נאָכן זשיטאָמירער פּאָגראָם. שוין אין אַ שעה אַרום בין איך געווען אינם פּאַלאַץ

פון דער דירעקטאָריע (געוועזענעם פּאַלאַץ פונם גענעראַל־גובערנאַטאָר), כּדי זיך אָפיציעל פאָרצושטעלן אין מיין נייער איינשאַפט דעם פאָרזיצער פון דער דירעקטאָריע און טאַקע תיכף־ומיד אַנידערשטעלן די פראַגע וועגן שוץ קעגן פּאָגראָמען. אגב האָבן מיר נאָך צו יענעם מאָמענט ניט געהאַט פאַר אונז קיין אַנטגילטיג בילד פון די געשעהענישן און נאָך ניט פאַרמאָגט קיין גענויערע ידיעות וועגן די שולדיגע אין זיי. די קלאָרקייט איבער דעם איז געשאַפן געוואָרן ערשט מיט עטליכע טעג שפּעטער; וואָס איז נוגע די באַהאַלטענע דראָט־ציהער פון מעשה זשיטאָמיר, זיינען זיי פאַר מיר אַנטפּלעקט געוואָרן אין זייער פולער געשטאַלט ערשט אָנהויב פעברואַר, שוין בעת מיין אָנוועזנהייט אין ווינִיצע.

ווינִיטשענקאָ איז בעת דעם דאָזיגן געשפּרעך געווען שטאַרק נערוועז און צערודערט. ער האָט מיך באַגעגנט מיט דער מעלדונג, אַז די אַנאַרכיע אין לאַנד ווערט אַלץ גרעסער און די פּאָזיציע פון דער מאַכט אַלץ שווערער. ער איז שטאַרק אויפגעבראַכט אויף די פּאָגראָמען און פאַרזיכערט מיך, אַז די דירעקטאָריע וועט טון אַלץ, וואָס איז אין אירע כּחות, כּדי צו באַשטראָפן די שולדיגע און ניט צולאָזן מער אַזעלכע געשעהענישן. צו דעם צוועק ווערט צונויפגעשטעלט אַן אונטערזוכונגס־קאָמיסיע מיטן אָנטייל פון די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען. די דירעקטאָריע פון איר זייט האָט שוין אין דער נאַכט באַשלאָסן אַרויסצולאָזן אַן אויפרוף קעגן די פּאָגראָמען; דער אויפרוף גייט גלייך אַוועק אין דרוק.

דערהערנדיג די דאָזיגע ווערטער, האָב איך געפרעגט ווינִיטשענקאָ, צי וועט ניט מעגליך זיין, אַז איך זאָל זעהן דעם טעקסט פונם אויפרוף נאָך פאַר זיין אָפּדרוקן. אָפיציעל פאַרלאַנגען דאָס האָב איך ניט געקאָנט, ווייל ס'האָט זיך געהאַנדלט וועגן אַ שריט, וואָס איז באַשלאָסן געוואָרן נאָך פאַר מיין איינטריט אין אַמט.

דער פאָרזיצער פון דער דירעקטאָריע האָט גלייך ערפילט מיין בקשה; ער האָט אַריינגערופן זיין סעקרעטאַר און געהייסן איבערגעבן דעם דירעקטאָר פון דער קאַנצעלאַריע, אַז ער זאָל קומען מיטן טעקסט פונם אויפרוף.

אין די עטליכע מינוטן פון וואַרטעניש, וואָס זיינען אַריבער ביז מען האָט געבראַכט דעם אויפרוף, האָט מיר ווינִיטשענקאָ דערציילט, אַז דער

דירעקטאָריע איז אויסגעקומען גובר צו זיין אַ באַדייטענדן ווידערשטאַנד פון די יידישע בירגערליכע קרייזן קעגן מיין באַשטימונג.

— „ס'איז געווען ביי מיר אַ פּאָר מאָל אַ דעלעגאַציע פונם „נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט", וואָס האָט מיר פאָרגעשלאָגן צו באַשטימען אַ שטאַטס-סעקרעטאַר אָדער איינגאַנצן זיך אָפּצוזאָגן פונם יידישן מיניסטעריום און געבן במקום דעם געוויסע רעכט דעם באַשטייענדן „נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט". אין דער שפּיץ פון דער דעלעגאַציע איז געשטאַנען איינער אַן אינזשענער מיט זעהר אַ שיינער גרויער באָרד. ס'איז מיר זיין פאַמיליע גראָד אַרויסגעפלויגן פונם זכרון".

— „טיאָמקין" — האָב איך אונטערגעזאָגט.

— „יאָ, טיאָמקין", — האָט פאָרגעזעצט ווינטשענקאָ. — „זייער הויפּט-אַרגומענט איז געווען, אַז די ציוניסטן האָבן אַ גרויסן זכות ביי דער אַנטאַנט, און אויב מיר וועלן זיי איגנאָרירן אין אונזער אינערליכער פּאָליטיק וועט די אַנטאַנט זיין אויף אונז שטאַרק ברוגז. להפּוך אויב מיר וועלן יע נאָכגעבן זייערע ווינשן בנוגע דעם שטאַטס-סעקרעטאַריאַט וועלן זיי ברענגען אונז אַ באַדייטנדן נוצן אין דער אויסערליכער פּאָליטיק, העלפנדיג אונז צו קומען צו אַ הסכם מיט דער אַנטאַנט".

ביי די דאָזיגע ווערטער האָב איך זיך דערמאָנט אָן אַ מעלדונג, וואָס איז מיט אַ פּאָר טעג פריהער געווען אָפּגעדרוקט אין „נייער צייט" — וועגן אַן יידישער „נאַציאָנאַלער" דעלעגאַציע, וואָס פאָרט אַרויס מיט אַ דיפּלאָמאַטישער מיסיע קיין אַדעס (וואו ס'איז געווען די הויפּט-קוואַרטיר פון דער אַנטאַנט). — די דאָזיגע מעלדונג איז מצד דעם נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט שפּעטער אָפּגעלייקנט געוואָרן; די הכחשה איז אָבער ערשינען ניט תיכף, נאָר ערשט דעם 9-טן יאַנואַר, גראָד אין דעם טאָג, ווען די פּועלי-ציוניסטישע קאַנדידאַטור איז באַשטעטיגט געוואָרן.

— „נו, און וואָס האָט איר זיי אויף דעם געענטפערט?"

— „כ'האָב געענטפערט, אַז מיר קאָנען ניט בייטן די אַלגעמיינע ליניע פון אונזער פּאָליטיק אפילו צוליב אַזעלכע ווערטפולע פאָרשלאָגן. אגב האָב איך זיי געגעבן צו פאַרשטיין, אַז דער פאַקט, וואָס אין די רעגירונג טרעט אַריין גראָד אַ פּועלי-ציוניסט, איז פאַר זיי אַ גאַראַנטיע, אַז זייער אינטערעסן וועלן דאָך ניט זיין לגמרי איגנאָרירט. די פּועלי-ציוניסטישע פּאַרטיי איז דאָך ניט נאָר סאָציאַליסטיש, נאָר אויך ציוניס-

ניש, און איר קאַמף קעגן דער ציוניסטישער בורזשואַזיע וועט דעריבער קיינמאָל ניט אָננעמען אַזעלכע ברוטאַלע פאָרמען, ווי דאָס וואָלט מיגליך געווען באַם בונד. כ'האָב זיי אויסגעדריקט מיין איבערצייגונג, אַז דער פועלי-ציוניסטישער מיניסטער וועט שטרעבן אָפּצוברעכן די שאַרפע שפּיצן אומעטום, ווי דאָס וועט ניט פאַרלאַנגען פון אים קיין קרבנות פון אַלגעמיינער וועלט-אָנשויאונג. בין איך אין דעם פּרט גערעכט געווען?

— „יאָ, לחלוטין", — האָב איך אויף דעם געענטפערט.

אין דעם מאָמענט איז אין קאַבינעט אַריין אַ מענש מיט אַ גרויסער שוואַרצער באָרד און מיט טונקעלע ברילן אויף דער נאָז. דאָס איז געווען קראַסקאָווסקי, דער דירעקטאָר פון דער קאַנצעליאַריע ביי דער דירעקטאָריע. אין זיינע הענט איז געווען דער טעקסט פונם געפאָדערטן אויפרוף.

כ'האָב איבערגעלייענט דעם אויפרוף, אונטער וועלכן ס'זיינען שוין געשטאַנען די אייגנהענטיקע חתימות פון אַלע מיטגלידער פון דער דירעקטאָריע, און האָב גלייך באַמערקט:

— „דער צווייטער טייל פונם אויפרוף איז געפערליך. ער שטעלט אויף אַן אָרגאַנישן צוזאַמענהאַנג צווישן דעם קאַמף פון דער דירעקטאָריע קעגן פּאָגראָמען און דעם קאַמף פון דער יידישער געזעלשאַפט קעגן מלוכה-צעשטערנדיע טענדענצן. ער לאָזט איבער אַ בריטן לאָך פאַר דער פּאָגראָמען-אידעאָלאָגיע אונטער דעם תירוץ, אַז יידן באַקעמפן ניט גענוג ענערגיש זייערע אוקראַינאַ-פיינטליכע פאָלקס-מיטגלידער. ס'וואָלט געווען דרינגנד נויטיג, אַז דער גאַנצער צווייטער טייל פונם אויפרוף, וואָס האַלט אין זיך אַ ווענדונג צו דער יידישער געזעלשאַפטליכקייט, זאָל אינגאַנצן אָפּגעמעקט ווערן".

— „דאָס איז לחלוטין אוממיגליך", האָט אויף דעם געענטפערט ווינישעווקאָ. „כ'וועל דאָס בשום אופן ניט קאָנען פּועלן ביי מיינע חברים אין דער דירעקטאָריע. און חוץ דעם באַהויפּט איך קאַטעגאָריש, אַז דער צווייטער טייל פון דעם אויפרוף האָט ניט אָביעקטיוו געגומען דעם זין, וועלכן איר האָט נאָר-וואָס אין אים אַריינגעלייגט. על-כל-פּנים פאַרזיכער איך אייך, אַז קיין איינער פון די מיטגלידער פון דער דירעקטאָריע האָט ניט אַריינגעלייגט אין די פּאָר שורות דעם זין וועלכן איר געפינט אין אים. כ'פאַרשטיי גאַנץ גוט די עמפּפינדליכקייט פון דער

יידישער עפּנטליכער מיינונג צו צליק, וואָס האָט צו טון מיט פּאָגראָמען. אָבער דאָס איז אַלנפאַלס ניט קיין גרונד, כּדי אַריינצולייגן אין אויפרוף פון דער דירעקטאָריע כּוונות, וואָס זיינען הימלס־ווייט פון זייער אמתן אָביעקטיוון מיין".

— „און וואָס איז געווען די אמתע כּוונה בּיי דער צונויפשטעלונג פונם צווייטן טייל פונם אויפרוף? "

אין דעם טאָן פון מיין פראַגע איז געווען בּאַהאַלטן אַ געוויסער מיסטרוי.

— „טראַכט זיך אַריין אין דער פּסיכאָלאָגיע פון אונזער סאָלדאַט! איר ווייסט דאָך, אַז אין די אַרמעע דרינגען אַריין אין אַ אַלץ גרעסערער צאָל רעאַקציאָנערע עלעמענטן, וואָס פירן דאָרט אָן אַן אינטענסיווע אַנטיסעמיטישע אַגיטאַציע. זיי האָבן דערמיט בּדעה ניט נאָר זיך נוקם זיין אָן יידן, נאָר אויך אונטערצוגראָבן די יסודות פון דער אוקראַינישער סאָציאַליסטישער מאַכט ווען מיר זאָלן בּיי אַזאַ אַגיטאַציע זאָגן אונזער סאָלדאַט, אַז ער זאָל ניט טשעפּן יידן, ווייל דאָס איז אַ חרפּה פאַר אונזער אַרמעע, ווייל דאָס איז אוממענשליך א. א. וו., וועט ער גלייך אונטערן איינפלוס פון דער דאָזיגער אַגיטאַציע פרעגן, ווי קאָן מען יידן פאַרטיידיגן, בּעת זיי זיינען דאָך אַנאַרכיסטן און פאַרבּיסענע שונאים פון דער אוקראַינישער מלוכה. אויב מיר וועלן אויף די דאָזיגע פראַגע, וואָס וועט בּמילא אנטשטיין אַדאַנק דער אַנטיסעמיטישער פּראָפּאַגאַנדע, ניט געבן קיין תּשובה גלייך אינם זעלבן אויפרוף, וועט דער דורכשניטליכער סאָלדאַט אין דער איצטיגער גרויזאַמער צייט נאָר ווייניג נתפּעל זיין פון אונזערע הומאַניטאַרישע געפילן".

ווינישעווקאָ איז אַנטשוויגן געוואָרן אויף אַ ווייל, ווי קלייבנדיג זיך מיט די געדאַנקען, און האָט גלייך נאָכדעם פאָרגעזעצט:

— „איר לעבּט מיט אייערע געדאַנקען אין אַ גאַנץ אַנדערע תּקופה, אויב איר מיינט, אַז מען קאָן אָפּהאַלטן די מאַסע פון גוואַלד־אַקטן דורך בּלויזע פּרעדיגטען פון הומאַניטעט און דראָהונג מיט שטראָף. הומאַניטעט איז איצט ניט אין מאָדע, און פאַר אונזער שטראָף האָט מען אויך ניט פיל מורא, בּפרט ווען עס האַנדלט זיך וועגן מענשן, וואָס קוקן שוין דאָס פינפטע יאָר דעם טויט אין די אויגן און האָבן דורכגעמאַכט אַלע מדורי־גהנום פון דער וועלט־מלחמה און בּירגער־קריג. מיר

מוזן קודם-כל באַווייזן אונזער מאַסע, אַז פּאָגראָמען זיינען נ י ט-צ ו ו ע ק מ ע ס י ג, אַז זיי זיינען שעדליך פאַר אירע אייגענע אינטערעסן. אָט דאָס איז דער לייט-מאָטיוו פונם אויפרוף. דעריבער שטרייכן מיר אין זיין ערשטן טייל אונטער, אַז פּאָגראָמען ווערן געפּרעדיגט דורך העטמאַנישע פּראָוואָקאַטאָרן, וואָס ווילן דערמיט דיסקרעדיטירן די אוקראַאינישע באַוועגונג און צוריק אויפשטעלן די שליטה פון פּריצים און קאַפּיטאַליסטן. דעריבער רעכנען מיר זיך אויך אין זיין צווייטן טייל פאָראויס מיט דער פראַגע וועגן יידישן מלוכה-פאַרראַט און יידישן אַנאַרכאָ-באָלשעוויזם. מיר מיידן די פראַגע ניט אויס און געבן אויף איר די תשובה, אַז בכלל זיינען יידן ניט קיין מלוכה-פאַררעטער און ניט קיין אַנאַרכיסטן, און אויב צווישן זיי זיינען פאַראַן אַזעלכע, וועלן זיי אַליין קעמפן קעגן זיי. אָט דאָס האָבן מיר געהאַט אין זינען ביים צונויפשטעלן פון דער דעקלאַראַציע, און אויב איר וועט נעמען אין אַנבאַטראַכט בלויז איר אָביעקטיוון זין, וועט איר מוזן מודה זיין, אַז גראָד דער צווייטער טייל, וועלכן איר באַטראַכט פאַר שעדליך, קאָן ברענגען דעם גרעסטן קאָנקרעטן נוצן ביים קאַמף קעגן דער פּאָגראָם אַגיטאַציע אין דער אַרמעע".

כ'האָב ווידער גענומען דעם אויפרוף אין די הענט און אויפמערקזאַם דורכגעלייענט זיין צווייטן טייל. ער האָט געלויטעט:

„די יידן אָבער רופט די דירעקטאָריע אויסצופילן אָרנטליך און אויפריכטיג די פליכטן פון בירגער פון דער אוקראַאינישער פאָלקס-רעפּובליק און אָפּשטעלן די פון זייערע פאָלקס-מיטגלידער, וואָס העלפן די פיינט פונם אוקראַאינישן פאָלק צי זיי רופן זיך באָלשעוויקעס, צי קאָמוניסטן, צי פּראָטאָפּיסן *)".

איבער די דאָזיגע מיט מאַשינען-שריפט געשריבענע שורות זיינען שוין געווען אַ פּאָר קליינע אויסבעסערונגען, וואָס האָבן געהאַט זעהט אויס דעם צוועק אָפּשוואַכן דעם אומאַנגענעמען איינדרוק, וועלכן אַזאַ אויפ-

---

*) אָ נ מ ע ר ק ו נ ג : „פּראָטאָפּיס" איז געווען אַ גרויס-קאַפּיטאַליסטישע אָרגאַניזאַציע, וואָס האָט זיך געשאַפן אויף אוקראַאינע בעתן העטמאַן מיט אויסגעשפּראָכענע רעאַקציאָנערע און גרויס-רוסישע טענדענצן. דער נאָמען איז צונויפגעשטעלט פון ראשי-תבות: פּראָמישלענאָסט, טאָרגאָוולאַ, פינאַנסי (אינדוסטריע, האַנדל, פינאַנצן),

רוף וועט מאַכן אויף די יידישע באַפעלקערונג. דאָס וואָרט „פּראָ־טאָפּים“, איז אויף וויפיל כ'דערמאָן זיך, אויסגעשטראָכן געוואָרן נאָך פאַר מיין אַריינמישונג: ס'האָט באמת גאָרניט צו טון געהאַט מיט דער פּאָליטישער לאַגע, וואָס האָט זיך געשטעלט אין לאַנד. חוץ דעם זיינען צום אויפרוף נאָכן וואָרט „קאָמוניסטן“ צוגעשריבן געוואָרן מיט דער האַנט פאָלגנדע ווערטער: „ווייל זיי געבן די העטמאַנצעס און פּראָוואָקאַטאָרן דעם יסוד צו אַגיטאַציע קעגן דאָס גאַנצע יידנטום“.

ניט קוקנדיג אויף די דאָזיגע פאָר אויסבעסערונגען, האָט אויף מיר דער דאָזיגער טייל ווידער געמאַכט אַ נעגאַטיוון איינדרוק און כ'האָב אָנ־געוויזן ווינישענקאָן אויף אַ פּאָר אַרגומענטן, וואָס רעדן לטובת מיין אויפפּאַסונג.

דער פאָרזיצער פון דער דירעקטאָריע איז עטוואָס אומגעדולדיג געוואָרן און געענטפערט:

— „ס'איז אַלענפאַלס אוממיגליך, אַז אַן אויפרוף, וואָס איז שוין אונטערגעחתמעט דורך אַלע מיטגלידער פון דער דירעקטאָריע, זאָל דורך אונז ווידער צוריקגעצויגן ווערן. אָבער רעדאַקציאָנעלע שנויים קאָן מען דאָך אַריינטראָגן. וואָס פאַר אַ פראַזע איז לויט אייער מיינונג די געפערליכסטע?“

איך האָב אָנגעוויזן בעיקר אויף די ווערטער וועגן „אָרנטליך און אויפריכטיג אויסצופילן די פליכטן“, וואָס מאַכן דעם איינדרוק פון אַ קאָנקרעטער באַשולדיגונג קעגן דאָס גאַנצע יידישע פאָלק. דערנאָך האָב איך פאַרלאַנגט, אַז ס'זאָל לכל־הפּחות אָנגעוויזן ווערן, אַז דאָס יידישע פאָלק, אַלס אַ גאַנצע, איז לאָיאַל צו דער אוקראַינישער פאָלקס־רעפּובליק און קאָן בשום אופן ניט געמאַכט ווערן פאַראַנטוואָרטליך פאַר די טאַטן פון זייִנע איינצלנע מיטגלידער.

ווינישענקאָ האָט אָנגעהויבן אין מיין אַנוועזנהייט אויסצובעסערן דעם אויפרוף אינם דאָזיגן זין און נאָך עטליכע מינוטן האָט זיין צווייטער טייל באַקומען פאָלגנדע צורה:

„דאָס גאַנצע דעמאָקראַטישע יידנטום ווערט אָבער פון דער דירעק־טאָריע גערופן ענערגיש צו קעמפן אַ קעגן יענע איינצלנע אַנאַרכאָ־באָלשעוויסטישע מיטגלידער פון דער יידישער נאַציע, וואָס טרעטן אויף קעגן דעם אַרבעטנדן פאָלק פון אוקראַינע און איר שטאַטליכקייט, ווייל

די ראָזיגע עלעמענטן געבן די העטמאַנצעס און פּראָוואָקאַטאָרן דעם תּרוץ צו פירן אַ דעמאַגאָגישע און שעדליכע אַגיטאַציע קעגן דאָס גאַנצע יידנטום, וואָס האָט צום באָלשעוויזם קיין שייכות ניט, און שלעפּט אַריין די אוקראַינער, די געטרייע פּאַרטיידיגער פון יעדן אַרבעטנדן פאָלק אין אַ שווערע מיספאַרשטייעניש מיט דער ניט אַנאַרכאָ-באָלשעוויסטישער און דער אוקראַינישער שטאַטליכקייט געטרייער יידישער דעמאָקראַטיע".

— „נו, איצט איז דאָס בעסער? האָט געפרעגט ווינטשענקאָ.

כ'האָב ווידער אַמאָל דורכגעלייענט דעם פאַרריכטעטן טעקסט פון די געפערליכע פאָר פראַזן און געוואָלט דורכזעצן נאָך אַן אויסבעסערונג, וואָס וואָלט ממשותדיג אָפּגעבראָכן זיין שאַרפע שפּיץ. קודם-כל האָב איך געוואָלט דערגרייכן אַז די ווערטער וועגן דער „געטריישאַפט פון דער יידישער דעמאָקראַטיע צו דער אוקראַינישער שטאַטליכקייט" זאָלן עטוואָס אויסגעברייטערט ווערן און אַנידערגעשטעלט ווערן אין אַ באַזונדערן בולטן זאַץ, אַלס אַ פאַקט. ווינטשענקאָ האָט זיך שוין ווידער גענומען צו דער פעדער, אָבער אין דעם מאָמענט האָט זיך אַריינגעמישט דער דירעקטאָר פון דער קאַנצעלאַריע, וואָס איז אַנוועזנד געווען בעת אונזער גאַנצן וויכוח און באַמערקט מיט אַן אונטערגעגעבענעם, אָבער דאָך זעהר אַ פעסטן טאָן:

— „זייט מיר שטאַרק מוחל, וואָלאָדימער קירילאָוויטש, אָבער כ'האַלט פאַר מיין חוב אייך אויפמערקזאַם צו מאַכן, אַז מיר טאָרן בכלל ניט אַריינטראָגן שנויים און אַ דאָקומענט נאָך דעם, ווי אַלע מיטגלידער פון דער דירעקטאָריע האָבן אים שוין אונטערגעחתמעט".

— „נישטקשה, נישטקשה" — האָט אים באַרוהיגט ווינטשענקאָ „די געמאַכטע שנויים נעם איך אויף מיין פערזענליכע אחריות. אָבער מער קאָן איך שוין באמת ניט".

די לעצטע פאָר ווערטער זיינען געזאָגט געוואָרן, זיך ווענדנדיג צו מיר. קראַסקאָווסקי איז אַוועק.

כ'האָב זיך גלייך נאָכדעם אויך אויפגעהויבן און באַמערקט:

— „כ'שטרייך נאָכאַמאָל אונטער, אַז די געמאַכטע שנויים באַדייטן ניט פון מיין זייט קיין הסכם צו זיין אַלגעמיינעם טאָן. כ'האַלט פאַר מיין חוב צו קאָנסטאַטירן מיט דער גרעסטער אַנטשידנקייט, אַז זיין צווייטער טייל איז געפערליך, און ער וועט ברענגען פיל מער שאָדן, ווי

נוצן, און כ'וואָלט אייך דרינגענד געראָטן אים ווידער אַמאָל צו באַטראַכטן אין דער דירעקטאָריע פֿריהער, ווי איר גיט אים איבער אין די עפֿנטליכקייט“.

„כ'וועל אַ טראַכט טון“, האָט לאַקאָניש געענטפֿערט וויניטשענקאָ.

מיר האָבן זיך געזעגנט.

שוין אין אַ שעה אַרום, פֿריהער ווי וויניטשענקאָ האָט באַוויזן „אַ טראַכט צו טון“, האָט די קאַנצעלאַריע פֿון דער דירעקטאָריע איבערגעגעבן די פֿאַרטרעטער פֿון דער פּרעסע אויף צו פֿאַרעפֿנטליכן איבערגעשריבענע קאָפּיעס פֿונם אויפֿרוף. אויפֿן אַנדערן טאָג איז ער ערשינען אין די בלעטער.

אויף דער יידישער באַפֿעלקערונג האָט די דעקלאַראַציע געמאַכט אַ נעגאַטיוון איינדרוק, כאָטש כ'האַלט, אַז איר באַדייטונג איז בכלל איבערטריבן געווען. איך פֿערזענליך בין געווען שטאַרק פֿאַרביטערט און האָב אַפֿילו במשך אַ פּאָר שעה זיך אַרומגעטראָגן מיטן געדאַנק צו דעמיסיאָנירן פֿריהער, ווי איך בין פֿאַקטיש אַריינגעטראָטן אין מיין אַמט. כ'האָב אָבער איינגעזעהן, אַז דאָס וואָלט געווען ניט-קאָנסעקווענט, בפֿרט נעמענדיג אין באַטראַכט, אַז כ'האָב וויניטשענקאָס אַרגומענטן ניט געהאַלטן פֿאַר לחלוטין אויסגעזויגן פֿונם פֿינגער. כ'האָב זיך באַנוגנט דערמיט, וואָס דער אויפֿרוף פֿון דער דירעקטאָריע איז פֿאַקטיש כמעט ניט פֿאַרשפּרייט געוואָרן אין דער אַרמעע. פֿאַר דער אַרמעע גופֿא איז אין דעם שטאַב פֿונם באַלאַגערונגס-קאָרפּוס, וואָס איז געווען די פֿאַקטישע מיליטער-פֿאַרוואַלטונג פֿונם לאַנד, צונויפֿגעשטעלט געוואָרן גאָר אַן אַנדער אויפֿרוף אין פֿאָרם פֿון אַ באַפֿעל, אונטערגעשריבן דורך דעם אָנפֿירער פֿונם שטאַב, אַטאַמאַן מעלניק. דער דאָזיגער באַפֿעל איז געווען קורצער און איינדייטיגער, אָהן איבעריגע חכמות און פּשטלאַך. ער איז פֿאַרעפֿנטליכט געוואָרן אין צוויי טעג נאָכן אויפֿרוף פֿון דער דירעקטאָריע. אָט איז זיין טעקסט:

„היות ווי די געזעצליכע אָרגאַנען פֿירן אַן אַנטשיידענדן קאַמף קעגן די אינערליכע שונאים פֿון דער אוקראַינישער פֿאָלקס-רעפּובליק, באַפֿעל איך אַלע געזעלשאַפֿטליכע און מיליטערישע אָרגאַניזאַציעס צו קעמפֿן קעגן הויז-זוכונגען אויף אייגענער אחריות, אַרעסטן און דער-

שיסונגען, וועלכע ווערן מצד די פיינט פון דער אוקר. פֿאָלקס־רעפּובליק אויסגענוצט צוליב פּראָוואָקאַטאָרישע צוועקן.

די שולדיגע וועל איך אומברחמנותדיג איבערגעבן דעם מיליטערישן פעלד־געריכט, כדי צו באַשטראָפן זיי אויפן שרעגסטן אופן.

„דאָס אוקראַינישע פֿאָלק האָט געפירט אַ שווערן קאַמף פאַר זיין זעלבסטשטענדיגקייט און פרייהייט און מוז דעריבער זיך באַציהען מיט גרויסער אַכטונג און ליבע צו דער פרייהייט פון אַנדערע פעלקער. דעריבער וועל איך אַנטשידן פאַרפאָלגן יענע פּראָוואָקאַטאָרן, וואָס פאַרשפרייטן קלאַנגען, אַז ס'זיינען מיגליך יידישע פּאָגראָמען אָדער וואָס רופן צו זיי, און וועל רופן צו מיליטערישן פעלדגעריכט אַלע פאַרברעכער קעגן דער אוקראַינישער פֿאָלקס־רעפּובליק.

„פאַר איינגעמעכטיגע הויז־זוכונגען זיינען שוין דערשאָסן די קאַזאַקן: מיכאַאיל באָלאָטני און ניקאָליי איוואַנאָוו. פאַר פּאָגראָם־אַגיטאַציע זיינען דערשאָסן: סטאַניסלאַוו פּאָלאַנסקי און ניקאַנאָר סאַוועליעוו“.

כ'האָב דעם דאָזיגן סטיליסטיש־ערגערן אָבער דאָך ווירקזאַמערן באַפעל באַטראַכט אַלס אַ מין קאָמפּענסאַציע פאַרן אויפרוף פון דער דירעקטאָריע, נאָך מער, וואָס אַ באַפעל, וואָס ווערט דורכגעלייענט אין יעדן באַטאַליאָן און אין יעדער ראָטע האָט אַ גרעסערן פּראַקטישן ווערט, איידער אַ צעשוואומענער אויפרוף, וואָס ווערט אָפּגעדרוקט אין בלעטער, וואָס האָבן ביים דעמאָלסטיגן צושטאַנד פון די באַנען אַ גאַנץ קנאַפּע פאַרשפּרייטונג אויסערהאַלב קיעוו.

כ'האָב דעריבער אָפּגעלאָזט דעם געדאַנק וועגן באַלדיגער דעמיסיע און זיך מיט דאָפּעלטער ענערגיע גענומען צו דער לויפנדער אַרבעט.

XVIII. אויף די שפּורן פון די זשיטאָמירער פּאָגראָמשטשיקעס

דער באַזוך פון ליפּעץ־גאָלדפאַרב־פּעטראָווסקי. — זיין באַ־ריכט וועגן באַרדיטשעוו און זשיטאָמיר. — די הויפּט־סכּנה. — בײַם דירעקטן דראָט. — מײַן באַזוך בײַ דער דירעקטאָריע. — שוועץ, אַנדריעווסקי, מאַקאַרענקאָ. — ווי זײַנען זיי אַהין אַרײַנגעקומען? — פּעטלורע וועגן פּאַליענקאָ און אסקילקאָ. — אַלגעמיינער רושם.

ווען איך האָב זיך אומגעקערט פונעם פּאַלאַץ פון דער דירעקטאָריע אין פּועלי־ציוניסטישן ביוראָ, וואו ס'האָט זיך איינגעאָרדענט צייטווייליג דאָס יידישע מיניסטעריום ביז מ'וועט געפינען פאַר אים אַ פּאַסנדע דירה, האט דאָרט שוין אויף מיר געוואַרט דער פּאָרזיצער פון דער באַרדיטשעווער קהילה — גלייכצייטיג אויך דער באַרדיטשעווער שטאָט־גאָלאָווא דוד ליפּעץ, אַ באַקאַנטער בונדישער טוער, וואָס פלעגט אין אמע־ריקא אויפטרעטן אונטערן נאָמען דר. מאַקס גאָלדפאַרב: איצט פאַר־נעמט ער אונטערן נאָמען פּעטראָווסקי אַן אָנגעזעהענעם אַדמיניסטראַ־טיוון פּאָסטן אין דער סאָוועט־רעגירונג, וואו ער איז דער אָנפירער פון „גובוז" (הויפּט־פאַרוואַלטונג פון די מיליטערישע לערן־אַנשטאַלטן). ליפּעץ איז בעתן פּאָגראָם געווען אין באַרדיטשעוו, וואו ער איז אין משך פון עטליכע מינוט געווען אין אַ טויט־סכּנה: מע האָט אים שיער ניט דערשאָסן. ער איז געקומען קיין קיעוו אין אויפטראָג פון דער קהילה, כּדי אַרויסצובאַקומען פון דער רעגירונג הילף פאַר די געליטענע און אַ שטראָף פאַר די שולדיגע. ער האָט מיר דערציילט, אַז אין באַרדיטשעוו זיינען די הריגות פאָרגעקומען כמעט אויסשליסליך אויפן וואקזאל, אַז די שטאָט גופא איז אָפּגעקומען בערך גרינג — בלויז מיט

עטליכע שווער פּאַרוואונדעטע און מיט אַ פּאָר צעהנדלונג צעשלאָגענע; די רויבער פון די קלייטן האָבן זיך באַשרענקט מיט איין גאַס. געמאַכט האָבן דעם פּאָגראָם קאָזאַקן פון אַ ספּעציעלער מיליטערישער אָפּטיילונג, וואָס איז דורכגעפאָרן דעמאָלט דורך באַרדיטשעוו. זי האָט זיך אנגערופן „קורען סמערטי“ (טויט־באַטאַליאָן) און איז געשטאַנען אונטער דער אָנפירונג פון אַ געוויסן פּאָלקאָווניק פּאַליענקאָ. דער דאָזיגער פּאַליענקא האָט, זעהט אויס, דערמונטערט די העלדענטאַטן פון זיינע סאָלדאַטן, אָדער, לכל הפּחות, מיט גאָרניט נישט אַרויסגעטראָטן קעגן זיי. וואָס איז נוגע דער אָרטיגער מיליטערישער מאַכט, בראש פון וועלכער ס'איז געשטאַנען פּאָלקאָווניק אָסקילקאָ, האָט זי זיך אין פּאָגראָם ניט באַטייליגט, זי האָט אָבער ניט געהאַט קיין פּאַקטישע מאַכט, כדי אים אָפּצושטעלן.

אגב, שפּעטער, שוין זייענדיג אין וויניצע, איז מיר אויסגעקומען צו הערן פון ליפּעצעס שוועסטער, פאַניע נירנבערג,—אויך אַ באַקאַנטע בונדישע טוערין—אַ נאָך ענערגישערע פּאַרטיידיגונג פון אָסקילקאָ. זי האָט געזאָגט, אַז זיי, ד. ה. זי און איר ברודער, קענען אָסקילקאָן פון דער בעסטער זייט, אַלס אַן „אויפריכטיגן סאָציאַליסט“, און אַז זיי זיינען געשטאַנען מיט אים פון לאַנג אין די פריינטליכסטע באַציהונגען. ס'האָט מיך דעריבער זעהר געוואונדערט, ווען מע האָט מיר מיט אַ פּאָר טעג שפּעטער דערציילט וועגן שווערע גוואַלדטאַטן פונם זעלבן אָסקילקאָ קעגן דער יידישער באַפעלקערונג אין ראָוונע. היות, ווי איך האָב ניט געקאָנט דערגיין, וואו ס'ליגט דער אמת, האָב איך ניט געוואוסט איבער וואָס זיך צו וואונדערן, צי איבער דער איבערטרייבונג פון די ראָוונער ידיעות, צי איבערן לייכטזיניגן צוטרוי פון דער פאַמיליע ליפּעץ *)...

וועגן זשיטאָמיר האָט ליפּעץ געהאַט קאַרגע ידיעות. קיין פּרטים וועגן די דאָרטיגע געשעהענישן ווייסט ער ניט, ווייל די וואקזאלן אין

*) שפּעטער האָט זיך אַטאַמאַן אסקילקא קלאָר אַרויסגעוויזן, אַלס אַ טיפּישער פאָרשטייער פון די רעאַקציאָנערע אוקראַינישע מיליטערישע קרייזן; אין אַפּריל 1919 האָט ער געפּרואוט מאַכן אין ראָוונע, וואו די אוקראַינישע רעגירונג האָט זיך דאַן געפונען, אַן איבערקערעניש לטובת די „סאַמאָסטיניקעם“. אונטער זיין מיליטערישער אָנפירונג אין ראָוונע האָט דאָרט געהערשט אַ שרעקליכער פּאָליטישער טעראָר. איינער פון זיינע מיטהעלפער איז געווען דער שעף פון

ביידע שטעט זיינען נאך באזעצט דורך די רוצחים, און יידן האבן מורא צו פארן אויפן דאזיגן וועג. ער ווייסט בלויז, אז די לאגע איז דארט פיל ערגער, ווי אין בארדיטשעוו. ס'זיינען דארט דא ביז 100 טויטע, און די גאנצע יידישע באפעלקערונג איז צעראבעוועט און רואיִירט.

דער הויפט מאטיוו פון ליפעצעס נסיעה קיין קיעוו איז געווען די אומזיכערקייט, וואס האט געהערשט אין בארדיטשעוו וועגן די נאהענטע טעג. ס'האבן זיך געטראגן קלאנגען, אז אין צעהן טעג ארום דארף ווידער זיין א פאגראם, דאס מאל אין א גרעסערער פארם, לויטן „זשיטאמירער שניט". לויט דארטיגע ידיעות, האט דער באטאליאן פון פאליענקא שוין פארלאזט זשיטאמיר, מע האט אבער ניט געוואוסט וואוהין ער איז אוועק. פון איינצעלנע סאלדאטן האט מען געהערט, אז זיי פארן קיין סארני-ראוונע, כדי דארט זיך נוקם זיין אין יידן און באלשעוויקעס. פון דער אנדער זייט האבן זיך געטראגן קלאנגען, אז זיי קערן זיך אום קיין בארדיטשעוו, כדי צו פארענדיגן די ארבעט, וועלכע זיי האבן מפסיק געווען. ס'איז דעריבער ניט קיין וואונדער, וואס ביי דער דאזיגער לאגע איז די גאנצע סביבה פון זשיטאמיר געווען אין גרויסן שרעק. די סכנה איז געווען, אז דער „טויט-באטאליאן" פון פאליענקא וועט ווערן א מין וואנדערנדער פאגראם-חייל, וואס וועט נאסטראלירן פון שטאט צו שטאט, אויסניצנדיג די מאכטלאזיגקייט און אפטמאל אויך דעם פריינטליכן נייטראליטעט פון דער ארטיגער מאכט. די דאזיגע סכנה איז געווען זעהר ערנסט און מיט איר האט מען זיך געמוזט באשעפטיגן פריהער פאר אלץ, אפילו נאך פאר אלע אויספארשונגען פון דעם, וואס איז פארגעקומען, און פאר הילף די געליטענע.

„קאנטר-ראזוועדקע" דער באוואוסטער שאפולא, וואס האט מיט זיינע גרויזאמקייטן געווארפן אן אימה אויף אלעמען, באזונדערס אויף יידן.

נאך שפעטער, בעת די לעצטע וואלן צום פוילישן סיים (סוף 1922) איז אסקילקא ווידער ארויסגעטראטן פאליטיש, אלס אן אגענט פון דער פוילישער מאכט אין וואלין, וואס האט געפרואווט מיט דער הילף פון אנטיסעמיטישער פראפאגאנדא אפשטופן די וואלינער אוקראינישע פויערים פונם בלאק מיט יידן („מינדערהייטס-בלאק"). ער האט אבער צום גליק ניט געהאט קיין קלענסטען ערפאלג.

איך בין דעריבער צוזאַמען מיט ליפּעצן קודם כל אַוועק אויפן הויפּט־טעלעגראַף, כדי זיך דורכצורעדן דורכן דירעקטן דראָט מיט די צוויי געליטענע שטעט און אויסזוכן די שפּורן פונם געפערליכן באַטאַליאָן. דאָרט האָב איך זיך אין אָנהויב אָנגעשטויסן אויף שוועריקייטן: די טעלעגראַף־באַאַמטע האָבן ניט געוואָלט אונז צולאָזן צום דירעקטן דראָט, טענהדיג, אַז ס'איז ווייניג, וואָס איך בין אַ מיניסטער; כדי צו באַניצן זיך מיטן דירעקטן דראָט מוז איך האָבן אַ ספּעציעלע דערלויבעניש פונם פּאָסט־מיניסטער. אָבער נאָך אַ פּאָר ענערגישע ווערטער איז דער וועג געוואָרן פריי.

פון באַרדיטשעוו האָבן מיר אַרויסגערופן צום דירעקטן דראָט דעם געהילף פון שטאָט־גאָלאָוואַ סאָלאָדאַר (אַ ייד) און דעם אויעזד־קאָמיסאַר מיסיאַטשענקאָ (אַן אוקראַינער). זיי האָבן אונז געענטפערט, אַז אין שטאָט איז רוהיג, אָבער אויפן וואָקזאַל איז נאָך קיין זיכערקייט ניטאָ. אין שטאָט גייען אַרום קלאַנגען וועגן אַ קומענדן, נאָך גרעסערן פּאָגראָם, וואָס גרייט זיך בערך אויפן צוואַנציגסטן יאַנואַר. די קלאַנגען באַקומען אַ פּסיכאָלאָגישן יסוד מיט דער אַנטוואָפענונג פון דער שטאָטישער מיליציע, וואָס איז דאָך זיכערער, איידער דער מיליטערישער ערב־רב. אויף דער פראַגע, צי זיינען שוין די קערפּערס פון די דערשאָסענע אויף דער סטאַנציע אַרויסגעגעבן געוואָרן דער יידישער קהלה, האָבן מיר באַקומען אַ פּאָזיטיווע תשובה. צום סוף פונם געשפּרעך האָט מען אונז מודיע געווען, אַז דער פּאָוויטאָווער פויערים־צוזאַמענפאָר, וואָס קומט פאָר אין באַרדיטשעוו, האָט אַרויסגעטראָגן אַ שאַרפע פּראָטעסט־רעזאָלוציע קעגן פּאָגראָמען, וואָס זיינען מסוגל צו באַגראָבן די רעוואָלוציע און צוריק אויפשטעלן די מאַכט פון די הערשענדע קלאַסן. פון מיין זייט האָב איך פאַרלאַנגט פון די אָרטיגע פאָרשטייער פון דער מאַכט אַן ענערגישן קאַמף קעגן דער מעגליכקייט פון אַ נייעם פּאָגראָם און מודיע געווען, אַז די דירעקטאָריע איז אַנטשלאָסן זיי צו העלפן אין דער דאָזיגער ריכטונג מיט אַלע כּוחות.

ווי איך האָב זיך דערוואוסט מיט עטליכע טעג שפּעטער, איז דער דאָזיגער געשפּרעך, לויט זיין סטענאָגראַפישן נוסח אויפן טעלעגראַף, באַלד איבערגעדרוקט געוואָרן אין דער אָרטיגער פּרעסע. ער האָט פון איין זייט געמאַכט אויף דער באַפעלקערונג אַ בערוהיגנדן איינדרוק

און פון דער אַנדער זייט צוגעגעבן פרישן מוט די אָרענטליכערע עלעמענטן צווישן דער אוקראַינישער אַדמיניסטראַציע, וואָס האָבן לכתחילה פולשטענדיג פאַרלוירן דעם קאָפּ און געלאָזן די פאָגראָמשטשיקעס פרייע הענט.

פון זשיטאָמיר האָט גערעדט מיט אונז דער העכסטער פאָרשטייער פון דער דאָרטיגער ציווילער מאַכט, דער גובערניאַלער קאָמיסאַר ס ו מ נ ע ו ו י ט ש. ער האָט באַשטעטיגט, אַז דער היזק איז באמת זעהר אַ גרויסער און אַז די צאָל פון די הרוגים דערגרייכט ביז 90. ער האָט געטענהט, אַז אַלס פאָרשטייער פון ציווילער מאַכט איז ער געווען מאַכטלאָז בנוגע דעם באַוואָפנטן אומדיסציפלינירטן כוח פונם „טויט-באַטאַליאָן“, אָבער איצט, ווען די פאָגראָמשטשיקעס זיינען אַוועק און ס'זיינען אָנגעקומען אין שטאָט אַ פאָר הונדערט גאַליצישע סאָלדאַטן, גאַראַנטירט ער פולשטענדיג פאַר דער ווייטערדיגער אָרדענונג. אויף אונזער עיקרדיגער פראַגע, וואוהין דער „טויט-באַטאַליאָן“ איז אוועק, האָבן מיר פון אים קיין קלאָרע תשובה ניט געקאנט באַקומען; ס'שיינט, אַז ער אַליין איז וועגן דעם ניט געווען אינפאָרמירט. ערשט מיט עטליכע שעה שפעטער בין איך דערגאַנגען דורך פאַרשיידענע טעלעגראַפישע אויספאָרשונגען, אַז דער פאָגראָם-באַטאַליאָן האָט זיך צעטיילט אויף צוויי טיילן: איינער האָט זיך אומגעקערט קיין קיעוו און דער אַנדערער איז אַוועק אויף דער ליניע פון ראָוונע-סאַרנע. פאַרן ערשטן טייל האָב איך דערווייל קיין מורא ניט געהאַט: כל זמן ער איז אין קיעוו, וועט אים קאָנאָוואַלעץ (דער קאָמאַנדיר פונם פאָלק פון די גאַליצישע „סיטשעוויקעס“ — דעם „באַלאַגערונגס-קאָרפּוס“ אין קיעוו) ניט לאָזן דעם קאָפּ אויפהויבן. פאַר קאָנאָוואַלעצן בין איך דעמאָלט א י ן ד ע ם פ ר ט געווען זיכער. האָט מען באַדאַרפט קודם כל ליקווידירן דעם אַנדערן טייל. צום גליק איז דאָ געקומען צו הילף אַ פערזענליכע שנאה צווישן פאַליענקאָ און אָסקילקאָ. אויסניצנדיג די לאַגע, וואָס די כוחות פון פאַליענקאָ זיינען דורך דער שפאַלטונג אָפּגעשוואַכט געוואָרן און וואָס אָסקילקא האָט גראָד אין ראָוונע פאַרמאָגט אַ גרויסע מיליטערישע קראַפט, וואָס איז אים געווען געטריי, האָט אָסקילקא אַרעסטירט פאַליענקאָן.

דערוואוסט וועגן דעם האָב איך זיך מיט אַ טאָג שפעטער, בעת איך

האָב באַזוכט דעם פּאַלאַץ פֿון דער דירעקטאָריע מיטן צוועק אויפֿמערקזאַם צו מאַכן אויף דער סכּנה, וואָס דראָהט מצד פּאַליענקאָס באַטאַליאָן דער יידישער באַפעלקערונג אין וואָלין. דערבײַ האָב איך געהאַט אויך בדעה ארומצורעדן פֿאַרשיידענע שוץ־מיטלען קעגן דער מעגליכקייט פֿון נייע פּאָגראָמען בכלל. נאָך דעם, ווי איך האָב גערעדט וועגן דער דאָזיגער טעמע אין משך פֿון עטליכע מינוט מיט וויניטשענקאָן, אַלס דעם פּאָרזיצער פֿון דער דירעקטאָריע, האָט ער מיר אַ זאָג געטאָן:

— וואָס טויג אײַך רעדן וועגן דעם מיט מיר? מיך דאַרפֿט איר ניט איבערצייגן. רעדט זיך בעסער אַדורך מיט די אַנדערע מיטגלידער פֿון דער דירעקטאָריע.

און זאָגנדיג דאָס, האָט ער מיך אַרײַנגעפֿירט אין אַ צימער, וואו בײַם העל־ברענענדיגן קאַמין זײַנען געזעסן און געשמועסט צווישן זיך די מיטגלידער פֿון דירעקטאָריע פּראָפּ. שוועץ, אַנדרייעווסקי און מאַקאַרענקאָ.

בײַ אונזער אַרײַנקומען האָט זייער געשפּרעך זיך גלייך אָפּגעריסן און איך האָב באַקומען דאָס וואָרט. איך האָב אָנגעוויזן אויף צאָלרייכע פֿאַלן פֿון גוואַלדטאַטן, וואָס קומען פֿאָר אין גאַנצן לאַנד, און פֿאַרלאַנגט ענערגישע שוץ־מיטלען מצד דער צענטראַלער מאַכט.

נאָך מײַנע ערשטע ווערטער איז אַרײַנגעקומען אויך פּ ע ט ל ו ר ע. אָנגעטאָן איז ער געווען, קעגן זײַן שטענדיגן מנהג, אין אַ פּשוטן פֿרענטש, אָהן וועלכע ס׳איז בענדלעך און בלעכלעך. ער האָט זיך אַנידערגעזעצט בײַם פֿייער און געהערט מיטן אויסדרוק פֿון פֿולשטענדיגער אַפּאַטיע. זײַנע גרינליכע אויגן אויפֿן גלאַט־געגאָלטן, מערקווירדיגן, אַלט־ווייבערשן פּנים, האָבן גאָר ניט אויסגעדריקט. מע האָט ניט געקאַנט קלאָר ווערן, צי איז דאָס אַן אײַנגעשטודירטע פּאָזע פֿון אַן אַקטיאָר, צי אַן אמתע גלייכגילטיגקייט צום ענין, וועגן וועלכן מע האָט גערעדט, אָדער צי איז דער מענש, וואָס איז נאָר וואָס געקומען פֿונם פֿראָנט, פּשוט פֿיזיש אויסגעמאַטערט און פֿאַרזונקען אין זײַנע אייגענע געדאַנקען. דער דאָזיגער געזיכטס־אויסדרוק פֿון אַ מומיע האָט מיך שטאַרק פֿאַרוואונדערט און אינערליך אויפֿגערעגט: איך האָב צום ערשטן מאָל געזעהן פֿאַר זיך פּעטלורען אין אַזאַ נאָהנטקייט, און מײַן

ערשטער איינדרוק איז געווען אַ נעגאַטיווער. גלייכצייטיג האָב איך אָבער געפילט, אַז איך שטיי דאָ פאַר אַ געוויסער פסיכאָלאָגישער רעטעניש.

איך געדענק שוין ניט גענוי, וואָס איך האָב דעמאָלט גערעדט. איך האָב זיכער גערעדט ניט געלונגען. איך האָב געפילט אַ פאַרדראָס אויף ווייניטשענקאָ, פאַרוואָס ער האָט מיך גענייט צו רעדן מיט זיינע חברים פון דער דירעקטאָריע. צו ווייניטשענקאָ גופא האָט מען זיך שוין ווי ניט איז צוגעוועהנט: פאָרט געווען אַן אייגענער מענש. רעדן אָבער מיט פעטלורען, צו וועלכן מע האָט זיך אין סאָציאַליסטישע קרייזן שוין דעמאָלט באַצויגן מיט אַ גרויסן מיסטרוי, איז פסיכאָלאָגיש געווען פאַר מיר אַ שווערע אויפגאַבע. נאָך שווערער איז געווען צו רעדן מיט די דריי נולן, וועלכע זיינען צוליב אַ מערקווירדיגן קאַפריז פונם גורל ארויסגעטראָגן געוואָרן אויף די אויבערשטע כוואַליעס פונם צעבושעוועטן ים.

פונדעסטוועגן, היות ווי די דאָזיגע דריי פאַרשוינען איז פאָרט אויסגעקומען צו ענטשיידן איבערן גורל פון אַ גרויסן לאַנד און היות ווי איינער פון זיי האָט געהאַט, ווי כ׳בין דאָס דערגאַנגען שפּעטער, אַ גרויסע שייכות צו דער בלוטיגער טראַגעדיע פונם אוקראַינישן יידנטום, — האַלט איך מיך פאַר מחויב צו געבן וועגן זיי אַ קורצע כאַראַקטעריסטיק, צו מאָלן זייערע בילדער, אַזוי ווי זיי האָבן זיך מיר פאָרגעשטעלט אין אונזערע פאַר פליכטיגע געשפּרעכן...

פון די פערזאָנען, וואָס האָבן געבילדעט „די צווייטע גאַרניטור“ פון דער דירעקטאָריע, פלעגט אַם מערסטן אַרויסטרעטן כלפּי חוץ דער פ ר אָ פ ע ס אָ ר ש ו ו ע ץ. ס׳איז געווען אַ הויכער בלאָנדער מענש אינם סוף פון די דרייסיגער יאָרן, וואָס האָט באַקומען זיין פּראָפעסאָרטיטל צוליב די פאָרלעזונגען, וועלכע ער האָט געהאַלטן אינם נייעם אוקראַינישן אוניווערסיטעט. כ׳ווייס ניט וואָס איז זיין ו ו י ס נ ש אַ פ ט ליכער ווערט; כ׳האָב אַפילו ניט קיין באַגריף איבער וועלכן געגנשטאַנד ער האָט זיינע לעקציעס געלייענט. כ׳ווייס אָבער, אַז פּאָליטיש האָט ער ניט געהאַט קיין פעסטע צורה, ניט קוקנדיג אויף דעם, וואָס אָפיציעל איז ער געווען אַ מיטגליד פון די אוקראַאינישע ס. ר. — מען האָט אים במשך דעם ערשטן חודש פון דער דירעקטאָריע געהאַלטן

פאַר אַן אָנהענגער פון ווינטשענקאָס שטאַנדפּונקט, כ'בין אָבער שטאַרק מסופק, צי האָט ווינטשענקאָ פון זיין זייט געפונען אַ באמת=ערנסטע שטיצע. בכלל איז דאָס געווען אַ צעקראָכענער, צעטראָגענער מענש, פערזענליך אַ גוטמוטיגער און סימפּאַטישער, — מיט איין וואָרט, איינער פון די אינטעליגענטישע טיפּן, וואָס זיינען אַזוי כאַראַקטעריסטיש פאַר רוסלאַנד און אוקראַינע. צו פּאָגראָמען האָט ער זיך געוויס באַצויגן מיט אַן עקל, ער האָט אָבער אויף זיי געקוקט, ווי ער האָט זיך אויסגעדריקט אַמאָל אין ווינניצע, אַלס אויף שפּענדלאַך, וואָס מוזן פליהען, ווען מען האַקט דעם וואַלד. איבעריגנס פלעגט זיך דער דאָזיגער קוק אָפט בייטן אין דער אָדער אַנדערער זייט אין צוזאַמענהאַנג מיט די השפעות, אונטער וועלכע ער איז געשטאַנען, און מיט די ידיעות, וואָס מען פלעגט אים צוטראָגן.

מ אַ ק אַ ר ע נ ק אָ איז געווען פאַר דער רעוואָלוציע אַ קאָנטראָלאָר אויף דער אייזנבאַן און איז אַריינגעקומען אין די דירעקטאָריע אַלס פאָרשטייער פון די אוקראַאינישע אייזנבאַנער, וועמענס שטיצע איז געווען אַזוי וויכטיג פאַרן ערפאָלג פונם אויפשטאַנד. פּאָליטיש איז ער געווען כמעט פאַרבלאָז, פיזיש — אַ שוואַכע, קליינע פיגור אין מיטן פון די דרייסיגער יאָרן, פערזענליך — אַ פריינטליכער מענש מיט גרויסן נאַטירליכן הומאָר, אַ גוטער אַנעקדאָטן=דערציילער. צי האָט ער געהאַט אַ וועלכע ס'איז אינערליכע באַציהונג צו דער פּאָגראָמען=טראַגעדיע, און אויב יע, טאָ אין וואָס איז די דאָזיגע באַציהונג באַשטאַנען, — אויף דער פראַגע וואָלט איך עד=היום ניט געווען אימשטאַנד אויף זיכער צו ענטפערן. זיכער פון אַלץ איז די דאָזיגע גאַנצע ערשיינונג געלעגן אָן אַ זייט פון זיין אינטערעסן=קרייז.

אַ פיל באַשטימטערן איינדרוק האָט געמאַכט אויף מיר וו. מ. אַ נ ד ר י ע ו ו ס ק י. אַ יוריסט לויט זיין בילדונג, איז ער פאַר דער שאַפונג פון דער דירעקטאָריע, געווען אַ מיטגליד פון קיעווער קרייז=געריכט („אָקרוזשנאָי=סוד“). ניט קוקנדיג אויף אַזאַ סטאַזש, פלעגט ער אָבער מאַכן אַ וועניג אינטעליגענטן איינדרוק. שולדיג אין דעם איז אפשר די קרענק, פון וועלכער ער האָט געליטן: ער איז געווען אַ גרויסער חסיד פון אַ גוטער משקה. כל=זמן די דירעקטאָריע איז געווען אין קיעוו, וואו זי איז געווען אָפּגעשלאָסן פון דער אויסערליכער וועלט, איז דער דאָ=

זיגער חסרון וויניג באַקאַנט געווען בלפּי־חוץ, נאָך מער וואָס אויף זיצונגען פלעג אַנדריעווסקי אדער בכלל ניט קומען, אָדער זיין לחלוטין ניכטער. בעת אָבער די דירעקטאָריע איז אַריינגעקומען אינם וויניצער גלות, און אַנדריעווסקי האָט געמוזט, ווי אַ פשוטער בשר־ודם, וואוינען אין אַ האָטעל, איז די דאָזיגע אָנגענעמע מידה, צוזאַמען מיט אַ פּאָר סקאַנדאַלעזע פּרוּוון־געשיכטן, באַלד געוואָרן אַ טעמע פאַר פלערליי אַנעקדאָטן און לעגענדן... די לעגענדן האָבן אָנגענומען אַפילו טייל־ווייז אַ פּאָליטישן כאַראַקטער: מען האָט דערציילט, אַז דאָס פּראָ־צווזישע קאָמאַנדע אין אַדעס האָט צוגעשיקט צו וויקטאָר אַנדריעווסקי אַ שיינע פראַנצויזישע שאַנסאָנעטקע, וואָס זאָל אים ברענגען אויף דער זייט פון דער אַנטאַנט און אגב זיך אויך דערוויסן די אַלע מיגליכע סודות פון דער דירעקטאָריע. ס'איז זעהר מעגליך, אַז די גאַנצע מעשה איז אַן אויסגעטראַכטע (כאָטש נאַראַנטירן פאַר דעם וואָלט איך זיך ניט גענומען). אָבער שוין דער פאַקט אַליין, וואָס וועגן אַ פירנדן מיט־גליד פון דער דירעקטאָריע האָט מען געקאָנט דערציילן אַזעלכע מעשות, וועלכע האָבן זיך לויטן גאַנצן כאַראַקטער פון אַנדריעווסקי גאַנץ גוט געלייגט אויפן שכל, — איז דער בעסטער באַווייז, אַז די דאָזיגע פּאַר־שוין האָט דער דירעקטאָריע קיין כבוד און קיין צוטרוי ניט צוגעגעבן...

אַ דיקער פעסטער מענש אין מיטן פון די פערציגער יאָרן, מיט אַ גרויסן קאָפּ אויפן קורצן האַלז, מיט אַ קיילעכדיגן פליישיגן פנים, מיט אַ פּאָר קליינע אויגן, וואָס האָבן אַרויסגעקוקט פון אונטער גע־דיכטע זיי פאַרדעקנדע ברעמען, — פלעג ער בשעת די פּאָר געשפּרעכן, וועלכע ס'איז מיר אויסגעקומען צו האָבן מיט דער דירעקטאָריע אַלס אַ גאַנצער, עקשנותדיג שווייגן. בעת אָבער דאָס שווייגן פון מאַקאַרענקאָ איז געווען גאַנץ נאַטירליך און זעלבסטפאַרשטענדליך, האָט אויף מיר אַנדריעווסקיס שווייגן פון אָנהויב אָן געמאַכט דעם איינדרוק, אַז דער מענש האָט עטוואָס באַהאַלטענס פיינטליכס אין קאָפּ, וואָס ער וויל ניט אַרויסזאָגן. דאָס דאָזיגע מאָדנע שווייגן האָט באַלד ביי מיר דערוועקט דעם אינסטינקטיוון חשד, אַז דאָ האָב איך צו טון מיט דער באַהאַלטענער פּרוּשינע פון געוויסע געשעהענישן... דער דאָזיגער חשד, וועגן וועלכן ס'וועט אונז נאָך אויסקומען צו רעדן, האָט שפּעטער — אין די לעצטע טעג פון דער דירעקטאָריע אין קיעוו און בפרט דערנאָך אין וויניצע —

באַקומען אונטער זיך אַן אַלץ פעסטערן גרונט. אַלנפאַלס איז אַנדריעווסקי ניט געווען קיין לעמעשקע ווי זיינע צוויי איבערדערמאָנטע קאָלעגן. ביי אַלע זיינע חסרונות האָט ער דאָך פאַרמאָגט אַ *גאַנצן פעסטן כאַראַקטער* און גאַנץ גוט געוואוסט, וואָס ער וויל.

ס'שטעלט זיך אָבער במילא די פראַגע, ווי אַזוי זיינען די דאָזיגע דריי פערסאָנאַזשן — שוועץ, אַנדריעווסקי, מאַקאַרענקאָ — אַריינגעקומען אין אַזאַ פאַראַנטוואָרטליכע אַנשטאַלט, ווי די דירעקטאָריע?

שולדיג אין דעם איז באמת אַ צופאַל. בעת מען האָט געפּלאַנט דעם אויפשטאַנד — סוף אָקטאָבער 1918 — האָט מען זיין אָנפירונג געוואָלט איבערגעבן דריי פערזאָנען — ווינטשענקאָ, פעטליורע און מיקיטאַ שאַפּאָוואַל (ניט צונויפמישן מיטן שפּעטערדיקן קריגס־מיניסטער שאַפּאָוואַל, זיינעם אַ ברודער). אין אַזאַ באַשטאַנד וואָלט די דירעקטאָריע מן־הסתם באַקומען אַן אַנדערע פּאָליטישע צורה. ווען במקום די דריי פאַרבלאָזע פערסאָנאַזשן וואָלט אין איר געווען אַזאַ שטאַרקע פערזענליכקייט ווי שאַפּאָוואַל, וואָלט פעטליורעס איינפלוס אין איר געווען שוואַכער, און אפשר וואָלט זי דעמאָלט זיך אנטשידן לכתחילה אויף אַן אַנדערע אויסערליך־פּאָליטישע אָריענטאַציע.

האָט זיך אָבער געטראָפן, אַז אין לעצטן מאָמענט האָט שאַפּאָוואַל, וואָס האָט געזאָלט פאַרטרעטן אין דער דירעקטאָריע די אוקראַאינישע ס. ר., זיך אָפּגעזאָגט בעיקר צוליב אַ קראַנקהייט. ס'איז געווען אַ מעת־לעת אָדער צוויי פאַרן אויפשטאַנד, און אויף דער לעצטער באַראַטונג איז אַנטשטאַנען די פראַגע, אַז ס'איז דאָך אוממיגליך אָנהויבן דעם אויפשטאַנד, ניט האָבנדיג אין זיין אָנפירנדן אָרגאַן קיין פאָרשטייער פון די אוקראַאינישע ס. ר., פון דער איינפלוס־רייכסטער פּאַרטיי אין לאַנד. האָט מען געמוזט דעריבער אָננעמען אין די דירעקטאָריע איינעם פון די ס. ר., וואָס זיינען *גראָד געווען* אויף דער דאָזיגער באַראַטונג, כדי ווי ניט איז צו רעפּרעזענטירן אין איר די פּאַרטיי. די וואַל איז באַין ברירה געפאַלן אויפן פּראָפעסאָר שוועץ. דער איינטריט פון אַזאַ פערזאָן, ווי שוועץ, האָט אָבער צעבראָכן די אַפּעטיטן פון פערזאָנען און גרופּן, וואָס וואָלטן פריהער וועגן אַזאַ כבוד ניט געטרוימט: די פּאָר אַנוועזנדע „סאַמאָסטיניקעס" האָבן אָנגעהויבן צו טענהן, אַז היות ווי זייער פּאַרטיי נעמט אויך אַן אָנטייל אין אויפשטאַנד, איז אַ יושר,

אַז איינער פון זיי זאָל אויך אַריינגיין אין דער דירעקטאָריע. אַזוי אַרום איז אַריין אַנדרעיעווסקי. היות אָבער די אויף אַזאַ אופן איז די דירעקטאָריע געוואָרן פון מיר פערזאָנען, און מיר פאַסן ניט פאַר אַ קאָלעגיע, האָט מען שוין געמוזט צוקלייבן אַ פינפטן. אַדאַנק דעם, וואָס די פאַרטייען האָבן איבערן פינפטן אָרט ניט געקאָנט מושווה ווערן, האָט מען זיך דערמאָנט וועגן די באַדייטונג פון די אייזנבאַנער פאַר דער הצלחה פונם אויפשטאַנד און באַשלאָסן צו געבן זיי אויך אַ פאָרשטייער. היות ווי דער דאָזיגער פאָרשטייער, מאַקאַרענקאָ, איז נאָך דערצו אַן אומפאַרטייאישער, איז קלאָר, אַז בעת הדחק וועט ער במילא זיין די פאַסנדע פערזאָן, כדי איבערצוווינן די וואָגשאָל אין דער אָדער אַנדערער זייט.

בעת מען האָט אויף אַזאַ מאָדנעם אופן קאָמפּלעקטירט די דירעקטאָריע האָט מען אויף איר געקוקט, ווי אויף אַ צייטווייליגן רעוואָלוציאָנערן קאָמיטעט, וועמענס ראָלע וועט פאַרענדיגט ווערן גלייך נאָכן ערפאָלג פונם אויפשטאַנד. ווי אַזוי איז דאָס געקומען דערצו, אַז די דאָזיגע צוזאַמענשטעלונג איז געבליבן באַשטיין אויך נאָך דער עראָבערונג פון קיעוו, און ווי אַזוי האָט דער שטאָלצער, שטאַרקער ווינימשענקאָ מסכים געווען צו דעקן מיט זיין אַווטאָריטעט די דאָזיגע קליינע פאַרשוינען און פאַרדעכטיגע פערסאָנאַזשן (ווער ווער, אָבער ער האָט שוין דאָך געוואוסט, מיט וועמען ער האָט צו טון!) — דאָס פאַרשטיי איך עד־היום ניט. אַלנפאַלס איז די דאָפלטע צורה פון דער מאַכט, די עקזיסטענץ און ווירקונג פון אַן אומפאַראַנטוואָרטליכער דירעקטאָריע גלייכצייטיג מיט אַ פאַראַנטוואָרטליכן מיניסטעריום, געווען איינע פון די סבות, וואָס האָבן פאַרגיכערט און פאַרטיפט די אַנאַרכיע אין אוקראַינע.

די דאָזיגע געשיכטע וועגן דער אַנטשטייאונג פון דער דירעקטאָריע האָב איך געהערט אין אַפּריל 1919 אין סטאַניסלאַוו פון שאַפּאָוואַלס מויל אַליין. דערביי האָט זיך שאַפּאָוואַל ממש פאַר די האָר געריסן און זיך געשלאָגן „על־חטא“, פאַרוואָס ער האָט דעמאָלט, ערב דעם אויפשטאַנד, ניט נאָכגעגעבן דער דרינגליכער בקשה פון ווינימשענקאָ און באַשטאַנען אויף זיין אָפּזאָג פון דער דירעקטאָריע.

— „ס'איז מיין שולד“, האָט געטענה'ט שאַפּאָוואַל. „ווינימ־

שענקאָ האָט מיך דערמאָלט ממש מיט טרערן אויף די אויגן געבעטן ניט אָפּצוזאָגן זיך, און איך האָב זיך פאַרעקשנט. וואָלט איך דערמאָלט אַריין אין דירעקטאָריע, וואָלט די דאָזיגע פּאַסקודסטווע אַהין קיין צוטריט ניט באַקומען. איך מיט וויניטשענקאָ צוזאַמען וואָלטן ניט דערלאָזט אַליך, וואָס איז דערנאָך פאָרגעקומען".

ווער ווייסט ?...

* *
*

בעת איך האָב אין משך פון מיין רעדן דערמאָנט דעם נאָמען פון פּאַליענקאָ, דערוויזנדיג זיין שולד און פאַרלאַנגט אַ שטרענגע באַשטראָפונג, האָט פּעטלורע, ווי אויפכאַפּנדיג זיך פון שלאָף, זיך אויפגעהויבן פונם בענקל, אַרויסגענומען פון דער בוזעם=קעשענע אַ טעלעגראַמע און געזאָגט:

— פּאַליענקאָ איז אַרעסטירט אין ראָוונע. איך האָב ערשט מיט אַ שעה פריהער באַקומען וועגן דעם אַ טעלעגראַמע. זייט זיכער, אַז מיר וועלן אים משפטן שטרענג און גערעכט.

די ידיעה האָט געמאַכט אויף מיר אַ געוויסן איינדרוק. איך ווייס עד היום ניט אויף זיכער, צי איז דער דאָזיגער אַרעסט פאָרגעקומען לויט אַ דירעקטן באַפעל פון פּעטלורען, אָדער לויט דער אָרטיגער איניציאַטיוו פון אָסקילקאָ, וואָס האָט דוכט, זיך, געהאַט מיט פּאַליענקאָ פערזענליכע חשבונות. איך האַלט, אגב, די צווייטע ווערסיע פאַר וואַרשיינליכער. אויפן אָרט האָב איך דאָס ניט געפרעגט, ווייל בעת=מעשה האָט דאָס פאַר מיר געהאַט אַ קנאַפּן ווערט. פיל וויכטיגער איז געווען, אַז אומאָפּהענגיג פון די מאָטיוון פונם דאָזיגן אַרעסט, איז דערמיט פאַרשוואונדן געוואָרן אויף דער נאָהענסטער צייט די אוממיטלבאַרע סכנה פאַר אַ פּאָר יידישע שטעט אין וואָלין.

אינם ווייטערדיגן געשפּרעך האָב איך אָנגעוויזן אויף דער נויטיגקייט אויסצופאָרשן די שוין פאָרגעקומענע גוואַלדטאַטן דורך אומפּאַרטייאישע קאָמיסיעס, שטרענג באַשטראָפן די שולדיגע, אַסיגנירן פון מלוכה=מיטלען הילף פאַר געליטענע, אַראָפּנעמען די צענזור איבער פּאָגראָם=באַריכטן און אַרויסלאָזן צום מיליטער אַ שטרענגן באַפעל קעגן פּאָגראָמען אָהן איבעריקע חקירות וועגן „יידישע באָלשעוויקעס, פאַר וועלכע דאָס גאַנצע יידנטום איז ניט פאַראַנטוואָרטליך"...

די מיטגלידער פון דער דירעקטאָריע האָבן גערעדט זעהר ווייניג. איינע פון מייגע פאַדערונגען האָט מען צוגעזאָגט באַפרידיגן אויפן אָרט, בפרט וועגן מלוכה־הילף פאַר געליטענע, וועגן אויספאָרשונגס־קאָמיסיעס און אַ נייעם אויפרוף צום מיליטער *). אַנדערע פאָרשלאָגן האָט מען צוגעזאָגט נעמען ערנסט אין באַטראַכט און געבן אויף זיי אַ גיכע תשובה.

דער געשפרעך איז בכלל געווען אַ קורצער.

פאַרלאָזט האָב איך דעם פּאַלאַץ פון דער דירעקטאָריע מיטן איינ־דרוק, אַז די דירעקטאָריע איז צונויפגעשטעלט פון צו פאַרשיידענע עלעמענטן, כדי זי זאָל קאָנען פירן אַ וועלכע ס׳איז איינהייטליכע און אויסגעהאַלטענע פאָליטיק, און אַז די בעסטע לעזונג פון דער פאַר־וואַלטונגס־פּראָבלעם ליגט אין דעם, אַז די פּאַקטישע מאַכט זאָל זיך קאָנצענטרירן אין די הענט פונם פאַראַנטוואָרטליכן מיניסטעריום.

---

*) אויפן אַנדערן טאָג איז טאַקע ערשינען וועגן דעם דער באַפעל פון אַטאַמאַן מעלניק, וואָס ווערט ציטירט אין פריערדיגן קאַפּיטל.

XIX. די אָרגאַניזירונג פונם יידישן מיניסטעריום

די טעכנישע שוועריגקייטן. — דער ברייטערער פּאַרנעם. — פּערזאָנען־פראַגע. — מיינע פאָרגענגער און זייער האַלטונג. — דער פּראָטעסט פונם נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט. — מיין האַלטונג בנוגע אים. — Для распоряджения — דער נאַצ. סעקרעטאַריאַט און די סאָצ.־פעד. — ניקאָווסקי אַלס מליץ־יושר.

גלייכצייטיג מיטן קאַמף קעגן דער אַנאַרכיע און דער דראָהענדער פּערספּעקטיוו פון פּאָגראָמען איז אויסגעקומען אָפּצוגעבן פיל ענערגיע אויף צו אָרגאַניזירן די טעכנישע זייט פונם יידישן מיניסטעריום. בעת דאָס ערשטע יידישע מיניסטעריום איז אָ ר ג אַ נ י ש אויסגעוואַקסן פונם קליי־נעם וויצע־סעקרעטאַריאַט, וואָס האָט זיך אַריינגעלייגט אין אַ פּאָר קליינע צימערלאַך אין האָטעל סאַוואָי (סעפּטעמבער 1917) ביז צו דעם באַ־דייטנדן אַפּאַראַט פונם מיניסטעריום אין „סלאַוויאַנסקאַיאַ גאָסטיניצאַ“, איז מיר אויסגעקומען אויפצושטעלן דעם דאָזיגן גאַנצן אַפּאַראַט, וואָס איז לגמרי בטל געוואָרן דורכן העטמאַן, במשך עטליכע וועניגע טעג. אַזאַ אויפגאַבע וואָלט געווען ניט גרינג אַפילו ביי גינסטיגע תנאים; זי איז אָבער נאָך באַזונדערס ערשוועדט געוואָרן צוליב אַ פּאָר ספּעציעלע סבות.

די ערשטע סבה איז געווען די, וואָס לויטן אָפּמאַך מיט דער רע־גירונג, וואָס איז געווען איינע פון די פאָראויסזעצונגען פאַר אונזער אַריינ־טריט אין איר, האָט דאָס באַנייטע יידישע מיניסטעריום געזאָלט באַקומען אַ פיל ברייטערן קרייז פון אויפגאַבן און אַ פיל גרעסערע ווירקונגס־מעגליכקייט, אייִדער דאָס אַלטע מיניסטעריום פון דר. זילבערפאַרב. דאָס אַלטע מיניסטעריום פלעג, למשל, באַקומען מיטלען פון דער

מלוכה־קאַסע בלויז אויף צו פאַנגאָלן אירע באַאַמטע און אירע קאַנצעלאַרישע הוצאות; קיין שום מיטלען אויף די ממשותדיגע אויפגאַבן פון דער יידישער אַוטאָנאָמיע — בפרט אויף בילדונג — האָט זי ניט פאַרמאָגט *). און היות ווי מען האָט בשעתו געמאַכט אַ גוואַלטיגן פעלער, דורכפירנדיג אַ וואַלגעזעץ פאַר די קהלות (געזעץ פון 2 דעצ. 1917) אָהן אַ גלייכצייטיגן געזעץ וועגן זייערע שטייער־רעכט, זיינען דערמיט געשאַפן געוואָרן אויף די ערטער מאַכטלאָזע אַנשטאַלטן, וואָס האָבן אָפט צוליב זייער הילף־לאָזיגקייט מער קאָמפּראָמעטירט די אידעע פון דער נאַציאָנאַלער אַוטאָנאָמיע, איידער זי ווערדיג רעפּרעזענטירט.

אפילו אינם קאַמף קעגן די צאָלרייכע גוואַלט־טאַטן און פּאָגראָמען, וואָס פלעגן שוין דעמאָלט, — אמת אין אַ פיל, פיל קלענערן מאַסשטאַב, געמאַכט ווערן דורך דעמאָביליזירטע סאָלדאַטן אויפן גאַנצן שטח פון אוקראַינע, האָט דאָס אַלטע מיניסטעריום געמוזט באַשרענקען דעם קרייז פון זיינע אויפגאַבן. דאָס מיניסטעריום האָט טאַקע, באַזונדערס אַדאַנק דער אומערמידליכער טעטיגקייט פון זיינע דירעקטאָרן פאַר אַלגעמיינע ענינים (צוערשט — כורגין, דערנאָך — גערגעל) און אויך אַדאַנק דער הילף מצד די אוקראַינישע מיליטערישע אָרגאַנען (דער זעלבער פעטליורע, אַלס סעקרעטאַר פאַר מיליטערישע ענינים, האָט אַרויסגעוויזן דעמאָלט אַ גאַנץ אַנדערע באַציהונג צום קאַמף קעגן דעם באַנדיטיזם אין אַלע זיינע פאָרמען), אָפּט דערגרייכט אויפן געביט פון אוממיטלבאַרן קאַמף קעגן די גוואַלד־טאַטן גאַנץ ממשותדיגע און ווערטפולע רעזולטאַטן. עס האָט אָבער קיינמאָל ניט דורכגעפירט דעם פּרינציפּ, לויט וועלכן די רעגירונג איז אפילו אָהן אוממיטלבאַרער שולד פון אירע דירעקטע פאַרוואַלטונגס אָרגאַנען — אין אַלע פאַלן פאַראַנטוואָרטליך פאַר דער אָרדנונג אין לאַנד, און זי איז דעריבער מחויב אויב ניט צו ערזעצן דער היזק, טאָ לכל־הפחות העלפן פון דער מלוכה־קאַסע די יעניגע פון די געליטענע, וואָס נויטיגן זיך אין אוממיטלבאַרער הילף. די אַריינשטעלונג פונם דאָזיגן פּרינציפּ אין יסוד פונם נייעם מיניסטעריום האָט נאַטירליך אויך געשטעלט גרעסערע פאָדערונגען צו זיין טעכנישן אַפּאַראַט.

אנמערקונג: אויב ניט רעכענען אַ קליינע אַסיגנירונג אויף אַן יידישן לערער־סעמינאַר, וואָס איז דוכט זיך אויך ניט רעאַליזירט געוואָרן.

איינע פון די ממשותדיגע אויסבעסערונגען אינם אַפּאַראַט פונם נייעם מיניסטעריום האָט געזאָלט זיין די שאַפונג פון אַ ספּעציעלן סטאַטיסטישן דעפּאַרטאַמענט, וועמענס וויכטיגע אויפגאַבע זאָל זיין דער באַלדיגער צוטריט צו דער אויפשטעלונג פון אַן אמתן נאַציאָנאַלן קאַדאַסטער. היות ווי איך האָב זיך ניט אָפּגעזאָגט פון דער אויסזיכט אויף אַ נאַציאָנאַלע גרינדונגס־פאַרזאַמלונג, איז די שאַפונג פון אַזאַ קאַדאַסטער געווען אַ דרינגענדע באַדערפעניש. כ'האָב אַפילו אינמיטן פון פאַרשיידענע דרינגענדע זאָרגן אָפּגעריסן אַ פּאָר שעה צייט, כדי זיך גענוי דורכשמועסן וועגן דעם ענין מיט יעקב לעשטשינסקי, וועלכער האָט דורכגעפירט אַ פּאָר סטאַטיסטישע אַרבעטן שוין אין דעם אַלטן מיניסטעריום, און וועלכן כ'האָב געהאַלטן פאַרן פּאַסנדן אָנפירער פונם געפּלאַנטן סטאַטיסטישן דעפּאַרטאַמענט. ער האָט מיר אויך געגעבן וועגן דעם אַ פּאָר ווערטפולע עצות, מיט וועלכע ס'איז מיר לײדער שוין ניט אויסגעקומען זיך צו באַנוצן...

נאַטירלעך האָט דער שפּעטערדיגער אָרגאַן אָפּגעשוועקט אַלע געמאַכטע אָנהויבן. אָבער אויף וויפל מען האָט דעמאָלט געהאַט אַפילו די קלענסטע האָפענונג אויף אַ בעסערן לויף פון די געשעעניש, איז געווען מיין חוב אויסצונוצן די ערפאַרונגען, וואָס כ'האָב אַרויסגעטראָגן פון מיין אַרבעט אַלס איינער פון די נאָהענטסטע מיטאַרבעטער פונם געוועזענעם מיניסטעריום, כדי צו שאַפן אַזאַ אַפּאַראַט, וואָס זאָל שטיין אין אַלע פּרטים אויף אַ נאָך העכערער מדרגה, איידער דער, וואָס איז פאַרניכטעט געוואָרן דורך דער העטמאַנישער מאַכט. דאָס האָט נאַטירלעך ערנסט דערשווערט די אויבנדערמאָנטע אויפגאַבע.

די צווייטע סבה, וואָס האָט דערשווערט די אויפשטעלונג פונם מיניסטעריום, איז געווען דער מאַנגל אין פּאַסנדע מיטאַרבעטער. באַאַמטע סתם זיינען געקומען גענוג. דער דירעקטאָר פונם אַלגעמיינעם דעפּאַרטאַמענט, וואָס האָט געהאַט צו טון מיט די פּערסאָנאַלע פראַגן, איז געווען פאַרוואָרפן מיט אַ באַרג פון בקשות. איך פערזענלעך האָב באַקומען אַ היפּש ביסל פּראָטעקציאָנס־בריוו פון פאַרשיידענע פּאָליטישע טוער, אָנהויבנדיג פונם „בונד“ און ענדיגנדיג מיט ציוניסטן, וואָס האָבן מיר וואַרעם רעקאָמענדירט דעם אָדער אַנדערן קאַנדידאַט אויף די אָדער אַנדערע שטעלע, אָבער *פאַראַנטוואָרטליכע* מיטאַרבעטער אויף

אנצופירן מיט די פאַרשיידענע דעפּאַרטאַמענטן און אָפּטיילונגען פונם
מיניסטעריום איז געווען שווער אויסצוזוכן. די פּועלי=ציוניסטישע פּאַר=
טיי, אויף וועלכע דאָס מיניסטעריום האָט זיך בעיקר געשטיצט, האָט
פאַרמאָגט ווייניג אַנטשפּרעכנדע אינטעליגענטע כחות; די צוויי אַנדערע
סאָציאַליסטישע פּאַרטייען האָבן ממש פאַרווערט זייערע מיטגלידער אָנ=
צונעמען אינם מיניסטעריום פאַראַנטוואָרטליכע פּאָסטנס, האָפנדיג צו צווינ=
גען אויף אַזאַ אופן די פּועלי=ציוניסטישע פּאַרטיי זיך אָפּזאָגן פון איר
זעלבשטענדיגער פּאָליטיק כלפּי זיי. ווען, למשל, גערגעל, אַ מיטגליד
פון צ. ק. פון די „פאַראייניגטע“, האָט געוואָלט אָננעמען אינם נייעם
מיניסטעריום דעמזעלבן אַמט, וועלכן ער האָט געהאַט אינם אַלטן (די=
רעקטאָר פון דעפּאַרטאַמענט פאַר אַלגעמיינע ענינים), האָט אים זיין
פּאַרטיי אַנידערגעשטעלט פאַר אַן אַלטערנאַטיוו, —אָדער פאַרלאָזן די
פּאַרטיי אָדער אָפּזאָגן זיך פונם פּאָסטן. ער האָט מיר דערציילט וועגן
דעם מיט גרויסן האַרץ=ווייטאָק: אַן איבערצייגטער אנהענגער פון נאַ=
ציאָנאַלער אַוטאָנאָמיע, האָט ער הויך געשאַצט דעם ווערט פון מיינע
באַמיהונגען זי אויפצושטעלן אין אַזאַ שווערער צייט.

וואָס איז נוגע מיטאַרבעטער מיט אַן אויסגעשפּראָכענער בירגער=
ליכער וועלט=אנשויאונג, האָבן זיי אין מיניסטעריום ניט געקאָנט פאַר=
נעמען קיין פאַראַנטוואָרטליכע פּאָסטנס צוליב זיין אַלגעמיינעם
סאָציאַליסטישן פּראָגראַם, ניט רעדנדיג שוין וועגן די מניעות, וואָס זיי=
נען אויסגעוואַקסן פאַר זיי צוליב דער נעגאַטיווער שטעלונג פון „נאַציאָ=
נאַלן סעקרעטאַריאַט“. נאַטירליך, זיינען אויך אין דעם פּרט געווען אויס=
נאַמען. אָט, למשל, איז מיר פאָרגעשלאָגן געוואָרן די קאַנדידאַטור
פונם באַקאַנטן ציוניסט דר. ז. טיאָמקין, אַלס פאַרוואַלטער פון דער מעדי=
ציניש=סאַניטאַרישער אָפּטיילונג ביים דעפּאַרטאַמענט פון נאַציאָנאַלער
זעלבסט=פאַרוואַלטונג. די דאָזיגע אָפּטיילונג האָט געזאָלט האָבן אונטער
איר רשות די עטליכע צענדליגע יידישע שפּיטאָלן אויף אוקראַינע, וואָס
האָבן צו יענער צייט ביטער געקעמפט פאַר זייער עקזיסטענץ און
בכלל אויפהויבן די מעדיציניש=סאַניטאַרישע טעטיגקייט צווישן דער יידי=
שער באַפעלקערונג אויף אַ העכערע מדרגה... כ'האָב זיך געזעהן מיט
ה' ט. און באַקומען אַפילו אַ פּאָר גוטע רעפערענצן וועגן זיין מע=
דיצינישער טעטיגקייט אויפן פראָנט בעתן וועלט=קריג. די דאָזיגע באַ=

שטימונג איז אָבער ניט צושטאַנד געקומען ניט אויף אַזוי פיל צוליב די פּרינציפּיעלע ספקות, וואָס זיינען אַנטשטאַנען אַרום דעם ענין ביי מיינע נאָהענטסטע מיטאַרבעטער, נאָר בעיקר צוליב דעם, ווייל איך האָב געהאַלטן פאַר נויטיג אָפּצולייגן די שאַפונג פון דער דאָזיגער אָפּטיילונג אויף אַ פּאָר וואָכן און אויפשטעלן זי ערשט ווען די אַלגעמיינע פּאָליטישע לאַגע וועט זיך מער באַפעסטיגן. דערצו איז בידוע ניט געקומען...

ניט קוקנדיג אויף די אַלע שוועריגקייטן, וואָס זיינען נאָך פאַרשאַרפט געוואָרן דורכן סאַבאָטאַזש פונם מיליטערישן קוואַרטיר־אַמט, וואָס האָט עקשנותדיג ניט געוואָלט פריי מאַכן פאַרן יידישן מיניסטעריום אַ פּאַסנדע דירה, איז די אויפשטעלונג פונם מיניסטעריום געגאַנגען פאָראויס מיט גיכע שריט. שוין צום 20 יאַנואַר, ד. ה. צעהן טעג נאָך מיין אָפיציעלער באַשטימונג, האָבן מיר שוין פאַרמאָגט אַן אַפּאַראַט, מיט וועלכן מיר האָבן ניט געהאַט קיין שום גרונד זיך צו שעמען.

ביי דער געלעגנהייט האַלט איך מיך פאַר מחויב צו דערמאָנען מיט דאַנקבאַרקייט די האַלטונג פון מיינע צוויי פאָרגענגער אינם יידישן מיניסטעריום — ד״ר זילבערפאַרב און וו. לאַצקי, אַ האַלטונג, וואָס האָט געגעבן אַסך מוט אין יענע שווערע טעג. דער ערשטער האָט אַפאָר מאָל אַרויסגעזאָגט דעם וואונש, אַז כ׳זאָל זיך ניט אָפּשרעקן פאַר כּל־ערליי סאַבאָטאַזש אפילו מצד זיין אייגענער פּאַרטיי („פאַראייניגטע“) און פאַרזעצן די וויכטיגע אַרבעט פון אויפשטעלן דאָס מיניסטעריום. ער פּערזענליך פאַרשטייט אונזער פּאָליטיק און סימפּאַטיזירט מיט איר; ער איז אָבער אין דער פּאַרטיי אין דער מינדערהייט און קאָן איר האַלטונג ניט איבעראַנדערשן.

נאָך אַקטיווער האָט אויסגעדריקט זיין סימפּאַטיע וו. לאַצקי. נאָך דעם, ווי ער האָט אין אַ געשפּרעך מיט מיר זיך באַקענט מיטן פּראָגראַם פונם יידישן מיניסטעריום און זיך דערוואוסט וועגן אונזער גרייטשאַפט צו אנערקענען אונטער געוויסע פאָראויסזעצונגען דעם נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט, אַלס די צענטראַלע אַנשטאַלט פון די יידישע קהלות, האָט ער לויט זיין אייגענער איניציאַטיוו פאָרגעשלאָגן דאָס דאָזיגע פּראָגראַם דעם נאַצ. סעקרעטאַריאַט אויב ניט אַלס אַ באַזע פון אַ פּרינציפּיעלן קאָמפּראָמיס, טאָ לכל הפּחות אַלס אַ יסוד פון אַ פּראַקטישן אויסוועג פון דער פאַרפּלאָנטערטער לאַגע.

וואָלט איך געוואוסט וועגן דער דאָזיגער אַבזיכט פון וו. לאַצקי, וואָלט איך אים מן הסתם אָפּגעשפּאָרט די מיה דורך דער מיטטיילונג, אַז אויף דער באַזע זיינען שוין פון אונזער זייט דירעקט געמאַכט געוואָרן געוויסע פאָרשלאַגן, וואָס זיינען דורך דעם צד שכנגד אָפּגעוואָרפן געוואָרן.

ווי ס'איז געווען צו ערוואַרטן, האָט דער נאַציאָנאַלער סעקרעטאַריאַט, וואָס איז צו יענער צייט שוין פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַן איינזייטיגן פּאָליטישן כלי־זין פון אַ באַשטימטער פּאַרטיי, דעם פאָרשלאַג פון וו. לאַצקי אָפּגעוואָרפן און באַשלאָסן אָנהויבן קעגן דעם מיניסטעריום אַן אָפענעם קאַמף. דעם 13־טן יאַנואַר, אויפן אַנדערן טאָג נאָך לאַצקיס פאַרמיטלונגס־פאָרשלאַג איז פאָרגעקומען אַ זיצונג פון דער „קליינער נאַציאָנאַלער פאַרזאַמלונג", אין וועלכער ס'איז אָנגענומען געוואָרן פאָלגנדע פּראָטעסט־רעזאָלוציע (כ'ציטיר זי וואָרטליך לויט דער „נייער צייט" צוזאַמען מיט אירע אנמערקונגען):

„אויסהערנדיג די מעלדונג וועגן דער באַשטימונג פון אַ מיניסטער איבער יידישע ענינים אהן דעם וויסן און הסכמה פון דער צייטווייליגער נאַציאָנאַלער פאַרזאַמלונג און אירע העכסטע אָרגאַנען, דריקט אויס די קליינע נאַציאָנאַלע פאַרזאַמלונג אַ שאַרפן פּראָטעסט קעגן דעם גוואַלד־אַקט, וואָס איז דערמיט באַגאַנגען געוואָרן בנוגע די אַוטאָנאָמע רעכט פון דער יידישער נאַציע און קעגן דעם פרוב צו צעשטערן דעם אָרגאַנישן בוי אין דער יידישער נאַציאָנאַלער אַוטאָנאָמיע.

די קליינע נאַציאָנאַלע פאַראַמלונג דערקלערט, אַז 1) זי באַטראַכט דאָס אָננעמען פונם פּאָסטן פון יידישן מיניסטער קעגן דעם אויסדריקליכן ווילן פונם יידישן פאָלק (דאָ שטעלט אַריין די רעדאַקציע פון „נייע צייט" אַן איראָנישן פראַגע־צייכן) אין אוקראַינע פאַר אַ פאַרברעכן קעגן די יסודות פן דער נאַציאָנאַלער אַוטאָנאָמיע, 2) אַז די נאַציאָנאַלע פאַרזאַמלונג אַלס די געזעצליך געקליבענע פאָרשטייערשאַפט פון דער יידישער נאַציע (ווידער אַ פראַגע־צייכן פון דער „נייער צייט") אויף אוקראַינע אָנערקענט ניט דעם באַשטימטן יידישן מיניסטער אַלס אַ פאָרשטייער פון דער יידישער באַפעלקערונג; 3) אַז דער איינציגער העכסטער אויספירנדער אָרגאַן פון דער נאַציאָנאַלער אַוטאָנאָמיע בלייבט דער אויסדערווילטער נאַציאָנאַלער סעקרעטאַריאַט; 4) אַז ביז צו דער גרינדונגס־פאַרזאַמלונג, וועלכע דאַרף צונויפגערופן ווערן אין דער נאָהענ־

סטער צייט, פֿאַרבלייבט די צייטווייליגע נאַציאָנאַלע פֿאַרזאַמלונג דער העכסטער געזעצגעבערישער און פֿאַרטרעטונגס-אָרגאַן פֿון די יידן אויף אוקראַינע.

די קליינע נאַציאָנאַלע פֿאַרזאַמלונג רופֿט די דעמאָקראַטישע קהלות צו אַנטשיידענעם קאַמף פֿאַר די רעכט פֿון דער נאַציאָנאַלער אַוטאָנאָמיע און פֿאָדערט זיי אויף: 1) ווענדן זיך אויף ווייטער אין אַלע נאַציאָנאַלע ענינים צום נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט; 2) אָרגאַניזירן אַרום זיך צו שעפֿערישע אַרבעט די גאַנצע יידישע באַפֿעלקערונג.

די קליינע נאַציאָנאַלע פֿאַרזאַמלונג ווענדעט זיך גלייכצייטיג צו די יידן פֿון יענעם טייל גאַליציע, וואָס איז פֿאַראייניגט געוואָרן מיט אוקראַינע מיטן רוף צו אונטערשטיצן די געשאַפֿענע נאַציאָנאַלע אינסטיטוציעס און דעם גערעכטן קאַמף פֿאַר דער פֿרייהייט פֿונם פֿאָלקסווילן".

אָנגענומען איז געוואָרן די דאָזיגע רעזאָלוציע מיט די שטימען פֿון די ציוניסטן און קלעריקאַלן („אחדות ישראל") בײַ דער אָפּהאַלטונג פֿון דער פֿאָלקס-פּאַרטיי. די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען זײַנען אַרויס פֿון דער „נאַציאָנאַלער פֿאַרזאַמלונג" נאָך פֿריִער. דאָס האָט געגעבן דער „נייער צייט" דעם גרונד צו באַגלייטן דעם באַשלוס פֿון דער „קליינער נאַציאָנאַלער פֿאַרזאַמלונג" מיט פֿאָלגנדער באַמערקונג:

„אָט אַזוי האָט זיך דער אחדות-ציוניסטישער בלאָק געבייזערט און זײַן אָהנמעכטיגע בייזערקייט אָנגענומען פֿאַר נאַציאָנאַלער פּאָליטיק".

ס'איז אינטערעסאַנט, אַז אחר המעשה זײַנען מצד געוויסע פּרעסע-אָרגאַנען און פּערזאָנען, וואָס זײַנען נאָהענט געשטאַנען צו דער ריכטונג פֿונם דעמאָלסטיגן נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט, געמאַכט געוואָרן אַ פּאָר מאָל פּרובן אַנידערצושטעלן דעם סכסוך צווישן דער פּועלי-ציוניסטישער פּאַרטיי און דעם נאַצ. סעקרעטאַריאַט אין אַ גאַנץ אַנדערן ליכט... מען האָט געפּרובט שאַפֿן דעם אײַנדרוק, אַז דער דאָזיגער קאָנפֿליקט איז פֿאָרגעקומען ניט אַרום דער פֿראַגע וועגן דער סובערעניטעט פֿון דער נאַציאָנאַלער פֿאַרזאַמלונג, נאָר אַרום דער פּ א ג ר א ם - כ וו א ל י ע, וואָס האָט זיך דעמאָלט אויפֿגעהויבן אויף אוקראַינע. בײַ דער אָפּגעשלאָסנהייט פֿון אוקראַינע פֿון דער אויסערליכער וועלט האָבן אַזעלכע לעגענדן באַגעגנט אַ געוויסן גלויבן ניט נאָר אין אַנדערע לענדער, נאָר אַפֿילו אויך אין אַנדערע אוקראַינישע שטעט, וואָס זײַנען צו יענער צייט

אָפּגעריסן געווען פון קיעוו. די נאָר-וואָס וואָרטלעך-ציטירטע פּראָטעסט-רעזאָלוציע פון דער קליינער נאַציאָנאַלער פאַרזאַמלונג קעגן דאָס יידישע מיניסטעריום, וואָס איז אָנגענומען געוואָרן שוין נאָך אָווּרוּטש, זשיטאָמיר און באַרדיטשעוו און אין וועלכער ס'איז ניטאָ אפילו קיין רמז וועגן אַזאַ מין קאָנפליקט, באַווייזט די פולשטענדיגע גרונדלאָזיגקייט פון אַזעלכע באַהויפּטונגען. כ'וויל בלויז גלויבן, אַז אַזעלכע פאַרדרייאונגען, פון פאַקטן זיינען געמאַכט געוואָרן בשגגה ולא בזדון. אויב נישט, וואָלט מען באמת באַדאַרפט זיך מתיאש זיין אין דער מיגליכקייט פון אַן ערליכן פּאָליטישן קאַמף אויף דער יידישער גאַס...

* * *

ניט קוקנדיג אויף אַזאַ שאַרפער רעזאָלוציע פון דער קליינער נאַציאָנאַלער פאַרזאַמלונג קעגן דעם יידישן מיניסטער, בין איך פונדעסטוועגן ביי דער מיינונג, אַז וואָלט נאָר די אַלגעמיין-פּאָליטישע אַנטוויקלונג אַוועקגעגאַנגען אויף אַן אַנדערן, מער גינסטיגן וועג, וואָלט דער נאַציאָנאַלער סעקרעטאַריאַט זיך מער-ווייניג צוגעפּאַסט צו דער לאַגע און געפונען וועגן, כדי צו אַרבעטן אין די אָדר אַנדערע פראַגן בהסכם מיטן יידישן מיניסטעריום. די דאָזיגע השערה איז באַזונדערס וואַרשיינליך דערפאַר, ווייל דאָס יידישע מיניסטעריום האָט פון זיין זייט ניט געלאָזט זיך באַאיינפלוסן דורכן מענשליך גאַנץ פאַרשטענדליכן פאַרדרוס קעגן אַן אַנשטאַלט, וואָס באַציהט זיך צו אים מיט אַזאַ אויסגעשפּראָכענער קעגנערשאַפט, און האָט געפירט בנוגע איר אַ פאָרזיכטיגע און לאָיאַלע פּאָליטיק, וואָס האָט געהאַט דעם צוועק ניט אָפּצוברעכן די בריקן צו אַ קומענדיגער פאַרשטענדיגונג.

באַזונדערס בולט האָט זיך דאָס באַוויזן אויף איינער פון די זיצונגען פונם מיניסטאָרן-ראַט, וואו ס'איז געשטאַנען אויפן סדר-היום די פראַגע וועגן קאַמף קעגן פּאָגראָמען און אַלגעמיינער אַנאַרכיע. טשעכאָווסקי האָט דערביי דערציילט וועגן אַ דעלעגאַציע פונם נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט, וואָס איז געקומען צו אים צו קלאָגן זיך אויף גוואַלד-טאַטן אין אַ פּאָר פּראָווינץ-ערטער, בעיקר אין לעטיטשעוו, וואו ס'האָט געבעל-הבתעוועט אַ געוויסער אַטאַמאַן וואָלינעץ. באַלד נאָכדעם האָט גענומען דאָס וואָרט דער מיניסטער פון לאַנדווירטשאַפט שאַפּאָוואַל, וועלכער, אָנערקע-

נענדיג די קלאגן אין תוך אלס בארעכטיגט, האט אין דערזעלבער צייט פּראָטעסטירט, וואָס דער פּרעמיער נעמט אויף איבערן קאָפּ פונם באַ־טרעפנדן מיניסטעריום דעלעגאַציעס פון אַנשטאַלטן, וואָס אָנערקענען ניט די געזעצליכע אָרגאַנען פון דער רעגירונג און פירן קעגן זיי אַ פאַר־ביטערטן קאַמף. במקום צו אונטערשטיצן דורך אַזעלכע אוידיענצן דעם באָיקאָט, וואָס איז פּאַקטיש פּראָקלאַמירט אין דער רעזאָלוציע פונם נאַצ. סעקרעטאַריאַט קעגן יידישן מיניסטעריום, וואָלט דער פּרעמיער באַדאַרפט אָפּשיקן אַזעלכע דעלעגאַציעס צום יידישן מיניסטער. דאָס וואָלט געווען אויך פּראַקטישער און ניצליכער, ווייל אין געוויסע פאַלן וואָלט דער יידישער מיניסטער געהאַט די מיגליכקייט דירעקט און באַלד זיך אַריינמישן, און די קלאַגן וואָלטן ניט באַדאַרפט דורכמאַכן דעם לאַנגן און צייט־רויבנדן וועג דורכן פּרעמיער אָדער דירעקטאָריע און דעם מי־ניסטאָרן־ראַט.

ניט קוקנדיג אויף דעם, וואָס כ'האָב ניט געקאָנט אָפּלייקענען אַ גע־וויסע באַרעכטיגונג פון שאַפּאָוואַלס לעצטן אַרגומענט, בין איך פונדעסט־וועגן גלייך נאָכדעם אויפגעטראָטן מיט אַן ערקלערונג, אַז איך פון מיין זייט האָב גאָרנישט קעגן דעם, אַז דער פּרעמיער זאָל אויפנעמען יידישע דעלעגאַציעס, וואָס האָבן זיך פריהער ניט געווענדעט צו מיר, און בעט אַפילו זיי אַנטקעגנקומען אין דעם פּרט אויפן ברייטסטן אופן.

דיזעלבע האַלטונג האָב איך פאַרנומען, בעת אויף איינער פון די מיניסטאָרן־זיצונגען איז דורך איינעם פון מיינע קאָלעגן (כ'געדענק ניט אויף זיכער ווער; מיגליך — דערזעלבער שאַפּאָוואַל) געשטעלט געוואָרן דער פאָרשלאַג, אַז מען זאָל פון דער ליסטע פון אַנשטאַלטן, וואָס באַ־טייליגן זיך אין דער אויספאָרשונגס־קאָמיסיע וועגן דעם באַרדיטשעווער און זשיטאָמירער פּאָגראָם, אויסשטרייכן דעם נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט. „די יידישע פּאַרטייען (סאָציאַליסטישע) זיינען דאָך אין קאָמיסיע פאַר־טראָטן; דאָס יידישע מיניסטעריום — אויך. טאָ וואָס האָט דאָרט צו זוכן דער נאַציאָנאַלער סעקרעטאַריאַט? אויב אַזוי, וואָלט מען באַדאַרפט תוץ די אוקראַינישע פּאַרטייען געבן אין דער קאָמיסיע אויך אַ ספּעציעלע פאָרשטייערשאַפט דעם אוקראַינישן נאַציאָנאַלן פאַרבאַנד“.

כ'האָב אויף דעם געענטפערט, אַז די אַנאַלאָגיע מיטן אוקראַינישן נאַצ. פאַרבאַנד איז פאַלש. בעת אין אוקראַינישן נאַציאָנאַלן פאַרבאַנד

גייען אַרײַן פּאַרטייען, וואָס זיינען אין דער קאָמיסיע סיי ווי פּאַרטראָטן, אַלס אַזעלכע, באַשטייט דער יידישער נאַציאָנאַלער סעקרעטאַריאַט בלויז פון פּאַרטייען, וואָס זיינען אין דער קאָמיסיע, אַלס ניט־סאָציאַליסטישע, ניט פּאַרטראָטן. דער נאַציאָנאַלער סעקרעטאַריאַט רעפּרעזענטירט אפשר אויך ביי היינטיגן טאָג די מערהייט פונם יידישן פאָלק און ס'וואָלט אַלנפאַלס געווען אומגערעכט אים צו איגנאָרירן ביי דער צוזאַמענשטעלונג פון דער אויספאָרשונגס־קאָמיסיע, בפרט נעמענדיג אין באַטראַכט, אַז ער פאַרנעמט זיך אַלס אַזעלכער מיט די אַנטשפּרעכנדע פראַגן און האָט געוויס וועגן זיי ווערטפולע מאַטעריאַלן.

נאָך מיין ערקלערונג האָט דער אָפּאָנענט זיין פאָרשלאָג צוריקגעצויגן.

ביי אַן אַנדערער געלעגנהייט, אויף אַן אוידיענץ ביי וויניטשענקאָ, האָט מיר דער פּאָרזיצער פון דער דירעקטאָריע מודיע געווען, אַז ס'זיינען אָנגעקומען שריפטליכע פּראָטעסטן פון צוויי קהלות (דעמיעווקע און נאָך איינער; כ'געדענק שוין ניט וועלכע) קעגן מיין באַשטימונג אַלס מיניסטער. ער האָט באַאויפטראַגט די קאַנצעלאַריע איבערגעבן די דאָזיגע פּראָטעסטן מיר, כדי כ'זאָל אָננעמען די באַטרעפנדע פאַראָרדענונגען („Для распоряжения"). וואָס פאַר אַ פאַראָרדענונגען האָט דערמיט וויניטשענקאָ געמיינט, ווייס איך ניט. צו זאָל איך, ווי ס'וואָלט געפאַסט פאַרן גייסט פון דער צייט און פאַר דער אַרומיגער אַטמאָספער פון דער האַלבער דיקטאַטור, הייסן אַרעסטירן די פּאָרזיצער פון די באַטרעפנדע קהלות אָדער אויפלייזן זיי, אָדער אָננעמען וועלכע ס'איז רעפּרעסיווע מיטלען קעגן אַנשטאַלטן, וואָס דערקלערן, אַז זיי אָנערקענען ניט דעם איבער זיי געשטעלטן מלוכה־אָרגאַן? כ'האָב אַלנפאַלס מיטגענומען די פאָר פּראָטעסטן אין אָפּגעגעבן אַ פאַראָרדנונג.. אַריינצונעמען זיי אין אַרכיוו פונם יידישן מיניסטעריום.

אינטערעסאַנט זיינען געווען די פּרובן פונם נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט צו שאַפן אַן ענגן פּאָליטישן קאָנטאַקט מיט די קרייזן פון דער אוקראַאינישער געזעלשאַפט, וועלכע זיינען צו אים סאָציאַל געווען אַם נאָהענסטן. דערזעענדיג, אַז עס גיט זיך ניט איין משפּיע צו זיין אויף דער דירעקטאָריע ד י ר ע ק ט אין דער זין, אַז זי זאָל זיך אָפּזאָגן פונם פאַראַנטוואָרטליכן יידישן מיניסטעריום, אָנערקענען דעם נאַצ. סעקרע־

טאַריאַט און באַקומען דערפֿאַר די דיפּלאָמאַטישע שטיצע פֿון די ציוניסטן ביי די פֿאַרהאַנדלונגען מיט דער אַנטאַנט, — איז דער נאַציאָנאַלער סעקרעטאַריאַט אַריינגעגאַנגען אין אַן ענגן פּאָליטישן קאָנטאַקט מיט די סאָציאַליסטן=פֿעדעראַליסטן, וואָס זיינען אויך געשטאַנען אין אָפּאָזיציע צו דער דירעקטאָריע און האָבן אויך געוואַרט די גאַנצע ישועה פֿון דער אַריינמישונג פֿון דער אַנטאַנט. דער דאָזיקער ענגער קאָנטאַקט איז אויסגענוצט געוואָרן אויך צוליב אַ בעסערן צוועק — צום קאַמף קעגן די פּאָגראָמען. גלייך נאָכן באַרדיטשעווער פּאָגראָם האָט דעם פּאָרזיצער פֿון דער דירעקטאָריע באַזוכט אַ דעלעגאַציע פֿון נאַצ. סעקרעטאַריאַט (טיאָמקין, שוואַרצמאַן) צוזאַמען מיט עטלעכע פֿאָרשטייער פֿון דער „אומפּאַרטייאישער" אוקראַיִנישער געזעלשאַפֿט. ניט קוקנדיק אויף דעם וויכטיקן צוועק פֿון דעם דאָזיקן שריט, מוז אונטערגעשטראָכן ווערן, אַז דער באַשטאַנד פֿון דער דעלעגאַציע האָט ביי איר צוגענומען דעם מאָראַלישן אויטאָריטעט צו ווירקן גראָד אין דער דאָזיקער שווערער פֿראַגע. די „אומפּאַרטייאישע" אוקראַיִנישע מיטגלידער פֿון דער געמיינזאַמער דעלעגאַציע זיינען אין אמתן געווען אַקטיווע פֿיגורן פֿונם ר ע כ ט ן פֿליגל פֿון דער אוקראַיִנישער באַוועגונג (דער געוועזענער העטמאַנישער יוסטיץ=מיניסטער וויאַזלאָוו, דער רעדאַקטאָר פֿון „נאָוואַ=ראַדאַ" ניקאָווסקי, דער פּאָרזיצער פֿון „פּראָסוויטאַ" מאַטושעווסקי און אַ פּאָר אויסגעשפּראָכן=בירגערלעכע קולטור=טוער). אומאָפּהענגיק פֿונם דאָזיקן ניט גאַנץ צולעסיקן „אומפּאַרטייאישן" מאַסקאַראַד, האָבן פֿילע אין קיעוו געשאָקלט מיטן קאָפּ, זיך דערוויסנדיק, אַז דער לידער פֿון דער געמיינזאַמער דעלעגאַציע וואָס האָט פּראָטעסטירט קעגן די פּאָגראָמען, איז געווען אַנדריי ניקאָווסקי, גראָד דער ניקאָווסקי, וואָס האָט אַלס רעדאַקטאָר פֿון „נאָוואַ=ראַדאַ" אַרויסגעטרעטן מיט שאַרפֿע אַנטיסעמיטישע אַרטיקלען נאָך אין פֿריהיאָר פֿון 1918, און וואָס איז אידעאָלאָגיש מער פֿאַראַנטוואָרטלעך, איידער יעדער אַנדערער אוקראַיִנישער פּובליציסט, פֿאַר דער יידנפֿיינדלעכער אַטמאָספֿער, וואָס האָט זיך איינגעוואָרצלט אין דער דורכשניטלעכער אוקראַיִנישער אינטעליגענץ. איז דאָך דערזעלבער ניקאָווסקי מיט אַ יאָר שפּעטער געוואָרן דער פּרעמיער=מיניסטער פֿון פּעטליורעס רעגירונג שוין אין אַ צייט, ווען פֿון אים האָבן זיך אָפּגעשאָקלט אַפֿילו אַזעלכע מאַרגאַרינע=סאָציאַליסטן, ווי מאַרטאָס און ליוויצקי, און

ווען די מאָראַלישע שולד פון פּעטליורע סיי אין יידישע פּאָגראָמען, סיי אין דער פולשטענדיקער קאָמפּראָמעטאַציע פון דער אוקראַינישער באַוועגונג דורך זיין בונד מיט פּוילן און דעם פאַראַט פון מזרח-גאַליציען — זיינען געוואָרן קלאָר פאַר אַ סך אַפילו רעכטע עלעמענטן פון דער אוקראַינישער געזעלשאַפט...

צי האָבן די טוער פונם נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט, צונויפשטעלנדיק די דאָזיקע דעלעגאַציע, פאַרגעסן די פריה-יאָרס-אַרטיקלען פון איר לידער, אָדער זיינען זיי אַרויס פונם כּלל, אַז ווען מען מאַכט פּאָליטיק, טאָר מען זיך ניט צו פיל פונאַנדערקלייבן, — דאָס איז מיר אומבאַקאַנט. ווינישטשענקאָ האָט אָבער געוויס אַ בעסערן זכרון איידער די טוער פונם נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט, און אויפנעמענדיק די דאָזיקע מערקווירדיקע דעלעגאַציע האָט ער זיך מן הסתם געמאַכט זייערע געדאַנקען וועגן דעם, ווי אַזוי ווייט עס דערגייען יידישע פּאַרטייען אין זייער קעגנזייטיקן האַס...

אַלנפאַלס איז די דעלעגאַציע, זעהט אויס, געווען שטאַרק צופרידן מיט די רעזולטאַטן פון איר אודיענץ: אויפן אַנדערן טאָג — דעם 10-טן יאַנואַר האָט דער נאַצ. סעקרעטאַריאַט פונאַנדערגעשיקט צו אַלע קהלות אַ טעלעגראַם, אין וועלכער ער איז מודיע, אַז די דירעקטאָריע נעמט אָן אַנטשיידענע מיטלען קעגן פּאָגראָמען, אַז די אָרטיקע יידישע באַפעלקערונג מעג זיך באַרוהיקן און אַז אין פאַל פון עקסצעסן און יידנפיינטליכער אַגיטאַציע זאָל מען מודיע זיין דעם נאַצ. סעקרעטאַריאַט.

ס'איז מערקווירדיק, אַז אַ יידישע ס אָ צ י אַ ל י ס ט י ש ע דעלעגאַציע, וואָס האָט דעם זעלבן 10 יאַנואַר, אין באַגלייטונג פון אַ פּאָר אוקראַינישע סאָציאַליסטן, באַזוכט דעמזעלבן ווינישטשענקאָ, האָט אַרויסגעטראָגן פון איר באַזוך אַ גאַנץ להפכדיקן נ ע ג אַ ט י וו ן איינדרוק. צו האָט זיך ביי ווינישטשענקאָ מיט אַ מאָל געביטן די שטימונג, אָדער צו האָט ער דאָס מאָל געהאַלטן פאַר נויטיק צו פאַרטיידיקן, קעגן זיין אינערליכער איבערצייגונג, דעם אומגליקליכן „פּרעסטיזש פון דער מאַכט“, — ווי ער האָט דאָס בשעתו געטאָן אויף דער געמיינזאַמער באַראַטונג פון די סאָצ. פּאַרטייען, אָדער צי האָבן די אָפּאָזיציאָנעל געוואָרענע בונדיסטן און פאַראייניקטע אַנדערש אויסגעטייטשט די זעלבע ווערטער פונם פאָרזיצער פון דער דירעקטאָריע, איידער טיאָמקין און ניקאָווסקי, — דאָס איז מיר ניט גאַנץ קלאָר ביזן היינטיקן טאָג.

XX. דער קאָנטאַקט מיט די סאָציאַליסט. פּאַרטייען

די אָרגאַניזירונג פונם בילדונגס-דעפּאַרטאַמענט. — דער „בונד" און די יידישע פאָלקס-בילדונג. — אָפּמאַך מיט דער „קולטור-ליגע". — חיים פּיאַלקאָוו. — יידישעם מיניסטעריום און ייד. קאָמיסאַריאַט. — נאַציאָנאַלע אַווטאָנאָמיע און ראַטן-סיסטעם. — כורגינס פּלענער. — ראַפּעסעם הבטחה און איר ערפילונג.

ניט קוקנדיק אויפן שאַרפן פּאָליטישן סכסוך צווישן די פּועלי-ציון און די איבעריקע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען, האָט זיך פונדעסטוועגן אין פילע פּראַקטישע פראַגן געשאַפן מיט זיי אַ בעסערע באַציהונג, איידער מיטן נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט. די בונדיסטן און „פאַראייניקטע" פלעגן דעמאָלט ניט נאָר פאַרטיידיקן דאָס יידישע מיניסטעריום יעדעס מאָל, ווען די אָנפאַלן זיינען געווען מצד די בירגערליכע פּאַרטייען, נאָר זיי האָבן אַפילו געפּרובט אין איינציקע פאַלן אויסנוצן עס קעגן דעם נאַצ. סעקרעטאַריאַט (למשל אין דער פראַגע פון צענטראַלן הילפס-קאָמיטעט פאַר די נעליטענע פון די פּאָגראָמען). אַ באַזונדערס קאָנקרעטע פאָרם האָט אָנגענומען דער פּראַקטישער קאָנטאַקט צווישן דעם יידישן מיניסטעריום און די צו אים אָפּאָזיציאָנעלע סאָצ. פּאַרטייען אין דער פראַגע וועגן אָרגאַניזירן פון זיין *בילדונגס*-טעטיקייט.

כ'מוז מודה זיין אַז די שאַפונג פון אַ בילדונגס-דעפּאַרטאַמענט, וואָס זאָל שטיין אויף דער פולער הויך פון זיין פאַראַנטוואָרטליכער אַרבעט, איז באמת געווען איינע פון די שווערסטע אויפגאַבן ביי דער אויפשטעלונג פונם באַנייטן יידישן מיניסטעריום. באַזונדערס ערשווערט איז געוואָרן די דאָזיקע אויפגאַבע אַדאַנק דעם, וואָס ס'האָט זיך מיר איינגעגעבן דורכצוזעצן דעם פּרינציפּ פון באַדייטנדע מלוכה-אַסיגנירונגען פאַר

די באַדערפֿנישן פֿון ייִדישער בילדונג, און מען האָט געמוזט שוין צוליב דעם אַליין באַדייטנד פֿאַרברייטערן דעם ווירקונגס־קרייז פֿונם בילדונגס־דעפּאַרטאַמענט. ס׳איז אַפֿילו געשטאַנען אויפֿן סדר־היום דער פּלאַן וועגן שאַפֿן אַ ייִדישן אוניווערסיטעט, וואָס וואָלט געווים מקוים געוואָרן, ווען דער גאַנג פֿון די אַלגעמיינע פּאָליטישע געשעענישן וואָלט פֿאָרגעקומען אַזוי, ווי מיר האָבן דעמאָלט געוואָלט.

אינם אַלטן ייִדישן מיניסטעריום איז דער בילדונגס־דעפּאַרטאַמענט געווען כמעט אינגאַנצן אַ מאָנאָפּאָליע פֿון בונד. די סבה פֿון דעם איז ניט נאָר דער בונדישער פּרינציפּיעלער קוק אויף נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע, וואָס באַגרעניצט איר ווירקונגס־קרייז מיט קולטורעלע אויפֿגאַבן, נאָר אויך דער דערמיט פֿאַרבונדענער פֿאַקט, וואָס דעם בונד האָט זיך איינגעגעבן, אַדאַנק לאַנג־יאָריקער באַשעפֿטיקונג מיט בילדונגס־אַרבעט, צו קאָנצענטרירן אַרום זיך אַ גרופּע פֿון ערנסטע קולטור־טוער. ס׳איז דעריבער געווען גאַנץ נאַטירלעך, אַז בײַ דער גרינדונג פֿונם ערשטן ייִדישן מיניסטעריום איז לויטן הסכם צווישן די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען דער בילדונגס־דעפּאַרטאַמענט אָפּגעגעבן געוואָרן אין פּאַקטישן רשות פֿון דער עלטסטער ייִדישער אַרבעטער־אָרגאַניזאַציע (דער דעפּאַרטאַמענט פֿון אַלגעמיינע ענינים איז פֿאַרנומען געוואָרן דורך די „פֿאַראייניקטע‟, דער דעפּאַרטאַמענט פֿון נאַציאָנאַלער זעלבסט־פֿאַרוואַלטונג, וואָס האָט קאָנצענטרירט אין זיך די ענינים פֿון די קהלות, דורך די פּועלי־ציון).

בעת דאָס ייִדישע מיניסטעריום האָט אונטער מײַן לייטונג אָנגעהויבן זיך צוריק צו קאָנסטיטויִרן, איז צווישן פֿאַרשידענע קולטור־טוער פֿונם בונד אַנטשטאַנען אַ שטרעבונג איינצוהאַלטן די פֿריִערדיקע פּאָזיציע. אין די חדרי־חדרים פֿונם בונד האָבן די קולטור־טוער געמאַכט פֿאַרוואָרפֿן די „פּאָליטיקער‟, אַז צוליב זייער עקשנותדיק־עקסטרעמער האַלטונג דראָהט דעם בונד צו פֿאַרלירן איינע פֿון זײַנע וויכטיקסטע פּאָזיציעס. די פּאָליטיקער, וועלכע האָבן אַפֿילו אַלס ניי־געבוירענע באָלשעוויקעס, דאָך ניט פֿאַרלוירן דעם אַלטן געזונטן אָפּאָרטוניסטישן חוש — ריכטיקער געזאָגט, איז זייער גאַנצער פּלוצלינגער באָלשעוויזם געווען ניט מער ווי אַ נייער אויסדרוק פֿונם טראַדיציאָנעלן אָפּאָרטוניסטישן גײַסט — האָבן גלײַך איינגעזען, אַז מען מוז האַלטן דעם אײַזן אין צוויי פֿײַערן: מי יודע?... האָט מען דעריבער געזוכט אַן אויסוועג, ווי

צוזאַמענצופאָרן די שאַרף־נעגאַטיווע אָפּיציעלע באַציהונג צום יידישן מיניסטעריום בכלל מיט דער איינהאַלטונג פון די פריהערדיגע פּאָזיציעס אינם זעלבן מיניסטעריום. דער אויסוועג איז גלייך געפונען געוואָרן. מען האָט זיך דערמאָנט, אַז די פועלי־ציוניסטישע פּאַרטיי באַטייליגט זיך אין דער קולטור־ליגע, אַז דער נייער יידישער מיניסטער איז אַ מיטגליד פון איר צ. ק., און אַז די קולטור־ליגע איז דאָך אַן אומפּאַרטייאישע אָרגאַניזאַציע... בכן האָט מען מיך איינגעלאַדן אויף אַ ספּעציעלע זיצונג פון דער קולטור־ליגע און געשטעלט מיר אַלס מיטגליד פון איר צ. ק. דעם פאָרשלאַג, אַז כ'זאָל אויסקלייבן דעם פּערסאָנאַל באַשטאַנד פונם בילדונגס־דעפּאַרטאַמענט אין שטענדיגן הסכם מיט דער קולטור־ליגע. דער זין פונם דאָזיגן פאָרשלאַג איז געווען אַ גאַנץ קלאָרער: דער בונד האָט אויף אַזאַ אופן געוואָלט בשותפות מיט די „פאַראייניגטע", — וואָס זיינען שוין געשטאַנען דעמאָלט ערב אַ נייער פאַראייניגונג מיט אים — איינהאַלטן אָהן פּאָליטישער אחריות דעם פּאַקטישן קאָנטראָל איבער דער בילדונגס־טעטיגקייט פונם מיניסטעריום. כאָטש דער דאָזיגער זין איז מיר גאַנץ קלאָר געווען, בין איך דאָך צום פאָרשלאַג תיכף מסכים געווען. כ'האָב דאָס בעיקר געטאָן צוליב דעם, ווייל כ'האָב באמת ניט געוואָלט פאַרוואַנדלען דאָס יידישע מיניסטעריום אין אַ פועלי־ציוניסטישע פּאַרטיי־קרעמל און אַנידערשטעלן די מיטגלידס־קאַרטע פון דער פּאַרטיי איבער פאַך־קענטענישן און פּערזענליכער קוואַליטעט. חוץ דעם, בין איך דאָך מיט דער פּאָזיטיווער זייט פון דער פּראָגראַם פון קולטור־ליגע, ד. ה. מיט איר שטרעבונג צו יידישער מאַסן־קולטור, געווען טאַקע פולשטענדיג סאָלידאַריש.

אויסדריקנדיג מיין הסכם צום פאָרשלאַג פון דער „קולטור־ליגע", האָב איך אָבער דערביי געמאַכט אַ פּאָר ממשותדיגע רעזערוואַציעס. די ערשטע איז געווען, אַז פאַרשפּרייטנדיג יידישע קולטור וועט זיך דער בילדונגס־דעפּאַרטאַמענט אין דערזעלבער צייט ניט שטעלן קיין שום קאַמפּס־אויפגאַבן בנוגע העברעאישע שולן, אויף וויפיל זיי אַנטשטייען אַדאַנק פּריוואַטער איניציאַטיוו און קומען ניט אָן צו מלוכהדיגע מיטלען. די צווייטע רעזערוואַציע איז געווען, אַז העברעאיש אַלס למוד, וועט ניט אַרויסגעשטופּט ווערן פון יידישע שולן, ווי ס'וואָלטן שוין דעמאָלט געוואָלט איינינע טוער פון דער קולטור־ליגע. כדי צו קאָנען קאָנטראָ־

לירן די איינהאַלטונג פון די דאָזיגע רעזערוואַציעס, באַהאַלט איך פאַר מיר דאָס רעכט איבערצוגעבן די אַלגעמיינע לייטונג פונם דעפּאַרטאַמענט אַ פּערזאָן, וואָס זאָל פעסט שטיין בנוגע די דאָזיגע פראַגן אויפן זעלבן שטאַנדפּונקט און געבן מיר אין דעם פּרט אַלע נויטיגע גאַראַנטיעס. דער הסכּם מיט דער קולטור־ליגע איז חל בלויז אויף די פאַכמענער, די פאַרוואַלטער מיט די פאַרשידענע אָפּטיילונגען פונם בילדונגס־דעפּאַרטאַמענט.

צום סוף פון מיינע דערקלערונגען האָב איך גלייך אויפן אָרט אָנגערופן דעם נאָמען פון דער פּערזאָן, וועמען כ׳וויל איבערגעבן די אַלגעמיינע אָנפירונג פון די בילדונגס־ענינים. דאָס איז געווען חיים פיאַלקאָוו, מיט וועמען כ׳האָב דעמאָלט געפירט — מיט דער הילף פון ו. לאַצקי, פאַרהאַנדלונגען וועגן דעם דאָזיגן ענין. כּדי אָפּצושפּאָרן זיך איבעריגע וויכּוחים מיט דער קולטור־ליגע, האָב איך וועגן דער באַשטימונג פון פיאַלקאָוו, וועלכער האָט געשמט אין דער פּעדאַגאָגישער וועלט אַלס אַן אָנהענגער פון גלייכבאַרעכטיגונג פאַר ביידע שפּראַכן, מיטגעטיילט ווי וועגן אַן ענדגילטיקן שריט, וואָס קאָן שוין ניט גענומען ווערן צוריק.

כ׳ווייס ניט, ווי האָבן זיך די אָנפירער פון דער „קולטור־ליגע" אינערליך באַצויגן צו דער דאָזיגער מיטטיילונג. זיי זיינען אָבער געווען צו פיל רעאַל־פּאָליטיקער, כּדי ניט צו מאַכן קיין „גוטע צורה צום בייזן שפּיל". אגב איז דאָס שפּיל פאַר זיי גאָרניט געווען אַזוי בייז...

אין מיין האַרצן האָב איך געטראַכט, אַז, אויב די באַשטימונג פון פיאַלקאָוון וועט זיך אַרויסווייזן אַלס ניט קיין גענוגנדע גאַראַנטיע פאַר דער דורכפירונג פון די אויבנדערמאָנטע רעזערוואַציעס, און אויב ס׳זאָל אויף דעם באָדן פון זייער איינהאַלטונג קומען ווען ניט איז צו אַ קאַמף מיט דער מערהייט פון דער קולטור־ליגע, — וועט דאָס מיניסטעריום אין פאַל פון דער באַפעסטיגונג פון דער אַלגעמיין־פּאָליטישער לאַגע האָבן אין אַזאַ קאַמף אַלע קאָרטן אין דער האַנט. און אויב ניט, אויב די אַלגעמיין־פּאָליטישע אַנטוויקלונג וועט ברענגען צום ערפאָלג פון פיאַטאַקאָווס אָנפאַל, איז במילא די גאַנצע אַרבעט אויף אויפצושטעלן דאָס מיניסטעריום געווען ניט מער, ווי אַ צוגרייטונג פאַר אַ קומענדיגן גוטן יידישן קאָמיסאַריאַט.

מיט דער דאָזיגער לעצטער מיגליכקייט האָב איך זיך דעמאָלט אָגב זעהר שטאַרק גערעכנט, און דאָך ניט געזעהן אין איר קיין שום סבה ניט אויף אָפּצושטעלן מיין אַרבעט. צווישן אייניגע חברים, בפרט די, וואָס האָבן געהערט צו דעם באָלשעוויסטישן פליגל פון דער פועלי-ציוניסטישער פּאַרטיי, איז די דאָזיגע מיגליכקייט געווען אַפּילו שטאַרק פּאָפּולער און פלעג אַפּילו אויסגענוצט ווערן אין דיסקוסיעס מיט אַנדערשדענקנדע, אַלס אַן ענטשולדיגונגס-גרונד פאַר דער האַלטונג פון דער פּאַרטיי. מען האָט גאַנץ גוט געוואוסט וועגן די אַנטי-נאַציאָנאַלע טענדענצן, וואָס הערשן אין די שפּיצן פון דער אַלגעמיינער קאָמוניסטישער פּאַרטיי. האָט מען דעריבער גערעכנט, אַז רעפאָרמירן אַ באַשטייענדן פעסטן מיניסטעריום, וואָס האָט שוין פאַרנומען זיין באַשטימטן פּלאַץ אין דער פאַרוואַלטונג אין אַ גלייכבאַרעכטיגטן פאָלקס-קאָמיסאַריאַט אָדער פאַרוואַנדלען גוט-פונקציאָנירנדע קהלות אין יידישע אַרבעטער-ראַטן וועט זיין פיל גרינגער, איידער צו שאַפן די דאָזיגע אַלע אינסטיטוציעס לחלוטין פון דאָס ניי.

איך פערזענליך, אָנערקענענדיג טיילווייז די באַרעכטיגונג פונם דאָזיגן אַרגומענט, האָב אָבער אין דערזעלבער צייט געהאַט שטאַרקע ספקות וועגן דעם, אויף וויפיל די נאַציאָנאַלע אַוטאָנאָמיע איז בכלל מיגליך אויפן יסוד פון פראָלעטאַרישער דיקטאַטור. מיין הויפט-אַרגומענט איז געווען, אַז אין די ראַמען פון דער נאַציאָנאַלער אַוטאָנאָמיע האָט ניט דאָס פראָלעטאַריאַט פון דער מינדערהייטס-נאַציע קיין שום צוואַנגס-מיטלען, מיט וועלכע ער זאָל קאָנען נויטן זיין בורזשואַזיע צו טראָגן אויף זיך דעם עול פון אַנשטאַלטן, אין וועלכע זי האָט ניט קיין וואַלרעכט. אויב די באַציהונג פונם קאַפּיטאַליסט צו דער טעריטאָריאַלער מלוכה איז אַ זאַכליכע אַן אָביעקטיווע, איז זיין באַציהונג צו דער מינדערהייטס-נאַציע, צו וועלכער ער געהערט, אַ פערזענליכע, אַ סוביעקטיווע. בראָדסקי, למשל, אַלס טרעגער פון קאַפּיטאַלן קאָן ניט גרינג פטור ווערן פון דער אוקראַינישער סאָוועט-רעפּובליק, אַפּילו ווען ער זאָל דאָס וועלן: ער פערזענליך קאָן אָננעמען אַן אַנדער מלוכה-אַנגעהעריגקייט אָדער אַנטלויפן קיין אויסלאַנד, אָבער זיינע פאַבריקן, הייזער, לענדער, בכלל אַלע מאַטעריעלע רייכטימער, וואָס זיינען אויף דער טעריטאָריע פון דער סאָוועטן-רעפּובליק, בלייבן

אין רשות פון דער פּראָלעטאַרישער מלוכה. פון דער יידישער קהלה, בפרט ווען זי איז פּראָלעטאַריש און לחלוטין וועלטליך, קאָן ער אָבער פּטור ווערן דורך אַ פּשוטער אויסטריט־ערקלערונג, און קיין שום פּראָלע־טאַרישע מלוכה וועט ניט דערשווערן דעם דאָזיגן אויסטריט, וואָס וועט שטענדיג בלייבן אַ זאַך פון פרייען געוויסן. ס'איז אָבער קלאָר, אַז אין דעם מאָמענט, ווען מיר פּראָקלאַמירן די יידישע נאַציע, אַלס אַ פּראָלע־טאַרישע, און שליסן אויס אונזער בורזשואַזיע פון וואַלרעכט, מוזן מיר זי אויסשליסן אויך פון אונזערע אַווטאָנאָמע שטייערן, ווייל צו אַזאַ וועלטליך פּראָלעטאַרישער נאַציע וועט זי געוויס ניט וועלן אָנגעהערן. ווען די בורזשואַזיע גייט אַוועק פון רוסלאַנד, לאָזט זי דאָרט איבער דעם רוב פון איר פאַרמעגן, ווען זי פאַרלאָזט דאָס יידנטום, לאָזט זי אונז גאָרניט איבער. דעריבער איז אוממיגליך דורכצופירן די דיקטאַטור פונם פּראָלעטאַריאַט אין די אָפּגעשלאָסענע ראַמען פון נאַציאָנאַל־אַווטאָ־נאָמיע כחות־באַציהונגען. זי קאָן פאַרווירקליכט ווערן אינערהאַלב פון אַן עקס־טעריטאָריאַלער נאַציע בלויז דורך פאַרוואַלטונגס־אָרגאַנען פון דער טעריטאָריאַלער פּראָלעטאַרישער דיקטאַטור, אונטער וועלכן „אַווטאָ־נאָמען" נאָמען די דאָזיגע אָרגאַנען זאָלן ניט פונקציאָנירן. יידישע אַר־בעטער־ראַטן קאָנען צוליב דעם קיינמאָל דעם פּלאַץ פון דעמאָקראַטישע קהלות ניט פאַרנעמען: אין עקסטן פאַל, אויב זיי וועלן בכלל עקזיסטירן, וועלן זיי זיין בלויז דעקאָראַציעס צו די פון אויבן באַשטימטע מלוכה־דיגע מאַכט־אָרגאַנען. אַ נאַציאָנאַלע אַווטאָנאָמיע אָהן אייגענע פינאַנ־ציעלע קוועלן איז אַ גוף אָהן אַ נשמה.

ווען דער דאָזיגער העכסט אינטערעסאַנטער פראַגע איז מיר אויס־געקומען אין אַ פּאָר טעג נאָכן איבערנעמען דאָס יידישע מיניסטעריום צו פירן ביי אַ צופעליגער באַגעגעניש אַ לאַנגן שמועס מיט איינעם פון מיינע נאָהענטע קאָלעגן אינם פריהערדיגן מיניסטעריום — מיט י. כור־גינען, כורגין, וואָס האָט פאַרוואַלטעט אין זילבערפאַרבס צייט מיטן דע־פּאַרטאַמענט פון אַלגעמיינע ענינים און איז דערנאָך געווען דער וויצע־מי־ניסטער, איז אַ גאַנץ פעהיגער, אָבער זעהר ניט קיין סיסטעמאַטישער קאָפּ.

דעם שמועס האָט פאַרפירט י. כורגין, וועלכער האָט זיך דאַן באַ־קענט מיט דער פּראָגראַם פון דעם נייעם יידישן מיניסטעריום, וואו

ס'איז אריינגענומען געוואָרן, אַלס איינער פון די וויכטיגסטע פּונקטן, דאָס באַשטייערונגס-רעכט פאַר די יידישע קהלות, און האָט געפּרוּווט מיך איבערצייגן, אַז איך שטיי אויף אַן אַלטן אָפּגעלעבטן שטאַנד-פּונקט, אַז מע טאָר די קהלות ניט פאַרשטאַרקן, אַז מע מוז במקום זיי שאַפן א ר ב ע ט ע ר - ר אַ ט ן.

אויסהערנדיג מיינע אַרגומענטן קעגן דער מעגליכקייט פון אַ לעבנס-פעהיגער פּראָלעטאַרישער אַווטאָנאָמיע, אָהן צוואַנגס-מיטלען קעגן דער בורזשואַזיע, האָט כורגין געענטפערט:

— אין אַלגעמיין זיינט איר גערעכט. איר פאַרגעסט אָבער, אַז מיר האָבן צוואַנגס-מיטלען, וואָס קאָנען אויסגעניצט ווערן אויך אין די ראַמען פון אַזאַ אַווטאָנאָמיע.

— און דאָס זיינען ?..

— בית-עלמינס און כשר פליישׁ. גלייך ווי ס'וועט ווערן ראַטן-מאַכט און מיר וועלן איבערנעמען די דיקטאַטור אין דער יידישער קהלה, וועלן מיר מאַכן אַ פּ ר אָ ל ע ט אַ ר י ש ע מ אָ נ אָ פּ אָ ל פ ו ן כ ש ר פ ל י י ש א ו ן ב ת י - ה ק ב ר ו ת, און יעדער יידישער בורזשואַ, וואָס וועט ניט צאָלן דעם שטייער, וועלכן מע וועט אַרויפ-לעגן אויף אים לטובת דער פּראָלעטאַרישער קהלה, וועט האָבן די ברירה עסן טריפה דאָס גאַנצע יאָר, ברויט פּסח און באַגראָבן ווערן וואו ער וויל, נאָר ניט אויפן יידישן בית-עלמין. גלויבט מיר, אַז דאָס איז אַ גענוג שטאַרק מיטל: ניינציג פּראָצענט פון דער יידישער בור-זשואַזיע וועט זיך מיט אונז איבערבעטן און צאָלן שטייער אפילו ביי אַ פּראָלעטאַרישער אַווטאָנאָמיע.

— מיינט איר דאָס ערנסט, אָדער איז דאָס אַ וויץ?

— גאַנץ ערנסט, — האָט זיך שיער ניט באַליידיגט כורגין.

— אבער זעהט, איר דען ניט אין דעם אַ גוואַלטיגן ווידערשפּרוך צו דער פאָדערונג פון אַ ו ו ע ל ט ל י כ ע ר קהלה?

— רעליגיע איז שלעכט, ווען זי ווערט אויסגעניצט מצד דער בורזשואַזיע, אַלס כלי-זין צו פאַרטיידיגן אירע קלאַסן-אינטערעסן. אָבער ווען מע קאָן אומדרייען דעם שפּיז און אויסניצן דאָס זעלבע געווער, כדי צו צווינגען די בורזשואַזיע זיך אונטערגעבן דער מאַכט פון אַר-בעטער-קלאַס, טאָ פאַרוואָס זאָל מען דאָס ניט אויסניצן? דערמיט שאַפן

מיר ניט קיין רעליגיעזע אויטאָנאָמיע, מיר ניצן בלויז אויס אַ שטאַרקן דרוקמיטל קעגן דער בורזשואַזיע.

איך געדענק שוין ניט, וואָס איך האָב געענטפערט אויף דער דאָזיקער אייגנאַרטיקער ארגומענטאַציע...

צום סוף פון אונזער געשפרעך האָט י. כורגין מיך פאַרזיכערט, אַז אין פאַל פונם נצחון פון דער ראַטן־מאַכט, אין וועלכן ער פערזענליך צווייפלט ניט, וועלן זיי, די יידישע קאָמוניסטן (כורגין פלעגט זיך אַ פּאָר וואָכן שטאָלץ טראָגן דעם דאָזיגן טיטל) טון אַל־דאָס מעגליכע, כדי די בויאונג פון דער יידישער אַווטאָנאָמיע זאָל אין תוך פאָרגעזעצט ווערן אין נאָך אַ גרעסערן ווי פריהער מאסשטאַב, ניט קוקנדיג אויף דעם, וואָס זי וועט איבערבייטן אירע פאָרמען און אָננעמען די צורה פון פּראָלעטאַרישער דיקטאַטור.

— איך בין זיכער, — האָט געענדיגט כורגין, — אַז דער יידישער קאמיסאריאט אין אוקראינע וועט פאַרנעמען אַ פיל גרעסערן פּלאַץ אין יידישן לעבן, איידער בשעתו דאָס יידישע מיניסטעריום.

— באַזונדערס, — האָב איך איראָניש געענטפערט, — ווען ער וועט דורכפירן די פּראָלעטאַרישע מאָנאָפּאָל פון כשר פליישׁ...

דעם געדאַנק וועגן יידישן מיניסטעריום, אַלס מעגליכן פאָרלויפער פון פּראָלעטאַרישער אווטאָנאמיע, איז מיר אויסגעקומען עטוואָס שפּע־טער צו באַרירן אויך אין אַ געשפּרעך מיט ראַפּעסן. ער האָט מיך באַגעגנט אויף דער גאַס און דערמאָנט וועגן אַ בריוו, וואָס ער האָט מיר געשריבן לטובת אַ געוויסן מ., וועלכער האָט געזאָלט אָנקומען אויף אַ שטעלע אינם פּרעס־ביורא פונם יידישן מיניסטעריום. איך האָב צוגעזאָגט צו האָבן אין זינען דעם דאָזיגן קאַנדידאַט, און אויף זיין פראַגע, ווי גייט בכלל די אָרגאַניזירונג פון מיניסטעריום, האָב איך גע־ענטפערט האַלב אין וויץ און האַלב אין ערנסט:

— ס'גייט גאַנץ גוט. איך וועל זיכער פאַר אייך צוגרייטן אַ גוטן קאמיסאריאט. זעהט אָבער אים איינצוהאַלטן דערנאָך כאָטש אויף דער זעלביגער מדרגה.

מ. ראַפּעס האָט אַ שמייכל געטאָן און געזאָגט:

— בישקשה, איר מעגט רוהיג זיין. אַלץ וועט זיין אין אָרדענונג.

ווי אזוי די אָנהענגער פון יידישן פּראָלעטאַרישן אווטאָנאָמיזם — ראַפּעס, כורגין און קאָמפּ. האָבן מקיים געווען די דאָזיגע הבטחות, ווערט קלאָר פון פאָלגענדן בריוו, וואָס איז געווען אָפּגעדרוקט אין דער קיעווער „נייער צייט" פון 22־טן מערץ 1919:

„צו די חברים קאָמיסאַרן!

„שוין זעקס וואָכן זיינען אַריבער, זינט דאָס מיניסטעריום פאַר יידישע ענינים איז אַריבער איך רשות פון די קאָמיסאַרן פון דער ראַטן־מאַכט. די גאַנצע צייט ווערט אין בילדונגס־דעפּאַרטאַמענט קיין שום אַרבעט ניט געפירט. בקשות און ווענדונגען פון פאַרשיידענע קולטור־אַנשטאַלטן ליגן אָהן באַוועגונג. דערמיט ווערט דיסקרעדיטירט די אידעע פון יידישער פאָלקס־בילדונג און ס'ווערט אונטערגראָבן איר יסוד.

„מיר, באַאַמטע, ווייסן ניט, וואָס מיר האָבן צו טון.

„מיר האַלטן פאַר נידעריגער פון אונזער כבוד ווייטער צו פאַר־נעמען אַזאַ שענדליכע לאַגע און בעטן די קאָמיסאַרן צו באַפרייען אונז פון אונזערע פּאָסטנס.

דירעקטאָר פון בילדונגס־דעפּאַרטאַמענט — חיים פּיאַלקאָוו,
פאַרוואַלטער פון שול־אָפּטיילונג — ח. ש. קאַזשדאַן,
פאַרוואַלטער פון אויסערשול־אָפּטיילונג — נח לוריע,
פאַרוואַלטער פון פאַרלאַגס־אָפּטיילונג — נחמן מייזיל,
פאַרוואַלטער פון פאַרשול־אָפּטיילונג—ב. איסוראָוויטש".

די דאָזיגע בקשה איז דערפילט געוואָרן. דאָס יידישע מיני־סטעריום איז, פּונקט ווי אין דער צייט פון העטמאַן, פאַרמאַכט גע־וואָרן אפילו אָהן וועלכן ס'איז ערזאַץ. די טעטיגקייט פון די אויבנ־דערמאָנטע קולטור־טוער איז געוואָרן איבעריג. ח. פּיאַלקאָוו איז אַוועק אין דער וועלט, פון וועלכער מע קערט זיך ניט אום, און די איבעריגע — ערנסטע, ווערטפולע בילדונגס־טוער, מיט וועלכע דער „בונד" און די „פאַראייניגטע" פלעגן מיט רעכט שטאָלצירן — האָבן (אויסער איינעם) געפונען פרייערע שאַפונגס־מעגליכקייטן אונטער דער שליטה פון פּילסודסקין אין וואַרשע, איידער אונטערן פּראָטעקטאָראַט פון ראַפּעס, כורגין און זייערע חברים...

XXI. אינם מיניסטאָרן־ראַט

אַלגעמיינער איינדרוק. — די פראַגע וועגן פּאָגראָמען און קאַמפּס־מיטלען קעגן זיי. — דער פּאָרשלאַג וועגן פּאָליטישע קאָמיסאַרן. — טשעכאָווסקים צושטימונג. — די פּאַקטישע כוחות פון דער דירעקטאָריע. — די רציחות אויף די באַנען. — זייער שפּעטערדיגער אויפקלערונג.

די זיצונגען פון מיניסטאָרן־ראַט, אין וועלכע כ'האָב אָנגעהויבן אָנטייל צו נעמען אין אַ פּאָר טעג נאָך מיין באַשטימונג, זיינען אין פילע פּרטים געווען פאַר מיר אַן אַנטוישונג. איך האָב דערזעהן באַשיינפּערליך, ווי קליין איז די פּאַקטישע מאַכט פון דעם מיניסטאָרן־קאַבינעט, און ווי ווייניג ער איז באמת בכח צו ענדערן די באַשטייענדע לאַגע. די דאָפּלטע צורה פון דער מאַכט, וואָס האָט זיך פאַרטיילט צווישן דער דירעקטאָריע און דעם מיניסטעריום, האָט געבראַכט דערצו, אַז אַ נאָך גרעסערער טייל פון דער פּאַקטישער מאַכט איז אַריבער צו פאַרשיידענע מיליטערישע קאָמאַנדעס און איינצלנע אַטאַמאַנען, וואָס פלעגן פאָלגן די באַפעלן פון אויבן נאָר אויף אַזוי פיל, אויף וויפיל דאָס האָט ניט געשטערט זייערע אייגענע פלענער און קאַפּריזן.

פונדעסטוועגן האָט דאָס מיניסטאָרן־קאַבינעט פאַרמאָגט נאָך צו יענער צייט אַ באַדייטנדן אויטאָריטעט און האָט סיסטעמאַטיש געשטרעבט דעם דאָזיגן אויטאָריטעט צו פאַרברייטערן און באַפעסטיגן. אין דער דאָזיגער באַשטרעבונג, וואָס פלעג אָפט ברענגען צו אָפענע אָדער באַהאַלטענע קאָנפליקטן מיט דער דירעקטאָריע אָדער אירע איינצלנע מיטגלידער, האָב איך געזעהן דער ריכטיגן וועג אויף אויסצובעסערן די לאַגע אין לאַנד. עס איז מיגליך, אַז וואָלט דעם קאַבינעט פון טשעכאָווסקי באַשערט געווען אַ בעסערע אויסערליך־פּאָליטישע לאַגע, וואָלט ער

סוף=כל=סוף גובר געווען די שוועריגקייטן פון דער אינערליכער פאַרוואַלטונג. אָבער גראָד די דאָזיגע גינסטיגע לאַגע איז אים ניט באַשערט געווען.

די זיצונגען פון דעם מיניסטאָרן=קאַבינעט פלעגן פאָרקומען יעדן אָוונט פון האַלב 8 ביז האַלב 12. אָפט פלעגן זיי זיך אָבער פאַרציהען ווייט איבער דער האַלבער נאַכט. דער סדר=היום פלעג צונויפגעשטעלט ווערן ביים אָנהויב פון די זיצונגען דורך דעם פאָרזיצנדן, נעמענדיג אין באַטראַכט די פראָעקטן און אָנפראַגן, וואָס ווערן אַריינגעטראָגן דורך יעדן מיניסטער באַזונדער. זעהר אָפט אָבער פלעגט מען דעם סדר=היום ניט קאָנען אויסשעפּן, בפרט ווען עס איז צוגעקומען אַ באַריכט פון גענעראַל=שטאַב וועגן דער מיליטערישער לאַגע אָדער אַן ברענענדע אַלגעמיין=פּאָליטישע פּראָבלעם.

שוין אויף דער ערשטער זיצונג, אויף וועלכער איך האָב אָנטייל גענומען, דוכט זיך דעם 15=טן יאַנואַר, האָט די פראַגע וועגן די מיטלען קעגן פּאָגראָמען זיך אַנידערגעשטעלט אויפן סדר=היום. רעפערירט איבער דעם דאָזיגן פונקט האָט דער מיניסטער פון אינערליכע ענינים, פּראָפ. מ י צ י ו ק, אַן אוקראַאינישער ס. ר., וועלכער האָט זיך שטאַרק באַקלאָגט אויף די נאַכלעסיגקייט פון אָרטיגער אַדמיניסטראַציע און בפרט אויף אַנאַרכישע שריט מצד איינצלנע אָרטיגע אַטאַמאַנען. קיין קאָנקרעטע קאַמף=מיטלען האָט ער ניט פאָרגעשלאָגן. פון מיין זייט האָב איך פאַרלאַנגט מלוכה=הילף פאַר די געליטענע און אַ פולשטענדיגע אחריות פון דיער ציווילער אַדמיניסטראַציע פאַר יעדער גוואַלד=טאַט, וואָס קומט פאָר אין איר געגנט. בעיקר האָב איך פאַרלאַנגט, עס זאָל געשאַפן ווערן אַ שטענדיגע קאָמיסיע ביים קריגס=מיניסטעריום מיטן אָנטייל פון יידישן און אינערליכן מיניסטעריום, וואָס זאָל קעמפן קעגן יעדן אויסדרוק פון אַנאַרכיע און האָבן אין איר רשות זיכערע פליהענדע מיליטערישע אָפּטיילונגען, וואָס זאָלן קאָנען געשיקט ווערן אין יעדן אָרט, וואו עס דראָהט אַ פּאָגראָם.

דער מיניסטאָרן=ראַט איז אין פרינציפּ צו די דאָזיגע פאָרשלאַגן מסכים געווען. ער האָט מיך באַאויפטראָגט אויסאַרבעטן אַ קאָנקרעטן פּראָעקט וועגן הילף און בילדן צוזאַמען מיט די מיניסטאָרן פאַר קריג און אינערליכע ענינים אַ צורייטונגס=קאָמיסיע, וואָס זאָל אויסאַרבעטן גרינדליכע פאָרשלאַגן וועגן פאַרהיטונג פון קומענדיגע גוואַלד=טאַטן.

אויף דער אַנדערער זיצונג, וואו איך האָב אַריינגעטראָגן אַ געזעץ־פּראָעקט וועגן אַסיגנירן 5 מיליאָנען רוב. (דעמאָלט — בערך 400,000 דאָלאַר) אויף די ערשטע הילף פאַר די יידן, וואָס האָבן געליטן פון פּאָגראָמען און גוואַלד־טאַטן, האָט זיך אַרום דעם אַנטוויקלט אַ קליינע דיסקוסיע. שאַפּאָוואַל, דער מיניסטער פאַר לאַנדווירטשאַפט, האָט אויסגעדריקט זיין פאַרוואונדערונג איבער דעם, וואָס מען טראָגט אַריין אַ געזעץ־פּראָעקט וועגן הילף בלויז פאַר יידן, בעת ער ווייס, אַז דורך דיזעלבע באַנדעס און אַנדערע אָנפאַלן זיינען חרוב געוואָרן אין פאַרשידענע ערטער אויך אַ רייע פון אוקראַיִנישע דערפער. טשעכאָווסקי האָט אים אויף דעם געענטפערט, אַז אויב עס זיינען פאַראַן קאָנקרעטע פאַקטן וועגן הרוב־געוואָרענע דערפער, וואָס נויטיקן זיך אין הילף, טאָ זאָל וועגן דעם דער מיניסטער פאַר אינערליכע ענינים אָדער פאַר לאַנדווירטשאַפט אַריינטראָגן אַ קאָנקרעטן געזעץ־פּראָעקט. אַלנפאַלס האָט דאָס ניט צו טון מיטן גורל פון די געליטענע אין זשיטאָמיר און באַרדיטשעוו און דאַרף ניט פאַרשלעפּן די הילף פאַר זיי. דערמיט האָט זיך שאַפּאָוואַל באַרוהיקט און דער געזעץ־פּראָעקט איז אין פּרינציפּ איינשטימיק דורכגעגאַנגען. שפּעטער, בעת דער געזעץ האָט געזאָלט באַשטעטיקט ווערן אין דער דירעקטאָריע, האָט מען פאַרלאַנגט פון מיר אַ קאָנקרעטן צעטל פון די שטעט, פאַר וועלכע איך פאַרלאַנג די הילף. איך האָב אויף דעם געענטפערט, אַז צוויי מיליאָנען זיינען גלייך נויטיק פאַר זשיטאָמיר, אַ מיליאָן פאַר באַרדיטשעוו, און צוויי מיליאָנען וויל איך האָבן אין מיין פרייען רשות, כדי אין דרינגליכע פאַלן פון הילף ניט מוזן אָנקומען יעדעם מאָל מיט געזעץ־פּראָעקטן. אַלס ענטפער אויף דעם זיינען די דריי מיליאָנען פאַר זשיטאָמיר און באַרדיטשעוו באַוויליקט געוואָרן תיכף־ומיד; די איבעריקע צוויי זיינען באַוויליקט געוואָרן אין פּרינציפּ, אָבער עס איז מיר דאָך פאָרגעשלאָגן געוואָרן צו ברענגען פאָראויס, צוליב פאָרמעלע טעמים, אַ קאָנקרעטע טאַבעלע, וואָס זאָל בייגעלייגט ווערן צום געזעץ־פּראָעקט. איך בין דערצו שוין ניט געקומען. די פאָרשלאַגן וועגן קאָנקרעטע קאַמפּף־מיטלען, וואָס דאַרפן אָנגענומען ווערן קעגן דער מעגליכקייט פון נייע פּאָגראָמען, זיינען אַריינגעטראָגן געוואָרן אין אַ פּאָר טעג שפּעטער צוזאַמען מיטן מיניסטער פאַר אינערליכע ענינים. דער קריגס־מיניסטער גענ. גרעקאָוו איז בעת דער אויסאַרבעטונג פון פּראָ־

עקט ניט געווען אין קיעוו, ער איז אָבער געווען בעת זיין באַהאַנדלונג אין מיניסטאָרן-ראַט און ער האָט אויסגעדריקט דערצו זיין פולע צושטימונג.

אויסער די שוין דערמאָנטע פאָרשלאָגן וועגן דער אומבאַדינגטער אחריות פון די אָרטיגע קאָמיסאַרן און קאָמענדאַנטן פאַר דער אָרדענונג אין זייער באַצירק און וועגן אַ שטענדיגער אָרדענונגס-קאָמיסיע ביים קריגס-מיניסטעריום, זיינען אין פּראָעקט אַריינגענומען געוואָרן מיטלען, וואָס זאָלן געבן דער יידישער באַפעלקערונג אַ מעגליכקייט צו פאַרטיידיגן זיך קעגן פאָגראָמען מיט געווער אין די הענט. וועגן רעכט אויף פאַרטיידיגן סתם איז דאָרט ניט גערעדט געוואָרן, ווייל דאָס דאָזיגע רעכט איז פּרינציפּיעל אָנערקענט אַפילו דורך דער צאַרישער געזעצגעבונג. דאָס רעכט אויף פאַרטיידיגן האָט אָבער ניט געהאַט קיין שום ממשות, ווען עס זאָל ניט געשאַפן ווערן אַ אַפּאַראַט, וואָס זאָל געבן דער יידישער באַפעלקערונג רעאַלע מעגליכקייט זיך מיט אים צו באַנוצן. אַזאַ אַפּאַראַט האָט געקאָנט געשאַפן ווערן דורך דעם, וואָס אין די שטאָטישע זעלבסט-פאַרוואַלטונגען און די יידישע קהלות זאָל דעפּאָנירט ווערן געווער, וואָס זאָל באַנוצט ווערן בשעת הדחק אויף דער אחריות פון די דאָזיגע אַנשטאַלטן. פאַקטיש וואָלט דאָס באַדייט די שאַפונג פון אַ מין אָרטיגער מיליציע, וואָס באַקומט איר געווער לויט דער פאַראָרדענונג פון די אָרטיגע זעלבסט-פאַרוואַלטונגס-אָרגאַנען.

די צוציהונג צו דער פאַרטיידיגונג אויסער די יידישע קהלות אויך פון די שטאָטישע פאַרוואַלטונגען איז געווען באַרעכטיגט דורך דער האָפענונג, אַז עס וועט זיך איינגעבן אַריינציהען אין דער זעלבסט-שוץ אויך געוויסע טיילן פון דער קריסטליכער באַפעלקערונג. די דאָזיגע האָפענונג האָט זיך געשטיצט אויף דעם, וואָס במשך יאַנואַר האָט דאָס פּוּיערטום אַלס אַזעלכעס זיך ניט באַטייליגט אין פאָגראָמען. אַלע פאָגראָמען (אָוורוטש, באַרדיטשעוו, זשיטאָמיר) און גוואַלד-טאַטן (בפרט אויף די באַנען) זיינען אין יענער תקופה דורכגעפירט געוואָרן דורך רעגולערע אָדער ניט-רעגולערע מיליטערישע אָפּטיילונגען, ד. ה. אַלגעפאַלס דורך פּראָפעסיאָנעל באַוואָפנטע מענשן.

די אָרטיגע באַפעלקערונג האָט זיך צו זיי באַצויגן, מיט אַ פּאָר אומבאַדייטנדע אויסנאַמען, ניט נאָר פּאַסיוו, נאָר האָט אפילו אין איניגע

ערטער געפּרובט צו פאַרטיידיקן די יידן. וועגן אַזעלכע פּרובן — געלונגענע און אומגעלונגענע — איז אונז מיטגעטיילט געוואָרן פון אָוורוטש און פון ראַדאָמיסלער קרייז, פון דער זשיטאָמירער געגנט, פון פּאָלטאַווער גוב. די מאַסנהאַפטע באַטייליקונג פון ניט-אוניפאָרמירטע אָרטיקע פויערים אין יידישע שחיטות האָט זיך אָנגעהויבן ערשט מיט אַ פּאָר חדשים שפּעטער, נאָך דעם, ווי אויף אוקראַינע איז שוין געקומען די ראַטן-מאַכט, בפרט נאָכן אויפשטאַנד פון גריגאָריעוו, פון דעמזעלבן גריגאָרעוו, וועלכער איז פריהער געווען אידעאַליזירט דורך די באָלשעוויסטישער בלעטער.

עס איז אַלנפאַלס קלאָר, אַז אינמיטן יאַנואַר האָבן מיר נאָך געהאַט פולן גרונד צו קוקן אויף די פּאָגראָמען אַלס אויף איינצלנע אויסדרוקן פון מיליטערישער דיסציפּלינלאָזיגקייט, אָדער ווי אויף געהיימע מאַכינאַציעס פון אַ באַהאַלטענער שוואַרצער האַנט, אָבער בשום-אופן ניט ווי אויף אַ מאַסנהאַפטער פאָלקס-באַוועגונג, אָדער ווי אויף אַ בלוטיקן פאָלקס-פּסיכאָז, וואָס האָט פאַרוואַנדלט מיליאָנען פון פריהער פרידליכע אַרבעטנדע מענשן אין גרויזאַמע רוצחים און ווילדע חיות...

די פאָרשלאַגן, נאָכן באַגרינדן זיי דורכן אינערן-מיניסטער און דעם מחבר פון די דאָזיגע שורות, זיינען אָנגענומען געוואָרן אָהן וויכוחים. כדי צו פאַרגיכערן זייער דורכפירונג אין לעבן זיינען זיי אָנגענומען געוואָרן ניט אין פאָרם פון אַ געזעץ-פּראָעקט, וואָס וואָלט באַדאַרפט נאָך באַשטעטיגט ווערן פון דער דירעקטאָריע, נאָר אין דער פאָרם פון אַדמיניסטראַטיווע באַשלוסן, וואָס קאָנען תיכף ומיד דורכגעפירט ווערן אין לעבן. צום אומגליק איז אָבער די מאַכט פון דער רעגירונג געוואָרן אַלץ קלענער און קלענער, סיי צוליב אויסערליכע אָנגרייפנדע כחות, סיי אויך צוליב דער וואַקסנדער רעאַקציע און אַנאַרכיע אין לאַנד. באַלד, כמעט גלייכצייטיג מיט די דאָזיגע באַשלוסן, האָט דער מיניסטאָרן-ראַט בערך דעם 20-טן יאַנואַר באַשלאָסן אַרויסצולאָזן אַ נייעם אויפרוף צו דער באַפעלקערונג קעגן פּאָגראָמען און אָנגעמען מיטלען, כדי ער זאָל כדבעי פאַרשפּרייט ווערן (עפנטליכע פּלאַקאַטירונג). ענטשיידנט פאַרן דאָזיגן באַשלוס איז געווען ניט נאָר דער באַוואוסטזיין, אַז די דעקלאַראַציע, וועלכע די דירעקטאָריע האָט אַרויסגעגעבן מיט אַ צעהן טעג פריהער, האָט אַרויסגערופן אַ באַדייטנדע אַנטוישונג אין דער יידישער באַפעלקערונג,

נאָר אויך דער ווילן צו שאַפן אין דער אוקראַיִנישער באַפעלקערונג גופא אַ שטאַרקערן ווידערשטאַנד קעגן פאָגראָם־טאַטן. דער אויסגאַנגס־פונקט פון דעם דאָזיקן געפלאַנטן אויפרוף האָט געזאָלט זיין די שוין איבערדערמאָנטע האָפענונג, אַז דאָס פויערטום, אַלס גאַנצעס וויל קיין פאָגראָמען ניט און איז גרייט צו קעמפן קעגן זיי, אויב מען וועט עס דערצו אַ שטופ טון. דעריבער האָט דער צענטראַלער פונקט פון דעם נייעם אויפרוף געזאָלט זיין די מיטטיילונג וועגן די מיטלען, וועלכע דער מיניסטאָרן־ראַט האָט באַשלאָסן קעגן פאָגראָמען און דער רוף צו דער קריסטליכער באַפעלקערונג צו באַטייליגן זיך געמיינזאַם מיט די יידן אין דער באַוואָפנטער פאַרטיידיגונג קעגן פאָגראָמען, וואָס ווערן געמאַכט דורך באַוואָפנטע באַנדעס. ס'איז געווען געפלאַנט, אַז נאָכן אָננעמען פון אויפרוף אין מיניסטאָרן־ראַט זאָל ער, כּדי צוצוגעבן אים אַ וואָס מער אַווטאָריטאַטיוון כאַראַקטער, אונטערגעשריבן ווערן אויך דורך די מיטגלידער פון דער דירעקטאָריע.

דער אויפטראַג אויסצואַרבעטן דעם דאָזיקן אויפרוף, וועלכער האָט געזאָלט, לויט דער אינסטרוקציע פון מיניסטאָרן־ראַט, טראָגן אַ קלאָרן קאַטעגאָרישן כאַראַקטער, איז איבערגעגעבן געוואָרן דעם מחבר פון די דאָזיגע שורות געמיינזאַם מיטן מלוכה־סעקרעטאַר קאָרטשינסקי. באַלד אויף אַנדערן טאָג האָב איך טאַקע צונויפגעשטעלט דעם פראָעקט פון דעם דאָזיגן אויפרוף, וועלכער געפינט זיך מן־הסתם עד־היום אין די קיעווער אַרכיוון. אָבער ביז כ'האָב אים געקאָנט רעדאַקטירן צוזאַמען מיט קאָרטשינסקי און אַנידערשטעלן אים ווידער אויפן סדר־היום פון מיניסטאָרן־ראַט, האָבן זיך שוין אָנגעהויבן די הכנות צו עוואַקואַציע, און יעדע נאָרמאַלע אַרבעט איז געוואָרן אוממיגליך. חוץ דעם האָב איך שוין צו יענעם מאָמענט ניט געהאַט קיין גלויבן, אַז אַזאַ אויפרוף קאָן פיל העלפן, ווייל כ'האָב לויט דער קורצער, אָבער טיפער ערפאַרונג דערזעהן, אַז די רעגירונג האָט שוין אין דער באַפעלקערונג אַ גאַנץ קנאַפן אַווטאָריטעט...

אין פריוואַטע געשפרעכן מיט אַ פאָר מיניסטאָרן, בפרט מיט טשעכאָווסקין, האָב איך אַרויסגערוקט נאָך אַ פאָרשלאַג, וואָס האָט מיר געשיינט צו זיין אַ גוט מיטל קעגן פאָגראָמען. דער פאָרשלאַג איז באַשטאַנען אין דעם, אַז אין יעדער מיליטערישער אָפטיילונג זאָל חוץ דעם מיליטע־

רישן קאָמאַנדיר זיין אויך אַ פּאָליטישער קאָמיסאַר, אַן אויסגעפּרובטער סאָציאַליסט, וואָס זאָל אַכטונג געבן, אַז דאָס מיליטער זאָל זיך ניט אַראָפּרוקן אין אַ זייט פון זיינע דירעקטע אויפגאַבן און בפרט ניט ווערן קיין ווערקצייג פון רעאַקציאָנערער פּאָגראָם-פּראָפּאַגאַנדע. דער פאָרשלאַג, וואָס איז באַגרינדעט געוואָרן אויף דער געלונגענער באָלשעוויסטישער ערפאַרונג, האָט אין דער פּערזאָן פון טשעכאָווסקי באַגעגנט אַ שטאַרקן אָנהענגער, אָבער די מיליטערישע אָנפירונג האָט זיך אַנידערגעשטעלט קעגן אים. דערביי האָב איך זיך דערוואוסט וועגן אַ פאַקט, וואָס איז עד-היום ניט באַוואוסט דעם גרויסן עולם: דער רוב פון די מיליטערישע אָפּטיילונגען, וואָס זיינען סטאַציאָנירט געוואָרן אין פּאָדאָליע און וואָלין, האָבן זיך גאָרניט געפונען אין רשות פון קריגס-מיניסטעריום. עס זיינען געווען פּריוואַטע אָפּטיילונגען, וואָס זיינען געשטאַנען אונטער דער אָנפירונג פון אייגענע אויסגעקליבענע אַטאַמאַנען. די דאָזיגע אָפּטיילונגען, וואָס האָבן צום גרויסן טייל באמת פאַרדינט דעם נאָמען „באַנדעס“, וואָלטן קיין פּאָליטישע קאָמיסאַרן גאָר ניט אָנגענומען. די דירעקטאָריע האָט פון איר זייט גאָר ניט געהאַט קיין פרייע מיליטערישע כחות, כדי זיי דערצו צו צווינגען. כ'ברענג דאָ לויטן בוך פון וויניטשענקאָ אַ רשימה פון די מיליטערישע כחות, וואָס זיינען געשטאַנען אין רשות פון דער דירעקטאָריע דעם 20-טן יאַנואַר 1919:

פּאָלטאַווער ריכטונג: פינפטער סיטשעוויקעס-פּאָלק — 1700 סאָלדאַטן. ביעלאָצערקאָווער פּאָלק — 1700 סאָלדאַטן. ערשטער סיטשעוויקעס-קאַוואַלעריע-פּאָלק — 500 סאָלד. רעזערוו אין דאַרניצע — 1000 סאָלד. צוזאַמען — 4900 סאָלד.

פּאָלטאַווער ריכטונג: פיפטער סיטשעוויקעס-פּאָלק — 1700 סאָלד., טשערנאָמאָרסקי-פּאָלק — 1000 סאָלד., צווייטער אַדעסער — 1300 סאָלד., לובנער קאַוואַלעריע — 400 סאָלד. ס"ה: 4400 ס.

קרעמענטשוגער ריכטונג: זעקסטער סיטשעוויקעס-פּאָלק — 1100 ס. היידאַמאַקישער — 1700 ס., דאָראָשענקאָס-פּאָלק — 500 ס., רעספּובליקאַנישער — 800 ס. צוזאַמען — 4100 ס.

קיעוו: ערשטער ספּעציעלער סיטשעוויקעס-באַטאַליאָן — 300 סאָלדאַטן, צווייטער סיטשעוויקעס פּאָלק — 1300 ס. דריטער סיטשעוויקעס-פּאָלק — 1700 ס. ערשטער בלויע-זשופּאַנעס — 1700 ס.

אייזנבאַן־פּאָלק — 1700 ס. טעכנישער אייזנבאַן־באַטאַליאָן — 600 ס. שלאָג־באַטאַליאָן פון קאָווענקאָ — 400 ס. צוזאַמען 7700 סאָלד.

בכלל האָט די דירעקטאָריע פאַרמאָגט אויף גאַנץ אוקראַינע 21,100 סאָלדאַטן. אַלץ איבעריגע זיינען געווען ניט־רעגולערע פאָרמאַציעס, וואָס זיינען ניט געשטאַנען אונטער איר פאַקטישן באַפעל.

די אַנאַרכיע אין לאַנד האָט זיך אויף אַזאַ אופן אַרויסגעוויזן פאַר פיל טיפער, איידער כ'האָב מיר דאָס אין אָנהויב פאָרגעשטעלט.

וואָס מער ס'איז געוואַקסן די אַנאַרכיע אין לאַנד, אַלץ שוואַכער איז געוואָרן די פאַקטישע השפעה פון מיניסטאָרן־ראַט אויף דעם גאַנג פון די ענינים. נעמענדיג טאָג־טעגליך אָן אָנטייל אין די זיצונגען, איז מיר אויסגעקומען גאַנץ דייטליך צו זעהן, ווי דער אַווטאָריטעט פון דער רעגירונג ווערט פון טאָג צו טאָג קלענער. מען מוז מודה זיין, אַז די דירעקטאָריע האָט פון איר זייט אַלץ געטאָן, כדי אַניִדערצושטעלן דעם מיניסטאָרן־ראַט אין אַ שווערע און אָפּטמאָל אויך אין אַ קאָמישע לאַגע. אַז דאָס איז געלעגן אין די אינטערעסן און כוונות פון פעטלורע און אַנדרעיעווסקי, וואָס האָבן געוואָלט אויף אַזאַ אופן פטור ווערן פון אומבאַקוועמן קאָנטראָל פון אוקראַינישע סאָציאַליסטן איז לגמרי פאַרשטענדליך. ווי אַבער האָט ווינישענקאָ, וועלכער האָט געמוזט באַמערקן „וואוהין די רייזע גייט“, זיך געלאָזט מיסברויכן פאַר אַזאַ פּאָליטיק, פאַרשטיי איך עד־היום ניט.

ס'איז אַלגעמאַלס אַ פאַקט, אַז גאָר וויכטיגע פּאָליטישע אַנטשיידונגען זיינען אָנגענומען געוואָרן אָהן דעם הסכם און אפילו אָהן דעם וויסן פון מיניסטאָרן־ראַט. וועגן דער קריגס־ערקלערונג פון דער דירעקטאָריע צו ראַטן־רוסלאַנד, האָט אפילו טשעכאָווסקי, דער פרעמיער־מיניסטער און מיניסטער פאַר אויסערליכע ענינים, זיך דערוואוסט בלויז פון די בלעטער. ער האָט דערציילט וועגן דעם מיט פאַרביטערונג אויף אַ זיצונג פון מיניסטאָרן־ראַט (דוכט זיך, דעם 18־טן אָדער 19־טן יאַנואַר) און געדראָהט מיט דעמיסיע. ס'איז אַ שאָד, וואָס ער האָט די דראָהונג ניט פאַרווירקליכט — וואָלט איך אויך פריי געוואָרן פון אַן אויפגאַבע, וואָס איז מיט יעדן טאָג געוואָרן אַלץ ווענִיגער דורכפירבאַר.

פונדעסטוועגן, באַטראַכטנדיג די געשעהענישן פון אַ געוויסער צייט־פּערספּעקטיוו, בין איך נוטה צו מיינען, אַז ניט קוקנדיג אויף דער אַל־

געמיינער אַנאַרכיע און אייגענער שוואַכקייט, זיינען די באַמיונגען, וואָס זיינען געמאַכט געוואָרן מצד טשעכאָווסקים מיניסטעריום אין די לעצטע דריי וואָכן פון זיין אָנוועזנהייט אין קיעוו (פון 10=טן ביזן 30=טן יאַנואַר) דאָך ניט געווען אַרויסגעוואָרפן אומזיסט. דעם פאַקט, וואָס אין דער דאָזיגער צייט זיינען, ניט קוקנדיג אויף דער אומגעהויער אינטענסיווער אַנטיסעמיטישער פּראָפּאַגאַנדע, ניט צוגעלאָזט געוואָרן קיין נייע פּאָגראָמען אין דעם נאָר=וואָס דערלעבטן פאָרמאַט, האָט מען געוויס צום גרעסטן טייל אים צו פאַרדאַנקען.

דאָס איז מיר באַזונדערס קלאָר געוואָרן נאָך דער מעשה פּראָסקוראָוו, וואָס איז פאָרגעקומען נאָך דער דעמיסיע פון טשעכאָווסקים קאַבינעט.

גראָד דעריבער האָבן מיר באַטראַכט ווי אַ שווערע דערנידערונג די אוממיגליכקייט צו דערגרייכן די פון מיניסטאָרן=ראַט געפאָדערטע אויפלייזונג פון „שלאָג=באַטאַליינען" פון קאָווענקאָ, וועגן וועלכן מיר האָבן גאַנץ גוט געוואוסט, אַז ער איז פאַראַנטוואָרטליך פאַר די געשעהענישן אין באַרדיטשעוו און זשיטאָמיר. ניט ווייניגער שווער האָבן זיך געלעגט אויפן באַוואוסטזיין די ניט=אויפהערנדע גוואַלט=טאַטן קעגן דורכפאָרנדע יידן אויף גרעסערע אייזנבאַן=סטאַנציעס. פאַרוואָס אויפן דאָזיגן געביט האָבן מיר גאָרניט געקאָנט דערגרייכן, איז מיר לגמרי קלאָר געוואָרן ערשט שפּעטער אין ווינניצע. אגב איז דער קאָנפליקט אַרום קאָווענקאָס באַטאַליאָן געווען איינע פון די סיבות, וואָס האָבן פאַרניכערט די דעמיסיע פון טשעכאָווסקי'ס קאַבינעט, וואָס איז אין פּרינציפּ באַשלאָסן געוואָרן נאָך אין קיעוו.

XXII. האָפנונגען און ווירקליכקייט

דער געזעץ וועגן יידישער בילדונג. — דער פּלאַן וועגן אוניווערסיטעט. — הילף פאַר געליטענע און דער קאַמף אַרום איר. — די שטעלונג פונם יודישן מיניסטעריום. — די אויספאָרשונגס־קאָמיסיע. — די פראַגע וועגן טויט־שטראָף. — אַ שווערער מאָמענט.

אין מיטן פון די דאָזיגע שוועריגקייטן און זאָרגן האָט דאָס מיניסטעריום פאַר יידישע ענינים פאָרגעזעצט די אַרבעט אויף צו שאַפן די יסודות פאַר אַ ווירקליכער נאַציאָנאַלער אַווטאָנאָמיע. דער וויכטיגסטער שריט דערצו איז געווען צו שאַפן אַ מאַטעריעלע גרונדלאַגע פאַר יידישע בילדונגס־אַנשטאַלטן. צו דעם צוועק האָב איך אַריינגעטראָגן אין מיניסטאָרן־ראַט אַ געזעץ־פּראָעקט, וועלכן כ'פּובליקיר דאָ צוליב זיין פּרינציפּיעלער וויכטיגקייט אין פולן טעקסט:

געזעץ־פּראָעקט וועגן אויסרעכענונג פון די מלוכה־הוצאות אויף די באַדערפענישן פון יידישער בילדונג.

1) ביז וואַנען עס וועלן געגרינדעט ווערן די צענטראַלע אָרגאַנען פון יידישן נאַציאָנאַלן פאַרבאַנד אין הסכם מיטן געזעץ פון דער נאַציאָנאַל־פּערסאָנאַלער אַווטאָנאָמיע פון 9־טן יאַנואַר 1918, גייען איבער אַלע יידישע בילדונגס־אַנשטאַלטן און שולן פון פאַרשיידענע טיפּן און קאַטעגאָריעס אין רשות פון יידישן מיניסטעריום.

2) אויף די באַדערפענישן פון יידישער בילדונג ווערן אַסיגנירט מלוכה־מיטלען פון דער אַלגעמיינער סומע, וועלכע די מלוכה גיט אַרויס אויף בילדונג בכלל. די דאָזיגע סומע ווערט אויסגערעכנט אין סכום פון

1/9 (איין נייַנטל) פונם געלט, וואָס ווערט אַרויסגעגעבן דעם בילדונגס-מיניסטעריום.

אָנמערקונג: ביים באַשטימען די סומען, וואָס וועלן אַרויסגעגעבן אין רשות פון יידישן מיניסטעריום ווערן גענומען אין באַטראַכט די הוצאות פונם בילדונגס-מיניסטעריום, אָפּרעכענענדיג דערביי די סומען, וואָס ווערן אַסיגנירט אויף די אויסגאַבן פון זיינע צענטראַלע איינריכטונגען.

3) ביז ס'וועלן קלאָר זיין די הוצאות פונם בילדונגס-מיניסטעריום אויפן לויפנדן 1919-טן יאָר ווערט דעם יידישן מיניסטעריום אַרויסגעגעבן פון דער מלוכה-קאַזנאַטשייסטוואָ פינף מיליאָנען רובל יעדן חודש.

4) ביז די יידישע שולן און בילדונגס-אַנשטאַלטן וועלן בהסכם מיטן פּאַראַגר. איינס פונם דאָזיגן געזעץ איבערגיין אין רשות פון יידישן מיניסטעריום, וועלן די סומען, וואָס דאָס בילדונגס-מיניסטעריום אַסיגנירט אויף די האָזיגע אַנשטאַלטן, בלייבן אין דער פריהערדיגער הויך. דערביי ווערט דאָס יידישע מיניסטעריום אומקערן דעם בילדונגס-מיניסטעריום די הוצאות אויף די דאָזיגע אַנשטאַלטן, אָנהויבנדיג פון 1-טן יאַנואַר 1919".

מיטן דאָזיגן קורצן פּראָעקט האָב איך אַנידערגעשטעלט דעם מיניסטאָרן-קאַבינעט פּנים-אל-פּנים פאַרן גוואַלטיגן פּראָבלעם, צו וועלכן דאָס אַלטע יידישע מיניסטעריום האָט במשך די עטליכע חדשים פון זיין עקזיסטענץ ניט געוואַגט אָדער ניט געקאָנט קאָנקרעט צוגיין.

ער איז דורכן מיניסטאָרן-ראַט אָנגענומען געוואָרן כמעט אָהן וויכוחים, דערביי איז אָבער די צייטווייליגע אַסיגנירונג פאַרקלענערט געוואָרן פון פינף אויף דריי מיליאָנען אַ חודש.

חוץ דער אַלגעמיינער באַשטרעבונג צו שפּאָרן, וואָס איז צו יענער צייט באַמערקבאַר געוועזן אין מיניסטאָרן-ראַט, איז אַרויסגערוקט געוואָרן דער מאָטיוו, אַז היות ווי עס האַנדלט זיך דאָ וועגן אַ צייטווייליגער אַסיגנירונג, מוז גענומען ווערן אין באַטראַכט, אַז אַ גרויסער טייל פון אוקראַינע, לכל-הפּחות 40 פּראָצענט, געפינט זיך ניט אונטער דער פּאַקטישער מאַכט פון דער דירעקטאָריע. אויב די לאַגע וועט זיך אין דעם פּרט ענדערן, וועל איך האָבן די מעגליכקייט פאַרלאַנגען, אַז פאַר די אַנטשפּרעכנדע חדשים זאָל די אַסיגנירונג פאַרגרעסערט ווערן. די ריכ-

טיקייט פֿון דעם דאָזיגן מאָטיוו האָב איך ניט געקאָנט אַפּלייקענען, און כ'האָב דעריבער ניט פּראָטעסטירט אַקעגן דער פֿאַרקלענערונג פֿון דער אַסיגנירונג. כ'האָב בלויז דורכגעזעצט אַלס קאָמפּענסאַציע, שוין אויף אַן אַנדער זיצונג פֿון דעם מיניסטאָרן=ראַט, אַז ס'זאָל חוץ אַלגעמיינע בילדונגס=הוצאות אַסיגנירט ווערן דעם יידישן מיניסטעריום אַ סומע פֿון 300 טויזנט רובל מאָנאַטליך אויף אַרויסצוגעבן יידישע לערנביכער, אין וועלכע ס'האָט זיך דעמאָלט געפֿילט אַ גרויסע באַדערפֿעניש.

אַ גרויסע הילף האָט מיר ביי דער דורכפֿירונג פֿון די פֿאָר בילדונגס=פּראָעקטן דערוויזן דער בילדונגס=מיניסטער פּראָפֿ. אָגיענקאָ, מיט וועלכן כ'האָב זיי אַ פּאָר מאָל אויף אַ פּריוואַטן אופֿן אַרומגערעדט נאָך פֿאַר דער זיצונג פֿון דעם מיניסטאָרן=קאַבינעט. אָגיענקאָ איז לויט זיינע פּאָליטישע איבערצייגונג געווען רעכטער ווי דער רוב פֿונם מיניסטאָרן=קאַבינעט; כ'פֿלעג אָבער זיך מיט אים גאַנץ גוט צונויפֿרעדן, ווייל ניט קוקנדיג אויף זיין אויסגעשפּראָכענעם אוקראַינישן שאָוויניזם, האָט ער אַרויסגעוויזן אַ גאַנץ ערנסטע פֿאַרשטענדעניש פֿאַר יידישע קולטור=פּראָבלעמען. ער איז געווען גוט באַהאַוונט אין יידישער געשיכטע, ספּעציעל פֿונם 17=טן און 18=טן יאָרהונדערט. ער האָט זיך געגרייט צו שרייבן אַ גרויסע אַרבעט וועגן שבתי=צבי און זיין ווירקונג אויף די יידן אין אוקראַינע און האָט איינמאָל מיר אַפֿילו דערציילט וועגן זיינע קענטענישן אין דער העבּרעאישער שפּראַך. אונזערע נישקשהדיגע קעגנזייטיגע באַציהונגען זיינען געווען באַגרינדעט אויך אויפֿן פֿאַקט, וואָס איך האָב עטליכע מאָל גאַנץ ענערגיש פֿאַרטיידיגט זיינע בילדונגס=פֿאָרשלאַגן, בעת אַנדערע מיטגלידער פֿון מיניסטאָרן=ראַט האָבן געוואָלט זיי אַוועקרוקן אויף די לאַנגע באַנק אונטערן תּירוץ, אַז איצט איז ניט די צייט דערצו. אַ מאָל אָדער צוויי האָט ער אַפֿילו פֿאַר דער זיצונג באַקענט מיך מיט אַ געוויסן געזעץ=פּראָעקט, אויף וועלכן ער פֿלעגט דערוואַרטן אַ גרויסע אָפּאָזיציע, כּדי איך זאָל זיך אָננעמען פֿאַר אים אין פֿאַל, ווען ס'וועט אים דראָהען אַ דורכפֿאַל. כ'פֿלעג דאָס גערן טון, סיי צוליב דער זאַך אַליין, ווייל איך האָב ניט געהאַלטן, אַז ווען עס קלינגען די שווערדן, מוזן רוהען די וויסנשאַפֿט, סיי אויך בעיקר דערפֿאַר, ווייל כ'האָב דערמיט פֿאַרפֿליכטעט אָגיענקאָ צו העלפֿן מיר אָדער לכל=הפּחות בלייבן ביי

וווילוועלנדן נייטראַליטעט בעת דער דורכפירונג פון יידישע בילדונגס־פּראָעקטן.

אַ פּאָר מאָל האָבן מיר מיט אָגיענקאָ געפּלאַנעוועט אָדער, בעסער געזאָגט, געטרוימט, וועגן דער גרינדונג פון אַ יידישן אוניווערסיטעט אויף אַ גאָר ברייטן שטייגער. בכלל האָט זיך אָגיענקאָ באַצויגן צו דעם ענין מיט גרויסער סימפּאַטיע און פלעגט אין אַ געשפּרעך מיט מיר אַליין פאַרטשעפּען די דאָזיגע פראַגע. דערביי האָט זיך אָבער אין איין פּונקט גלייך אַרויסגעוויזן זיין שטאַרקער שאָוויניזם. דער אוניווערסיטעט זאָל זיין וואו מען וויל, אַבי ניט אין קיעוו, דער הויפּט־שטאָט פון אוקראַינע. ער האָט מיר געוואָלט באַווייזן, אַז דער בעסטער אָרט פאַר אַזאַ אוניווערסי־טעט איז באַרדיטשעוו. „כ׳מיין דאָס גאַנץ ערנסט. נעמט אַ גרויסע שטאָט, וואו איר האָט סיי־ווי אַ מערהייט און פאַרוואַנדלט זי אין אַ דאָמינירנדן קולטור־צענטר". איך האָב אָבער געמיינט, אַז אַ יידישער אוניווערסיטעט אויף אוקראַינע וואָלט געדאַרפט זיין גראָד אין קיעוו. אַלס קאָמפּראָמיס בין איך געווען גרייט זיך אָפּצושטעלן אויף יעקאַטערי־נאָסלאַוו, וואו צו יענער צייט האָט זיך געהאַלטן ביים שאַפן און האָט אפילו טיילווייז פונקציאָנירט אַ יידישער פּאָליטעכניקום. פאַר יעקאַטע־רינאָסלאַוו האָט שטאַרק אויך גערעדט זיין גרויסע צוקונפט, אַלס שטאָט, ווי אויך דער פאַקט, וואָס ער געפינט זיך אויף דער גרענעץ פון יענעם טייל פון אוקראַינע, וואו עס הויבט אָן צו דאָמינירן די יידישע שפּראַכליכע אַסימילאַציע. אַ יידישער אוניווערסיטעט אין יעקאַטערינאָסלאַוו אָדער אין אַדעס וואָלט געווען אַ שיצנדע וואַנט קעגן ווייטערדיגן ערפאָלג פון רוסיפיקאַציע.

אַ פיל וועניגער טרוימערישן כאַראַקטער האָט געטראָגן דער פאָר־שלאַג פון אָגיענקאָ וועגן צוויי יידישע קאַפעדרעס פאַר ליטעראַטור און געשיכטע אין קאַמענעץ־פּאָדאָלער אוקראַינישן אוניווערסיטעט, וואָס האָט זיך דעמאָלט געעפנט. ער איז געווען דער ליבלינגס־קינד פון אָגיענקאָ. די קאַפעדרעס זיינען דורכגעפירט געוואָרן אין די שטאַטן, און ס׳האָט זיך געהאַנדלט בלויז וועגן די קאַנדידאַטן. פאַר ליטעראַטור האָב איך, דוכט זיך — לויט דער עצה פון י. לאַצקי, פאָרגעשלאָגן צינבערגן, פאַר געשיכטע, לויט אייגענער איניציאַטיוו, שיפּערן. אָגיענקאָ האָט אַקצעפּטירט ביידע קאַנדידאַטורן, אָבער ביידע זיינען געווען אויסער די

געגנטן פֿון אוקראַינע און קומען מיט זיי אין אַ גיכן קאָנטאַקט איז געווען אוממעגלעך. אין אוקראַינע גופֿא האָבן מיר קיין איין פּאַסיקן קאַנדידאַט ניט געקאָנט אויסזוכן. כ'האָב זיך בכלל ביי דעם דאָזיקן קליינעם ביישפּיל איבערצייגט, ווי אָרעם מיר זיינען אין ווירקלעך אינטעליגענטע כּחות און וואָס פֿאַר אַ איבערמענשלעכע שוועריקייטן וואָלט פֿאָרגעשטעלט די אויפֿגאַבע צונויפֿשטעלן דעם פּראָפֿעסאָרן-פּערסאָנאַל פֿון אַ יידישן אוניווערסיטעט, אויב מיר וואָלטן אַפֿילו אין אַ וועלכן עס איז לאַנד באַקומען דערצו די נויטיקע מיטלען און מלוכה-אויטאָריטעט.

* * *

פֿיל זאָרגן האָט פֿאַרשאַפֿט דעם יידישן מיניסטעריום דאָס פּראָבלעם וועגן דער הילף פֿאַר די פּאָגראָם-געליטענע. ווי עס קומט ביי אונדז לײַדער פֿאָר, איז דאָס פּראָבלעם באַשטאַנען ניט אין דעם, וואָס פֿאַר אַ פֿאָרם זאָל טראָגן די הילף און ווי אַזוי זי זאָל באַשאַפֿן ווערן, נאָר אין דעם, אונטער וועלכער פֿירמע די הילף זאָל געטראָגן ווערן. אין די קרייזן, וואָס האָבן זיך גרופּירט אַרום דעם נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט, האָט מען געוואָלט, אַז דער צענטראַלער הילפֿס-קאָמיטעט, וואָס האָט געזאָלט צונויפֿגעשטעלט ווערן פֿון פֿאָרשטייער פֿון פֿאַרשיידענע פֿאַרטייען און אָרגאַניזאַציעס, זאָל זיין פֿאַראַנטוואָרטלעך — לכל-הפּחות פֿאָרמעל — פֿאַרן נאַציאָנאַל-סעקרעטאַריאַט. אין דער דאָזיקער פֿאָדערונג איז אַנטהאַלטן געוואָרן אַ ריין פּאָליטישע כּוונה, דעמאָנסטרירן פֿאַר דער וועלט, אַז דער נאַצ. סעקרעטאַריאַט ווערט אָנערקענט פֿון דעם אוקראַינישן יידנטום, אַלס זיין איינציקע פֿאָרשטייערשאַפֿט. די דאָזיקע פֿאָדערונג, וואָס איז געווען אנגב פֿאַרקניפּט מיט דער שטרעבונג אָפּצונעמען ביים יידישן מיניסטעריום יעדן איינפֿלוס אויף די טעטיקייט פֿון הילפֿס-קאָמיטעט, האָט אַרויסגערופֿן ביי די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען און ביי די אַנשטאַלטן, וואָס זיינען געשטאַנען אונטער זייער השפּעה, אַ שאַרפֿע אָפּאָזיציע. עס איז דערגאַנגען אַזוי ווייט, אַז מען האָט געהאַלטן ביים שאַפֿן צוויי באַזונדערע הילפֿס-קאָמיטעטן, איינער אַ אחדות-ציוניסטישער, אַרום דעם נאַצ. סעקרעטאַריאַט, און איינער אַ דעמאָקראַטיש-סאָציאַליסטישער, וואָס האָט אַרויסגעוויזן די דייטלעכע שטרעבונג זיך צו גרופּירן אַרום דעם

יידישן מיניסטעריום. מיר איז די דאָזיגע אַנטוויקלונג פונם ענין געווען זעהר אומאָנגענעם, און היות ווי כ'האָב געהאַלטן, אַז אין הילפס־ענינים טאָרן ניט אַריינגעטראָגן ווערן קיין פּאַרטייאישע פניות, האָב איך זיך אַנטשידן אָפּצושאָקלען פון פּאַרוכן, וואָס זיינען געמאַכט געוואָרן מצד געוויסע חברים צו שטופּן מיך אין דער פראַגע אויף אַ קאַמף קעגן דעם נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט, כאָטש פּאַרטיי־טאַקטיש וואָלט אַזאַ קאַמף געווען זעהר גינסטיג, ווייל ער וואָלט ווידער אויפגעשטעלט דעם צע־שטערטן איינהייטליכן סאָציאַליסטישן פראָנט.

דעריבער, ווען ס'זיינען צו מיר געקומען פאָרשטייער פונם „דעמאָ־קראַטישן" הילפס־קאָמיטעט, וואָס האָט זיך געהאַלטן אין בילדן, האָב איך זיי דערקלערט, אַז דאָס יידישע מיניסטעריום וויל ניט נאָכמאַכן דעם נאַצ. סעקרעטאַריאַט און האָט קיין שום ווונש ניט צו שטיין פאָרמעל אָן דער שפּיץ פונם הילפס־קאָמיטעט און אַנידערשטעלן אים אַלס גאַנצן אונטער איר קאָנטראָל. כ'בין גרייט אָפּגעבן די מלוכה־סומען, וואָס זיינען אַריינגעקומען צום יידישן מיניסטעריום צוליב הילף פאַר געליטענע, דעם צענטראַלן הילפס־קאָמיטעט אונטערן תנאי, אַז ביידע הילפס־קאָמי־טעטן וועלן זיך פאַראייניגן. כ'מוז אָבער פאַרלאַנגען, אַז בנוגע די סו־מען, וואָס ווערן איבערגעגעבן דורכן יידישן מיניסטעריום, און נאָר בנוגע זיי, זאָל אים פאַרבלייבן דאָס רעכט דורכפירן דורך זיינע באַאַמטע אַ קאָנטראָל פון זייער פאַרווענדונג. דער קאָנטראָל וועט זיך בעיקר באַ־שרענקן מיט דעם, אַז די סומען זאָלן פאַרווענדעט ווערן אין די שטעט, פאַר וועלכע זיי זיינען אַסיגנירט דורך די אַנטשפּרעכנדע געזעץ־פראָעקטן, און אַז אויף יעדער אויסגאַבע פון זיי זאָל דאָס מיניסטעריום באַקומען געניגענדע באַרעכטיגונגס־דאָקומענטן, אונטערגעשריבן דורך די געלי־טענע גופא. דער מאָטיוו פון דער דאָזיגער מינימאַל־פאָדערונג איז געווען אַ גאַנץ קלאָרער: כ'האָב ניט געקאָנט אַרויסגעבן געלט פון מיניסטעריום, ניט האָבנדיג קיין גאַראַנטיעס, אַז כ'וועל קאָנען צושטעלן דעם מלוכה־קאָנטראָל אַ געניגנדן דין־וחשבון.

זיך אָפּזאָגנדיג פון יעדער העגעמאָניע איבער דער הילפס־טעטיג־קייט, האָט דאָס יידישע מיניסטעריום געגעבן דערמיט אַ שטופּ צו דער פאַראייניגונג פון ביידע קאָמיטעטן אין איין צענטראַלן הילפס־קאָמיטעט, וואָס איז ניט געווען אין רשות ניט פון יידישן מיניסטערים און ניט פון

נאַציאָנאַלן־סעקרעטאַריאַט און וואָס איז געווען פֿאַראַנטוואָרטליך פֿאַרן יידישן מיניסטעריום בלויז בנוגע די סומען, וואָס זיינען פֿון אים ערהאַלטן געוואָרן. דער קאָמיטעט, וואָס איז סוף־כּל־סוף צונויפֿגעשטעלט געוואָרן אויף אַזאַ גרונדלאַגע, האָט דעלעגירט צום יידישן מיניסטער אַ דעלעגאַציע (ה״ה קריינין, מאַכאָווער און גערגל), מיט וועלכער כ׳בין זעהר גרינג מושווה געווען וועגן די פֿאָרמען פֿון פֿינאַנציעלן קאָנטראָל איבער די סומען, וואָס זיינען געווען אין רשות פֿון מיניסטעריום. גלייך נאָכדעם האָב איך איבערגעגעבן דעם הילפֿס־קאָמיטעט אָנדערהאַלבן מיליאָנען, אַ העלפֿט פֿון דער סומע, וואָס איז באַשטימט געוואָרן מצד דער רעגירונג פֿאַר זשיטאָמיר און באַרדיטשעוו. די צווייטע העלפֿט האָב איך איבערגעגעבן אין ווינניצע אוממיטלבאַר די פֿאָרשטייער פֿון די אויבנדערמאָנטע קהלות. קיין אַנדערע סומען פֿאַר הילפֿס־צוועקן האָב איך אין מיין רשות ניט געהאַט.

דער פֿאַראייניגטער הילפֿס־קאָמיטעט האָט נאָך במשך מיין זיין אין קיעוו אָנגעהויבן אַרבעטן מיט אַ באַדייטנדער ענערגיע. ער האָט געפֿירט זיין טעטיגקייט אויך במשך די ערשטע פּאָר חדשים פֿון דער באָלשעוויסטישער הערשאַפֿט, ברענגענדיג דעם מאַקסימאַלן נוצן, וואָס איז מיגליך געווען אין יענער שווערער צייט.

* * *

גרויסע זאָרגן האָט אויך פֿאַראורזאַכט די צונויפֿשטעלונג פֿון דער אויספֿאָרשונגס־קאָמיסיע, וואָס האָט באַדאַרפֿט פֿעסטשטעלן די שולדיגע אין די פּאָגראָמען פֿון באַרדיטשעוו און זשיטאָמיר. אין די דאָזיגע קאָמיסיע, וואָס איז צוגעזאָגט געוואָרן מצד דער דירעקטאָריע נאָך דעם 10־טן יאַנואַר, האָבן געזאָלט אַריינגיין פֿאָרשטייער פֿון פֿיר מיניסטעריומס (יידישער, קריגס, אינערליכע ענינים און יוסטיץ), פֿון די אוקראַינישע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען און צווי פֿאָרשטייער פֿון יידישע געזעלשאַפֿטליכע אָרגאַניזאַציעס (איינער פֿון די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען, דער צווייטער פֿון נאַצ. סעקרעטאַריאַט). ווי כ׳האָב שוין אָנגעוויזן אין קאַפּיטל 20, האָט די פֿאַרטרעטונג פֿון נאַצ. סעקרעטאַריאַט אַרויסגערופֿן אין מיניסטאָרן־ראַט אַ געוויסע אָפּאָזיציע: ס׳איז מיר אָנגעוויזן געוואָרן, אַז היות

ווי דער נאַצ. סעקרעטאַריאַט אַנערקענט ניט דאָס יידישע מיניסטעריום, דאַרף ער זיך ניט באַטייליגן אין רעגירונגס=קאָמיסיעס. אין דעם דאָזיגן אַרגומענט איז געווען אַ סך לאָגיק. כ'האָב אָבער אינם קאָנקרעטן פּאָליטישן מאָמענט געהאַלטן די באַטייליגונג פונם נאַצ. סעקרעטאַריאַט פאַר געוואונשן, און כ'האָב דאָס אויך דורכגעזעצט.

דער „בונד“ און די „פאַראייניגטע“ האָבן זיך פון אָנטייל אין דער קאָמיסיע אָפּגעזאָגט, אַרויסשטעלנדיג אַלס פאָרמעלן תירוץ די פאָדערונג, אַז ס'זאָל פון איר אַרויסטרעטן דער פאָרשטייער פון קריגס=מיניסטעריום. ס'איז קלאָר, אַז די דאָזיגע פאָדערונג האָט ניט געקאָנט אָנגענומען ווערן. דער אָביעקטיווער כאַראַקטער פון דער קאָמיסיע איז במילא געווען גאַראַנטירט דורך דער מערהייט פון געזעלשאַפטליכע עלעמענטן. דער אויסשלוס פון דעם פאָרשטייער פון קריגס=מיניסטעריום וואָלט אָבער גלייכצייטיג צוגענומען ביי איר יעדע ממשותדיגע מאַכט. חוץ דעם איז גראָד דער קאָנקרעטער פאָרשטייער פון קריגס=מיניסטעריום, פּאָלקאָווניק פילקעוויטש געווען אַ מענש, אין וועמענס פּערזענליכע אָנשטענדיגקייט איז ניט געווען וואָס צו צווייפלען. בכלל איז דאָס געווען אַ קאָמישער איינפאַל — צו פאַרלאַנגען דעם אויסשלוס פון רעגירונגס=פאָרשטייער פון אַ רעגירונגס=קאָמיסיע...

נאָך דעם ווי דער באַשטאַנד פון דער אויספאָרשונגס=קאָמיסיע איז ענדליך פעסטגעשטעלט געוואָרן (ס'איז געווען בערך דעם 16=טן יאַנואַר) האָט זיך אָנגעהויבן אַ סדרה פון פאַרשלעפּונגען און אָפּציהונגען. צום גרויסן טייל איז דאָס ניט געווען קיין באַוואוסטזיניגער סאַבאָטאַזש, נאָר אַ רעזולטאַט פונם שלעפּעדיגן ביוראָקראַטיזם, וואָס האָט זיך היימיש געמאַכט אין אַלע מלוכה=אַנשטאַלטן. כ'וואָלט געקאָנט ברענגען פיל ביישפּילן פון דעם דאָזיגן הייליגן ביוראָקראַטיזם, וואָס זיינען נוגע ענינים, וואָס האָבן פאָרגעשטעלט פאַר דער רעגירונג אַ אַנטשיידנדן דרינגליכן אינטערעס. ביי אַזאַ לאַגע דאַרף נאָך באַטראַכט ווערן אַלס אַ וואונדער, וואָס דעם יידישן מיניסטעריום האָט זיך איינגעגעבן, נאָך אַ פּאָר אומגעלונגענע פּרובן, צונויפפאָרן די דאָזיגע קאָמפּליצירטע קאָמיסיע שוין צום 21=טן יאַנואַר. ס'האָט זיך אָבער דערביי אַרויסגעשטעלט, אַז די קאָמיסיע איז טאַקע פון דער דירעקטאָריע באַשטעטיגט געוואָרן, אָבער קיין געלט פאַר איר איז נאָך ניט אַסיגנירט. ווען עס

איז געוואָרן געלט, האָט מען פאַרלוירן נאָך אַ טאָג מיט קריגן מצד דער אייזנבאַן=פאַרוואַלטונג אַ באַזונדערן וואַגאָן. און ווען ס'איז אויך די שוועריגקייט גובר געוואָרן, איז די לאַגע פון דער מאַכט געוואָרן אַזעלכע, אַז די דאָזיגע קאָמיסיע איז שוין סיי=ווי איבעריג געווען. נאָכן 21=טן יאַנואַר האָט אין די רעגירונגס=קרייזן געהערשט אַ געוויסהייט, אַז די עוואַקואַציע פון קיעוו איז אומפאַרמיידליך. דעריבער האָבן אַלע רעגירונגס=מאָסנאַמען פון יענער צייט געטראָגן אַ פאַרלווירענעם, שלעפּעדיגן אומ=באַהאָלפענעם כאַראַקטער...

* * *

נעמענדיג אָנטייל אין די זיצונגען פון מיניסטאָרן=ראַט, איז מיר אויסגעקומען צו באַטייליגן זיך אין דער באַהאַנדלונג און אנטשיידונג איבער ענינים, וואָס האָבן צו די דירעקטע יידישע אינטערעסן גע=האַט אַ קליינע שייכות אדער גאָר קיין שום שייכות ניט. ס'וואָלט מיך פאַרפירט צו ווייט, ווען איך וואָלט געוואָלט דאָ אויסרעכענען די דאָ=זיגע אַלע פראַגעס און איבערגעגעבן די שטעלונג, וועלכע איך האָב בנוגע זיי פאַרנומען. אין אַלגעמיין האָבן די דאָזיגע זיצונגען פאַרשטאַרקט מיין איבערצייגונג, אַז ס'איז אוממעגליך אויף זיצונגען פון מיניסטאָרן=ראַט דורכצופירן אַ פעסטע אָפגרעניצונגס=ליניע צווישן די יידישע און ניט יידישע ענינים. וואָלט אָנגענומען געוואָרן דער ציוניסטישער פאַרשלאָג, אַז דער יידישער מיניסטער (אָדער, ווי זיי האָבן עם געוואָלט „שטאַטס=סע=קרעטאַר") זאָל זיך באַטייליגן בלויז אין „יידישע" ענינים, וואָלט ער זיך אָפט געפונען אין דער גרעסטער שווערקייט.

אַ קלאַסישער ביישפּיל פאַר דעם דאָזיגן כּלל איז געווען דער גע=זעץ=פּראָעקט וועגן מיליטערישע משפטים, וואָס איז געשטאַנען אויפן סדר היום אויף איינער פון די זיצונגען פונם מיניסטאָרן=קאַבינעט. דער פּראָעקט איז געווען אַ גאַנץ שטרענגער: ער האָט פאָראויסגעזעהן טויט=שטראָף פאַר אַ רייה פאַרברעכנס, אָנהויבנדיג פון מלוכה=פאַראַט און ענדיגנדיג זיך מיט גוואַלדטאַטן און פאָגראָמען. כ'האָב גע=שטרעבט דורך אַ רייה אויסבעסערונגען שאַרף באַגרעניצן דעם באַ=גריף פון מלוכה=פאַראַט און בפרט באַשרענקען די ווירקזאַמקייט פון

דעם געזעץ=פּראָעקט *בלויז* אויף מיליטערישע פּערזאָנען. דאָס איז מיר, צום גרויסן טייל, געלונגען. ווען ס'איז אָבער געקומען צו דער אַלגעמיינער אָפּשטימונג פֿונם געזעץ=פּראָעקט, איז פֿאַר מיר אַנטשטאַנען זעהר אַ פּיינליכער מאָמענט, וואָס האָט זיך פֿעסט איינגעקריצט אין זכּרון. טשעכאָווסקי האָט דערקלערט, אַז ער וועט שטימען *קעגן* דעם גאַנצן פּראעקט, ווייל אין אים אַנטהאַלט זיך טויט=שטראָף, און ער, טשעכאָווסקי, איז אַן איבערציינגטער קעגנער פֿון אַזאַ שטראָף. ער האָט פֿאָרגעשלאָגן אַן אויסבעסערונג, וואָס האָט אינגאַנצן אַרויסגעוואָרפֿן טויט=שטראָף פֿון דעם פּראָעקט. כ'האָב גענומען דאָס וואָרט און דערקלערט, אַז כ'וואָלט גערן געווען צוגעשטאַנען צו טשעכאָווסקיס שטאַנדפּונקט, אָבער גראָד אַלס פֿאַרטרעטער פֿון *יידישע* אינטערעסן קאָן איך ניט אַרויסלאָזן פֿון די הענט דאָס איינציגע ווירקזאַמע מיטל אין קאַמף קעגן פּאָגראָמען. באַשטראָפֿן מיט טורמע אַפֿילו אויף לאַנגע טערמינען האָט אַ קנאַפּן ווערט אין דער צייט, ווען מיליאָנען מענשן האָבן דורכגעמאַכט די שווערע נסיונות און ליידן פֿון דעם וועלט=קריג און זיינען דורך דעם אָפּגעטעמפּט געוואָרן צו באַשטראָפֿונגען, וואָס זיינען פֿריהער געווען גענוג ווירקזאַם. חוץ דעם איז ביי דער אָפֿטער ענדערונג פֿון מאַכט, וואָס קומט פֿאָר אין לאַנד, אומפֿאַרמיידליך, אַז יעדער פֿאַרברעכער זאָל נאָך אַ קורצער צייט זיין פֿריי און אַז די אַקטן וועגן זיין פֿאַרברעך זאָלן צעריסן ווערן און פֿאַרניכטעט ווערן. אין נאָמען פֿון אומשולדיג געליטענע פֿון פּאָגראָמען און גוואַלדטאַטן קאַן איך אויף טויט=שטראָף *ניט* מותּר זיין.

טשעכאָווסקי איז, פֿונדעסטוועגן, געבליבן טריי זיין פּרינציפּיעלער פּאָזיציע און געשטימט קעגן דעם געזעץ=פּראָעקט. איך מיט דער גרויסער מערהייט פֿון קאַבינעט האָבן געשטימט פֿאַר. קיינמאָל אין מיין לעבן איז מיר ניט אויסגעקומען אַזוי שווער הויבן די האַנט. איך האָב זיך געפֿיהלט אין דער לאַגע פֿון אַ מענשן, וואָס האָט צוליב בּיטערער נויט מקריב געווען אַ פּרינציפּ, וועלכן ער האָט געדינט זיין גאַנצן לעבן.

האָב איך ריכטיג געהאַנדלט? זאָל וועגן דעם אורטיילן דער לעזער...

די דראַמאַטישע נאַכט־זיצונג

דער פּראָיעקט וועגן אָרטיגע אַרבעטס=ראַטן. — טשעכאָווסקים אויסבעסערונג. — דער סכסוך צווישן מיניסטעריום און דירעקטאָריע. — די פאַרשווערונג פון דער „סטריליעצקאַיאַ ראַדאַ". — אירע פאָדערונגען און זייער באַגרינדונג. — די אַנטאַנט אין אוקראַינע. — נאַזאַרוק וועגן יידן. — פונם באַרג אַ מויז.

פון די אַלגעמיינע ענינים, וואָס האָבן אַרויסגערופן דעם גרעסטן אינטערעס פונם מיניסטאָרן=קאַבינעט און צוגענומען ביי אים די מערסטע צייט, פאַרדינט דערמאָנט צו ווערן דאָס פּראָבלעם וועגן אָרטיגער זעלבסט=פאַרוואַלטונג. דערוויהענדיג דעם ערפאָלג פון פּיאַטאַקאָווס אַגיטאַציע אויפן לינקן ברעג פון דניעפּר, האָט די דירעקטאָריע אונטערן דרוק פון וויניטשענקאָ אָנגענומען אַ געזעץ=פּראָעקט וועגן „אָרטיגע אַרבעטס=ראַטן". כ'האָב קיינמאָל אין מיין לעבן ניט געזעהן קיין מער אומקלאָרן און אומלאָגישן פּראָעקט. ס'האָבן געזאָלט אין יעדן קרייז (אויעזד) געבילדעט ווערן לויטן מוסטער פון קיעווער צענטראַלן אַרבעטס=קאָנגרעס אָרטיגע ראַטן. דאָס איז אַליין און פאַר זיך געווען ביי יענער צייט אַ געזונטער און פּיליכט דער רעטנדער געדאַנק (בפרט אויב ער וואָלט באַשלאָסן געוואָרן מיט אַ פאָר וואָכן פריהער). דער פעלער פון וויניטשענקאָס פּראָעקט איז אָבער באַשטאַנען אין דעם, וואָס ער האָט ניט געגעבן די אָרטיגע ראַטן קיין שום באַשטימטע פונקציעס. לויטן ערשטן פונקט פון געזעץ=פּראָעקט האָבן זיי געזאָלט 1) קעמפן קעגן דער קאָנטר=רעוואָלוציע, 2) אָננעמען קלאָגן אויף דער טעטיגקייט פון דער אָרטיגער מאַכט און זעלבסט=פאַרוואַלטונגען און איבערגעבן זיי דער צענטראַלער רעגירונג. ס'איז קלאָר, אַז די אויפגאַבע פון קאַמף קעגן

דער קאָנטר־רעוואָלוציע איז געווען ניט מער ווי אַ מליצה, ווייל מען קאָן דאָך ניט קעמפן קעגן אַזאַ ערשיינונג, ניט האָבנדיג קיין ממשותדיגע מאַכט אין די הענט. די השגחה איבער דער טעטיגקייט פון אָרטיגער זעלבסט־פאַרוואַלטונג וואָלט נאָר געבראַכט צו דער פאַרגרעסערונג פון אַנאַרכיע אין לאַנד. ס'איז דאָך אוממיגליך זיך פאָרצושטעלן, אַז אין לאַנד, וואו אין צענטר זיינען דורכגעפירט וואַלן לויטן אַרבעטס־פרינציפ, זאָלן אָרטיגע מלוכה־אָרגאַנען, וואָס זיינען געשאַפן לויטן זעלבן פרינציפ, זיך באַגנוגענען מיט דער ראָלע פון שטומע צושויער פון די דעמאָקראַטישע זעמסטוועס און שטאָט־פאַרוואַלטונגען, וואָס זיינען אגב אויסגעקליבן מיט אַנדערהאַלב יאָר צוריק ביי א לגמרי פאַרשיידענער פאָליטישער סיטואַציע. דעריבער האָט זיך דער מיניסטאָרן־ראַט געשטעלט אויפן שטאַנדפונקט, אַז דער פראָעקט קאָן האָבן אַ פראַקטישן זין בלויז אין דעם פאַל, ווען די אָרטיגע אַרבעטס־ראַטן זאָלן פ א ר ב י י ט ן די ביזאַהעריגע זעלבסט־פאַרוואַלטונגען. די מערהייט פונם קאַבינעט איז אָבער געווען קעגן אַזאַ שריט, וואָס וואָלט באַדייט די פאַקטישע אַריינפירונג פונם סאָוועטן־פרינציפ אין אַן עטוואָס אַנדערער פאָרם. ביי דער ענדגילטיגער אָפּשטימונג איבערן פראָעקט איז ער כמעט איינשטימיג אָפּגעוואָרפן געוואָרן: סיי די פרינציפיעלע קעגנער פון יעדן סאָוועטן־פרינציפ און סיי אויך די, וואָס זיינען ביי דעמאָלטיגע פאָליטישע באַדינגונגען געווען גרייט אים אַקצעפטירן, האָבן זיך צונויפגעקומען אין זייער קעגנערשאַפט צו דעקאָראַטיווע אַנשטאַלטן, וואָס וואָלטן קיינעם ניט באַפרידיגט, וואָס וואָלטן געשאַפן בלויז אַ נאָך גרעסערן כאַאָס אין דער פאַרוואַלטונג און געשטעמפלט די רעגירונג מיט דעם שטעמפל פון צוויי־פנימדיגקייט און ניט־אויפריכטיגקייט.

פונקט אָבער ווי אַ מענש, וואָס האַלט ביים דערטרינקען, כאַפט זיך אָן אַ שטרוי, אַזוי האָט זיך ווינטשענקאָ אָנגעקלעפט צום דאָזיגן כאַאָטישן פראָעקט און פאַרלאַנגט אין נאָמען פון דירעקטאָריע, אַז דער מיניסטאָרן־ראַט זאָל ווידער איבערקוקן זיין נעגאַטיוון באַשלוס. ביי דער צווייטער באַהאַנדלונג פון דעם דאָזיגן געזעץ־פראָעקט האָט טשעכאָווסקי דירעקט פאָרגעשלאָגן די אויסבעסערונג, אַז די אָרטיגע סאָוועטן, וואָס ווערן געשאַפן, זאָלן פ א ר ב י י ט ן די ביזאַהעריגע זעלבסט־פאַרוואַלטונגען. זיין מאָטיווירונג איז געווען, אַז דאָס איז דער איינציגער וועג,

אויף וועלכן מען קאָן אויסמיידן דעם קריג מיט ראַטן־רוסלאַנד, און דער איינציגער שריט, מיט וועלכן מען קאָן באַפרידיגן די אומצופרידענע שטימונג אין לאַנד גופא. דוכט זיך מיר, אַז ווינטשענקאָ איז געווען אָנוועזנד בעת דער דאָזיגער זיצונג (בכלל פלעגן די מיטגלידער פון דער דירעקטאָריע נים זיין אויף די זיצונגען פון מיניסטאָרן־קאַבינעט) און האָט זיך אַרויסגעזאָגט קעגן דעם דאָזיגן פאָרשלאַג, געברויכנדיג אַרגומענטן, וואָס האָבן באַשיינפערליך באַוויזן, אַז פאַר אים איז דער פראָעקט ניט מער, ווי אַ מיטל אָפצונאַרן די אָפּאָזיציע פון לינקס.

ס'איז אָבער אויך מיגליך, אַז ער פערזענליך איז געווען פאַר דער דאָזיגער אויסבעסערונג, וואָס האָט באַדייט דעם איינציגן וויכטיגן און ערליכן אויסוועג פון דער לאַגע, האָט אָבער געמוזט זיך אַרויסזאָגן קעגן איר צוליב די שטימונגען פון זיינע קאָלעגן אין דער דירעקטאָריע.

פאַר דער אויסבעסערונג פון טשעכאָווסקי, וועמענס באַדייטונג איז געווען קלאָר פאַר אַלעמען, האָבן געשטימט דריי מיטגלידער פונם קאַבינעט (טשעכאָווסקי גופא, דער מיניסטער פון אינערליכע ענינים מיציוק און דער מחבר פון די דאָזיגע שורות). די איבעריגע האָבן געשטימט קעגן אָדער זיך אָפּגעהאַלטן. נאָך דער אָפּוואַרפונג פון דעם דאָזיגן פאָרשלאַג איז דער גאַנצער פראָעקט אָפּגעוואָרפן געוואָרן סיי פון די אָנהענגער סיי פון די קעגנער פונם ראַטן־פּרינציפּ, ניט קוקנדיק אויף די אַרגומענטן פון ווינטשענקאָ, וועלכער האָט געוואָלט ראַטעווען זיין דעמאָלסטיגע אידעע־פיקס.

דער שפּעטערדיגער פּרוב דורכצוזעצן דעמזעלבן פראָעקט אויף אַ געמיינזאַמער זיצונג פון מיניסטאָרן־קאַבינעט מיט דער דירעקטאָריע האָט זיך אויך ניט איינגעגעבן.

בעת דער דאָזיגער געמיינזאַמער זיצונג, ווען דער גורל פון דעם פראָעקט איז געווען קלאָר, איז מען אַריינגעקומען צו ווינטשענקאָ און עפּעס אַ זאָג געטאָן אים אויפן אויער. ווינטשענקאָ, וועלכער איז געווען פאָרזיצער, האָט זיך אויפגעהויבן פון פּלאַץ און דערקלערט:

„איך זעה, אַז די אָפּשטימונג איבער דער דאָזיגער פראַגע האָט איצט סיי־ווי קיין זין ניט. מיר וועלן מאַכן אַ קורצע הפסקה און גלייך נאָך

איך וועט דער הייכער מיניסטאָרן-ראַט האָבן צו פּאַרהאַנדלען ניט מיט דער דירעקטאָריע נאָר מיטן ראַט פון די סיטשעוויקעס״.

פאַר די מיטגלידער פון דער רעגירונג האָט די דאָזיגע דערקלערונג באַדייט אַ פולשטענדיגע איבעראַשונג. די באַטייליגונג פון אַ מיליטע-רישער קערפּערשאַפט אין די באַראַטונגען פון מיניסטאָרן-ראַט אָהן אַ וועלכן עס איז פריהערדיגן הסכם האָט שטאַרק געשמעקט מיט אַ מילי-טערישער איבערקערעניש.

פריהער ווי מיר זיינען געקומען צו זיך פון דעם דאָזיגן סורפּריז, זיינען די מיטגלידער פון דער „סטרילעצקאַיאַ ראַדאַ״ *) אַריין אין זאַל. ס'זיינען געווען בערך פופצן יונגע אָפיצערן, ס'רוב צווישן 25 און 30 יאָר, מיט אַן אויסגעשפּראָכן-מיליטערישן אויסזעהן און מיט מאַנערן, וואָס האָבן שטאַרק דערמאָנט עסטרייכישע לייטענאַנטן פון דער גוטער אַלטער צייט. זיי האָבן זיך צעזעצט אין אַ האַלב-קרייז אַרום דעם טיש פון דעם מיניסטאָרן-קאַבינעט און נאָך דעם ווי זיי זיינען אין עטליכע ווערטער באַגריסט געוואָרן מצד ווינישעווקאָ (וועלכער איז געווען פּאָרזיצער), האָט איינער פון זיי — ווי איך האָב זיך שפּעטער דערוואוסט, איז דאָס געווען ד״ר אָסיפּ נאַזאַרוק — גענומען דאָס וואָרט, כדי אויסצודריקן די ווּאונשן און פאַרלאַנגען פון די סיטשעוויקעס.

די „טעאָרעטישע״ הקדמה פון נאַזאַרוקס רעדע איז געווען, אַז די אוקראַינישע אינטעליגענץ אינם דנעפּר-קאַנט געפינט זיך פּסיכאָלאָגיש צו שטאַרק אונטער גרויס-רוסישער השפּעה. זי איז דורכגעדרונגען מיט אַ מין אָריענטאַלישן פאַטאַליזם, מיטן פּרינציפּ פון „ניט ווערן זיך קעגן דאָס שלעכטס״. זי ווייזט ניט אַרויס קיין שום ממשותדיגע ענערגיע און אָרגאַניזאַציאָנס-טאַלענט, זי ווייסט ניט ווי צו באַפעלן. זי מוז אין דעם פּרט אַדורכגיין אַ שולע ביי די גאַליציאַנער, וואָס האָבן זיך געפונען היס-טאָריש אונטער דער השפּעה פון אַנדערע פעלקער, מער ענערגישע, מער טעטיגע. די „סטרילעצקאַיאַ ראַדאַ״ האָט ביי אַזעלכע באַדינגונ-

---

*) אָנמערקונג. דער ראַט פון די סיטשעוויקעס „סטרילעצקאַיאַ ראַדאַ״ איז ניט געווען קיין סאָלדאַטן-ראַט אין דעם זין, ווי דער דאָזיגער באַגריף האָט זיך איינגעוואָרצלט אין דער רוסישער רעוואָלוציע. די סיטשעוויקעס האָבן שטאַרק געהאַלטן פון זייער „אייראָפּעאישער״ צורה: זייער „ראַדאַ״ איז געווען אויסגעקליבן בלויז פון אָפיצערן.

גען מורא, אַז דער אַרבעטס־קאָנגרעס, וואָס דאַרף זיך צונויפקומען מיט אַ פאָר טעג שפעטער, וועט זיך אַרויסזאָגן פאַר פעדעראַציע מיט רוסלאַנד און בכלל ווערן אַ שווערער באַלאַסט פאַרן קריג מיט מאָסקווע און פאַרן אויפבוי פון דער אוקראַיִנישער מלוכה. כדי צו ראַטעווען די לאַגע איז נויטיק אַן ענערגישע דיקטאַטאָרישע אָנפירונג פון דער מאַכט. די כחות, וואָס זי וועט האָבן אין איר רשות, וועלן זיין קליינע, זי וועט מוזן קעמפן קעגן אַלגעמיינעם מיסטרוי, אָבער אין ערגסטן פאַל איז בעסער צו גרונד צו גיין מיט כבוד, איידער פירן אַ פאָליטיק, וואָס איז אַ שאַנד פאַרן אוקראַיִנישן פאָלק.

דעריבער שלאָגט די „סטרילעצקאַיאַ ראַדאַ“ פאָר:

1) פונאַנדערלאָזן דעם אַרבעטס־קאָנגרעס אָדער אָפשטופן אים אויף אַן אומבאַשטימטע צייט.

2) אָפשאַפן די דירעקטאָריע און באַשטימען אויף איר פלאַץ אַ מיליטערישע דיקטאַטור אין באַשטאַנד פון פעטלורע, קאָנאָוואַלעץ און מעלניק.

3) אָפשאַפן דעם מיניסטאָרן־ראַט אַלס אַ פאָליטישע קערפערשאַפט און איבערלאָזן אים בלויז טעכנישע פונקציעס.

די דאָזיגע „פאָרשלאַגן“ זיינען געמאַכט געוואָרן אין אַ שאַרפן פאָרמעט אולטימאַטיוון טאָן. נאָך דער רעדע פון נאַזאַרוק איז אויף אַ מאָמענט אַנטשטאַנען אַ שטילקייט, דערנאָך האָט עמיצער, דוכט זיך וויניטשענקאָ אַליין, אַנידערגעשטעלט די פראַגע, אויף וועלכע מיליטערישע כחות רעכנט די „סטרילעצקאַיאַ ראַדאַ“ ביי דער פאַרווירקליכונג פון אירע פלענער. אויף דעם האָט געענטפערט דער שעף פון סטרילעצקי גענעראַל־שטאַב מ ע ל נ י ק, אַ הויכער בלאָנדער אָפיציר פון זייער אַ סימפאַטישן אויסזעהן:

— דאָס איינציגע מיליטער, וואָס איז עפעס ווערט, זיינען די סיטשעוויקעס. אַלע איבעריגע פאָרמאַציעס זיינען אילוזאָריש. די סיטשעוויקעס ציילן ביי היינטיגן מאָמענט 9000 סאָלדאַטן, צום טייל אויפן ראָלשעוויסטישן פראָנט, צום טייל אין קיעוו.

נאָך מעלניקס באַריכט איז אַנטשטאַנען אַ מערקווירדיגע שטילקייט. דער מאָמענט איז געווען אַן אַנטשיידענער און קיינער האָט זיך ניט געשטופט צום ערשט נעמען דאָס וואָרט. סעקונדן האָבן געציילט פאַר מינוטן.

במשך דער דאָזיגער אונטערעדונג האָט מיין שכן, דוכט זיך, אַטאַפּעגקאָ זיך אַ בויג געטאָן צו מיין אויער און שטיל אַ זאָג געטאָן:

„דער ענין איז קלאָר. מיר וועלן שוין היינט אין דער היים ניט נעכטיגן"...

ענדליך האָט מאַרטאָס, דער פינאַנץ־מיניסטער, איבערגעבראָכן די שטילקייט. ער האָט געפרעגט די פאָרשטייער פון די סיטשעוויקעס, צי זיינען זייערע פאָדערונגען בלויז פאָרשלאָגן, איבער וועלכע ס'דאַרף באַשליסן די רעגירונג, אָדער אַ פעסטער באַשלוס, וועלכן זיי וועלן דורכפירן אין לעבן אויך אָהן דער רעגירונג. אין לעצטן פאַל איז דאָך אַ שאָד די רייד: „די מאַכט איז אין אייערע הענט, און איר קאָנט טון, וואָס איר ווילט, זיך ניט פרעגנדיג ביי אונז".

די דאָזיגע פראַגע האָט געשאַפן ביי די סיטשעוויקעס אַ צעמישעניש: אַ פאָר פון זייערע אָנפירער האָבן אָנגעהויבן סודן זיך און אַ פאָר מינוט שפּעטער האָט דערזעלבער נאַזאַרוק געענטפערט, אַז זיי שטייען פעסט ביי זייער מיינונג. זיי לייגן אָבער אַ גרויסן געוויכט אויסצוהערן די מיינונג פון דער רעגירונג, כדי צו נעמען זי אין באַטראַכט ביי זייער אַנטגילטיגן באַשלוס.

די שאלה און די תשובה האָבן פונאַנדערגעבונדן די צונגען. עטליכע מיניסטאָרן האָבן זיך פאַרשריבן צום וואָרט.

ווינישעווסקאָס רעדע איז געווען אַ מערקווירדיג שוואַכע. כ'האָב דעם פעסטן איינדרוק, אַז פאַר אים איז די פאָדערונג פון די סיטשעוויקעס ניט געווען קיין איבעראַשונג, כאָטש ער איז געוויס ניט געווען מסכים מיט זיי. ער האָט געמאַכט דעם איינדרוק פון אַן אויסגעמאַטערטן מענשן, וועמען דער גאַנצער עסק איז שוין נמאס. פעטלורע, וואָס איז געזעסן באַלד נעבן אים, האָט דעם גאַנצן אָוונט קיין וואָרט פון מויל ניט אַרויסגעלאָזט. ווי עס זעהט אויס, איז ער געווען דירעקט באַטייליגט אין דער סיטשעוויסטישער פאַרשווערונג, וואָס האָט באַדייט די אַרויסשטופּונג פון זיינע אייגענע חברים פון דער דירעקטאָריע.

בעת די אָרדענונג פון די רעדנער איז געקומען צו מיר, האָב איך קודם־כל דערקלערט, אַז איך בין אויף דער דאָזיגער זיצונג דער איינציגער ניט־אוקראַינער און גראָד דאָס גיט מיר דאָס רעכט צו פאַרלאַנגען אַ

גרעסערע אויפמערקזאמקייט צו מיינע ווערטער, וועלכע כ'רייד דא מן־הסתם דאס לעצטע מאל; ווייל, ערשטנס בין איך מסתּל אלס ניט־אוקראינער, וואס שטייט אבער פעסט אויפן באדן פון אוקראינישער שטאטליכקייט, אביעקטיווער און ניכטערנער צו זעהן דעם מצב פון די ענינים. צווייטנס זעה איך גאנץ גוט פאראויס, אז די ריכטונג פון דער פאליטיק, וואס ווערט דא פארגעשלאגן, וועט זיך קודם־כּל אפּרופן אויף דעם גורל פון דעם אומגליקליכן פאלק, וועמענס אינטערעסן איך פארטרעט אויף דער דאזיגער זיצונג.

די דאזיגע הקדמה און די שפּראך, אין וועלכער זי איז געזאגט געווארן (כ'האב גערעדט שלעכט אוקראיניש, און ביי גרעסערע רעדעס פלעג איך באנוצן די רוסישע שפּראך), האבן געמאכט אויף די מיטגלידער פון דער „סטרילעצקאיא ראדא" א סענסאציאנעלן איינדרוק. עס איז דייטליך געווען, אז די מערהייט פון זיי ווייסן גארניט וועגן דער עקזיסטענץ פון א ספּעציעלן יידישן מיניסטעריום און וועגן דער באטייליגונג פון אן יידישן מיניסטער אין מיניסטארן־קאבינעט... ס'איז דעריבער געווען מצד ווינישעווקא דורכאויס פּאסנד, וואס ער האט מיך גלייך נאך דער דאזיגער הקדמה אונטערבראכן אויף א מינוט און דערקלערט די אנוועזנדע אפּיצערן אין א פּאר ווערטער, ווער איך בין און וועלכע פונקציעס איך פיל אוים אין דער רעגירונג.

איבערגייענדיג צום תּוך פון מיין רעדע, האב איך אנגעוויזן די מיטגלידער פון דער „סטרילעצקאיא ראדא", אז זיי פארשטייען ניט די פּסיכאלאגישע שטימונגען, וואס הערשן אין לאנד, און טראכטן זיך ניט אריין אין סאציאלן אינהאלט פון דער פארגעקומענער רעוואלוציע. זייער גרעסטער פעלער איז, וואס זיי גייען צו צו יעדער ערשיינונג מיטן מאסשטאב, וואס זיי האבן געבראכט פון דער בירגערליכער אייראפּע, בעת די סביבה, וואס רינגלט זיי ארום און די תּקופה, וועלכע זיי לעבן איצט איבער, איז א גאנץ אנדערע. א באזונדער טעות האבן זיי, ווען זיי מיינען, אז אינם קאמף פון די צוויי גרויסע כּחות, וואס הייבן זיך אן אויף אוקראינע, וועלן זיי זיך קאנען אנשפּארן אויף דער אנטאנט קעגן די באלשעוויקעס. אזא פּאליטיק וואלט געווען ניט נאר אין סתירה צו די סאציאלע אינטערעסן פון די אוקראינישע מאסן, זי וואלט געווען אויך א פארראט פון ריין־נאציאנאלן שטאנדפּונקט. די אנטאנט איז שוין פאר־

בונדן מיט פוילן און רומעניען און זי וועט ניט מקריב זיין די אינטערעסן פון אירע אַלטע פריינט צוליב מסופקדיגע נייע. סיי פוילן, סיי רומעניען זיינען אין דעם רשות פון הערשנדע קלאַסן, וואָס זיינען פאַראינטערעסירט פאַרכאַפּן און איינהאַלטן אוקראַינישע גרעניץ-פּראָווינצן.

„כל-זמן איר זייט ניט מותר אויף כעלם-קאַנט, אויף מזרח-גאַליציען, אויף טיילן פון בוקאָווינע און בעסאַראַביען, קאָן זיך מיט אייך די אַנטאַנט ניט פאַרבינדן. און אויב זי וועט אפילו מאָמענטאַנוויז אויסנוצן אייער מיליטערישע קראַפט, וועט זי אייך גלייך ביים ערשטן רעזולטאַט אָפּנאַרן, מוזן אָפּנאַרן. זי האָט סוף-כל-סוף פאַרפליכטונגען אויך בנוגע דער רוסישער רעאַקציע... דאָס אוקראַינישע פאָלק, וואָס האָט אייך עד-היום קיים מוחל געווען, וואָס איר האָט גערופן די דייטשן, וועט אייך קיינמאָל ניט מוחל זיין, אויב איר וועט רופן די פראַנצויזן מיט זייערע אוממיטלבאַרע פאַרבינדעטע — די פוילן און רומענער.

„גיכער ווי אַלץ שאַצט איר בכלל איבער די מאַכט פון דער אַנטאַנט. זי האָט טאַקע גענוג האַרמאַטן און טאַנקן, אָבער אירע פעלקער זיינען מיד פון וועלט-קריג און האָבן ניט קיין חשק זיך אַריינצולאָזן אין נייע מיליטערישע אַוואַנטורעס, בפרט אויף וויפיל זיי ריכטן זיך קעגן אַ פּראָלעטאַרישער רעוואָלוציע. און אויב קעגן אַלע דערוואַרטונגען וועט דאָס אַנטאַנט-מיליטער, אפילו מיט אייער הילף, ווידער אַריין אַ מאָל קיין קיעוו, וועט דער גענעראַל-גובערנאַטאָר פון קיעוו זיין ניט קאָנאָוואַלעץ, נאָר גרישין-אַלמאַזאָוו*). מאַכט זיך וועגן דעם פּונקט קיין שום אילוזיעס!

„דער איינציגער וועג פון אוקראַינישער נאַציאָנאַלער פּאָליטיק איז — ערנסטע סאָציאַלע רעפאָרמען און אַן אויפריכטיגער הסכם מיט ראַטן-רוסלאַנד. אויב איר וועט באַלד און אַנטשידן ניט טרעטן אויפן דאָזיגן וועג, ברענגענדיג אפילו קרבנות, אויב דאָס וועט זיין נויטיג, איז די לאַגע אַ פאַרלוירענע, האָפענונגסלאָזע".

די רעדן פון אַ פּאָר אַנדערע מיניסטאָרן האָבן, אויב זיי האָבן אפילו געקלונגען ניט אַזוי אַנטשידן, דאָך אַנטהאַלטן אין זיך אַ קריטיק פון די סיטשעוויסטישע פּלענער.

*) אָנמערקונג. גרישין-אַלמאַזאָוו איז איינער פון די באַקאַנטסטע ווייסע גענעראַלן (דעניקינצעס) אַ פאַרביסענער קעגנער פון אוקראַינישן סעפּאַראַטיזם.

אין זיין ענטפער-רעדע איז ד״ר נאַזאַרוק שוין געווען עטוואָס ווייכער. ער האָט קודם-כל געענטפערט ווינישענקאָ און די פּאָר מיטגלידער פון מיניסטאָרן-קאַבינעט, וואָס האָבן זיך אַרויסגעזאָגט קעגן דער דיקטאַטור, און דערנאָך זיך ספּעציעל אָפּגעשטעלט אויף מיינע ווערטער. דער דאָזיגער טייל פון זיין ענטפער האָט זיך וואָרטליך אַריינגעקריצט אין מיין זכרון:

— „איינער פון די אָנטיילנעמער אויף דער זיצונג איז אויסגעהערט געוואָרן פון אונז מיט באַזונדערער אויפמערקזאַמקייט און אַכטונג. דאָס איז געווען דער מיניסטר פאַר יידישע ענינים. ס'האָט אונז שמערצליך באַרירט זיין אָנווייזונג, אַז ער רעדט דאָ דאָס לעצטע מאָל. מיר וואָלטן דאָס ניט געוואָלט! מיר וואָלטן אים אויך ווייטער געוואָלט זעהן צווישן אונז. מיר קומען פון גאַליציען און מיר ווייסן, ווי אָפּצושאַצן דעם ווערט, וועלכן ס'האָט פאַר אונז דאָס יידישע פאָלק. מיר ווייסן, אַז די יידן זיינען די איינציגע נאַציאָנאַלע מינדערהייט צווישן אונז, וועמענס אינטערעסן זיינען פּאַראַלעל מיט אונזערע, און וועמענס אָנטייל איז אַן אומבאַדינגטע פּאָראויסזעצונג פאַרן אויפבוי פון אוקראַינישער מלוכה. מיר האָבן שוין אין גאַליציען דורכגעפירט געוויסע קאַמפּאַניעס צוזאַמען מיט יידן קעגן געמיינזאַמע אונטערדריקער. מיר האָבן אויך געשיכטע געלערנט און ווייסן, אַז אפילו דאָס מעכטיגע ענגלאַנד האָט זיך אויפגעבויט מיט דער הילף פון יידן, און אַז אָליווער קראָמוועל האָט אַלס איינע פון זיינע ערשטע רעגירונגס-טאַטן איינגעלאַדן יידן אין לאַנד. מיר ווילן דעריבער, אַז די בענדער פון פריינטשאַפט, וואָס האָבן זיך אָנגעקניפּט צווישן אוקראַינער און יידן סיי אין גאַליציע, סיי אין גרויס-אוקראַינע זאָלן ניט אָפּגעריסן ווערן, נאָר להיפוך פאַרפעסטיגט ווערן צו אַן אייזערנעם רינג“.

דער תוך פון נאַזאַרוקס צווייטער רעדע איז געווען דער פּרוב איבערצורעדן די מיניסטאָרן צו פאַרבלייבן אויף זייערע פּאָסטנס אַלס טעכנישע פאַרוואַלטערס אויך ביי דער איינפירונג פון דער מיליטערישער דיקטאַטור.

נאָך דעם, ווי די רעפּליקעס פון אַ פּאָר מיניסטאָרן האָבן קלאָר געמאַכט, אַז דער דאָזיגער פאָרשלאַג איז לחלוטין אוממיגליך, איז דערקלערט געוואָרן אַרום האַלב דריי ביינאַכט אַן הפסקה אויף אַ פערטל שעה.

פאַר דער הפסקה האָב איך ווידער גענומען דאָס וואָרט און געדאַנקט נאַזאַרוקן פאַר די געפילן, וואָס ער האָט אַרויסגעשפּראָכן בנוגע דעם יידישן פאָלק. כ'האָב אָבער דערביי אונטערגעשטראָכן מיט דער גרעס־טער ענערגיע, אַז גראָד די פּאָליטיק, וואָס זיי האָבן ברעה צו פירן, וועט ברענגען אין לאַגער צו אַן אַנאַרכיע און שאַפן אַ פּאָגראָם־אַטמאָספערע, וואָס וועט אויף פילע יאָרן באַגראָבן די מעגלעכקייט צו פאַרווירקלעכן די אמת־גוטע ווערטער זיינע וועגן יידיש־אוקראַינישער פריינטשאַפט.

בעת דער הפסקה האָב איך זיך פּריוואַט פונאַנדערגעשמועסט מיט נאַזאַרוקן, וועמענס חקירה וועגן קראָמוועל (וועלכע כ'האַלט אגב פאַר איבערטריבן) האָט מיך שטאַרק פאַראינטריגירט. כ'האָב אַנטדעקט אין אים אַ גאַליציישן אינטעליגענט, פערזענלעך אַ גאַנץ סימפּאַטיש, וואָס קלייבט זיך גאַנץ גוט פונאַנדער אין יידישן לעבן, האָט אַ גוטן באַגריף וועגן ציוניזם און איז געזעלשאַפטלעך געוואוינט צו אַ יידישער סביבה. כ'האָב אים געפּרובט איבערצייגן אין דער פאַלשקייט פון דעם וועג, אויף וועלכן עס גייט די „סטרילעצקאַיאַ ראַדאַ". כ'האָב באַגעגנט אין אים אַ האַרטן אָפּאָנענט, דאָס וואָס די פראַנצויזן רופן „טעט קאַרע". שפּע־טער אָבער אין וויניצע האָט ער אין געשפּרעך מיט מיר מודה געווען, אַז זיי, די אָנפירער פון די סיטשעוויקעס, האָבן פאַלש אָפּגעשאַצט די לאַגע און זיינען דעריבער טיילווייז שולדיק אין אַלע שפּעטערדיקע געשעהע־נישן.

נאָך דער הפסקה האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז די „סטרילעצקאַיאַ ראַדאַ" גייט אויף הנחות. די פראַגע וועגן דער פאָרם פון מאַכט איז זי גרייט ווידער צו באַהאַנדלען צוזאַמען מיטן מיניסטאָרן־ראַט אין אַן אויסעראָרדנטלעכער באַראַטונג פון די אוקראַינישע פּאַרטייען. דער דאָ־זיקער באַראַטונג לאָזט זי אויך איבער די אַנטשיידונג וועגן דעם אַר־בעטס־קאָנגרעס. אויף דעם האָט זיך די זיצונג אַרום 4 ביינאַכט גע־ענדיקט. אַנטקעגן דער נביאות פון אָסטאַפּענקאָ האָבן מיר דעם רעשט פון דער נאַכט רוהיק פאַרבראַכט אין די אייגענע בעטן... פון באַרג האָט זיך אַרויסגעלאָזט אַ מויז, פון דער מלוכה־איבערקערעניש — נאָך אַן אסיפה.

XXIV. די שווימענדיגע שפּענדלאַך

שווערע ספקות. — גערדאַנקען וועגן דעמיסיע. — דער באַשלוס פונם הויפּט־קאָמיטעט און זיינע סיבות. — די צווייטע נאַכט־זיצונג. — סטראַטעגיע און רעוואָלוציע. — טיוטיוניק. — פאַראייניגונג מיט גאַליציען. — דער כאַאָטישער „אַרבעטס־קאָנגרעס".

ניט קוקנדיג אויף דעם, וואָס די „סיטשעוויקעס" האָט אויסגעפעלט מוט צו דערפירן זייער פאַרשווערונג קעגן דער רעגירונג ביזן סוף, האָט אויף מיר די נאַכט־זיצונג, וואו זיי זיינען אַרויסגעטראָטן פאַרן מיניסטאָרן־קאַבינעט מיט זייער אולטימאַטום, געמאַכט אַ טיפן איינדרוק. כ'האָב באַשיינפערליך דערזעהן, אַז די פאַקטישע מאַכט איז ניט ביי דער רעגירונג און אפילו ניט ביי דער דירעקטאָריע און אַז אַ טייל פון דער דירעקטאָריע קאָנספּירירט מיט אַ זייטיגער מאַכט, מיט דער „סטרעלעצקאַ ראַדאַ" קעגן דעם אַנדערן טייל. ס'איז פאַר מיר קלאָר געוואָרן, אַז ביי אַזעלכע באַדינגונגען גיט אונז ניט דער אנטייל אין מיניסטאָרן־קאַבינעט קיין שום באַדייטנדע השפּעה אויפן גאַנג פון דער אַלגעמיינער פּאָליטיק. כ'האָב דעריבער גלייך אויפן אַנדערן טאָג צונויפגערופן אַ זיצונג פון דעם פּועלי־ציוניסטישן הויפּט־קאָמיטעט, דערציילט דאָרט וועגן דער נאַכט־זיצונג מיט די סיטשעוויקעס, וועגן מיין פּערזענליכער האַלטונג אויף איר און אַנידערגעשטעלט דערביי אין אן אנטשיידענער פאָרם די פראַגע וועגן דער צוועקמעסיקייט פון אונזער ווייטערדיגן פאַרבלייבן אין דער רעגירונג. איך פּערזענליך בין נוטה געווען צו ענטפערן אויף דער דאָזיגער פראַגע נעגאַטיוו.

די זיצונג פון דעם הויפּט־קאָמיטעט האָט ניט באַרעכטיגט די דערוואַרטונגען, וואָס איך האָב אין אָנהויב אויף איר געלעגט. כ'האָב אליין צום סוף פון איר געשטימט פאַר דעם, אַז די פראַגע וועגן

מײַן דימיסיע זאָל אָפּגעלעגט װערן. אַנטשײדנד זײַנען פֿאַר אונז דערבײַ געװען אַ רײה מאָמענטן, װאָס דער רוב פֿון זײ װײַזן זיך מיר איצט אױס פֿון דער װײַטער פּערספּעקטיװ פֿאַר גענוג קלײנלעך און אומבאַדײַטנד. מיר האָבן מורא געהאַט אונטערצושטעלן די פּאַרטײ אין אַ קאָמישן ליכט: אַז די פּלײגלעך פֿאַרנעצט, אַז גאָרניט דערגרײכט; מיר האָבן געװאָלט, לכל הפּחות, פֿאַרענדיקן דעם אױפֿבױ פֿונם אַדמיניסטראַציאָנס אַפּאַראַט. מיר האָבן זיך געהאַלטן פֿעסט בײַ דער אילוזיע (און, אפֿשר, איז דאָס געװען ניט אינגאַנצן קײן אילוזיע), אַז קױם װעט דאָס ײדישע מיניסטעריום אונטערגעשטעלט װערן אױף פֿעסטע יסודות, װעט עס שױן אונטער דעם אָדער אַנדערן נאָמען פֿאַרבלײַבן אַן אינטעגראַלער באַשטאַנדטײל פֿון אַדמיניסטראַציאָנס אַפּאַראַט פֿונם לאַנד און אַ גאַראַנטיע פֿאַר דער פֿאַרװירקלעכונג פֿון דער נאַציאָנאַלער אױטאָנאָמיע אין דער אָדער אַנדערער פֿאָרם. אין דעם מאָמענט, װען װעלכן ס'האָט זיך געהאַנדלט, װאָלט איך אין פֿאַל פֿון מײַן דימיסיע גאָרניט איבערגעלאָזט הינטער זיך: דאָס גאַנצע מיניסטעריום איז אַלט געװען זיבן טעג און אַפֿילו קײן אײגענע װאױנונג האָט עס נאָך ניט געהאַט.

ס'מוז אָבער באַטאָנט װערן, אַז בײַ דער אַנטשײדונג פֿונם הױפּטקאָמיטעט האָבן מיטגעװירקט אױך ערנסטערע מאָמענטן. קײן װײַטערדיקע פּאָגראָמען (נאָך זשיטאָמיר) זײַנען זינט אונזער אַרײַנטריט אין דער רעגירונג ניט פֿאָרגעקומען, און ס'האָט זיך אױסגעװיזן, אַז דער קאַמף, װאָס װערט געפֿירט קעגן די גװאַלדטאַטן, האָט אַ געװיסע פּעולה אין לעבן *). די אַנטשײדונג איבער דער פֿראַגע פֿון מיליטערישער דיקטאַטור איז נאָך אױך ניט געפֿאַלן; פֿון דער דעלעגאַציע, װאָס איז אָפּגעפֿאָרן קײן מאָסקװע, האָט מען יעדן מאָמענט

---

*) די רעדאַקציע פֿון זאַמלבוך „אין דער תּקופֿה פֿון דער רעװאָלוציע”, װוּ ס'איז אָפּגעדרוקט אַ טײל פֿון מײַנע זכרונות, באַצװײפֿלט די דאָזיגע שורות בעיקר דורכן אָנװײַז אױף די פּאָגראָם־טעטיקײט פֿון „װאָלינער לעטיטשעװער אױעזד, פֿון סטרוקן אין טשערנאָבילער געגנט און דעם פּאָגראָם אין װאַסילקאָװ אָ נ ה ו י ב פֿ ע ב ר ו אַ ר”. זי באַגײט אָבער פֿון איר זײַט אַ טעות, פֿאַרגעסנדיק, אַז די זיצונג װעגן װעלכער עס רעדט זיך דאָ, איז פֿאָרגעקומען אױפֿן אַנדערן טאָג נאָכן אומגעלונגענעם סימשעװיטשישן פּוטש, ד. ה. דעם 20־טן, אָדער שפּעטסטנס, דעם 21־טן

געקאָנט האָבן אַ תשובה, וואָס וואָלט געווען אין שטאַנד אינגאַנצן איבערצובייטן די פּאָליטישע לאַגע און שאַפֿן אַ נייע באַציהונג פֿון כּוחות אין דער אינערליכער אוקראַינישער פּאָליטיק. בײַ די באַדינגונגען איז געווען גאַנץ נאַטירליך דער ווּנש אָפּצוואַרטן מיט דער דימיסיע נאָך אַ פּאָר טעג: אפשר וועט זיך דערווײַל איבערבײַטן די לאַגע. שפּעטער האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז אונזער האָפֿענונג אויף אַ גינסטיגן שלום־פֿאָרשלאָג מצד דעם מאָסקווער „סאָוונאַרקאָם" איז געווען גאַנץ באַגרינדעט. אין מאָמענט פֿון דער נאַכט־זיצונג מיט די סיטשעוויקעס איז אַזאַ תשובה שוין געווען אין... פּעטלורעס פּאָרטפֿעל. ער האָט אָבער מיסברויכט מיט זײַן מיליטערישער מאַכט, וואָס האָט איבערגעגעבן אין זײַן רשות דעם דראָטלאָזן טעלעגראַף, כּדי צו באַהאַלטן די תשובה, וואָס איז אָנגעקומען פֿון מאָסקווע, און ניט מיטטיילן זי אַפֿילו זײַנע קאָלעגן אין דער דירעקטאָריע. וואָלט די תשובה פֿון „סאָוונאַרקאָם" באַקאַנט געווען אין די רעגירונגס־קרײַזן אין מיטן יאַנואַר, וואָלט פּעטלורע ניט אַזוי גרינג באַקומען די פֿולע מאַכט אין זײַנע הענט...

מיט אַ פּאָר טעג שפּעטער, ווען די פֿאָרמעלע פֿראַגן פֿונם מיניסטעריום זײַנען שוין געווען אײַנגעאָרדענט, איז מײַן דימיסיע אוממעגליך געוואָרן צוליב אַן אַנדער טעם. די רעגירונג האָט געהאַלטן בײַ עוואַקואירן זיך: אויף די זיצונגען פֿונם קאַבינעט האָט מען געוואוסט, אַז מיר פֿאַרבלײַבן אין קיעוו נאָר געציילטע טעג. אַ דימיסיע גראָד אין דעם מאָמענט וואָלט אויסגעטײַטשט געוואָרן אין דעם זינען, אַז די „שטשורעס פֿאַרלאָזן דאָס שיף בעת עס טרינקט זיך". מיר האָבן געוואָלט זײַן ריטערליך אין דער פּאָליטיק און האָבן פֿאַר אַזאַ לשון־הרע ממש געציטערט. אַפֿילו די פּאַרטיי־באַראַטונג, וואָס האָט מיט

יאַנואַר. דערמיט אַליין פֿאַלט אָפּ דער לעצטער און וויכטיגסטער פֿון די פֿאַקטן אויף וועלכע זי שטיצט זיך. וואָס איז נוגע וואָלינעץ און סטרוקן, — איז זייער טעטיגקייט פֿאַרן 18־טן יאַנואַר (וועגן שפּעטערדיגער האָבן מיר דעמאָלט נאָך ניט געקאָנט ווײַסן) געווען בערך אוּמבאַדײַטנד.

די השערה פֿון דער אויבנדערמאָנטער רעדאַקציע, אַז ניט אַלע פֿאַקטן פֿלעגן דעמאָלט אָנקומען קיין קיעוו, איז לחלוטין ריכטיג.

א. ר.

אַ וואָך שפּעטער באַשלאָסן מיין דימיסיע, איז אין דער זעלבער צייט געווען ביי דער מיינונג, אַז די דימיסיע טאָר ניט פאָרקומען אין קיעוו, פון וואַנען מע האָט זיך געהאַלטן ביי עוואַקואירן, אַז מע מוז צוליב דעם צוועק פאָרן עקסטרא קיין ווינניצע, און דאָרט אָנגעבן אין דימיסיע.

ווען איך קוק אויף די אַלע געשעהענישן פון אַ ווייטער פּערספּעקטיוו, באַדויער איך ניט קיין איין מינוט, וואָס מיר זיינען אריין אין דער רעגירונג פון טשעכאָווסקי. הגם אונזער צוועק איז ניט דערגרייכט געוואָרן, פונדעסטוועגן איז דער שריט געווען אַ ריכטיגער. כ'באַדויער אָבער שטאַרק אונזער שפּעטערדיגע ריטערליכקייט... אַ יונגע ריינע פּאַרטיי, וואָס האָט מער ביז אַהער געטרוימט, איידער געשאַפן דאָס נאַקעטע לעבן, האָבן מיר געוואָלט אַריינטראָגן אין דער פּאָליטיק מאָטיוון, וואָס זיינען איר לגמרי פרעמד לויט איר מהות. ריטערליכקייט און פּאָליטיק — אַ גאַנץ קאָמישע קאָמבינאַציע...

* * *

די זיצונג מיט די אוקראַינישע פּאַרטייען, וואָס איז פּאָרגעקומען אין דער אַנדערער נאַכט נאָך דער סיטשעוויטשישער פאַרשווערונג, איז דורכגעגאַנגען גאַנץ כאַאָטיש. אַלע האָבן געזוכט קאָמפּראָמיסן, און קיינער האָט ניט געוואוסט, וואָס ער וויל. די „טאַמאָסטיניקעס" זיינען אין עצם געווען פאַר דער מיליטערישער דיקטאַטור, זיי האָבן אָבער ניט געוואָגט זי צו פאַרווירקליכן אָן לעבן אָהן דער צושטימונג פון אַנדערע פּאַרטייען. די ס.-ר און ס.-ד. זיינען מיט קליינע אויסנאַמען געווען קעגן דער אָריענטאַציע אויף דער אַנטאַנט, האָבן אָבער קיין מוט ניט געהאַט צו ציהען פון דעם די געהעריגע קאָנסעקווענצן. די סיטשעוויקעס, וואָס זיינען אויך אָנוועזנד געווען ביי דער דאָזיגער זיצונג, זיינען נאָך דער נעכטיגער דיסקוסיע געוואָרן ווייניגער זיכער ביי זיך. דעריבער האָט די זיצונג, וואָס האָט ווידער געדויערט ביז דריי אַזייגער ביינאַכט, ניט געבראַכט קיין שנויים ניט אויף איינער, ניט אויף דער אַנדערער זייט. די דירעקטאָריע און מיניסטעריום זיינען געבליבן אויף זייער פּלאַץ, די סיטשעוויקעס האָבן איינגעהאַלטן זייער פאַקטישע מאַכט, די פּאַרטייען זיינען געטריי געבליבן זייערע „פּלאַטפאָרמען"... דער איינציגער רעזולטאַט איז געווען אַ געפיל פון קעגנזייטיגן מיסטרוי און נאָך גרעסערער אַלגעמיינער הילפלאָזיגקייט. אויף דער דאָזיגער זיצונג האָט זיך מער

ווי יעדעס מאָל געפילט, אַז דאָס זיינען אַלץ שווימעדיגע שפּענדלאַך, וואָס ווילן זיך אַנידערשטעלן קעגן דעם שטראָם...

ביי דער דאָזיגער זיצונג איז פיל אויפמערקזאַמקייט אָפּגעגעבן געוואָרן דער פראַגע וועגן דער מיליטערישער לאַגע און דער אויסערליך־פּאָליטישער אָריענטאַציע. פּעטליורע, וואָס האָט דאָס מאָל געעפנט זיין מויל, האָט געזאָגט, אַז די איינציגע ריכטיגע אויסערליכע אָריענטאַציע איז די אַנטאַנט, שוין פּשוט דערפאַר, ווייל אוקראַינע איז ניט רייף פאַר סאָציאַלע עקספּערימענטן, אַז זי מוז זיין אַ דעמאָקראַטישער שטאַט, א. א. וו. ער האָט זיך אויך ביטער געקלאָגט אויף דעם, וואָס פון די באָלשעוויקעס האָט מען ניט קיין שום תשובה און מען מוז זיך דעריבער אָפּזאָגן פון דער האָפענונג קומען מיט זיי צו אַ שלום. אין דעם מאָמענט האָבן זיינע קלאָגן געמאַכט כמעט אַן אויפריכטיגן איינדרוק: וואָלטן מיר געוואוסט, אַז אין דעם מאָמענט, ווען ער רעדט די דאָזיגע ווערטער, האָט ער ביי זיך ניט איינע, נאָר אַ פּאָר תשובות פון סאָוונאַרקאָם וועלכע ער באַהאַלט פון זיינע קאָלעגן אין דער דירעקטאָריע!

גענעראַל גרעקאָוו האָט מיט זיין שטענדיגער געווינסהאַפטיגקייט אָנגעהויבן צו פאַרגלייכן די מיליטערישע כחות פון דער אַנטאַנט מיט די כחות פון די באָלשעוויקעס און, ווי ס'איז געווען צו ערוואַרטן, געקומען צום אויספיר, קלאָר ווי טאָג, אַז די אַנטאַנט מוז זיגן. ווען זי וועט אַריינלייגן אין קאַמף בלויז אירע מאַטעריעלע רעסורסן, כמעט ניט מקריב זייענדיג קיין מענשן. דער דאָזיגער חשבון האָט מיך געצוואונגען צו אַ בייזער באַמערקונג, אַז גענעראַלן פון אַלטן שניט טויגן ניט אַלס מומחים ביי דער פולשטענדיגער פאַרענדערטער פּסיכאָלאָגיש־פּאָליטישער סיטואַציע. דאָרט, וואו ס'האַנדלט זיך וועגן דעטאַלן און קאָנקרעטע סטראַטעגישע אויפגאַבן, זאָל מען זייער עצה פאָלגן; אָבער וואו ס'האַנדלט זיך וועגן אַן אַלגעמיינער פּאָליטיש־סטראַטעגישער אָפּשאַצונג, זאָל מען זייער מיינונג אויסהערן... און האַנדלען פאַרקערט. דאָס וועט זיין די ריכטיגע פּאָליטיק! די געפאַר פון מומחים באַשטייט אין דעם, וואָס זיי זיינען צו פיל ספּעציאַליסטן, וואָס זיינען ניט בכח אָפּזאָגן זיך פון געוויינהייטן און מיט בליץ־שנעלקייט זיך איינלעבן אין נייע סיטואַציעס...

אַ גאַנץ אַנדערן כאַראַקטער האָט געטראָגן די קורצע רעדע פון אַ

הויכן דאָרן אָפּיצער בערך פון אַ יאָר דרייסיג, וואָס האָט זיך אָנגערופן טיוטיוניק און איז טיטולירט געווען אַלס אַן אָנפירער פון גענעראַל־שטאַב. ער האָט געזאָגט, אַז דאָס פויערטום אומעטום סימפּאַטיזירט מיט די באָלשעוויקעס און אַריינטראַכטנדיג זיך אינם ענין געפינט ער, אַז די דאָזיגע סימפּאַטיע איז פולשטענדיג באַרעכטיגט. קעמפן בײַ אַזאַ סיטואַציע קעגן באָלשעוויקעס איז אויסזיכטסלאָז און שעדליך, כּל־זמן מען וועט ניט בייטן די איצטיגע פּאָליטיק.

דער אַלגעמיינער איינדרוק פון דער דאָזיגער קורצער רעדע איז געווען, אַז דער רעדנער האַלט זעלבסט ביים איבערגיין צו די באָלשעוויקעס.

מיט אַ פּאָר יאָר שפּעטער איז דער נאָמען טיוטיוניק שטאַרק באַקאַנט געוואָרן, אַלס אַן אָנפירער פון אויפשטענדישע באַנדעס, וועלכע ווערן אפילו באַשולדיגט אין גרויסע פּאָגראָמען. איז דאָס דער זעלבער אָפּיצער, וועלכער איז אין דער נאַכט־זיצונג פון יאַנואַר 1919 געווען אַזוי באָלשעוויסטיש געשטימט? כ׳ווייס ניט. אַלץ איז מיגליך *).

* * *

במשך די נאָהענטסטע פּאָר טעג איז דער מיניסטאָרן־ראַט געווען בעיקר פאַרנומען מיט דער פראַגע וועגן דער פאַראייניגונג פון דער רוסישער אוקראַינע מיט מזרח־גאַליציען און מיט הכנות צו דעם אַרבעטס־קאָנגרעס. ס׳איז אָנגעקומען פון גאַליציען אַ גרויסע דעלעגאַציע פון בערך 30 מאַן, וואָס האָט געהאַט די אויפגאַבע נאָך דער פּראָקלאַמירונג פון דער פאַראייניגונג צו באַטייליגן זיך אויך אויפן אַרבעטס־קאָנגרעס.

---

*) שוין נאָכן אָנשרייבן פונם דאָזיגן בוך האָט טיוטיוניק ווידער געלאָזט פון זיך רעדן צוליב זיין אַריבערגיין אויף דער זייט פון דער ראַטן־מאַכט. אגב לייקענט ער אָפּ די באַשולדיגונג אין פּאָגראָמען מיטן אָנווייז, אַז ס׳זיינען געווען עטליכע טיוטיוניקעס: באַנוצנדיג זיך מיט דער פּאָפּולאַריטעט פון זיין נאָמען, האָבן אַ פּאָר אומבאַקאַנטע באַנדן־פירער אים אָנגעטשעפּעט אויף זיך.

אגב ווערט אַן אַנאַלאָגישע באַהויפּטונג געמאַכט אויך בנוגע מאַכנאָ, אַנגעל און נאָך איינגע „פּאָפּולערע" פיגורן פון יענער טונקעלער צייט.

א. ר.

פראקלאמירנדיג אבער די פאראייניגונג, האבן זיי אין דערזעלבער צייט געוואלט באווארענען פאר גאליציע די ברייטעסטע אויטאנאמיע, וואס איז אין פילע פרטים געווען זעהר נאהענט צו זעלבסשטענדיגקייט. די פארהאנדלונגען וועגן דעם מיט דער דירעקטאריע און מיטן מיניסטארן־קאבינעט האבן געבראכט צו א פרינציפיעלן הסכם: דעם 22־טן יאנואר איז אויפן סאפיען־פלאץ אין קיעוו פייערליך פראקלאמירט געווארן די פאראייניגונג פון ביידע אוקראינעס.

אין דער רייע פון נעגאטיווע פאקטן, וואס האבן דעמאלט באהערשט די סיטואציע, האב איך גראד אין דער דאזיגער געשעהעניש געזעהן א ליכטיגן פונקט. חוץ דעם, וואס די פאראייניגונג פון ביידע טיילן פון אוקראינע איז אליין און פאר זיך געווען א פאזיטיווער פאקט, וואס האט פולשטענדיג אנטשפראכן דעם פרינציפ פון נאציאנאלער זעלבסטבאשטימונג, האט מען אויך ביי דער קאנקרעטער פאליטישער סיטואציע געקאנט פון איס ערווארטן א רייע פון פאזיטיווע רעזולטאטן, ספעציעל אין דער יידישער פאליטיק.

כ'האב ערווארט, אז די אריינדרינגונג פון די אינטעליגענטערע און מער אייראפעאישע גאליצישע עלעמענטן אין די פארוואלטונג וועט אפשוואכן דעם אנטיסעמיטישן סם־המות, וואס האט אנגעהויבן ווערן אלץ שטארקער אין פארשיידענע אנשטאלטן. ס'האט זיך אויך געעפנט די פערספעקטיוו צו קאנען רעפארמירן די גאליצישע יידישע קהלות, וואס זיינען געווען ביז צו יענער צייט אין רשות פון אסימילאטאריע און קלעריקאלע עלעמענטן, און אריינטראגן אין זיי א נאציאנאלן, דעמאקראטישן און סאציאלן אינהאלט. כ'האב טאקע גלייך צוליב דעם צוועק דעלעגירט איינעם פון די פאראנטווארטליכע מיטארבעטער פון יידישן מיניסטעריום, דראכלער, קיין גאליציען. אבער ביז ער האט געקאנט צוטרעטן צו ערפילן זיין מיסיע, איז שוין פארגעקומען די עוואקואציע פון קיעוו, און די פאראייניגונג פון ביידע אוקראינעס איז אויך געבליבן כמעט אינגאנצן אויפן פאפיר.

צו די זיצונגען פונם ארבעטס־קאנגרעס, וואס האבן זיך געעפנט גלייך נאך דער פראקלאמירונג פון דער פאראייניגונג, בין איך ניט געגאנגען: כ'בין געווען צו פיל פארנומען מיט די איגערליכע ענינים פון מיין מיניסטעריום. כ'האב אגב שוין ניט געלייגט קיין שום האפענונג

אויף דער דאָזיקער אַנשטאַלט, וואָס האָט מיט זיך ניט פאָרגעשטעלט קיין שום ממשותדיקע רעאַלע קראַפט. כ,בין געווען בלויז אויף איינער פון די לעצטע זיצונגען פונם אַרבעטס־קאָנגרעס ערב דער עוואַקואַציע פון מיניסטעריום פון קיעוו. זי האָט געמאַכט אויף מיר אַ גאַנץ כאַאָטישן, האָפענונגסלאָזן איינדרוק. וואָלט וועניגסטנס די דירעקטאָריע אין דעם מאָמענט געהאַט דעם מוט גובר זיין די אַמביציעס פון אירע איינענע מיטגלידער, אָפגעבן אירע פולמאַכטן דעם אַרבעטס־קאָנגרעס און לאָזן אים אויסקלייבן אַ נייע אויבערשטע מאַכט, וועלכע, ניט זייענדיק פאַראַנטוואָרטליך פאַר די פריהער געמאַכטע פעלערן, וואָלט געקאָנט האָבן פרייע הענט אין איר אויסערליכער פּאָליטיק, — וואָלט מען אפשר אין דער צוועלפטער שעה געקאָנט פיל אומגליקן אויסמיידן. די דירעקטאָריע האָט דאָס אָבער ניט געטאָן...

XXV. ערב דער עוואַקואַציע

דער טעראָר אין קיעוו. — די געפערליכע פאַמיליע. — די טעלעגראַם פון זשיטאָמירער קהלה. — די סכנה פאַר טשערנאָביל. — די פראַגע וועגן עוואַקואַציע. — דער דראָה= בריוו. — מיר געבן אָן אין דעמיסיע. — צוריק קיין קיעוו. — די אדעסער דעלעגאַציע און אירע רעזולטאַטן.

די לעצטע טעג פאַר דער עוואַקואַציע פון קיעוו זיינען אַוועק אין פיבערהאַפטער אַרבעט. כ'וואונדער זיך אַליין, ווי האָט זיך אונז איינגעגעבן אין אַזאַ אומבאַשטימטער אַטמאָספער צו אַנטוויקלען אַזוי פיל ענערגיע. בעיקר איז דאָס יידישע מיניסטעריום געווען פאַרנומען מיט אַריינמישן זיך ביי כל=ערליי גוואַלד=טאַטן, וואָס זיינען געשעהן אָדער וואָס האָבן געדראָהט. אין קיעוו גופא האָט געהערשט אַ טעראָר, פון וועלכן ס'האָבן געליטן פילע אומשולדיגע. קאָווענקאָס מקורבים האָבן אים אויסגענוצט צוליב פערזענליכער באַרייכערונג. דעם מיניסטאָרן=ראַט זיינען באַקאַנט געוואָרן אַ רייע פון שאַנטאַזש=פאַקטן, פון וועלכע ס'האָבן געליטן כמעט אין אַ גלייכער מאָס יידן און קריסטן (בפרט גרויס=רוסן און פאָלאַקן). דאָס מיניסטעריום האָט אַ פאָר מאָל אָנגענומען באַשלוסן וועגן אויפלייזן קאָווענקאָס „זשאַנדאַרמעריע" און איבערגעבן אירע אָנפירער צום געריכט. אָבער יעדעס מאָל פלעגט זיך איבער קאָווענקאָן אויפהויבן אַ שיצנדע האַנט. נאָך געניערע פאָרשונגען האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז די שיצנדע האַנט געהערט דעם מיטגליד פון דער דירעקטאָריע וויקטאָר אַנדריעוסקי, אונטער וועמענס פאַטראָנאַט קאָווענקאָס זשאַנדאַרמעריע איז געשאַפן געוואָרן פון אָנהויב אָן. די ערשטע רומרייכע טאַט פון קאָווענקאָס סאָלדאַטן — די פאָגראָמען אין באַרדיטשעוו און זשיטאָמיר — זיינען, זעהט אויס, פאַרגעקומען מיטן וויסן און אפשר

לויט דער איניציאַטיוו פֿון דעם דאָזיגן ווידיגן מיטגליד פֿון דער דירעקטאָריע...

ווען דער דאָזיגער פֿאַקט האָט זיך אָנגעהויבן אויפֿצוקלערן, איז דער כּוס פֿון געדולד איבערגעפֿולט געוואָרן. דער קאַבינעט פֿון טשעכאָוסקי האָט אַנידערגעשטעלט אַרום דער פֿראַגע אַן אולטימאַטום: אָדער די אַראָפּזעצונג פֿון קאָוענקאָ אָדער די דעמיסיע פֿונם קאַבינעט. צו יענער צייט אָבער איז דער קאַבינעט פֿון טשעכאָווסקי שוין געווען פֿאַרן רוב פֿון דער דירעקטאָריע (פּעטלורע, אַנדריעוויסקי און מן־הסתם אויך מאַקאַרענקאָ) ניט מער ווי אַ דאָרן אין אויג. ווינישענקאָ איז אין יענע אַנטשיידנדע טעג געווען מערקווירדיג שוואַך. פֿאַרן מיניסטאָרן־קאַבינעט איז געבליבן בלויז איין אויסוועג: באַלדיגע דעמיסיע. אָבער דורכפֿירן זי אין קיעוו האָט קיינער צוליב מאָראַלישע טעמים ניט געוואָלט: דערצו האָט מען געמוזט קודם אַרויספֿאָרן קיין ווינייצע...

פֿון די צאָלרייכע איינצלנע פֿאַלן, אין וועלכע דעם יידישן מיניסטעריום איז אויסגעקומען זיך אַריינמישן, וויל איך דערמאָנען איינעם — וואָס וואָלט געווען זעהר קאָמיש — אויב ער וואָלט ניט געווען טרויעריג.

ס'האָט געוואוינט אין קיעוו אַ געוויסער ג ר י י צ ע ר, איינער פֿון די יידישע אידעען־זוכערס, פֿאַר וועלכע דער ציוניזם סתם איז געווען צו בירגערליך און דער פּועלי־ציוניזם צו פּראָלעטאַריש. האָט ער דעריבער געהאַלטן ביי בילדן אין קיעוו אַ באַזונדערע פֿאָלקס־סאָציאַליסטישע גרופּע און איז צוליב דעם צוועק געשטאַנען מיט אַנדערע ענליכע גרופּן אין פֿאַרבינדונג, צווישן זיי מיט י. פֿ ע ר ע מ ע ן, דעם פֿירער פֿון די „ראַדיקאַלע פּועלי־ציון“ אין אַדעס. אין אַ שיינעם פֿרימאָרגן באַקומט ער פֿון כערסאָן, וואו ס'איז אויך געווען אַן אָרגאַניזאַציע פֿון די „ראַדיקאַלע פּועלי־ציון“, אַ טעלעגראַם: „זשדיאָם פֿערעמענאַ“. די טעלעגראַם איז, נאַטירליך, איבערגעלייענט געוואָרן פֿון דער מיליטערישער צענזור (ס'איז געווען אַ וואָך פֿאַר דער עוואַקואַציע און דער באַלאַגערונגס־צושטאַנד אין קיעוו איז געווען זעהר שטרענג) און דאָרט איז זי פֿאַרשטאַנען געוואָרן אין דעם זין, אַז אין כערסאָן וואַרט מען אַן איבערקערעניש. צום אומגליק איז די טעלעגראַם טאַקע אָוועקגעשיקט געוואָרן ערב אַ באָלשעוויסטישן אויפֿשטאַנד אין כערסאָן. האָט מען דעם אַדרעסאַט אויף דעם אַנדערן טאָג אַרעסטירט אַלס אָנפֿירער פֿון

אַ פאַרשווערונג לטובת פּיאַטאַקאָוו און היות ווי זיין ערקלערונג פון דער טעלעגראַם האָט געקלונגען אומוואַרשיינלעך האָט מען אים אַוועקגעפירט. זיין פרוי איז געקומען צו מיר ניט טויט, ניט לעבעדיג: אין שטאָט האָט מען געוואוסט, אַז די מיליטערישע מאַכט גיט זיך ניט אָפּ צו פיל מיט חקירות און דרישות. איז אויף איינעם דאָ אַ מער־ווייניג שטאַרקער פאַרדאַכט ווערט ער דערשאָסן...

צום גליק האָט די פרוי זיך געמערקט די חתימה אויפן באַפעל וועגן אַרעסט, און איך האָב לויט דעם גלייך געוואוסט, אַז ער שטאַמט פון דער „פּאָליטישער אָפּטיילונג" פון די סיטשעוויקעס. אַסאַרקאַן, דער דירעקטאָר פון אַלגעמיינעם דעפּאַרטאַמענט, איז גלייך אַוועקגעפאָרן אין די מיליטערישע געפענקעניש, כדי ניט צוצולאָזן דערווייל קיין דערשיסונג. אַן אַנדערער באַאַמטער איז אַוועק צום „פּאָליטישן רעפערענט" פון די סיטשעוויקעס, טשייקאָווסקי, מיט אַ צעטעלע, אין וועלכן כ'האָב אים מיטגעטיילט, אַז כ'קאָן פּערזענלעך דעם פערעמען, אַז ס'איז אַ לעבעדיגער מענש, וואָס וואוינט אין אַדעס אויף פּרעאָבראַזשענסקע גאַס און וואָס פירט אָן אַ פּאַרטיי, וואָס איז ניט פיש און ניט פלייש און ברענגט קיינעם קיין גוטס און קיין שלעכטס.

אין אַ שעה אַרום איז גרייצער פריי געווען. ער האָט מיר דערציילט, אַז מען האָט אים שוין געוואָלט פאַרבינדן די אויגן...

בכלל האָט מען נאָך מיט די סיטשעוויקעס געקאָנט גיכער דורכקומען איידער מיט אַנדערע. זייערע „פּאָליטישע אָפּטיילונג" איז געווען אומברחמנותדיג, אָבער אין איר שפּיץ זיינען געשטאַנען מענשן, וואָס האָבן ניט מיסגעברויכט זייער מאַכט צוליב שאַנטאַזש (ווי דאָס פלעגן מאַכן קאָנטרראַזוועדקאָ מיט זייערע מקורבים). זייערע אָפיצערן זיינען געווען שאַרפע קעגנער פון באָלשעוויזם, אָבער אין דערזעלבער צייט ווייט פון פּאָגראָמשטשיקעס. די יידישע באַפעלקערונג האָט דאָס אינסטינקטיוו געפילט און פלעג שאַרף פונאַנדערשיידן צווישן דעם גאַליציאַנער מיליטער און דעם אַנדערן. איינמאָל האָב איך אפילו באַקומען פון דער זשיטאָמירער יידישער קהלה אַ טעלעגראַם, אין וועלכער זי האָט פאַרלאַנגט, אַז די גאַליצישע סיטשעוויקעס זאָלן ניט צוגענומען ווערן פון זשיטאָמיר, ווייל אַנדערש דראָהט אַ נייער פּאָגראָם. כ'בין מיט דער טעלעגראַם פּערזענלעך אַוועק צו קאָנאָוואַלעצן, מיט וועלכן כ'בין באַ־

קאַנט געוואָרן בעת דער מערקווירדיקער נאַכט־זיצונג. קאָנאָוואַלעץ האָט ניט באַהאַלטן זיין פרייד איבער דעם, וואָס אַ בּאַרייטערע יידישע קהלה האָט אַזאַ גוטע מיינונג וועגן זיינע סאָלדאַטן. ער האָט אָבער אין תוך ניט געקאָנט געבן קיין באַשטימטן צוזאָג. ער האָט מיר געוויזן מיט ציפערן אין דער האַנט, אַז די לאַגע אויפן פראָנט איז קריטיש און ער קאָן זיך דאָרט ניט אָפּזאָגן פון קיין איינציקן סאָלדאַט. פונדעסטוועגן וועט ער נאָך זוכן אַן אויסוועג איבערלאָזן אין זשיטאָמיר כאָטש אַ טייל פונם מיליטער, וואָס קלייבט זיך פון דאָרטן אַוועקצוגיין.

אַן אַנדערש מאָל איז מיר אויסגעקומען צו טרעפן זיך פערזענליך מיט קאָנאָוואַלעצן ביי אים אין שטאַב, וואו כ׳בין געקומען פאַרלאַנגען, אַז ער זאָל צושיקן באַלד כאָטש אַ הונדערט סאָלדאַטן אונטער גוטער אָנפירונג קיין טשערנאָביל, וואו ס׳האָט בעל־הבתעוועט דער באַרימטער באַנדיט לאַזניוק, וואָס האָט זיך אַרויסגעגעבן פאַרן קרייז־קאָמענדאַנט און געשלעפט „קאָנטריבוציעס" פון דער יידישער באַפעלקערונג. קאָנאָוואַלעץ האָט קיין סאָלדאַטן ניט געקאָנט צוזאָגן. ער האָט אָבער אַריינגערופן דעם קיעווער גובערניאַלן קאָמיסאַר, וואָס האָט גראָד געוואַרט אויף אים צוליב אַ געוויסן ענין, און געזאָגט אים אין מיין אָנוועזנהייט:

„אָט קלאָגט זיך דער מיניסטר פאַר יידישע ענינים אויף דער אָנפירונג פון לאַזניוק אין טשערנאָבילער אויעזד. כ׳וויל ניט הערן קיין שום תרוצים וועגן אָנמאַכט. נעמט אָן אַלע מיטלען, כדי אין טשערנאָבילער אויעזד זאָל קיין שום גוואַלד־טאַט ניט פאָרקומען. ווייל אויב ניט, וועל א י ך אייך האַלטן פערזענליך אחריותדיק פאַר דעם. איר וועט זיך האָבן צו פאַרענטפערן ניט פאַר דער רעגירונג און ניט פאַר דער דירעקטאָריע, נאָר פאַר מיר, פאַרן קאָמאַנדאַנט פון באַלאַגערונגס־קאָרפוס".

דער גובערניאַלער קאָמיסאַר איז עטוואָס בלייך געוואָרן און גלייך צוגעזאָגט טון אַליץ, וואָס איז אין זיינע כחות. צי זיינען באמת זיינע כחות ניט געווען אַזוי קליין, ווי ס׳האָט זיך אין אָנהויב געדאַכט, אָדער צי האָט לאַזניוק — מעשה ברודער — ניט געוואָלט אים אַנידערשטעלן אין סכנה, ווי ניט איז, אָבער ס׳איז אַ פאַקט, אַז ביז צו מיין אָפּפאָר פון קיעוו איז אין טשערנאָביל צום ערגסטן, ד. ה. צו אַן „אמתן" יידישן

פאָגראָם ניט געקומען. דער צוגעגרייטער שווערט האָט זיך אַראָפּגעלאָזט שפּעטער...

מען האָט מיר שפּעטער דערציילט, אַז פון מיטע פעברואַר, ווען דער באַשטאַנד פון די סיטשעוויקעס איז שטאַרק פאַרענדערט געוואָרן דורך רעקרוטירונג פון דער רוסישער אוקראַינע, האָבן זיך די סיטשע־וויקעס גופא אָנגעהויבן אונטערצוגעבן דער השפּעה פון דער דעמאָראַ־ליזירנדער אַטמאָספער און באַטייליגט זיך אין איינציגע פּאָגראָמען און שחיטות. כּגיב האָס איבער, ניט געמענדיג פאַר דעם קיין אחריות. אַלנפאַלס, איז אין יאַנואַר די האַלטונג פון די סיטשעוויקעס אין דער פראַגע פון פּאָגראָמען געווען אַזוי, ווי כ'שילדער זי.

* * *

אין אַזעלכע ענינים ווינען אַוועק די לעצטע טעג פון מיין אָנוועזנהייט אין קיעוו. בייטאָג — אומענדליכע זאָרגן וועגן טאָג־טעגליכע ענינים פונם יידישן מיניסטעריום, פאַרנאַכט — שפּעטע נאַכט־זיצונגען פון דעם מיניסטאָרן־ראַט. ס'איז ניט געווען ממש קיין צייט זיך אָפּגעבן אַ דין־וחשבון וועגן דער אַלגעמיינער לאַגע און מאַכן בײַ זיך אַליין דעם גרויסן ישוב־הדעת וועגן די ווייטערדיגע שריט.

אויף די לעצטע זיצונגען פון מיניסטאָרן־ראַט האָט די פראַגע וועגן דער עוואַקואַציע פאַרנומען דעם אויבן־אָן. ס'איז באַשטימט געוואָרן אַ ספּעציעלער קאָמיסאַר פון עוואַקואַציע, וועמען ס'זיינען איבערגעגעבן געוואָרן דיקטאַטאָרישע פולמאַכטן בנוגע די אַלע פראַגן, וואָס זיינען דערמיט פאַרבונדן. אַלס אַזעלכער איז באַשטימט געוואָרן דער געוועזענער קריגס־מיניסטער פון דער צענטראַלער ראַדע, זשוקאָווסקי, וועלכער האָט זיך באמת אַרויסגעוויזן פאַר אַ גוטן אָרגאַניזאַטאָר. איינע פון זיינע שכלדיגע איינאָרדענונגען איז מיר געבליבן אין זכּרון: היות ווי דער גרויסער דרוק־שטאַמפּ פאַר די אוקראַינישע געלט האָט ניט גע־קאָנט אַרויסגעפירט ווערן פון קיעוו, האָט ער געהייסן אים ניט פאַר־ניכטן און איבערלאָזן די באָלשעוויקעס אין אַ גאַנצן צושטאַנד. דער חשבון דערביי איז געווען, אַז באַקומענדיג אַ גאַנצן שטאַמפּ, וועלן די באָלשעוויקעס אים וועלן אויסנוצן און וועלן דעריבער אויך

ניט מבטל מאַכן דאָס אוקראַיִנישע געלט, פֿון וועלכן די רעגירונג האָט נאָך פֿאַרמאָגט באַדייטנדע רעזערווען. וכך היה...

בײַ דער אויסוואַל פֿונם אָרט, וואו צו עוואַקואירן זיך, איז אויסגעקליבן געוואָרן וויניצע. אַנטשיידנד איז דערבײַ געווען אַ פּסיכאָלאָגישער מאָמענט: מען האָט געוואָלט קומען אין אַן אָרט, וואו די באַפֿעלקערונג האָט געזעהן די דירעקטאָריע אין איר בעסערער ריינערער צײַט. עס מוז דערבײַ געזאָגט ווערן, אַז אַ טייל פֿונם מיניסטאָרן-קאַבינעט האָט באַטראַכט די עוואַקואַציע ניט נאָר אַלס אַ מיליטערישע נויטווענדיגקייט. נאָך אין מיטן יאַנואַר איז געווען אין דער רעגירונג אַ שטרעבונג, וואָס האָט באַטראַכט די עוואַקואַציע קיין וויניצע פֿאַר געוואונשן אומאָפּהענגיג פֿון דער מיליטערישער לאַגע. דער גרונד-געדאַנק איז דערבײַ געווען, אַז אין אַ שטאָט, וואָס דינט אַלס אַ באַזע פֿאַר מיליטערישע אָפּעראַציעס, איז די אָנוועזנהייט פֿון אַ ציווילער רעגירונג אַ שטענדיגע סיבה פֿאַר איר קאָמפּראָמעטאַציע. זי ווערט בײַ אַזעלכע באַדינגונגען פֿאַרוואַנדלט אין אַ ווערקצייג פֿון מיליטערישער מאַכט, וואָס איז פֿרעמד אירע באַשטרעבונגען און אידעאַלן. די אָנהענגער פֿון דער דאָזיגער מיינונג האָבן נאָך אין מיטן יאַנואַר פֿאָרגעשלאָגן — אמת, אויף אַ פּריוואַטן אופֿן — אַז אוקראַיִנע זאָל געטיילט ווערן אויף צוויי גרויסע זאָנעס. דער לינקער ברעג פֿון דניעפּר מיטן בריקן-קאָפּ קיעוו זאָל בילדן די מיליטערישע זאָנע, וואָס זאָל זײַן אין רשות פֿון דער דירעקטאָריע און וואו פֿאַר דער אָרדענונג זאָל זײַן פֿאַראַנטוואָרטליך די מיליטערישע אָנפֿירונג. דער איבעריגער טייל פֿון אוקראַיִנע זאָל זײַן אין רשות פֿון דער רעגירונג אין וויניצע, וועלכע זאָל תּיכּף אַרײַנפֿירן אָרטיגע זעלבסט-פֿאַרוואַלטונגען אויף אַרבעטס-פּרינציפּ, פֿולע פֿרײַהייט פֿון פּרעסע און וואָרט, דורכפֿירן גלײַך די אַגראַר-רעפֿאָרם און בילדן אויף אַזאַ אופֿן אַ מאָראַלישע באַזע פֿאַרן אוקראַיִנישן סאָציאַליסטישן מלוכה-געדאַנק. כ'בין פּערזענליך געווען אַ הייסער אָנהענגער פֿון דער דאָזיגער אידעע און האָב איר אויך געגעבן אַ קאָנקרעטע פֿאָרם. כ'בין אפֿילו ווײַטער געגאַנגען, מיינענדיג, אַז דאָס גאַנצע אַריבערפֿאָרן פֿון דער רעגירונג קיין קיעוו (מיטע דעצעמבר) איז געווען אַ פֿעלער. די רעגירונג האָט באַדאַרפֿט פֿון אָנהייב אָן אַרבעטן אין אַזאַ אַטמאָספֿער, וואו איר אַוטאָריטעט איז געווען אומבאַשרענקט

און וואו זי האָט זיך געשטיצט אויף אן אמתע פּאָפּולאַריטעט אין פאָלק.

די דאָזיגע מאָטיוון האָבן מיטגעווירקט צו באַשליסן די עוואַקואַציע פון דער רעגירונג. די רעגירונג האָט זיך סוף־כל־סוף עוואַקואירט אָהן דער צושטימונג פון דער דירעקטאָריע, וועלכע האָט געהאַלטן די עוואַקואַציע פאַר פאַרפריהט. ס'איז געווען אַ לויפעניש ניט אויף אַזוי פיל פון די באָלשעוויקעס, ווי פון אייגענער מיליטערישער מאַכט, וועלכע האָט געבראַכט די רעגירונג אין אַן אומרוהיגע און לעבערליכע לאַגע.

* * *

דעם 29־טן יאנוואר בין איך ארויסגעפאָרן פון קיעוו. צום אונטערשייד פון איינינע אַנדערע מיניסטעריומס האָב איך מיטגענומען מיט זיך בלויז 3 בֿאאמטע פון יידישן מיניסטעריום — ד. אסארקאן, י. נאַגאפאלסקי און אינזש. רוסין. איך האָב זיך באַנוגנט מיט אַזאַ קליינעם שטאַט דערפאַר, ווייל איך האָב געהאַלטן מיין עוואַקואַציע פאַר אַ הקדמה צו דימיסיע און אויך ווייל איך האָב, דער עיקר, געוואָלט אין קיעוו איבערלאָזן אַ גוטן פארוואלטונגס־אפּאַראַט.

מיט אַ פּאָר טעג שפּעטער, ערב מיין עוואַקואַציע, האָב איך באַקומען אַ מערקווירדיגן אַנאָנימען בריוו אויף רוסיש, וואו מ'האָט מיך געשראָקן מיט טויט, אַלס „פאַררעטער פון יידישן פאָלק“. ווי ס'זעהט אוים, האָבן זיך געפונען אַ פּאָר צעהיצטע יונגע לייט, וואָס האָבן, ניט זיינענדיג אינפאָרמירט וועגן די הינטער־קוליסן פון יידישער פּאַרטייפּאָליטיק, אָנגענומען די דעמאַגאגישע אגיטאציע פון געוויסע בירגערליכע קרייזן אַלס פולן אויסדרוק פון נאַציאָנאַלער אויפרעגונג. אינם יידישן מיניסטעריום און אַפילו ביי די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען, וואָס זיינען געווען קעגן אונזער פּאָליטיק, האָט די ידיעה וועגן אַזאַ בריוו ארויסגערופן א גרויסע פאַרביטערונג קעגן דער אומפאַראַנטוואָרטליכער דעמאַגאָגיע, וואָס איז אריינגעטראָגן אין יידישן פּארטיי־לעבן. איך פערזענליך האָב ניט צוגעגעבן דעם בריוו קיין שום ערנסטן באַטייט, נאָר פשוט אים איבערגעגעבן אַלס קוריאָז אין אַרכיוו פון יידישן מיניסטעריום.

אָנקומענדיג קיין וויניצע, האָבן מיר גלייך אָפּגעהאַלטן אַ זיצונג פון מיניסטאָרן־קאַבינעט, אויף וועלכער ס'איז איינשטימיג באַשלאָסן

געוואָרן תּיכּף צו דימיסיאָנירן. דער מאָטיוו איז געווען טייל־וויַיז די אומצופרידנקייט מיט דער אויסערליכער פּאָליטיק פון דער דירעקטאָריע און טיילוויַיז מיט דער אוממעגליכקייט צו שאַפן אַווירקליכע אָרדענונג אין לאַנד און אָפּצוהיטן די באַפעלקערונג פון גוואַלדטאַטן ביַי דער הערשאַפט פון דער מיליטערישער מאַכט.

ביַי דער דאָזיגער לעצטער אָפיציעלער זיצונג פון טשעכאָווסקים קאַבינעט זיַינען אויך אַרויסגעזאָגט געוואָרן אַ פּאָר מיַינונגען וועגן די סבּות, וואָס האָבן געבראַכט צו דער געשאַפענער לאַגע. די אָריגינעלסטע מיַינונג האָט דערביַי אַרויסגעזאָגט דער ס״ר שאַפּאָוואַל:

— וואָלטן מיר, אָנקומענדיג אין דעצעמבער קיין קיעוו, צעשאָסן דאָרט תּיכּף ומיד אַ פּאָר טויזנט אָפיצירן, וואָלטן אי קיין פּאָגראָמען ניט געווען, אי אַליץ וואָלט געווען אין אָרדענונג.

און איך האָב זיך דערמאָנט דאָס עקלהאַפט־שרעקליכע בילד, ווי די באָלשעוויקעס מיט מוראַוויאָוון בּראש, קומענדיג אין יאַנוואַר 1918 קיין קיעוו, האָבן געשלעפּט אין מאַראינסקי פּאַרק יעדן אָפיציר, וועלכן זיי האָבן נאָר ערגעץ וואו אויסגעזוכט, אומאָפּהענגיג פון זיַינע אָנשויאונגען און מיַינונגען. פונדעסטוועגן האָב איך צושטימענד געשאָקלט מיטן קאָפּ...

XXVI. אין צושטאַנד פון דעמיסיע

דער נייער פרעמיער. — וואָס וועט זאָגן אַמעריקא? — אויף דער פאַרטיי־באַראַטונג. — די צווייטע עוואַקואַציע. — די אָרדנונג אויף די באַנען. — אַן אומערוואַרטעטער באַזוך. — דער קהלה־„געזעץ" און זיין צוועק. — אַן אינטערעסאַנטער שמועס.

פאַר מיר פערזענליך איז די עוואַקואַציע פאָרגעקומען עטוואָס אומגעוואַרט. איך האָב געהאָפט נאָך צו זיין אויף דער פאַרטיי־קאָנפערענץ פון די פועלי־ציון, וועלכע האָט זיך געדאַרפט אָנהייבן נאָך דעם 25־טן יאַנואַר, איז אָבער צוליב שלעכטע פאַרבינדונגען אָפגעלעגט געוואָרן אויפן 30־טן, ד. ה. פונקט אויף איין טאָג נאָך מיין עוואַקואַציע. ס'איז דעריבער גאַנץ נאַטירליך, אַז איך האָב געהאַלטן פאַר מיין חוב זיך תיכף אומקערן פון וויניצע קיין קיעוו. אין אַן ענליכער לאַגע איז צוליב פאַמיליען־סבות געווען דער מיניסטער פון אַרבעט מיכאַילאָוו. צו אונז איז צוגעשטאַנען דער פלאָטמיניסטער בילינסקי, און מיר זיינען דרייען אין דער נאַכט גלייך נאָך דער מיניסטער־זיצונג, וואו ס'איז באַשלאָסן געוואָרן אונזער דימיסיע, אַוועק אויפן באַן און זיך אַריינגעזעצט אינם פאָסט־וואַגאָן פונם ערשטן צוג, וואָס איז געגאַנגען אין דער ריכטונג קיין קיעוו. מיר זיינען געפאָרן אינקאָגניטאָ, ווייל פאָרן אלס מיניסטאָרן אָהן מיליטערישער באַוואַכונג איז שוין ביי יענער צייט געווען ניט אָהן סכנה.

אויפן אַנדערן פריהמאָרגן זיינען מיר דורכגעפאָרן וואסילקאוו. דאָרט האָט אונז אָנגעיאָגט דער עקסטרא־צוג פון דער דעלעגאַציע, וועלכע די דירעקטאָריע האָט אַוועקגעשיקט מיט עטליכע טעג פריהער קיין אדעס צו דער הויפט־קאָמאַנדע פון דער אַנטאַנט. מיר האָבן

דאָס מאָל באַניצט אונזערע מיניסטאָרישע לעגיטימאַציעס, כּדי מיט זייער הילף אָפּצושטעלן דעם עקסטראַ־צוג און מאכן אין אים די ווייטערדיגע נסיעה קיין קיעוו. די דעלעגאַטן, פּראָפ. אָסטאַפּענקאָ און ד״ר נאַזארוק, האָבן אונז אויפגענומען זייער פריינטליך און דערציילט וועגן זייערע אַדעסער איינדרוקן. ביידע זיינען געווען שטאַרק אַנטוישט פון דער אומבּכבודיגער און אומפריינטליכער באַהאַנדלונג, וועלכע מע האָט ארויסגעוויזן צו זיי, צו די פאָרשטייער פון דער אוקראַינישער פאָלקס־רעפּובליק. זיי האָבן דערציילט, אַז די פראַנצויזישע קאָמאַנדע געפינט זיך אונטער דער אויסשליסליכער השפּעה פון גרויס־רוסישע ראַקציאָנערע קרייזן און קוקט אויף אַלץ מיט זייערע אויגן. נאַטירליך, איז די דערביי געווען צו פיל רעאַל־פּאָליטיש, כּדי זיך לגמרי אָפּזאָגן פון באַציהונגען מיט אַ מאַכט, וואָס איז געווען גרייט זיך לאָזן גוואַלטיג אויסניצן אין קאַמף קעגן דעם באָלשעוויזם. זיי האָבן אָבער דערביי געשטעלט שווערע דראַקאָנישע באַדינגונגען און האָבן פון זייער זייט ניט געגעבן קיין שום גאַראַנטיעס פאַר דער דורכפירונג פון די אוקראַינישע שטרעבונגען.

פון דעם ווייטערדיגן געשפּרעך האָט זיך ארויסגעוויזן, אז אָסטאַפּענקאָ, ניט קוקנדיג אויף אַלע אַנטוישונגען, איז געבליבן אַן איבערגעצייגטער אָנהענגער פון אַ פאַראייניגונג מיט דער אַנטאַנט און האַלט פאַר נויטיג אָננעמען אַלע, אפילו די אַממערסטן אומבּכבודיגע, באַדינגונגען. ד״ר נאזארוק האָט זיך אָבער שוין אָנגעהויבן שטאַרק צו וואַקלען, ער האָט זיך מודה געווען, אז ער זעהט איצט, אַז פיל פון די אַרגומענטן, וועלכע איך האָב אויף דער נאַכט־זיצונג מיט די „סיטשעוויקעס“ ארויסגעזאָגט קעגן דער אַנטאַנט־אָריענטאַציע, ווייזן זיך איצט אַרויס פאַר ריכטיג.

מיט דער דעלעגאַציע איז אָנגעקומען קיין קיעוו אַ פראַנצויזישער קאַפּיטאַן, אַלס פאָרשטייער פון דער פראַנצויזישער קאָמאַנדע. ער האָט אין משך פון דעם אַנדערן טאָג געפירט פאַרהאַנדלונגען מיט ווינִיטשענקאָן: ווינִיטשענקאָ, דער קענגער פון דעם בונד מיט דער אַנטאַנט, איז געווען פון דער דירעקטאָריע דער איינציגער, וואָס האָט באַזוכן אַ פּאָר אויסלענדערשע שפּראַכן...

אָנקומענדיג קיין קיעוו, בין איך קודם כּל אַרויף צו דער דירעק־

טאָריע און מיטגעטיילט וויניטשענקאָן סיי וועגן דעם אַלגעמיינעם באַשלוס פונם מיניסטאָרן-ראַט, וועגן וועלכן ער האָט שוין געוואוסט, סיי אויך באַזונדערס וועגן מיין באַשלוס ניט נעמען צוריק די אָנגעגעבענע דימיסיע. פּאַרלאָזנדיג דעם פּאַלאַץ פון דער דירעקטאָריע, האָב איך אויף די טרעפּ זיך באַגעגנט מיט אָסטאַפּענקאָ, וואָס האָט שוין אין דעם מאָמענט באַקומען דעם אויפטראָג צו פאַרנעמען טשעכאָווסקים פּלאַץ אַלס פּרעמיער אינם נייעם קאַבינעט. כ'האָב אים אָפּגעשטעלט און מיטגעטיילט וועגן מיין ענדגילטיגער דימיסיע. אָסטאַפּענקאָ האָט מיך אָנגעקוקט הורך זיינע פּראָפעסאָרישע ברילן און מיט-אַמאָל אַ זאָג געטאָן מיט אויסדרוק פון טיפן באַדויער:

— יאָ, און וואָס וועט אַמעריקע אויף דעם זאָגן ?

ניט קוקנדיג אויפן ערנסט פון דער לאַגע, האָב איך זיך ניט איינגעהאַלטן פון געלעכטער. ס'איז מערקווירדיג, ווי נאַאיוו איז דעמאָלט געווען סיי די יידישע סיי די ניט-יידישע וועלט. מע האָט געמיינט, אַז יידן באַוועגן באמת מיט דער אַמעריקאַנער פּאָליטיק און אַז די טראַנס-אַטלאַנטישע רעפּובליק האָט קיין אַנדערע זאָרג ניט, ווי דעם שויך פון יידישן פּאָלק אין דער גאַנצער וועלט. ס'זיינען געווען אפילו גייסטער, וואָס האָבן זיך ניט באַנוגנט מיטן זכות פון אַמעריקע און פעסט געגלויבט, אַז צו אונזער שויך שטייט גרייט די גאַנצע אַנטאַנט מיט מיליאָנען סאָלדאַטן און צעהנדלינגער טויזנט האַרמאַטן...

כ'האָב אָבער זיך גלייך באַטראַכט, אַז גראָד ביי אָסטאַפּענקאָ לוינט מיר ניט אינגאַנצן אויסצוניכטערן די דאָזיגע אילוזיעס, און כ'האָב פּאָרזיכטיג געענטפערט, אַז אין אַמעריקע אינטערעסירט מען זיך זעהר ווייניג מיט דער אָדער יענער פּערזאָן פונם יידישן מיניסטער אָדער מיט זיין פּאַרטיי-אָנגעהעריגקייט. וויכטיג איז בלויז, אַז די נאַציאָנאַלע אַווטאָנאָמיע זאָל בלייבן און אַז קיין ווייטערדיגע פּאָגראָמען זאָלן ניט דערלאָזט ווערן.

אָסטאַפּענקאָ האָט זיך אַ ביסל באַרוהיגט...

דערנאָך בין איך אַוועק צו דער פּאַרטיי-קאָנפערענץ, וועלכע האָט זיך צוליב מאַנגל אין דעלעגאַטן פון לינקן ברעג אוקראַינע קאָנסטיטואירט אַלס פּאַרטיי-באַראַטונג. איך האָב דערציילט וועגן דער דימיסיע, וואָס מיר האָבן אָנגעגעבן אין וויניצע, און די פּאַרטיי-באַראַטונג האָט

מסכים געווען מיט דעם דאָזיגן שריט. אייניגע דעלעגאַטן האָבן באַדויערט, וואָס דער הויפּט־קאָמיטעט האָט דאָס ניט געטאָן מיט אַ וואָך פריִער. אַ פּאָר איינצעלנע שטימען האָבן, פאַרקערט, געטענהט, אַז די דימיסיע איז אויך איצט ניט נויטיג. כמעט איינשטימיג איז אָנגענומען געוואָרן אַ רעזאָלוציע, לויט וועלכער אונזער אַריינטריט איז בשעתו געווען באַרעכטיגט, און אין דער זעלבער צייט איז אָבער נויטיג אונזער גיכער אַרויסטריט. אויף דער פראַגע, צי זאָל איך איצט פּערזענליך בלייבן אין קיעוו אָדער עוואַקואירן זיך מיט דער רעגירונג קיין ווינניצע און ד אָ ר ט אָנגעבן די ענדגילטיגע דימיסיע, האָט די באַראַטונג באַשלאָסן דאָס צווייטע. לכל הפחות, ווען כ׳האָב אָנגעוויזן אויף די מאָראַלישע מאָמענטן, וואָס מאַכן פאַר אוממעגליך מיין פאַרבלייבן אין קיעוו, כל זמן די דימיסיע איז ניט אַקצעפּטירט פאָרמעל, האָב איך קיין קלענסטע דערווידערונג ניט געהערט. וואָלט עמיצער פון די דעלעגאַטן פאָרגעשלאָגן אַן אַנדער אויסוועג, וואָלט איך אים אפשר אונטערגעשטיצט.

וואָס איז נוגע דער צוקונפט, האָב איך זיך דערקלערט סאָלידאַריש מיט דער מיינונג פונם גרעסטן רוב פון דער קאָנפערענץ, וואָס האָט געהאַלטן פאַר נויטיג אויפן יסוד פון די געמאַכטע ערפאַרונגען צו אָנערקענען די ראַטן־מאַכט אויך אויף אוקראַינע, אַלס די איינציגע איצט מיגליכע רעוואָלוציאָנערע רעגירונג, און מיטצואַרבעטן מיט איר, ניט אָפּזאָגענדיג זיך אין דערזעלבער צייט ניט פון יידישער נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע, ניט פון פּרינציפּ פון אוקראַינישער מלוכהדיגער זעלבשטענדיגקייט. כ׳האָב אפילו פאָרגעשלאָגן די חברים, אַז אויב אונזערע ביזאַהעריגע פּאָליטיק וועט אויסגענוצט ווערן מצד קעגנערישע יידישע עלעמענטן — „בונד“ און „פאַראייניגטע“ צו בלבולים און דעמאַגאָגישע אָנפאַלן קעגן דער פּאַרטיי (אין עצם האָבן מיר זיך מיט דער דאָזיגער פּאָליטיק ניט געהאַט וואָס צו שעמען), טאָ זאָל די פּאַרטיי אַנידערשטעלן אירע אַלגעמיינע קאָלעקטיווע אינטערעסן העכער פון דעם כבוד פון איינצעלנע פּערזאָנען. קאָנקרעט האָב איך פאָרגעשלאָגן אויסצושליסן מיך פון דער פּאַרטיי אין דעם מאָמענט, ווען ס׳וועט זיך אַרויסווייזן, אַז מיין נאָמען איז פאַר איר אַ צו שווערער באַלאַסט פאַר דעם אַקטיוון אָנטיילנעמען אין דער ראַטן־מאַכט.

די פּאַרטיי אויף אוקראַיִנע האָט זיך אָבער קיין מאָל מיטן דאָזיגן פאָרשלאַג ניט באַנוצט, ניט קוקנדיג אויף דעם, וואָס גלייך נאָך מיין אָפּפאָר האָט זיך מצד געוויסע פריהערדיגע מענשעוויקעס, וואָס האָבן געוואָלט מכפּר זיין די פריערדיגע חטאים, אָנגעהויבן אַ סדרה פון שמוציגע רכילות סיי קעגן מיך פּערזענליך, סיי אויך קעגן דער גאַנצער פּאַרטיי, און וואָס מאָמענטנוויז — בעת מיין זיין אין ווינניצע — האָט זיך צוליב דער אָפּגעריסנקייט פון קיעוו באמת דאָרט געקאָנט אויסווייזן, אַז כ׳פיר אין ווינניצע אַ פּערזענליכע פּאָליטיק, וואָס איז ניט בהסכם צו די באַשלוסן פון דער פּאַרטיי־באַראַטונג.

* * *

אויפן אַנדערן טאָג אין אָוונט האָב איך באַקומען פון ווינניטשע׳קאָ אַ מיטטיילונג, אַז די עוואַקואַציע פון קיעוו איז אַן ענין פון עטליכע שעה, און אַז כ׳זאָל נאָך אין דערזעלבער נאַכט אָפּפאָרן צוריק קיין ווינניצע. כ׳האָב אויף גיך אַראַנזשירט די דרינגליכסטע ענינים פונם מיניסטעריום און איבערגעגעבן זיין פאַרוואַלטונג ביז צום אָנקומען פון דער באָלשעוויסטישער מאַכט צו די צוויי עלטסטע פאַרבליבענע באַאַמטע — ח׳ אַוועראַבוך און ח. פּיאַלקאָוו. כ׳האָב זיי געבעטן איבערגעבן אַלע באַאַמטע, אַז כ׳וואָלט געוואָלט, אַז אַלע זאָלן בלייבן אויף זייערע פּאָסטנס און אַרבעטן לאָיאַל ביי דער ראַטן־מאַכט. אגב האָבן איינינע פון מיינע קאָלעגן אויך איבערגעלאָזט אין זייערע מיניסטעריומס ענליכע אינסטרוקציעס. כ׳בין דערנאָך אַריבערגעקומען צו דער פּאַרטיי־באַראַטונג, וואָס איז נאָך צו יענעם מאָמענט ניט געווען פאַרענדיגט (זי האָט געהאַלטן ביים באַטראַכטן פאַרשיידענע אָרגאַניזאַציאָנעלע פראַגן), זיך געזעגנט מיט די דעלעגאַטן און איבערגעגעבן וואָוהין איך פאָר. מיט מיר איז מיטגעפאָרן דער אָדעסער דעלעגאַט גראַנאָווסקי, אַ מיטגליד פון דער באָלשעוויסטישער פראַקציע, וואָס האָט געוואָלט אויף אַזאַ אופן דערפאָרן אַהיים. ער איז געווען מיט מיר אין ווינניצע אַ פּאָר טעג און דערנאָך האָב איך אים מיט דער ערשטער זיכערער מיגליכקייט (סתם צו פאָרן איז דעמאָלט געווען גאַנץ געפערליך) אַוועקגעשיקט קיין אַדעס. כ׳דערמאָן זיך וועגן דעם דאָזיגן יונגן סימפּאַטישן פעהיגן חבר מיט

גרוים האַריק=וויטאָג: מיט עטליכע הדשים שפּעטער איז ער געפאַלן אויפן שלאַכט=פעלד, פאַרטיידיגנדיג אַדעס אין די רייען פון דער רויטער אַרמיי קעגן אַ „ווייסן" אָנפאַל.

אויפן קיעווער וואָקזאַל האָב איך געהאַט אַ געלעגנהייט צו זעהן מיט מיינע אייגענע אויגן, וואָס פאַר אַ אָרדענונג עס הערשט אויף די אייזנבאַנען. בעת פאַר די דרינגענטסטע טראַנספּאָרטן האָבן געפעלט וואַגאָנען און לאָקאָמאָטיוון, זיינען גאַנצע צוגן מיט ערשטקלאַסיגע וואַגאָנען געווען פאַרנומען דורך פאַרשיידענע אַטאַמאַנען. זעהר אַ סך וואַגאָנען זיינען געווען אויף שטענדיג פאַזעצט דורך פאַנטאַסטישע שטאַבן. בעת מיטגלידער פונם אַרבעטס=קאָנגרעס, וואָס האָבן געזאָלט אַריבערפאָרן קיין ווינניצע, האָבן ניט געוואוסט, וואוהין זיך אַהינצוטאָן, זיינען אַוועק עטליכע כמעט ליידיגע צוגן, וואָס זיינען פאַרכאַפּט געוואָרן אָהן שום געזעצליכע פולמאַכטן דורך פאַרשיידענע קליינינקע מיליטערישע אָפּטיילונגען. דערביי האָב איך מיט גראַנאָווסקין אַנטדעקט צו אונזער ערשטוינען אויף איינער פון די נעבן=ליניעס אַן אויסגעפּוצטן כמעט ליידיגן צוג פונם אייזנבאַן=מיניסטער פיליפּטשוק, וועלכער האָט געהאַט די מערקווירדיגע העזה ניט איינצולאַדן צו זיך אפילו די פאָר מיניסטאָרן, זיינע קאָלעגן, וועלכע האָבן געוואַרט אין אַ שטאַרקן פראָסט אויפן צוג פון דער דירעקטאָריע. די זאַך האָט מיר שוין שטאַרק פאַרדראָסן. כ'האָב דערציילט וועגן דעם בילינסקין (דעם פּלאָט=מיניסטער), וואָס איז אויך געווען אויף דער באַן, און מיר האָבן איינדרייען געגעבן אונזערע פאָר פעקלעך און אַריין אין צוג פון אייזנבאַן=מיניסטער, וועלכער איז געווען שטאַרק איבערראַשט, וואָס מען האָט אַנטדעקט זיין כ'וד.

* * *

נאָך דער עוואַקואַציע פון דער דירעקטאָריע זיינען די סיטשעוויקעס נאָך דריי טעג געבליבן אין קיעוו ביז צום אָנקומען פון די באָלשעוויקעס. במשך דער דאָזיגער איבערגאַנגס צייט בין איך פּלוצלינג איבערראַשט געוואָרן אין ווינניצע דורך אַ באַזוך פון קיעוו. ס'איז געקומען צו מיר דער סעקרעטאַר פון דער אַל=אוקראַאינישער יידישער „קולטור=ליגע", ה' מעלאַמעד מיט אַ וויכטיגן אויפטראָג פון איר צ.ק.

דער פאָרזיצער פון איר צ. ק. איז, דוכט זיך, דעמאָלט געווען ליטוואַקאָוו. דער אויפטראַג איז באַשטאַנען אין דעם, אַז היות ווי דער צ. ק. איז מסופק, צי וועט די ראַטן-מאַכט אונטערשטיצן כּדבעי די יידישע קולטור-אַרבעט, טאָ זאָל איך גלייך אַרויסנעמען פון דער מלוכה-קאַסע דעם אין קיעוו אַסיגנירטן בילדונגס-ביודזשעט פאַר אַ פּאָר חדשים און איבערגעבן אים דורך מעלאַמעד דער „קולטור-ליגע“.

דאָס איבערראַשנדע אין מעלאַמעדס באַזוך איז געווען דער גוואַלטיגער ריסק, מיט וועלכן ער איז געווען פאַרבונדן. אַ נסיעה פון אַ פּריוואַט-מאַן אין די דאָזיגע איבערגאַנגס-טעג איז געווען זעהר אַ געפערליכע אונטערנעמונג. די אַריערגאַרדן און אַוואַנגאַרדן פון ביידע צדדים האָבן אין יעדן ציוויל-מענטש חושד געווען אַ שפּיאָן און ס'איז געווען גענוג דער קלענסטער פאַרדאַכט, כּדי אָהן שום הקירה-ודרישה גלייך דערשאָסן ווערן. מען פלעג אמת אין יענער צייט אויף יעדן שריט און טריט איינשטעלן דאָס לעבן צוליב פּאָליטישע צוועקן. ריזיקירן אָבער אַזוי שטאַרק מיטן קאָפּ צוליב שולן און ביבליאָטעקן — דאָס איז אַלנפאַלס געווען אַן אויסערגעוויינליכע ערשיינונג.

ליידער האָט מעלאַמעדס מוטיגע אָפּפערוויליגקייט ניט געבראַכט און ניט געקאָנט ברענגען די ערוואַרטעטע רעזולטאַטן. די פּרינציפּיעלע טעמים קעגן דער אַרויסגאַבע פון אַזעלכע באַדייטנדע געלט-סומען אַן אינסטיטוציע, וואָס געפינט זיך ניט אין מאַכט-געביט פון דער רעגירונג, פון וועלכער זיי שטאַמען, וואָלטן מיך אין דעם פאַל ווייניג אָפּגעשרעקט. ס'איז אָבער לחלוטין אוממיגליך געווען צו איבערווינדן די פאָרמעלע און טעכנישע שוועריגקייטן, וואָס האָבן זיך אַנטקעגן דעם אַנידערגעשטעלט. כאָטש די אוקראַינישע רעגירונג איז געווען אין גלות, פונדעסטוועגן זיינען די ביוראָקראַטישע פאָרמאַליטעטן ביי דער דורכפירונג פון יעדער קליינער זאַך אויף קיין האָר ניט פּשוטער געוואָרן. אָפטמאָל גאַנץ להיפוך. כּדי דער געזעץ וועגן יידישער בילדונג, וואָס איז אָנגענומען געוואָרן אין קיעוו, זאָל פאַרוואַנדלט ווערן אין מזומנים איז נייטיג געווען אַ פּראָצעדור לכל-הפחות פון צוויי וואָכן, — און אַזוי פיל צייט וואָלט מעלאַמעד ניט געקאָנט וואַרטן. פאַרגיכערן דעם ענין וואָלט איך ניט געקאָנט, ווייל אַלס מיניסטער, וואָס געפינט זיך אין צושטאַנד פון דעמיסיע האָב איך בכלל געשטרעבט וואָס ווייניגער צו האָבן מגע ומשא מיט דער דירעק-

טאָריע. אגב בין איך דאָרט נאַטירליך דעמאָלט ניט געווען קיין „פּערזאָנאַ־גראַטאַ“.

מעלאַמעד האָט געמוזט צוריקפאָרן מיט ליידיגע הענט (אויב ניט רעכענען אַ פּאָר „פּאָסווידטשעניעס“, וואָס האָבן אים באַראַבּט בשעת מאַכן פאַר די אוקראַיִנישע אַריערגאַרדן) — און ערשט אין אַ חודש אַרום האָב איך זיך מיט אַ געוויסער ערלייכטערונג דערוואוסט, אַז ער איז בשלום אָנגעקומען קיין קיעוו.

בכלל האָט זיך פון די סומען, וואָס זיינען אַסיגנירט געוואָרן פאַר בילדונג, איינגעגעבן בעת מיין אַמטס־טעטיקייט צו רעאַליזירן בלויז די ערשטע חודש־סומע פון דעם ערגענצונגס־געזעץ וועגן 300,000 רובל מאָנאַטליך אויף דער אַרויסגאַבע פון יידישע לערנביכער (דעמאָלט איז נאָך דער רובל געווען 8—10 אַמעריקאַנישע סענט). די דאָזיגע סומע איז אין מיין אויפטראַג איבערגעגעבן געוואָרן — שוין נאָך מיין אָפּפאָרן פון וויניצע — דער פאַרלאַג־געזעלשאַפט „דאָס נייע לעבן“ אין אַדעס, מיט וועמענס פאָרזיצער צווערבוך־כאַשין איז געשלאָסן געוואָרן אַ קאָנטראַקט וועגן דער אַרויסגאַבע פון אַ באַשטימטער צאָל יידישע לערנביכער. קיין שום ווייטערדיגע סומען פאַר בילדונגס־צוועקן זיינען דורכן מיניסטעריום ניט דורכגעגאַנגען.

* * *

אין וויניצע זיינען קודם־כל אַריבער עטליכע טעג, ביז די רעמיסיע פון טשעכאָווסקיס קאַבינעט איז געווען אָנגענומען און ביז אָסטאַפּענקאָ, וואָס איז באַשטימט געוואָרן אויף זיין אָרט איז אַריינגעטראָטן אין די אויספירונג פון זיינע פליכטן. כ'האָב אויסגענוצט די דאָזיגע צווישן־צייט, כדי דורכצופירן אין מיניסטאָרן־ראַט דעם גרויסן געזעץ וועגן קהלות־פאַרוואַלטונג, וואָס איז אויסגעאַרבעט געוואָרן אין מיניסטעריום פאַר דער קורצער צייט פון זיין קיעווער עקזיסטענץ. דער געזעץ איז צונויפגעשטעלט געוואָרן אויף דער גרונדלאַגע פון דעם פּראָעקט, וועלכן איך האָב באַקומען פון יידישן נאַציאָנאַלן סעקרעטאַריאַט. דער דאָזיגער פּראָעקט איז אָבער אין מיניסטעריום גרינדליך איבערגעאַרבעט געוואָרן. קודם־כל איז אין אים דורכגעפירט געוואָרן די אָפּטיילונג פון די ריין־רעליגיעזע פונקציעס פון דער וועלטליכער קהלה. בכלל איז די

קאָמפּעטענץ פון דער קהלה פאַרמולירט געוואָרן גענויער און קלאָרער. אויפסניי זיינען אויסגעאַרבעט געוואָרן די שטייער־רעכט פון די קהלות. עס זיינען געשאַפן געוואָרן פאַר די קהלות דריי קוועלן פון הכנסות: 1) אַ דערגענצנדער אָפּצאָל צום אַלגעמיינעם הכנסה־שטייער. 2) אַ ירושה־שטייער. 3) פּראָפּאָרציאָנעלער אָפּצאָל פון די זעמסטוועס און שטאָט־פאַרוואַלטונגען אויף די פונקציעס, וואָס זיינען זיי אָפּגעשפּאָרט געוואָרן דורך דער טעטיגקייט פון די יידישע קהלות. דער גאַנצער געזעץ איז באַשטאַנען פון צוויי טיילן — אַ מאַנטל־געזעץ פון 20 פּאַראַגראַפן און אַ גענויעם קהלה־סטאַטוט פון 84 פּאַראַגראַפן.

די לעזונג פון געזעץ איז פאַרענדיגט געוואָרן אין מיניסטאָרן־ראַט דעם 12־טן פעברואַר 1919. פון טעאָרעטישן שטאַנדפּונקט האַלט איך אים פאַר איינער פון די וויכטיגסטע שאַפונגען, וואָס זיינען ווען ניט איז דערגרייכט געוואָרן אויפן געביט פון דער יידישער נאַציאָנאַלער אַווטאָנאָמיע.

וואָס פאַר אַ מאָטיוון האָבן מיך געצוואונגען דורכצופירן אַזאַ גרויסן געזעץ, זייענדיג אין אַ צושטאַנד פון דעמיסיע? האָב איך נאָך געגלייבט וועלכע עס איז האָפענונג אויף דער דירעקטאָריע? האָב איך געמיינט, אַז דער געזעץ וועט אין דער נאָהענטסטער צייט באמת קאָנען דורכגעפירט ווערן אין לעבן?

ניין, אַזאַ האָפענונג האָב איך ניט געהאַט. נאָך מער: ביי דער פּאָליטישער ריכטונג, וועלכע האָט געזיגט אין דער דירעקטאָריע אין סוף פון איר קיעווער פּעריאָד, וואָלט איך איר נצחון גאָר ניט באַגריסט... ווי פיינטליך בין איך ניט געשטאַנען צום געדאַנק פון אַ ראַטן־מאַכט, וועלכע זאָל זיך שטיצן ניט אַזוי פיל אויף די אינערליכע כחות פון לאַנד, ווי אויף אַן אויסערליכער רויטער אַרמיי, פונדעסטוועגן האָב איך אין איר שוין דעמאָלט געזעהן אַ קלענערן בייז אין פאַרגלייך מיט דער שאָוויניסטישער רעאַקציע און פּאָגראָם־שטימונג, וועלכע וואָלט געוואָרן אומפאַרמיידליך ביים זיג פון פּעטלורעס פּאָליטיק.

פונדעסטוועגן האָב איך געהאַלטן פאַר נויטיג דורכפירן דעם פּראָעקט, ווייל גלויבנדיג אין דער צוקונפט פון דער יידישער נאַציאָנאַלער אַווטאָנאָמיע,האָב איך געהאַלטן פאַר וויכטיג, אַז די רעזולטאַטן פון שווערער מיה, וואָס איז אַזויפיל געלייגט געוואָרן אויפן ערשטן אַלזייטיגן מאָ־

דערנעם סטאַטוס פון אַ וועלטליכער יידישער קהלה, זאָלן ניט אַוועקגיין לאיבוד, אַז זיי זאָלן פאַרפיקסירט ווערן אין וועלכער ס'איז געזעצגעבונג, אפילו אין אַזעלכער, וועלכער ס'איז ניט באַשערט מקוים ווערן אין לעבן. חוץ דעם בין איך שוין דעמאָלט געשטאַנען אין פאַרבינדונג מיט מיין שפעטערדיגן נאָכפאָלגער פנחס קראַסני. ווי סקעפטיש כ'האָב זיך ניט באַציִען צום מיגליכן ערפאָלג פון זיין מיסיע, פונדעסטוועגן האָב איך געוואָלט, אַז פון מיינע הענט זאָל ער איבערנעמען דעם מאַקסימום פון מיגליכקייטן און יורידישע רעכט, און אַז זיין שפעטערדיגער ניט־ערפאָלג זאָל ניט קאָנען דערקלערט ווערן דורך פעלערן פון מיין זייט.

* * *

בערך אין דערזעלבער צייט איז מיר אויסגעקומען צו פירן אַ גאַנץ אינטערעסאַנטן שמועס מיט אַ פאָר פירנדע גאַליצישע פאָליטיקער, וועלכע זייענדיג צוליב פאַרשיידענע ענינים אין וויניצע, האָבן מיך באַזוכט, כדי זיך צו אינפאָרמירן וועגן די יסודות פון דער יידישער נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע. איינער פון זיי איז געווען דער יוסטיץ־סעקרעטאַר פון גאַליציישער רעגירונג, ד״ר בוראַטשינסקי. דעם אַנדערנס נאָמען געדענק איך ניט אַזוי פעסט. ס'איז, דוכט זיך, געווען דער וויצע־סעקרעטאַר פון אויסערליכע ענינים ד״ר וויטוויצקי (די מיניסטאָרן פון דער גאַליציישער רעגירונג האָבן געהייסן סעקרעטאַרן). נאָך דעם ווי כ'האָב זיי געענטפערט אויף אַ פאָר פראַגן וועגן די פאָרמען און אינהאַלט פון דער נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע אין „גרויס־אוקראַינע“, האָבן זיי אַליין איבערגעפירט דעם געשפרעך אויף גאַליציען.

קודם־כל האָבן זיי זיך געקלאָגט אויפן נייטראַליזם, וואָס איז פראָקלאַמירט געוואָרן דורכן מזרח־גאַליציישן יידישן נאַציאָנאַל־ראַט אין דעם פויליש־אוקראַינישן שטרייט.

„דער נייטראַליזם איז אומווערדיג. זיי קאָנען דאָך ניט זיין גלייכגילטיג צום גורל פון לאַנד, אין וועלכן זיי וואוינען. זיי ווייסן דאָך אויסגעצייכנט, אַז די אוקראַינער בילדן אין מזרח־גאַליציען דעם גרויסן רוב פון דער באַפעלקערונג און אַז דאָס לאַנד געהערט דעריבער אונז. פאַרוואָס דריקן זיי ניט אויס די דאָזיגע זעלבסטפאַרשטענדליכע מיינונג? ווער

וועט האָבן דאָס מאָראַלישע רעכט זיי דערפֿאַר צו פֿאַראורטיילן? איז ניט דער האַזיגער נייטראַליזם דער אויסדרוק פֿון באַהאַלטענע פּוילישע סימפּאַטיעס?

כ'האָב דערקלערט מיינע מיטשמועסער די מאָטיוון פֿון דער יידישער בירגערליכער פּאָליטיק, וואָס וויל ניט אַריינקומען צווישן צוויי פֿייערן. (כאָטש איך פּערזענליך בין מיט איר ניט מסכּים געווען).

„דאָס האָט מען אונז אָפּט געזאָגט, און פֿונדעסטוועגן איז דאָס ניט קיין גענוגנדער ענטפֿער. די מעשה איז די, וואָס דער דאָזיגער „נייטראַליזם" איז אין אמתן גאָר ניט אַזוי נייטראַל. וואָלטן מיר און די פּאָלאַקן געווען פֿאַרגעשטעלט אין מזרח-גאַליציע אין גלייכן מאָס, וואָלטן מיר און זיי געבילדעט, למשל, צו 40% פֿון דער באַפֿעלקערונג, וואָלט דער „נייטראַליזם" פֿון די 20% יידן געווען באמת נייטראַל און גערעכט. בעת מיר בילדן אָבער 75% פֿון דער באַפֿעלקערונג און די פּאָלאַקן 10—12% — איז דער „נייטראַליזם" פֿון די 13% יידן דאָך צום גרויסן טייל אַ באַגינסטיקונג פֿון דער פּוילישער פּאָזיציע. איר דאַרפֿט בײַ אַזעלכע באַדינגונגען אונז ניט פֿאַראיבל נעמען, וואָס מיר איילן ניט צו רעאַליזירן די אויך בײַ אונז פּראָקלאַמירטע יידישע אַווטאָנאָמיע. אגב, זיינען אויך די יידן בײַ אונז דערצו קאַלטער, ווייל זייער נייטראַליזם לאָזט זיי ניט אויסנוצן די געעפֿנטע מיגליכקייטן. זיי מיידן למשל אויס אונזער צייטווייליגן פּאַרלאַמענט".

כ'האָב געענטפֿערט אויף דעם מיטן אָנווייז, אַז נאַציאָנאַלע אַווטאָנאָמיע דאַרף ניט באַטראַכט ווערן אַלס אַ פּרייז פֿאַר יידישער אָנהענגערשאַפֿט; דורך אַזאַ פּאָליטיק וועלן זיי יידישע סימפּאַטיע ניט געווינען.

„נעמען מיר אָן, אַז איר זייט גערעכט", האָט אויף דעם געענטפֿערט בוראַטשינסקי. „אָבער כּדי די נאַציאָנאַלע אַווטאָנאָמיע זאָל באמת אָנהויבן דורכגעפֿירט ווערן, מוזן זיך די יידן קודם-כּל אַליין צונויפֿרייסן וועגן זייערע שטרייט-פּונקטן. מיר אין אַלטן עסטרייך ווייסן נאָך גוט, אַז אַווטאָנאָמיע באַשטייט קודם-כּל פֿון עפֿנטליכע שפּראַכרעכט און מינדערהייטס-שולן. קומען אָבער אַ טייל פֿון די יידן און פֿאַרלאַנגען די רעכט פֿאַר אַלט-העברעאיש, די אַנדערע פֿאַרן געשפּראָכענעם יידיש, און די דריטע שטעלן אַרויס נאָך אַ משונהדיקע פֿאָדערונג, אַז

מיר זאָלן געבן די דאָזיגע רעכט ביידע שפּראַכן. מיר װעלן אַליין מבֿלבּל, און װייסן ניט, װאָס צו טון"...

איך האָב דערקלערט די באַזונדער מיין שטעלונג אין דער דאָזיגע פראַגע און געגעבן זיי די עצה װאָס פריִער צו שאַפן אַ געלעגנהייט פון דעמאָקראַטישע װאַלן אין די יידישע קהלות און נאַציאָנאַל־ראַטן, און אַנידערשטעלן דערמיט פאַר דער יידישער באַפעלקערונג פון מלוכה־דיקן שטאַנדפּונקט די שפּראַכן־אַלטערנאַטיװ אין איר גאַנצער ערנסטקייט. װעלן שוין דאַן די סאָציאַליסטישע און. דעמאָקראַטישע עלעמענטן אין יידנטום ניט צולאָזן, אַז די נאַציאָנאַלע אױטאָנאָמיע זאָל בלייבן אַ טויטער בוכשטאַב צוליב איבערגעלעבטע דאָקטרינען.

ביים געזעגענען־זיך האָבן מיינע געסט, װעלכע האָבן, זעהט אויס, שוין געװאוסט װעגן מיין דעמיסיע, מיך איינגעלאַדן צו באַזוכן אַמאָל גאַליציען, װאו איך װעל קאָנען אויפן אָרט זיך קלאָר מאַכן די לאַגע.

XXVII. דער לעצטער האָפנונגס־שטראַל

די ראַטן־מאַכט אין קיעוו. — אירע שלום־פּאָרשלאָגן. — זייער איינדרוק אויף די אוקראַינער. — ווינישענקאָס שטעלונג. — די דערקלערונג פון פּועלי־ציון. — איבערנעריסן די באַציונגען. — די פּראַקטישע שוועריגקייטן. — כ'וואַרט אויף מיין נאָפאָלגער.

אין אַ פּאָר טעג נאָכן אָנקומען פון דער דירעקטאָריע קיין ווינניצע איז אין קיעוו אַריין די ראַטן־מאַכט (דעם 6־טן פעברואַר). דעמזעלבן טאָג האָט זי אָנגעהויבן שיקן שלום־פּאָרשלאָגן קיין ווינניצע. צי איז דאָס בלויז געווען אַ פּאָליטישער מאַנעוור, וואָס האָט געהאַט דעם צוועק צו געווינען פאַר זיך די נאָך וואַקלענדיגע עלעמענטן, אָדער צי איז דער דאָזיגער שריט דיקטירט געוואָרן דורכן באַוואוסטזיין, אַז די דירעקטאָריע, ניט קוקנדיג אויף איר גאַנצער מיליטערישער שוואַכקייט, שטיצט זיך אויף שטאַרקע פאָלקס־שטימונגען, וואָס קאָנען נאָך אַנידערשטעלן די ראַטן־מאַכט פאַר גרויסע סכנות, — דאָס קאָן איך אויף זיכער ניט זאָגן. עס שיינט אַלנפאַלס, אַז דערביי האָט געשפּילט אַ געוויסע ראָלע דער דרוק פונם מאָסקווער „סאָוונאַרקאָם", וועלכער האָט געשטרעבט וואָס גיכער אַריינשלאָגן דעם אוקראַיניש־גאַליציישן נאָגל קיין אייראָפּע און האָט ניט געוואָלט, אַז זיין פּאָליטיק זאָל פּאַראַליזירט ווערן צוליב די רוסיפיקאַטאָרישע תשוקות פון פּיאַטאַקאָוו מיט זיינע אָנהענגער. אַזוי אָדער אַנדערש, אָבער ס'איז אַ פאַקט, אַז באַלד נאָכן אָנקומען פון די באָלשעוויקעס קיין קיעוו האָט זייער מיליטערישער קאָמאַנדיר גענעראַל קלעמבאָווסקי אַרויסגערופן אין זייער אויפטראַג פעטליורען צום דירעקטן דראָט און פאָרגעשלאָגן אים צו שליסן שלום אויף פאָלגנדע באַדינגונגען: 1) אָנערקענונג פון דער ראַטן־מאַכט. 2) פולשטענדיגע אַמניסטיע.

3) געמיינזאַמער קאַמף קעגן דער קאָנטר־רעוואָלוציע. אין פאַל פון פּרינציפּיעלן הסכם צו פאַרהאַנדלונגען אויף דער דאָזיקער גרונדלאַגע, זאָל תיכּף באַשטימט ווערן אַ דעמאַרקאַציאָנס־ליניע און אָנגעהויבן ווערן די אונטערהאַנדלונגען. דערנאָך איז דער דאָזיקער פאָרשלאַג איבערגעחזרט געוואָרן אין דער פאָרם פון אַן אָפיציעלער ראַדיאָגראַם.

מען קאָן נאַטירליך אָנווייזן, אַז די אויבן־דערמאָנטע גרונדלאַגן זיינען זעהר ניט קלאָרע, בפרט דער פּונקט 1. האָט ער באַדייט, אַז די דירעקטאָריע זאָל אָנערקענען די פּיאַטאַקאָוו־רעגירונג אַזוי ווי זי שטייט און גייט אַלס די געזעצליכע מאַכט אויף דער אוקראַינע אָדער דאָס האָט מען געמיינט, אַז זי זאָל אָנערקענען דעם פּ ר י נ צ י פּ פון ראַטן־מאַכט און דערנאָך זאָל דער קאָנקרעטער פּערסאָנאַלער און פּאַרטייאישער באַשטאַנד פון דער ראַטן־רעגירונג באַשטימט ווערן לויטן הסכם פון ביידע פאַרהאַנדלנדע צדדים? איך מיין, אַז די אומקלאָרע פאָרמולירונג איז אויסגעקליבן געוואָרן מיט אַ כּוונה, כּדי צו קאָנען אין לויף פון די פאַרהאַנדלונגען טייטשן זי אין הסכם מיט דער לאַגע, וועלכע וועט צו יענעם מאָמענט עקזיסטירן. פונדעסטוועגן בין איך ניט מסופק אין דעם, אַז האָלט אויף דער אוקראַינישער זייט געווען אַ אויפריכטיגער וואונש זיך צונויפריידן, וואָלט מען געקאָנט אין לויף פון די פאַרהאַנדלונגען צווינגען דעם אַנדערן צד אויסטייטשן זיינע תנאים אינם זין פון ווירקליכן הסכם. דער דאָזיקער וואונש האָט אָבער אין ווינציע עקזיסטירט נאָך ווייניגער, ווי אין קיעוו.

אמת, אין די לינקערע אוקראַינישע קרייזן האָט מען אָנגעהויבן צו שמועסן, אַז דאָס אָפּוואַרפן פונם באָלשעוויסטישן פאָרשלאַג אפילו אין פאַל ווען ער ווערט ניט אויפריכטיג געמאַכט און די ניט־אויסנוצונג פון דער מעגליכקייט, אָדער קומען צו אַ שלום אָדער ווייניגסטנס אויפקלערן די באָלשעוויסטישע אַבזיכט, — וואָלט געווען אַ נאַרישע און פאַרברעכערישע טאַקטיק. מען האָט גערעדט מיט פאַרביטערונג וועגן דעם, אַז די מיליטערישע אָנפירונג מיט פּעטלורע בראש האָט אין קיעוו פּשוט אָפּגענאַרט די רעגירונג און דירעקטאָריע מיט אירע „זיכערע“ ידיעות וועגן דעם, אַז אויף אוקראַינע רוקן זיך אָן כינעזן און לאַטישן בעת אין אמתן זיינען אין קיעוו אַריין בלויז אוקראַינישע סאָלדאַטן פון באָגון און די טאַראַשטשער דיוויזיע.

„אויב אַזוי, האָט מען געטענהט, איז אונזער גאַנצער קאַמף געווען ניט קעגן אַ פרעמדן אָנגריף, נאָר קעגן אייגענע ברידער. דער קריג איז אויף אַזאַ אופן ניט קיין נאַציאָנאַלער, נאָר אַ בירגער-קריג, אין וועלכן דער צד, וואָס קעמפט קעגן די סאָוועטן, מוז ווילנדיג ניט ווילנדיג אַריינקומען אין די הענט פון דער עקסטער רעאַקציע".

אַזעלכע שטימונגען זיינען אין די ערשטע טעג פון דער עוואַקואַציע געווען שטאַרק פאָפולער ביי געוויסע פאָליטישע קרייזן, וואָס האָבן זיך צונויפגעקליבן אין ווינניצע. אָבער זיי האָט געפעלט אַ שטאַרקע ציל-באַוואוסטע פירונג און חוץ דעם האָבן זיי ניט געהאַט קיין מיליטערישע קראַפט אויף וועלכער זיי וואָלטן זיך געקאָנט אָנשפאַרן. ווינטשענקאָ, וואָס איז סיי לויט זיין פריהערדיגער שטעלונג סיי אויך לויט זיין שפעטערדיגן „על חטא" אין דעם בוך וועגן דער „אויפלעבונג פון דער נאַציע", געווען דער נאַטירליכער פירער פון דער דאָזיגער ריכטונג, איז אין יענע טעג געווען פול מיט וואַקלענישן און ספקות. אין עצם האָט ער שוין ניט געגלויבט אין אַ מעגליכקייט פון וועלכער ס'איז פאַרשטענדיגונג מיט די באָלשעוויקעס און ניט געקעמפט פאַר איר. איך האָב אפילו ניט דעם איינדרוק, אַז ער איז דעמאָלט אַנטשידן געווען קעגן דעם בונד מיט דער אַנטאַנט; אפשר ער האָט פשוט ניט געוואָלט באַשמוצן זיינע פערזענליכע סאָציאַליסטישע הענט. און חוץ דעם האָט ער קיין ברירה ניט געהאַט: די אַנטאַנט האָט דאָך אַלס ערשטן פונקט פון אירע באַדינגונגען פאַרלאַנגט, אַז די באָלשעוויקעס וויניטשענקאָ און טשעכאָווסקי זאָלן פאַרשוואונדן ווערן פון אוקראַאינישן פאָליטישן לעבן.

אפילו טשעכאָווסקי, וואָס איז שטענדיג געווען אויסגעהאַלטענער און ליינקער פאַר וויניטשענקאָ, איז אין יענע טעג אַרומגעגאַנגען פול-שטענדיג פאַריאושט און נידערגעשלאָגן און אָהן וועלכער איז קאָנקרעטער פאָליטישער פראָגראַם. איבעריגנס, איז ער ניט געווען דער מאַן פון פעסטן ווילן, וואָס וואָלט געקאָנט ברעכן דעם ווילן פון די אַטאַמאַנען...

כ'האָב אָבער פאָרט דעם איינדרוק, אַז וואָלטן די אוקראַאינישע אָנהענגער פון אַ פאַרשטענדיגונג מיט דער ראַטן-מאַכט פאַרמאָגט אַ פעסטע ציל-באַוואוסטע פירונג, וואָס וואָלט אָהן ספקות געגאַנגען צו אַ באַשטימטן ציל, וואָלטן זיי גראָד אין די ערשטע טעג פון וויניצע גע-

האָט אַ סך שאַנסן איבערגענומען די פּאַקטישע מאַכט אין די הענט. די פּאָפּולאַריטעט פון פּעטלורע איז צו יענעם מאָמענט שטאַרק געפאַלן. ביי פילע פון די סיטשעוויקעס האָבן זיך ממש געעפנט די אויגן. דער קריג מיט די פּאָליאַקן אין גאַליציען האָבן געשטופּט פילע פון זיי צו דעם געדאַנק צו אָנערקענען די ראַטן־מאַכט אויב ניט פון סאָציאַליסטישן, טאָ פון נאַציאָנאַלן שטאַנדפּונקט. מיר און ח' אַסאַרקאַן איז אויסגעקומען ניט איין מאָל צו שמועסן וועגן דעם אין וויניצע מיטן גייסטיקן לידער פון די סיטשעוויקעס, ד״ר נאַזאַרוק, און דאָס מאָל איז דער טאָן פון זיינע רייד געווען גאַנץ אַן אַנדערער ווי אין קיעוו. אין אַ פּאָר וואָכן שפּעטער האָבן די אָנפירער פון די סיטשעוויקעס — קאָנאָוואַלעץ, מעלניק, נאַזאַרוק אפילו לויט אייגענער איניציאַטיוו פאָרגעשלאָגן דער דירעקטאָריע צו אָנערקענען די ראַטן־מאַכט, אָבער דעמאָלט איז שוין די דירעקטאָריע געווען אידענטיש מיט פּעטלורען, אַלע לינקערע עלעמענטן זיינען שוין פון איר אַוועק, דער פּראָסקוראָווער פּאָגראָם און אַנדערע שרעקלעכע געשעענישן זיינען שוין געווען געשאַפענע טאַטזאַכן, — און כ'בין מסופק, צי וואָלט דעמאָלט די ראַטן־מאַכט איינגעגאַנגען אין פאַרהאַנדלונגען מיט דער פּעטלורע־רעגירונג, אפילו ווען די לעצטע וואָלט דאָס געוואָלט.

כ'האָב דעריבער דעם רושם, אַז וואָלט אַזאַ פּערזאָן ווי ווינטשענקאָ אין די קריטישע טעג פון קלעמבאָווסקים פאָרשלאַג געקומען צו דער „סטרילעצקאַיאַ ראַדאַ“, דערקלערט איר כּדבעי די פּאָליטישע לאַגע און פאָרגעשלאָגן איר אַ באַשטימטן וועג פאַר דער פאַרשטענדיקונג מיט דער ראַטן־מאַכט, וואָלט פּעטלורע מיט זיינע אַטאַמאַנען געמוזט אַוועקפאָרן קיין אויסלאַנד און די גרעסטע מניעה פאַר דער פאַרשטענדיקונג וואָלט אַראָפּ. ווינטשענקאָ האָט דאָס אָבער ניט געטאָן, ווייל ער אַליין האָט אין דעם ניט געגלויבט...

* * *

פאַר אונז, פאַר די מיטגלידער פונם פּועלי ציוניסטישן הויפּט־קאָמיטעט, וואָס זיינען צו דעם מאָמענט געווען אין וויניצע (אַסאַרקאַן, גאָלדעלמאַן, גאַנאָפּאָלסקי און איך), איז קלאָר געווען, אַז דער פאָרשלאָג פון מאָסקווער „סאָוונאַרקאָם“ וועגן שליסן שלום האָט ביי דער געשאַפענער לאַגע קיין שאַנסן ניט אָנגענומען צו ווערן מצד דער דירעקטאָריע

און אַז ס'איז נישטאָ דעריבער קיין שום יסוד צו ענדערן די פּאָליטישע ליניע, וועלכע איז אונז פאָרגעשריבן געוואָרן דורך דער פּאַרטיי-באַראַטונג אין קיעוו. מיר האָבן אָבער געהאַלטן, אַז באַנוגענען זיך מיט דער דימיסיע פון אונזערע פּאַרטיי-פאָרשטייער אין מיניסטעריום איז וועניג, אַז מע מוז דער אוקראַינישער עפענטליכקייט קלאָר מאַכן די מאָטיוון פון אונזער אַוועקגיין און געבן, אגב, דערמיט די לינקערע עלעמענטן צווישן איר די געלעגנהייט אַרויסצוווייזן אַן אַקטיווקייט אויף אַ באַשטימטער, פאַר אונז אָננעמבאַרער, פּאָליטישער מינימום-פּראָגראַם. דעריבער האָבן מיר באַשלאָסן אָפּגעבן דער דירעקטאָריע אַן אַלגעמיינע פּאָליטישע דערקלערונג און פאַרעפנטליכן זי דערנאָך אין דער אוקראַינישער פּרעסע. צו דעם צוועק האָבן מיר אין דרייען (אסארקאַן, גאָלדעלמאַן און איך) באַזוכט דעם זעקסטן אָדער זיבעטן פעברואַר די דירעקטאָריע, וואו מיר זיינען אויפגענומען געוואָרן אין איר נאָמען דורך ווינישענקאָ, און איבערגעגעבן אים פאָלגענדע רעזאָלוציע:

„נעמענדיג אין באַטראַכט, א) אַז ביי דער איצטיגער מיליטערישער און פּאָליטישער לאַגע איז די אוקראַינישע פאָלקס-רעפּובליק ניט אין שטאַנד אויסצומיידן קיין פאַרשטענדיגונג און בונד מיט איינעם פון די צוויי כוחות, וואָס רוקן זיך אָן אויף אוקראַינע,

ב) אַז דער בונד מיט דער אימפּעריאַליסטישער אַנטאַנט, וועלכע שטייט אומעטום אויף דער וואַך פון די אינטערעסן פון די פאַרמעגליכע קלאַסן, וועלכע פּראָקלאַמירט אין אַ וועלט-מאַסשטאַב אַ מלחמה דעם סאָציאַליזם און שטעלט מיט זיך פאָר דעם ניי-געשאַפענעם „הייליגן בונד" קעגן די אַרבעטענדע מאַסן, וועט אומבאַדינגט ברענגען צו דער אויפשטעלונג פון אַ רעאַקציאָנערן רעזשים אין אוקראַינע און צום פאַרלוסט פון נאַציאָנאַלע און סאָציאַלע עראָבערונגען פון דער רעוואָלוציע,

ג) אַז די פאַרשטענדיגונג און געמיינזאַמער אָנגריף מיט דער אַנטאַנט קעגן די באָלשעוויקעס, וואָס באַטייט די איינלאַדונג פון אויסערליכע כוחות קעגן אַ טייל פון דער אייגענער באַפעלקערונג, וועט אויפהייבן קעגן דער דירעקטאָריע אויך די פאָלקס-מאַסן, וואָס האָבן זי עד היום אונטערגעשטיצט, און וועט אויף לאַנג דיסקרעדיטירן די אידעע פון דער אוקראַינישער מלוכהשאַפט גופא —

—וואָרנט דער הויפּט־קאָמיטעט פון דער ייד. ס. ד. א. פּ. (פּועלי־ציון) די דירעקטאָריע פון אַ בונד מיט דער אַנטאַנט און לעגט איר פאָר ענערגיש שטעלן זיך אויפן וועג פון אַ פאַרשטענדיגונג מיט די באָל־שעוויקעס. דער הויפּט־קאָמיטעט האַלט פאַר נויטיג אָנצונעמען דעם פאָרשלאָג פונם „סאָוונאַרקאָם" וועגן דער פאַרמיטלונג אויפן אוקראַי־נישן פראָנט, זייענדיג זיכער, אַז דורך די פאַראייניגטע אָנשטרענגונגען פון אַלע סאָציאַליסטישע כוחות, וואָס שטייען אויפן יסוד פון פולער נאַציאָנאַלער זעלבסבאַשטימונג, וועט זיך איינגעבן אויך אין די ראַמען פון ראַטן־מאַכט איינהאַלטן די זעלבשטענדיגקייט פון אוקראַינע און אָפּ־שלאָגן אַלע פּרואוון צו רוסיפיצירן אירע פעלקער.

נעמענדיג אין באַטראַכט די באַשלוסן פון דער פּאַרטיי־קאָנפערענץ, דערקלערט דער הויפּט־קאָמיטעט, אַז דער אַרויסטריט פון דער דירעק־טאָריע אויפן וועג פון אַ בונד מיט דער אַנטאַנט קעגן די באָלשעוויקעס צווינגט אים זיך אָפּזאָגן אין דער צוקונפט זי צו אונטערשטיצן".

ווינטשענקאָ האָט אויפמערקזאַם דורכגעלייענט די דאָזיגע רעזאָ־לוציע און דערנאָך זיך געווענדעט צו אונז מיט דער פאָלגענדער, עטוואָס איראָנישער, פראַגע:

— גלויבט איר באמת, אַז מיט די באָלשעוויקעס קאָן מען זיך דורכרעדן, אַז זייער וואָרט איז אַ וואָרט, אַז זייערע פאָרשלאָגן זיינען פאָרשלאָגן?

די דאָזיגע פראַגע און איר טאָן האָט אונז עטוואָס איבעררעאַשט. ווי ס'זעהט אויס, האָט זיך די פּאָליטישע שטימונג פון ווינטשענקאָ אין משך פון די לעצטע טעג שטאַרק געענדערט.

איינער פון אונז (דאַכט זיך, אַסאַרקאַן) האָט אויף דער פראַגע גע־ענטפערט, אַז מיר גלויבן יאָ אין אַ הסכם מיט די באָלשעוויקעס, ווייל די באָלשעוויקעס וועלן ניט האָבן קיין אינטערעס עובר צו זיין אויפן הסכם, אויף וויפיל ער וועט אויך פונם אַנדערן צד געשלאָסן ווערן מיט אויפריכטיגע כוונות. אגב, וועלן די אוקראַינישע סאָציאַליסטן פאָרשטעלן מיט זיך אין לאַנד אין פאַל פון אַ הסכם אַזאַ פּאָליטישן כוח, מיט וועלכן מע וועט זיך געוויס רעכענען.

ווינטשענקאָ האָט ביטער געשמייכלט, אָבער גאָרניט געענטפערט.

דערנאָך האָט ער אונז מיטגעטיילט, אַז ער פּערזענליך טרעט אַרויס פון דער דירעקטאָריע און וועט אין אַ פּאָר טעג אַרום אַוועקפאָרן קיין אויסלאַנד. אונזער רעזאָלוציע וועט ער דער דירעקטאָריע פּאָרלעגן. ער מיינט אָבער ניט, אַז זי זאָל זיין בכוח צו ענדערן דעם פּאָליטישן קורס.

מיר האָבן אים ניט געפרעגט, צי וועט ער דערביי, לכל הפּחות, פּאַרטיידיגן פּערזענליך אין דער דירעקטאָריע די פּאָזיציע, וואָס ווערט פּאָרגעלעגט דורך אונז. זיין ערשטע פראַגע איז פאַר אונז שוין געווען אויף דעם אַ גענוגנדע תּשובה...

מיר זיינען אַוועק.

מיט דער דאָזיגער קורצער אוידיענץ זיינען אונזערע באַציהונגען אַלס פּאַרטיי צו דער דירעקטאָריע ענדגילטיג איבערגעריסן געוואָרן. אויב שפּעטער האָבן איינצעלנע פּערזאָנען און קאָמיטעטן געפּרואווט ווידער אָנקניפּן די אָפּגעריסענע באַציהונגען, איז דאָס ניט געווען אין הסכם און מיטן וואונש פון דער פּאַרטיי, אַלס גאַנצער...

* * *

מיט אונזער לעצטער אוידיענץ ביים ראש פון דער דירעקטאָריע איז די פּאָליטישע זייט פון מיין דעמיסיע ערלעדיגט געוואָרן. די פראַגע איז געווען, ווי טוט מען דאָס פּראַקטיש. סתּם אַוועקגיין פון מיניסטעריום, ניט האָבנדיג וועמען אַוועקצוגעבן די פּאַפּירן, דאָקומענטן און געלט־סומען, וואָס זיינען געווען אין מיין רשות, האָב איך ניט געקאָנט. כ'האָב אויף אַ מאָמענט געטראַכט אָנצושרייבן אַ פאָרמעלן באַפעל, לויט וועלכן צוליב מיין דימיסיע גיב איך איבער די צייטווייליגע אָנפירונג מיט לויפנדע ענינים דעם העכסטן נאָך מיר באַאַמטן פון מיניסטעריום; אַזעלכער איז געווען דער דירעקטאָר פונם דעפּאַרטאַמענט פאַר אַלגעמיינע ענינים, אַסאַרקאַן. כ'האָב גערעכנט, אַז ער, אַלס ניט־פּאַראַנטוואָרטליכער אָנפירער פון מיניסטעריום, וואָס איז ניט באַשטימט אויף דעם פּאָסטן פון מיניסטאָרן־ראַט, וואָלט שוין רוהיג געקאָנט מיט עטליכע טעג שפּעטער איבערגעבן אַלע ענינים דעם מלוכה־סעקרעטאַר קאָרטשינסקי. אַסאַרקאַן האָט זיך אָבער פון דער קאָמבינאַציע קאַ־

טענאָריש אָפּגעזאָגט, און איך האָב אויף אים קיין פאַריבל ניט געהאַט. צווישן אונז האָבן מיר גאַנץ גוט געוואוסט, אַז עוואַקואירנדיג זיך מיט מיר צוזאַמען קיין וויניצע, האָט ער דער עיקר געהאַט דעם צוועק צו דערגרייכן אויפן אומוועג דורך דעם זיין פרוי, וואָס איז געבליבן שטעקן אין ראָסטאָוו...

דער נייער פרעמיער, אָסטאַפּענקאָ, וואָס איז באַשטימט געוואָרן בערך דעם 5־טן פעברואַר אויף טשעכאָווסקים אָרט, האָט מיר פאָרגעלעגט נאָכטאָן דעם ביישפּיל פון אייניגע אוקראַינישע ס״ד (למשל מאַרטאָס), וועלכע זיינען, ניט קוקנדיג אויף דעם, וואָס זייער פּאַרטיי איז אַוועק פון דער רעגירונג, געבליבן אין דעם נייעם קאַבינעט מיט דער צושטימונג פון דער פּאַרטיי אויף פּערסאָנאַלע יסודות. כ׳האָב זיך פון דעם פאָרשלאָג קאַטעגאָריש אָפּגעזאָגט און פאַרלאַנגט פון אָסטאַפּענקאָ, ער זאָל גלייך באַשטימען אַ יידישן מיניסטער, וועמען איך זאָל קאָנען איבערגעבן די ענינים. היות, ווי אָסטאַפּענקאָ האט ניט געהאַט פאַר זיך קיין באַשטימטע פּערזאָן און ווייל ער איז בכלל געווען פאַרנומען מיט פלערליי אַנדערע זאָרגן, האָט ער מיר פאָרגעלעגט, איך זאָל ווייטער פאַרוואַלטן מיטן מיניסטעריום ניט אַלס מיניסטער, נאָר אַלס „אָנפירער מיט די ענינים״. איך האָב אויך פון דעם זיך אָפּגעזאָגט, און מיר האָבן סוף כל סוף זיך צונויפגערעדט, אַז אין משך פון די עטליכע טעג, ביז ער וועט מיט עמעצן באַזעצן דאָס אָרט, וועל איך אָנפירן מיט די לויפנדע ענינים מיטן לאַנגן, פון אַלע פּאָליטישע חשדים געפאַנצערטן, טיטל: „צייטווייליגער ממלא־מקום פונם אָנפירער מיט די ענינים פון מיניסטעריום פאַר יידישע אָנגעלעגנהייטן״.

מיט דעם דאָזיגן באַשיידענעם טיטל האָב איך געוואַרט ביז עס וועט קומען דער אומגליקליכער, וואָס וועט פאַרנעמען דאָס ליידיגע אָרט. אין ערגסטן פאַל בין איך אַנטשלאָסן געווען, אויב דאָס וואָלט ניט געשעהן אין משך פון עטליכע טעג, איבערגעבן די ענינים און חשבונות דעם מלוכה־סעקרעטאַר.

XXVIII. ענדליך פריי!

די דעלעגאַציע פון זשיטאָמיר-באַרדיטשעוו. — האַרבע קשיות. — אַנטאַנט, באָלשעוויקעס און יידישע פאָגראָמען. — פנחס קראַסני, אַלס מיין נאָכפאָלגער. — זיין געהיימניספולע פאַרשווינדן. — די אַטמאָספער אין וויניצע. — די ערשטע קלאַנגען וועגן פראָסקוראָוו אין מיין שמועס מיט אָסטאַפענקאָ. — די רייזע-געלעגענהייט. — געקומען קיין אדעס.

דער צופאַל האָט געוואָלט, אַז דער אומגליקליכער קאַנדידאַט זאָל זיך באַלד געפינען. פון באַרדיטשעוו און זשיטאָמיר איז אָנגעקומען אַ דעלעגאַציע פון אָרטיגע טוער, טיילווייז אין אויפטראָג פון דער אָרטיגער זעמסטווע צום מיניסטעריום פון אינערליכע ענינים, (וועגן געלט פאַר שפיטאָלן און שולן), טיילווייז אין אויפטראָג פון די דאָזיגע יידישע קהלות צום יידישן מיניסטעריום וועגן אָפגעמען ביי אים דאָס געלט, וואָס איז אַסיגנירט געוואָרן פאַר די געליטענע פון די פאָגראָמען. אין דער דאָזיגער דעלעגאַציע איז אויך געווען פנחס קראַסני פון דער „פאָלקס-פאַרטיי", וואָס האָט געשפילט אין איר אַ געוויסע ראָלע (ער איז געווען איינער פון די פינף דעלעגאַטן, וועלכע זי האָט דורכגעפירט צו דער צייטווייליגער נאַציאָנאַלער פאַרזאַמלונג). אין באַרדיטשעוו איז ער געווען אַן אָנגעזעהענער כלל-טוער, דאַכט זיך וויצע-פאָרזיצער פון דער דאָרטיגער זעמסטווע. די איבעריגע מיטגלידער פון דער דעלעגאַציע זיינען געווען: פאַניע נירענבערג — אַ באַקאַנטע בונדיסטישע טוערין, סאָלאָדאַר און י. גיטערמאַן. כ'האָב אויפגענומען די דעלעגאַציע מיט באַדייטענדער צופרידנקייט, דער עיקר צוליב דעם, ווייל כ'האָב געוואָלט, אַז די געלט-סומעס, וועלכע איך האָב נאָך געהאַט פאַר די געליטענע פונם פאָגראָם, אָנדערטהאַלבן מיליאָן, זאָלן

אָנקומען צו די געליטענע און ניט אָפּגעגעבן ווערן צוריק צו דער מלוכה־קאַסע, וואָס איך וואָלט געמוזט טאָן, ווען איך פאַרלאָז דאָס מיניסטער־יום פאַרן אָנקומען פון דער דאָזיגער דעלעגאַציע. איך האָב געהאַט מיט דער דעלעגאַציע אַ געשפּרעך, אין וועלכן מיר זיינען מושווה געוואָרן וועגן די פאָרמען פון הילף און פון געלט־קאָנטראָל. אַלס פאָרשטייער מצד דעם מיניסטעריום ביי דער פאַרטיילונג פון דער הילף האָב איך באַשטימט ה׳ גאַנאָפּאָלסקי, וועלכער איז טאַקע אָפּגעפאָרן אין אַ פּאָר טעג אַרום מיט דער זעלבער דעלעגאַציע קיין זשיטאָמיר. איך האָב אים דערביי באַאויפטראָגט, אַז אויב די באָלשעוויקעס וועלן זיך דערנעהענטערן צו זשיטאָמיר, זאָל ער ניט קומען צוריק קיין וויניצע, נאָר פאָרזעצן זיין וויכטיגע אַרבעט און דערנאָך קומען קיין קיעוו און אינפאָרמירן דעם הויפּט־קאָמיטעט וועגן דעם, ווי מיר ערפילן אין וויניצע די באַשלוסן פון דער פאַרטיי־באַראַטונג. אַזוי האָט ער טאַקע געטאָן.

נאָך דער פאַרענדיגונג פון דעם שמועס מיט דער דעלעגאַציע, האָט קראַסני געזאָגט, אַז ער וואָלט געוואָלט זיך מיט מיר דורכרעדן פּערזענליך.

—כ׳הער, אַז איר פאַרלאָזט דאָס מיניסטעריום. פאַרוואָס טוט איר עס? מיינט איר ניט, אַז די פאַרווירקליכונג פון דער נאַציאָנאַלער אַווטאָנאָמיע און דער קאַמף קעגן פּאָגראָמען פאַרלאַנגען, אַז איר זאָלט בלייבן?

דאָס איז געווען קראַסניס פראַגע, ווען מיר זיינען געבליבן אַליין.

כ׳האָב געענטפערט, אַז איך גלויב ניט, אַז מע קאָן ממשותדיג קעמפן קעגן פּאָגראָמען דערמיט, וואָס מע וועט אויסזוכן די שולדיגע אין יעדן איינצעלנעם פּאָגראָם, באַשטראָפן זיי און שאַפן מאַטעריעלע הילף פאַר די משפחות פון די געליטענע, וואָס זיינען געבליבן לעבן. ליידער, איז דאָס אויך נויטיג, אָבער היילן דערמיט די ערשיינונג אַלס גאַנצע איז אַלצאיינס, ווי שמירן מיט אַ זאַלב יעדן איינצעלנעם פלעק ביי אַ מאָזל־קראַנקן. דער ריכטיגער קאַמף באַשטייט אין אויסזוכן די אינעווייניגסטע סיבות פון דער קראַנקהייט און פאַרשטאָפן אירע קוועלן. איך מיין, אַז כל זמן די דירעקטאָריע וועט פירן אַ באַוואָפנטן קאַמף קעגן די באָלשעוויקעס, זיינען ביי די אוקראַינישע באַדינגונגען די פּאָגראָמען אומפאַרמיידליך, ווען אפילו די דירעקטאָריע און רעגירונג זאָלן באַשטיין פון

לויטער אוהבֿ־ישׂראל. דערמיט, וואָס די דירעקטאָריע אַקצעפּטירט ניט אונזער פאָדערונג וועגן באַלדיקער פאַרשטענדיקונג מיט די באָלשעוויקעס, זאָגט זי זיך אָפּ פון דעם מיטל, וועלכער וואָלט ביי איצטיקער צייט געווען מער מסוגל, ווי יעדער אַנדערער, צו מאַכן אַ סוף מיט די פּאָגראָמען.

— הייסט דאָס, אַז אייער דימיסיע איז ניט דירעקט פאַרבונדן מיט דער פראַגע וועגן פּאָגראָמען? — האָט מיך איבערגעפרעגט קראַסני.

— מיר קאָנען ניט אָפּטיילן די פראַגע וועגן פּאָגראָמען פון דער פראַגע וועגן אַלגעמיינער פּאָליטיק. וואָלט זיך געהאַנדלט בלויז וועגן פּאָגראָמען, וואָלט איך געהאַלטן פאַר אוממעגלעך צו דימיסיאָנירן, כּל־זמן איך וואָלט געמיינט, אַז די מעטאָדן, וואָס ווערן אָנגעווענדעט קעגן זיי, זיינען ריכטיקע און ווירקזאַמע. להיפּוך, ביי אַזאַ פּאָראויסזעצונג וואָלטן גראָד פּאָגראָמען געווען אַ סיבה, צוליב וועלכער אַ יידישער מיניסטער טאָר ניט פאַרלאָזן זיין פּאָסטן.

כ'האָב דערביי מיט אַ געוויסער ביטערקייט דערציילט וועגן די איליוזיעס וואָס הערשן ביים יידישן עולם בנוגע דער ווירקונג, וואָס אַ יידישער „פּראָטעסט" קעגן פּאָגראָמען מאַכט אין דער ציוויליזירטער וועלט. מע קאָן זיך אַליין ניט צוגעוועהנען צום געדאַנק, אַז די צייט פון קעשענעווער פּאָגראָם, ווען די דערמאָרדונג פון 60 יידן האָט באמת אַרויסגערופן אַ שטורעם אין דער גאַנצער געבילדעטער וועלט, זיינען שפּורלאָז אַריבער. דער וועלט־קריג האָט געשאַפן אַזאַ פאַרווילדערונג, אַז אפילו אַ טויזנט מאָל גרעסערע צאָל פון קרבנות וועט קיינעם ערנסט ניט אָנרירן. ווען איך, אַלס יידישער מיניסטער, וואָלט פאַרלאָזט מיין אַמט אַלס פּראָטעסט נאָך דעם זשיטאָמירער פּאָגראָם, וואָלט דאָס געווען אַ לעכערליכע און פרוכטלאָזע דעמאָנסטראַציע. איך פאַרלאָז מיין אַמט איצט, ווייל איך האָב זיך איבערגעצייגט, אַז דאָס מיטל, וועלכן כ'האַלט פאַר אַ ראַדיקאַלער היילונג פון דער לאַגע, ווערט ניט אָנגעווענדעט. מיין אַוועקגיין איז דעריבער אין עצם פאַרבונדן מיט דער פראַגע וועגן פּאָגראָמען, הגם די דאָזיקע פראַגע ווערט אַריינגעלעגט אין די ראַמען פון דעם אַלגעמיינעם פּראָבלעם וועגן דער אויסערליך־פּאָליטישער אָריענטאַציע.

— און מיינט איר ניט, אַז אַ בונד מיט דער אַנטאַנט וואָלט אויך געווען אין שטאַנד אָפּצושטעלן די פּאָגראָמען?

איך האָב אויף דער פראַגע געענטפערט נעגאַטיוו. וואָלט ווײניגסטענס די אַנטאַנט געשיקט אַ האַלב מיליאָן פון אירע אײגענע מערב־אײראָפּעאישע סאָלדאַטן,—וואָלט איך אַזעלכע האָפענונגען נאָך געקאָנט פאַרשטײן, הגם אויך אין אַזאַ פאַל איז ניט אויסגעשלאָסן, אַז פאַגראָמען זאָלן פאָרקומען אפילו פאַר די אויגן פון דער פראַנצויזישער אַרמײ: די פראַנצויזישע איבער־קאָמאַנדע איז דאָך פולשטענדיג אונטער דער השפּעה פון די רוסישע רעאַקציאָנערע און אַנטיסעמיטישע קרײזן. אין דעם מאָמענט, ווען מע וועט זי איבערצײגן, אַז די באַקעמפונג פון יידנטום פאַרגרינגערט דעם קאַמף קעגן באָלשעוויזם, וועט זי די פאָגראָמען אפילו אונטערשטיצן. דער הויפּטצוועק פון דער עקספּעדיציע קײן רוסלאַנד איז דאָך דאָס אויפמאָנען די צאַרישע חובות, און אויב אויף דער וואָגשאָל וועלן שטײן פון אײן זײט אַ מיליאָן יידישע לעבנס און פון דער אַנדערער כאָטש אײן מיליאַרד גאָלדענע פראַנקן, איז דען אַ ספק, וואָס וועט איבערוועגן אין פּאַריז?

ס'איז אָבער זיכער, — האָב איך פאָרגעזעצט צו אַנטוויקלען מײנע געדאַנקען, — אַז קײן רוסלאַנד וועט די אַנטאַנט קײן אײגענע סאָלדאַטן פון מערב־אײראָפּע ניט שיקן. זי וויל אײננעמען אוקראַינע מיט פוילישע, רומענישע און גריכישע סאָלדאַטן — אַלץ נאַציעס, וועמענס יידנפרײנטליכקײט איז אונז גענוג באַקאַנט. *) אין נאָך אַ גרעסערער מאָס וועט זי זיך שטיצן אויף די רעאַקציאָנערסטע עלעמענטן פון דער רוסישער און אוקראַינישער באַפעלקערונג. קאָנען אָבער די דאָזיגע עלעמענטן זיך באַגײן אָהן אַנטיסעמיטיזם? האָבן זײ דען בעסערע אַרגומענטן, כדי אויפצוהעצן די פּויערים *בײ דער איצטיגער נאָך רעוואָלוציאָנערער שטימונג פון די מאַסן* קעגן די באָלשעוויקעס? און איז דען בײ היינטיגער גרויזאַמער צײט מעגליך אַ שטילער קולטורעלער אַנטיסעמיטיזם, וואָס זאָל זיך ניט אויסדריקן אין יידישע שחיטות?.. דעריבער מײן איך — האָב איך פאַרענדיגט — אַז אומאָפּהענגיג פון אַלע סאָציאַלע מאָמענטן, דאַרפן מיר אפילו פון רײן־נאַציאָנאַלן שטאַנדפּונקט פאַרלאַנגען, אַז די אוקראַינישע פּאָליטיק זאָל זיך אָריענטירן אויף די באָלשעוויקעס און בשום אופן ניט אויף דער אַנטאַנט.

*) אין דעם מאָמענט, ווען כ'האָב דאָס גערעדט, זײנען אין אדעס אַרומגעזעצט געוואָרן צוויי דיוויזיעס גריכישע סאָלדאַטן.

מיין מיטשמועסער האָט מיר אויף דעם געענטפערט, אַז ער קאָן ניט אָנערקענען מיין אַרגומענטאַציע פאַר ריכטיג.

— איר רעדט וועגן קאַמף קעגן פּאָגראָמען. אָבער די באָלשעוויס־טישע הערשאַפט איז אַליין און פאַר זיך דער ערנסטער און גרעסטער יידן־פּאָגראָם. נעמט אונזערע יידישע קליינע קלייטניקעס און בעל־מלאכות, וואָס בילדן דעם רוב פון אונזער באַפעלקערונג. זיי ווערן דאָך אינגאַנצן רואינירט און אויסגעהונגערט דורך אומזיניגע נאַציאָנאַ־ליזאַציעס און קאָנפיסקאַציעס. איז דאָס לאַנגזאַמע שטאַרבן פון הונגער בעסער, ווי דערהרגעט ווערן דורך דער האַידאַמאַקישער קויל? — חוץ דעם איז מעגליך צו קעמפן קעגן די פּאָגראָמען אויך אין די ראַמען פון דער איצטיגער מאַכט. גראָד אַ בונד מיט דער אַנטאַנט וועט צווינגען די דירעקטאָריע אָנשטרענגען אַלע כוחות, כדי ניט צולאָזן די פּאָגראָ־מען. גראָד אַ בונד מיט דער אַנטאַנט וועט ברענגען די ברייטע יידישע מאַסן אויף דער זייט פון דער דירעקטאָריע, און דערמיט אַליין אָפּ־שוואַכן די כוואַליע פון פּאָגראָמען. יידן, זייענדיג אויף דער זייט פון דער דירעקטאָריע, וועלן דערמיט אַליין בילדן אַ קראַפט, וואָס וועט ניט צולאָזן די פּאָגראָמען.

און אויסער דעם אַלעמען, — האָט פאַרגעזעצט קראַסני מיט אַלי־שטייענדער היץ, — גלויב איך ניט אין סאָציאַליזם; כ'גלויב אָבער שטאַרק אין דער מאַכט פון דער אַנטאַנט, דאָס איז די גרעסטע קראַפט אין דער וועלט, און איך גלויב אויך שטאַרק אין דער אוקראַינישער באַ־וועגונג, וואָס איז אַ געזונטע לעבנספעהיגע ערשיינונג. איך האַלט, אַז פון אייער זייט איז אַ גרויסע עולה, וואָס איר פאַרלאָזט דאָס מיניסטעריום.

ניט וועלנדיג זיך אַריינלאָזן אין קיין דיסקוסיע, האָב איך געשוויגן. קראַסני האָט פאָרגעזעצט:

— כ'ווייס, אַז פיל זיינען קעגן אייער פּאָליטיק, אַז מע באַשולדיגט אייך, וואָס איר האָט פאַרנומען אייער פּאָסטן, ניט קוקנדיג אויפן זשי־טאָמירער פּאָגראָם. כ'ווייס אָבער, אַז גראָד צוליבן פּאָגראָם האָט איר באַדאַרפט גיין אין דער רעגירונג. כ'בין זיכער, אַז אָהן אייך וואָלט דער אומגליק געווען נאָך גרעסער, און אַז צעהנדליגער, הונדערטער יידן האָבן אייך צו פאַרדאַנקען זייער לעבן. און אויסער דעם אַלעמען איז די זאַך פון דער נאַציאָנאַלער אַווטאָנאָמיע אַזוי וויכטיג און אַנטשיידנד, אַז איר

וואָלט ניט געטאָרט אָפּלאָזן אייער אַרבעט. איך וואָלט אויף אייער אָרט דאָס ניט געטאָן.

מיין תשובה אויף דעם איז געווען אַ קורצע:

— די דיסקוסיע איבער דער טעמע האָט ניט קיין צוועק. ניט איך וועל אייך איבערצייגן, ניט איר מיך. אויב אָבער איר מיינט, אַז די פּאַ־גראַמען לאָזן זיך אויסמיידן אויך ביי דער איצטיגער פּאָליטיק פון דער דירעקטאָריע, און אַז דער בונד מיט דער אַנטאַנט איז מעגליך אין די אינטערעסן פון די יידישע מאַסן, — טאָ קומט און פאַרנעמט מיין אָרט. מיין פּאַרטיי האַלט די דאָזיגע פּלאַטפאָרם פאַר שעדליך און וועט אויף איר יסוד מיט דער דירעקטאָריע ניט אַרבעטן. אָבער דער פּלאַץ איז פריי פאַר אַנדערע.

קראַסני האָט אויף דעם תיכּף געענטפערט:

— גוט, איך בין מסכּים. כ׳האַלט פאַר מיין חוב צו ראַטעווען די נאַציאָנאַלע אַווטאָנאָמיע. אָבער ווי קומט די קאַץ איבערן וואַסער?

— זעהר פּשוט. כ׳וועל אייך באַשטימען פאַר אַ מיטגליד פון מיין ראַט און גלייך נאָך דעם אַוועקגיין און אייך איבערגעבן די צייטוויי־ליגע פאַרוואַלטונג פון דעם מיניסטעריום. דאָס איבעריגע וועט שוין קומען פון זיך אַליין. די אוקראַינישע טוער קאָנען אייך פון אייער אַר־בעט אין זעמסטוואָ; מיט פּעטלורען גופא זיינט איר בעסער באַקאַנט ווי איך. איז קלאָר, אַז דער וואונק וועט זיין אינגאַנצן געגנוג, כּדי זיי אַליין זאָלן קומען צו אייך מיטן פאָרשלאָג בלייבן אויף אייער פּאָסטן אַלס שטענדיגער מיניסטער.

— גוט, — האָט געענטפערט מיין מיטשמועסער, — אָבער וואָס וועט ווערן מיטן געזעץ־פּראָעקט וועגן יידישע קהלות?

קראַסני האָט נאָך פריהער ביי מיר געזעהן דעם געזעץ־פּראָעקט, אים דורכגעקוקט און געהאַלטן אין איין לויבן.

— כ׳וועל פאַרגרינגערן אייער אויפגאַבע דערמיט, וואָס כ׳וועל אים אַליין דורכפירן אין מיניסטאָרן־ראַט נאָך פאַר אייער אָנקומען, אָבער דאָס איז אַליץ בתנאי, אַז דאָס זאָל געשעהן וואָס פריער.

אויף דעם האָט קראַסני געענטפערט, אַז ער מוז זיך נאָך אומקערן קיין באַרדיטשעוו, כּדי איינאָרדענען זיינע פאַרשיידענע ענינים און מיט־

ברענגען די נויטיגסטע זאַכן, וואָס וועט דויערן אַ וואָך, און אין משך פון דער וואָך זאָל איך אויף אים וואַרטן און ניט פאַרלאָזן וויניצע.

איך האָב צוערשט דאָס ניט געוואָלט צוזאָגן, אָבער דערנאָך זיך געלאָזט איבעררעדן; איך האָב סוף כל סוף קיין אַנדער ברירה ניט געהאַט: סיידן איבערגעבן קאָרטשינסקין די ענינים.

* * *

די „וואָך" האָט זיך פאַרצויגן נאָך אויף אַ פּאָר טעג. לסוף איז אָבער קראַסני אָנגעקומען. אין דער צווישן־צייט האָב איך אים דורכגעפירט אַלס מיטגליד פון ראַט פון יידישן מיניסטר און גלייך נאָך זיין אָנקומען אָפּגעגעבן אָסטאַפּענקאָן אַ מעלדונג, שוין ניט אַלס מיניסטר, נאָר אַלס „צייטווייליג אויספירנדער פון די פליכטן פון אַן אָנפירער", אַז איך לייג פון זיך אַראָפּ די אויספירונג פון די דאָזיגע פליכטן און איך גיב זיי איבער דעם מיטגליד פון מיין ראַט פנחס קראַסני. דאָס איבעריגע איז, ווי כ'האָב פאַראויסגעזען, פאָרגעקומען גאַנץ אויטאָמאַטיש. אין אַ טאָג נאָך מיין אָפּרייזע קיין אַדעס איז קראַסני באַשטימט געוואָרן אַלס יידישער מיניסטר...

איצט בין איך ענדליך פריי. מיין נסיעה האָט זיך אָבער פאַרשלעפּט נאָך אַ פּאָר טעג צוליב דעם מאַנגל פון אַ פּאַסנדער רייזעגעלעגנהייט. כ'האָב געוואָלט זיך אומקערן קיין אַדעס, כדי זיך ווידמען דער אַרבעט אינם פּאַרטיי־פאַרלאַג, וועלכע כ'האָב געמוזט פאַרלאָזן צוליב מיין אומערוואַרטעטער מיניסטער־קאַריערע. חוץ דעם האָב איך געהאַט בדעה דערנאָך מיטן אומזיסט דורך אַדעס זיך אומקערן קיין קיעוו, כדי זיך שטעלן אין דינסט פון דער ראַטן־רעגירונג. פאַר מיר איז שוין דעמאָלט געווען קלאָר, אַז קיין אַנדערער אויסוועג איז איצט ניטאָ.

דאָס איז אָבער געווען די פליכט פון אַ מענטש, וואָס איז פאַראַנטוואָרטליך פאַר זיין פּאַרטיי. איך מוז אָבער זיך מודה זיין, אַז אין טיפעניש פון דער נשמה האָט געלעבט אַן אַ נ ד ע ר ע ר וואונטש. די ערפאַרונג פון די לעצטע צוויי חדשים האָט בכלל געשאַפן אַ מין מידקייט, אַ פערזענליכע אָפּנייגונג קעגן וועלכע ער איז פּאָליטישע אַרבעט אין די אַרומיגע באַדינגונגען. דער טרוים וועגן א"י, דאָס לאַנד, וואו עס זיינען דורכגעגאַנגען מיינע קינדער־יאָרן, און מיט וועלכן איך בין פון דער יוגנט פאַרבונדן לויט אידעאַלן און איבערצייגונגען, האָט ווידער

שטאַרק אויפֿגעלעבט אין מיר. אין געשפּרעכן מיט חברים האָב איך דעמאָלט אָפֿט דערמאָנט וועגן דעם, ווי איך בין שוין ערבֿ דעם קריג געווען אין קאָנסטאַנטינאָפּאָל אויף אַ גרויסער מזרח־רייזע, וואָס האָט מיך באַהאַרפֿט סוף־כּל־סוף ברענגען קיין א״י, און ווי דער אויסברוך פֿון דעם וועלט־קריג האָט מיך געצוואונגען זיך אומקערן צוריק קיין רוסלאַנד.

פֿאַרן אָפּפֿאָרן פֿון וויניצע איז פֿאָרגעקומען אַן אינצידענט, וואָס האָט שיר ניט געצוואונגען מיך צו בלייבן נאָך אויף אַ פּאָר טעג. קראַסני, וועלכער האָט נאָך ניט איבערגענומען די עניינים פֿונם מיניסטעריום, איז פּלוצים פֿאַרשוואונדן. ביי דער אומזיכערקייט, וואָס האָט דעמאָלט געהערשט אין וויניצע, האָט מען געקאָנט חושד זיין דאָס ערגסטע. עס האָט געקאָנט זעהר געמאָלט זיין, אַז פֿאַרברעכערישע פּאָגראָם־עלעמענטן, וואָס האָבן זיך גרופּירט אַרום דעם אַלמעכטיגן קאָוועוקאָ, וואָס האָט צו יענער צייט אָנגעפֿירט זיין אַרבעט אין וויניצע, האָבן געוואָלט פּטור ווערן פֿון אַן אומבאַקוועמען עדות פֿון זייערע צוקונפֿטיגע העלדנטאַטן. פֿאַרשטאַרקט איז געווען דער חשד דערמיט, וואָס קראַסני איז געווען אויך אָנוועזנד בעת דער קאָנפֿראָנטאַציע פֿון די זשיטאָמירער און באַרדיטשעווער כּלל־טוער מיט פּאַליענקאָ און זיינע חברים.

וואָס פֿאַר אַן אַטמאָספֿער האָט דעמאָלט בכלל געהערשט אין וויניצע, באַווייזט דער פֿאַקט, אַז מיינע נאָהענטסטע מיטאַרבעטער האָבן געהאַלטן אין איין מורא האָבן פֿאַר מיין לעבן. אין איין פֿרימאָרגן בין איך ניט אַוועק צו דער באַשטימטער צייט אין מיניסטעריום, נאָר פֿאַרבראַכט צוערשט איבער אַ שעה ביי אַ שניידער, וואו מען האָט מיר פֿאַרגייט אַן אַרבעל... ווען איך בין געקומען אין מיניסטעריום איז אַסאַרקאַנס פּנים געווען בלייך, ער האָט מיך באַגריסט מיט אויסערגעוויינלעכער פֿרייד:

— וואו זייט איר עפּעס פֿאַרפֿאַלן? מיר האָבן אייך שוין געזוכט אין האָטעל און ניט געפֿונען. מיר זיינען געווען זעהר אומרוהיג.

ווען איך האָב געפֿרעגט, אויף וואָס פֿאַר אַ סכּנה רעכנט ער, אַז מיר דראָהט אַ סכּנה, האָט ער געזאָגט, אַז קאָוועוקאָ באַהאַלטעטע דראָהונג אויף מיין אַדרעס בעת דער אויפֿקלערונג פֿון פּאַליענקאָס ראָלע אין זשיטאָמיר, צווינגט אים צו זיין פֿאָרזיכטיג.

בײ אַזעלכע באַדינגונגען איז זעלבסטפאַרשטענדליך, אַז דאָס פּלוצלינגע פאַרשווינדן פון קראַסני האָט אונז שטאַרק באַזאָרגט. כ'האָב אפילו צו דעם צוועק ספּעציעל באַזוכט אָסטאַפּענקאָ, פאַרלאַנגענדיג, אַז ער זאָל אַנידערשטעלן אויף די פיס דעם גאַנצן פּאָליציי־אַפּאַראַט, וועלכן ער האָט נאָר אין זיין רשות. דער נייער מיניסטער פון אינערליכע ענינים טשיזשעווסקי, וואָס איז גראָד אין דעם מאָמענט אויך געווען ביי אָס־טאַפּענקאָ, האָט מיר גלייך אויפן אָרט צוגעזאָגט אָנהויבן תיכּף די ענער־גישסטע אויספאָרשונג.

אין דעם מאָמענט זיינען שוין קיין וויניצע דערגאַנגען די ערשטע נאָך אומקלאָרע ידיעות וועגן דער פּראָסקוראָווער שחיטה. הגם מיין דימיסיע איז שוין דעמאָלט געווען אַ פאַרענדיגטער פאַקט — איך בין אפילו קיין „צייטווייליגער ממלא־מקום“ מער ניט געווען, — פונדעסט־וועגן האָב איך זיך ניט איינגעהאַלטן, און ביי דערזעלבער געלעגנהייט אויפמערקזאַם געמאַכט אָסטאַפּענקאָן אויף די קאָנסעקווענצן פון דעם דאָזיגן פאַקט.

— איר הויבט אָן די טעטיגקייט פון אייער נייעם מיניסטעריום ביי אַזאַ שרעקליכער שחיטה, וואָס לאָזט איבער ווייט אין שאָטן אַלץ, וואָס איז געווען ביז אַהער. ווייסט איר, ווי אַזוי איר וועט צוליב דער גע־שטעמפּעלט ווערן אין דער געשיכטע?

אָסטאַפּענקאָס געזיכט איז געוואָרן פאַרפינסטערט:

— אָבער וואָס ווילט איר פון אונז? ווייסט איר דען ניט, אַז מיר זיינען מאַכטלאָז? פּעטלורע האָט צוויי מאָל טעלעגראַפיש געהייסן סע־מעסענקאָן גיין מיט זיינע האַידאַמאַקעס אויפן פראָנט, און דער דאָזיגער אַטאַמאַן האָט ניט געפאָלגט, — ער האָט נאָך עקסטרא אינסצענירט אַ באָלשעוויסטישן אויפשטאַנד, כדי צו קאָנען בלייבן אין פּראָסקוראָוו.

— אָבער ווי קאָנט איר זיך באַציהען גלייכגילטיג צו אַזעלכע פאַקטן? וואו איז אייער אוקראַינישע אינטעליגענץ? וואו זיינען אירע רעוואָלוציאָנערע רייד בעת דער צענטראַלער ראַדע? גיט ווייניגסטענס אַרויס אַן אויפרוף צום פאָלק, ניט קיין פאָרמעלן אויפרוף, ווי ס'האָט געמאַכט די דירעקטאָריע אין קיעוו, נאָר אַ לעבעדיג וואָרט, אָנגעשריבן מיט האַרץ און פייער, אָהן שום זייטיגע פּירושים. שרייבט אונטער אַזאַ אויפרוף ניט סתם אין נאָמען פון דער רעגירונג אָדער דירעקטאָריע, נאָר

שטעלט פשוט אונטער אים אַלע מער וועניג קלינגענדע נעמען פון דער אוקראַינישער באַוועגונג. איך גלויב, אַז ניט קוקנדיג אויף דער ווילדער צייט, וואָלט אַזאַ אויפרוף פאָרט געהאַט אַ געוויסע פעולה. ער וואָלט פאָרט פאַרקלענערט דעם גרויסן אומגליק, וואָס רוקט זיך אָן. ער וואָלט אַלנפאַלס אויך אייער אינטעליגענץ כאָטש אַ ביסעלע אָפּגעוואַשן פאַר דער געשיכטע.

אָסטאַפּענקאָ האָט אויף אַ מאָמענט געשוויגן און דערנאָך קאַלט געענטפערט:

— ניין, מיר וועלן אַזאַ אויפרוף בשום אופן ניט אַרויסגעבן.

— פאַרוואָס?!

מיין פראַגע האָט געקלונגען שטאַרק צערייצט. איך בין געווען שטאַרק אויפגערעגט און איבערראַשט איבער אָסטאַפּענקאָס ענטפער און דער עיקר איבער זיין קאַלטן טאָן.

— ווייל מיר ווילן זיך ניט מאַכן לעכערליך. אַ רעגירונג, וואָס לאָזט אַרויס אויפרופן, האָט ניט קיין זכות הקיום. זי גראָבט אונטער נאָר דערמיט איר עקסיסטענץ. מיר קאָנען אָדער באַפעלן אָדער שטיל שווייגן, צוגרייטן דעם באָדן ביז מיר וועלן קאָנען באַפעלן. אַרויסגעבן אויפרופן, וועלכע מע וועט ניט פאָלגן, קאָנען מיר ניט. מיר קאָנען ניט ברענגען דעם אילוסטרירטן באַוויז, אַז אונזער בעסטע אינ־טעליגענץ האָט ניט קיין השפעה אויפן פאָלק.

טשיזשעווסקי, וואָס איז געזעסן דערביי, האָט צושטימענד געשאָ־קלט מיטן קאָפּ.

הגם די לעצטע ווערטער זיינען געזאָגט געווען אין אַן אויפגערעגטן טאָן, פונדעסטוועגן האָבן זיי געמאַכט אויף מיר זעהר אַ שלעכטן איינ־דרוק, איך האָב אפילו געצווייפלט אין דער אויפריכטיגקייט פון מיין מיטשמועסער. ענטפערן אויף דעם האָט זיך גאָרניט געוואָלט.

פונדעסטוועגן, כדי ניט שאַפן ביי אָסטאַפּענקאָ דעם איינדרוק, אַז איך האַלט זיין אַרגומענט פאַר ריכטיג, האָב איך אים אָנגעוויזן אויף דער גאַנצער סכנה און פאַלשקייט פון דעם דאָזיגן פּלוציםדיגן רעגירונגס־מאַק־סימאַליזם. אַ רעגירונג קאָן ניט באַרעכטיגן איר אומטעטיגקייט בנוגע אַזעלכע שרעקליכע פאַקטן דערמיט, וואָס זי איז שוואַך. זי מוז וועני־גיגסטענס פּרוואוון אַליין, וואָס איז אין אירע כוחות.

אויף דעם האָט זיך אונזער שמועס פאַרענדיגט. כ׳האָב מער אָסטאַפּענקאָ קיינמאָל ניט געזעהן.

* * *

די כמעט צוויי־טאָגיגע זוכעניש פון קראַסני האָט צו גאָרניט געבראַכט. דערווייל׳ע האָט דער צוג, מיט וועלכן כ׳האָב געוואָלט אָפּפאָרן קיין אַדעס, שוין געזאָלט אָפּגיין. ס׳איז געווען אַן עקסטרא־צוג פון דער שטאָט־דומע, וועלכע האָט פאַרמיטלט אין דעם ענין פון אויסטויש פון קריגס־געפאַנגענע. זיין קאָמאַנדיר איז געווען מיינער אַ לאַנדס־מאַן, פראָפעסאָר בורשטשיק בארים ליפשיץ, וועלכער האָט פאָרגעשלאָגן מיר מיטפאָרן. אַזאַ גוטע געלעגנהייט איז געווען שווער צו קריגן, ווייל סתם צוגן זיינען דעמאָלט צווישן ווינניצע און אַדעס ניט געגאַנגען. פונדעסטוועגן האָב איך זיך געקווענקלט, צי זאָל איך פאָרן: כ׳האָב געפילט זיך מאָראַליש פאַרפליכטעט צו וויסן, וואָס איז מיט קראַסני געשעהן. דאָ אָבער האָט זיך אויף מיר שטאַרק אָנגעזעצט ח׳ אַסאַרקאַן, פאַר וועלכן כ׳האָב צוזאַמען מיט רוסישען געזיכערט אַ פּלאַץ אין דעמזעלבן צוג:

„אויב איר וועט ניט אָפּפאָרן, וועלן מיר אויך בלייבן. מיר וועלן אייך אַליין אין ווינניצע ניט לאָזן. און אויב איר וועט זיך אָפּהאַלטן צוליב יעדן אומגליקס־פאַל, וועט איר זיך פון דער דירעקטאָריע קיינמאָל ניט אָפּטשעפּען. אויב קראַסני איז באמת געשעהן אַן אומגליק, וועט איר שוין ניט העלפן, און דער סוף וועט זיין, אַז אין אַ פּאָר טעג שפּעטער וועט מיט אונז פאָרקומען דאָסזעלבע“.

כ׳האָב איינגעזעהן, אַז אַסאַרקאַן איז גערעכט. אין אַ שעה אַרום זיינען מיר שוין געווען אין וועג.

פונדעסטוועגן, איז מיר געוואָרן פיל גרינגער אויף דער נשמה, ווען כ׳האָב אין אַ פּאָר טעג אַרום, שוין זייענדיג אין אַדעס (כ׳בין אַראָפּ אין אַדעס אויף דער סטאַנציע „ראַסטאַווא“, כדי אויסצומיידן דעם געפערליכן פאַר מיר „דאָבראָוואָלטשעסקי קאָנטראָל“ אויף אָדעסאַ גלאַוונאַיאַ), געלייענט אין בלאַט אַ טעלעגראַם, אַז פּנחס קראַסני איז באַשטימט אַלס מיניסטער פאַר יידישע ענינים. הייסט דאָס, אַז דער מענטש לעבט.

מיט אַ פּאָר וואָכן שפּעטער באַגעגענדיג קראַסני אין אַדעס האָב איך אים קודם־כל געפרעגט וועגן דער סיבה פון זיין פּלוצליכן פאַר־

שווינדן. האָט זיך די זאַך אויפגעקלערט פשוט: ק. איז אַוועקגעטאָרן אויף אַ פּאָר שעה אין שכנותדיגן קאַזאַטין, וואו ס׳וואוינען, דוכט זיך, זיינע עלטערן, און גערעכנט זיך אומקערן נאָך איינם זעלבן אָוונט צוריק. האָט זיך אָבער גראָד בעת זיין אָנוועזנהייט אין קאַזאַטין אָנגעהויבן דאָרט אַ פּאָגראָם — אמת אָהן מענשליכע קרבנות. ביי אַזעלכע באַדינגונגען האָט ער ניט געהאַלטן פאַר מעגליך אַוועקצופאָרן און איז געבליבן אין שטעטל נאָך אַ פּאָר טעג כּדי געמיינזאַם מיט אַ פּאָר אָנשטענדיגערע ארטיגע באַאַמטע, אָפּשטעלן די רויבערייען, וואָס האָבן געדראָהט זיך פאַרוואַנדלען אין אַ שחיטה. בעת מעשה האָט ער פאַרגעסן צו טעלע־גראַפירן וועגן דעם קיין וויניצע...

XXIX. קאָווענקאָ

די ראָליע פון קאָווענקאָ. — אונזער ערשטע באַקאַנטשאַפט. — קאָווענקאָ אַלס קאָמענדאַנט פון קיעוו. — די באַגעגנונג אין ווינניצע. — די קאָנפראָנטאַציע מיט יידישע טוער. — פּאַליענקאָ. — אַ דראַמאַטישע סצענע. — דער געפערליכער סוף. — די גוואַלטאַטן אין ווינניצע. — די שחיטה=געפאַר. — אַ באַראַטונג וועגן זעלבשוץ. — דאָס פאַרצווייפלטע מיטל. — די לעצטע באַגעגנונג.

אין די פריהערדיגע קאַפּיטלאַך איז מיר עטליכע מאָל אויסגעקומען צו דערמאָנען אין צוזאַמענהאַנג מיט פאַרשיידענע גוואַלדטאַטן דעם נאָמען פון קאָווענקאָ. צוליב אַ צופאַל האָב איך געהאַט די געלעגנהייט זיך גענויער צו באַקענען מיט דער דאָזיגער פערזאָן און איך וואָלט ניט געהאַלטן פאַר מעגליך ענדיגן מיינע זכרונות, ניט ווידמענדיג אים קיין באַזונדער קאַפּיטל. ניט די דאָזיגע פערזאָן אַליין איז וויכטיג, וויכטיג איז, אַז אין צוזאַמענהאַנג דערמיט ווערן אויפגעקלערט אַ רייה בלוטיגע געשעהענישן און אַז מע באַקומט בכלל אַ טיפערן פסיכאָלאָגישן איינבליק אין דעם, וואָס איז פאָרגעקומען.

צום ערשטן מאָל בין איך באַקענט געוואָרן מיטן דאָזיגן מענשן אין סעפטעמבער 1917. כ'בין מיט דעם פאַרשטאָרבענעם באָראָכאָוו אַרויס פון דעם זאַל פון צענטראַלער ראַדע, וואו ס'איז דעמאָלט פאָרגעקומען דער „צוזאַמענפאָר פון די פעלקער“. פלוצלינג לויפט אונז אַנטקעגן אַ גלאַט=געגאָלטער אוקראַינער, אַ פעסטער, מיטל=וויקסיגער מענש פון אַ יאָר 30, און וואַרפט זיך אויף באָראָכאָוו האַלדז מיטן גרעסטן ענטוזיאַזם :

„כ'בין גליקלעך אייך ווידער צו זעהן, מיין לערער ! וואָס מאַכט איר ? ווי גייט עס אייך אין געזונט ?

באַראַכאָוו איז קענטיק געווען ווייניקער דערפרייט. אָבער מיט זיין שטענדיקער, זעהר דעליקאַטער באַציהונג צו מענשן האָט ער ניט געוואָלט דאָס געבן צו פאַרשטיין דעם אַנדערן, און האָט אים אויפגענומען מיט ברייטער האַרציגקייט. אַלנפאַלס האָט מען געזעהן, אַז ער איז אויך געווען פון דער באַגעגנונג אויפריכטיג צופרידן.

נאָך די פאָר ערשטע באַגריסונגס־פראַזן האָט מיר באַראַכאָוו פאָרגעשטעלט דעם אומבאַקאַנטן:

„דאָס איז קאָוועןקאָ, אַ געוועזענער ליעושער סטודענט, מיט וועלכן ס׳איז מיר אויסגעקומען צונויפקומען זיך בעת מיין בעלגישן גלות“. (באַראָכאָוו האָט געוואוינט אַלס פאָליטישער עמיגראַנט אין ליעזש פון סוף 1907 ביז מיטע 1909).

און דער ניי־פאָרגעשטעלטער האָט צוגעגעבן:

„כ׳האָב באָרים מאָיסעיעוויטשן אַסך צו פאַרדאַנקען. דאָס האָט ער מיר געעפנט די אויגן. כ׳בין געווען אין ליעזש אַ יונגער סטודענט, וואָס האָט זיך סתם באַגייסטערט פון סאָציאַלע אידעען און ניט געהאַט קיין שום שייכות צום נאַציאָנאַלן פראָבלעם. ערשט דורך באַראָכאָוו זיינען איך און נאָך עטליכע מיינע קאָלעגן געוואָרן פון סאָציאַליסטן סתם אוקראַינישע סאָציאַלדעמאָקראַטן“.

מיר זיינען אַוועק איינדרייען אין אַ דערבייאיגן רעסטאָראַן, וואו מיר האָבן געגעסן מיטאָג. מיין נייער באַקאַנטער האָט אַסך דערציילט וועגן זיינע אָרגאַניזאַטאָרישע ערפאָלגן אין טשערניגאָווער גובערניע. דאָס זעלבסטבאַוואוסטע „איך“ האָט אַ ביסל געשניטן אין די אויערן.

באַראָכאָוו האָט, זעהט אויס, אויך געהאַט דעמזעלבן איינדרוק. לכל־הפּחות האָט ער אינמיטן עסן אַריבערגעפירט דעם געשפרעך אויף אוקראַאינישע פילאָלאָגיע. ער האָט געשטעלט קאָוועןקאָ אַ ריי פון פראַגן וועגן דעם, ווי מען געברויכט דעם אָדער אַנדערן אויסדרוק אין פאַרשיידענע ערטער. אין זיינע ענטפערן האָט קאָוועןקאָ אָפט אַרויסגעוויזן אַ באַדייטנדע באַאָבאַכטונגס־פעהיגקייט.

דוכט זיך מיר, אַז אין מיטן פונם עסן האָט קאָוועןקאָ דערציילט, אַז ער האָט דורכגעמאַכט זייט ליעזש אַ געוויסע פאָליטישע עוואָלוציע, אַז ער לייגט איצט דעם הויפּט־געוויכט אויפן נאַציאָנאַלן מאָמענט, אַז דער סאָציאַלער איז ווייניגער וויכטיג, א. א. וו. זיינע אַנזיכטן האָבן דער־

ביי געטראָגן אַ גאַנץ קאָנפוזן כאַראַקטער. אַריבערגייענדיק צו זיין פער-זענלעכן לעבן האָט מיין נייער באַקאַנטער אונדז מודיע געווען, אַז ערשט פאַר אַ קורצער צייט איז ביי אים געשטאָרבן זיין פרוי, וואָס איז געווען אַן יידיש קינד, און ער איז איצט אין טרויער נאָך איר.

נאָכן עסן האָט אונדז קאָווענקאָ באַגלייט צום האָטעל, וואו באָראָ-כאָוו האָט געוואוינט, און מיר האָבן זיך געזעגנט.

ווען מיר זיינען געבליבן אַליין, האָב איך באָראָכאָוון געפרעגט מיט אַ געוויסער איראָניע: „איז דער פאַרשוין באמת געווען אין ליאָזש דיינער אַ תּלמיד? האָט ער זיך ניט געקאָנט עטוואָס מער אויסלערנען?

באָראָכאָוו האָט גוטמוטיק געשמייכלט:

— „אַ תּלמיד איז אַ ביסל איבערטריבן. אָבער אַלנפאַלס איז ער געווען אין אַ קרייז פון אוקראַאינישע סטודענטן, וואָס פלעגן זיך צונויפ-קומען מיט מיר. ער האָט ניט קיין שלעכטן קאָפּ. ער איז אַ דורכ-שניטס-מענטש. מען דאַרף דאָך ניט צו פיל פון מענטשן פאַרלאַנגען".

די לעצטע ווערטער זיינען אפילו געזאָגט געוואָרן אין טאָן פון אַ פאָרוואורף אויף מיין אַדרעס.

דער געשפרעך איז אַריבער אויף אַנדערע וויכטיגערע טעמען.

נאָך דער דאָזיגער באַגעגענונג איז קאָווענקאָ ערגעץ פאַרשוואונדן געוואָרן און ניט איך, ניט באָראָכאָוו האָבן אים מער ניט געטראָפן.

* * *

בעת דער דאָזיגער באַגעגענונג האָב איך מיר, ווי דער שטייגער איז, דעם פאַמיליען-נאָמען פון אונדזער מיטשמועסער ניט געהאַט באַמערקט. בכלל האָב איך אַ שלעכטן זכרון אויף נעמען. דעריבער, ווען בעת דער ערשטער באָלשעוויסטישער באַלאַגערונג פון קיעוו, יאַנואַר 1918, איז מיר אויסגעקומען צו הערן וועגן דעם אוקראַאינישן מיליטער-קאָמענ-דאַנט פון קיעוו, אַ געוויסן קאָווענקאָ, וועמען מען האָט צוגעשריבן אַ רייע פון אכזריותדיקע טאַטן, האָט זיך אין מיין מח קיין שום אַסאָציאַציע צווישן דעם דאָזיגן מענטשן און באָראָכאָווס „תּלמיד" ניט געשאַפן. וואָלט איך אפילו אויפמערקזאַם געוואָרן, אַז דער קיעווער קאָמענדאַנט טראָגט דעמזעלבן נאָמען, וואָלט איך זיכער געטראַכט, אַז דאָס איז

א קרוב פון אונזער דערמאָנטן באַקאַנטן אָדער סתּם אַ מענש, וואָס טראָגט דיזעלבע פאַמיליע. האָט דאָך אויף אונז קאָווענקאָ בײַ דער ערשטער באַגעגענונג מיט אים געמאַכט, אויב ניט קיין גייסטיג-הויכשטייענדן, טאָ יעדנפאַלס אָנשטענדיגן איינדרוק. דענקען, אַז דער דאָזיגער מענש זאָל זיין פעהיג אויף אַזעלכע טאַטן, ווי מאַסנהאַפטע דערשיסונג פון געפאַנגענע באָלשעוויקעס, אָדער אַז אויף זיין געוויסן זאָל זיין דאָס בלוט פון גאַנץ אומשולדיגע מענשן, ווי דער פאָרזיצנדער פון דעם קיעווער יידיש-מיליטערישן פאַרבאַנד, גאָגאָל, וואָס איז דערשאָסן געוואָרן צוליב אַ מיספאַרשטעהעניש, וואָלט איך ניט געהאַט קיין גרונד.

* * *

די אידענטיטעט פון די ביידע פערזאָנען איז מיר באַקאַנט געוואָרן ערשט מיט אַ האַלבן יאָר שפּעטער דורך אַ צופאַל. אין יולי 1918, שוין בעת דער העטמאַן-צייט, בין איך דעלעגירט געוואָרן מצד דער פאַרטיי צוזאַמען מיט ח זרובבל קיין מאָסקווע. כ'בין דורכגעפאָרן אין מיניסטעריום פאַר אויסערליכע ענינים, כּדי זיך מאַכן אַן אויסלענדישן פּאַס. צווישן די באַאַמטע זעה איך אַ מענשן, וואָס איז מיר אויסגעקומען שטאַרק באַקאַנט. כ'האָב אָבער בשום אופן ניט געקאָנט זיך דערמאָנען, וואו האָב איך זיך מיט אים באַגעגנט.

ענדליך האָט קאָווענקאָ — דאָס איז געווען ער, — וואָס האָט געקוקט די גאַנצע צייט אויף מיר, צוגעגאַנגען און געזאָגט:

„אייער נאָמען איז דאָך רעוואוצקי, ניט ריכטיג? דערקענט איר דען מיך ניט?"

כ'האָב ווידער אים אָנגעקוקט, פאַרשעמט מיט מיין שלעכטן זכּרון. אַז כ'קען דעם מענשן, איז פאַר מיר קיין ספק ניט געווען.

„מיט אייך האָט מיך באַקאַנט דער פאַרשטאָרבענער באָראָכאָוו. מיין נאָמען איז קאָווענקאָ".

ווי אַ בליץ איז מיט אַ מאָל דורכגעפלויגן דורך מיין מוח. כ'האָב זיך דערמאָנט אונזער ערשטע באַגעגענונג און שמועס ביז צום לעצטן פּרט. כ'האָב זיך אַנטשולדיגט פאַר מיין שלעכטן זכּרון און מיר האָבן פאַרפירט אַ שמועס פון עטליכע מינוטן. צוערשט האָט

קאָווענקאָ אויסגעדריקט זיין מיטגעפיל איבערן טויט פון באַראַבאַש און זיך אינפאָרמירט וועגן די סיבות פון זיין שווערער קראַנקהייט. דערנאָך האָט ער מיר עפּעס דערציילט וועגן דעם ענין, צוליב וועלכן ער איז געקומען אין מיניסטעריום. ער האָט מיר אויך געשטעלט אַ פּאָר פראַגן וועגן מיין פּערזענלעכן לעבן, אויף וועלכע כ׳האָב גערן געענטפערט. כ׳מוז מודה זיין, אַז ער האָט אויף מיר געמאַכט אַ ניט-אומסימפּאַטישן איינדרוק.

פאַרן געזעגענען-זיך (ס׳האָט זיך שוין דערנענטערט מיין רייע) איז מיר פּלוצים אַריינגעפאַלן אַ געדאַנק:

— „אייער נאָמען איז דאָך קאָווענקאָ ?“

— „יאָ !“

— „זייט איר אַ קרוב פון דעם קאָווענקאָ, וואָס איז געווען דער מיליטערישער קאָמענדאַנט פון קיעוו, אָדער איז דאָס סתם אַ מענטש, וואָס טראָגט דעמזעלבן פאַמיליע-נאָמען ?“

— „דאָס בין איך אַליין“.

— „איר ?“

מיין ערשטוינונג האָט ניט געהאַט קיין סוף.

— „יאָ, דאָס בין איך“, האָט רוהיג איבערגעחזרט קאָווענקאָ.

— „און זייט איר אויך דערזעלבער קאָווענקאָ, וואָס האָט אַרעסטירט דעמאָלט אין זאַל פון דער צענטראַלער ראַדע די לינקע ס.-ר. און זיי געהאַלטן אפילו ביים דערשיסן ?“

— „יאָ, דאָס בין איך געווען“.

דער ענטפער האָ געקלונגען אפילו מיט אַ געוויסן שטאָלץ.

— „אָבער מען דערציילט דאָך וועגן אייך שרעקליכע זאַכן ? מען באַשולדיגט דאָך אייך אין אומגעהויערער גרויזאַמקייט ?“

דער געזיכטס-אויסדרוק פון קאָווענקאָ האָט זיך פּלוצים פאַרענדערט. מען האָט געהאַט דעם איינדרוק, ווי ער וואָלט אַראָפּגענומען די מאַסקע, וואָס ער האָט ביז אַהער געטראָגן. צווישן זיינע אויגנברעמען האָט זיך אויסגעגליַיכט אַ פאַלט, זיינע מויל-ווינקלען האָבן זיך פאַרשאַרפט, זיין פּנים האָט פּלוצים באַקומען אַ מאַניאַקאַליש-היסטערישן אויסדרוק.

— „מיינט איר, אַז מען קאָן אַלס קאָמענדאַנט פון אַ באַלאַגערטער שטאָט אַרומגיין אין זיידענע הענטשיקעס? צוליב דער אויפבוי פון אוקראַינע מוז מען זיין גרויזאַם".

— „אָבער דערביי זיינען דאָך געפאַלן פיל אומשולדיגע".

— „מיט אַ כוונה האָב איך דאָס ניט געטאָן. אָבער אָפטמאָל איז דאָס אומפאַרמיידליך. ווען מען האַקט דעם וואַלד פליען שפּענדלעך".

אין דעם מאָמענט איז אָנגעקומען מיין רייע און כ'בין געווען העכסט צופרידן, וואָס כ'קאָן אָפּהאַקן דעם אומאַנגענעם-געוואָרענעם געשפּרעך.

כ'געדענק, אַז כ'האָב במשך די נאָכפאָלגנדע טעג פיל נאָכגעטראַכט איבערן דאָזיגן שמועס. ווי ווערן פאַרוואַנדלט מענטשן, דוכט זיך, אַנשטענדיגע, קולטורעלע, אין חיות מיט מענטשליכע צורה? זיינען אַזעלכע קאָוועצקאָ'ס סאַדיסטן, וואָס האָבן ערשט אין דער צייט פון כאַאָס געקראָגן אַ געלעגנהייט אַרויסצוווייזן זייערע באַהאַלטענע, אפשר אויך פאַר זיי אומאומבאַוואוסטע אינסטינקטן? אָדער האָב איך דאָ צו טאָן מיט אַ מאַניאַק, מיט אַ מענטש פון דער זעלבער פּסיכישער באַשאַפנהייט, ווי די *אויפריכטיגערע* אינקוויזיטאָרן פונם מיטלאַלטער? אָדער איז דאָס סתם אַ פאַרברעכערישער טיפּ, וואָס האָט עד היום קונציג געטראָגן די מאַסקע?

*   *
*

אַלנפאַלס האָב איך שוין איצט געוואוסט, אויף וואָס קאָוועצקאָ איז מסוגל, און ווען איך האָב זיך אין מיטן יאַנואַר צום ערשטן מאָל דערוואוסט, אַז ער שטייט אָן דער שפּיץ פון אַ באַזונדערער פּאָליטיש-מיליטערישער אָפּטיילונג פונם זעלביגן „טויט-באַטאַליאָן", וועלכער האָט געמאַכט דעם פּאָגראָם אין זשיטאָמיר, האָב איך אָנגעהויבן זיך מיט דער פראַגע ספּעציעל אינטערעסירן. ס'האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז קאָוועצקאָ געפינט זיך אונטערן באַזונדערן שוץ פון מיטגליד פון דער דירעקטאָריע אַנדריעווסקי, אַז ער האַלט זיך פאַרן „שעף פון די זשאַנדאַרמען" אין אוקראַינע און באַטראַכט אַלס היילינע מיסיע צו אָרגאַניזירן אַ „דריטע אָפּטיילונג" לויטן צאַרישן מוסטער, אָבער „אויף מער מאָדערנע יסודות". אין דער דאָזיגער מיסיע האָט קאָוועצקאָ אַריינגעלעגט ממש אַ מאַניאַקאַלישן גרויסקייטס-שגעון. ער האָט היפּנאָטיזירט

דערמיט געוויסע מיטגלידער פון דער דירעקטאָריע, וועלכע האָבן זיך אָן אים געהאַלטן צוליב מאָטיוון פון זייער פערזענליכן שוץ.

אויף דער זיצונג פון מיניסטאָרן-ראַט האָב איך די פראַגע וועגן קאָווענקאָן אויפגעהויבן עטליכע מאָל, פאַרלאַנגענדיג אַ באַשלוס וועגן זיין אַראָפּזעצונג. שטאַרק אונטערגעשטיצט אין דעם האָט מיך יעדער מאָל טשעכאָווסקי. מיר האָבן טאַקע אַ פּאָר מאָל אָנגענומען אַזעלכע באַשלוסן, אָבער יעדער מאָל פלעגט זיך געפינען אַ שיצנדע האַנט, וואָס האָט ניט געלאָזט אָנרירן קיין האָר אויף זיין קאָפּ. די השפעה פון קאָווענקאָ איז געווען אַזוי גרויס, אַז אין זיין רשות זיינען אַריבער די געפאַנגענע מיניסטאָרן פון העטמאַנישן קאַבינעט מיט גערבעלן בראש. גראָד צו זיי איז קאָווענקאָ געווען ווייך: ער האָט זיי בעת דער עוואַקואַציע פון קיעוו אַוועקגעשיקט קיין גאַליציע, כדי אָפּצוהיטן פון אַ באַלשעוויסטישער קויל.

חוץ דעם חשד אין באַרדיטשעווער און זשיטאָמירער פּאָגראָם (אַ חשד, וועלכן כ'האָב דעמאָלט ניט געקאָנט דערווייזן) האָט אין די לינקע קרייזן און אויך אין די יידישע קעגן קאָווענקאָן געהערשט אַ גוואַלטיגע אויפרעגונג צוליב זיינע הפקרדיגע אַרעסטן און רעפּרעסיעס אין קיעוו. דערביי האָט יעדער קינד געוואוסט, אַז 90 פּראָצענט פון די דאָזיגע אַרעסטן ווערן געמאַכט ניט צוליב פּאָליטישע טעמים, נאָר פּשוט מיטן צוועק אַרויספּרעסן געלט. כמעט אויף יעדער זיצונג פון מיניסטאָרן-ראַט בעת אונזערע לעצטע קיעווער טעג פלעגט מען דערציילן אַזעלכע גוט-קאָנטראָלירטע פאַקטן. צי האָט זיך דערביי קאָווענקאָ פערזענליך באַרייכערט, אָדער האָבן זיך מיט די געלט-ענינים באַשעפטיגט בלויז זיינע מיטאַרבעטער, דאָס קאָן איך באַשטימט ניט זאָגן. כ'האָב אָבער אַ שטאַרק באַגרינדעטן חשד, אַז אויך קאָווענקאָס פערזענליכע קעשענע פלעגט זיך דערווייל כדבעי אָנפילן.

ביי דער עוואַקואַציע קיין וויניצע האָט זיך אַריבערגעקליבן אויך דער אומפאַרמיידליכער קאָווענקאָ. נאָך פריהער ווי דער מיניסטאָרן-ראַט איז אָנגעקומען אין שטאָט אַריין, האָט זיך שוין קאָווענקאָ ברייט איינגעאָרדענט מיט זיינע פּאָר עקסטראַ-צוגן אויפן וואָקזאַל און זיך פּראָקלאַמירט אַלס באַזונדערער קאָמענדאַנט פון וויניצע און איר געגנט. די ידיעה וועגן דעם האָט אויף אונז געמאַכט אַזאַ איינדרוק, אַז דער באַ=

שלום וועגן דימיסיע פֿון טשעכאָווסקיס קאַבינעט איז אָנגענומען געוואָרן איינשטימיק: „אונטער דער קאָמענדאַנטור פֿון קאָווענקאָ קאָנען מיר ניט אַרבעטן“, אַזוי האָבן דערקלערט אויף דער הייסער שעה אַפֿילו די מיטגלידער פֿון קאַבינעט, וואָס האָבן געהערט צו דער פּאַרטיי פֿון די „סאַמאָסטיניקעס“.

איינמאָל, דורכגייענדיק איבערן זאַל פֿון האָטעל „סאַוואָי“, וואו איך האָב דעמאָלט געוואוינט, באַגעגן איך קאָווענקאָן, וועלכן כ׳האָב זינט יולי ניט געזעהן. ער איז גלייך צוגעגאַנגען צו מיר און געזאָגט:

— כ׳ווייס, הער מיניסטער, אַז איר זייט מיך חושד אין שייכות צו די געשעהענישן אין באַרדיטשעוו און זשיטאָמיר. כ׳ווייס, אַז איר האָט געפֿירט קעגן מיר אַ שאַרפֿן קאַמף אין קאַבינעט פֿון טשעכאָווסקי. כ׳פֿאַרזיכער אייך אָבער, אַז איך בין אין דעם ניט שולדיק. איך האָב ניט קיין באַזונדערן האַס קעגן יידן. איך פֿאַרטיידיק אוקראַינע קעגן אַלע אירע שונאים, אויסערליכע און אינערליכע.

די לעצטע ווערטער זיינען געזאָגט געוואָרן מיט אַ שטאַרקן זעלבסבאַוואוסטזיין און מיט אַ מאָדנער אונטערשטרייכונג: כ׳האָב דערפֿיהלט אין זיי אַ דראָהונג. פֿונדעסטוועגן האָב איך גלייך באַשלאָסן דעם געשפּרעך ניט אויסצומיידן: ביי מיין גאַנצן עקל צו דער פּערזאָן פֿון קאָווענקאָ האָב איך געהאַלטן פֿאַר נויטיק, אַז איך זאָל קאָנען מיינע באַשולדיגונגען באַגרינדן מיט אַ שטרענג פֿאַקטישן מאַטעריאַל. כ׳האָב דעריבער געענטפֿערט:

— אַז איר פּערזענליך זייט ניט געווען בעת מעשה אין זשיטאָמיר און האָט ניט אָנגעפֿירט אוממיטלבאַר מיטן „קורין סמערטי“ — ווייס איך סיי־ווי. כ׳ווייס אָבער, אַז דער דאָזיגער באַטאַליאָן האָט געמאַכט דעם פּאָגראָם, און אַז ער איז סיי פֿאַר אים, סיי נאָך אים געשטאַנען אונטער אייער באַפֿעל און שוץ. כ׳ווייס, אַז איר האָט זיך מיט אַלע כוחות געווערט קעגן דעם, אַז מ׳זאָל דעם דאָזיגן באַטאַליאָן פֿונאַנדערלאָזן און אַז קיינער פֿון זיינע אָפֿיצירן איז דורך אייך ניט באַשטראָפֿט געוואָרן. די דאָזיגע פֿאַקטן זיינען ניט גענוג צו באַשולדיגן אייך אין דער איניציאַטיוו פֿון פּאָגראָם, און אין דער פֿראַגע קאָן איך פֿון דער גרעניץ פֿון חשדים ניט אַרויסגיין. זיי זיינען אָבער אינגאַנצן גענוג,

פדי צו באַשולדיגן אייך אין מ י ט ש ו ל ד אינם פּאָגראָם און אין באַשיצן זיינע העלדן.

קאָוועַנקאָ איז אויפגערעגט געוואָרן:

— דער „קורין סמערטי" איז איינע פון אונזערע בעסטע מיליטערישע אָפּטיילונגען. ער האָט דעם פּאָגראָם ניט געמאַכט. איך קאָן באַווייזן, אַז דער פּאָגראָם איז געמאַכט געוואָרן גראָד דורך אָרטיגע אויפגעשטאַנענע סאָלדאַטן, וואָס האָבן זיך פאַראייניגט צו די באָלשעוויקעס.

— וועט איר, אפשר, אויך אָפּלייקענען די שולד פון פּאָלקאָווניק פּאַליענקאָ אין פּאָגראָם?

— פּאַליענקאָ איז אין וויניצע און קאָן דאָס אַליין באַווייזן. אויב ס'זאָל זיך אַרויסווייזן, אַז ער איז באמת שולדיג אין פּאָגראָם, וועל איך אים ניט שאַנעווען.

די אָנוועזנהייט פון פּאַליענקאָ אין וויניצע במקום דער ראָוונער טורמע איז שוין פאַר מיר ניט געווען קיין איבעראַשונג: כ'האָב זיך דערוואוסט וועגן דעם מיט אַ פּאָר שעה פריהער.

— איך בין נייגיריג, ווי אַזוי וואָלט ער דאָס געקאָנט באַווייזן?..

אויף דעם האָט זיך דער געשפּרעך אָפּגעהאַקט.

גראָד אין דעם טאָג איז אָנגעקומען די אויבנדערמאָנטע דעלעגאַציע פון יידישע כלל-טוער פון באַרדיטשעוו און זשיטאָמיר. אַ פּאָר פון זיי דאַכט זיך קראַסני און פ. נירנבערג — האָב איך דערציילט וועגן מיין געשפּרעך מיט קאָוועַנקאָ. איך האָב דערביי געזאָגט, אַז איך צווייפל ניט, נאַטירליך, אין פּאַליענקאָס שולד, נאָר כ'וואָלט זיך אויך אָפּגעזאָגט אים אויסצוהערן און כ'וואָלט געלעגט דערויף גרויס געוויכט, אַז דערביי זאָלן זיין אויך די אַלע מענשן, וואָס האָבן דירעקט איבערגעלעבט די דאָזיגע געשעהענישן. אפשר וועט זיך אונז אויף אַזאַ אופן איינגעבן אַרויסרייסן פון דעם דאָזיגן פּאַרשוין, אַז ער זאָל זיך מודה זיין און אַנטדעקן די פעדים, וואָס פירן פון אים צו אויבן צו. מיינע מיטשמועסער האָבן דערקלערט מיין טאַקטיק פאַר ריכטיג. כ'האָב זיי געבעטן אויך מיטטיילן וועגן אַזאַ מעגליכער „קאָנפראָנטאַציע" די איבעריגע דעלעגאַטן פון זייער שטאָט. ס'שיינט, אַז זיי האָבן דאָס ניט געטאָן, און דעריבער האָט זיך ביי אַ פּאָר מיטגלידער פון דער דעלעגאַציע געשאַפן אַן איינדרוק פון אַן איבעראַשונג.

אויפֿן אַנדערן טאָג האָט מיך קאָווענקאָ ווידער באַגעגנט און גע־זאָגט:

— כ'האָב מיטגעטיילט די אָפֿיצירן און סאָלדאַטן פֿון דעם „קורין סמערטי“ וועגן דער שווערער באַשולדיגונג, וואָס איר וואַרפֿט אויף זיי. זיי זיינען שרעקליך אויפֿגעבראַכט און שיקן צו אייך אַ דעלע־גאַציע, כּדי צו דערווייזן אייך זייער אומשולד.

— גוט, איך מאַך אָבער אייך אויפֿמערקזאַם, אַז איך בין שוין מער קיין מיניסטער ניט, אַז איך האָב דימיסיאָנירט; אַז אין די סיבּות פֿון מיין דימיסיע שפּילט אַ ראָלע אויך אייער באַטאַליאָן, ווייסט איר. כ'וועל דעריבּער קאָנען אויפֿנעמען די דעלעגאַציע פֿון באַטאַליאָן ניט אין מיניסטעריום, נאָר פּריוואַט, ביי מיר אין האָטעל־צימער. כ'טייל אייך דאָס מיט, ווייל כ'ווייס ניט, צי ס'האָט אַ ווערט פֿאַר דער דאָ־זיגער דעלעגאַציע זיך אויסטענהן מיט מיר, אַלס פּריוואַטער פּערזאָן.

—אַלצאיינס, — האָט געענטפֿערט קאָווענקאָ, — אייער מיינונג איז פֿאַר אונז וויכטיג, אפֿילו ווען איר האָט שוין דימיסיאָנירט.

— גוט! — האָב איך פֿאַרגעזעצט — איך מאַך אייך אָבער אויך אויפֿמערקזאַם, אַז איך לאָז מיר איבּער דאָס רעכט גלייכציייטיג איינצו־לאַדן עטליכע באַרדיטשעווער און זשיטאָמירער כּלל־טוער, וואָס גע־פֿינען זיך איצט גראָד אין ווויניצע. איך טו דאָס, כּדיי אייערע קאָ־זאַקן זאָלן זיך קאָנען פֿאַרענטפֿערן פֿאַר מענשן, וואָס זיינען בעסער אינפֿאָרמירט וועגן אַלע פּרטים, איידער איך...

קאָווענקאָ איז געווען אומאָנגענעם איבּערראַשט. פֿונדעסטוועגן האָט ער זיך גלייך געכאַפּט:

— גוט, זאָלן זיין די כּלל־טוער. מיר האָבּן פֿאַר קיינעם קיין מורא ניט. ווען זאָלן מיר קומען?

— נאָך מיטאָג, אַזייגער צוויי.

* * *

צו דער באַשטימטער שעה האָבּן זיך אין מיין צימער צונויפֿגע־קליבּן פֿון איין זייט — פּ. קראַסני, סאָלאָדאַר, פֿאַניע נירנבּערג און י. גיטערמאַן, פֿון דער אַנדערער — קאָווענקאָ, פֿאַליענקאָ, סעדלעצקי, און נאָך צוויי פֿאָרשטייער פֿון דעם באַטאַליאָן, וועמענס נעמען זיינען

מיר געבליבן אומבאַקאַנט. ביי זייער פאַרשטעלונג האָט קאָווענקאָ אויסגעמיטן אָנצורופן פאַמיליען־נעמען...

כ'האָב געעפנט די דאָזיגע מערקווירדיגע זיצונג מיט עטליכע פאַר־זיכטיגע פראַזן. כ'האָב געוואָלט אַרויסרייסן ביי קאָווענקאָס מקורבים דעם מאַקסימום נויטיגע אויפקלערונגען און האָב דעריבער ביי זיי גע־מוזט שאַפן דעם איינדרוק, אַז איך בין דער זייטיגער, אומפּאַרטיי־אישער באַאָבאַכטער, וואָס איז ווייניג אינפאָרמירט וועגן די אַלע ענינים, און וועט זיך שאַפן זיין ענדגילטיגע מיינונג ערשט נאָכן רעזולטאַט פון דער דאָזיגער זיצונג. צו דעם צוועק האָב איך, וועגדענדיג זיך צו די געקומענע אָפיצירן, געזאָגט, אַז קענען דער אוקראַינישער אַרמיי בכלל און קענען דעם „קורין סמערטי" בפרט ווערן געמאַכט זעהר שווע־רע באַשולדיגונגען, צו וועלכע איך — נאָר וואָס מיטגליד פון קאַבינעט — קאָן בשום אופן ניט זיין גלייכגילטיג. דער כבוד פון דער אוקראַי־נישער אַרמיי פאַרלאַנגט, אַז אַזעלכע באַשולדיגונגען זאָלן ניט בלייבן הענגען אין דער לופטן, אַז זיי זאָלן גרינדליך אויפגעקלערט ווערן, אַז די אומשולדיגע זאָלן ווערן אָפּגעטיילט פון די שולדיגע, וועלכע זיינען ווערט זייער שטראָף. די איצטיגע זיצונג, וואו עס קומען זיך צונויף צום ערשטן מאָל די פאַרשטייער פון „קורין סמערטי" מיט די פאַר־שטייער פון דער געליטענער באַפעלקערונג, דאַרף די דאָזיגע קלאָר־קייט שאַפן.

קאָווענקאָ, פון זיין זייט, האָט זיך געווענדעט צו די פאַרטרעטער פון די געליטענע שטעט מיט אַ דערקלערונג, אַז ער, פערזענליך, איז אין דער פראַגע אומפּאַרטייאיש, אים קרענקען אָבער שטאַרק די באַשולדיגונגען, וואָס מע וואַרפט אויף זיין באַטאַליאָן, און ער וויל דערגיין דעם אמת.

וועגן דעם עצם ענין האָט דער ערשטער גערעדט סעדלעצקי, אַ מענש פון עטליכע און פערציג, אַ הויכער און דיקער, מיט אַ גרויסער שוואַרצער באָרד, אויף וועלכער ס'האָבן זיך באַוויזן די ערשטע גראָהע האָר, און מיט אַ פינסטערן, האַרט פאַרשלאָסענעם אויסדרוק פון געזיכט, הינטער וועלכן, ווי ס'האָט זיך געדאַכט, באַהאַלט זיך אַ מין שווערער סוד. מיר איז אַ פּאָר מאָל אויסגעקומען דערנאָך צו טרעפן אויף דער גאַס דעם דאָזיגן מענשן, און יעדער מאָל בין איך

אויפסגיי איבעררַאַשט געוואָרן פון דער רוהיגער גרויזאַמקייט פון זיין געזיכט, וואָס איז דערביי געווען מערקווירדיג פאַרבונדן מיט אַן אייגנאַרטיקער שענקייט. מע האָט געשמועסט, אַז ער איז די רעכטע האַנט פון קאָווענקאָ, אַז געפאַנגענע ציטערן פאַר אים ווי פאַר אַ מלאך־המות, אַז ער פירט אוים מיט דער אייגענער האַנט די טויט־אורטיילן א. א. וו. שפּעטער האָב איך זיך דערוואוסט, אַז ער איז גאָר ניט קיין אוקראַינער, אַז ער איז אַ גאַליציישער פּאָלאַק, וואָס איז צוליב אומבאַקאַנטע סיבות אַריבער אין אוקראַינישן דינסט.

דער זינען פון סעדלעצקים רייד איז געווען, אַז ער אַליין איז אין באַרדיטשעוו און זשיטאָמיר בעתן פּאָגראָם ניט געווען, איז אָבער געשיקט געוואָרן אַהין, זעהט אוים מצד קאָווענקאָ, אויסצופאָרשן די געשעהענישן און איז געקומען צו דער איבערצייגונג, אַז שולדיג אין דעם זיינען געווען די אָרטיגע באָלשעוויקעס, דער עיקר דער „טשערניאַכיווסקי פּאָלק“, וואָס האָט געמאַכט אַן אויפשטאַנד און דערביי דורכגעפירט אויך דעם פּאָגראָם. בעת דער „קורין סמערטי“ איז אָנגעקומען קיין זשיטאָמיר, איז שוין דער פּאָגראָם געווען אין פולן גאַנג. וואָס איז נוגע די געשעהענישן אין באַרדיטשעוו, איז דאָרט בכלל קיין פּאָגראָם ניט געווען. מע האָט בלויז צעשאָסן אויפן וואָקזאַל עטליכע פּאַסאַזשירן, וואָס האָבן אַגיטירט קעגן דער אוקראַינישער אַרמיי, און וועגן אַזאַ קליינינקייט איז ניט כדאי אפילו צו רעדן.

דאָס אַלץ איז געווען געזאָגט אין אַ שטילן, רוהיגן, פעסטן טאָן, וואָס האָט גראָד דעריבער דאָפּלט געווירקט אויף די נערוון...

דערנאָך האָט דאָס וואָרט באַקומען דער בעל־דבר אַליין, פּאַליענקאָ, — אַ שלאַנקער, יונגער אָפיציר פון אַ יאָר 25, אין אַ שענעם בלויען זשופּאַן, זעהט אוים, אַ גרויסער פּראַנט... ער האָט אָנגעהויבן לאַנג צו דערציילן, ווי דער „קורין סמערטי“ איז געקומען קיין באַרדיטשעוו, ווי ער איז דערנאָך אַריבער קיין זשיטאָמיר, ווי ס'איז אים אויסגעקומען צו קעמפן קעגן באָלשעוויקעס א. א. וו. אין מיטן פון זיינע רייד, אין וועלכע ס'האָט זיך געפיהלט אַ שטאַרקע אומזיכערקייט, האָט ער זיך אָפּט פאַרפּלאָנטערט אין ווידערשפּרוכן. אַ פּאָר צווישענפראַגעס פון די יידישע פאָרשטייער האָבן אים געבראַכט אין פאַר־

לעגנהייט. בכלל איז די עדות פון פּאַליענקאָ געווען די שטאַרקסטע באַשולדיגונג קעגן אים גופא.

באַזונדערס דראַמאַטיש איז געווען דער מאָמענט, ווען פּאַניע נירנבערג, — וועלכע האָט זיך בכלל אויסגעצייכנט בעת דער דאָזיגער גאָר גיט אומגעפּערליכער באַגעגעניש מיט גרויס מוט, — האָט אַנידערגע־שטעלט פּאַליענקאָן אַ פּאָר האַרבע קשיות: וועגן אַ סומע פון עט־ליכע צענדליגער טויזנט רובל, וועלכע ער האָט געוואָלט דורך צוואַנג אַראָפּנעמען פון אַ פּריוואַט־דעפּאָזיט אין אַזאָוו־דאָנסקאָי באַנק. פּאַ־ליענקאָ, וואָס האָט זיך, קענטיג, ניט גערעכנט אויף דער דאָזיגער פראַגע, האָט זיך צעמישט, איז בלייך געוואָרן און האָט זיך אָפּגע־שטעלט אין זיינע רייד.

דאָ איז אָבער אים צו הילף געקומען דער „אומפּאַרטייאישער" קאָוועגקאָ. ער האָט אָנגעהויבן רעדן אין אַ שרייענדיגן היסטערישן טאָן וועגן די אינערליכע שונאים פון אוקראַינע, וואָס מאַכן בלבולים אויף אירע בעסטע סאָלדאַטן כדי ניט לאָזן זיי צו קעמפן קעגן דעם אויסערליכן שונא.

— וואָלט פּאַליענקאָ ניט געווען אַרעסטירט אין ראָוונע, וואָלטן מיר ניט געלאָזט, אַז די באָלשעוויקעס זאָלן צונעמען קיעוו. איצט מוז פּאַליענקאָ ריינגעוואַשן ווערן, כדי מיר זאָלן קאָנען ווידער איינגעמען די פּאַרלוירענע הויפּט־שטאָט. איך בין דער שעף פון אוקראַינער זשאַנדאַרמעריע, כ'וועל קעמפן קעגן די אינערליכע שונאים און וועל זיך פּאַר גאָרניט אָפּשטעלן.

ביי די ערשטע פּאָר פראַזעס פון דער דאָזיגער רעדע האָט קאָ־וועגקאָס געזיכטס־אויסדרוק זיך פּלוצים איגגאַנצן געביטן. זיינע אויגן האָבן זיך אָנגעגאָסן מיט בלוט. כ'האָב געהאַט ווידער דעם איינדרוק, אַז דער מענש האָט געביטן זיין מאַסקע... אין מיטן פון זיינע רייד האָט זיך קאָוועגקאָ באַרוהיגט. זיין געזיכטס־אויסדרוק איז געוואָרן נאָרמאַלער, און ער האָט פאָרגעזעצט אין שטילערן טאָן:

— דאָס אומגערעכטסטע איז דאָס, וואָס מע באַשולדיגט אין פּאָ־גראָמען גראָד מיך, אַ מענשן, וואָס איז שטענדיג געווען אין די פריינט־ליכסטע באַציהונגען מיט יידן, וואָס האָט חתונה געהאַט אַפילו מיט אַ יידישער פרוי און באַווייזט עד היום איר פריהצייטיגן טויט. כ'האָב

פיל געלערנט פון יידן. ווייסט איר, אַז איך בין אַ תּלמיד פונם פאַר־שטאָרבענעם באָראָכאָוו?

די זשיטאָמיר־באַרדיטשעווער דעלעגאַטן, וואָס זיינען ניט באַ־קאַנט געווען מיט דער דאָזיגער געשיכטע פון קאָוועןקאָ, האָבן דער־שטוינט זיך איבערגעקוקט צווישן זיך, הערנדיג פון אַזאַ מין מויל דעם נאָמען פון אַ מענשן, צו וועלכע אויך זיינע שאַרפסטע פּאַרטיי־אישע קעגנער האָבן זיך באַצויגן מיט דער גרעסטער פאַרעהרונג...

דערנאָך איז קאָוועןקאָ ווידער אַריבער אויף אַ הויכן טאָן און אָנ־געהויבן מיט דירעקטע דראָהונגען קעגן מיר פּערזענליך:

— כ׳ווייס, הער מיניסטער, וואָס איר האָט גערעדט אויף מיר אינם קאַבינעט פון טשעכאָווסקי. ווייסט איר, אַז כ׳האָב מיינע אויערן אויך אין מיניסטאָרן־ראַט און ס׳איז ניטאָ קיין וואָרט, וואָס דערגייט ניט צו מיר? איך ווייס, אַז איר פירט די גאַנצע צייט דעם שווערסטן קאַמף קעגן מיר. מיינט ניט, אַז כ׳וועל זיך לאָזן שטענ־דיג באַליידיגן.

די אַטמאָספער אין צימער איז געוואָרן אַן אָנגעשטרענגטע. די יידישע דעלעגאַטן האָבן קוים איינגעהאַלטן זייערע נערוון. איינער פון די אומבאַקאַנטע אָפיצירן, מיט אַ מיאוסן, פון פּאָקן אויסגעפּרעסטן פּאַטאַלאָגיש־פאַרברעכערישן פּנים, האָט געהאַלטן די האַנט אויף דער שווערד, שלעפנדיג די נערוועז הין און צוריק פונם שיידל. כ׳האָב מיט גרויס מיה זיך באַהערשט און געצוואונגען אויך די אַנדערע צו אַ געוויסער רוהיגקייט.

— גוט, הער קאָוועןקאָ, — האָב איך געזאָגט מיט אַן אויסער־ליך רוהיגער צווייטייטיגקייט, — דער ענין פון זשיטאָמיר שיינט צו זיין געננוג קלאָר. אַצינד וואָלט איך געוואָלט בלויז אַנידערשטעלן דעם פּאָלקאָווניק פּאַליענקאָ אַ פּאָר פראַגן וועגן באַרדיטשעוו. אין באַר־דיטשעוו איז דאָך קיין באָלשעוויסטישער אויפשטאַנד ניט געווען, — זיינען די 18 יידן, וואָס זיינען דערהרגעט געוואָרן אויפן באַרדיטשעווער וואָקזאַל, אויך אַ קרבן פון די באָלשעוויקעס? וועט איר, אפשר, זאָגן, אַז די גאַנצע מעשה איז אַ ליגן?

במקום פּאַליענקאָן האָט געענטפערט דער יונגער אָפיציר, וועל־כער האָט נאָר וואָס אַזוי אומצווייטייטיג געשפּילט מיט דער שווערד.

— די דאָזיגע אַכטצעהן יידן זיינען דערשאָסן געוואָרן דורכן „קו־רין סמערטי“ דערפאַר, ווייל זיי האָבן אַגיטירט קעגן דער אוקראַי־נישער אַרמיי. זיי זיינען אָנגעקומען מיטן צוג פון זשיטאָמיר און ביי יעדן פון זיי האָבן מיר געפונען באָלשעוויסטישע פּראָקלאַמאַציעס. דעם גרעסטן טייל פון זיי האָב איך דערשאָסן מיט מיין אייגענער האַנט.

ס'האָט מיר געקאָסט גרויסע מיה איינצוהאַלטן ביי דעם דאָזיגן ציניש[ן] ליגן מיין גלייכגעוויכט:

— מיינט איר, אַז די באָלשעוויקעס זיינען אַזעלכע אידיאָטן, אַז זיי וועלן ריזיקירן מיט גאַנצע אַכטצעהן אָנהענגער צוליב עטליכע צעהנדליגע פּראָקלאַמאַציעס? וואָלט ניט געווען לאָגישער פון זייער זייט, ווען זיי שיקן אַריבער מיט איין מענש אַ גאַנצן גוט באַהאַלטע־נעם קאַסטן?.. איר, קאָווענקאָ, האָט דאָך זיכער אַמאָל געהאַט צו טון מיט פּראָקלאַמאַציעס און איר פאַרשטייט דאָך, אַז די דאָזיגע דערקלערונג איז אַ פּשוטע באָבע־מעשה! און חוץ דעם, ווען ס'וואָלט דאָס אַלץ אַפילו געווען אמת, קומט טאַקע באמת פ אַ ר טראָגן אַ פּאָר פּראָקלאַמאַציעס צו שיסן אָהן אַ וועלכן ס'איז משפּט?

דער אָפיציר מיטן פאַרברעכערישן געזיכט־אויסדרוק, וואָס איז געפּאַקט געוואָרן אין אַ פּשוטן ליגן, איז מוראדיג אויפגערעגט גע־וואָרן. ער האָט אָנגעהויבן שרייען אויף אַ קויל, ציהענדיג גלייכ־צייטיג דעם שווערד פון דעם שיידל. די אַנדערע מקורבים פון קאָ־וועןקאָ, חוץ דעם שטילן סעדלעצקי, האָבן זיך שטאַרק צעקאָכט:

— די יידן באַקעמפן אונז אומעטום. ווען מיר האָבן פאַרטריבן די באָלשעוויקעס פון זשיטאָמיר, האָבן יידן מיט גרויסע בערד געשאָסן אויף אונז פון יעדן פלויט. איך האָב דערשאָסן די פון באַרדיטשעוו, און כ'וועל נאָך שיסן. מיר וועלן זיך פאַר גאָרניט נישט אָפּשטעלן! מיר האָבן פאַר קיינעם קיין מורא ניט!

זעהענדיג, אַז די זיצונג נעמט אָן אַ כאַראַקטער, וואָס קאָן ווערן געפערליך ניט נאָר פאַר מיר פּערזענליך, נאָר פאַר דער זיכערקייט פון מיינע באַרדיטשעווער געסט, וועלכע איך האָב צו זיך איינגעלאַדן, האָב איך אויף גיך דערקלערט, אַז דער ווייטערדיגער שמועס איז איבעריג און די זיצונג איז געשלאָסן. קאָווענקאָ, וואָס האָט זיך, זעהט אויס, באַטראַכט, אַז אַ סקאַנדאַליעזער אויסגאַנג פון דער זי־

צונג קאָן סוף כל סוף אויך פֿאַר אים ווערן אַמאָל ניט אָנגענעם, האָט פֿון זיין זייט אַ וואונק געטאָן סעדלעצקין, זיי האָבן זיך אַ הויב געטאָן פֿון אָרט, מיטגענומען זייערע אויפֿגערעגטע באַגלייטער און אַוועק.

אויפֿן אַנדערן טאָג, ווען מיר זיינען געקומען אַ ביסל צו זיך, האָט מיך איינער פֿון די דעלעגאַטן, דאכט זיך י. גיטערמאַן, געפֿרעגט, צוליב וואָס כ'האָב באַדאַרפֿט האָבן די גאַנצע „קאָנפֿראָנטאַציע"; איז פֿאַר מיר דען דער ענין פֿריהער ניט געווען קלאָר? כ'האָב אויף דעם געענטפֿערט, אַז די שולד פֿון פֿאַליענקאָ און פֿונם „קורין סמערטי" איז פֿון אָנהויב אָן געווען קלאָר, וויכטיג אָבער איז געווען פֿעסטצושטעלן די שייכות צווישן די אומזיכטלבאַרע פּאָגראָמשטשיקעס און די אויבערשטע קאָמאַנדירן און פּראָטעקטאָרן. אין דעם זיינען האָט די זיצונג געגעבן אַ ווערטפֿולן מאַטעריאַל, און עס איז כּדאַי געווען צו זיצן צוליב דעם אַ פּאָר שעה מיט פֿאַליענקאָ אין איין צימער.

שפּעטער האָב איך זיך אַליין געפֿרעגט, צוליב וואָס האָט דער *אַנדערער* צד געדאַרפֿט האָבן די דאָזיגע באַגעגעניש. האָבן דען קאָווענקאָ און זיינע מקורבים ניט געוואוסט, אַז דאָס טרעפֿן זיך מיט יידישע געזעלשאַפֿטליכע טוער פֿון באַרדיטשעוו און זשיטאָמיר וועט בלויז באַשטעטיגן די באַווייזן פֿון זייער שולד? געוויס האָבן זיי דאָס געוואוסט. כ'דערקלער מיר די זאַך אויף פֿאָלגענדן אופֿן: בעת זיי האָבן זיך אָנגעשלאָגן מיט דער דאָזיגער באַגעגעניש האָבן זיי ניט געוואוסט, אַז אויסער מיר וועלן זיין נאָך פֿיר אָרטיגע כלל-טוער. זיי האָבן גערעכנט צו רעדן מיט מיר פּערזענליך, אָהן עדות, און מיך דערביי אָהן עדות „איבערציינגן", ד. ה. דערשרעקן און אפֿשר אויך אין ערגסטן פֿאַל אַראָפּרוקן פֿונם וועג. די אָנוועזנהייט פֿון עטליכע טוער איז פֿאַר זיי געווען אַן איבעראַשונג, וואָס האָט שווער געמאַכט דעם גאַנצן פּלאַן. קאָוועקנאָ איז דעם לעצטן מאָמענט אויף דעם איינגעאַנגען, ווייל ס'האָט שוין ניט געפּאַסט גיין צוריק...

* * *

עטליכע טעג נאָך דער מערקווירדיגער זיצונג איז מיר ווידער אויסגעקומען צו רעדן מיט קאָוועקנאָן, — דאָס מאָל לויט מיין אייגענער איניציאַטיוו. צו יענער צייט איז קאָוועקנאָ געווען די איינציגע

פאַקטישע מאַכט איז וויניצע און איר סביבה. זיינע 300—400 „אויסגעקליבענע סאָלדאַטן" האָבן זיך מיט יעדן טאָג געפירט אַלס פּראָוואָצירנדער און חוצפּהדיגער. קאָוועָנקאָ גופא האָט אויך זיך פונאַנדערגעגאַרטלט און אַנטפּלעקט זיין אמתע נאַטור.

אַ פּאָר אינצידענטן, וואָס זיינען כאַראַקטעריסטיש פאַר יענע טעג, האָבן מיר זיך איינגעקריצט אין זכרון.

איינמאָל אין אַ שיינעם פרימאָרגן האָט קאָוועָנקאָ, אַלס דער „אָפּיציעלער קאָמענדאַנט פון וויניצע און געגנט" גערופן צו זיך די אָרטיגע לעדער-הענדלער און פאַרלאַנגט, מען זאָל אים גלייך צושטעלן אַ גרויסע פּאַרטיע לעדער, פדי מאַכן שטיוול פאַר זיינע סאָלדאַטן. אויב ניט, — וועט ער שיסן און הענגען. מען האָט אים דאָס לעדער געבראַכט און ער האָט, דוכט זיך, אפילו געצאָלט, אָבער אַ צען מאָל קלענערן פרייז, איידער ס'איז געווען ווערט. אויפן אַנדערן טאָג, ערמוטיגט דורך דער היגער געלונגענער אָפּעראַציע, האָט ער איינגעלאַדן צו זיך די מאַנופאַקטוריסטן (נאַטירליך, אַלע יידן) און פאַרלאַנגט, מען זאָל תיכף צושטעלן צען טויזנט אַרשין טונקל-בלויע געוואַנט, פון דעם זעלבן מוסטער, וואָס פלעגן טראָגן די זשאַנדאַרמען אין אַלטן צאַרישן רוסלאַנד. ער וויל אָנטאָן זיינע קאָזאַקן אַזוי ווי ס'פּאַסט פאַר זייער הויכער פונקציע... ווען אָבער די אומגליקליכע מאַנופאַקטוריסטן האָבן אים מיט טרערן אין די אויגן ערקלערט, אַז אין גאַנץ וויניצע איז ניטאָ קיין איין אַרשין פון דער מאַנופאַקטור, וואָס ער פאַרלאַנגט, און אַז זיי זיינען גרייט צושטעלן אַנדערע סחורה, האָט ער נאָך אַ מיאוסער סצענע פון דראָאונגען זיך דערבאַרימט אָן זיי און מסכים געווען צו באַקומען במקום דעם בלויען געוואַנט אַ היפּשע קאָנטריבוציע במזומנים, פשוט געזאָגט, כאַבאַר.

אַ פיל גרעסערע אויפרעגונג האָט אַרויסגערופן אין שטאָט די דערשיסונג פון אַ געוויסן יידישן לערער (כ'האָב זיין נאָמען פאַרגעסן) צוזאַמען מיט זיינער אַ קריסטליכער קאָלעגין פּאַפּאָוואַ. מען איז געקומען צו דעם היגן לערער פאַרנאַכט, געטראָפן ביי אים די אויבן דערמאָנטע לערערין, אַוועקגענומען זיי ביידע אין קאָוועָנקאָס קאָמאַנדע, און נאָך אין דער זעלבער נאַכט זיינען זיי טויט געווען. לויט אַן אַנדער ווערסיע האָט מען ביידע געטראָפן אויף אַ שפּאַציר-גאַנג און אַוועק-

געפירט. דאָס דאָזיקע ווילדע פאַרברעכן איז באַזונדערס געווען אומפאַרשטענדליך, ווייל אירע קרבנות האָבן געשעמט אין דער שטאָט אַלס לחלוטין אומפּאַרטייאישע מענטשן, ווייט פון יעדער פּאָליטיק. אינעם מיניסטער־ראַט פון אָסטאַפּענקאָ, אין וועלכן כ'פלעג קומען מער אַלס שטילער באַאָבאַכטער, איידער אַלס מיניסטער (מיין אומבאַשטימטע איבערגאַנגס־שטעלונג האָט מיך געצוואונגען צו דער גרעסטער צוריקגעהאַלטנקייט), האָט די דאָזיקע מעשה אַרויסגערופן אַ גוואַלדיגע אויפרעגונג. באַזונדערס האָט זיך געקאָכט דער אַלטער זיבעציג־יאָריגער מאַרקאָוויטש, אַ באַקאַנטער אוקראַאינישער שריפטשטעלער, וואָס איז דעמאָלט באַשטימט געווען אַלס יוסטיץ־מיניסטער. „אונטער אונזערע אויגן קומען פאָר אַזעלכע שרעקליכע גוואַלד־טאַטן, און מיר זאָלן זיך מאַכן ניט וויסנדיג ?" כדי אויפצוקלערן דעם ענין, האָט מאַרקאָוויטש צווישן אַנדערן געגעבן גלייך דעם באַפעל ניט באַגראָבן די גופים פון די דערשאָסענע ביז זייער מעדיציניש־געריכטליכער אויספאָרשונג. קאָווענקאָ האָט דעם באַפעל באַקומען, — און קאַלטבלוטיג געהייסן תיכף ומיד די דערשאָסענע באַגראָבן אין אַזאַ אָרט, וואו מען זאָל מער ניט קאָנען געפינען... פון גרויס האַרץ־ווייטאָג איז מאַרקאָוויטש גלייך נאָך דעם אַרויס אין דעמיסיע. קאָווענקאָ איז נאַטירליך געבליבן אויף זיין פּלאַץ.

אָט די אַלע אינצידענטן זיינען אָבער געווען „קלייניקייטן" אין פאַרגלייך מיט דער גוואַלטיגער פּאָגראָם־געפאַר, וואָס האָט זיך אָנגערוקט אויף דער שטאָט. אין אַ שענעם פרימאָרגן איז אויף די פּלויטן ערשינען אַ מודעה פון קאָווענקאָ, לויט וועלכער מאָרגן אין אַ באַשטימטער שעה וועט פאָרקומען אין אַלע הייזער איבער דער שטאָט אַן *אַלגעמיינע אונטערזוכונג* פון געווער און מיליטערישער באַקליידונג. ס'איז געגעבן געוואָרן אַ טערמין פון עטליכע שעה אויף אָפּגעבן אַזעלכע זאַכן. דער, ביי וועמען מע וועט בעת דער אונטערזוכונג געפינען געווער, וועט באַשטראָפט ווערן מיטן טויט. ביי דעם באַשטאַנד פון קאָווענקאָס מקורבים און ביי דער שטימונג פון זיינע היידאַמאַקעס איז געווען קלאָר, אַז אַזאַ אַלגעמיינע אונטערזוכונג וועט אומבאַדינגט זיין פאַרבונדן מיט פּראָוואָקאַציע און אַז דער קלענסטער אינצידענט וועט ברענגען צו אַ שחיטה. גראָד אין דעם מאָמענט זיינען אָנגעקומען די ערשטע אומקלאָרע ידיעות וועגן פּראָ=

סקוראָו, און די שטימונג צווישן דער וויניצער יידישער באַפעלקערונג איז געוואָרן אַ פאַרצווייפלטע. גלייך נאָך דעם פונאַנדערקלעפּן קאָוועגקאָס מודעה איז געקומען צו מיר אַ דעלעגאַציע פון די אָרטיגע יידישע אָרגאַניזאַציעס מיטן פאָרשלאָג קומען אויף אַ באַראַטונג וועגן זעלבסטשוץ און אַנדערע מיטלען קעגן דעם דראָהענדן פּאָגראָם. צוליב דער ערנסטער לאַגע האָב איך ניט געהאַלטן פאַר מעגליך זיך אָפּרוקן פונם ענין אָן אַ זייט מיטן אויסרייד וועגן מיין פאָרגעקומענער דימיסיע. כ'בין אַוועק צו דער באַראַטונג, איינלאַדנדיג מיט מיר מיין נאָכפאָלגער, פּ. קראַסני. אויף דער באַראַטונג האָט אַנטייל גענומען דער עיקר די אָרטיגע יידישע יוגנט.

נאָך דעם, ווי כ'האָב אויסגעהערט אַ פּאָר רעדעס, אין וועלכע ס'האָט זיך אָפּגעשפּיגלט די גאַנצע פאַרצווייפלטע לאַגע, האָב איך געבעטן דאָס וואָרט און דערקלערט די פאַרזאַמלטע די אמתע סיטואַציע. כ'האָב ניט געהאַלטן פאַר מעגליך וואָס ניט איז צו באַהאַלטן און האָב אָנגעוויזן מיט פולער דייטליכקייט, אַז קאָוועגקאָ מיט די באַנדיטן, וואָס זיינען אַרום אים, באַהערשן אינגאַנצן די מאַכט, אַז די דירעקטאָריע מיט דער רעגירונג הענגען אָפּ פון זיי און ניט פאַרקערט. וועגן דער מעגליכקייט פון אַ זעלבסטשוץ האָב איך זיך אָפּגערופן זעהר סקעפּטיש: אַ קליינע צאָל באַוואָפנטע וועט צעריבן ווערן דורך די היידאַמאַקעס און ברענגען בלויז דערצו, אַז דער אומפאַרמיידליכער פּאָגראָם וועט אָננעמען די פאָרם פון אַ שרעקליכער שחיטה. כ'האָב ניט געקאָנט פאָרלעגן קיין איין ווירקזאַמען מיטל קעגן דער דראָהענדער געפאַר. דאָס איינציגע, וואָס כ'האָב געהאַלטן פאַר מעגליך צו טון, — איז דורכצורעדן זיך פערזענליך אונטער פיר אויגן מיט קאָוועגקאָן...

גלייך נאָך די דאָזיגע דערקלערונגען בין איך אַוועקגעגאַנגען, איבערלאָזנדיג קראַסנין אַליין מיט די אָרטיגע כלל־טוער. מע האָט מיר שפּעטער דערציילט, אַז קראַסני האָט ביי דער געלעגנהייט גערעדט וועגן דער נויטיגקייט פון גוטע יידיש־אוקראַינישע באַציהונגען און אָנגעוויזן, אַז בלויז דורך אַקטיוון שטיצן די אוקראַינישע שטרעבונגען וועלן יידן אויסמיידן די גרויסע געפאַר, פאַר וועלכע זיי שטייען. דער מאָמענט, וועלכן קראַסני האָט אויסגעקליבן פאַר זיין מוסר־רעדע, שיינט מיר ניט צו זיין זעהר אַ פּאַסנדער...

ס'איז מיר קיין מאָל ניט אויסגעקומען אַזוי שווער אויסצופֿירן אַ געוויסע שליחות, ווי דאָס דאָזיגע מאָל, גייענדיג צו קאָווענקאָן. מיין שטאַרקסטער סוביעקטיווער וואונש איז געווען — זיך אָפּרוקן לגמרי אָן אַ זייט, כּדי קיין מאָל מער ניט זעהן די פֿאַרשוויגען, מיט וועלכע ס'איז פֿאַרקניפּט געווען אַזוי פֿיל אומגליקן און ליידן...

קאָווענקאָן האָב איך אין זיין שטאַב ניט געטראָפֿן. כ'האָב אים איבערגעלאָזט מיין קאַרטע, בעטנדיג אַריינקומען צו מיר אַליין. אין אַ שעה אַרום איז ער געקומען. דער שמועס האָט אָנגענומען אַ העכסט דראַמאַטישן כאַראַקטער.

— זאָגט מיר, קאָווענקאָ, וואָס מיינט די מאָרגנדיגע אַלגעמיינע אונטערזוכונג? ווייסט איר דען ניט, אַז די באַפֿעלקערונג האָט ניט קיין געווער, און ווער ס'האָט עס געהאַט, האָט, מסתמא, שוין לאַנג אַזוי באַהאַלטן, אַז איר וועט דאָס ניט געפֿינען? קאָנט איר גאַראַנטירן, אַז אייערע סאָלדאַטן וועלן דערביי זיך ניט באַשעפֿטיגן מיט רויבעריי? זייט איר זיכער, אַז אייערע מקורבים וועלן דערביי ניט מאַכן קיין פּראָוואָקאַציעס? ווייסט איר, אַז די יידישע באַפֿעלקערונג באַטראַכט די מאָרגנדיגע אונטערזוכונגען, אַלס אַ פּרעלודיע צו אַ פּאָגראָם?

קאָווענקאָ האָט געשוויגן...

— איך בין שוין ניט קיין מיניסטער, — האָב איך פֿאָרגעזעצט אין נאָך אַ שאַרפֿערן טאָן, — כ'ווייס אָבער אַלנפֿאַלס, אַז בלויז איר, קאָווענקאָ, האָט איצט די פּראַקטישע מאַכט אין דער שטאָט, און אויב דאָ אין וויניצע וועט פֿאָרקומען אַ פּאָגראָם, וועט איר זיך פֿון אייער *אומיטלבאַרער* שולד קיינמאָל ניט אָפּוואַשן. איך אַליין בין דער ערשטער עדות קעגן אייך. נאַטירליך, האָט איר גענוג מאַכט, כּדי אויך מיך צו באַזייטיגן. אויב איר וועט דאָס ניט טון, וועט איר פֿריהער אָדער שפּעטער זיך פֿאַר דער דאָזיגער טאַט מוזן פֿאַרענטפֿערן.

קאָווענקאָ האָט אויף אַ מאָמענט אַ טראַכט געטאָן און געענטפֿערט:

— די אונטערזוכונג האָט בלויז דעם צוועק אויסצוגעפֿינען די מיליטערישע חפֿצים, וואָס זיינען פֿאַראַן ביי דער באַפֿעלקערונג. אָפּשאַפֿן זי נאָך דער מודעה קאָן איך ניט: דאָס איז אַ פּרעסטיזש-זאַך. כ'וועל אָבער זיך באַמיהען, אַז פֿון דעם זאָל קיין פּאָגראָם ניט אַרויסקומען.

און דערנאָך האָט קאָווענקאָ ווידער אָנגעהויבן רעדן וועגן זיין אַמאָליגער פריינטשאַפט צו יידן, וועגן זיין יידישער פרוי א. א. וו.

מיר איז פלוצים געקומען אַ געדאַנק אין קאָפ:

— איר רעדט שטענדיג, קאָווענקאָ, וועגן אייער פאַרעהרונג צום פאַרשטאָרבענעם באָראָכאָוו. שווערט מיר ביי זיין אָנדענק, אַז קיין פאָגראָם וועט ניט פאָרקומען.

זאָל מיר דער געעהרטער חבר און לערער מוחל זיין אין זיין קאַלטער גרוב, וואָס כ'האָב מיר דערלויבט צו באַניצן זיין ריינעם נאָמען ביי אַזאַ געלעגנהייט...

קאָוועקאָ האָט מיך מאָדנע אָנגעקוקט און געענטפערט מיט אַ פעסטערער שטים:

— כל זמן איך בין אין ווינניצע, וועל איך דאָ קיין פאָגראָם ניט דערלאָזן.

און דערמיט איז ער אַוועק.

מע האָט מיר איבערגעגעבן, אַז שפעטער מיט אַ פאָר שעה איז ער געקומען מיט אַ פאָר „אַדיוטאַנטן" אויף דער זיצונג פון דער שטאַטדומע און אָנגעהויבן מיט אַ היסטערישן טאָן שרייען, אַז מע טראַכט אויס בלבולים אויף אים און זיינע סאָלדאַטן, און אַז ער וועט דערהרגענען אויפן אָרט יעדן, וואָס וועט זיך דערוועגן צו דענקען, אַז ער אָדער זיינע סאָלדאַטן זיינען פעהיג אויף פאָגראָמען.

מיט אַ צוויי טעג שפעטער נאָך מיין אַוועקפאָר איז די אַלגעמיינע אונטערזוכונג טאַקע פאָרגעקומען. אָבער לויט קאָווענקאָס פאַראָרדענונג האָבן זיך אין איר דאָס מאָל באַטייליגט מיטגלידער פון דער שטאַטדומע. צוויי ראַטמענער האָבן באַגלייט יעדן פאַטרול, כדי ס'זאָלן ניט פאָרקומען קיין פראָוואָקאַציעס און רויבערייען. דער שרעקליכער מאָמענט איז אַדורך פולקאָם בשלום. קאָוועקאָ האָט געהאַלטן וואָרט.

* * *

דאָס לעצטע מאָל איז מיר אויסגעקומען צו זעהן קאָווענקאָ אין סטאַניסלוי, אין די ערשטע טעג פון אַפריל 1919. גייענדיג אויף דער גאַס האָב איך באַמערקט, אַז ער גייט מיר פון דער ווייטנס אַנטקעגן. וועלנדיג אויסמיידן די באַגעגעניש, בין איך גלייך אַריבער אויף די אַנדערע זייט פון דער גאַס.

קאָוועלקאָ אָבער, זעהט אויס, האָט מיך שוין באַמערקט און צו־געטאַנצט צו מיר, באַגריסט, געזאָגט, אַז ער פאָרט קיין אויסלאַנד און צוגעגעבן:

— „זעהט, איר, כ'האָב וואָרט געהאַלטן! אומעטום, וואו כ'בין געווען איז קיין פאָגראָם ניט פאָרגעקומען“.

כ'געדענק ניט, וואָס כ'האָב אויף דעם געענטפערט. אַלנפאַלס עטוואָס אויסמיידענדעס.

— „זאָגט, הער מיניסטער, ווייסט איר ניט, וואו מען קאָן דאָ אויס־בייטן אוקראַיִנישע רובלס אויף אויסלענדישע געלט? כ'דאַרף האָבן אַ גרעסערע סומע“.

— „כ'בין טאַקע געווען אַ מיניסטער פאַר יידישע ענינים“, האָב איך אויף דעם געענטפערט, „אָבער פון דעם איז ניט געדרונגען, אַז איך בין אַ מומחה אין בערזע־אָפּעראַציעס“.

קאָוועלקאָ האָט פאַרשטאַנען, אַז כ'וויל ניט פאָרזעצן דעם גע־שפּרעך און האָט זיך אָפּגערוקט.

XXX. פּעטלורע

אַ פּסיכאָלאָגישע רעטעניש. — פּעטלורעס כאַראַקטער. — זיין ראָליע בעת דער צענטראַלער ראַדע. — זיין מיינונג וועגן יידישע פּאָלקן. — פּעטלורע און פּאַליענקאָ. — די גוואַלט־טאַטן אויף די באַנען און דער הויפּט־אַטאַמאַן. — זיין באַציאונג צו פּראָסקוראָוו. — אַ פּאָר אויסשפּרוכן.

אין די פריהערדיגע קאַפּיטלאַך איז אונז ניט איין מאָל אויסגעקומען צו דערמאָנען דעם נאָמען פון פּ ע ט ל ו ר ע ן אַליין. ס'וועט אפשר כּדאי זיין געבן אין אַ באַזונדערן קאַפּיטל אַ כאַראַקטעריסטיק פון דער פּערזאָן, וואָס איז געוואָרן אַ לעבעדיגער סימבאָל פון די בלוטיגע געשעהענישן, וועלכע האָבן זיך פונאַנדערגעשפּילט אויפן ברייטן שטח פון אוקראַינע. איך טו עס ניט צוליב דעם באַטייט פון דער פּערזאָן, אַלס אַזעלכער, — דער דאָזיגער באַטייט איז אומגעהויער איבערגעטריבן פון אַלע זייטן. ווען מע וואָלט מיך געפרעגט, ווי שאַץ איך אָפּ פּעטלורען, אַלס פּערזאָן, וואָלט איך געזאָגט, אַז ער איז אַ מיטלמענש אין אַלע הינזיכטן. מיטעלע יאָרן, מיטעלער שכל, מיטעלע בילדונג, מיטעלע פעהיגקייטן. אויסערגעוויינליך איז אפשר נאָר זיין עקשנותדיגער ווילן. הגם די אוקראַינישע באַוועגונג איז ניט רייך אין אינטעליגענץ, פונדעסטוועגן זיינען אין איר פאַראַן פיל פּערזאָנען, וואָס שטייען אין אַלע פּרטים ניט דער ערך העכער פון אים. מען קאָן אים, למשל, בשום אופן ניט פאַרגלייכן מיט גרושעווסקין און ווינישענקאָ, — מענשן, וואָס באַציהען זיך, אגב, צו אים איצט מיט דער גרעסטער שנאה.

פאַרוואָס גראָד דער מענש האָט אַרויפגעשטעמפּלט זיין נאָמען אויף דער גאַנצער אוקראַינישער באַוועגונג — דאָס איז אַ פּסיכאָלאָגישע רעטעניש, וואָס שטעלט זיך אָפּט אַוועק פאַר אונז, ווען מיר קוקן

זיך צו צו פֿאַרשיידענע היסטאָרישע מאַסן-באַוועגונגען. טיילווייז וועלן מיר די דאָזיגע רעטעניש קאָנען פֿאַרענטפֿערן, ווען מיר וועלן זיך דערמאָנען, אַז פּעטלורע אין זיין יאָגן זיך נאָך דער מאַכט האָט זיך ניט אָפּגעשטעלט פֿאַר קיין שום מיטלען.

כ'האָב שוין דערמאָנט אין איינעם פֿון די פֿריהערדיגע קאַפּיטלאַך, ווי אַזוי פּעטלורע האָט מיסגעברויכט מיט דער מיליטאַריזירונג פֿון דעם ראַדיאָ-טעלעגראַף, כּדי צו באַהאַלטן פֿון זיינע קאָלעגן אין דער דירעקטאָריע די גינסטיגע שלום-באַדינגונגען, וועלכע זיינען צוגעשיקט געוואָרן פֿון דער רוסישער ראַטן-רעגירונג, אַלס אַן ענטפֿער דער אוקראַינישער דעלעגאַציע, וואָס איז געשיקט געוואָרן קיין מאָסקווע (כ'האָב זיך, נאַטירליך, דערוואוסט וועגן דעם ערשט מיט אַ האַלב יאָר שפּעטער). האָבנדיג אין פּאָרטפֿעל אַזאַ טעלעגראַמע, האָט ער אין דער זעלבער צייט גערעדט אויף פֿאַרשיידענע זיצונגען און באַראַטונגען וועגן דעם אויפֿגעצוואונגענעם קאַמף קעגן רוסלאַנד, וואָס וויל ניט אָנערקענען די אוקראַינישע זעלבסטשטענדיגקייט... דער דאָזיגער פֿאַקט, וואָס האָט אַזוי שטאַרק געווירקט אויפֿן ווייטערדיגן גאַנג פֿון די געשעהענישן, גיט אונז אַ באַגריף וועגן פּעטלורעס נאַטור. דאָס אַליין גיט אונז דעם גרונד צו זאָגן, אַז וואָלט פּעטלורע געהאַלטן יידישע שחיטות אַלס אַ הילפֿס-מיטל צו זיין עיקרדיגן צוועק, וואָלט ער זיך ניט אָפּגעשטעלט פֿאַר טייכן בלוט, אפֿילו ניט זייענדיג קיין אַנטיסעמיט.

כּל זמן די אוקראַינישע באַוועגונג האָט אַנטשפּראָכן די באַדערפֿענישן פֿון די מאַסן און איז ניט אַריבער אין פֿולן רשות פֿון די „אַטאַמאַנען“, איז פּעטלורעס השפּעה גאָר ניט געווען אַזוי באַדייטנד. בעת דער צענטראַלער ראַדע און אפֿילו אין די ערשטע פּאָר וואָכן פֿון דער דירעקטאָריע איז פּעטלורע ניט געווען דער „ספּיריטוס רעקטאָר“ פֿון דער אוקראַינישער פּאָליטיק. אים געהערט אויך ניט די איניציאַטיוו און פֿאַרדינסט פֿון דער יידישער אווטאָנאָמיע, מיט וועלכער ער האָט זיך דערנאָך באַרימט אין וואַרשע. כ'ווייס בכלל ניט, צי האָט ער געהאַט צו איר אַן אינעווייניגסטע באַציהונג, אַ נעגאַטיווע אָדער פּאָזיטיווע.

* * *

סימאָן פּעטלורע איז אַ מענש פֿון אַ יאָר 40. ער שטאַמט פֿון פּאָלטאַווע. אין די לעצטע יאָרן פֿאַרן קריג האָט ער זיך פֿאַרנומען מיט זשורנאַליסטיק און איז געווען דער סעקרעטאַר פֿון דעם חודש־זשורנאַל „אוקראַינסקאַ זשיזן" אין מאָסקווע. ער פֿלעגט זיך אויך אָפּט באַטייליגן אַלס אַרטיסט אין אוקראַינישע ספּעקטאַקלען, און מע זאָגט, אַז ער האָט אין דעם פּרט אַרויסגעוויזן באַדייטענדע פֿעהיגקייטן, מסתמא גרעסערע, ווי אויפֿן פֿעלד פֿון פּאָליטיק. ער איז געווען אַ מיטגליד פֿון דער אוקראַינישער ס"ד פּאַרטיי. ניט קוקנדיג אויף דעם, וואָס פּעטלורע איז אָפּט באַצייכנט געוואָרן דורך זיינע אָנהענגער אין דער אייראָפּעישער פּרעסע, אַלס „גענעראַליסימוס", באַשטייט זיין איינציגע שייכות צו קריגס־וויסנשאַפֿט נאָר אין דעם, וואָס ער איז בעתן וועלט־קריג געווען אַ „זעמסטוואַר"; ער האָט, הייסט עס, געאַרבעט אין „זעמסקי סאָיוז", אום ניט צו גיין אויפֿן פֿראָנט. ווען דאָס רוסישע מיליטער האָט זיך נאָך דער פֿעברואַר־רעוואָלוציע אָנגעהויבן פֿונאַנדערטיילן אויף זיינע נאַציאָנאַלע חלקים, איז ער אויסגעקליבן געוואָרן מצד די אוקראַינישע סאָלדאַטן אויפֿן מערבדיגן פֿראָנט צום ערשטן אוקראַינישן מיליטער־צוזאַמענפֿאָר (זומער 1917 אין קיעוו). צווישן די גרויע שינעלן האָט ער זיך באמת אויסגעצייכנט מיט ענערגיע און אָרגאַניזאַטאָרישע פֿעהיגקייטן. ער איז אויסגעקליבן געוואָרן אין צענטראַל־קאָמיטעט פֿון די אוקראַינישע סאָלדאַטן און איז מיט אַ פּאָר חדשים שפּעטער, ביי דער גרינדונג פֿון ערשטן גענעראַל־סעקרעטאַריאַט, געוואָרן אין אים דער סעקרעטאַר איבער מיליטערישע ענינים. פֿון יענער צייט אָן האָט זיך דער ביז אַהער אומבאַקאַנטער נאָמען אָנגעהויבן אַלץ מער און מער טראָגן איבערן לאַנד.

וועגן דער דעמאָלטיגער פּערזענליכער שטעלונג פֿון פּעטלורען צו דער יידן־פֿראַגע האָב איך ניט קיין פֿעסטע ידיעות. פּערזענליך מיט אים איז מיר דעמאָלט ניט אויסגעקומען זיך צו באַגעגענען. דאַכט זיך, אַז ד"ר מ. זילבערפֿאַרב וואָלט אין דעם פּרט געדאַרפֿט האָבן אינטערעסאַנטע אינפֿאָרמאַציעס.

איין פֿאַקט דערמאָן איך מיך יאָ.

ס'איז געווען סוף יאָר 1917, ווען די צעפֿאַלענע רוסישע אַרמיי האָט אין איר גרעסטן רוב געהאַלטן אין דעמאָביליזירן זיך, און דער מעוט

אירער האָט אָנגעהויבן אויסטיילן נאַציאָנאַלע מיליטערישע טיילן. מיטן איבערגאַנג פון גאַנצע פאָלקן אין רשות פון אוקראַינישן גענעראַל-סעקרעטאַריאַט איז אַנטשטאַנען די פראַגע, וואָס זאָל מען טון מיט די ייִדישע סאָלדאַטן, וואָס זיינען אין זיי געווען. פעטלורע האָט געוואָלט פון זיי שאַפן ספּעציעלע ייִדישע רעגימענטן. אין דעם „ייִדישן מיליטער-פאַרבאַנד", וואָס איז צום טייל געשטאַנען אונטער ציוניסטישער השפּעה, האָט דער דאָזיגער פּלאַן געהאַט אַ סך אָנהענגער, צווישן אַנדערן האָט מען דאָס מאָטיווירט דערמיט, אַז ייִדישע מיליטער-אָפּטיילונגען וועלן זיין דער בעסטער שוץ קעגן פּאָגראָמען. זעהר שאַרף איז קעגן דעם אַרויסגעטראָטן דער דעמאָלטדיגער גענעראַל-סעקרעטאַר, ד"ר מ. זילבערפאַרב, וואָס האָט זיך אָנגעשפּאַרט אין דעם פּרט אויף דער מיינונג פון „בונד" און די „פאַראייניגטע". זיי האָבן געטענהט, פאַרקערט, אַז בנוגע דער סכּנה פון פּאָגראָמען איז די שאַפונג פון ייִדישע מיליטער-אָפּטיילונגען גראָד דאָס געפערליכסטע מיטל. די פּועלי-ציוניסטישע פּאַרטיי האָט אין דעם פּרט ניט געהאַט קיין פעסטע מיינונג. איך פּערזענליך, רעפּרעזענטירנדיג די פּאַרטיי אינם דעמאָלטיגן ייִדישן מיניסטעריום, האָב זיך מער-ווייניגער אידענטיפיצירט מיט זילבערפאַרבס מיינונג. ס'זיינען אָבער ביי אונז געווען אַ סך אָנגעזעהענע חברים, וואָס האָבן געהאַט וועגן דעם אַן אַנדער מיינונג.

די שטעלונג פון פעטלורען אין דער דאָזיגער פראַגע קאָן אַליין און פאַר זיך אויסגעטייטשט ווערן אויף פאַרשיידענע אופנים, און איך וואָלט זיך ניט אונטערגענומען צו מאַכן פון איר קיין באַשטימטן פועל-יוצא. איך דערמאָן אָבער דעם פאַקט, ווייל ער איז בכלל גענוג אינטערעסאַנט.

רעדן מיט פעטלורען איז מיר אויסגעקומען — שוין בעת דער דירעקטאָריע — בסך-הכל דריי-פיר מאָל, און דאָס אויך קיינמאָל ניט אונטער פיר אויגן. זיין באַציהונג צו מיר איז ניט געווען קיין גוטע. ער האָט געוואוסט, אַז איך בין אין מיניסטעריום איינער פון זיינע שאַרפסטע קעגנער. פונדעסטוועגן האָט ער בעתן געשפּרעך ניט געמאַכט קיין רושם פון אַ שלעכטן מענשן. ס'האָט זיך אויבנאויף אפילו געדאַכט, אַז ער איז אַ ווייכער מענש, אָבער דער ביטערער נסיון האָט שוין באַוויזן, אַז דעם מהות פון אַזעלכע פערזאָנען קאָן מען ניט דערקאָנען לויטן אויסערליכן איינדרוק.

* * *

צי האָב איך אין די הענט פאַקטן, וואָס קאָנען וואַרפן אַ ליכט אויף דער פּערזענליכער באַציהונג פון פּעטלורען צו די פּאָגראָמען? עטליכע אַזעלכע פאַקטן זיינען פאַראַן.

1) כ׳האָב שוין, אגב אורחא, דערמאָנט אין איינעם פון די פריהערדיגע קאַפּיטלאַך די מיטטיילונג פון פּעטלורען, לויט וועלכער פּאָלקאָווניק פּאַליענקאָ, דער הויפּט־העלד פונם זשיטאָמירער פּאָגראָם, איז, לויט זיין באַפעל, אַרעסטירט אין ראָוונע. אָבער מיט אַ פּאָר וואָכן שפּעטער האָט מען מיר אין וויניצע אָנגעוויזן אויף דער גאַס אויפן זעלבן פּאַליענקאָ. ס׳האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז לויט אַ פּאָדערונג פון קיעוו האָט מען פּאַליענקאָן אַרויסגעלאָזט אויף ע ה ר ן ־ וואָ ר ט און געגעבן אים אין די הענט זיינע אַלע באַשולדיגונגס־דאָקומענטן, אַ גראָבן פּעקל פון איבער 100 אַקטן, כדי ער זאָל זיך פאַרשטעלן פּעטלורען, אַלס דעם אויבערשטן אַטאַמאַן, און באַווייזן זיין אומשולד. דער דאָזיגער פאַרשוין האָט אפילו געהאַט די חוצפה, דערזעהענדיג אין דער דירה פון דער דירעקטאָריע מיך מיט טשעכאָווסקין שוין נאָך דעם, ווי מיר האָבן אָנגעגעבן אין דימיסיע (ס׳איז געווען מיט אַ טאָג פאַר דער „קאָנפראָנטאַציע“, זעה פאָריגן קאַפּיטל), פאָרצולעגן אונז, מיר זאָלן אויך אַריינקוקן אין זיין באַשולדיגונגס־אַקט און באַפרייען אים פונם בלבול, וואָס מע האָט אויף אים אויסגעטראַכט. טשעכאָווסקי האָט אים גלייך געענטפערט מיט ביטערניש, אַז מיר האָבן נישט קיין חשק מיט אים צו שמועסן. מיר האָבן דערנאָך, רעדנדיג צווישן זיך, זיך שטאַרק געוואונדערט און געווען אויפגערעגט, ווי אַזוי גיט מען עס אַ מענשן, וואָס איז באַשולדיגט אין אַזאַ שרעקליכן פאַרברעך, די מעגליכקייט האַלטן ביי זיך זיינע באַשולדיגונגס־דאָקומענטן און טון מיט זיי, וואָס ער וויל.

בעת דער ענין איז געקומען צו פּעטלורען, האָט ער, זעהט אויס, נישט געפונען אין אַזאַ האַנדלונג קיין שום סתירה מיט די עלעמענטאַרע פאָרמען פון רעכט. אַלנפאַלס, האָבן ניט פּאַליענקאָ און ניט די אויספאָרשונגס־מאַכט, וואָס האָט אים געגעבן אין די הענט דעם דאָזיגן מאַטעריאַל, נישט באַקומען דערפאַר קיין שום שטראָף פונם „הויפּט־אַטאַמאַן“.

2) צווישן די פּאָגראָמען אין זשיטאָמיר און אָוורוטש (אָנהויב יאַנואַר 1919) און דער גרויסער פּראָסקוראָווער שחיטה (מיטן פעברואַר) האָט בנוגע פּאָגראָמען געהערשט אַ בערך'דיגער שטילשטאַנד. אמת, די אַנאַרכיע איז געוואַקסן פון טאָג צו טאָג, ס'זיינען פאָרגעקומען צאָלרייכע פאַלן פון רויב און קאָנטריבוציעס, אָבער צו פּאָגראָמען אין פולן זינען פונם וואָרט איז ניט געקומען. אפשר האָט דער קאַמף פון טשעכאָווסקיס מיניסטעריום פאָרט אַ ביסל געווירקט. דערפאַר אָבער איז אין דעם דאָזיגן „שטילשטאַנד־פּעריאָד" פאָרגעקומען אַ גאַנצע רייה הריגות פון יידן אויף באַן־סטאַנציעס: אין קאַזאַטין, זשמערינקע, בירזולע, ראָמאַדאַן, באָברינסקאַיאַ און אַנד. און אפילו אין דאַרניצע, דער פאָרשטאָט פון קיעוו, זיינען דערהרגעט געוואָרן צעהנדליגער דורכפאָרנדע יידן. נאָך גרעסער איז געווען די צאָל פון באַראַבעוועטע און געשלאָגענע. די באַנען זיינען, נאַטירליך, געווען מיליטאַריזירט און די ציווילע רעגירונג האָט אויף זיי נישט געהאַט קיין קלענסטע שליטה. מיר האָבן אפילו נישט געקאָנט קלאָר מאַכן, פון וואַנען ס'נעמען זיך די כּמעט סיסטעמאַטישע הריגות אויף די באַנען.

ערשט מיט צוויי חדשים שפּעטער האָט זיך דאָס רעטעניש פאַר מיר אַנטדעקט: דורכפאָרנדיג שפּעטער זשמערינקע אויפן וועג פון אדעס קיין גאַליציע, האָב איך דאָרט געפונען אַ באַפעל, דאַטירט פון סוף דעצעמבער 1918 און אונטערגעשריבן פון פּעטליורען, אַלס אויבערשטן מיליטערישן קאָמאַנדיר. אין דעם דאָזיגן באַפעל איז קיין וואָרט נישט געווען וועגן יידן, און פונדעסטוועגן מיין איך, אַז גראָד ער האָט פּאַראַליזירט אַלע אונזערע באַמיהונגען בנוגע די עקסצעסן אויף די אייזנבאַנען. אין באַפעל האָט פּעטליורע מודיע געווען, אַז ער לעגט אַרויף אויף אַלע מיליטערישע סטאַנציע־קאָמענדאַנטן דעם חוב נאָכצוקוקן מיט אָפענע אויגן אויף אַלע, וואָס זיינען פאַרדעכטיגט אין שפּיאָנאַזש, און פאָדערן פון יעדער מער־ווייניגער פאַרדעכטיגער פּערזאָן אַן אוקראַינישע צייגניש. אויב ס'וועט זיך אַרויסווייזן, אַז ער האָט נישט אַזאַ „פּאָסוויטשעניע", דאַרף מען אים באַהאַנדלען אין הסכם מיט די מיליטערישע געזעצן...

פילע וועלן אין אַזאַ טעקסט נישט געפינען גאָרניט אַזוינס, וואָס איז אומדערלאָזבאַר. מע קאָן באַהויפּטן, אַז אַזעלכע באַפעלן זיינען

אַרויסגעגעבן געוואָרן בעת דער וועלט־מלחמה אויך דורך אַנדערע קאָמענדאַנטן. זאָל זיין אַזוי. אָבער אַזעלכע באַפעלן פלעגט מען פאַרעפנטליכן נישט נאָר אין בלעטער, נאָר אפילו פונאַנדערקלעפן אויף די ווענט, כדי אָרנטליכע מענשן זאָלן זיך היטן און ניט פאָרן אָהן די גויטיגע צייגנישן. פעטלורעס באַפעל איז אָבער ניט פאַרעפנטליכט געוואָרן אין דער פרעסע און אפילו נישט מיטגעטיילט געוואָרן דער ציווילער מאַכט. ס'איז געווען אַ שטרענג געהיימער צירקולאַר...
דערצו מוז מען נאָך געדענקען, אַז די רייזע אויף די באַנען איז דעמאָלט אָפיציעל געווען פריי. קיין באַזונדערן „פראָפוסק" האָט מען ביים פאַרקויף פון בילעטן נישט פאַרלאַנגט; קיין אַלגעמיינע פאַספאָרטן־פליכט האָט נישט עקסיסטירט. און וואָלט מען עס איינגעפירט, וואָלט מען דאָך געמוזט צוליב דער קורצער צייט פון דער אוקראַינישער רעגירונג אָנערקענען די פאַספאָרטן פונם אַלטן רעזשים, פון קערענסקין, פון סקאָראָפאַדסקי פונקט אַזוי, ווי די אוקראַינישע. אויב אַזוי, טאָ פון וואַנען האָט געקאָנט דער אומגליקליכער רייזנדער וויסן, אַז ער דאַרף האָבן עפעס אַ ספעציעלע אוקראַינישע „פאָסוויטשעניע"? און האָט דען פעטלורע נישט געוואוסט, אַז די קאָמענדאַנטן פון סטאַנציעס זיינען דער ערגסטער עלעמענט אין זיין מיליטער? האָט ער דען נישט פאַרשטאַנען, אַז די אַממערסטן „פאַרדעכטיגע" וועלן דאָך זיין יידן, וואָס זיינען מער פאַרהאַסט און הילפלאָז, ווי אַנדערע, און וואָס פירן אויך מיט זיך, אַלס סוחרים, גרעסערע סומען געלט (די באַנקן האָבן צו יענער צייט כמעט שוין נישט פונקציאָנירט).

איינס פון די ביידע: אָדער דער דאָזיגער צירקולאַר איז לכתחילה אַרויסגעגעבן געוואָרן מיטן צוועק אַרויסצורופן יידן־הריגות אויף די באַנען, אָדער ער איז אַן אויסדרוק פון אומגעהערטער אומפאַראַנטוואָרטליכקייט און ניט־רייפקייט.

3) אין מערץ 1919 אויפן וועג קיין אויסלאַנד בין איך דורכגעפאָרן דורך פראָסקוראָוו און געווען דאָרטן עטליכע שעה. ס'איז געווען אַן ערך אַ חודש נאָך דער שחיטה. כ'האָב גערעדט דאָרט מיטן פאָרזיצער פון דער אָרטיגער קהלה, ד"ר ליסטער, און מיט אַנדערע אירע מיטגלידער. כ'וועל ניט איבערגעבן דאָ די שוידערליכע פרטים פון דער שחיטה, וועלכע זיי האָבן מיר דערציילט: זיי זיינען באַקאַנט און זיינען

אויך ניט דירעקט נוגע אונזער טעמע. וואָס איז אָבער אונזער טעמע יא נוגע, איז דער פאַקט, וואָס בעת מיין דורכפאָרן פּראָסקוראָוו האָבן דאָרט געוואוינט אין אַן אייזנבאַן-צוג דער „הויפּט-אַטאַמאַן" פּעטלורע און זיין נייע רעגירונג. זיי זיינען שוין געווען אויף דער סטאַנציע פּראָסקוראָוו איבער דריי וואָכן, און אין משך פון דער דאָזיגער צייט האָט פּעטלורע ניט געהאַלטן פאַר נויטיג צו קומען אין דער שטאָט און אויסדריקן די פּראָסקוראָווער יידן זיין מיטגעפיהל, הגם איינינגע אָרטיגע אוקראַינישע טוער האָבן אים דורך געוויסע זייטיגע פּערזאָנען דאָס דרינגליך געראַטן. כ'ווייס ניט צי וואָלט אַזאַ אויסדרוק פון מיטגעפיהל באמת געשטאַמט פונם האַרצן, ס'איז אָבער אַ פאַקט, אַז פּעטלורע האָט ניט געפיהלט אויף זיך אפילו דעם פאָרמעלן חוב זיך מאָראַליש אָפּצוגרעניצן פונם אַטאַמאַן סעמעסענקאָ, — אַזאַ זאַך, וואָס אויף זיין אָרט וואָלט געטאָן יעדער, אפילו אַן אויסגעשפּראָכן-אַנטיסעמיטישער צאַרישער גובערנאַטאָר...

אמת, שפּעטער, שוין זייענדיג אין אויסלאַנד, האָב איך געהערט, אַז פּעטלורע האָט זומער 1919 געמאַכט אַזאַ זשעסט, און דווקא גאַנץ פייערליך — אין דער פאָרם פון אַ שבועה אין פּראָסקוראָווער שול, — אַז ער איז אומשולדיק אינם פּאָגראָם. אָבער דער מאָראַליש-מענשליכער אינהאַלט פונם דאָזיגן זשעסט ווערט בטל דורכן פאַקט, אַז אונטערן פרישן איינדרוק פון די שווערע געשעהענישן האָט פּעטלורע ניט געפיהלט זיך צו גאָרניט פאַרפליכטעט, הגם ס'זיינען שוין דעמאָלט געווען מענשן אַרום אים, וואָס האָבן געפּרואווט אים צורעדן צו אַזאַ שריט...

4) אין אָקטאָבער 1919, זייענדיג אין בערלין, האָב איך דאָרט געטראָפן דעם געזאַנדטן פון פּעטלורעס רעגירונג מ. פּאָרש. בעת אונזער געשפּרעך האָט ער מיך געפרעגט:

— פאַרוואָס זאָלט איר זיך נישט אַריינמישן אין דער צייטונגס-פּאָלעמיק צווישן מ. גראָסמאַן און אַדוואָקאַט מ. גאָלדשטיין?*) איר זיינט דאָך

*) אַדוו. מ. גאָלדשטיין, אַ רוסיש-פּאַטריאָטישער יידישער קאַדעט, האָט קומענדיג דעמאָלט פון אוקראַינע אָפּגעדרוקט אין יידישע און רוסישע בלעטער אַ רייהע אַרטיקלען וועגן אוקראַינישע פּאָגראָמען, וואָס זיינען געווען פול מיט פאַרשיידענע גוזמאות, בפרט וועגן דעם אָנטייל פון דער אוקראַינישער אינטעליגענץ (פּעטלורע אויף אַ ווייסן פערד, אַלס א ו מ-

אין דער פראַגע איינער פון די אַממערסטן קאָמפּעטענטע עדות, איר ווייסט דאָך, אַז אונזער רעגירונג קעמפט קעגן פּאָגראָמען?

כ'האָב אויף דעם געענטפערט:

— כ'צווייפל ניט אין דעם, אַז די רעגירונג פון מאַזעפּאַ (פּרעמיער) און בפרט דער יידישער מינסטער קראַסני האָבן אין דעם פּרט גאַנץ גוטע כוונות. אָבער פאַרמאָגט דען די דאָזיגע רעגירונג וועלכע ס'איז ממשותדיגע קראַפט, געפינט זיך דען ניט דער פּאַקטישער כוח אין די הענט פון פּעטלורען, איבער וועמענס באַציהונג צו די פּאָגראָמען זיינען דאָ זעהר שטאַרקע ספקות?..

— איר האָט אַ טעות, מיין הער. אויך פּעטלורע איז אַ שטאַרקער קעגנער פון פּאָגראָמען און קעמפט קעגן זיי; איר ווייסט דאָך, אַז גראָד אין דעם שטיקל אוקראַינע, וואָס געפינט זיך אונטער זיין מאַכט, הערשט איצט מער אָרדענונג און יידן זייגען דאָרט מער זיכער מיט זייער לעבן, איידער אין אַנדערע טיילן פון אוקראַינע.

— כ'האָב געהערט וועגן דעם, אָבער גראָד דער פּאַקט איז אַ באַווייז קעגן פּעטלורען. ס'איז אַ באַווייז, אַז ער פּאַרמאָגט דאָך אַ גרויסע שליטה איבער זיינע אָנהענגער און ווען ער וויל איז ער בכוח זיי אָפּהאַלטן פון פּאָגראָמען. אויב אַזוי, טאָ פאַרוואָס האָט ער ניט באַנוצט די דאָזיגע קראַפט גלייך נאָך זשיטאָמיר?

— דעמאָלט האָט אין לאַנד געהערשט די אַנאַרכיע.

— איך האַלט ניט דעם דאָזיגן תרוץ פאַר גענוגנד. אַלנפאַלס, פאַרוואָס האָט פּעטלורע ניט באַשטראָפט די אַטאַמאַנען, וואָס זיינען שולדיג אין די שחיטות? כל זמן דאָס בלוט פון זשיטאָמיר און פּראָסקוראָוו איז ניט באַשטראָפט, האָב איך ניט קיין מאָראַלישע רעכט זיך אַריינמישן אין צייטונגס-פּאָלעמיק און אפילו אָננעמען דעם צד, וואָס באַשולדיגט פּעטלורען נאָר אין נאַכלאָזיגקייט...

— כ'גלויב, — האָט געענטפערט פּאָרש, — אַז די שולדיגע זיי-

מ י ט ל ב אַ ר ע ר אָנטיילנעמער אין די שחיטות א. א. וו.). — אין דער זעלבער צייט האָט ער געוואָרפן אַ חנעוודיגן שלייער אויף די ד ע נ י ק י נ ש ע שחיטות. קעגן דער דאָזיגער באַלויכטונג איז שאַרף אַרויסגעטראָטן מ. גראָסמאַן — און מיט רעכט.

א. ר.

נען באַשטראָפט. אַלנפֿאַלס בין איך גרייט צושטעלן אייך גענויערע ידיעות. ווער זיינען די, וועגן וועמען איר פרעגט?

כ׳האָב אַלס מוסטער, אָנגעשריבן אויף אַ שטיקל פּאַפּיר דריי נעמען: קאָזיר־זירקאָ (אָוורוטש), פּאַליענקאָ (זשיטאָמיר), סעמעסענקאָ (פּראָסקוראָוו) — און צוגעגעבן:

— ווען כ׳וועל האָבן אַ קלאָרע ידיעה, וואָס ס׳איז געשעהן מיט די דאָזיגע מענשן, וועלן מיר שמועסן ווייטער.

ווען איך בין געקומען אין עטליכע טעג אַרום, באַגעגנט מיך פּאָרש מיט אַ לאַכנדיג געזיכט:

— כ׳בין צופרידן אייך צו זעהן, ווייל כ׳האָב פאַר אייך גוטע ידיעות.

— און וואָס באַשטייען זיי?

— סעמעסענקאָ און פּאַליענקאָ זיינען אַרעסטירט!

— אַ ר ע ס ט י ר ט? און ווער גאַראַנטירט אונז, צי זיי וועלן אין אַ פּאָר טעג אַרום ווידער ניט זיין פריי? און צי פאָדערט נאָך זייער ענין אַ וועלכע ס׳איז אויספאָרשונג?

גראָד אין דעם זעלבן טאָג האָב איך באַגעגנט אין בערלין דעם פּראָפּ. גרושעווסקי (געוועזענער פּאָרזיצער פון דער צענטראַלער ראַדע) און גען. זשוקאָווסקי (געוועזענער קריגס־מיניסטער פון דער צענטראַלער ראַדע). דער לעצטער איז נאָר וואָס אָנגעקומען פון אוקראַינע. צוביידע האָב איך געהאַט אַ סך צוטרוי.

— איז ריכטיג, אַז סעמעסענקאָ און פּאַליענקאָ זיינען אַרעסטירט?

— האָב איך געפרעגט זשוקאָווסקין אין דער אָנוועזנהייט פון גרושעווסקין.

— וועגן פּאַליענקאָ ווייס איך גאָרנישט, אפשר איז ער אַרעסטירט. סעמעסענקאָ איז באמת אַרעסטירט, אָבער ניט פאַר מעשה־פּראָסקוראָוו. אפשר איז דאָס די א מ ת ע סיבה פון זיין אַרעסט; די אָ פ י צ י ע ל ע באַשולדיגונג איז אָבער אַן אַנדערע.

— און וואָס ווייסט איר וועגן פּעטלורעס באַציהונג צו פּאָגראָמען?

— כ׳גלויב, אַז ער איז פון דעם ניט אינגאַנצן ריין. אַלנפֿאַלס קאָן איך זאָגן עדות, אַז פאַר אַ געוויסער צייט האָט ער דערקלערט אין אַ געשפּרעך מיט אָפיצירן:

— ס׳איז אַ שאָד אויף די פּאָגראָמען, אָבער זיי האַלטן פּאַרט אין די דיסציפּלין אין דער אַרמיי...

— כ׳האָב אויך וועגן דעם געהערט, — האָט צוגעגעבן גרושעווסקי.

5) אין נאָוועמבער 1919, זייענדיק אין ווין, האָב איך באַגעגנט ווינטשענקאָן. ער האָט מיר דערציילט, אַז אין יאַנואַר 1919 באַלד נאָך די ערשטע פּאָגראָמען האָט ער וועגן זיי גערעדט פּנים אל פּנים מיט פּעטליורען. ער האָט אים אָנגעוויזן:

— זעה נאָר, וואָס פאַר אַ מעשים תעתועים עס מאַכן דיינע אַטאַמאַנען!

אויף דעם האָט פּעטליורע געענטפערט:

— און פאַרוואָס טרעטן ניט אַריין די פאַרשאָלטענע יידן אין אונזער אַרמיי? („אַ טשאָמו קליאַטאַ זשידאָווניאַ ו נאַשע וויסקאָ נע אידע?“) ...

* *
*

דאָס זיינען די פאַקטן, פאַר וועלכע כ׳קאָן גאַראַנטירן. בּלעריי קלאַנגען — צו גוטן אָדער שלעכטן — האָב איך דאָ אויסגעמיטן. כ׳מאַך אויך ניט קיין אַלגעמיינע אויספירן. זאָלן זיי מאַכן אַנדערע.

XXXI. פון אדעס קיין גאַליציע

אין אדעס. — די באַגעגנונג מיט קראַסני. — זיין פאָרשלאַג. — אויפן וועג קיין פראָסקוראָוו. — שווערע איינדרוקן. — אַ באַראַטונג מיט פראָסקוראָווער כלל-טוער. — דער פּלוצלינגער אָפּפאָר. — אַריבער דעם זברוטש.

אין אדעס בין איך געווען דריי וואָכן, וואַרטענדיק אויף דער עוואַקואַציע פון דער שטאָט דורכן פאַראייניקטן מיליטער. דערווייל האָב איך געמוזט לעבן אומלעגאַל, זיך ניט מעלדענדיק: די פרייוויליקע „קאָנטר-ראַזוועדקע" האָט זיך באַרימט געמאַכט מיט איר גרויזאַמקייט און מיט מיר וואָלט זי אויך געהאַט אירע חשבונות. איינמאָל אין אַ שיינעם פרימאָרגן האָב איך זיך באַגעגנט מיט פּנחס קראַסני, וואָס איז גראָד דעמאָלט געקומען קיין אָדעס אינם אויפטראָג פון דער נייער אוקראַיִנישער רעגירונג, כדי צו פאַרהאַנדלען, צוזאַמען מיטן מיניסטער פאַר אויסערלעכע ענינים מאַציעוויטש און זיין געהילף באַטשינסקי, מיט דער אויבערשטער קאָמאַנדאַ פונם אַנטאַנט-מיליטער אין אדעס. נאָך דעם, ווי ער האָט מיר אויסגעקלערט די סיבה פון זיין פּלוצלינגן פאַרשווינדן ערב מיין אָפּפאָר פון וויניצע, האָט ער מיך געפרעגט:

— „זייט איר אין אדעס לעגאַל?"

— „ניין".

— „טאָ וואָס זשע זיצט איר דאָ. די דאָבראָוואָלצעס וועלן אייך אַמאָל פּאַקן און גלייך דערשיסן. ס'איז דאָך אַ שאָד".

אַלס ענטפער אויף דעם, האָב איך אויסגעדריקט די האָפענונג אַז גריגאָריעווס אַרמעע, וואָס האָט אָקאָרשט פאַרנומען ניקאָלאַיעוו, וועט באַלד אַריינגיין אויך קיין אדעס, און איך וועל האָבן אַ געלעגנהייט זיך

אומקערן קיין קיעוו, כדי צו ערקלערן מיין פּאָליטיק סיי פאַר די חברים, סיי פאַר דער מאַכט.

— „מיר שיינט, אַז איר האָט אַ טעות. די פּראָווינצן וועלן אַזוי גיך אָדעס ניט פאַרלאָזן. ערשט נעכטן האָט מיר פרייַדענבערג, דער שעף פון שטאַב, געזאָגט אַז אָדעס איז פאַר זיי „דאָס צווייטע סאַלאָניק“, אַז דאָס איז די באַזע פאַר קומענדיקן אָנפאַל אין דאָס אינערע פון רוסלאַנד, אַז אַהער קומט פרישע מיליטער און עס איז אַבסאָלוט ניט דענקבאַר, אַז די שטאָט זאָל עוואַקואירט ווערן“.

כ'האָב זיך אויף אַ מאָמענט מישב געווען מיט מיר אַליין:

— „מיינט איר, הייסט עס, אַז די פרייוויליקע וועלן נאָך לאַנג בלייבן אין אָדעס?“

— „אַלנפאַלס אַזוי לאַנג, אַז זיי וועלן קענען צוקומען צו אייך“.

— „און וואָלט איר מיר געקענט געבן די מעגליכקייט אַרויסצופאָרן מיט אייך פון אָדעס אין אייער דיפּלאָמאַטן-צוג?“

כ'האָב געוואוסט, אַז די אוקראַינישע דעלעגאַציע האָט אויפן וואָקזאַל איר ספּעציעלן צוג, מיט וועלכן זי קלייבט זיך גלייך פאָרן צוריק.

— „יאָ, דאָס מיין איך טאַקע“.

— „און וואָלט איך אויך געקענט מיטנעמען נאָך אַ פּערזאָן אַלס אַ סעקרעטאַר?“

— „כ'וועל זיך סטאַרן אויך דאָס אַראַנזשירן. כ'וועל זיך דורכ-רייַדן מיט מאַציעוויטש. כ'גלויב, אַז ס'וועט גיין“.

— „און וואוהין פאָרט איר איצט?“

— „מיר פאָרן דירעקט ביז פּראָסקוראָוו, און אפשר אויך ביז טאַר-נאָפּאָל. אַלנפאַלס וועט איר פון דאָרטן גיך קאָנען איבערפאָרן איבער דער גרענעץ“.

דער דאָזיקער פאָרשלאַג האָט ענטפּלאָמט מיין אַלטן קוים-דער-שטיקטן וואונש זיך דורכצורייַסן קיין ארץ ישראל. כ'האָב ניט געהאַט קיין מוט זיך אָפּזאָגן פון דער גוטער געלעגנהייט.

איך בין גלייך אַוועק אין די פּאַרטיי-דרוקערייַ און געטראָפן דאָרט העם ח' ש. סאַגאַן, אַ קראַקאָווער פּועלי-ציון, וואָס איז אַרייַנגעקומען

קיין רוסלאַנד אַלס קריגס־געפאַנגענער און האָט פאַרפאַסט די פריהערדיקע געלעגנהייט זיך אומצוקערן: אים האָב איך גערעדט ברעה, ריידנדיג מיט קראַסני וועגן מיין „סעקרעטאַר".

— „הערט, סאַגאַן, ווען איך זאָל האָבן פאַר אייך אַ גיכע און גוטע געלעגנהייט זיך אומצוקערן קיין עסטרייך, וואָלט איר זיך באַנוצט מיט איר?"

סאַגאַנס אויגן האָבן זיך ממש אָנגעצונדן פון פרייד.

— „אדרבא ואדרבא!"

כ'האָב דערציילט ס. די גאַנצע מעשה און מיר האָבן באַשלאָסן צו פאָרן.

אַ פּאָר אַנדערע חברים, וועלכע מיר האָבן דערציילט וועגן דעם ענין, האָבן אונז אויך גערעטן דאָ זעלבע, מאָטיווירנדיק דאָס בעיקר מיט מיין באַדראָהטער פערזענליכער זיכערקייט.

נאָך אינם זעלבן אָוונט זיינען מיר געווען אויפן וואָקזאַל און זיך כמעט דורכגעגנב'עט, אויסמיידנדיג די פריינדליכע פּאַטרולן, אין דעם אוקראַאינישן דיפּלאָמאַטישן צוג. דאָרט האָבן מיר געלעבט די נאָענטסטע צוויי מעת לעת ביז דער צוג האָט זיך ענדליך אַ ריר געטאָן פונם פלאַץ.

בעת די דאָזיגע פּאָר טעג איז מיר אויסגעקומען עטליכע מאָל צו ריידן מיט ק ר א ס נ י וועגן פּאָליטישע טעמען. זיין גלויבן אין דער אַנטאַנט איז ניט דערשיטערט געוואָרן. און ווען איך האָב אים ווידער געזאָגט, אַז קלעמאַנסאָ וועט שטענדיג זיין גרייט מקריב צו זיין אַ מיליאָן יידן פאַר אַ פּאָר מיליאַרד גאָלד־פראַנק — ווירקליכע אָדער כלומרשטע — האָט ער מיר דערציילט פּרטים וועגן זיין געשפּרעך מיט פּאָלק, פריידענבערגן, וועלכען ער האָט געפירט אין נאָמען פון אוקראַאינישן יידנטום. (דאָס איז מן־הסתם אויך געווען דער צוועק פון אַריינגעמען אים אין די דיפּלאָמאַטישע דעלעגאַציע). —פריידענבערג האָט אין די דאָזיגע געשפּרעכן אַרויסגעוויזן אַ געוואַלטיגען אינטערעס פאַרן גורל פון אוקראַאינישן יידנטום און ערקלערט, אַז פראַנקרייך איז גרייט אונז צו נעמען אונטער איר באַשיצערן שירעם. בכלל האָט פריידענבערג זיך אַרויסגעוויזן פאַר אַזאַ אוהב ישראל, אַז קראַסני איז אים אויף דעם סמך, ווי

אויך צוליב זיין פֿאַמיליען־נאָמען, חושד געווען אין באַהאַלטענער ייִדישקייט *).

בעת אונזער צוג איז געשטאַנען אויפֿן אָדעסער וואָקזאַל איז אַ פּאָר מאָל אַריינגעקומען צו אונז אַרנאָלד מ אַ ר ג אָ ל י ן, וואָס האָט אַלס געהילף פֿונם מיניסטער פֿאַר אויסערליכע ענינים זיך אויך באַטייליגט אין די אָדעסער פֿאַרהאַנדלונגען. מאַרגאָלין, וועלכן כ׳האָב ביז אַ העכער געקאָנט זעהר אויבערפֿלעכליך — אַ פּאָר מאָל געזעהען אין קיעוו און אַ מאָל ק ו ר ץ געשמועסט אין וויניצע — האָט דערבײַ דערציילט וועגן דעם, אַז ער האָט נאָר וואָס אָנגעגעבן אין דעמיסיע, אַלס „פּראָטעסט קעגן פּאָגראָמען“. דערבײַ האָט ער אָבער זיין בקשה וועגן דעמיסיע צוריקגעשטעלט אַזוי, אַז זי זאָל דינען אַלס אַ פֿאַרענטפֿערונג פֿאַר דער דירעקטאָריע. איך גרונדטאָן איז געווען, אַז ער, מאַרגאָלין, ווייס גאַנץ גוט, אַז ניט די רעגירונג ניט די דירעקטאָריע האָבן וועלכע עס איז שולד אין די פּאָגראָמען — ניט דירעקט און ניט אומדירעקט — און אַז זיי האָבן געטאָן אַלץ מעגליכע קעגן זיי.

— „גוט“, האָב איך אויף דעם באַמערקט. „אויב די דירעקטאָריע איז אין גאָרניט שולדיג, טאָ קעגן וועמען אייגנטלאַך פּראָטעסטירט איר מיט אייער דעמיסיע?“

— „אין תוך גענומען פּראָטעסטיר איך גאָרניט“, האָט געענטפֿערט מאַרגאָלין, „אָבער מיין ייִדיש האַרץ טוט וועה, און כ׳קאָן מער ניט“.

פֿונם ווייטערדיגן געשפּרעך, און וועלכן כ׳האָב געפּרובט אים באַווייזן, ווי אומלאָגיש עס קלינגט די באַגרינדונג פֿון זיין שריט, האָב איך פֿאַרשטאַנען, אַז די אייגנטליכע סיבה פֿון מ.׳ס דעמיסיע איז דער דרוק פֿון איניגע זיינע באַקאַנטע אין אָדעס, דערבײַ אָבער האָט ער געוואָלט יוצא זיין אויך פֿאַרן אַנדערן צד...

אַ משיקאַון שמועס, ווען אויך פֿון אַ גאַנץ אַנדערן מין, איז אויס־

*) ווי כ׳האָב דערנאָך געהערט, איז דאָס פֿאַלש. פֿרײַדענבערג איז אַ פּראַנצויז פֿון עלזאַסישן אורשפּרונג, דערצו נאָך, דוכט זיך, אַ שטאַרקער קאַטאָליק מיט אַ האַלב־ראָיאַליסטישן פּרצוף, ווי עס זיינען געווען די מערסטע אָנפֿירנדע אָפֿיצערן פֿון ד׳אַנסעלמס אָקופּאַציענס־אַרמיי. — וועגן זיין באַציהונג צו ייִדן האָב איך מצד בעסערע באַאָבאַכטער, ווי פּ. קראַסני, געהערט ווייניגער באַנייסטערטע מיינונגען...

געקומען צו האָבן מיט מאַציעוויטשן. בעת מיין אָנוועזנהייט האָט ער זיך איינמאָל געקלאָגט קראַסנען אויף זיין געהילף ד״ר באַטשינסקי:

— „וואָס זאָל איך טוען מיט באַטשינסקי? ער קאָמפּראָמעטירט אונז די גאַנצע זאַך! ער פירט זיך ממש סקאַנדאַלעז: אויף אַ דיפּלאָמאַטישער וועטשערע מיט די פּראָנצויזן האָט ער... געשניטן פיש מיט אַ מעסער!!"

לויטן ערגסטן אויפגערעגטן טאָן פון מאַציעוויטש האָב איך ערוואַרט צו הערן עפּעס גאָר שרעקליכערעס.

— „כ'בעט אייך, הער מיניסטער", האָב איך זיך אַריינגעמישט אין שמועס. „איז דאָס טאַקע אַזוי געפערליך? קאָן דאָס האָבן אַ ווירקונג אויף אייערע אונטערהאַנדלונגען?"

מאַציעוויטש איז שיר ניט באַליידיגט געוואָרן פון האַלב־איראָנישן טאָן פון מיין פראַגע.

— „וואָס רעדט איר?! די פראַנצויזן ווייסן דאָך וועגן אונז גאָרניט. איז דאָך נאַטירליך, אַז זיי אורטיילן וועגן אונז לויט אונזער אויסזעהן און מאַנירן. זיי זיינען דאָך אַן אַלט קולטור־פאָלק, ביי וועלכן אַ זעלבע זאַכן שפּילן אַ געוואַלטיגע ראָליע. מען פליסטערט זיי צו פון אַלע זייטן, אַז מיר זיינען באָלשעוויקעס און פּראָסטע, און ווען זיי זעהען ווי עס האַלטן זיך אונזערע דעלעגאַטן, ווערן זיי פאַרשטאַרקט אין דער דאָזיגער מיינונג"...

ער האָט זיך אויף אַ מאָמענט אָפּגעשטעלט און פאַרטגעזעצט, זיך שוין ווענדענדיג צו קראַסני:

— „כ'האָב בשעת מעשה געפּרובט אים אויף דעם אויפמערקזאַם מאַכן. כ'האָב אים שאַרף אָנגעקוקט און אַפילו שטילערהייט אַ טאָרקע געטאָן מיטן פוס אונטערן טיש. ער קוקט אָבער אויף מיר מעשה־גולם און שניידט ווייטער דעם פיש מיטן מעסר! וואָס זאָל איך מיט אים טוען?"

— „נו, טאָ זאָגט אים!" האָט זיך אָפּגערופן קראַסני.

— „ווי קאָן איך אים אַזאַ זאַך זאָגן?" האָט אַרויסגערופן מאַציעוויטש אין גרעסטער פאַרצווייפלונג. „דער מענש האָט שטודירט אין פּאַריז און אַמעריקאַ, געענדיגט צוויי פאַקולטעטן, רעדט פּערפעקט ענ־

ליטע שפּראַכן און איז אויך לויט זיינע יאָרן שוין ניט קיין אינגעלע. ווי קום איך אים צו באַלערן, ווי מען האַלט אַ מעסער מיט אַ גאָפּל"...

ביי די לעצטע ווערטער האָט מאַציעוויטש אַ וואָרף געטאָן אַ זייטן־בליק אויפן מחבר פון די דאָזיגע שורות. ער האָט מיך זיכער בשעת מעשה חושד געווען, אַז כ'בין אויך ניט שטאַרק באַהאַוונט אין דעם, ווי אַן אָנשטענדיגער מענטש דאַרף עסן פיש. כ'בין זיך מודה, אַז זיין חשד איז געווען ניט אומבאַגרינדעט, און דערציילנדיג דעם דאָזיגן עפּיזאָד בין איך פון מיין זייט חושד, אַז דער גרעסטער טייל פון די לעזער — זייט מיר מוחל אלף אלפי פעמים, אָבער מיר יידן זיינען דאָך ניט קיין „אַלטעס קולטור־פאָלק" — האָט אויך פון דער מעשה עפּעס געלערנט... אָרימע דיפּלאָמאַטן...

* * *

אויפן אַנדערן טאָג נאָך אונזער אַרויספאָרן פון אַדעס זיינען מיר דורכגעפאָרן זשמערינקע. דער וואָקזאַל איז געווען מערקווירדיג־ריין און ליידיג. פון צפון — נישט ווייטער ווי 15 ווערסט — האָבן זיך געהערט קולות פון האַרמאַטן. די באָלשעוויקעס האָבן שוין פאַרנומען ווינניצע און גערוקט זיך ווייטער.

אויפן וועג נאָך זשמערינקע האָט זיך געוואָרפן אין די אויגן אַ מערקווירדיגע ערשיינונג: אויף אַ לאַנגער שטרעקע זיינען אַלע זייטיגע וועגן ממש אָנגעשטאָפּט געווען מיט „קראַנקע"־וואַגאָנען און לאָקאָמאָטיוון. כ'האָב נאָך קיינמאָל אין מיינע רייזן ניט געזעהן אַזוי פיל לאָקאָמאָטיוון אין איין אָרט. האַלב מיט שניי באַדעקט, האָט אַ געוואַלטיגעס פאָלקס־פאַרמעגן, פאַרהוליעט דורך קריג און רעוואָלוציע, געזשאַווערט אויף דער קאַלטער ווינטער־לופט. ס'איז געווען אַ האַרץ־ווייטאָג צו זעהן די דאָזיגע איזערנע הרוגים פון בירגער־קריג, וואָס יעדער איינער פון זיי וועט קאָסטן דעם אומגליקליכן לאַנד צענדליגער מענשליכע קרבנות — פון הונגער, פון קרענק, פון אויסשעפּונג...

צו אוונט זיינען מיר אַריינגעפאָרן קיין פּראָסקוראָוו.

אויף אַנדערן טאָג נאָכן איבערנעכטיגן אין וואַגאָן בין איך אַוועק אין די שטאָט. ס'איז געווען פּונקט אַ חודש נאָך דער שרעקליכער שחיטה. קיין אויסערליכע שפּורן פון איר — צושלאָגענע שויבן, פאַר־

קלאַפּטע טירן, שטיקלעך האָלץ און פּערען אויף די גאַסן, — אַט די אַלע טראַדיציאָנעלע פּאָגראָם־אַטריבוטן זיינען ניט געווען צו זעהען. דער פּראָסקוראָווער פּאָגראָם איז דאָך געווען אַ באַזונדערער אין זיין מין: ער האָט געדויערט בסך־הכל דריי שעה און מען האָט בשעת אים ניט גערויבט... קיין מענשן מיט פאַרבונדענע קעפּ האָט מען אויך ניט געטראָפן: סעמעסענקאָ האָט ניט געוואָלט מטריח זיין די דאָקטוירים...

כ'בין צוגעגאַנגען צו מיינעם אַ פּאַרטיי־חבר, אַ ראַטמאַן פון קהלה ד"ר גרינפעלד, ביי וועלכען כ'בין איינגעשטאַנען מיט אַ יאָר פרי־הער, בעת כ'האָב געלייענט אין פּראָסקוראָוו אַ רעפעראַט. כ'האָב גע־קלאַפּט אין די טיר מיט אַ מאָדנע האַרץ־קלאַפּעניש: כ'האָב מורא געהאַט, כ'וועל אים ניט טרעפן... ער האָט אָבער אַליין געעפנט — אַ ל ע ב ע ד י ג ע ר. אָבער ווי האָט זיך געענדערט דער געזיכטס־אויסדרוק פון מענשן, וואָס פאַר אַ געוואַלטיגע יסורים־שפורן האָבן איבערגעלאָזט אויף אים די איבערגעלעבטע שרעקליכע טעג... כ'האָב דערנאָך דעמזעלבן געזיכטס־אויסדרוק באַמערקט אויך ביי אַנדערע, מיט וועלכע ס'איז מיר אויסגעקומען צו ריידן אין דער דאָזיגער אומגליקליכער שטאָט. כ'האָב אַליין איבערגעלעבט אַ מאָל אַ שווערן פּאָגראָם, אָבער אַ ז ע ל כ ע שפורן פון איבערגעלעבטן פיין, בפרט פיר וואָכן נאָך אַ פּאָגראָם, האָב איך נאָך קיינמאָל ניט געזעהן. שוין דאָס אַליין איז אַ באַווייז, אַז אין פּראָסקוראָוו איז פאָרגעקומען עפּעס גאָר שרעקליכעס, עטוואָס אַזוינס, וואָס האָט נישט קיין גלייכן אפילו אין די דעמאָלסטיגע שוידערליכע טעג...

גרינפעלד איז געווען ניט ווייניגער איבערראַשט פאַר מיר. ס'האָט געדויערט אַ גוטע מינוט, ביז ער איז געקומען אַ ביסל צו זיך:

— „ווי קומט איר אַהער?! ביי אונז האָט מען וועגן אייך פאַר־שפּרייט, מען האָט געזאָגט, איר זייט געשטאָרבן; אַנדערע האָבן געזאָגט, איר זייט אַוועקגעפאָרן פון אוקראַינע".

כ'האָב אין אַ פאָר ווערטער דערציילט, ווי איך קום קיין פּראָסקוראָוו.

— „און ווייסט איר שוין, וואָס איז ביי אונז געווען?"

— „כ'ווייס", האָב איך שטיל געענטפערט.

— „ניין, איר ווייסט ניט", האָט אויסגערופן גרינפעלד. „לאָזט, כ'וועל אייך דערציילן"...

און ער האָט אָנגעהויבן — צוזאַמען מיט זיין דערווייל צוגעקומענע פרוי — דערציילן וועגן דער שחיטה. ער האָט דערציילט אַלץ גענוי, מיט אַלע פּרטים, מיטן אויסדרוק פון אַ קראַנקען, וואָס קראַצט מיט שפּיציגע נעגעל אין זיינע אייטערנדע וואונדען... כ'וועל ניט איבערגעבן זיין ערציילונג: כוואָלט דאָס ניט געווען אימשטאַנד, און ס'וואָלט געווען אויך צו גרויזאַם.

נאָכמיטאָג האָב איך לויטן פאָרשלאַג — אָדער, ריכטיגער, פאַרלאַנג — פונם זעלבען ד"ר גרינפעלד, געהאַט אַן אימפּראָוויזירטע זיצונג אין דער שטוב פון דעם קהלה-פאָרזיצער ד"ר ליסטער, [וועלכן כ'האָב אגב געקאָנט פון מיינער פריהערדיגער אַרבעט אינם קהלה-דעפּאַרטאַמענט פון זילבערפאַרבס מיניסטעריום, אַלס איינעם פון די פעהיגסטע קהלה-טוער אין גאַנץ אוקראַינא] מיט עטליכע קהלה-ראַטמענער בעיקר מיטגלידער פון די לינקע פראַקציעס. די זיצונג איז געווען אַ קורצע און מען האָט זיך דערביי באַשעפטיגט ניט אויף אַזוי פיל מיטן עבר, ווי מיט דער נאָהענסטער צוקונפט. ניט קוקנדיג אויף דעם, וואָס סעמעסענקאָ גופא האָט מען צוגענומען, האָט די יידישע באַפעלקערונג זיך יעדן מאָמענט געריכט אויף אַ נייעם פּאָגראָם. מען האָט מיר דערציילט, אַז ווען ניט אַ פּאָר אָרטיגע אוקראַינער מיטן באַצירקס-קאָמיסאַר ווערכאָלאַ, וואָס האָט זיך ממש מוסר נפש געווען פאַר די יידן, וואָלטן סעמעסענקאָס קאָזאַקן אין אַ פּאָר טעג שפּעטער ווידער איבערגעחזרט דעם פּאָגראָם, פילייכט אין אַ נאָך גרעסערן פאַרנעם.

— „בעיקר", האָט זיך געקלאָגט ד"ר ליסטער, „וואונדערן מיר זיך אויפן פאַרהאַלטן זיך פון דער מאַכט. פּעטליורע גופא געפינט זיך שוין כמעט צוויי וואָכן אויף אונזער וואָקזאַל, און ניט ער, ניט ווער עס איז פון זיינע אָנגעזעהענערע מיניסטאָרן האָבן ניט געפונען פאַר נויטיג זיך ווייזן אין דער שטאָט. מיר וואָלטן געוואָלט, אַז פּעטליורע אַליין זאָל קומען צו אונז אין שטאָט און אָפּגעבן אַ וועלכע עס איז פייערליכע ערקלערונג, מאַכן אונז וועלכע עס איז באַרוהיגנדע צוזאָגן. מיר ווילן דערביי גאָרניט אַריינגיין אינם פּאָליטישן ווערט פון אַזאַ ערקלערונג און וויל אויך ניט אונטערזוכן איר אויפריכטיגקייט. אין דעם מאָמענט האַנדעלט עס זיך אונז בלויז וועגן דעם, וואָס, אויסער די 1700 דערהרגעטע, פאַרמאָגן מיר אין פּראָסקוראָוו ביז 20,000 לעבעדיגע

ייִדן, וואָס וואַרטן פֿון טאָג צו טאָג, פֿון שעה צו שעה אויף אַ נײַע שחיטה. שוין די דאָזיקע וואַרטעניש אַליין, וואָס איז אויסגעגאָסן אויף אַלע פּנים׳ער, קאָן ווערן פּסיכאָלאָגיש אַ סיבה פֿון אַ נײַעם פּאָגראָם... און חוץ דעם, מיינען מיר טאַקע, אַז פּעטליורע איז דער איינציקער מענטש, וועמענס וואָרט עס קאָן ווירקן אויף די דאָזיקע ברואים. לכל הפּחות אויפֿן רוב פֿון זיי".

— „און וואָס איז אײַער מיינונג וועגן דעם?", האָב איך געפֿרעגט דעם ה׳ גרינפֿעלד.

— „כ׳וואָלט נאָר אונטערשטיצט דעם פֿאָרשלאָג פֿון ד״ר ליסטער. חוץ דעם איז אַ גרויסער טייל פֿון סעמעסענקאָ׳ס סאָלדאַטן נאָך אין דער שטאָט און דאָס פֿאַרשטאַרקט די אַלגעמיינע אומזיכערקייט. צו מיר אַליין קומען היילן די ציין סאָלדאַטן, אין וועלכע כ׳דערקען אַקטיווע טיילנעמער פֿון דער שחיטה. כ׳וואָג זיי ניט אָפּצוזאָגן, אָבער שטעלט זיך פֿאָר דערבײַ מיין לאַגע"...

כ׳האָב דערקלערט די פֿאַרזאַמעלטע, אַז כ׳האָב איצט ניט קיין שום דירעקטן מגע ומשא מיט וועלכע ס׳איז מיטגלידער פֿון דער דירעקטאָריע. קראַסני וועל איך אָבער זעהן און אים דעם דאָזיקן וואונש איבערגעבן: כ׳וועל אפֿילו פּרובן איינווירקן אויף אים, ער זאָל אונטערנעמען אַ וועלכען ס׳איז ענערגישן שריט.

אויף דעם האָט זיך די באַראַטונג פֿאַרענדיקט און כ׳בין אַוועק אויפֿן וואָקזאַל.

אויפֿן וועג, שוין פֿאַרן וואָקזאַל, האָט מיך באַגעגנט אַן אומבאַ־קאַנטער אָפֿיציר, דוכט זיך אַ גאַליציאַנער. ער, זעהט אויס, האָט מיך יאָ פֿון ערגיץ וואו געקאָנט און אָפּגערופֿן בײַם נאָמען:

— גייט איר פֿון דער שטאָט?

— „יאָ".

— „האָט איר דאָרט געזעהן אײערע ייִדן?"

— „יאָ, געזעהן".

מיין ענטפֿער האָט געקלונגען אומגעדולדיק און אומצופֿרידן: כ׳האָב ניט פֿאַרשטאַנען, וואָס דער מענטש וויל פֿון מיר.

ער האָט זיך אָפּגעשטעלט אויף אַ מאָמענט און דערנאָך שטיל אַרויסגעזאָגט:

— „ווען מען קומט אין דעם פּאַרשאָלטענעם פּראָסקוראָוו, שעמט מען זיך ממש צו זיין אַן אוקראַינער!!“

און איז גלייך אַוועק ווייטער. כ׳ווייס עד היום ניט, ווער איז דאָס געווען.

אָט דאָס איז געווען דער ריכטיגער אויסדרוק! וואָלטן די גרויסע אוקראַינישע פירער, וואָס שטאָלצירן אַזוי שטאַרק מיט זייער סאָציאַליזם און קולטור, אַזוי געפילט די לאַגע און אַזוי זי אַרויסגעזאָגט, ווי דער דאָזיגער אומבאַקאַנטער פּשוטער אָפיצער! פילייכט וואָלט דאָס אומגליק דאַן פיל קלענער געווען!

* * *

מיין צוזאָג צו די פּראָסקוראָווער ראַטמענער האָב איך ערפילט בלויז אויף די העלפט. קראַסני האָב איך זייער וואונש איבערגעגעבן, אָבער זעהען זיי אויפן אַנדערן טאָג האָב איך שוין מער ניט געקאָנט.

אין דער נאַכט איז אויפן וואָקזאַל געוואָרן אַ שטיקל סומאַטאָכע. די צוגן וואָס זיינען ביי אים געשטאַנען האָבן זיך פּלוצלינג אָנגעהויבן צו באַוועגן. ניט וועלנדיג, שוין אַזוי נאָהענט צו אונזער ציל, בלייבן מיט אַ מאָל אויף אַ פּאַרוואָרפענעם וואָקזאַל צווישן צוויי פראָנטן, אין פולן רשות פון די רויבערישע עלעמענטן, וואָס פילן זיך אַזוי גוט אין אַזעלכע איבערבייט־פּעריאָדן, — האָבן מיר, אויך אין זאַלאַן, אויף גיך געפּאַקט אונזערע פּאָר קלימעקעס און אַרויסגעשפּרונגען אויף אַ פּלאַטפאָרם פונם אָפגייענדן „רעגירונגס־צוג“, ניט ווייסנדיג אפילו, וואוהין ער גייט. ערשט אין צוג האָבן מיר זיך דערוואוסט, אַז מיר פאָרן קיין קאַמענעץ.

אויף מאָרגן אין דער פריה, נאָך אַ דורכגעפרווירענע נאַכט, זיינען מיר אַרויסגעשטיגן אין יאַרמאָלינעץ, פון וואַנען עס צווייגט זיך אָפּ אַ באַן צו דער עסטרייכישער גרעניץ. דאָרט אין דער זייט פון דער הויפט־באַן, זיינען נאָך געשטאַנען אָרטיגע „ציווילע“ צוגן.

אין צוג צווישן יאַרמאָלינעץ און הוסיאַטין, האָבן מיר ניט געזעהן קיין איין ייד... די מיטפאָרנדע פּויערים האָבן זיך אָפּט אויף אונז אַרומגעקוקט, אַביסל קאָסע, אַ ביסל ערשטוינט. ס׳איז אָבער אַדורך בשלום.

צו אָוונט, זיך איבערזעצנדיג אין „רוסישן“ הוסיאַטין אויף אַ פּלאַטפאָרמע פון אַ מיליטערישן פּראָוויאַנט־צוג, זיינען מיר אַריינגעקומען אין „עסטרייכישן“ הוסיאַטין, שוין אויף יענער זייט פון זברוטש.

XXXII. דער פענסטער קיין אייראָפּע

אַ חרובע שטאָט. — אויפן וועג קיין סטאַניסלווי. — מזרח־גאַליציען אונטער אוקראַינישער מאַכט. — יידישע נייטראַליטעט און אירע פאָלגן. — אונגאַרישע ראַטן־מאַכט און אוקראַינע. — די איינלאַדונג וועגן איינטרעטן אין מאַרטאָס־קאַבינעט. — מיין אָפּזאָג. — כ׳פאָר אָפּ.

הוסיאַטין האָט אין געוויסע פּרטים געמאַכט כּמעט דעם זעלבן ערשטערדיקן רושם, ווי פּראָסקוראָוו. בעת אָבער אין פּראָסקוראָוו האָט געווירקט די האַנט פונם פּאָגראָמשטשיק, האָט אין הוסיאַטין געבושעוועט דער וועלט־קריג. בעת אין פּראָסקוראָוו זיינען די שפּורן פונם איבערגעלעבטן קאָשמאַר געלעגן אויף די פּנים׳ער, האָבן זיי אין הוסיאַטין זיך אָפּגעשפּיגלט אויף די געביידעס. אויף מיך מאַכט אָפּטמאָל אַ פאַרוואונדעטע געביידע דעם איינדרוק פון אַ לעבעדיגער באַשעפעניש. און די געביידעס אין הוסיאַטין זיינען געווען, אויב ניט אין גאַנצן חרוב, איז לכל הפּחות — כּמעט אָהן אויסנאַם — טיף פאַרוואונדעט. האָט, למשל, אַ שווערע גראַנאַטע אַריינגעשלאָגן אין אָרטיקן קלויסטער און דורכגעגאַנגען דורכן טורם. דער טורעם אָבער האָט זיך ניט צושאָטן (פעסט האָט מען געבויט אין אַמאָליגע צייטן!), נאָר ווייטער געבליבן שטעהן. געהט איר פאַרביי די געביידע פון איין זייט: ניט־קשה, אַ קלויסטער, ווי פון קלויסטערלאַנד! פאַרקערעוועט איר אָבער אויף רעכטס, שטייט ער שוין פאַר אייך מיט אַ גרויסן אָפענעם בויך, דורך וועלכן עס קוקט אַ דורך דער פאַרדריכערטער ווינטער־הימל...

אויף מיינע וואַנדערונגען דורכן שטעטל האָב איך זיך אָנגעשטויסן אויף אַ בערך גרעסערע געביידע, פון וועלכער ס׳זיינען געבליבן בלויז טיילן פון די ווענט. — דאָס איז געווען דער אָרטיגער „הויף“: הוסיאַטין איז חוץ אייער־האַנדל באַרימט געווען מיט איר חסידישן רבין.

אין הוסיאַטין, וואו פֿאַרן קריג האָבן געוואוינט עטליכע טויזנט ייִדן, זײַנען געבליבן פֿון זיי בלויז אַ הונדערט נפֿשות. און אויך די זײַנען געקומען ערשט אין די לעצטע חדשים. געוואוינט האָבן זיי, אין אומבאַשרײַבליכער ענגשאַפֿט, אין דרײַ־פֿיר גאַנץ געבליבענע הײַזער. אין איינעם פֿון זיי האָב איך מיט זאַגאַנען קוים באַקומען פֿאַר גוטע געלט אַן אָרט צו שלאָפֿן...

געלעבט האָט דאָס ביסל צוריקגעקומענע ייִדן פֿון האַנדל אָדער, בעסער געזאָגט, פֿון שמוגל. ניט קוקנדיג אויף די פֿייערליך פּראָקלאַמירטע פֿאַראייניקונג פֿון ביידע אוקראַינאַ׳ס, האָט די גאַליציישע מאַכט געהאַלטן די גרעניץ שאַרף אָפּגעשפּאַרט אין ביידע ריכטונגען. ייִדן האָבן זיך אָבער ווי ניט איז געגעבן אַן עצה. מען האָט געפֿירט טאַבאַק, זאַלץ, שוועבעלאַך, אַ ביסל פּוך און געהאַנדלט דערצו מיט געלטן מכל המינים. דער האַנדל איז געווען אַ גאַנץ אָרימער, אָנגעקומען איז ער מיט גרויסע כּאַבאַרן און אָפּטמאָל מיט מסירות־נפֿשות. מען האָט אָבער געהאַנדלט: אַ ברירה האָט מען געהאַט?!

אַרויסקומען פֿונם דאָזיגן אָרימען נעסט איז געווען ניט אַזוי פּראָסט. קיין רעגולמעסיגן באַן־פֿאַרקער, ווייטער אויף מערב האָט הוסיאַטין ניט געהאַט. די באַנען האָבן אָנגעהויבן גיין ערשט פֿון קאָפּיטשינצע, וווּהין מען וואָלט געמוזט פֿאָרן אַ היפּשען מעת לעת מיט אַ וואָגן. אויף צו באַנוצן זיך ווייטער מיט דער באַן וואָלט מען געמוזט האָבן ספּעציעלע גאַליציישע „פּערעפּוסקעס“, וועלכע מיר האָבן ניט פֿאַרמאָגט.

צום גליק איז אָבער אויפֿן אַנדערן טאָג דורכגעפֿאָרן דורך הוסיאַטין אַ ספּעציעלער צוג מיט אַ פֿינאַנציעלער מיסיע פֿון דער דניעפּער־רעגירונג צו דעם גאַליציישן גענעראַל־סעקרעטאַריאַט אין סטאַניסלאַוו. אין דער מיסיע האָט זיך באַטייליגט ב. מאַרטאָס, וואָס האָט מיר פֿאַרשאַפֿט די געלעגנהייט אַרײַנצוקומען צוזאַמען מיט מײַן „סעקרעטאַר“ אין וואַגאָן.

דער „ספּעציעלער צוג“ איז אייגנטליך באַשטאַנען פֿון אַ לאָקאָמאָטיוו מיט איינעם אָדער צוויי קלאַסנע וואַגאָנעס, צו וועלכע די גאַליציישע באַן־פֿאַרוואַלטונג האָט, כּדי אויסנוצן די געלעגנהייט צוגעטשעפּעט אַן אומענדליכן ווײַדל פֿון אָנגעלאָדענע סחורה־וואַגאָנעס. דערצו איז נאָך אין טשאָרטקאָוו צוגעקומען אַ דעפּעקט אין לאָקאָמאָטיוו, וואָס האָט אונדז געצוואונגען צו בלײַבן דאָרט כּמעט אַ גאַנצן מעת־לעת. מיט

איין וואָרט, די נסיעה פון הוסיאַטין קיין סטאַניסלאַוו האָט ביי אונז צוגענומען פולע צוויי מעת־לעת: דאָס איז שוין געווען אין „אייראָפּעאישן" נאַליציען, וואָס האָט געשם'ט אויף דער דניעפּר־אוקראַינע אַלס אַ מוסטער פון אָרדנונג און פּינקטליכקייט.

אויפן וועג האָט מען מיך מיט האַלבן אַ פּאָר מאָל געוואָלט אַרעסטירן, ווייל מיר האָבן ניט געהאַט קיין ערלויבעניש פונם אַטאַמאַן פּעטלורע אַריבערצוגיין די גרעניץ. מיר זיינען אָבער שוין ווי ניט איז דערפאָרן.

* * *

אין פאַרגלייך מיט די קאַנטן, וואָס מיר האָבן נאָר וואָס פאַרלאָזן, האָט סטאַניסלאַוו טאַקע געמאַכט דעם רושם פון אַן אמת'ער אייראָפּאַ. דאָ האָט מען לכל הפּחות געקאָנט קריגן פרישע אויסלענדישע בלעטער און זיך מאַכן אַ באַגריף וועגן דעם, וואָס עס קומט פאָר אויף דער גרויסער וועלט. חוץ דעם, האָט דאָ געהערשט ניט צו פאַרגלייכן מער אָרדנונג און זיכערקייט. אין פאַרגלייך צו דער גרויס־אוקראַינישער „פּעטליוראָווישטשינע", האָט די מזרח־גאַליציש רעגירונג פאַרגעשטעלט מיט זיך אַ ווירקליכע מאַכט, וואָס לאָזט זיך פילן אין יעדן ווינקעל.

דער חסרון פון דער דאָזיקער רעגירונג איז געווען, חוץ איר אַלגעמיינער שוואַכקייט, דאָס, וואָס זי האָט זיך שוין צו שטאַרק רעאַקציאָנער מהות, געלאָזט פילן. אין לאַנד האָט געהערשט שטרענגער קריגס־צושטאַנד. די אָרטיקע קאָמענדאַנטן האָבן געהאַט אַ געוואַלטיגע מאַכט. יעדער שריט פונם תושב איז קאָנטראָלירט און רעגולירט געווען. און חוץ דעם האָט ביז אין די העכערע פענסטער געהערשט אַ גרויסע קאָרופּציע. ס'איז אויך ניט קיין וואונדער: די געהעלטער זיינען געווען אַזעלכע, אַז אפילו העכערע באַאַמטע האָבן פון זיי ניט געקאָנט לעבן...

אַם מערסטען האָבן געליטן פונם דאָזיגן צושטאַנד די אָרטיגע יידן. אויף די באַנען האָט מען ניט געטאָרט אָהן ספּעציעלע „פּערפּאָרן פוסקעס", וואָס זיינען אָנגעקומען ווי קריעת ים סוף, דער האַנדל איז געבליבן שטעקן אָדער האָט געשלייכט אויף אומלעגאַלע וועגן. בעל מלאכות האָבן אויך כמעט ניט געהאַט, וואָס צו טוען.

ניט גלענצענד איז געווען אויך דער פּ אָ ל י ט י ש ע ר צושטאַנד פון אידן. דער „נייטראַליטעט“ אין פּויליש=אוקראַינישן שטרייט, וואָס האָט זיך פון ערשטן קוק געדוכט אַלס אַ גאַנץ קלוגע און אפשר אויך ווייטזיכטיגע פּאָליטיק, האָט פונדעסטוועגן געבראַכט צו זעהר אייגנאַרטיקע קאָמפּליקאַציעס. ס'איז זיך צונויפגעקומען אַ „נאַציאָנאַלע פאַרזאַמלונג“, דער פּראָוויזאָרישער פּאַרלאַמענט פונם לאַנד, און אידן זיינען ניט געווען אין אים פאַרטראַטן. וויכטיגע גרינדונגס=געזעצן זיינען אָנגענומען נעוואָרן אָהן אידן — און אָפּט אויך, בכוון אָדער צופעליג, — קעגן אידישע אינטערעסן. געקריוודעטע אידן פון דער פּראָווינץ האָבן ניט געהאַט זיך צו ווענדן. פונם ניי=געשאַפענעם באַאַמטן=אַפּאַראַט זיינען אידן כמעט אומעטום — און ניט אָהן אַ געוויסער באַרעכטיגונג — געווען אויסגעשלאָסן: „איר זייט דאָך נייטראַל, איר אָנערקענט ניט אונזער מאַכט, קאָנט איר אויך ניט פּרעטענדירן אויף אַן אָנטייל אינם בוי פון דער מלוכה“. — אידישע קהלות, שולן, שפּיטאָלן האָבן ניט געקאָנט דערגרייכן קיין קלענסטע מלוכה=אונטערשטיצונג. די גאַליצישע נאַציאָנאַלראַטן זיינען געווען נאָך מער נעבעכדיגע ערשיינונגען, ווי די בשעתו אָהן שטייערן געשאַפענע אוקראַינישע קהלות. ועל כולם האָט מען אין פּראָוויזאָרישן פּאַרלאַמענט געהאַלטן באַם ערלעדיגן אַ וואַל=געזעץ צו דער גרינדונגס=פאַרזאַמלונג, און די וואַלן זיינען געשטאַנען ממש פאַר דער נאָז. וואָס זאָל מען ביי ד ע ר דאָזיגער סיטואַציע טוען: באָיקאָטירן די וואַלן? גייט דען דאָס ניט אַרויס פון די ראַמען פון נייטראַליטעט ? און וואָס וועט פון דעם דערנאָך אַרויסקומען ? פרייוויליגע רעכטלאָזיקייט איז ניט פיל בעסער פון אויפגעצוואונגענער, און חוץ דעם : רעכט, פון וועלכע מען זאָגט זיך איינמאָל אָפּ, קאָן מען שוין אַ צווייטן מאָל ניט דערגרייכן.

אונטער דעם דרוק פון דער דאָזיגער מאָדנע סיטואַציע האָט זיך אין דער מזרח=גאַליצישער פועלי=ציון פּאַרטיי, בפרט אונטערן איינפלוס פון גאָלדעלמאַן, וואָס איז געקומען קיין סטאַניסלוי מיט אַ דריי וואָכן פריהער פאַר מיר, געבילדעט אַ שטאַרקע שטימונג קעגן דער נייטראַליטעטספּאָליטיק און פאַרן אָנערקענען די מאַכט אינם זעלבן זין, אין וועלכן מיר אָנערקענען בירגערליכע רעגירונגען פון יעדן לאַנד. אַן ענליכע שטימונג האָט געהערשט אויך אין אַ באַדייטענדן טייל פון דער ציוניסטישער פּאַרטיי, בפרט צווישן אירע מער דעמאָקראַטישע קרייזן. דער אָנגעזעהענ=

סטער רעפּרעזענטאַנט פון דער דאָזיגער פּאָליטישער ריכטונג איז געווען ד״ר ישׂראל וואַלדמאַן, וועלכער האָט טאַקע מיט אַ פּאָר וואָכן שפּעטער אָנגענומען, דורכט זיך אויף אייגענע אחריות (לכל הפּחות — פאָרמעל), דעם פּאָסטן פון יידישן „רעצערנאַט״, וואָס האָט געזאָלט דערנאָך פאַרוואַנדלט ווערן אין אַ מין אידישן מיניסטעריום. מיט אים איז מיר אויסגעקומען פיל מאָל צו שמועסן וועגן דעם אויבנדערמאָנטן פּראָבלעם.

ווער ווייס, צו וואָס דער דאָזיגער משונה׳דיגער גאַרדיום-פּלאָנטער וואָלט געבראַכט, ווען ער וואָלט ניט מיט אַ פּאָר חדשים שפּעטער צוהאַקט געוואָרן דורכן אָנגריף פון האַלערס אַרמיי...

*   *
*

אין אַ וואָך נאָך מיין אָנקומען קיין סטאַניסלאַוו איז דערהאַלטן געווען אַ ידיעה וועגן דער באָלשעוויסטישער איבערקערעניש אין אונגאַרן. די ידיעה האָט אויף אַלעמען געמאַכט אַ שטאַרקן איינדרוק. נאָך דעם זעלבן אבענד, זיצנדיק מיט נאַזאַרוק׳ן בײַ אַ פּאַרטיע שאַך, האָב איך צו אים אַ זאָג געטאָן:

— אָט איצט האָט איר אַ געלעגנהייט אויסצובעסערן אַ סך פון די פריער געמאַכטע פעלערן!

— ווי אַזוי?

— די איבערקערעניש אין אונגאַרן שאַפט אַ נייע סיטואַציע. די ראַטן-מאַכט קאָן איצט ניט וואַרטן, ביז זי וועט מיליטעריש דורכדרינגען גאַנץ אוקראַינאַ ביז צו דער אונגאַרישער גרעניץ: עס קאָן ווערן צו שפּעט. פונם לעבן אָדער טויט פון דער אונגאַרישער ראַטן-רעפּובליק הייננט אָבער איצט אָפּ דער גורל פון דער רעוואָלוציע אין אייראָפּא. מיר שיינט, אַז, כּדי צו האָבן אַ דירעקטע מיליטערישע פאַרבינדונג מיט אונגאַרן, ד.ה. כּדי צו האָבן אַ פריידוויליג-פאַרבינדעטע אוקראַינאַ, וועט איצט די מאָסקווער רעגירונג גיין אויף הנחות, וועלכע זי וואָלט ערשט מיט אַ פּאָר טעג צוריק אָפּגעוואָרפן. עס גלויבט זיך, אַז זי וואָלט איצט זיך גערעכנט ניט נאָר מיט אייערע וואונשן, נאָר אויך מיט די סאָציאַל-עקאָנאָמישע אייגנאַרטיגקייטן פון אוקראַינאַ. און איר מוזט זיך אויך כאַפּן פאַר דער געלעגנהייט אַפילו פון ריין-נאַציאָנאַלן שטאַנדפּונקט: סוף כּל סוף וועט איר אויף צוויי פראָנטן ניט קאָנען קעמפן, און וועט איר ניט האָבן די באַל-

שעוויקעס אַלס פּאַרבּינדעטע, וועלן די פּאָליאַקן מיט אַ הודש פריער אָדער שפּעטער דאָך פּאַרנעמען מזרח־גאַליציען...

— ס׳איז אַ געדאַנק, — האָט געזאָגט נאַזאַרוק. — אָבער קאָנען מיר דען אין מזרח־גאַליציען זיך צונויפרייידן מיט די באָלשעוויקעס?

— שטעלט זיך פּאָר, וואָס פּאַר אַ גראַנדיעזע היסטאָרישע ראָליע וואָלט איר געקאָנט איצט שפּילן! גיט נאָר אַ קוק אויף די קאַרטע. פון הינטן דאָס גרויסע רוסלאַנד, שטאַרק מיט איר אומענדליכן רוים און עלעמענטאַרער ווידערשטאַנדס־קראַפט; אין מיטן — אַלס איבערגאַנגס־געביט צו איירָאָפּא — אוקראַינע מיט איר ברויט און קוילן; און ווייטער — אונגאַרן, ווי אַ שפּיציגער קאַמפּס־צאָן, וואָס שניידט זיך אַריין אין האַרץ פון דער קאַפּיטאַליסטישער איירָאָפּא. גלויבט איר, אַז קענען אַזאַ קראַפּט־קאָמבינאַציע וועט רומעניען זיך קענען האַלטן? מיינט איר ניט, אַז די מיליטערישע קראַפט פון אַזאַ מלוכה־בונד וואָלט געגעבן די מעגליכקייט אויסהאַלטן די שווערע צייט פון די ערשטע אומגעלונגענע סאָציאַלע נסיונות?...

נאַזאַרוק האָט געקוקט אויף מיר, זיך אָנצינדענדיג אויף אַ מאָמענט מיט מיין באַגייסטערונג.

איבערגעבענדיג דעם דאָזיקן שמועס מיט פיר יאָרן שפּעטער, ריזיקיר איך אויסצוקוקן אין די אויגן פונם לעזער אַלס אַ נאַאיווער, לייכטזיניגער פאַנטאַזיאָר. דאָך טוע איך דאָס... נאָך מער: טראַכט זיך, וואָס איר ווילט, אָבער כ׳בין אויך איצט זיכער, אַז ס׳איז דעמאָלט ניט געווען אַ לחלוטין גרונטלאָזע פאַנטאַזיע. כ׳שפּיל אַ מאָל שאַך, און איך ווייס, אַז איין גוטער צוג פון אַ קליינעם פּוער קאָן אַ מאָל ראַדיקאַל ענדערן די גאַנצע סיטואַציע און ברענגען צו אַ גאַנץ אַנדערן אויסגאַנג פון דער פּאַרטי. היסטאָרישע נויטווענדיגקייט? איבערטרייבט ניט! פאַרוואַנדעלט ניט היסטאָרישן מאַטעריאַליזם אין בלינדן פאַטאַליזם, טרייבט ניט אַרויס דעם מענשליכן ווילן פון דער געשיכטע...

איין ערווידערונג אַקצעפּטיר איך. סוף מאַרט 1919 וואָלט דאָס שוין אַליין געווען צו שפּעט. דעצעמבער 1918 וואָלט אָבער אַ באָלשעוויסטיש־אוקראַינישער בונד נאָך געווען פּסיכאָלאָגיש־מעגליך. דאַן וואָלט זיך אויך די אידישע לאַגע אַנדערש צונויפגעשטעלט. אָט דאָס איז געווען דער צוג פונם פּוער, וואָס איז ניט געטאָן געוואָרן...

אין עטליכע טעג ארום באגעגנט מיך נאזארוק און רופט מיך אפ אין א זייט:

— ס'איז אינטערעסאנט, וואס ווינישענקא איז אומאפהענגיג פון אייך געקומען צום זעלבן געדאנק. ער איז איצט אין בודאפעסט און פירט פארהאנדלונגען מיטן אונגארישן „סאוונארקאם" וועגן א פארמיטלונג אינם באלשעוויסטיש-אוקראינישן שטרייט.

ווי ס'איז באקאנט, איז פון די דאזיגע פארהאנדלונגען, וואס האבן געבראכט אפילו צו דער נסיעה פונם באוואוסטן שווייצערישן קאמוניסט פלאטען קיין רוסלאנד, סוף כל סוף גארניט ארויסגעקומען. כ'מיין אז די עיקר'דיגע סיבה פונם דאזיגן ניט-ערפאלג איז געווען די, וואס ווינישענקא און זיין שיטה זיינען צו יענער צייט שוין ניט געווען קיין ממשות'דיגע פאליטישע קראפט. די כארקאווער האלב-רוסישע ראטן פון איין זייט, די פעטלוראווטשינע פון דער אנדערער: די צווישנדיגע כחות זיינען שוין געווען צוריבן...

* * *

אן אנדער אפּוועקסלונג אין די פאר גאנץ איינטאניגע סטאניסלויער וואכן האט געבראכט דאס אנקומען פונם אוקראינישן ס. ד. מארטשענקא, וואס האט באקומען פונם נייעם פרעמיער מארטאס (ראוונער פעריאד) דעם אויפטראג איינצולאדן אין זיין קאבינעט עטליכע טוער, וואס זיינען צו יענער צייט געווען אין סטאניסלוי. צווישן אנדערע האט ער מיר פארגעשלאגן אריינטרעטן אין די רעגירונג אלס געהילפס-מיניסטער פון פאלקס-ווירטשאפט. ס'איז פאר מיר קיין איין סעקונדע ניט געווען קיין ספק, אז מען מוז דעם פארשלאג אפּווארפן. ביי דער געלעגנהייט איז אבער פארגעקומען — טיילווייז אין אנוועזנהייט פון גאלדעלמאנען, — א טשיקאווער קליינער שמועס, וועלכן ס'איז כדאי דא איבערצוגעבן:

— אין וואס באשטייט די עיקרדיגע פראגראם פון דער רעגירונג?

— איר הויפטבאשטרעבונג איז צו מאכן שלום מיט די באלשעוויקעס.

— און וועט זי באמת האבן פולע מאכט דאס צו טון? וועלן די אטאמאנען איר פאלגן? וועט פעטלורע ניט שטערן?

— פּעטלורע האָט געגעבן דאָס וואָרט זיך באַשרענקען בלויז מיט מיליטערישע ענינים און איבערלאָזן די פּאָליטיק לגמרי דעם מיניסטאָרן־קאַבינעט.

כ'האָב אַ שמייכל געטאָן.

— און וואָס רעכנט מאַרטאָס צו טון מיטן יידישן מיניסטעריום? — האָב איך ווייטער געפרעגט.

— דאָס מיניסטעריום, נאַטירליך, בלייבט. אַלס מיניסטער בלייבט קראַסני: ער איז באַליבט אין דער יידישער קהלה.

וואָס פאַר אַ קהלה האָט מאַרטשענקאָ געמיינט, ווייס איך ניט. מן הסתם, די ראָווונער.

נאָכדעם, ווי כ'האָב געשטעלט נאָך אַ פּאָר פראַגן, האָב איך ענדליך געזאָגט:

— אייגנטליך איז דער גאַנצער שמועס געווען מער צוליב נייגיריגקייט. ביי דער פּאָזיציע, אויף וועלכער עס שטייט די פּועלי־ציוניסטישע פּאַרטיי, קאָן זי אין די רעגירונג ניט גיין. ס'איז אָבער דאָ אַ פאָדערונג, ביי דער באַפרידיגונג פון וועלכער וואָלטן מיר דעם שלום־ווילן פון דער מאַרטאָס־רעגירונג גענומען ערנסט. אָבער אויך דעמאָלט וואָלט איך פערזענליך ניט אַריין אין די רעגירונג. כ'וואָלט דאַן העכסטנס, אויב מען זאָל מיר אויסקלייבן, פאַרנומען אפשר אַן אָרט אין דער שלום־דעלעגאַציע.

— און אין וואָס באַשטייט די דאָזיגע פאָדערונג? — האָט געפרעגט מאַרטשענקאָ.

— די דירעקטאָריע, אַלס אינסטיטוט, זאָל בטל ווערן. פּעטלורע זאָל אַוועקגיין, אַוועקגיין לחלוטין פון יעדן פּאָסטן און יעדן אַמט. אַם בעסטן זאָל ער אַרויספאָרן פון אוקראַינע. ערשט דעמאָלט וועט מען זיך קאָנען ערנסט רעכענען מיט דער נייער רעגירונג...

מאַרטשענקאָ האָט מיך אָנגעקוקט, ווי אַ מענטשן, וואָס קומט פון דער לבנה, און האָפנונגס־לאָז אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט: ס'איז ניטאָ הייסט עס, וועגן וואָס צו רעדן.

דערמיט האָט זיך אונזער שמועס פאַרענדיקט. גאָלדעלמאַן, וואָס איז געווען דערביי, האָט מיין האַלטונג פולשטענדיג געביליקט...

* * *

פּערך אין דערזעלבער צייט איז אָנגעקומען אַ ידיעה וועגן דעם, אַז
גריגאָריעווס אַרמײַע איז אַרײַן אין אָדעס, און אַז די שטאָלצע פּראַג=
צווישע אַרמײ, וועגן וועלכער פּרײדענבערג האָט דערציילט מיט אַזאַ
זיכערקייט, איז אַרויסגעשטופּט געוואָרן פון „צווייטן סאַלאָניקי“. בשעת
מעשה האָב איך אויף אַ מאָמענט באַדויערט, וואָס כ'בין אָפּגעפאָרן פון
דאָרט, אָבער דערנאָך האָט די שטרעבונג צום ענדציל פון מײַן רייזע
איבערגעוואַקסט מיט אַ נייער קראַפט.
ענדלעך איז געקומען די געלעגנהייט צו פאָרן ווייטער. גלייכצייטיג
איז געפאָרן דער אַלטער גרושעווסקי מיט דער פרוי און דער געוועזענער
קריגס=מיניסטער זשוקאָווסקי. מיר האָבן באַשלאָסן בילדן צוזאַמען אַ
קאָמפּאַניע ביז פּראַג.
מיט אַ טאָג פאַרן אָפּפאָר בין איך אַרײַן צו גאָלדעלמאַנען:
— הערט, גאָלדעלמאַן, און טאָמער וואָלט געווען אַ פּלאַן איר
זאָלט דאָך מיטפאָרן?
— וואוהין זאָל איך דען מיטפאָרן?
— קומט צוזאַמען קיין ארץ ישראל! אַלס אַ מענטש מיט וויסן
און פעהיגקייטן, וועט איר דאָרט ברענגען נוצן. און חוץ דעם האָב איך,
אָפן גערעדט, מורא אַז איר וועט דאָ אַליין דורך אייער טעמפּעראַמענט
און סימפּאַטיען זיך אַרײַנלאָזן אין אַ פּאָליטיק, וואָס וועט זײַן אין סתירה
צו אונזערע ביז אַהעריגע האַנדלונגען.
גאָלדעלמאַן האָט אַ טראַכט געטאָן און געזאָגט:
— איר זייט אפשר גערעכט, אָבער כ'קאָן גאָרניט מאַכן. קודם כל
מוז איך אַרויסנעמען מײַן פרוי וואָס איז געבליבן אין ווינניצע. איר האָט
דאָך געהערט, אַז די סיטשעוויקעס זײַנען ווידער צוגעגאַנגען אַהין. ווי
נאָר זיי וועלן אַרײַן קיין ווינניצע, פאָר איך אַהין נאָך דער פרוי. און
דערנאָך וועלן מיר זעהן...
מיר האָבן זיך געזעגנט.

* * *

אויפן אַנדערן טאָג אַ ווייניג פיר נאָכמיטאָג האָבן מיר זיך געלאָזט
אין וועג. פּינקטלעך איז אויסגעקומען, — כ'געדענק שוין ניט, צוליב
וואָס — זיך אָפּשטעלן און איבערנעכטיגן אין סטרי. ערשט אויפן אַנ=

דערן טאָג זיינען מיר געפאָרן ווייטער. ניט ווייט פון סאַמבאָר האָבן מיר ווידער געהערט, נאָך אַ לאַנגער צייט, אַ שיסעריי פון האַרמאַטן: דער פוילישער פראָנט האָט זיך דאָ געצויגן פּאַראַלעל מיט דער באַן, בלויז 13—15 קילאָמעטער פון איר.

נאָך מיטערנאַכט זיינען מיר צוגעפאָרן צום באַרג־פּאַס אוזשאָק, אַ נאָמען, וואָס איז אַזוי באַקאַנט געוואָרן בעת דעם וועלט־קריג. ס'איז געווען אַ ליכטיגע נאַכט, און די פלאַטשיגע קעפּ פון די קאַרפּאַטן, וואָס זיינען דאָ ניט באַדעקט מיט וואַלד, האָבן זיך געצויגן פאַר אונז, ניט פיל העכער פון אונזער האָריזאָנט. די אַפּריל־זון האָט שוין אַראָפּגענומען דעם שניי פון די בערג, און זייער נאַקעטער אויסזעהן האָט מיר ביים שיין פון דער לבנה פלוצלינג שטאַרק דערמאָנט אַ באַקאַנטע לאַנדשאַפט. כ'האָב זיך שאַרפער אַריינגעקוקט און מיט אַ מאָל איז ווי אַ בליץ דורכגעפלויגן: אַזוי האָבן אויסגעקוקט די בערג פון יהודה, געזעהן פון אַ שפּיץ־באַרג ביי מוצא, אַזוי האָבן זיי זיך אַריינגעקריצט אין מיין קינדערשן מח מיט פילע יאָרן צוריק.

דעם ברענענדן שטערן צום קאַלטן פענסטער־גלאָז צוגעפרעסט, האָב איך געקוקט אויף די אַרומיגע בערג. די געדאַנקען זיינען אָבער געווען פיל, פיל ווייטער. בילדער, האַלב פאַרגעסענע האָבן זיך לעבעדיג געשטעלט פאַר די אויגן — איינס נאָך דעם אַנדערן. דער טרוים פון פאַרגאַנגענהייט איז מיר ערשינען אַלס ווירקליכקייט, די נאָר וואָס איבערגעלעבטע ווירקליכקייט אַלס אַ ביזער פאַרגאַנגענער טרוים...

אונזער צוג איז צוגעפאָרן צו דער טשעכישער גרעניץ...

ביילאגע

א. פועלי־ציון וועגן דער אוקראַינישער מלוכה־פּאָליטיק *)

I אויסערליכע פּאָליטיק.

אַלגעמיינער ציל. די אויסערליכע פּאָליטיק פון אוקראַינע דאַרף שטרעבן צו פרידליכע און גוט־שכנותדיגע באַציהונגען מיט אַלע שכנותדיגע פעלקער און צו אַ פריינטליכן קאָנטאַקט מיט די מלוכות, וואו די מאַכט איז אין די הענט פון דער אַרבעטס־דעמאָקראַטיע.

זעלבשטענדיגקייט. אין איצטיגן מאָמענט האָט ניט די אוקראַינישע מלוכה קיין אַנדער אויסוועג, אויסער אַ זעלבשטענדיגער מלוכה־בויאונג. ביי דער ענדערונג אָבער פון די אויסערליך־פּאָליטישע באַציהונגען, ד. ה. ביי דעם איבערגאַנג פון דער מאַכט אין די שכנותדיגע מלוכות אין די הענט פון דער אַרבעטס־דעמאָקראַטיע, וועלן מיר האַלטן פאַר געוואונשן צו שאַפן מיט זיי אַ קאָנפעדעראַציע, וואָס זאָל אַרומנעמען אַ וואָס גרעסערע צאָל פון זעלבשטענדיגע מלוכות.

*) די דאָזיגע טעזיסן שטעלן פאָר מיט זיך די אַלגעמיינע פּאָליטישע ליניען, אויף גרונד פון וועלכע די פּועלי־ציוניסטישע פאַרטיי איז אַריינגעטראָטן אין טשעכאָווסקים רעגירונג. זיי זיינען צונויפגעשטעלט געוואָרן אַלס אַן ענטפער אויף אַן אָנפראַגע־פונם פרעמיער צו פאַרשיידענע פּאָליטישע פאַרטייען (זעה קאַפּ. 9). ביי מיר איז געבליבן בלויז דער ערשטער (שוואַרצער) עקזעמפּלאַר פון די דאָזיגע התחלטות, וועלכע זיינען איבערגעגעבן געוואָרן דער רעגירונג ניט אין שריפטליכער, נאָר אין מינדליכער פאָרם. כ'דרוק זיי איבער אין פולשטענדיגן טעקסט, אַלס אַ דאָקומענט, וואָס כאַראַקטעריזירט בולט די דעמאָלסטיגע פּאָליטישע לאַגע און אונזער שטעלונג צו איר.

סאָוועט־רוסלאַנד. אַ פאַרשטענדיגונג אויפן יסוד פון גאָרמאַלן סחורה־אויסטויש און אויפשטעלונג פון פריינטליכע דיפּלאָמאַטישע באַציהונגען. אוקראַינע דאַרף ניט דערלאָזן, אַז איר טעריטאָריע זאָל באַנוצט ווערן אַלס אַ באַזע פאַר אָפּעראַציע קעגן סאָוועט־רוסלאַנד.

איבעריגע טיילן פונם געוועזענעם רוסלאַנד — דאָן, קובאַן, סיביר א. א. וו. — אויפשטעלונג פון האַנדלס־באַציהונגען. עס טאָרן ניט געמאַכט ווערן מיט זיי קיין שום אָפּמאַכן, וואָס זאָלן געריכטעט זיין קעגן אַנדערע מלוכות.

פוילן. אוקראַינע פאַרלאַנגט, אַז דער גורל פון די שטרייטיגע טעריטאָריעס זאָל אַנטשיידן ווערן לויטן פּרינציפּ פון זעלבסט־באַשטימונג פון זייער באַפעלקערונג — מיט דער הילף פון אַ רעפערענדום. בעת דעם רעפערענדום דאַרפן די דאָזיגע טעריטאָריעס עוואַקואירט זיין פונם מיליטער פון ביידע צדדים.

מזרח־גאַליציען. אויב די מערהייט פון דער באַפעלקערונג אין מזרח־גאַליציען וועט אויסדריקן דעם וואונש פאַראייניגט צו זיין צו אוקראַינע, דאַרף אַזאַ פאַראייניגונג באַטראַכט ווערן אַלס זעהר געוואונשן.

אַנטאַנט. אוקראַינע פאַרלאַנגט פון דער אַנטאַנט די צולאָזונג פון אַ נאָרמאַלן סחורה־אויסטויש סיי מיט אירע לענדער, סיי מיט אַלע אַנדערע מלוכות. מיט אַלע כחות און מיטלען מוז געשטרעבט ווערן דערצו, אַז אוקראַינע זאָל ניט באַנוצט ווערן מצד דער אַנטאַנט, אַלס אַ באַזע פאַר מיליטערישע אָפּעראַציעס קעגן וועלכן עס איז אַנדערן לאַנד.

II אינערליכע פּאָליטיק.

די קוועלע פון מאַכט. אַלס נאָרמאַלע און שטענדיגע קוועלע פון מאַכט באַטראַכטן מיר אַ פּאַרלאַמענט וואָס ווערט אויסגעקליבן אויפן יסוד פון דעמאָקראַטישן וואַלרעכט. אינם איבערגאַנגס־פּעריאָד איז די קוועלע פון מאַכט דער אַרבעטס־קאָנגרעס, וואָס ווערט אויסגעקליבן דורך פאָרשטייער פון אַרבעטער און פויערים. די סאָלדאַטן, אַלס אַן עלעמענט, וואָס בילדעט ניט קיין באַזונדער קלאַס באַטייליגן זיך אין די וואַלן אין זייערע גאַרניזאָנען — מיט די אַרבעטער אָדער די פויערים.

פאָרם און כאַראַקטער פון דער מאַכט. ביז צו דעם צונויפקומען־זיך פונם אַרבעטס־קאָנגרעס ווערט דאָס לאַנד אָנגעפירט דורכן קאַבינעט פון פאָלקס־מיניסטאָרן, וואָס איז צונויפגעבונדן דורך אַן איינהייטליכער פּראָגראַם. די מאַכט דאַרף זיין אַ סאָציאַליסטישע און אַ שטאַרקע. חוץ אוקראַינער דאַרפן אין קאַבינעט זיך באַטייליגן אויך סאָציאַליסטן פון די נאַציאָנאַלע מינדערהייטן אויפן יסוד פון אַ געמיינזאַמער פּלאַטפאָרם.

פּראָגראַם פון דער מאַכט. די רעגירונג דאַרף אין דער ערשטער רייע דורכפירן סאָציאַלע רעפאָרמען, סיי אין דאָרף, סיי אין שטאָט:

נאַציאָנאַליזאַציע. מען דאַרף תיכף-ומיד צוטרעטן צו דער נאַציאָנאַליזאַציע פון די ווירטשאַפטס-צווייגן, וואָס זיינען שוין דערצו **אנגערייפט**, דאָס הייסט, באַנקען, בערג-בוי, צוקער-אינדוסטריע און צו דער מוניציפּאַליזאַציע פון גרויסע שטאָטישע אונטערנעמונגען, וואָס געהערן איצט צו אַקציען-געזעלשאַפטן. גלייכצייטיג דאַרף די מלאכה צוטרעטן אין ברייטסטען מאַסשטאַב צו זעלבשטענדיגער אויפבוי-טעטיגקייט, אויפן יסוד פון מלוכה-קאַפּיטאַליזם, וואָס זאָל האָבן דעם צוועק אויפצושטעלן די פּראָדוקטיווע כחות פונם לאַנד די מערסטע אויפמערקזאַמקייט דאַרף געלייגט ווערן אויפן בוי פון לאַנדווירטשאַפטליכע מאַשינען, לאָקאָמאָטיוון, אינדוסטריעלע געביידעס און וואוין-הייזער.

סאָציאַליזאַציע. אויף וויפיל אונטער סאָציאַליזאַציע ווערט פאַרשטאַנען דער איבערגאַנג פון אונטערנעמונגען און אויסשליסליכן רשות פון זייער איצטיגער אַרבעטערשאַפט — האַלטן מיר זי פאַר פריצייטיג.

קאָנטראָל. אַלע אונטערנעמונגען וואָס ווערן ניט נאַציאָנאַליזירט, געפינען זיך אונטער אַ שטרענגן מלוכה-קאָנטראָל, וואָס זאָל אין דער ערשטער ריי זאָרגן פאַרן וואוקס פון דער אַרבעטס-פּראָדוקטיוויטעט, דער הייבונג פון זייער טעכנישער זייט און דער באַשרענקונג פון די רווחים. אינם מלוכה-קאָנטראָל דאַרפן באַטייליגט ווערן פאָרשטייער פון די באַשעפטיגטע אין די באַטרעפנדע ווירטשאַפטס-צווייגן.

אונטער דעמזעלבן קאָנטראָל דאַרף זיך אויך געפינען דער אויסערליכער האַנדל (מלוכה-מאָנאָפּאָליע).

נאַציאָנאַלע פּאָליטיק. די פאַרווירקליכונג פון דער נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע מיט דער הילף פון מלוכה-מיטלען. די אויפשטעלונג פון אַלע נאַציאָנאַלע מיניסטעריומס. אַנטשפּרעכענדע באַטייליגונג פון פאָרשטייער פון די נאַציאָנאַלע מינדערהייטן אין דער אַדמיניסטראַציע פון די געגנטן און שטעט, וואו זיי בילדן אַ באַדייטנדן טייל פון דער באַפעלקערונג.

ב. פּראָגראַם-אויפֿרוף פֿון יידישן מיניסטעריום

די כוואַליעס פֿונם שטורמישן פֿאָלקס-צאָרן האָבן אַראָפּגעשווענקט די רעגירונג פֿונם העטמאַן און אַ סוף געמאַכט צו דער רעאַקציאָנערער שליטה פֿון פּריצים און קאַפּיטאַליסטן. די אַרבעטנדע קלאַסן פֿון אוקראַינע האָבן ווידער די מאַכט אין די הענט. זיי וועלן זי אויסנוצן, כּדי צו שאַפֿן אַ נייע געזעלשאַפֿט, כּדי ענדגילטיק צערייסן די קייטן, וואָס פֿאַרקנעכטן די אַרבעטנדע מענשהייט.

צוזאַמען מיט דער אוקראַינישער רעוואָלוציע איז געקומען צו מאַכט די יידישע רעוואָלוציאָנערע דעמאָקראַטיע. די נאַציאָנאַל-פּערסאָנאַלע אויטאָנאָמיע וואָס איז אָפּגעשאַפֿט געוואָרן דורכן העטמאַן איז צוריק אויפֿגעשטעלט. דאָס מיניסטעריום פֿאַר יידישע ענינים לעבט ווידער. פֿון איצט אָן האָט דאָס יידישע פֿאָלק אויף אוקראַינע די מעגליכקייט צו פֿאַרווירקליכן דאָס פֿולע רעכט אויף זיין שפּראַך און קולטור, אויף אויטאָנאָמער איינאָרדענונג פֿון זיין אינעווייניגסטן לעבן.

איבערנעמענדיק אויף זיך דעם שווערן אחריותדיגן חוב אויפֿצושטעלן דעם בנין פֿון דער יידישער נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע, דערקלערט דערמיט דאָס מיניסטעריום פֿאַר יידישע ענינים דעם יידישן פֿאָלק אויף אוקראַינע, אַז אין זיין טעטיגקייט וועט עס זיך קודם-כּל רעכענען מיט די אינטערעסן פֿון די ברייטע יידישע מאַסן און מיט די אידעאַלן פֿון דער יידישער רעוואָלוציאָנערער דעמאָקראַטיע.

האַלטנדיק, אַז די יידישע אויטאָנאָמיע קאָן געבויט און באַפֿעסטיגט ווערן בלויז אויפֿן דעמאָקראַטישן וועג, דערקלערן מיר, אַז די העכסטע אַנשטאַלט פֿון דער יידישער נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע איז די יידישע גרינדונגס-פֿאַרזאַמלונג. זי וועט פֿון אונז צונויפֿגערופֿן גלייך נאָך דעם, ווי ס'וועט צונויפֿגעשטעלט ווערן דער נאַציאָנאַלער קאַדאַסטער.

אַלס אָרטיגע אָרגאַנען פֿון דער נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע באַטראַכטן מיר די דעמאָקראַטיש אויסגעוויילטע קהלות. מיר וועלן אָננעמען מיטלען, כּדי דורכצופֿירן אין דער נאָהענטסטער צייט געזעצן, וואָס זאָלן באַפֿעסטיגן זייער יורידישן באָדן און שאַפֿן אונטער זיי אַ זיכערן פֿינאַנציעלן יסוד. היות אָבער ווי די איצטיגע קהלה-ראַטן, וואָס זיינען אויס-

געקליבן געוואָרן בײַ אַנדערע פּאָליטישע באַדינגונגען אַנטשפּרעכן שוין מער ניט די שטימונגען פון די ברייטע מאַסן, וועלן במשך די נאָהענסטע חדשים באַשטימט ווערן נײַע וואַלן אויפן יסוד פונם דעמאָקראַטישן וואַלרעכט.

כל־זמן די גרינדונגס־פאַרזאַמלונג וועט זיך ניט צונויפקומען, וועט דאָס מיניסטעריום בויען דעם גרויסן בנין פון דער יידישער נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע אויף די יסודות פון וועלטליכקייט און יידישער שפּראַך.

קודם־כל וועלן מיר שאַפן אַ ברייטע נעץ פון יידישע פאָלקס־שולן און מיטל־שולן, קינדער־גערטנער, אָוונט־קורסן, טעכנישע שולן און פּראָפעסיאָנעלע קורסן, פּרעבל־שולן און לערער־סעמינאַרן און באַזאָרגן די אַלע שולן, ווי אויך די ברייטע יידישע מאַסן מיט לערן־ביכער און ליטעראַטור.

גלייכצייטיג שטעלן מיר אונז די אויפגאַבע צו קרוינען די געביידע פון דער יידישער פאָלקס־בילדונג דורך דער גרינדונג פון אַן יידישן אוניווערסיטעט.

מיר וועלן אויפשטעלן די יידישע אַנשטאַלטן, וואָס געפינען זיך איצט אין ערגסטן צושטאַנד און אַרײַנגעבן אין זיי אַ נײַעם דעמאָקראַטישן גייסט.

מיר וועלן העלפן צו אַנטוויקלען אַ ברייטע טעטיגקייט אויף די געביטן פון סאָציאַלער פאַרזאָרגונג און מעדיציניש־סאַניטאַרישער הילף. מיר וועלן אויך שטיצן אַלע אײַנריכטונגען, וואָס וועלן זיך שטעלן דעם צוועק צו רעגולירן די יידישע עמיגראַציע און ריכטן זי אויף געזונטערע וועגן.

מיר שטייען אויף דער וואַך פון פולער יידישער גלייכבאַרעכטיגונג און שטרעבן דערצו, אַז זי זאָל שטרענג פאַרווירקליכט ווערן אין אַלע מדרגות פון מלוכהדיגן לעבן. מיר וועלן אונז באַמיהען צו באַוואָרענען די עפנטליכע רעכט פון דער יידישער שפּראַך און זיכערן דער יידישער דעמאָקראַטיע דעם געהעריגן אָנטייל אין דער אַדמיניסטראַציע פון יענע פונקטן, וווּ יידן בילדן אַ באַדייטנדן טייל פון דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג.

מיר וועלן פעסט באַשטייען אויף דעם, אַז קיין שום אַמט און קיין שום עפנטליכע אַנשטאַלטן זאָלן ניט פאַרמאַכט ווערן פאַר יידן אַלס אַזעלכע. מיר וועלן שטרעבן דערצו, אַז בײַ דער דורכפירונג פון די ברייטע סאָציאַלע רעפאָרמען, וואָס זיינען איצט אַ נויטווענדיגקייט פאַר דער אוקראַינישער רעוואָלוציאָנערער דעמאָקראַטיע, זאָל פאַר די יידישע אָרימע מאַסן דערלייכטערט ווערן דער איבערגאַנג צו געזונטערע און מער פּראָדוקטיווע באַשעפטיגונגען. מיר וועלן אויך ענערגיש פאַרטיידיגן די פולע און ווירקליכע רעליגיעזע פרייהייט פון דער פרומער יידישער באַפעלקערונג.

צוטרעטענדיג צו דערפילן די גרויסע היסטאָרישע מיסיע, וואָס איז אויף אים אַרויפגעלייגט, רופט דאָס מיניסטעריום די יידישע דעמאָקראַטיע צו שטיצן מיט אַלע כּחות דעם קאַמף פון די אוקראַאינישע פויערים און אַרבעטער פאַר זייער פולער סאָציאַלער און נאַציאָנאַלער באַפרייאונג און העלפן דער אוקראַאינישער פאָלקס־רעפובליק צו באַקעמפן די שוואַרצע כּחות, וואָס באַדראָהען איר קיום פון אויסוועניג און פון אינעווייניג.

מיר רופן די ברייטע יידישע מאַסן צו שטיצן דאָס מיניסטעריום פאַר יידישע ענינים אין דעם אויפבוי פון דער נאַציאָנאַלער אַוטאָנאָמיע און ניט דערלאָזן די בורזשואַזיע קלאַסן פונם יידישן פאָלק ווידער צו פאַרכאַפן די מאַכט אין זייערע הענט.

צום ערשטן מאָל אין דער געשיכטע איז די יידישע פאָלקס־מאַסן געגעבן געוואָרן די מעגליכקייט צו בויען אויף פרייע און דעמאָקראַטישע יסודות דאָס יידישע אַוטאָנאָמע לעבן. נוצט זשע אויס די שעת הכּושר און שאַפט אַזאַ מעכטיגן בנין, וועלכן קיין שום שטורעמס פון אויסערליכער און אינערליכער רעאַקציע זאָלן ניט קאָנען אומוואַרפן.

מיניסטעריום פאַר יידישע ענינים
פון דער אוקראַאינישער פאָלקס־רעפובליק.
א. רעוואוצקי.

קיעוו, יאַנואַר 1919.